

В. ЛАСТОЎСКІ.

РАСІЙСКА - КРЫЎСКІ
(Беларускі)
СЛОЎНІК

Gudų Reikalų Ministerijos Lietuvoje leidinys.

V. LASTAUSKAS

RUSIŠKAI-GUDIŠKAS
ŽODYNAS

KAUNAS :: :: :: :: :: 1924.

A. Bako spaustuvė Kaune, Ožėškienės g. 5. Tel. 970, 971

Выданьне Міністэрства Беларускіх Спраў ў Літве

В. ЛАСТОЎСКІ

ПАДРУЧНЫ
РАСІЙСКА-КРЫЎСКІ (БЕЛАРУСКІ)
СЛОЎНІК

КОЎНА 1924.

Друкарня А. Бака, Коўна, вул. Ожэшко 5. Тэл. 970.

ПРАДМОВА.

Слова, гэта ня умоўны знак для выражэння мыслі, але мастацкі абраз, вызваны найжывейшымі пачуваннямі, якія прырода і жыццё выклікалі ў перабытным чалавеку. Яно знаходзіца ў цесным звязку з народным бытам, яго сьветаглядам, гісторыяй, звычаямі і абычаямі, а дзеля гэтага мова ёсць вялікай нацыянальнай легендай іскарбніцай, сьвятой спадчынай, каторая пераходзіць з пакаленьня ў пакаленьне, з дзядоў, на ўнукаў. Ўвесь сьветагляд і паэзія нашых прадзедаў замыкаліся ў мове. Кождае слова было легендай-пагудкай, мітам; было поўнае зместу і паэзіі: бо міт асновываўся на легендзе, а легенда замыкалася ў слове. Слова ёсць творчасцю ўсяго народу; формы слова шліфаваліся многімі пакаленьнямі і сталеццамі, пакуль сталіся тым, чым яны сягоньня ёсць.

Гэтую цэльнасць і гармонію народнага слова парушыла чужая граматысць і чужыя панаванні над народам. Прычым граматысць наагул ўжывае слова толькі як знадабьбя для перадачы мыслі, злашча прыйшоўшая да нас хрысціянская граматысць, якая сьведома старалася зацерці змест народных слоў чужымі словамі, запазычанымі ад другіх народаў, для выражэння новых хрысціянскіх паняццяў, або словамі, перакладзенымі з чужых моў, ўложаныя ў якія паняцці ня мелі ўжо нічога супольнага з народным сьветаглядам.

Мовай хрысціянскай царквы і граматысці сталася ў нас мова баўгарская. Гэта было выгодна

для духавенства, якое старалася зацерці ўсякую памяць ў народзе аб яго даўным да хрысьціянскім жыцці, аб яго папярэднім „паганскім“, знача нячыстым, сьветаглядзе. А гэты „нячысты“ сьветагляд прабіваўся з кождага слова народнага, згэтуль той разьдзел паміж мовай народнай і кніжнай.

Дзяржаўная ўлада і царква з яе „святой“ граматысцю ішлі рука ў руку, ўзаемна падпіраючыся.

Узгадванае на візантыйскім дэспатызме хрысьціянства акружала пануючых блескам; пануючыя, наўзаем, якружалі духавечства добрабытам. Чужая народу мова царквы сталася мовай і ўраду. І толькі, калі ў сяміх пануючых клясах была ўтрачана зьвязь мовы са старымі „нячыстымі“ традыцыямі, пачынае народны элемент пранікаць ў сьнігу, якая ў першых пачатках была толькі рэлігійнага зьместу. Вось чым тлумачыцца той страшэнны кансэрватызм царквы і сьляпое трыманьнеся ёю чужой мовы. Але ў даўныя часы гэты кансэрватызм меў прынамні апраўданьне ў боязьні, што народ можа зьвярнуцца да старых паняцьцяў, цяперашні-ж, пад гэтым узглядам кансэрватызм царквы, гаворыць толькі адно, што яна зьяўляецца слугой адзіна сільных гэтага сьвету.

Гэткім чынам мова граматысці, ў самых першых пачатках, сарвала ў нас лучнасьць з мовай народнай. Тысячалятняе панаваньне царкоўнай славяншчыны, вытваранай на грунце баўгарскай мовы і прасычанай візантыйскімі паняцьцямі, палажыла глыбокі сьлед. Яна, асобную мову крыўскага племя, зблізіла з мовамі іншых усходна-славянскіх плямён. Асымілятарскі тысячалятні ўплыў баўгаршчыны значна аддаліў нашу мову ад яе першапачатковых форм і занячысьціў нескладнымі, чужымі духу і традыцыям нашага народу, словамі.

Другім, чародным, насланьнем у нашай мове ёсьць ўплывы гоцка-нямецкія, якія прыйшлі да нас яшчэ ў дахрысьціянскія часы, шляхам заваяваньняў славянскіх плямён Варагамі. Арганізаваная імі дзяржаўная гоцкая ўлада накінула народу шмат чаго з вайскавай і дзяржаўна-кіравецкай тэрміналёгіі (полк-folk, княз—könig і г. д.) У пазьнейшыя часы ішлі нямецкія словы да нас праз таргоўцаў —немцаў, якія вялі таргоўлю па Дзевіне, Дняпру і Прыпяці. Праз Польшу ішлі словы чэскія, лацінскія, а пазьней французскія. Праз Масковію пранікалі татарскія, фінскія і нова-нямецкія словы.

Наша гістарычная літаратурная мова, на якой пісаліся кнігі і дакуманты XV-XVII ст. ст., зьяўляючыся запраўды мовай тэй, якой гаварылі нашы вышэйшыя клясы, носіць на сабе азнакі ўсіх гэтых ўплываў, памяшаных з мовай народнай. Жыла яна датуль, пакуль існавала ў нас свая інтэлігенцкая кляса, але калі наша баярства і арыстакрацыя сарвала, з народам, і, адкінуўшыся ад свайго народу, здэнацыялізавалася, то й мова іх занікла. У XIX ст. народ у нас гаварыў сваёй, пракавечнай „простай“, не інтэлігенцкай мовай, а інтэлігенцыя разьбілася на два асобы: адны пайшлі на служэньне Маскве, другія—Варшаве.

Наша старая мова, вытвараная духавенствам і пануючымі клясамі, незразумела народу так сама, як незразумела народу мова расійская ці польская. Гэна старая мова ніколі ўжо не ўваскрэсьне, як не ўваскрэснуць тыя пакаленьні, якія традыцыі яе будаваньня ўзялі з сабой ў магілы. Яна выяўляе цяпер толькі нязьмерна цікавы аб'ект для нашых моваведаў, якія могуць з яе яшчэ многае адкапаць, што ўтрачана народам, бо сьцісла бяручы, гэта ёсьць адна з нашых гутарак, ужо адумершая.

Трэба сказаць, што ў цяперашнія часы пагражае нам тая-ж небасьпека, як і ў гістарычнай мінуўшчыне: наша інтэлігенцыя, па прыкладу расійцаў і палякаў, а найболей расійцаў, ахвотна перапаўняе адраджаючыюся крыўскую літэратуру чужаземскімі словамі. Калі здарыцца ў нашай гісторыі такое-ж адарваньне інтэлігенцыі ад народу, як то было, то гэта занячышчаная мова ізноў астанеца толькі цікавым помнікам гістарычнай мінуўшчыны. але нязможа стаца патужным і рвадніком культуры, якім яна павінна быць. Мова перапоўненая чужаземскімі словамі зьяўляецца ізолятарам культуры ад народных масаў.

У старадаўнія часы няволі народных масс так і думалі, што грамадства і культура не павінны быць удзелам народных нізоў. Яшчэ ў 1860-х гадах, ў Расіі, былі людзі, якія падтрымлівалі погляд што: „кнігі пішуцца не для мужыкоў“ (Головацкі).

Дык цяпер, калі адраджаецца сама народная маса, нельга павядыром гэтай масы паўтараць старыя памылкі. Адраджоная наша мова павінна стаца добрым правадніком культуры, а гэткай яна зможа быць толькі тады, калі ў ёй будзе найменш чужых слоў, калі кождае паняццё будзе перакладзена згодна псыхіцы нашай мовы; калі формы слоў і будова сказаў будуць адпавядаць законам гармоніі, пераказаным нам ад нашых прапрашчुरаў.

Мова, гэта аблічча душы народу і гэтае аблічча народнай душы нельга брыдзіць прылепкзмі і наклеякамі, а наадварот, чым яно будзе чысьцейшым, тым прыгажэйшым і здаравейшым. Мы не павінны ісьці сьледам палякаў, якіх аўтары (Навачынскі) могуць пісаць „старапольскія“ повесці, ўжываючы на сто чужых слоў, адно польскае.

Маючы на ўвазе вышэйсказанае, я. ў гэтай малой сваей працы, стараўся даць, паводле сіл сваіх, тлумачэньне чужаземскіх слоў на родныя паняцьці. Але мова наша занячышчалася сотнямі гадоў, дык і праца, па ачыстцы яе, ня можа быць зроблена высілкамі адзіночнага чалавека: над гэтым павінны доўгія дзесяцілецьці працаваць вучоныя аб'яднаньні і ўстановы.

Наша мова тады толькі здолее разьвіцца, калі патрапіць выявыць сваю выразна зарысаваную індывідуальнасьць, а гэтым самым дакажа рацію свайго існаваньня і калі патрапіць абараніцца ад асымілюючага ўплыву суседніх грамадных народаў: Расійцаў, Палякаў, Украінцаў. Дзеля гэтага трэба памятаць, што кожнае чужое слова занесенае ў мову, асымілюе, зьлівае мову з суседскай, забівае яе асобны характар, а таму трэба, асабліва пішучы, высьцярагацца ўжываць сходныя з суседзкімі словамі, хоць-бы яны і былі ў мове, а браць такія, якіх няма ў чужынцаў, але існуюць ў здаровай нашай народнай стыхіі.

На досьледы нашай мовы многімі вучонымі па-ложана шмат працы, але аднабока. Прычыны гэтаму дваякія; па першае, ў навуцы дагэтуль пануе рутына і боязьнь новай мысьлі, а такжа мноства асьвячоных часам забабонаў, супроць якіх ніхто не важыцца падняць рукі; па другое, дасьледчыкамі нашай мовы дагэтуль былі людзі чужыя, або свае, пайшоўшыя на ўслугі чужым Дзеля гэтага, немаль усе досьледы над нашай мовай маюць ў аснове сваей фальшывы выхад, што мова крыўская зьяўляецца нейкім злепкам, ня маючым сваей індывідуальнасьці, і, прыступаючы з гэткай мысьлю да досьледаў яе, шукалі ў ей ня рысаў яе ўласнай асобнасьці, а наадварот, сходнасьці з вядомымі ім мовамі, найчасьцей расійскай ці польскай. Згэтуль фальшывы,

і што горш, сьвядома фальшывы, вывад, што мова крыўская (беларуская) зьяўляецца галінай толькі пейкага протатыпу. А затым, сьведомы, ці не сьведомы, даваўся аргумант у руці палітыкі, ў руці пануючых над намі нацыянальнасьцяў. Дык адраджонаму нашаму моваведу, які прыступае да пазнаўня сваей мовы, трэба дужа крытычна прыймаць тыя вывады, якія падсовуюць ў сваіх працах вучоныя нашых суседзяў з Усходу і Захаду.

Значэньне асыміляваньня суседняй мовы даўно зразумелі Расійцы і Палякі, якія абаруч чэрпалі і дагэтуль чэрпаюць з нашай мовы лексычны матэрыял. Прыкладамі могуць служыць *Słownik języka polskiego* Ліндага і Расійскі акадэмічны словарь, ў які цалком унесен слоўнік Насовіча. Аднак народ наш захаваў яшчэ такое вялікае багацьце слоў, зваротаў і выславаў, цалком арыгінальных і ў дадатку нікім дагэтуль не заграбленых, што без вялікіх трудоў можна яшчэ мову нашу збагаціць тысячамі слоў, цалком самаістых, якія могуць лёгка заступіць накінутыя нам чужыя словы, або і нашы, ды ужо з'асыміляваныя чужынцамі. Патрэбны сілы, і то многія, ды свае ўласныя сілы, ня толькі да зьбіраньня моваведнага матэрыялу, але такжа да ўдзячнай працы над яе лексычным і граматычным развіцьцем, над пазнаньнем законаў гармоніі крыўскага (беларускага) слова.

У надзеі, што новыя сілы, з нашай моладзі якая вучыцца ў краю і заганіцай, зазначаць сябе працай над роднай мовай, я пастараўся замацаваць на паперы тое, што мне ўдалося сабраць за час маея працы на ніве нашага адраджэньня. Нажаль пададзены тут матэрыял я нямог даць з падрабнымі вывадамі яго паходжаньня, як гэта вымагаецца навукай. Пры-

чына тая, што калі я пачаў запісываць „цікавыя“ словы, я ня меў на мэце карыстацца гэнымі запісамі ў друку: запісываў іх для сябе самога, а мне асабіста цікава было слова само па сабе і дзеля гэтага я не адмячаў мейсца запісі (калі гэта было з народных вусн), ці кнігі, з якой узяў слова (калі слова узята было з друкаваных песень, казак і інш.). Ад 1902 году да сёлетняга ў мяне сабралася вялікая сколькасьць, запісаў, якіх я няздолеў яшчэ ўсіх выкарыстаць пішучы гэты слоўнік, таму, раз што ўсіх матэрыялаў гэтых ня меў цяпер пад рукамі, а падругое, што выкарыстаньне ўсяго матэрыялу вымагала бы апрацоўкі шмат большай кнігі, а на гэта не пазвалялі ні жыцьцёвыя, ні матэрыяльныя варункі.

Выпушчаючы ў сьвет гэты слоўнік я цікаваў галоўным чынам практычную мэту і даў „Расійска—Крыўскі слоўнік“ дзеля таго, што, мне думаецца, карыстацца ім будуць больш тыя, якія добра ведаюць мову расійскую, але слаба сваю—крыўскую, бо кожны наш інтэлігент вучыўся расійскай мовы ў школах, а сваю найчасей знае толькі з наслыху.

Назваў я гэты слоўнік „Расійска-Крыўскім“, бо як гісторыя сьведчыць, нашае запраўднае племянное і нацыянальнае найменьне ёсьць Крывічы. Зьмены імён народаў цесна звязаны з гістарычнымі рэволюцыямі перажыванымі народамі. У нашым гістарычным жыцьці на працягу тысячаляцьця было некалькі такіх рэволюцый, якія складаюць пэрыёды нашай гісторыі.

На зарані гістарычных часаў наш народ выступае, як сарганізаванае цэлае нацыянальнае і палі-

тычнае, пад найменьем Крывічы. Але ўжо ў X стагодзьдзі адбываецца вялікага гістарычнага значэньня рэволюція; замена старой праславянскай веры, новай верай—хрысьціянскай. Хрысьціянства шырылі панаваўшыя, над надбiгымі славянскімі плямёнамі, Варагі-Русь. І, вось, ў пэрыёд, ад прыняцьця хрысьціянства да запанаваньня новай, літоўскай дынастыі, наступае замяшаньне ў паняццях: народ Крывічы якім яго ўсе кругом называюць, хочучы адзначыць сваю прыналежнасьць да хрысьціянства ўсходняга абрадку, мянуе сябе,—па веры і па тыпу перайшоўшай да нас з Візанціі і Баўгарыі, праз Варагаў, культуры, — Русамі, Русьсю. Гэты пэрыёд ёсьць Крыўска-Рускі і трывае ён ад X да XIII ст.

Другі пэрыод наступае са зьменай старой крыўска-рускай дынастыі, якую замяшчае дынастыя літоўская, м. б. ў XIII ст. З упадкам дынастыі, пачынае зыходзіць найменьне Крывічы ў значэньні дзяржаўным: яго заступае найменьне Літва. Дзяржава Альгерда, як і Жыгімонта-Аўгуста была адгалітнай Літвой, а толькі ў гэтай дзяржаве быў вельмі значны лік грамадзян, якія трымаліся веры зашчэпленай ім Русамі, і дзеля гэтага, яны па веры называлі сябе: Русь, русіны. Калі літоўская дынастыя прыняла каталіцтва, найменьне Русь злучае ўсіх вызнаўцоў грэцкага абрадку і абыймае ўсе землі, дзе жылі вызнаўцы гэтай веры, ад Карпат да Окі. У гэтым другім пэрыодзе, які трываў немаль да канца XVIII ст., мы фігуравалі пад найменьнем Літва-Русь. Дзяржаўна—Літва, па веравызнаньню—Русь. Па гэтай старой памяці ў палуднёвых і ўсходніх паветах,—дзе наш народ стыкаўся з такіміж права-

слаўнымі ці уніятамі як і ён сам,—дагэтуль народ наш называе сябе Літвінамі (прыкл. у Чарнігаўшчыне, ў усх. Могілеўшчыне і Смаленшчыне).

Трэцьці пэрыёд, які пачаўся ад уніі з Польшчай ў 1386 гаду і быў перарваны толькі падзелам Польшчы, кіраваўся да ператварэньня нашага народу ў палякаў. На нашае шчасьце „народам“ лічылася ў тым часе толькі шляхта, дык і гэты гістарычны працэс меў ўплыў не на ўвесь народ, а толькі адзіна на шляхэцкі стан, які пераходзіць праз каталіцтва, прыймаў лаціна-польскую культуру. Гэты пэрыёд у гісторыі нашага баярства, — якое было добрымі патрыётамі Літоўскімі (ў значэньні дзяржаўным), а па культуры і веры мела сябе за палякаў,—адзначыўся разьдзелам народных мас з яго гістарычнымі вярхамі, і, слушна, можа быць названым Літоўска-Польскім.

Прыходзіць урэшце расійскае панаваньне, і наступае чацьверты пэрыёд расійска-беларускі. З прыходам расійскай ўлады, уцісканае пад Польшчай праваслаўнае духавенства, пагалоўна перакідаецца ў маскоўскі абоз, парываючы ўсякую зьвязь з народам; за духавенствам ідзе праваслаўная шляхта, якая яшчэ была застаўшыся ад разгрому пад Польшчай. Падае, працавіга створаная Польшчай, унія. І, ў выніку, ад народу адпадаюць рэшта грамадзкіх вярхоў, тонучы ў расійскай вялікадзяржаўнасьці і называючы сябе, без ўсякіх засьцярог, „рускімі“, праз два с. Гэты пэрыёд замацаваў яшчэ адно найменьне—Беларусы.

Гэтак вярхі нашага нацыянальнага дрэва, пэрыёд за пэрыёдам, засыхалі і адпадалі ад народнага пня.

Ці яны аджывуць і прырастуць нанова, трудна згадаць. Хутчэй за ўсё што не. Пераход іх прадзедаў у чужы абоз варункаваўся, пераважна, не ідэалістычнымі, а чыста матэрыяльнымі матывамі дык мала надзеі на тое каб унукі, выракліся з занятага іхнімі бацькамі і прадзедамі палажэння сярод чужынцаў, і вярнуліся да свайго народу нясьці, разам з ім, ланцугі няволі і нядолі.

Цяперашняе нацыянальнае адраджэнне нашае пачалося не са старых абсохшых галін, а з каранёў народных.

Пачалося і будуюцца не дынастыяй, не рэлігіяй, не шляхтай, а самім крыўскім народам.

І дзеля гэтага, шануючы перажытую гісторыю, не выракаючыся культурных здабыткаў, прыдбanych ў нашу нацыянальную скарбніцу пад найменьем „Русь“, „Літва“, ці іншым якім, мы, хочучы быць самаістым славянскім народам, выносім з гісторыі нашай і з нашага народу на сьвет прастарае племянное і нацыянальнае сваё найменьне — Крывічы.

Мы Крывічы па крыві, па роду племені, але засяляем землі балотныя і лясістыя, дзеля гэтага, каторыя з нашага племя жылі на дрыгве-балоце, па гэтай азнацы, звалі іх Дрыгвічамі, а каторыя жылі у лясх-дрэвах—зваліся Дрэўлянамі, каторыя жылі на горках—зваліся Гаранамі. Адна галіна Крывічоў, пад кірункам радавых старшын Радзіма і Вяткі, перасялілася з заходу на ўсход, з Ляшскага паграніча ў парэчча Сожа і тут размножылася. Дзеля гэтага і Дрэўляне, і Дрыгвічы, і Гаране, і Радзімічы

і Вяцічы адно Крыўская племя, адзін, як даўней казалі, язык.

Мы Крывічы, а ня Русь Літоўская, Варажская ці Маскоўская, Белая ці Чорная; мы асобны славянскі народ, не провінцыянальная чыясь адмена.

Мы Крывічы, славянскае асобнае племя, са сваёй асобнай мовай, гісторыяй, народным характарам, звычаямі і абычаямі; племя, якое тысячу з лішнім лет засяляе сваю крывічанскую зямлю.

Мы Крывічы, гэта знача, што мы па доўгім, цяжкім сьне прабуджаемся вольнымі душой, як вольнымі пачувалі сябе нашы прашчурны на вечы старэтных.

Наша мінуўшчына, гэта блуканьне па раздарожжах і муках, а мы цяпер ізноў пры крыніцах гаючае і жывучае вады, пры сваім народзе Крывічанскім, і, разам з ім, адбудовываем вольную Крывію!

Калісь Манголы заваявалі Кітай і на той знак, што кітайцы сталіся рабамі, накінулі ім абавязак насіць косы. З тых часаў мінула немаль тры тысячы гадоў; кітайцы даўно ўжо высвабодзіліся з мангольскай няволі, але косы, знак мангольскага рабства і сягоньня носяць. Ня будзем жа мы падобны кітайцам! Адкіньмо ад сябе з пагардай ўсякія патлы гістарычнай залежнасьці, асабліва калі гэта залежнасьць, як таўро ганьбы, кладзецца на нашае нацыянальнае імя.

Гэткія былі мае думкі калі я клаў агаловок „Крыўскі“ на гэту кніжыцу. Пытаньне гэта вялікай

гістарычнай влгі, якое, на маю думку, рашыць ці
суджана нам быць націяй, ці не; яно ляжыць на
сумленні павадыроў нашага адраджэння і імі па-
вінна быць вырашана. Я, з горсткай аднадумцаў,
зважыўшы ўсе данныя, паставілі гэтае пытаньне на
кон, хай цяпер абмяркуюць ўсе тыя, хто арэ і
скародзіць крыўскія адлогі.

Затым кнігу гэту дабрароднай зычлівасьці чы-
тачоў паручаю.

Аўтор.

А.

АБАЖУР *м. фр.* заслона на сьвятло, на сьвечку, лямпу; **засьня, застка**, ад „засень“ — *цень*; *за сь-ва* — *мэйсца зацененае*, *за сьцісты даючы* *цень*; *на ў за сьці* — *знаходзячыся ў цяню*, *ў заценку*; *за цьма*, *за цьмежа*, *за цьмяненьне*.

АББАТ *м. фр.* ігумен каталіцкага манастыра — *апат*. *Со двома апаты, сиречь игумены, або архимандриты (Срезн.)*

АБОРИГЕН *м. лац.* першыя пасяленцы краю. першапачатковыя, пракавечныя жыхары: **пракаветнікі, первабытнікі, тутэйшыя**. *Мы людзі тутэйшыя, пракаветнікі, а не якая набрыдзь чужацкая. Ен ня тутэйшы: бацька яго з мазуроў прыехаў і тут асеў.*

АБЕРАЦІЯ *ж. лац. фіз.* разсыпнасьць ламаных праменяў сьвятла **абэрацыя, злуда, улуда зроку**.

АБОРДАЖ *м. марск.* зчэпка двух вадаплаваў у бітве; прычэпка меншага да большага вадаплава: закіданьне крукоў на воражы вадаплаў — **абардаж, сусчэп**.

АБОРТ *м. лац. мэд.* спарон плада, спарожа жывата; ад слова „апаражняць“; **спарожыць, наўспараж**. *Кропді на ўспараж жывата.*

АБРЕВІАЦІЯ *ж. лац.* пісьмо пад цітламі, скарот. *Першыя друкі т. зв. інкунабулы друкаваліся са скаротамі.*

АБРИКОС *м.* плод і дрэва *Armenia vulgaris*. **марэля**.

АБСОЛЮТНЫЙ *лац.* развязаны, аб справах духоўных; аб рэчах — **бязмежны, безумоўны, безадносны, незраўнаны, самаісты, аддзельны і поўны; абсалютны, самапраудны**.

АБСОЛЮТИЗМ — **абсалютызм**.

АБСТРАКТНЫЙ *м. лац.* недапасаваны, незастасаваны, **адарваны**, супроцьлеглае: *дапасаваны, датасаваны, канкрэтны*: **абстрактны, абстракцыя**.

АВАНГАРД *ж. франц.* перадавая часьць войск, авангард, наўпяродны, чалавы, наўчольны.

АВАНС *м. тарг.* выдача часьці грошы наперад; задатак, заўдавацца. *Не заўдавайся з ім у грашовых справах. Заўдаўся ў куплях, а цяпер німа выхаду.*

АВГУСТ, восьмы месяц у годзе; жнівень.

АВДІЕНЦІЯ, паслуханьне, прыём. *Былі ў яго ня прыёме.*

АВРОРА *ж.* чырвоны паяс на кругазоры да ўсходу сонца, золак, сьвітаньне; досьвітак.

АВТОБІОГРАФІЯ *ж.* напісанае самым апісаньне свайго жыцьця; аўтобіаграфія, самарыс.

АВТОКРАТІЯ *ж. грэцк.* самаўласьце, аўтакрація.

АВТОКРАТ, самаўладнік; аўтакрат.

АВТОНОМІЯ, самаўрадаваньне, кіраваньне, самім сваімі справамі; аўтаномія, самарадзтва.

АВТОР *м. лац.* тварэц чаго, пісьменьнік; аўтор, аўторства, аўторскі.

АВТОРИТЕТ *м. лац.* выслоў або цьверджаньне вядомага чалавека прымае на веру без перасудаў; аўтарытэт, павага.

АГЕНТ *м. лац.* асоба, якой даручана справа ад асобы-ж, грамады, таварыства ці ўраду; ніжэйшая ступень поўнамоцніка адной дзяржавы пры другой; агент, даручнік.

АГИТАЦІЯ *ж. лац.* намова, падбураньне, падбіваньне, каптаваньне; агітацыя, агітатар, агітаваць.

АГНЕЦ *м. ягнец, ж. ягнца, с. ягнё, ягмё, ягнячы; ягнятніца* водзячая ягнят авэчка, жанка даглядаючая ягнят. **Ягмак**, гадавалае ягнё.

АГОНІЯ *ж. грэцк.* змаганьне жыцьця са сьмерцю; кананьне, непрытомнасьць паміраючага. *Каннае, а за зельле хапае. Каб табе такое кананьне, як гэта праўда. Перад кананьнем прызнаўся.*

АГРАМАНТЫ *м. мн. франц.* барвістыя пляцёнки са шнуркоў да абшываньня жаночых шат; **крэплі**, (ад „крапаць“), **кутазіва**, **кутазьнік**, майстар робячый кутазіва.

АГРАФА *ж. франц.* зашпілка, запінка, засьцібка, засьцібнуць; сушпілка, наўсушпіль.

АГРОНОМІЯ *ж. грэцк.* навука земляробства, ратайства; **аграномія**, **поляведаньне**.

АГРИКУЛЬТУРА, земляробства, ратайства.

АДАМОВО ЯБЛОКО, цьвёрды выступ на горле чалавека; **коўцік**. **Каўтаць**, глытаць. **Каўтач** панаўзьлівы ў ядзе чалавек, п'яніца; **каўтнуць**, глынуць, выпіць на скорую руку.

АДРЕС *м. франц.* надпісь на лісьце, пасылцы; **адрэс**, **аселасьць**, **надпісь**.

АД *м. грэцк.* **пекла**, **пьякельны**; **пьякеліць** **пекліць**-рабіць **закалот**, **нязгodu**, **сварку**; **пьякельнік**, **грэшнік**, **жыхар** **пекла**; **пеклаводнік**, **сварлівец**. **Сызпеклій**, з **пекла** паходзячый; **наўзпекле**, **перадпекле**; **падысподная**, **скрозьдоная**, **апраметная**, **тхлань**.

АДЬЮТОР *м. лац.* **памочнік падручнік**.

АДЬЮНКТ *м. лац.* **памочнік акадэміка**, або **прафэсара**; **асыстэнт**.

АДЬЮТАНТ *м. лац.* **вайсковы афіцэр для паручэньняў і перадачы загадаў**, **ад'ютант**, **паручнік**.

АЖІО *ср. неск. тарг. італьян.* **пераплата**, **наддача** пры абмене аднэй манэты на другую; **лажа** **лажніца**, **лажня**, **крамадзе мяняюць грошы**; **лажовае**, **плата за абмен грошы**; **лажнік**, **мяняльнік грошы**; **лажберка**, **купчаньне грашамі**.

АЖУР *франц. нескл.* **наскрозная работа** **рысункаў** з **нітак**, **матэрыялу** і **мэталю**, **прасьвечаючаяся наскрозь**; **ажур**, **прозрасьць**, **празрысты**.

АЗБУКА *ж.* **сабраньне ў парадку ўсіх літар**; **падручнік** да **навучаньня літар**, **букар**, **букаўнік**.

АЗАРТ *м.* **газарт**; **задор**, **задорысты**.

АЙВА *ж.* **дрэва і плод** *Cidonia vulgaris nigra* **ддуля**.

АИСТ м. пералётны птах з сямі чакель; бусел; буслай, гультай; буслаіць, гультайць, валондацца бяз працы.

АКАР, *Acarius*, моль: тля, тлі мучная сырная.

АКАЦІЯ ж, названьне дрэва: *Acacia Robinia i Caragana*, гарошнік, гарошкавае дрэва, акація.

АКАӨИСТ м. грэцк. царкоўная хвалебная песня; акафіст; ў каталікоў — літанія; хваласьпеў.

АКИ црк. і стар.: як бытцам.

АКЛИМАТИЗИРОВАТЬ што, каго, лац. прысваіваць, прывучаць да новых варункаў, клімату; акліматызаваць, прыжывечываць.

АКОМПАНИРОВАТЬ, муз. фр., падыгрываць; трымаць другі згодны голас, акампадваць, ўтараваць.

АКОРД м. франц. муз. поўнагалосьбее, сазгучча, стройнасьць згукаў; поўны падбор струн для муз. інструманта; акорд, лад, созгук.

АКРИДА црк. шаранча.

АКРОБАТ м. грэцк. танцор на вяроўках; акрабат, лазмак, лазмацтва.

АКРОСТИХ м. грэцк. верш, дзе пачатковыя літары радкоў складаюць імя, слова, сказ; акрасьціх, скрытаслоў.

АКСЕЛЬБАНТ м. ням. пляцёнка са шруроўкоўношаная урадоўцамі на грудзёх; стугры. *Наш ураднік стугры носіць на грудзёх. Паліцэйскаму стугра, што папу барада.*

АКТИВНЫЙ дзейны, жыцьцёвы, жывы не бязчынны, ня мёртвы; актыўны, дзейны, чынны.

АКТЕР і **АКТРЫСА**, тэатральны артыст, мастак, сцэнічны мастак, стар.: глумец, скамарох. Актар, актёрка.

АКЦІЯ ж. фр. часць, дзялянка ў гандлі, ў прамысловасьці, ў таварыстве; акція, бонда.

АКЦЕНТ м. фр. змоцнень націск голасу на галоснай літары, на цэлым слове або на цэлай пра-

мове: **націск**, **нагалосак**; павышэньне і паніжэньне галасу, **вымова**.

АЛАВАСТР *м.* мяккі, белы і катяровы камень з якога выражаюць начыньня і фігуркі; серчана кіслая ванна: **альябастар**.

АЛЕБАРДА *ж.* *ням.* пяхотная зброя, сякера і дзіда на доўгім дрэўку; **галябарда**.

АЛЛЕГОРІЯ *м.* *грэцк.* высказ, абраз, рэзьба, у пераносным значэньні; **альягорыка**, **пераносьня**.

АЛЛЕЯ *ж.* *франц.* дарога абсаджаная дрэвамі; **прасада** (памылкова „прысада“, слова паходзіць ад „салзінь“, не ад „абсада“ у значэньні аправы). *Ад гасьцінца да двара ідзе ліповая прасада. Сярод прасад—гасьцінец біты (Я. Купала).*

АЛКАТЬ, галадаць, быць галодным, марыцца галадаць; хацець есьці; крэнка хацець, жадаць чаго; **лакнуць**. **Лачны**, галодны. **Лачнец**, рабіцца галодным, галадзець. **Узлакнуць**, захацець есьці, зажаць чаго. **Лачнасьць**, хцівасьць у простым і пераносным значэньні.

АЛМАЗ *м.* першы на цвёрдасьці, на блеску і цэннасьці з дарагіх каменяў; **адамант**; а калі шліфаваны, яйцавіднай формы **дыямант**. Адамант пазваньне агульнае; брыльянт той-жа адамант, больш каштоўны дзеля поўнай шліфоўкі. **Адамантшчык**, тэргуючы гэтымі камянямі, юбілер.

АЛТАР *м.* **аўтар**, **ахвярнік**, павышэньне рожнай формы, на якім народы, кожны па веры сваёй, прыносяць Богу ахвяры; аўтарны яго датычачыі, аўтарнік, слуга аўтара.

АЛТЫН *м.* *татар.* старасьвецкая сярэбраная манэта 6 грошы; **шастак**. *Шэсьць дзён малаціла шастак зарабіла.*

АЛФАВИТ алфабат, букарнік, букарніца.

АЛЫЙ *татар.* сьветла, ярка-чырвоны; **пунсовы**; **пунсавец**, станавіцца ярка чырвоным; **пунсалікі** чырвонааблічны, чырвонатвары. *Пучкі ружы ўжо пунсавеюць. Пунсавее дакуль маладзее Пунсалікі хлопчык.*

АЛЬБИНОС *м. лац.* чалавек з прычыны хваробы скуры маючы белыя валасы і скуру, прычым вочы бываюць чырвоныя; **альбінос** **белясымень**, **беласасьць**.

АЛЬМАНАХ *м. арабск.* календар, штогоднік; **альманах**.

АЛЬПАГА *ж. саета, саетовы, саян* жаночае адзенне шытае з саеты,

АЛЮВІАЛЬНЫЙ *геол.*: прамыты вадой, **намыўны**, **наточны**.

АЛЮМИНИЙ *м. хім.* мэталь дабываны з гліны; аснова гліны, так сама як аснова жалеза іржа; **алюмін**, **глінец**.

АЛЯПОВАТЫЙ, **нехламяжы**.

АМАЛЬГАМА *ж. хім.* злучэнне, зьлітак другіх мэталаў з жывым серабром; залатую амальгаму робіць для пазалоты праз агонь; **сьліба**. Сьлібное золата. Сьлібмоўка, злучэнне мэталаў з жывым серабром.

АМБАР, **АНБАР** *м.* будынак для перахову збожжа, а часам і для другіх тавараў; **клець**, **сьвіран** (калі пры будынку маецца асьвер).

АМВОН *м. грэцк.* падвышэнне для прамоўцы; **амбона** царкоўная, **моўніца** сьвецкая.

АМПУТАЦІЯ *ж. лац.* адрэзаньне чэляса цела, **адняцьце**. *Руку аднялі*.

АМУЛЕТ *м. арабск.* кудмень, кудменчык.

АМУРЫ *м. мн. франц.* мілагаваньне, мілосныя забегі; **залецанкі**, **аморы**.

АНАХОРЕТ *м. грэцк.* пустэльнік.

АНАӨЕМА *ж. грэцк.* царкоўнае пракляцьце, адлучэнне ад царквы; **вылучэнне** з грамады веручых; **праклён**, **анатэма**.

АНГАЖИРОВАТЬ *франц.* прасіць, запрашаць, **заручацца**.

АНГЕЛ *м. грэцк.* **анел**, **анельскі**, **анёлападобны**, **аналодумны**. *На людзях анёл, а*

дома чорт. Наша анеліцца з чортам жэніцца. З добрага учынку і анёлы цешацца. Анельская пакора. Дзіцячыя душкі анёльчыкамі. Богу служаць.

АНГЛИЗИРОВАТЬ каня, абрэзаць каню хвост па ангельску, падрэзаўшы сухія жылы спадысподу хваставіны; **куртаць**.

АНЕКДОТ м. грэцк. кароткае па зьместу і сьціслае ў выкладзе апавяданьне аб выдатным, або забавным здарэньні; **анэгдот, показка**.

АНЕМІЯ м. грэцк. мэд. недакровіца.

АНИС м. расьціна з сямі парасонікавых *Pimpinella Anisum*, **аныж**. **Аныжоука**—гарэлка на аныжу прыгатаваная, гатунк яблага.

АНОМАЛІЯ ж. грэцк. не падобнасьць да звычайнага, адступленьне ў якім небудзь явішчы прыроды; **анамалія, збочаньне**.

АНОНИМ м. грэцк. няпознамка.

АНТИДОТ м. грэцк. лек супроць атруты, адатрута.

АНТИЛОПА ж. сарна.

АНТИК м. лац. старасьвеччына, старасьвецкая рэч, **старавеціна, стараветны, стараветнік**, маючы заняцьце са старасьвеччынай; **стараветня**—крама для прадажы старых рэчаў, кніг і інш.

АНТИПАСХА ж. нядзеля па Вялікадні, тыдзень св. Тэмы. **Радаўніца, Наускі Вялікдзень**.

АНТИПАТІЯ ж. лац. нехаць, адраза. Я чую да гэтага чалавека нейкую ўнутраную нехаць. Адразы сваёй скрываць не магу.

АНТОЎОВ ОГОНЬ лек. амярцьвенньне чэляса ці часьці цела, якое аддзяляецца і адпадае як нежывое; **чорная сьнедзь, гангрэна, вогнік**.

АНТРАКТ м. франц. прыстанак, пярорва.

АНТРАША фр. нескл. скок у танцы са шчोकаныем ботамі, або з пераменай нагі, **падскок, шчакаўзень**.

АНТРОПОЛОГІЯ ж. грэцк., навук аб чалавеку, чалавекаведаньне.

АНТРОПОМОРФИЗМ м. грэц., прыдаваньне выдуманым істотам чалавечай падобнасьці, чалавекападобленьне.

АНШЛАГ м. ням., вывеска, наклеяка.

АОРТА ж. грэцк., цар-жыла, пачатковая, першая і самая грубая баявая жыла ў целе, выходзячая проста з левай палавіны сэрца, **тутніца**. З яе выдзяляюцца ў галаву баявыя жылы (**сонныя**) і ў рукі (**лутніцы**).

АПАТІЯ ж. грэцк., роунадушнасьць, безцікаўнасьць.

АПЕЛЬ м., знак ці голас (сигнал) трубой конніцы для збору; **збор, покліч**.

АПЕЛЬСИН м. голяндзк., дрэва і плод *Citrus aurantiorum*; **аранжа, аранжык**. *Купи мне мама аранжыка. Годзі табе з гнілым носам у аранжы лезьці. Аранжыкі жыдоўка прадае.*

АПЕТИТ м. лац. позыў да ежы; **жадаедзь, апэтыт, смач**. *Пасьля хваробы жадаедзь у яе вялікая: ўсё просіць то тое, то сёе дай. Млосна, а жадаедзі німа. Смач да яды мае. На калач знойдзем смач.*

АПЛОДИРОВАТЬ каму, франц, біць у ладкі, пакляскаць, пакляскі. *Яму пакляск людзкі не патрэбен. Выступ, прамову аго пакрылі густымі пакляскамі. Кляснуў у далоні завучы слуг сваіх.*

АПОКАЛИПСИС м. грэцк. царк. відзежа св. Ан. Яна Багаслова; **выяўленьне, апакаліпса**.

АПОПЛЕКСІЯ м. грэцк, хвароба; **паляруш**.

А ПО СЕМУ, адлі. Адлі я і зрабіў так.

АПРЭЛЬ, чацьверты месяц у гаду; **красавік**.

АПТЕКА ж. грэцк. установа дзе прыгатоўваюць і прадаюць лекарствы; **зельня, зялейня, зялейнік**, — аптэкар, прадавец лекарстваў. *Зайдзі ў зялейню, купі зельля, лекарства. Зялейнік ня лечыць, а калечыць. Зеліць, заліць — рабіць выцяг з зёлак пры помачы настаіваньня: Трэба вызаліць у сьпірце карані дзевасілу і націрацца тым*

золівам. Доктор дау нейкай золіукі і казау піць штодзень па лыжцы.

АРАВА *ж. арава.* Бурлацкая арава цягнецца (Даль).. *Арава бурлакоу п'яных увалялася ў карчму.*

АРАПНИК *м.* доўгі раменны **біч**, **бізун**; **бізуншчык** хто арудуе бізуном; бізуніць, бізаваць біць бізуном.

АРАП *м.* ад прыроды чорнаскуры чалавек, ураджэнец гарачых краёў; асабліва Афрыкі; **мурын**, **мурынскі** да яго датычны. *Чорны, як мурын.*

АРБА *ср. нескл.* павозка на двух колах бедка.

АРБУЗ *м.* расыціна і ядомы плод *Cucurbita Citrullus* **кавун**.

АРЕНА *ж. лац.* мейсца да барацьбы, бітвы, перагонаў, відовішч, **майдан**, **ток**.

АРЕСТ *м. франц.* задзяржаньне чалавека пад старожай, вартай, **увязьненне**; **арышт**. Дамовы арышт. Арыштавалі тавар на рынку. Арыштант, *стар. вязень. Арыштанцкія харчы. Арыштанцкае жыццё, паступаньне.*

АРИСТОКРАТИЯ *ж. грэцк.* дзяржаўны лад, дзе вышэйшая ўлада ў руках паноў, магутаў, вальможаў, асобнага высшага стану, што перадае свае прывілеі ў патомнасьць, па роду. Грашавая **арыстакрацыя**, багачы, сьвежа збагацеўшыя купцы. Арыстакрацыя духовая, сабраньне людзей вучоных разумных, асьвечаных.

АРИМАН *м. пэрс. міт.* уасобленьне, злой цёмнай сілы — **Гармей** (Срезн.), супраціўная яму сіла добра і сьвятла уасабляецца пэрсамі ў **Гормузе** (рас. Ормузд).

АРИΘΜΕΤΙΚΑ *ж. грэцк.* навука аб лічэньні; **арытмэтыка**, **арытмэтычны**.

АРИЕРГАРД *м. франц.* пазадны, пазаднік.

АРКА *ж. лац.* перакінутая праз адлегласьць дуга, столь, скляпеньне сьцяной: **аблук**, **выгба**. Рымская выгба круглая зьверху, усходняя — востраватая,

готыцкая — стралістая; **арка**. **Аркада** цэлы рад выгбаў, аблукавін.

АРКАН *м. татар.* вяроўка пятлёй лавіць коней на пашы, зьвярыну на ўловах, а часам і ворага на вайне; **сілно, сіляць**: *Нашто засіляцца—лезьць у пятлю. Ажаніўся — што засіліўся. Сядзіць вудаль на ляду. падпер кіям бараду, сілявачку сіляе, на вярочку нізае. Захлыска. На захлыску каня улавіў. Захлыскі разставіў на зайцаў.*

АРКТИЧНЫЙ, паўночны датычны паўночнае букці (полюса), або паўклуббя (полушарія) зямлі — **сіверны**; **сіверны круг**, **сіверны паяс**:

АРМІЯ *ж. франц.* дзяржаўнае сухапутнае войска, пяхота і конніца; **армія**, **армейны**, **армеяц**, **армейшчына**.

АРМЯК *м. татар.*, тканіна з воўны і вярблюджага пуху, вырабляная б. ч. татарамі; **кучбай**. Суконная вопратка зшытая з армячыны, кучбаю і нагул шырокая вопратка халатам, — **чугай**.

АРОМАТ *м. грэцк.* добрапахнасьць, пахнасьць, прыемны пах; **водар**. *Водар прыемны са сьвежэга сена. Вохнасьць. Вохнасьць тхне з кветніка. Прыемная вохнасьць ад кадзіва. Вохны гарошык пасеяла.*

АРСЕНАЛ *м. франц.* будынак дзе перахоўваецца зброя і вайсковыя прыналежнасьці; **зброяня**.

АРТАЧИТЬСЯ, **дыбіцца**, **ўздыбіцца**, на дыбы стануць, пайсьці. **Аськірзацца**. *Набяры вады ў губу, то і будзеш маўчаць, не станеш аськірзацца з мужам. (Сержпут.).*

АРТЕЛЬ *ж.*, слова таго-ж караня, што і рота, але з перастаноўкай першых літар; таварыства, брацтва; **сябрына**, **сябраваць**, **сяброўшчына**. Сябраннае права апісана ў Статуце В. Кн. Літоўскага.

АРТИКУЛ *м. лац.* даўней значыла: адзел, стацьця; **артыкул**.

Артиллерія *ж. франц.* цяжкая агнястрэльная зброя, не ручная: **гармата**, **гарматная служба**, **гарматнік**, **гарматніцкі**.

АРТИСТ *м. франц.* чалавек які займаецца прыгожым мастацтвам; больш ужываецца аб музыкантах, малярах, танцорах; **кудзейнік** „ско.морохове, кудейнице и глумце“ (*Архіў Тур.-Пінскай Архі-епіскапіі*). **Мастак, мастацкі, мастачыць.**

АРТИШОК *м. фрукт расыіны Cinara Scolimus.* карштук.

АРХІ *грэцк. пачат.* само па сабе ня ўжываецца, а перад другімі словамі, калі трэба падняць іх у найвышэйшую ступеню; **архібіскуп**, архімандрыт, архіпастыр, архісправядлівец.

АРХАНГЕЛ *м. грэцк. арханел, арханельскі.*

АРХИТЕКТУРА *ж. грэцк.* буданічнае мастацтва; **архітэктур**a. У нар. песьнях захавалася слова **дойлід** у значэнні будаўнічага. А ў *Турове, на мураве, тры дойдліды цэркаўку стаўлялі.*

АССОЦІАЦІЯ *ж. франц.* зграмаджаньне, сабраньне, таварыства, сувязь, змова дзеля якой коначы агульнай мэты.

АСПИД *м. грэц.* ядавітая зьмяя; басчны зьмей, цмок.

АСТМА *ж. грэцк.* мэд хвароба разшырэньне лёгкіх, удушша, удушлівы, удушлівец.

АСТРОНОМІЯ *ж. грэцк.* навука аб небе, зорніцтва, астраномія.

АСТРОЛЯБІЯ *ж. грэцк.* землямерны прыбор, вугламер,

АТАКОВАНІЕ *франц.* напад, наступленьне.

АТЕИЗМ *м. грэцк.* бязвернасьць, нявера ў Бога, бязбожнік, бамбіза.

АУДИЕНЦІЯ *лац.* паслуханьне, прыймо.

АФІША *ж. франц.* апавестка на паперы аб якім коначы відовішчы, сабраньні, прадажы; **публікатка; стар. арх.** аклічны ліст.

АФОРИЗМ *м. грэцк.* кароткі і ясны высказ; **афарызм.**

АФРОНТ *м. франц.* асабістая зьнявага, зьняважаньне гонару.

Б.

БАБА *ж.* замужня жанка, асабліва перад старасьцю (раней: **малодка, маладуха, маладзіца**) **баба, бабка, бабуля, бабуся, бабця, бабно, бабарыха. Бабнік, бабадур, бабалюб, бабахот,** эпітэты-прозьвішчы даваныя мужчынам, якія маюць тыя або іншыя адносіны да баб. **Бабінец** сьні ў церквах і касьцёлах, дзе зазвычай сідзяць жабруючыя бабы. **Бабіць** прыймаць новародка, адрэзаць пуп новародку.

БАБА-ЯГА *міт. істота, Баба-Юга, або Юга-баба; Югася* (сьмерць).

БАБОЧКА *ж.* мятлік, мятулёк, зборнае мятуліца.

БАГЕТА *ж. франц.* рамніца.

БАГОР *м.* жалезны крук на шабьце; **басог.**

БАГРОВЫЙ, самай яскравай і густой чырвонай барвы; **пурпуровы.**

БАГРЕЦ **пурпура.** Даўней ужывалі дзеля абзначэньня пурпуровага колеру такжа слова **кармазын; кармазыновая** шляхта — багатая, адзетая ў кармазыны, чырвоны аксаміт.

БАДЬЯ *ж.* вялікі цэбар з тоўстых клепак; **бодня, чоп.**

БАЗА *ж., БАЗИС* *м. лац.* аснова, апора, спод, астоя.

БАЗАР *м. татар.* торг на адкрытым мейсцы, **торжыча,** самае мейсца, дзе бывае торг — **майдан рэнак,** дзень тыдня ў які адбываецца торг; **кірмаш** — зьезд у тарговыя дні, ў азначанае мейсца.

БАЙКА *ж. англ.* мяккая, тоўстая, вельмі варсістая тканіна, **кучбай, стар. кодыр.**

БАКАЛЕЯ *тавар.* сушаныя фрукты: разынкі, сьлівы, дактылі, (фінікі), арэхі, канфітуры, мед і інш.; **сушаніны.**

БАКЕНБАРДЫ *м. ням.* часьць барады на шчэчэ да вушэй; **бакі.**

БАКЛАГА ж. дрэўлянае абручнае, або даўбленае начынняне розн. формы; **карчага, карчажка**. *Прынясі карчагу з дзёгцям. Купіў карчажку да вады.*

БАКЛУШИ, металічныя талеркі якімі выбіваюць такт ў аркестры, або да танцу; **бразгачы**, ў бразгачы біць.

БАКЧА, БАХЧА м. татар. гароду полі, не пры доме, на паднятым плугам шчырцу (цѣлінѣ) **баштан**.

БАЛАБОЛКА ж. татар. закрыты званочак да конскай упражы; **шумёлка, бома**. *Бомы вясла шумяць (М. Багдановіч).*

БАЛАГАН м. татар. часовая з досак, або іншага матэрыялу будова да таргаваньня, прадстаўленьня, рукомесла; кірмашовая будка, **лубмень лубнянка** стар. клетка. *На кірмашы прадавалі абіранкі з вазоў, сталю і ў лубмянѣх. Лубмянку заарэндаваў на рынку.*

БАЛАГУРИТЬ татар. ціха і сунакойна размаўляць; **гукаць, дудукаць**. *Сыйшліся, падудукалі з кумой, дык і ад душы адляглю. Сойдуцца старыкі пагукаюць (Рам.) Мы пагукалі аб нашым горы. Схадзі, пагукай са старастаю. Дудукаюць сабе маладыя, як галубкі у гнязьдзечку.*

БАЛАЛАЙКА ж. татар. музычнае снадзіва з ладамі і двума або трыма струнамі; **бандурка, бандура, бандурыста**, граючый на бандуры; **балабайка, балабайшчык, балабаіць** іграць на балабайцы, а такжа ў значэньні гультаваць, дындаць без працы.

БАЛАНДА ж. татар. сыжодзёная страва з квасу і гардавіны (зелени); **халадзец**.

БАЛАНС м. франц. быцьце ў роўнавазе; роўнавага, **віхт, асьвер**. Віхт, віхцік стрэлка ў шальках, паказуючая адклон або роўнавагу; **віхтацца**, адкланяцца ад роўнавагі. Вага віхтаецца сюды і туды. *Пад віхт разквітаўся з ім летась, а сёлета ізноў ён у даўгу, ізноў новы віхтунак. Калі гляну, аж дзяцѣ ўжо пераасьверылася праз вакно галоўкай у ніз, ледзь за ножкі ўха-*

піла. Вага пераасьверылася на мой бок. Трэ, паставіць асьвер пры студні.

БАЛАСТ *м. франц.* пясок, каменьня, жвір насыпаная ў кодаб карабля дзеля астоістасьці яго; цяжво, цяжыва.

БАЛАХОН *м. татар.* верхняя летняя сялянская вопратка; найчасьцей з палатна; **насоў**.

БАЛБЕС *м. аболтус.* Вун які аболтус выйшаў з яго. Луні яго аболтуса гэтага.

БАЛДА *ж.* дрэўляная даўбешка, рознай формы; **даўбешка**, якую ўжываюць сталяры, бондары. Дравасекі да шчапаньня дроў ўжываюць **пабойню**, **даўбню**, **цяльпагу**. Да разьбіваньня камоў зямлі ўжываецца **кука** і ад яе паходзяць словачыны—**кокаць**, **кокнуць**, **ударыць**. **Целяпей**, **цяльпух**, **чалавек няўдалы**, **нязручны**. **Пабойня**, **чалавек тупы**: што ўбіў, то ўехаў. **Даўбня**, **гаворыцца аб згрызлівым**, **надаедлівым чалавеку**.

БАЛДАХИН *м. італьян.* запона над ложа, седзішчам, пасадам; пераносны ўжываецца дзеля урочыстых працэсій; **бальдахім**; **полаг** бывае над ложа.

БАЛКА *ж. ням.* бэлька, бярно, маціца.

БАЛКА *татар.* лог, разлог, сухадол, яр.

БАЛКОН *м.* вісячы ганак з балясамі, або выступ на зьне дому; стар.: **гаўбец**, **галубец**; **балькон**, **паладок**.

БАЛОВАТЬ **дурэць**, **кудашыцца**; **псаваць** што дурэючы, **цацкацца**, **зцацкаць**. **Даваць** патачку, патакаць; **песьціць**, **пястун**; **разбязурываць**. **Разбязураных рабят у хатыль бярэ** (Нікіфоровск). **Разбязурыліся**, што ратунку няма. **Разкудашыліся і супыну німа**. Будзеш **кудашыцца ты датуль**, **пакуль пугай ня зрэжу**. **Мамчын сыноч-пястунок**. Як **разпешчаны**, то і **разбэшчаны**.

БАЛЛ *м.* азначаньне постунаў у навуцы ў працы; **ведамка**.

БАЛЛОТИРОВАТЬ, **галасаваць**.

БАЛ *м. франц.* вячорнае сабраньне мужчын жанок на танцы; **баль**, **балёвы**, **баляваць**,

БАЛЬЗАМ, **бальзам**, **бальзамічны**, **бальзамаваць**.

БАНДА *ж. франц.* аргада, **арганак**, **арганачыць**. *Разбойніцкая аргада напала (Дрыс. і Вяліж. п.) Па дарогах ды с пад мастоў нападаў, аргамачыў; банда.*

БАНДЕРОЛЬ, папяровая; тасемка да аклейкі тавараў, пасья аплаты падатку **апаяска**.

БАНКА *ж.* шклянае або ганчарнае начыньне з шырокім горлам; **слой**, **слоік**; кровапускальныя **банькі**; калі зроблена з бляхі — **бляшанка**.

БАНКЕТ *м. франц.* званы стол, **стол**; **бяседа**.

БАНК *м. італьян.* урадовая або прыватная па-чычковая установа; **банк**, **банкар**, **банкарыць**.

БАНТ *м. ням.* глухі вузля з вушамі; **кукарда**, **кукардка**; **стужатка**, **стуга**, **стужка**.

БАНЯ *ж.* будынак дзе мыюцца і паруцца; **лазьня**, **прылазьнік** — прыбудўка да лазьні; **лазьнік** — чалавек, які мые ў лазьні. У Магілёўшчыне называюць яшчэ **мыйня**, **мыльня** і **прымыльнік**, але зважаючы; што ў іншых аколіцах мыйняй называюць прачкарню, я лічу за лепшае слова „мыйня“ замацаваць ў значэньні прачкарні.

БАРАБАН *м.* вайскова-музычная прылада з двума днамі са скуры; **бубен**, **бубеншчык** — музыка на бубні іграючы; **бубеніць** у значэньні біць па бубне і сварыцца, пукчэць, квактаць.

БАРАК *м. франц.* часовая лёгкая будоўля для войска, работнікаў, хворых; **шалаш**, **летавень**. Пры латышскай граніцы называюць ад лат. слова „май-ка“ хата: — **майгач**,

БАРАХЛО *ср.* хломазд.

БАРАНКИ, абвараны піражок кружком; **абаранак**, **абаранкі**, **абараншчык** той, хто прадае іх.

БАРАХАТАТЬСЯ, біцца рукамі і нагамі, зваліўшыся на зямлю, або ў ваду; **балохтацца**, **чабохтацца**; **ходацца**, **тузацца** з кім небудзь.

БАРДА *ж.* гушча, аstatкі ад перагонкі гарэлкі; брага.

БАРЖА *ж.* вялікая веславая лага; барка. На Дзьвіне завуць **лайба**, на Дняпрэ—**струг**.

БАРИКАДА *ж. франц.* загарода на скорую руку на вуліцах; **завал**.

БАРИН *м.* пан (гл. господин).

БАРЫНЯ, паня, панюхна, панячка.

БАРЫШНЯ *ж.* панна, паненка, слова вельмі даўно ўжыванае як у дакументах, так паўсямесна на Беларусі ў жывой мове і ў народных песьнях.

Я-ж тых турак агнём выпалю.

А сваю панну між дзевак вазьму.

(Ром. Бых. пав.)

За стол за твай сяду паваю.

У ложу тваю лягу паннаю.

(Р. Т. 8-9. 135)

Яж-не каралеўна, яж-не царэўна.

Гнатава дачка, сьлічна панначка.

(Шэйн)

БАРИЧЬ паніч.

Саколе ясны, панічу красны.

(Валач. песьня гл. Шэйн. Безс.).

БАРХАТ *м.* шаўковая тканіна з каротка стрыжанай, густой ворсай; **аксаміт**, **аксамітны**, **аксамітка** аксамітная стужка, аксамісты. падобны да аксаміту (*Гл. Плюш*).

БАРЩИНА прыгон, паншчына.

На згон, на прыгон.

Па семера з хаты вон.

(Нікіфор.).

Паншчыну адбывалі па шэсьць дзён ў тыдні.

БАРЫШ *м.* зыск, заробтак, карысьць. Выпіўка пры мне і куплі-прадажы; **магарыч**.

БАРЬЕР *франц.* застаўня, рагатка.

БАССЕЙН *м.* вадасток ва усіх значэньнях.

БАСНЬ, БАСНЯ *ж.*. выдуманас здарэнье; вымысл, павучаючас апавяданьне; **баятка, байка, баіць, байчыць.**

БАСНОСЛОВНЫЙ, баятны, баечны.

БАТРАК *м.* наемны работнік для сельска-гасп. работ; **парабак** (ад слова „рабіць“); **найміт** гаворыцца больш аб падзённым работніку; **кумець і бабыль** — работнік найчасьцей сямейны, які за сваю працу дастае кавалак зямлі і ардынарыю.

БАУЛ *м. італьян.* доўгая, круглая, абітая скурай дарожная **скрыня**; **скрыня** з круглаватым векам; **куфар.**

БАХВАЛ, хвалько, хвасько, хвасьціцца.

БАХРОМА *ж.*, **махра, мохры, махрысты, мохрыцца.**

БАШКА *ж. татар.* галава.

БАШЛЫК *м. татар.* шлык, каптур.

БАШМАКИ *м. татар.* чаравікі, барлёчы, боцікі, камашы.

БАШНЯ *ж.* высокая, раўняючы да вышыні будоўлі надбудоўка; **вежа.**

Ой у полі ў полі вежа стаяла

Мураваная, маляваная. (Крчк. 7 стр.).

БАЮКАТЬ, усыпляць, кукобіць. Укукобіла дзіцятка, заснула ўжо.

БДЪТЬ, човіць, чоўкі, чоўны, чукавы, які ня сьпіць, ня счыняе вачэй; чуйнасьць, чоўкасьць—свомасьць чоўкага.

БЕДРА *ж.* верхняя палавіна ўсей нагі, часьць ад лагі (таза) да калена; **чэраслы, кульшы, кумпякі,**

БЕДРОВАЯ КОСТЬ, кульшавая косць, кульша, кічага.

БЕЗАЛАБЕРНЫЙ, бязладны, нехлямяжы.

БЕЗБОЖІЕ, ср. бязбожнасьць, бязбожніцкі, бязбожыць, бязбожнік.

БЕЗБОРОДЫЙ, безбародзька, галамоўжа (ад „музы“ вусны), **галамузды, галамуз.**

БЕЗБОЯЗНЕННЫЙ, бязбоязкі, неўляклівы, непалохлівы, сьмелы.

БЕЗБРАЧІЕ, бязжэнства. У бязжэнстве жыву ўжо дзясяты год. Бязжэннаму не жыцьцё, а мука.

БЕЗБЪДНЫЙ, без бяды і беднасьці. Жытка яго спакойная і бязбедная: дастатны гаспадар жа-браваць ня пойдзе; бязбедны.

БЕЗВЕДРІЕ, ср. непагадзь, негадзь, плюта.

БЕЗВКУСІЕ, ср. несмач.

БЕЗВЛАЖНЫЙ, бязволагкі, няволагкі, няволгкі.

БЕЗВЛАСТІЕ, ср. безўладства, безваладзь.

БЕЗВОЗВРАТНЫЙ, безпаваротны

БЕЗВОЗДУШНЫЙ, безпаветраны.

БЕЗВОЗМЕЗДНЫЙ — бязнаўдны, дарэмны.
(„Наўда“ адпавядае слову „мзда“).

БЕЗВОЗРАСТНЫЙ недаросны, недаростак.

БЕЗВРЕДНЫ, няшкодны.

БЕЗВРЕМЕННЫЙ—бязчасны, няўчасны.

БЕЗВРЕМЕНЬЕ —непагадзь, негадзь, безладзіца, кудаса.

БЕЗВЪРІЕ ср. бязверыца, бязвершчына.

БЕЗВЪСТІЕ—бязвемніца.

БЕЗГЛАВЫЙ — безгаловы, бегалоўе, безгало-віца—стан без галовага.

БЕЗГЛАСІЕ, безгалосасьць, бвзгалосьсе.

БЕЗГЛАЗЫЙ, бязвокі.

БЕЗГРАМОТНЫЙ няпісьменны, няграматны.

БЕЗГРАНИЧНЫЙ, бязмежны, несканечны, нязьмерны.

БЕЗГРЪХОВНЫЙ, бязгрэшны, безграхоўны.

БЕЗДАРНЫЙ, няўдольны, няўдольнасьць.

БЕЗДЕНЕЖЬЕ, безграшоўе.

БЕЗДНА ж. незьмяроная глыбіня; бязодня, бяздоньніца, скорзьдоньне, тхлань.

БЕЗДОЖДІЕ, бяздожджыца, посуш, засха.

БЕЗДОКАЗАТЕЛЬНЫЙ, бездаводны, бездаводнасьць, нястача довадаў.

БЕЗДОЛЖНЫЙ, безпавінны. *Безпавінная напасць, кара.*

БЕЗДУМНО, бязмысна. *Бязмысна сказаў ты.*

БЕЗДЫХАННЫЙ, бяздухі, няжывы.

БЕЗДѢЙСТВІЕ, бяздзейнасьць, нячыннасьць.

БЕЗДѢЛІЕ, бязчыннасьць.

БЕЗДѢЛУШКА, цацка. *Цацак накупляў. Цацкі разстаўлены.*

БЕЗЖИЗНЕННЫЙ, безжыцьцёвы, нежытны.

БЕЗЗАБОТЛИВОСТЬ, няруплівасьць, нестарэнлівасьць, бязклопатлівасьць, безтурботлівасьць.

БЕЗЗАВИДНОСТЬ, незаздросьлівасьць, нягалівасьць.

БЕЗЗАВѢТНОСТЬ, неспаведлівасьць, беззапаветнасьць.

БЕЗЗАКОНІЕ, бязпраўе. Даўней у нас разрожнівалі: „права“ і „закон“, апошніяе слова ўжывалі ў значэнні рэлігіі: закону рымскага, грэчаскага.

БЕЗЗАСТѢНЧИВОСТЬ, бязстыднасьць, безсаромлівасьць.

БЕЗЗВУЧІЕ, бяззычлівасьць, бязголсьлівасьць, бязгучлівасьць.

БЕЗЗЛОБІЕ, нязлосьлівасьць, безасердлівасьць.

БЕЗЫЗВѢСТІЕ, бязвесьлівасьць, бязведлівасьць, безведасць, безведзь. *Безведзь дзе дзеўся. Безведзь сколькі іх было там.*

БЕЗКАЧЕСТВЕННЫЙ, без'яказны.

БЕЗИМУЩЕСТВЕННЫЙ, безмаетны. *Безмаетны народ: ні кала, ні двара.*

БЕЗКОВАРНЫЙ, няклюдны (ад „клюдзіць“ — крывіць, блутаць), некрывадушны; шчыры, чыстасэрды, просты, безаблыжны. *Ен чалавек шчыры, няклюдны. Кінь клюдзіць, праўду кажы.*

Клюдиць дзеўка, праўды не кажа.

БЕЗКОНЕЧНОСТЬ, несканечнасьць, бязмежнасьць. *У несканечнасьць векавечную модлы закупіў.*

БЕЗКОРЫСТІЕ *ср.* безінтэрасоўнасьць, безкарыснасьць.

БЕЗКРОВНЫЙ, бязкроўны; бязкроўная жыла. *Абязкровілі чалавека.*

БЕЗЛИЧНЫЙ, безаблічны, несамавіты, безхарактарны.

БЕЗЛУКАВНО, безаблудна, безаблыжна, няклюдна.

БЕЗЛУНІЕ *ср.* бязмесячнасьць. *Ночкай цёмнай, бязмесячнай. Бязмесячныя восенскія ночы.*

БЕЗМАЛА, немаль, амаль.

БЕЗМЕЗДІЕ *ср.* безнаўднасьць, безплатнасьць, дарэмнасьць. *Безнаўдна працаваўцэлы тыдзень.*

БЕЗМЕН *м.* бязмен, кантар.

БЕЗМОЛВІЕ *ср.* бязмоўнасьць. *Бязмоўнасьцю сваёй пацьвярджае закіды.*

БЕЗМЪРНЫЙ, нязмерны.

БЕЗМЪСТНЫЙ, бязмейсцы, бязслужны, беспасадны.

БЕЗМЯТЕЖНЫЙ, бязбурны, ціхі, супакойны, несумятлівы.

БЕЗНАДЕЖНЫЙ, безнадзейны, | безнадзея, безнадзейлівасьць.

БЕЗНАКАЗАННОСТЬ, безкарнасьць, безкарны.

БЕЗНАМЪРЕННЫЙ, безумысны.

БЕЗНАСЛѢДЪЕ, безспадковасьць, безспадчына.

БЕЗНАЧАЛІЕ, бяззьверхнасьць, бяззьверхніцкі.

БЕЗНАЧАЛЬНЫЙ, безпачатны, непачатны.

БЕЗНРАВСТВЕННОСТЬ, немаральнасьць, распушта.

БЕЗНУЖНЫЙ, безпатрэбны.

БЕЗОБИДНЫЙ, някрыўдны, бязкрыўдны.

БЕЗОБЛАЧНЫЙ, бязхмарны, бязхмарлівы, па-
годны.

БЕЗОБРАЗІЕ, безпрыстойнасьць, непрыстой-
насьць, брыдасьць.

БЕЗОБРАТНЫЙ, безпаваротны.

БЕЗОБРОЧНЫЙ, безчыншовы.

БЕЗОГОВОРочный, безумоўны, беззасьця-
рожлівы.

БЕЗОПАСНЫЙ, басьпечны.

БЕЗОРУЖНОСТЬ, бяззбройнасьць.

БЕЗОСТАНОВочный няўпыны, няспыны, няў-
станы.

БЕЗОТВѢТНЫЙ, безадпаведны, безадказны,
неадказны.

БЕЗОТВЯЗНЫЙ, неадчэпны, неадкарасьлівы.

БЕЗОТГОВОРочно, неадмоўна.

БЕЗОТЕЦКІЙ, безбацькаўскі, безбацькавіцкі.

БЕЗОТЛАГАТЕЛЬНЫЙ, неадложны, недвалоч-
ны, безбарны.

БЕЗОТЛУЧНЫЙ, неадступны.

БЕЗОТНОСИТЕЛЬНЫЙ, безумоўны, самаісты,
незалежны.

БЕЗОТРАДНЫЙ, безпатольны, безусьцешны.

БЕЗОТЧЕТНЫЙ, безуяуны, безсправаздат-
ны. *Безуяўная туга. Безсправаздатнае гаспада-
раньне.*

БЕЗОТ'ЕМЛЕМЫЙ, неаднятны.

БЕЗОЧЕРЕДНЫЙ, безчарговы, неўчародны.

БЕЗОШИБочный, непамыльны, непамылко-
вы, бязьхібны, няхібны.

БЕЗПАМЯТНОСТЬ, запамкі, забыцьцё, непры-
томнасьць, непамкі, няпомнасьць.

БЕЗПАМЯТНЫЙ, незабытны, няпомны, непры-
томны. *Незабытная і сьвятая памяць яго. Быў
непрытомны перад скананьнем.*

БЕЗПАРДОННЫЙ, непашчадны, безаглядны.

БЕЗПАЖИТНИЙ, безпасьцьвежны, безпашны, ня маючый пашы.

БЕЗПЕРЕМЕЖНИЙ, безпераменны, неўпераменны.

БЕЗПЕРЕМЪННИЙ, нязьменны.

БЕЗПЕРСТЫЙ, бязпальцы.

БЕЗПЕЧАЛЬНИЙ, безжурлівы, безжурботлівы, бязклопатны.

БЕЗПЕЧНОСТЬ, нядбайнасьць, нярупнасьць, нестарэннасьць.

БЕЗПЛОДНИЙ, які не дае плоду, няплодны, бязплодны, нераджайны, ялы. *Бязплодная маці. Нераджайная ніва. Ялая (ня меўшая плоду) карова, называецца ялаўка. Ялая зямля, размова.*

БЕЗПЛОТНИЙ, безцялесны, ня маючый, цела.

БЕЗПОДОБНИЙ, чаму або каму німа падобнага, роўнага: бязроўны, незраўнаны,

БЕЗПОЗВОНОЧНИЙ, безхрыбетны.

БЕЗПОКОЙСТВО, непакой, турбота, амбарас.

БЕЗПОКОЙНИЙ, неўгамонны, неспакойны, клумлівы, рымслівы.

БЕЗПОКРОВИТЕЛЬСТВЕННИЙ, беззаступны, безапякоўны

БЕЗПОЛЕЗНИЙ, безкарысны, безужытны, няўжытэчны.

БЕЗПОМОЩНИЙ, безпомачны, бязрадны.

БЕЗПОРОЧНИЙ, бездаганны, бязсказны, бязганны (ад „сказа“ і „гана“ — бракоўнасьць), цны, цнотлівы.

БЕЗПОРЯДОК, безлад, змутня, сумяціца. *Безлад у хаце. Змутня і замяшаньне паміж людзей. А чорныя людзі пад той час ўчынілі сумяціцу ў Смаленску.*

БЕЗПОСРЕДСТВЕННИЙ, безпасярэдны.

БЕЗПОЧВЕНИЙ, бязгрунтоўны, безпадстаўны.

БЕЗПОЩАДНИЙ, непашчадны, нелітасьцівы, безаглядны.

БЕЗПРАВЕ, бязпраўе, няпраўства.

БЕЗПРЕДЪЛЬНЫЙ, бязкрэсны, бязмежны.

БЕЗПРЕДМЕТНЫЙ, безаб'ектны, безнадбейны, безпадстаўны. *Безаб'ектная (безнадбейная) спрэчка.*

БЕЗПРЕКОСЛОВНЫЙ, безадмоўны, безпярэчлівы, безадгаворны.

БЕЗПРЕМЪННЫЙ, неадзоўны, канечны, нязьменны.

БЕЗПРЕПОННЫЙ, безперапонны, безперашкодны. *Маеш безперапонны ўступ у маю пашу.*

БЕЗПЕРЫВНЫЙ, безперарыўны, безустанны, безупынны. *У іх у хаце безперарыўны гоман ды сваркі.*

БЕЗПРИБЫЛЬНЫЙ, беззыскоўны. *Беззыскоўная праца.*

БЕЗПРИДАННИЦА, безпасажніца. *Дзеўка безпасажніца.*

БЕЗПРИЗОРНЫЙ, бездаглядны. *Сірата бездаглядны.*

БЕЗПРИМЪРНЫЙ, безпрыкладны.

БЕЗПРИНЦИПНЫЙ, беззасадны.

БЕЗПРИСТРАСТНОСТЬ ж. безстароннасьць.

БЕЗПРИТЯЗАТЕЛЬНЫЙ, бязпрытасны. *Па ім дзейся што хочаш; ужо такая бязпрытасная натура (Слонім. п.);*

БЕЗПРИЧАСТНЫЙ, непрычынны, недатычны; астаронны.

БЕЗПРИЧИННЫЙ, безпрычынны, безпадстаўны.

БЕЗПРІУТНЫЙ, безпрытульны; *Безпрытульная сірата.*

БЕЗПРОГЛЯДНЫЙ, безпрасьветны. *Безпрасьветная цемра.*

БЕЗПУТІЕ, ср. бездарожжа.

БЕЗПУТНОСТЬ, лядачасьць. *Лядачы чалавек, калі п'яніца.*

БЕЗРАЗБОРЧИВЫЙ, неразборысты, не пераборчывы.

БЕЗРАЗЛИЧІЕ, безразрожлівасьць, безразрожліва.

БЕЗРАЗСУДНОСТЬ, бязглуздзіца, неразважнасьць, безгалоўе.

БЕЗРОПОТНЫЙ, ненароклівы, пакорны.

БЕЗСВЯЗНЫЙ, нязьвязлы, бяззьвязлы. *Бяззьвязлая гутарка. Зьвязласьці німа у яго мыслях.*

БЕЗСИЛІЕ, *ср.* зьнясільнасьць, зьнясільле, няўзмога, зьнямога, няўздужжа, бязмоцтва, абязмочаньне, асалавеласьць.

БЕЗСКОРБІЕ, *ср.* нясмутлівасьць.

БЕЗСЛАВІЕ, *ср.* ганьба, зьняслава. *Ганьба бацькоў ляжэ на патомных. Зьняславілі мяне чорнаю няпраўдай.*

БЕЗСЛОВЕСНЫЙ, бязмоўны. *Скацежына бязмоўная.*

БЕЗСМЕРТІЕ *ср.* несьмяротлівасьць, несьмяротнасьць. *Сьвяты несьмяротны. Душа несьмяротная вечна істнаваць будзе.*

БЕЗСМЫСЛІЕ *ср.* бязсэнсовасьць, бясэнсіца; нісянеціца.

БЕЗСМѢННЫЙ, нязьменны.

БЕЗСМѢТНЫЙ, незлічоны.

БЕЗСОВѢСТНОСТЬ, несумленнасьць.

БЕЗСОДЕРЖАТЕЛЬНЫЙ, беззьмястоўны.

БЕЗСОЗНАТЕЛЬНОСТЬ, несьвядомасьць, непрытомнасьць, бязведнасьць. *Выказаў ён поўную сваю несьвядомасьць у гэтых справах. Перад скананьнем, у непрытомнасьці прагаварыўся. Бязведамнае дзіцятка. Бязведамна, з прасонья, удэрыў.*

БЕЗСОМНИТЕЛЬНО, бязвотпліўна. *Ён бязвотпліўна ўсё ведае. Я Табе кажу бязвотпліўную праўду (Ваукавыск. п.); безсумнеўна.*

БЕЗСПОРНЫЙ, безпярэчны.

БЕЗСРАМІЕ *ср.* бязочлівасьць, безсаромлівасьць, бязстыднасьць.

БЕЗСРОЧНЫЙ, безтэрміновы.

БЕЗСТВОЛЬНЫЙ, бязкмельны *бязкмельная расьціна* (напр. папаратнік) *Жолуд выпускаюць парша к мялёк з лісточкамі, а пасья і галінкі* (Рэчыцк. пав.) *Кмяліна, кмялень.*

БЕЗСТЕБЕЛЬНЫЙ, бязладыгі ліст, зростна сідзячы на галіне.

БЕЗСТРАСТІЕ *ср.* незапальчывасьць, безжарчытасьць, някрэўкасьць.

БЕЗСТРАШІЕ *ср.* неўстрашлівасьць бязбоянасьць, нязлосьлівасьць, бязбоязлівасьць непахлівасьць, няўпудлівасьць, нестрахотлівасьць.

БЕЗСТЫДЛИВОСТЬ *ж.* бязочлівасьць, бязстыдлівасьць, безсаромлівасьць.

БЕЗЧАСТІЕ *ср.* няшчасьце, бязчаснік-ца.

БЕЗСЧЕТНЫЙ, незьлічоны, несчысьлёны.

БЕЗТАЛАННЫЙ, бяздольны, бяздольнік-ца

БЕЗТОЛКОВЫЙ, бязглузды, бязладны.

БЕЗТОЛКОВОСТЬ *ж.* бязглуздзіца.

БЕЗТРЕПЕТНЫЙ, бязтропатлівы, бязатропатны, бязтропаткі.

БЕЗТЪЛЕСНЫЙ, бязцелы.

БЕЗТАЛАННЫЙ *франц.* без таленту, з абмежанымі здольнасьцямі; няўдольны, бяздольны, бяздольнік-ца.

БЕЗУБЫТОЧНЫЙ, бязстратны, безуупадны.

БЕЗУДЕРЖНЫЙ, нястрымлівы, бязстрымлівы, бязутрымны.

БЕЗУКЛОННЫЙ, неадклонны, няўгібны.

БЕЗУКОРИЗНЕННЫЙ, бездаганны, бязганны.

БЕЗУМІЕ *ср.* шал, варьяція.

БЕЗУМОЛЧНЫЙ, безусьцішны, бязмоўчны.

БЕЗУПОКОЙНЫЙ, несупакойлівы.

БЕЗУПРЕЧНЫЙ, бездакорны, беззакідны.

БЕЗУПУСТИТЕЛЬНЫЙ, безпаслаблівы, пільны.

БЕЗУРЯДИЦА, безладзіца.

БЕЗУСЛОВНЫЙ, безумоўны.

БЕЗУСПѢШНЫЙ, безусьціжны.

БЕЗУСТАЛЬ, уставічна, няўстанна.

БЕЗУСЫЙ, бязвусы, галамоўзы, галамуз.

БЕЗУХАННЫЙ, непахохны, непахнючы, няпахны.

БЕЗУХІЙ, бязвухі, карнавухі.

БЕЗУЧАСТІЕ ср. роўнадушнасьць, апатія, неспагадлівасьць.

БЕЗХВОСТЫЙ, бязхвосты, куртаты.

БЕЗХИТРОСТНЫЙ, бязхітры, просты, шчыры.

БЕЗХЛОПОТНЫЙ, бязклопатны, бязклопатлівы.

БЕЗЦВѢТНЫЙ, аб расьцінах не выпускаючых квету: бязкветны. *Папаратнік расьціна бязкветная (бязкрасая).*

БЕЗЦВѢТНОСТЬ, нястача колеру, барвы, масьці; бязколерны, бязбарвісты, безмасьцісты, сьвяны.

БЕЗЦѢЛЬНЫЙ, бязмэтны.

БЕЗЧАДНЫЙ, бяздзетны.

БЕЗЧЕРЕДНЫЙ, неўчародны, нечарговы.

БЕЗЧЕЛОВѢЧІЕ, нялюдзкасьць.

БЕЗЧЕСТІЕ ср. ганьба, зьнявага.

Мы-ж цябе, пане, не зьневажаем.

З сьвятым Васільлем паздараўляем.

(Рам. VIII—IX. 110).

З ганьбілі дзяўчыну на чэсьці. Кожды зьняважаецца паступкамі сваімі. Лепей сьмерць чым ганьба.

БЕЗЧЕШУЙНЫЙ, бязлузгі.

БЕЗЧИНСТВО ср. закалот парадку, прыстойнасьці, абычайлівасьці; **буянства**, **бярэдлівасьць**, **бярэджаньне**, **непрыстойнасьць**, **неабычайлівасьць**.

БЕЗЧИСЛЕННЫЙ, незлічоны, несчысьлены.

БЕЗЧЛЕННЫЙ у каго німа часьці цела—чэляса; бязчэлясны.

БЕЗЧУВСТВИЕ ср. безпачоўнасьць, безпачоўлівасьць, непрытомнасьць. *Безпачоўная скацежына. Да бязпочаву напіўся. Пасьля сугаргаў упаў у непрытомнасьць.*

БЕЗЫЗБАВНЫЙ, невызбаўны, безвызбаўны.

БЕЗЫЗБЫВНЫЙ, непазбыўны, немінучы.

БЕЗЫЗБЪЖНЫЙ, неўнікнёны. *Неўнікнёна будзе, што будзе.*

БЕЗЫЗВОДНЫЙ, невыпленны, чаго нельга выплениць.

БЕЗЫЗВЪСТНЫЙ, бязведамны.

БЕЗЫЗГИБНЫЙ, невыгібны, невызгібісты.

БЕЗЫЗЖИВНОЕ, неспажытнае. *Неспажытнае гора.*

БЕЗЫЗМЪННЫЙ, несызменны. *Несызменная варта.*

БЕЗЫЗНОСНЫЙ, несызносны. *Несызносная сьвіта.*

БЕЗЫЗ'ЯТНОЕ, невызнятнае (права).

БЕЗЫМЕННЫЙ (палец), мезянік, мезяны.

БЕЗЫСКУСНЫЙ, няштучны, просты, натуральны.

БЕЗЫСХОДНЫЙ, бязвыходны

БЕЗ, бяз. *А бяз скрыпкі бяз дуды, ходзяць ногі не туды.*

БЕКЕША ж, адзежа, вэнгерка, казакін.

БЕКРЕНЬ ж. бакір, на бакір.

БЕЛЕНА ж. расьціна: *Hyostiamus niger*; блёкат. *Чаўне як блёкату абьёўшыся.*

БЕЛЬМЕС м. татар. дурань, цяляпей, пабойня ў значэньні нічога неразумеючага.

БЕРЕГ м. ўзаемны рубаж зямлі і вады; сумежны з вадой край зямлі; кожды руб, край; **бераг**. *Рака беражыстая. Наўзьбярэжны ракі шумнацечнай (Купала),*

БЕРЕДИТЬ, ятрыць; Разъятрыў старыя раны.
БЕРЕЖЛИВОСТЬ, ашчаднасьць. *Ашчаднасьць дае багацьце.*

БЕРЕЗА ж. дрэва *Betula alba*; бяроза, бяроза, берка. Бярозавы брус. Берку пасадзіў пры хаце. Берка, такжа, бярозавы сок. Гора мужыкова ніколі не пад,есьць хлеба з беркай (Нікіфоруўскі).

БЕРЕЗОВИК, грыб, масьлюк, лапшак.

БЕРЕМЕННОСТЬ, ціжарнасьць. *Ціжарная кабета, пяты ўжо месяц ходзіць у цяжку.*

БЕРЕЧЬ, шчадзіць. *Шчадзі каня ў дарозе. Шчадзі капейку на чорну гадзіну. Ён ашчадна жыўе.*

БЕРЛОГА ж. ням., мярлог, лагво. *Мядзьведжае лагво (мярлог).*

БЕРЦО ср. часьць нагі паміж каленам і ступой, зложанная з двух костак ва ўсю даўжыню і мяккіх часьцей, лытка; косьці: большая—пішчэль, меншая—гічэль.

БЕСЬДА ж. ўзаемная размова, таварыская гутарка; бясёда, бясёдаваць, субясёднік; гутарка, гутарыць.

БЕСЬДКА, лёгкі будынак для адпачынку; летамка, альтанка,

БЕЧЕВА, шнур, шнурок, лямка, бічак, вярчопка. Цягнуць стругі на лямцы. Цёп прывязан да цэпавіла бічаком. Згортак зьязуюць вярчопкай.

БИБЛИОТЕКА ж. мейсца дзеля перахову кніг; кніжня, кніжніца—зьменшанае ад кніжня; так сама як ад кніга зьменшанае—„кніжыца“.

БИБЛИОТЕКАРЬ м. кнігар.

БИБЛИОГРАФІЯ, кнігапісь.

БИВАК м. разпалажэньне войск або зборышча людзей часовае, пад адкрытым небам; табар, стан.

БИНТ м. мэд. ням. павязь, павязка.

БИРЮЗА ж. татар. непразрысты блакіты камень: туркус.

БИРЮК м. татар., воўк, сірамаха.

БИРЮЧЬ м. татар., чалавек апавешчаючый крыкам па вуліцах і пляцох пастановы ураду; запаведнік, глашатай.

БИСЕР м. дробныя шклянныя пронізні да дамскіх строяў; пацеркі.

БИТЬ, біць, праць, лупцаваць, сечь, кокнуць, кокаць. За аднаго бітага семера нябітых даюць. Біток, разбіўны катлет. Біткі ў смятане; а так-жа крэпкае яйко. Бітка атыграная ўзятка у гульне ў карты. Бітун, задзіра, буян. Біцік, выбітый, дастаўшый лупцоўку хлапец. *Пера нуў яго калом па галаве, а маскалі пераць яго напліскаю (Сержп.) Лупцуў яго шэльму не шкадуючы. Наварачваючы з уніяцкай у рускую веру секлі розгамі, вадой адліваючы. Кокнуў кулаком па карку; чыста закокалі хлопца.*

БИВЕНЬ м., клык.

БИТЮК, БИТЮГ м. сільны, цяжкі конь да перавозу цягараў—аргамак.

БИЧЕВА ж. ценкая вяровачка да зьвязваньня, прывязваньня чаго; вяроўка скручаная з разсучаных старых, прасмоленых, снасьцяў—аборына, лейчына, вярчына, вярчопка.

БИЕНІЕ ср. біцежа, біцьцё. Не біцьцё яго бо-лесна, а зьнявага. *Біцежа сэрца. Прылажы вуха да грудзей, то пачуеш як сэрца тукае.*

БЮГРАФІЯ ж. грэцк. жыцьцёапісаньне, жыцьцёпісь.

БЛАГІЙ, болагі, добры

БЛАГОТА ж. добрасьць, добраць болагасьць.

БЛАГОСТЫНЯ ж. як прыналежнасьць чалавека: ласкавасьць, дабрадзейнасьць, спогад; аб рэчах: дар, датак, гасьцінец.

БЛАГО црк. балазе. Балазе яны прышлі, а як бы не? (смл.). Балазе ён сказаў (смл.). Балазе багат, акткупішся.

БЛАГОВИДНОСТЬ ж. прыстойнасьць.

БЛАГОВОЛЕНІЕ ср. прыяйнасьць, зычлівасьць.

БЛАГОВОЛЬНЫЙ, дабравольны.

БЛАГОВОННОСТЬ ж. **вохнасьць**. **вохны**, **вотхнеўны**. Вохны пах дымоў цім'янных.

БЛАГОВОСПИТАННОСТЬ ж., **якасьць**, **свомасьць** добра выхованага; **выхованьне**.

БЛАГОВРЕМЕННОСТЬ, **учаснасьць**, **заўчаснасьць**.

БЛАГОВѢРІЕ ср., **прававернасьць**, **прававітнасьць**.

БЛАГОВѢСТІЕ ср. **апавенчаньне** каму радасьці, радаснай навіны; **апавяданьне** праўдзівай веры; **дабразьвесцьця**, **дабразьвесьлівасьць**.

БЛАГОВѢЩЕНІЕ, **свята** на ўспамін зьвеставаньня Дзеве Марыі (25 кавіка); **Зьвеставаньне**, **Багавешчаньне**.

БЛАГОВѢСТ, **звон** у адзін, сяредні, **звон**, **прозьвесць**,

БЛАГОГЛАСНЫЙ, **мілагучны**.

БЛАГОГОВѢТ, **баяцца** і **карыцца**; **карыцца** ў нікчэмнасьці сваей перад высшым; **выказываць** каму безумоўную пакору і пашану; **багавець**.

БЛАГОГОВѢНІЕ ср. **мешаніна** страху і пакоры; **багавейлівасьць**.

БЛАГОДАРИТЬ *каго* **дзякаваць**.

БЛАГОДАРЕНІЕ, ср. **падзяка**.

БЛАГОДАРНЫЙ, **ўдзячны**. *Ад ўдзячнага патомства*.

БЛАГОДАТЬ ж. *црк.* **дар** Духа Святога; **помачасланая** звышы, да выпаўненьня волі Божай; **прасьвяда**.

БЛАГОДАТНЫЙ **напоўнены** Духам Божым, **воляй**, **сілай**; **даруючы** шчасьце, **дабро**; **шчасьлівы**; **прасьвядны**.

БЛАГОДЕНСТВО ср. **шчаснасьць**, **памыснасьць**, **дабрабыт**.

БЛАГОДЕНСТВОВАТЬ, **жыць** **шчасьліва**, **здавольна**, **ў дабрабыце**.

БЛАГОДУШІЕ *ср.* дабрадушнасьць.

БЛАГОДѢЯТЬ, дабрачыніць.

БЛАГОДѢТЕЛЬНЫЙ, дабрачынны.

БЛАГОДѢТЕЛЬНОСТЬ, дабрачыннасьць.

БЛАГОДѢТЕЛЬ, дабрачынца.

БЛАГОЖЕЛАНИЕ *ср.* дабрахотлівасьць.

БЛАГОЖЕЛАТЕЛЬ, дабрахотлівец.

БЛАГОЗАКОНІЕ, дабрапраўства.

БЛАГОЗВУЧІЕ *ср.* дабрагучнасьць, мілагучнасьць,

БЛАГОЗНАМЕНАТЕЛЬНЫЙ, дабравесьлівы.

БЛАГОЗНАМЕНИТЫЙ, дабраслаўны.

БЛАГОЗРАЧНЫЙ, дабравідны, дабравісты.

БЛАГОИЗБРАНІЕ *ср.* дабравыбар.

БЛАГОИЗВОЛЯТЬ, прызваляць.

БЛАГОИЗВОЛЬНЫЙ, прызвольны.

БЛАГОИЗВОЛЕНІЕ, прызваленьне.

БЛАГОИСКУСНЫЙ, дабраўмейны.

БЛАГОЛИЧІЕ *ср.* прыстойнасьць.

БЛАГОЛѢПІЕ *ср.* аздобнасьць, урочыстасьць

БЛАГОЛѢПНЫЙ, аздобны, урочысты.

БЛАГОЛЮБІЕ *ср.* дабролюбнасьць.

БЛАГОЛЮБЕЦЪ, дабралюбъ.

БЛАГОМИЛОСТИВЫЙ, ласкавы.

БЛАГОМОЩНЫЙ, дабрамоцны.

БЛАГОМУЖЕСТВЕННЫЙ, дабрамужны.

БЛАГОМЫСЛІЕ, дабрадумнасьць, дабрамыснасьць.

БЛАГОНАДЕЖНЫЙ, верагодны, дабраверны.

БЛАГОНАМѢРЕННЫЙ. дабрагадны, дабрахотны.

БЛАГОНРАВІЕ, абычайлівасьць.

БЛАГОНРАВЛИВЫЙ, абычайлівы.

БЛАГООБРАЗІЕ, прыстойнасьць.

БЛАГОПОДАТЕЛЬ, дабрадавец.

БЛАГОПОЛУЧІЕ, дабрастотнасьць, шчаснасьць.
БЛАГОПОЛУЧНО, дабрастотна, шчасна,
БЛАГОПОСПЪШЕСТВОВАТЬ, спамагаць, спры-
яць.

БЛАГОПРЕКЛОННЫЙ, прыхільны.

БЛАГОПРИВЪТСТВО, дабраветласьць, дабра-
ветлівасьць.

БЛАГОПРИЛИЧІЕ *ср.* вышэйшая ступеня пры-
стойнасьці; гармонізаваньне ўсіх слоў і паступкаў з
абычаямі і жыццёвымі рэгуламі; **абычайлівасьць**.

БЛАГОПРІОБРЪТЕНІЕ *ср.* дабранабытнасьць.

БЛАГОПРІЯТНЫЙ, дагодны, спрыяйны.

БЛАГОПРІЯТСТВО, спрыяйнасьць.

БЛАГОПРІЯТСТВОВАТЬ, спрыяць.

БЛАГОПРІЯТЕЛЬ *м.*— **НИЦА** *ж.*, спрыяйнік,—
ніца.

БЛАГОРАЗСМОТРЪНІЕ *ср.* правасудства.

БЛАГОРАЗСУДСТВО, дабрамыснасьць, дабра-
думнасьць.

БЛАГОРАЗУМІЕ *ср.* развага, мудрасьць.

БЛАГОРАЗУМНЫЙ, разважны, мудры.

БЛАГОРАСПОЛОЖЕНІЕ *ср.* спагадлівасьць.

БЛАГОРАСТВОРЯТЬ, злучаць цякомыя, або па-
ветравыя часткі ў карысны і прыемны уклад: **адаб-**
ратляць, **адабротвіць**, **адабротленьне**.

БЛАГОРОДІЕ *ср.* дваранскае паходжаньне, даў-
ней тытул двараніна і кождага афіцэра: **крывічэс-**
насьць, **дабрароднасьць**.

БЛАГОРОДСТВО *ср.* пачуцьцё праўдзівай чэсьці
і маральнасьці: **крывічэсьлівасьць**. *Крывічэсьлівы*
паступак. **Дабрародлівасьць**.

БЛАГОСКЛОННОСТЬ, прыхільнасьць.

БЛАГОСЛОВЕНІЕ *ср.* благаслаўленьне, бага-
слаўленьне.

БЛАГОСОСТОЯНІЕ *ср.* дабрабыт.

БЛАГОСТРОЙНЫЙ, дабраладны.

БЛАГОТВОРЕНІЕ *ср.* дабрачыннасьць.

БЛАГОТВОРИТЕЛЬ, дабрачынец.

БЛАГОТВОРИТЕЛЬНОСТЬ, дабрачыннасьць.

БЛАГОУСМОТРѢНІЕ, ласкавасьць.

БЛАГОУХАТЬ, дабравохнуць, пахнуць.

БЛАГОУХАТЕЛЬНЫЙ, дабравохны, пахучы.

БЛАГОУХАНІЕ, дабрапавахнасьць, пах, водар.

БЛАГОЧЕСТІЕ *ср.* богабойнасьць.

БЛАГОЧЕСТИВЫЙ, багабойны.

БЛАГОЧИНІЕ *ср.* паслухмянасьць, парадак, спайкой, добрапараднасьць. Неколько парохій пад заадам старшага сьвятара,—дэканат.

БЛАЖЕННЫЙ, шчасьлівы, шчасьлівец.

БЛАЖЕНСТВО *ср.* шчаснасьць, роскаш, памыснасьць.

БЛАЖИТИ, славіць, выслаўляць.

БЛАЖНОЙ, недарэка, памяшаны.

БЛАНК *м.*, чыстая папера, папера з подпісьсю бяз тэксту: беляг.

БЛЕВАТЬ, рыгаць, варацаць, бякаць, ваітаваць.

БЛЕКНУТЬ, пазбаўляцца сьвежасьці, жыцьцёвых сокаў: сьвянуць, сьвяны, сьвянецъ. *Пасьвялі краскі. Шчокі сьвянуць і валасы стрыгуца.*

БЛЕНДА *ж.* горн. рудны блеск: лышчак.

БЛЕСТѢТЬ, выдзяляць, або адбіваць яркае сьвятло; блішчэць, лышчэць, палыскаваць, ільсьнець, зігцець, сьвігцець, сьлібець. *Ня ўсё тое золата што блішчыць. На сонцы і кал палыскуе. Начышчаныя ліхтары аж лышчаць. Раса аж ільсьніца, сьлібіць. Золата не агонь, хоць блішчыць ды не зігціць. Аганёк сьвігнуў і згас. Але, ось, і пачаў Пярун палыскаць (Сержп. стр. 14).*

БЛЕСК *м.*, бліск, бліскучасьць, полыск.

БЛЕСНУТЬ, бліснуць, лыснуць, зігнуць, сьвігнуць.

БЛЕСТКА, бляшачка ўжываная у гафтарскіх работах: **блішчык**.

БЛЕСНИТЬ, аздаваць або разіць бліскучасьцю; *лышчэць*. На гладкай паперы цяжка пісаць бо *лышчыць*. Палысьні лустэркам. Веснавы сьнег *лышчыць*, аж вачам болесна. *Лышчэць*, палыскаць.

БЛИЗЬ чаго, наўзблізь, каля

БЛИЖЕ, бліжэй, бліжчэй.

БЛИЖНИЙ, кожды чалавек у стасунку да другога: **бліжні**, **бліжак**, **бліжанец**. Усе людзі адзін аднаму *бліжнія*. Любі *бліжака свайго*, як самога сябе. Ня зыч *бліжанцу свайму* *благаго*.

БЛИЗНЕЦ м. **блізняк**, **блізьнец**, **блізняцкі**, **блізняты**.

БЛИЗОРУКИЙ, у каго кароткі зрок, хто бачыць толькі зблізка: **паніклівы**.

БЛИЗОРУКОСТЬ, **паніклівасць**, **паніклівіца**.

БЛИК м. *ням. маляр.*, яркае сьвятло, кладзенае на тыя мейсцы абраза, якія так асьвечаны, што блішчаць: **ясва**, **ясвіна**, **бліса**.

БЛИН м. **блін**, **блінец**, **аладак**, **налесьнік**, **грыбок**, **корж**, **сачэнь**, **цадавік**. Бліны бываюць пшанічныя, аржаныя, ячныя, гарохавыя, аўсяныя, бульбяныя, прэсныя і кіслыя. На ўсю сквараду печаны, калі ён тоўсты, носіць агульную назову—**блін**, калі тоўсты і сухі, з молатай мукі—**корж**; з пшанічнай мукі на яечнай пенцы і масьле—**грыбок**; са ўсякай мукі на макавым ці канпельным малаку—**сачэнь**; з аўсянога цэду—**цэдавік**, **цадавень**; з пшанічнай мукі тонкі блін—**налесьнік**; дробныя блінцы кругленькія—**аладкі**.

БЛОК м. дзьве дрэўляныя лапы паміж якімі ўстаўлена на восі шпуля з пазам пасярэдзіне; **чкака**, **шпульга**, **пярасьвер**.

БЛОХА ж. чужапасны інсэкт: **блаха**, **скочка**.

БЛУД м. слова гэта, са ўсімі выводнымі, мае дваікі сэнс: а) адкланеньне ад простага дарогі ў прастым і пераносным значэньні і б) царкоўны і кніжны—у значэньні цялеснага грэху і бязшлюбнага су-

живецтва; ў першым значэньні: **блукаць**, **блудзіць**; **блуднік**, мейсца дзе блудзяць, дзе блудныя дарогі. У другім значэньні: **блудзень**, **блудніца**, **блудадзейства**.

БЛѢДНЫЙ, бледны, бледнуць, бледналікі; мярцьвяністы.

БЛѢДНО-АЛЫЙ, чырвоністы.

БЛѢДНО-ГОЛУБОЙ, блакіцісты.

БЛѢДНО-ЗЕЛЕНый, зеленявы.

БЛЮСТИ *каго. што*, сцерагчы, надзіраць, заховываць.

БЛЮСТИТЕЛЬ *м.* надзорнік, захоўнік.

БЛЮДО *ср.* вялікая плоская міса: **паўмісак**, **талерка**, **глатка**, **цынатка**, гэта апошняе названьне тасуюць калі талерка бывае цыновая.

БЛЮДО *ср.* ежа падаваная па стол: **страва**. *Абед з трох страў.*

БЛЮДЕЧКО, падстаўка пад шклянку ці чашку: **сподак**, **сподачак**, **тайстэрка**.

БЛЮДОЛИЗ *м.* місаліз, місалізьнік.

БОБОВИДНЫЙ, бабчасты.

БОГАДѢЛЬНЯ *жс.* прытулак для старых і калек; **шпіталь**, **убожніца**.

БОГАТСТВО *ср.* багацьце, багацтва. Багацтва пушыць, а убожства сушыць. Конь бяз уздэчкі, а багацьця бяз розуму. **Багата**—многа, засобна. **Багач**, эпітэт агня, **Багатыр**, багаты чалавек. **Багаты**, багачэй засобны, ўсяго маючы. Багатка расьціна называная пэ расійску—одуванчик.

БОГАТЫРЬ *м. татар.* баечны сілач, пабіваючый адным махам многа ворагаў і розныя дзіваторы: **волат**, **харобр**, **палянец**, **магут**.

БОГ *м.* Бог. **Божанька**, **Божухна**.

БОГИНЯ *жс.* багіня, багавіца, богаўка.

БОГОБОЯЗНЕННОСТЬ, богабойнасьць.

БОГОБОЯЗЛИВый, богабойны.

БОГОВДОХНОВЕННЫЙ, натхнённы.

БОГОМАТЕРЬ, Маці Божа.

БОГОМОЛ кузурка, струмель.

БОГОНЕНАВИСТНИК м. баглай, баглайнік.

БОГОСЛУЖЕНИЕ ср. набажэнства, адправа; царкоўная адправа, адправа імшы сьвятой.

БОГОТВОРИТЬ, багоміць.

БОГОУГОДНИК, справядлівец, багагоднік.

БОДАТЬ каго, калоць, калоць рагамі; басьці, бадзецца, бадун, бадлівы. *Бадлівай карове Бог рог ня дае. Наш вол бадлівы, заўсёды з другімі валамі бадзецца, дык мы яго бадуном завём, Толькі вол хацеў другога басьці, ажно той, як баднуў яго ў слабізну. Бадыль, будыль, калючка на расьцінах.. Бадавіла, бадавенъ. рагаціна з вострым канцом.*

БОДРЫЙ, бойкі, жвавы, чапорны, чапоры, чоўны, крэзвы.

БОДРИТЬ, чапорыць, сьмеліць, чуняць, кразьвіць,

БОДРИТЬСЯ, чапорыцца, харахорыцца, крэзьвіцца.

БОДРСТВОВАТЬ, ня спаць, не драмаць; чуняць.

БОЕВОЙ, бойны, бітны.

БОЖЕСТВО, божышча.

БОЖИТЬСЯ, бажыцца, кляношыцца, прысягацца.

БОЙ, бітва.

БОЙНЯ ж. мейсца дзе бьюць жывёлу на мяса: рэзня. Разьнік, той хто рэжа жывёлу на мяса. **Касапніца**, слова паходзіць ад названьня разьніцкага нажа „сяпаг“; сяпануць, ткнуць разьніцкім нажом, цяць нажом па целе; сяпажыць, займацца сяпацтвам; сяпа ч, разьнік, скурадзёр, кат, палач.

БОКАЛ м. лац. вялікі на высокай ножцы, кубак, келіх.

БОК м. старана рэчы; у кождой рэчы ёсьць верх і ніз, рэшта зьнесеніх пласмаў называюцца бакамі,

калі выключыць зад і перад, то будуць два бакі, правы і левы. Таму казак і гладак, што пад'еў ды на бак. Ні ў бок ні ў старану. Калі скокам, а калі і бокам. Старана, край, бераг: Перавязі мяне на той бок Дзвіны. У нашым баку гэтага яшчэ не чуваць.

БОКОВОЙ, субочны, наўзбочны. Зыйдзі ў субочную вулку. Ён яго атазваў насубач і нешта сказаў. Наўзбочная дарожка. Наўзбочнік панскі.

БОЛВАНКА ж. калодка ў краўцоў да пегленьня (прасавання) швоў: цяльпушок.

БОЛДА ж. пабойня да шчапаньня дроў; цяльпага пабойня.

БОЛОНЬ ж. усё што адзявае, абцягае; плёўка, пазыр, грудна-брушная перапонка; маладыя, яшчэ не ацвярдзеўшыя слаі дрэва; шыба шкла ў раме: балона, абалона.

БОЛОТО ср. не перасыхаючая грязь. Балота бывае махавое — амшарына, калі яно заросшае мохам; алёсістае, алсье, заросшае балотнымі травамі творачымі торф або алёс; **дрыгва, крокаць**, калі рэдкая грязявая каша пакрыта зверху зыбкай карой, руда, арша, **аршавіна** з коьмі жалезнай іржы.

БОЛТАТЬ, прывадзіць печу ў рух: баўтаць. Баўтаць языком; баўтаць, баўбатаць, блявурзаць, блявурзіць.

БОЛТАТЬСЯ, баўтацца, цялёпкацца, путлацца. Боты баўтаюцца на нагах. Мы абаталіся на сьвеце, Цялёпкаецца міжнебам і зямлёй, як казлова барада. Шабля пры баку цялёпкаецца. Путлаецца, як смятана ў бойцы. Надылом пяро путлаецца.

БОЛТ м. англ. жалезны тоўсты цыбек не вастрканечны, а з вушком і загваздкай; шворан, знузень.

БОЛЬ ж. самае пачуцьце цялеснай мукі, боль. Пачуцьце болю, мукі, нездароўя, духовай мука: **болесьць, болесны, болькасьць**. Ніхто болькасьці матчынага сэрца ня вызьведаў. Болесьцівы, склонны к хваробе, хворы, збалелы, душой. Маці

болесьлівая. Боляўка, балячка, болька нарыў верад, прышчык.

БОЛЬНИЦА *ж.* установа для лячэння хворых, лазарэт, лячомніца.

БОЛЬШОЙ, вялікі, вялічэзны, абшырны, аграмадны. Бальшак-нка старшы-ая дружка пры маладой (Смал.).

БОЛЬШИНСТВО, большасьць.

БОЛѢЗНЬ *ж.* хвароба, нядужжа, хворасьць.

БОЛѢ, больш, балей.

БОЛЯЧКА *ж.* болька, прышч, струп.

БОРДЮРЬ *м. франц.* шляк.

БОРЗОЙ *а сабаках*, хорт.

БОРМОТАТЬ, гаварыць не выразна, скоро і сабе пад нос; марматаць, мамрыць. Мармыль, той хто мармоча; надуты, нахмылены чалавек.

БОРОВ, *м.* кладзены кабан, кнур; парсюк, вяпрук, вепр.

БОРОЗДА *ж.* рэз жалабом зроблены сахой або плугам: баразна, баразіць, баразнаваць; разора. Барозістая, ральля.

БОРОЗДИТЬ, рэзаць ральлю бараной: баранаваць, скародзіць.

БОРОНА *ж.* барана, скарада.

БОРОТЬ *каго*, асіліваць, перамагаць, сходаць, здужаць боручыся або ў бойцы; **бароць**, перамагаць.

БОРОТЬСЯ з кім, ходацца, барукацца, дужацца, змагацца, доляцца.

БОРЬБА *ж.* змаганьне, барацьба, дужаньнеся, доляньнеся.

БОРЕЦ *м.* змагар, змаганьне; барацьбіт, дужбіт. Змагарна, пабедна, дасьцігаючы пабеду змаганьнем. *Наперад, змагарна наперад да волі цярэбчы троп.*

БОРТ *м. франц.* рабро, грэбень; у тканінах крайка, пруг.

БОСИКОМ, басанож, басаногі, басаножка, басанка.

БОСЯК м. басота, галцяй, галцяйства.

БОТВА ж. пень і лісьця травяністых, асабліва караняплодавых: батаўе, батузье, буцяўе, буцявіна, Буцець, разбухаць як травяністы лісьць, таўсьцець; Бацьвінья, ладыгі бурачанага ліста ўжываныя на ежу; названьне стравы з бацьвінья. Нацьвінье, націва, зелень дробных траў, асабліва гародных; бруквы, морквы, пятрушкі, цыбулі. Батугі, пні травяністых. Батог, мяккі, плечены з рэмяня гарапнік. Бутуз, малы, пухлы хлапец. Буцець, таўсьцець, набухаць, сыцець, расьці.

БОТИНКА ж. франц. паўбоцікі з кароткімі поратымі халяўкамі на зашпільках, завязках або гумілястыцы: камашы, чаравікі.

БОТФОРТЫ м. мн. франц. боты са стаячымі хлявамі вышэй кален: штыльпы.

БОЧЕНОК м., барылка.

БОЧЕНИТЬСЯ, бочыцца.

БОЯЗНЬ, боязнасьць, боязкасьць, боесьць.

БОЯЗЛИВЫЙ, боязкі, страхаморлівы.

БРАЗДЫ ж. мн. каленісты жалезны прут, якім кілзаюць коней: цуглі, сыцягры, склюгі. Сьцягры сваёй моцы дасьць Пан з Сыюну. (Петрашк. псалм.). Аброць не уздэчка, ня мае цугляў. Заскляюж каня (Быхаўск. п.).

БРАКОНЬЕР м. франц. хто не па правулавечыць у чужым лесе: запагоншчык.

БРАК м. праўная сувязь мужа і жаны: сужэства. Таемства вячаньня: шлюб, жанідзьба.

БРАЧНЫЙ, датычачы жанідзьбы, свадзьбы: вясельны, Вясельнік, учасьнік вяселья.

БРАНЬ ж. у значэньні нязгоды: свара, сварка. Называньне зьняважлівымі словамі: лаянка, лайчывыя словы. Лайбоніць, зьняважаць, злословіць. У значэньні бойкі, бітвы: валька, вальчыць. Сталася валька караю Ягайлу з немцы прускімі. Каўга, коўжыць. Дасварыліся да каўгі. Паміж

імі учора каўга была дык ходзяць падбітыя. За вечнай каўгой німа супакою ў хаце (Дрыс. Себежск. пав.). Каўгані яго ў патыліцу.

БРАСЛЕТ м. мэталічная зашпілька на руку дзеля аздобы: **бранзалета, нарамак.**

БРАТ, кожды з сыноў адных бацькоў: **брат, братка, браток, брацітка, брахна.**

Адзін брахна конікі сядлае,

Другі брахна яго навучае:

Да будзь, брахна, разумненькі,

Да паедзь, брахна, ў чужыя людзі.

(Ш. Т. I. ч. 2, стр. 80).

Братаніч—(нка), зродны брат, (сястра)—сын бацькавага брата або сястры, а такжа матчынага брата або сястры (збрат дзеці). У стасунку да дзядзькоў яны будуць—пляменікамі і пляменіцамі, **Братава**, жонка брата.

БРАТИНА ж. начыньне ў якім разносяць напіткі; вялікі кубак які абходзіць у кругавую: **конаўка, понаўка, яндоўка, коўш.** Конаўка высокай формы з вечкам без падстаўкі; понаўка мае форму пукатага ядра; яндоўку робяць з гліны ў форме місы з адной ручкай; коўшы вырэзалі з дрэва, а такжа рабілі і з мэталу багатай формы з узорнай ручкай.

БРАТЬ *што, яць, няць, імаць, браць.* Бранец бранцы: нявольнік, нявольнікі. Выбранец, выбраны з паміж іншых. У Беларусі даўней было войска званае—выбранецкім, яго набіралі з паміж сялян.

БРАШНО м. црк., корм, ежа, страва.

БРАШПИЛЬ м. голяндз. ляжачы навой да падніманьня цягараў: **навой.**

БРЕВНО ср. зсечанае вялікае дрэва бяз сучча і вярхавіны: **бервяно, бярно, бярво.** Там цераз балотца паложаны бервы (сержп. 91). У чужым воку саломінку бачыць, а ў сваім бярна нябачыць. **Бермішча, бермяно, галамень,** тое што па-расійску ствол,

БРЕВЕНЧАТЫЙ, бярчасты, бярвенны.

БРЕДИТЬ, відзіць што ў сьне, ў гарачцы: маячыць, маячыцца; трызніць, мітурыць, мітурасы, вярзці. *Маячыцца, як у сьне. Згарачкі прымаячылася яму. Усю ноч трызнілася нечысьць усякая. Яму ў вачах мітурыцца; прымітурылася нешта. Ляжыць ў мітурасах (Вітэбшч.). Вярзецца што ноч мне сон дзіўны.*

БРЕД м., маячня, маячаньне; мітурга.

БРЕЗГАТЬ, БРЕЗГОВАТЬ, грэбаваць, грэблівы, грэблівец.

БРЕЗЕНТ м. голяндзк. самае тоўстае палатно на парусы, прасычанае дзёгцям: дзегцявік, дзегцяванае палатно.

БРЕЗЖАТЬ, брынчаць, бразгаць, бразгатаць, бразгюка.

БРЕЗЖИТЬ безасаб. аб сьвятле, пачатак раніцы: днее сьвітае залачэе. Перад прыходам раніцы ноч—сутуняе; сьвятло брызчыць.

БРЕЛОК м. франц. брыжык, брыжыкі, дзындзік.

БРЕМЯ, бярэмя, берамя,

БРЕНІЕ ср. црк. распушчаная гліна, гразь: буза, іл.

БРЕННЫЙ, глінянны, ўзяты з зямлі, з бузы ілу; крохкі, зьнікомы.

БРЕНЧАТЬ, брынкаць, брынець, бразджаць, Ой зацьвіла макавачка, зачала брынеці. У чыстым полі магіла брынела, а на даліне рэчанька брынела. Брынкае на струнах. Ляскае, бразгае, злосьць выказуе. Бразнуў ў бляшаны круг. Бразьне слова што хоць хавайся (рас.: ляпнет). Бразджотка, бразджанка, цацка бляшаная з камяшкамі ў сярэдзіне, а такжа гаварлівая кабета.

БРЕШЬ ж. пралом.

БРИЗЖЕТ, прышче, пырскае. Прысок, прадукт пырсканьня: гарачы з іскрамі попел,

БРИЛІАНТ м. дыямант, ці як даўней у нас называлі, адамант, рубавіднай шліфоўкі, вострай стараной у ніз: **брыльянт**.

БРИТЬ каго, зразаць брытвай валасы са скуры: **галіць**. Галяк—брытва. Галяр, той што займаецца галеньнем. Галярня, мейсца дзе голяць. У людзей і шыла голиць, а ў нас і нажы ня ймуць.

БРОВЬ ж. дужка з валасоў над вачавой лумкай: **брыво, бровы**.

БРОДИТЬ аб *цечыве*, закісаць, перахадзіць у кіслую або вінную закісь: **брузьнець, брузець, бружэць**. Брузлы, бруглы, закісшы. Брошч, брошча, бругво хлебная або вінная закваска, званая па расійску „дрожди“. Брузло, заквашаная маса. *Малако збрызла. Брузлае стравы наліла ў місу. Сок не перабрузаваў яшчэ. Маладое брузло баіцца холоду. Брошчаў, купі на пірагі (Навагрудск. п.).*

БРОЖЕНИЕ — **брузаваньне**. Бругуе, брузло; бружніца катка дзе бругуе брузло.

БРОДИТЬ, БРЕСТИ, хадзіць ў рожных кірунках бяз мэты: **валондацца, цягацца, шллындацца, сьцяняцца, бадзяцца, валачыцца**. *Валондаецца, як старая курыца. Так слаб, што ледзь цягаецца. Шллындаецца бяз ніякае мэты. Пакутох сьняняецца. Валачэцца ледзь нага нагу мінае. Рыбу валачылі трыгубіцай.*

БРОД м. пераход або пераезд праз мельстынь па вадзе: **брод**. У Лепэльшчыне ужываюць яшчэ слова—**газ**, але больш у значэньні мелкага мейсца ва ўсю шырыню ракі ці возера. Такі „газ“ бачыў я на Красенскім возеры (Дзіс. пав.)—гэта, як мне здаецца, штучная падводная дарога, якія будаваліся у дагістарычныя часы з стратэгічнымі мэтамі (гл. Ё. Krzywicki: „Pilkalnie litewskie“).

БРОДЕНЬ м. невялічкі невадок, які людзі бродам цягнуць: **бродзень, волак**.

БРОДЯГА м. валацуга, бадзяга, валандзей, галцый.

БРОНЗА ж. франц. спаленыя разам медзь, волава і цына: **мосяж, сьпіж**. Мосяж больш коўкі і

больш жоўты ідзе на рожныя вырабы: фігуркі, самавары, лыжкі і інш.; сьпіж крохкі і цёмны ідзе на званы і др. Бронза, агульнае названьне масяжовых бляшак да здобленьня упражы. *Бранзаваныя шлеі, хамут.*

БРОНЯ ж. адзеньне з мэталічных пластак, калец, сеткі: **броня**. Паасобныя назовы: **панцыр, кальчуга, куяк.**

БРОСАТЬ, кідаць. *Кідай шпуляк (мяч) у рукі. Кінь сюды кнігу. Хоць ты плюнь ды кінь. Кідаецца нават у вочы. Дай сюды адзін кідок зямлі. Гэта у яго звыклая надкідка да мёркі. Кідзісты ён чалавек. Накідчывы як жыд на рынку. Кідком кідай. Які з яго кідок. І кідомую рэч не тапчы. Кідма—кідаецца ў вочы. Наўскідзь панёс. Поскідкі зьбірае.*

БРОШКА ж. франц. шпілька, сушпілька.

БРОШЮРА ж. франц. кніжачка не ў аправе; невялікі лік зшытых друкаваных карцін: **кнігібка.**

БРОШЮРОВАТЬ, складаць аркушы паперы ў фармат кнігі, зшываць аркушы друку: **згібаць, зшываць.**

БРУСНИКА, ягада, **брусьніца**; брусьнец чырванець.

БРУС, доўгае шасьцістароннае цела, дрэва, камень, мэталі. З бярэвяна робяць брус, здымаючы чатыры гарбылі: **брус.**

БРУСОК, брусок мыла, брусок да востраньня нажоў. Брусіць—вастрыць на бруску. Брусовец гатунак каменя годнага на брус.

БРУЯ, струміна на вадзе **турэц, ручавіна, струміна.**

БРЫЗГАТЬ, пырскаць, асыпаць кроплямі вады; **пырскаць, прыскаць.** Брызгі—кроплі чечы, дробныя часткі камяня і др. цьвёрдых цел Брызчак—дробны дожджык.

БРЮЗЖАТЬ, журыць, сварыцца; **гдырыць, вурчэць, пукчэць.** *Круглы дзень гдырыць і гдырыць. Абы што то й вурчыць. Пукчыць і пукчыць стары на маладых.*

БРЮЗГНУТЬ, пухнуць, разбухацца; зызнуць, азызаць. *Азыз ад гарэлкі. У яго вадзянка мусі, бо ўсё аблічча азызла. Азызласьць, стан азызлага.*

БРЮКВА ж. расьц. *Caulorapa*, бруква, бручка. У Дзісенскім павёце называюць **грыжына**. *Навары бульбы з грыжынай. Грыжанінай называюць страву падобную да жыдоўскага цымасу.*

БРЮКИ ж. мн. ніжняе мужское адзеньне: **штаны**, **порткі**, **нагавіцы**, **ганавіцы**, **гаштакі**.

БРЯЗГАТЬ што, або чым, кідаць што небудзь са званам: **бразгаць**, **звьякаць**. *Што ты там звьякаеш грашамі. Ходзізь шабляй пазьвяківае. Бразнуў дзьвярыма і вышаў з хаты. Бразнуў пану ў ногі. Бразгаўка цацка для дзяцей з бляхі.*

БУБЕНЧИК, бразготка пры конскай упражы: **званчак**, **шумёлка**, **бома**, **бомка**.

БУБНА, масьць у картах: **звонка**.

БУБЛИК м. пшанічны кружок з запечанага цеста: **абаранак**.

БУГОР м. кождас палогae узгорье: **пагорак**; **гурбень**, **гурбок**, **гурба**, **груд**, **грудок**, **гуздыр**. *На пагорку стаіць палац. Панавявала гурбы сьнегу.. За гурбком, за лясом калода мокне (загадка). Грудамі называюць, асабліва у парэччы Нёмана, горкі распаложаныя пасярод балотнай раўніны, а такжа насыпныя горкі. Гуздырамі называюць падскурныя гурбкі на целе.*

БУГОРЧАТКА, **гуздроміца**, **гуздрыца**, **сухоты**.

БУДИЛЬНИК, прылада прыпраўленая да гадзінніка, якая будзіць: **будзік**, **будзель**. Будкасьць, свомасьць лёгка будзячагася. Будзежа, працэс буджэньня.

БУДОРАЖИТЬ каго, палашыць, трывожыць, **непакойць**, **муціць**, **каламесіць**.

БУДТО, нібы, нібыто, **бытцам**, **будзе**. Будзе любіш дык скажы. Гаворыць бытцам праўду. Нібыто яно так.

БУДУЩЕЕ, будучына, прышласьць.

БУЖАНИНА, дымлёная і вараная сьвініна: ван-джонка, дымлянiна.

БУЗА маладое піва або брага: **брузло**. Асобная адмена п'янага квасу,—п'янае брузло.

БУЗИНА ж. дрэва *Syringa vulgaris*:—бэз.

БУЙВОЛ м. дзікі бык: бавол, тур.

БУЙСТВОВАТЬ, **буяніць**. Буян-задзіра, забіяка, разбойнік. Буі, буёк, пустані, пусты пляц, мейсца узвышнае.

БУКАШКА, кузурка. Памылкова мяшаюць „казяўка“ з „кузурка“; першае азначае цвёрдакрылага пругака (наськомое), другое „казяўка“ адносіцца выключна да водных стварэнняў пераважна саўсім бязкрылых.

БУКВА м. знак з якіх укладаюцца склады і словы ў пісьменнасці: **буква**, **літара**.

БУКВАЛЬНЫЙ, літаральны, **буквальны**,

БУКВАРЬ, **букар**.

БУКЕТ м. франц. снапок, пук кветак: **букет**.

БУКИНИСТ м. франц, таргоўнік старымі кнігамі: **кнігапрадаўнік**, **кнігапрадаўня**.

БУКЛЯ, **ПУКЛЯ** ж. франц. закручанае, або ад прыроды курчавае пасмо валасоў: **сукро**, **куграч**, **пукель**. У *сукры павіліся, пасучыліся валасы*. (Дзіс. п.). *Куграткі, куграчы ў яе павіліся на віскох* (Рэчыцк. пав.).

БУКСИРОВАТЬ што, цягнуць па вадзе плавучы цягар: **валачы**.

БУЧА ж. навар па попелі да мышцыя бялізны: **жлукта**. Жлукціць, выварываць, вымываць бялізну ў жлукце. Жлуктарня, будынак дзе жлукцяць бялізну. Слова—буча ў беларускай мове азначае тое, што на-расійску „нагоняй“: зрабіць камубучу.

БУЛАВКА ж. іголка з галоўкай: **шпілька**.

Цярэшка чаху—чаху,

А што у цябе ў мяху, ў мяху?

*Ішпілячкі—іголачкі,
Залатыя пярсьцёначкі,
Чырвоны каралічкі,
Для дзетак забавачкі.*

БУЛДЫГА ж. кругляк з цаўём у форме молата: даўбешка, даўбня, пабойня цяльпага.

БУЛДЫРЬ м. пузырная пухліна, шышка: бумбелъ, будыр, вудыр, гуздыр.

БУЛКА ж. пшанічны хлеб: пірог, каравай-жа цэлы пшанічнага ці жытняга хлеба завецца—булка. Цэлую булку пірага далі на ўбогіх. Булка хлеба (разумеецца жытняга).

*Чарка гарэлкі для голасу,
Пірог пшонны для коласу.
(Валач. песьня Ашм. Пав.)*

Засьцілай сталы, кладзі пірагі,

Ды будзе к табе троя гасьцей.

(Рам. 8—9 стр. 110).

БУЛОЧНАЯ, дзе пякуць хлеб і булкі: пякарня; дзе прадаюць пшанічны хлеб: пірожня.

БУЛТЫХАТЬ, кідаць што ў ваду, баўтаць цечыва: шабаўтаць, пялёхаць. *Шабоўсь уваду. Разчабоўхаў цэлыя суды вады. Нешта такое чабоўхтаецца (Пялёхаецца) ў бутэльцы. ...і цялёх пану ў ногі (Сержп. 52).*

БУЛЫГА, БУЛЫЖНИК, круглаваты камень да машчэньня вуліц: глыга, глыжак, глыжмень, глыжмак:

БУЛЬОН, БУЛІОН м. фран. мясны навар. Сухі бульён, мясны навар выпараны да напоўсухой гушчыні: бульен, навар, юшнік.

БУМАГА ж. пух расьціны *Gossypium*: вата.

БУМАГА, да пісаньня з рызьзя і дрэва: папера папяровы. Папернік, што робіць, або прадае паперу. Паперня, фабрыка дзе робяць, паперу.

БУМАЖНИК м. скураны мяшэчак рожнай формы да нашэньня папераў ў кішані: гамэтка, вайгак, папернік. Гаманец, мяшэчак да нашэньня мэталіч-

ных грошы. Сялянскія гамэткі гэта падаўгаваты квадратовы кавалак скуры на 1--4, падзелы ў $1\frac{1}{2}$ аркуша панеры, складаны папалам, з мэталічнай зашпількай або раменнымі завязкамі. Вайгак тая-ж гамэтка з некалькімі аддзелама ў сярэдзіне і часам, з мэталічнай рамай, даходзіць часам значнай вялічыні.

БУМАЗЕЯ, касматая тканіна з ваты: **мультан**, **бархан**.

БУНТ *м. ням.* аб рэчах: вязанка чаго колечы: *кітка*. *Цэлую кітку навязаў скурак. Кітка бобу.*

БУНТ аб людзях: змова дзеля выказання няслухмянасьці: **бунт**. Бунтар, той хто бунтуецца. Бунтэжыць, падбіваць, намаўляць другіх да бунту.

БУРАВ *м.* сталёвая паўтрубка з шрубавым насам і папярэчнай калодачкай ў версе: **сьвярло**, **сьвярдзёл**. Сьвярліць, выкручваць сьвярдлом дзірку. Сьвярстак, машына да выкручвання дзірак.

БУРАН *м.* сьнежная замесь пры сільным ветры: **шугавая**.

БУРГОМИСТР, гарадзкі галава, **бурмістр**.

БУРЖУАЗІЯ *ж. франц.* гараджане, мяшчане, купецкая кляса, багачы.

БУРЛИТЬ, **клыгчыць**, **глюкчыць**, **клякоча**, **бурыцца**. Клокны, каторы бурна бурыцца. *Аж клыгчыць (глюкчыць, клякоча) вада ў гаршку, так варыцца. Маладое віно ніхай перабурыцца.*

БУРЬЯН *м.* былістая засьметлівая расьціна, куштавая трава на развалінах і заплотках: **быльнік**.

БУСЫ *ж. мн.* агульнае названьне дутых шклянных, часам і шліфаваных пацяркаў: **пацеркі**, **каралі**

БУТИТЬ, заваліваць яму, канаву, або вадку камянямі і зямлёй: **гаціць**, **загаціць**, **загата**.

БУТЕРБРОД *м. ням.* хлеб з маслам: **лусьцік**, **лусьцень**.

БУТОН *м. франц.* кветны пучок: **наквець**, **заквець**.

БУТЫЛКА *м. франц.* вускашыйнае шкляннае начыньне: **бутэлька**, **пляшка**.

БУФЕТ *м. франц.* шафа або сьвятліца дзе хаваюць усе прыналежнасьці да стала і закускі: **буфэт**. Даўней у нас па дварох як сталовы буфэт, так і пакой буфэт звалі — **шафарня**.

БУФЕРА *м. мн.* жалезныя талеркі на пружынах да аслабленьня сілы удару: **шчоґлы**.

БУХНУТЬ, ўздунацца, разшырацца ад мокрасьці: **бракнуць**, **набракаць**. *Вядро забракла на дажджу. Дрэва ў вадзе набракла. Гарох так забрак, што покаецца. Рука забракла, знач. разпухла. Нябошчык забрак у труне.*

БУХТА *ж. ням.* марскі зацішны і глыбокі заліў, завань.

БУДУЩНОСТЬ *ж.* будучына.

БЮСТ *м. франц.* выбражэньне чалавека да палавіны — з гіпсу, гліны, камяня, металю: **пагрудзьдзі**.

БЫЛЬ *ж.* падзея, быццёжа, станьне.

БЫТІЕ *ср.* стварэньне, істасьць. *Усякая істасць б. Бога хваліць.*

БЫК *м.* самец каровы. Някладзены — **бугай**, **бык**, кладзены — **вол**.

БЫСТРЫЙ, борзды, борзкі, шпаркі, хіжы.

БЫСТРЯК *м.* на рацэ, турэц.

БѢГСТВО *ср.* уцекі, зьбегі.

БѢГСТВОВАТЬ, уцякаць, зьбягаць.

БѢГЛЕЦ, уцякач, зьбег.

БѢЖЕНСКІЙ, уцекачоўскі, зьбежніцкі.

БѢГАЛИЩЕ, майдан.

БѢДА *ж.* агульна слав. слова: бяда, бядаваць, бедны.

БѢДНЫЙ, немаетны, недастатны: бедны, бяднець, беднасьць.

БѢДСТВІЕ, няшчасьце, бяда.

БѢЛЫЙ агульна слав. белы, бялец, бель белявы, бялёсы.

БѢЛКА, вавёрка, векша.

БѢЛЬЕ, бялізна, нацеліва, хусцьцё.

БѢЛИЛА, пудра.

БѢЛОБРЫСЫЙ, бялёсы.

БѢЛОК, бялок.

БѢБКОВИНА, бялчавіна.

БѢЛОШВЕЯ, швачка.

БѢЛЕНА расьцѣ. *Hyostiamus niger*: блёкат.

БѢС, агульн. слав. бес, чорт, нячысьцік, злы дух.

БѢСИТЬСЯ, шалець, шалёны, шал,

В.

ВАДИТЬ каго чым, надзіць, панадзіўся, надны. *Надзіць абцяцанкамі. Панадзілася лісіца ў курынец. Надны кавалак. Пакарай каб ня панадна было другому.*

ВАЛЕК, плоская калодачка з ручкай да выбіваньня бялізны пры паласканьні: **пральнік** (ад „праць“—біць), **пранік**. Кіянка—пральнік з доўгай ручкай, каб можна было праць не згібаючыся; ужываецца пры бяленьні палочен,

ВАЛЕЖНИК м. паваленыя ветрам дрэвы ў лесе: павал, лесалом, ветралом, **вывертка**.

ВАЛЕТ м. франц. малодшая з фігур у картах: ніжнік.

ВАЛИТЬ, агульн. слав. валіць. Вальны стар. усеагульны, экстраны сход. *Вальны сойм, сход.*

ВАЛЕНКА, шапка зьбітая з воўны; **магерка**. Магерка даўней была нацыянальным беларускім галаўным надзеткам: рабілі пераважна магеркі з белай воўны з загнутымі ўверх краямі, ў форме капялюшнага брыля. Магерка названьне заноснае, праўдападобна паходзіць ад слова „вэнгер“, сам-жа адзетк сягае дужа даўных часаў і мае сваю старую назову: кучомка, кучма.

ВАЛИТЬ, зьбіваць воўну: лямчыць; „валіць“ слова заноснае з Масковіі. Па беларуску будзе ня войлак, а—лямец.

ВАЛ м. земляны након: акуп, акупісты, акупываць. (Ціліндрычны кругляны асяродак машынага кола: ворот), вал. Валак, прыбор да качаньня бялізны. Вал, валва, вада паднятая ад ветру сьцяной.

Ці ня быстрая рэчка валвой бьець.

Матухна дачушку з вянца жджэць.

ВАЛОВОЙ, у лічэньні, прадажы: агульны, агульніцкі, агулам. *Агульнага даходу было столькі то. Агульніцкая крама, называецца—агульня, ніца. У раздроб не прадаюць, толькі агулам.*

ВАЛУН, камень агладжаны і акруглены прыродай: глыжак, глыжэнь, буглыга, буглыжнік, булак, буглавень. Дробныя камяшкі адложаныя ракой, буйнейшыя за жір— гальчакі гальчак, гальчаўе.

ВАЛЬДШНЕП, птах *Skolarax rustikola*: сломка.

ВАЛЯЖНЫЙ літы, тоўсты, адліваны да поўна у форму: масыўны, адналітны.

ВАМПИР м. баечная істота, якая па сьмерці; высысае у сьпячых людзей кроў з жыл, а часам і загрызае на сьмер: упыр.

ВАП м. **ВАПА** ж. натуральная выкапываная з зямлі фарба: вохра.

ВАПИТЬ, вохрыць.

ВАРВАР м. лац. чалавек не адукаваны, грубы, дзікі: барбар. Барбарскі, прыналежны барбару, дзікі.

ВАРЕГА, ВАРЕЖКА ж. аднапальцыя суконныя рукавіцы: сподкі.

ВАРЕНИК ж. варанае цеста надзяванае тварагом, твараговы блінчык запечаны на скварадзе: сырнік.

ВАРЕНЬЕ, вараныя ў цукры ягады: канфітуры, сочыва. *Ну не ядуць мусі хлеба, адны толькі канфітуры (Бурачок). Усякага сочыва, з*

усялякіх ягад яны сабе за лета з цукрам нава-
раць (Ельскі).

ВАРИТЬ, агульнаслав.; даводзіць пецыва да кі-
пеньня на агне: **варыць**, **варыва**, **варыўня**, **вар-
ніца**, **вар**. *Што дзень варым рознае варыва
на ежу. Сёлета не ўрадзіла варыва: капусту
чэрві паелі, буракі неўдаліся, грыжына (бруч-
ка) і морква падмокла. Наша варыўня сухая,
але сцюдзёная, зімой падмярзае, ў ей варыва.
Кажуць, даўней, былі ў Горадзеншчыне саяльныя
варніцы. Варам рукі абварыла сабе. Варна,
горача, парна. Варыстая печ, печ у якой ва-
раць.*

ВАР, вараная смала; шавецкая смала; пікта.

ВАСИЛЕК м. расьць. *Centurea Cyanus*: валошка,
васілька, Мыйсцамі у нас саму расьціну завуць
валошка, а краску — васілька. (Слуцк. пав.).
Краска валошкі служыць найбольш упадабаным
матывам у беларускім здобніцтве, асабліва выдат-
нае мейсца яна займае у матывах слуцкіх паясоў.

ВАСИЛИСК м. баечны зьмей: базылішак.

ВАСИЛЬЕВ ВЕЧЕР, конадзень перад Новым
годам: шчадрэц, шчодрык, шчодры вачар.

БАТАГА ж. банда, бандыр, бандавод. За бан-
ду жабракоў аднаго багача ня вымяняеш. Бандэ-
жыцца, біцца, змагацца, клапаціцца. Збандэ-
жыць зьбіць з панталыку.

ВАТЕРПАС м. прыбор паказуючы роўню на
паверхні: грунтвага.

ВАТЕРКЛОЗЕТ м. адходнае мейсца з напускной
вадой: сталец.

ВАТРУШКА ж. круглы піражок з тварагом: тва-
рожнік: кныш, кнышок. Кнышы пякуцца з тва-
рагом, макам, канаплямі і канфітурамі.

ВАХЛАК м. нехлямяжы, неабычайлівы чалавек:
пабавень, растармаха, цяляпень.

ВАХЛЯТЬ, пэцкаць, патроліць, кудлачыць.

ВАХТА ж. чародная варта на вайсковым вада-
даплаве: дзор.

ВАШ, заімак 2 асобы: мой наш, твой, ваш. *Ваша воля, наша доля. Ваши пьюць, наших бьюць. Вашэць, Ваша*—слова ўжыванае на Беларусі замест. рас. Вы, паходзіць ад скорочаньня Ваша Міласьць, Ваша Чэсьць. *Ты Ваша, я Ваша, а хто-ж хлеба напаша.*

ВАЯТЬ што, высякаць, выразаць ад рукі выпуклыя, або акруглыя падобьбя людзей, зьвераў, або аздоб: рэзьбіць, рэзьбяр, рэзьба. Архаічн., каведар.

ВБИВАТЬ што у што, ўбіваць, ўганяць. Убіў (угнаў) кол (цэвек).

ВБИРАТЬ што у што, ўцягаць, ўсякаць, ўпіваць.

ВБЛИЗИ, поблізь наўпоблізь.

ВБОЛВАНИТЬ што ў каго. ўцямешыць, ўбіць.

ВБРАСЫВАТЬ што у што, ўкідаць, ўрынаць, ўлукаць, ўшпурляць, ўшыбаць.

ВБРОД, ўброд, бродзькі. *Трэ было Янку перайсьці раку бродзькі. (Сержп. стр. 55).*

ВБРЫЗГИВАТЬ што у што, ўстрыкаць, ўстрыкнуць. *Устрыкнулі яму лякарства пад скуру.*

ВБУРОВИТЬ што у што, ўсьвярліць, ўкруціць.

ВБУХАТЬ што у што, ўбухаць, ўпялёхнуць, ўчабохнуць.

ВБЫЛЬ ўзапраўдна, запраўды.

ВВАЖИВАТЬ каго куды, у што; ўнаджываць.

ВВАЛИВАТЬ каго куды, у што ўваляць, ўрынаць. *Ўрынулі (ўвалілі) ў ваду.*

ВВЕДЕНИЕ, ўступ, Уступ у абладаньне маемасьцю. *Напісаў уступ у гісторыю.*

ВВЕРГАТЬ што куды, або у што: ўрынаць.

ВВЕРТЫВАТЬ што у што; ўшрубавуць, укручваць-ца, укруціць самого сябе. *Шашаль укручваецца галоўкай у дрэва. Укручына, валакністы круг, які трымае аглаблю пры палазе ў санях.*

ВВЕРХУ, ўверсе, ўгарэ, ўвышы.

ВВЕРХ, ўзвыш, ўзверх, В е р х т а в і к-ў н я-ўка, пакрышка, завяршэньня чаго.

ВВИВАТЬ што у што; ўвіваць, ўвінаць, ўсукаць. У в і н у л і ў паперку лякарства. Паміж парітовых ў с у к а е адну суконную нітку. У в і н у л-ў валасы істужку. Пражу сукае. Сукаюць свечкі.

ВВИВАТЬСЯ, ўсукацца.

ВВИТОК, ўсуканец, ўвіток.

ВВИНЧИВАТЬ што у што, ўшрубоўваць, ўш-рубоўка; ўкручваць.

ВВОДИТЬ каго у што; ўвадзіць, ўвязваць. Генерал увёў войска у горад. Суд ў в я з а ў яго у абладаньне зямлёй.

ВВОЗИТЬ што куды; ўвазіць, ўвозны, на ўвоз. У в о з н а е, плата за ўвоз.

ВВОЛАКИВАТЬ што, ўвалачваць, ўцягаць.

ВВОЛЮ чаго, ўволю, ўдосыць, ўдохаць.

ВВОРАЧИВАТЬ што куды, у што; ўвяртаць, ўгартась,

ВВОСЬМЕРА нар. ўвосьмера, ўвосем радоў, згібаў, складак, пасём.

ВВЫКАТЬ у што, ўвыкаць, агоўтацца, ўцягнуцца, ўлажыцца.

ВВЪРАТЬ што каму; здаверыць, ўдаверыць. *Здаверная справа. Ён мне здаверыўся. Я даў адвокату свой здаверчы ліст. Ён быў панскім здавернікам. Здавернай рэчы не прадавай нікому. Ён ўдаверыў мяне у сваёй нявіннасьці. Здаверніка-ніцу сваю, глядзі, не ашукай.*

ВВЯЗАТЬ што у што; ўвязаць. У в я ж ы пажыткі сваёй ў хусяцінку. Толькі добра ўвязы рэчы, каб не пагубіць едучы. У в я з н ы мяшок атарваўся. У в я з а ў с я гэта ён у нашу справу (Рам.).

ВГИБАТЬ што, ўгінаць, ўгібаць. Каб дапасаваць, прышлося ўгібаць у шчалугубляху. Трэба хлапца ўгібаць (ўгінаць) да навукі. На самым ўгібе прарэжавела конаўка. Угібістыя пірзгі. Наўзгіб зьвязжы да перавозкі блыху.

ВГЛУБЛЯТЬСЯ у што; ўглыбляцца, Не нырай, ўглыб, утопішся. Углыбежы марской. Ен зглыбежы ў ўсю мудрасьць кніжную. Углыбежы ўся ў думы свае. Наўзглыбныя процьмы спазнаў. Вызглыбежы ў мінуўшчыну. Наўзглыбныя надзеі свае зысьціў.

ВГЛЯДЫВАТЬСЯ у што; ўзірацца, ўглядацца, Што ўзіраешся ў мяне, або-ж не спазнаеш. Страшан чорт, а ўгледзішся і нішто сабе. Узіраецца ў шэрую даль. Угледчывы гаспадар з яго, ўсюды зірне сваім вокам. Угледчывы хлопец, хутка такі навучыцца рукамеса ўсякага. Узоры ўся ў адно мейсца і замер. Не ўзірайся на чужыя дастаткі. Наўзіркам пілнуе дачкі на вячорках.

ВГОНЯТЬ што у што, ўгнаць. Не ўганяй бацькоў у пакрыўду. Не ўганяй цьвяка ўстальніцу, будзе нажы тупіць. Угончывы конь ніколі не адстане ад другога. Наўзгонкі ехалі, хто каго выперадзіць. Нам ўгону німа ў дворны лес.

ВГОРАЖИВАТЬ што у што; ўгараджываць. Ен хацеў ўгараджываць к сабе наш загончык. Ты, браце, ўгарадзіўся ў маю пожню,

ВГРЕБАТЬ што у што; ўграбаць. Бульбу ня трэба глыбока ўграбаць ў зямлю. Жук ўграбаецца ў зямлю.

ВГРЫЗАТЬ што, ўгрызаць, ўгладаць. Сабака ня можа ўгладаць костку. Мышы ўгрызаюцца ў хлеб. Шашаль ўгрызся ў стол. Сабака ўгрызся ў ваўка. Заўгрызся ён у злосьці сваей. Заўгрыз конь цуглі.

ВГУСТЪ, ня рэдака, цвёрда; ўгусна. Есьць ён і смачна і ўгусна. Наўгусьць зварыла яйкі,

сьнякла яечню. Загустая была ў цябе страва.

ВДАВАТЬ *црк. даручаць.*

ВАДВАТЬСЯ, ўдавацца. Што табе ўдавацца у іхню сварку. Хлапец ўдаецца да дзеўкі. Удаўся да яго на раду. Удача, характар, натура: Такая яго ужо ўдача. Жывой ўдачы хлапец. Добрая ўдача, ды слава лядача.

ВДАВЛИВАТЬ што; ўкляскаць, ўціскаць. Сена трэба добра ўціскаць каб не разтрасалася. Ен любіць ўціскацца паясом. Што за ахвота ўціскацца ў чужую кампанію. Ня трэба ўкляскаць пальцы ў цеста, бо на бахонках астануцца ўклясласьці. Укляслы рысунак на кубку. Выпукла-ўкляслае шкло.

ВДАВНЁ, удаўнасьці, удаўне. Удаўне што ў сьне. Удаўнасьці лепей жылося.

ВДАЛБЛИВАТЬ што у што; ўдзяўбежыць, ўбіць, ўмяждэрыць. Не так легка ўмяждэждэрыць яму што ў галаву.

ВДАЛИ, здалёк, водаль, сыздаль. Ен стаяў водаль хаты. Сыздаль чуець яго песьні. Здалёк я ўбачыў яго.

ВДВИГАТЬ што у што, усуваць. Ня трэба ўсуваць нос у чужыя справы. Усунь шупляду (ад „шупло“-дзюпло) ў стол. Усунься толькі да іх, то зараз пачнуць нараканьні свае. Усоўная даска да падоўжаньня стала.

ВДВОЕ, ў два разы, двойчы, ўдвурад, ўдубэльт, ўдзьвёх, удвоя.

ВДВОЙНЁ, падвойна, двурадна, ўдвая.

ВДВОЕМ, ўдвоя, у дваіх, ўдзьвех, самдруг.

ВДЕВЯТУЮ, удзевяцера. Удзевяцера ўкрадзе, дзесятае патаргуе.

ВДЕРГИВАТЬ што у што, ўдзяваць, ўцягаць, унізваць, Цяжка сьляпому ўдзяваць (уцягаць занізаць) нітку ў іголку.

ВДЕРНЯТЬ аб расыцінасьці; ўкараняць. Трава ўкаранілася на гародзе.

ВДЕСЯТЕРО, у дзесяцера.

ВДЛИНЬ, удоўж, удоўжкі, наўдоўж. Ты яму сьцялі ў доўж, а ён кеміць ўноперак. Бярно было ўдоўж звыжтрох сажон.

ВДОВА ж. незамужная кабета пасля сьмерці свайго мужа: ўдава, ўдавіца, удоўка. Удава ня дзеўка, а квас не гарэлка. Вадой пливучы, што ўдавой жывучы. Удавой ды сіратой—хоць воўкам вый. У довы хлеб гатовы.

ВДОВЕЦ м. мужчына нежанаты па сьмерці жаны: удавец. Удавец дзяцям ня бацька, і сам круглы сірата. Удавецтва што сіроцтва. Ня дай Бог ні ўдавец, ні гарэц

ВДОГАД, ўдогад. А мне і ня ўдогад тог было. Дзе-ж нам таго здогаду набрацца. Дагадлівы хлапец. А ўдогад табе, што ён намякаў.

ВДОГОН, наўдагон, ўдагонку Едзь наўдагон за ім. Удагонку пагнаўся.

ВДОЛГЪ, ня скоро шмат, часу спусьціўшы: ўдоўзе.

ВДОЛГ, у доўг, ў позычку, ўпавер. Удоўг узяў. Удаўгах па вушы. На павер мне далі ў краме. Упозыч узяў грошы.

ВДОЛЬ, удоўжкі, ўздоўж чаго: наўздоўж, наўсьяж. Зьездзіў сьвет уздоўж і ўноперак. Дровы ня ўноперак, а ўздожкі шчапаюць. Наўздоўж дарогі пабудаваліся. Наўсьцяж ракі ішлі. Сьцялі ей ўдоўжкі, а яна ляжа ўноперак. У нас адна толькі наўсьцяжная вуліца.

ВДОМЕК ў дагад каму. хто дагадаўся, ськеміў: ўдогадзь. А ці ўдогадзь было табе, што ён казаў.

ВДОМНИК зяць прыняты ў сямью, прызячаны; пымак. Пайшоў да іх у прымакі. Прымацкі хлеб—сабацкі.

ВДОСТАЛЬ, ўдохаць, ў канец, ўдосыць: ўдостань, ўдакон. Удакон зрунаваўся. Удакон пагарэлі. Удостань ўсяго у іх ёсьць.

ВДОХНОВЕНІЕ, натхненъне. Німа ў яго на тхненъня ў мове, ў пісаньні. Сьвяты, натхнёны чалавек. З свайго натхненъня нічога ня зробіць, ўсё скажы ды накажы.

ВДРЕБЕЗГИ, ўдрызг. Ўдрызг разляцелася акно. Ўдрызг п'яны.

ВДРУГ, зразу, нараз, раптам, зьнечаку, зьнезапачна.

ВДРУГОРЯДЬ, ўдругарадзь, ўдвакрат, ўдубальт.

ВДУНУТЬ, ўтхнуць, ўдыхнуць, ўдзьмухнуць. Бог ўтхнуў ў чалавека безсьмяротную душу. Ўдыхнуць жыцьцё ў жылы. Ўдзьмухнуць зеліва ў вока.

ВДУМЫВАТЬСЯ у што, ўдумывацца, удумляцца. Заданьне ня мудрае, а ня ўдумаўшыся не разьвязаеш. Трэба удумляцца у кожнае слова.

ВДЫХАТЬ што, ўдыхаць. Разам з паветрам мы ўдыхаем многа староньх частак і ўсякай жокаці (іспареній). Нябошчыку жыцьця не ўдыхнуць. Ўдыхаць добрыя мыслі ў каго.

ВДѢВАТЬ што у што, устаўляць у вузкую агворыну і ўцягаць у яе: ўнізаць. Пальца ў іголку ня ўніжаеш. Нітка ў іголку сама унізалася. Нанізаі пацеркі на нітку. Нізаньне пацеркаў, марудная работа.

ВДѢЛЫВАТЬ што у што, умацовываць адну рэч у другую: ўпраўляць, ўпушчаць, ўстаўляць. Управіць камень у пярсьцёнак, Упусьціць брус у сыяну. Ўставіць сьпіцу у калясо.

ВЕДЕНІЕ (ад „вадзіць“), вядзежа, кіраўніцтва. Вядзежа спраў. Кіраўніцтва установай.

ВЕДРО, **ВЕДРІЕ**, ясная, ціхая, сухая пагода: пагадзь, пагодлівасьць.

ВЕДРО, дрэўлянае або бляшанае абручнае начыньне з вушамі і дужкай: вядро. Вядро ўжыванае да даеньня кароў—даёнка, дайніца. Вядро з вечкам насіць ў поле страву—рага, ражка. Вядро з днішчам зьверху, да дзёгцю—карчага.

ВЕЗДѢ ўсюды, паўсюдна. Ўсюды так як у нас. Паўсюдна адно і тое-ж: гора, хваробы (Сержсп.)

ВЕЗДѢСУЩІЙ ўсюдыісты. Бог ўсюдыісты.

ВЕЗЕНЫХ, вязомых, везеных, везных.

ВЕЗЕТ, шанцуе, ручыць, фэрціць, тахціць. Шанцуе балазе. Што не пачне, ўсё яму ручыць. Ручыць у карты, як вісельніку. Тахціць кожная справа яму. Фэрціць яму ў карты.

ВЕКША лясны звярок: вавёрка.

ВЕЛИКІЙ, перавышаючы звичайную меру: вялікі, велій. Вялікая рожніца паміж вялікім розумам і вялікай хітрасцю. Велій Бог на небе. (Вяліжск. п.).

ВЕЛИЧІЕ вялікасьць. Вялікасьць душы. Зразумейце ўсю вякікасьць гэтай ахвары.

ВЕЛИКАН, волат, вяліканец. Валатоўка, капец, курган бронзавага веку. Вяліканцы (волаты) калісь жылі на сьвеце, а цяпер, людзі малеюць.

ВЕЛИЧАТЬ вялікоміць, ўзвышаць.

ВЕЛИЧИНА, вялічыня, веліч, вяліковіна.

ВЕЛИКОЛѢПІЕ, пяропых, веляпышлівасьць.

ВЕЛИЧАВЫЙ, наўзвялічны, наўзвельчы, вялікомны.

ВЕЛЬМОЖА, вяльможа, магут. От царя и от могудей. Предстояху могудіи і все боярство (Срезневск).

ВЕЛѢТЬ каму што; вялець, загадываць. Загаду твайго не паслухаю і вяленьня ня споўню.

ВЕНА ж. лац. агульная назова чорнакроўных ўзваротных жыл: вэна, жыла. Пусціць жыльную кроў.

ВЕНЕРА ж. паміж якой і Марсам зямля наша аварачваецца наўкол сонца: вэнэра, заранка.

ВЕНЕРИЧНАЯ БОЛѢЗНЬ, францы, сыфіліс.

ВЕНЗЕЛЬ м, польск. пачатковыя літары ўласных імён: пяроплетак.

ВЕНТИЛЯТОР *м. лац. рожнай формы прыбор да ачысткі, асьвяжэньня паветра:* **душнік.**

ВЕПР *м. агульн. слав., вепр, вяпрук; сьвінны самец:* **кабан, кнур, кнораз.**

ВЕРБЛЮД *м., ючная (трочная) скацежына:* **вярбюд, драмадэр,**

ВЕРБОБАТЬ *каго. ням. намаўляць, набіраць самахотнікаў у войска:* **набіраць, каптаваць.**

ВЕРГАТЬ, ВЕРГНУТЬ *што каго, кідаць, зваліваць:* **рынаць. Урынулі мяне ў бяду. Сызрынулі камень з гары. Рынуўся бегчы бараніць.**

ВЕРЕВКА *ж, агульн. славянская пазова зьвітай у некалькі стволак тоўстай ніткі (ад аборыны ў гусінае пярэ да гужа), кожная стволка каторай скручаецца сыпярша асобна з павясма на крук:* **вяроўка.** Рожнавіднасьці па таўшчыне: **шнурок, вярчопка, абора, пастромак, лейчына, вяруга, вяроўку, снасьць,**

ВЕРЕД *м. стрыжнявы нарыў:* **скула, верад.** Падвярэдзіца, падарваца. Прывярэдлівы, капрысны, вычварны.

ВЕРЕЗЖАТЬ, выдаваць бразгучы рэзкі і прадоўжны голас: **верашчэць, зьвіржджэць, сквірчэць, сквіліць.** Цэлы дзень верашчыць са злосьці. Скваркі на скварадзе сьвіршчаць, сквіраць, верашчаць. **Верашчака**, названьне стравы злюбленай беларусамі: на сквараду кладуць пакрояныя скваркі, каўбасу, шынку, сквараць і гарачай, сквірчачай падаюць на стол; ужываецца як макалка да бліноў. **Верасклівец**, крыкун. **Разверашчацца**, разкрычацца.

ВЕРЕНИЦА *ж. распалажэньне чаго чародам, ў адзін парадак, кішкай:* **плойма.** Пералётныя птахі лятуць плоймамі або ключом.

ВЕРЕСК *м. расьц. Erica Galtana vulgaris, верас.* Верасень, названьне дзявятага месяца ў годзе.

ВЕРЕТЕНО *ср. агульн. слав. верацяно, дрэўляная тачоная палачка да прадзіва. Знай баба сваё крывое верацяно.. На шыльца, на мыльца, на*

крыва вераценца. Лоб кручком, нос сучком, бруха лубком, хвост верцяном. Верацяно, Взрацейніца, названьне адмены вужак.

ВЕРЕТЕНО, ў машынах і прыладах: *вось, цэўка*, па якой што небудзь авяртаецца,

ВЕРЕТИЩЕ *ср.* грубая каструбістая тканіна, з якой шыюць мяшкі: *зрэбьбя, пакульля. Ходзіць у зрэбьбі, ў пакульлі, Зрэбная, пакуьная кашуля.*

ВЕРЗИЛА, рослы сільны няскладны чалавек: *галабень, драба, даўгай, даўгайла.*

ВЕРИГИ *мн.* жалезныя аковы ношаныя збаўляючыміся на голым целе; *ратугі. Пастом і ратугамі каванымі цела марыў.*

ВЕРСИФИКАЦІЯ *лац.* пісаньне вершаў, вершаваны склад; *вершаваньне, вершафікація.*

ВЕРСТАТЬ, раўняць, зраўніваць, дзяліць: *шыхтаваць*: у друкарнях раздзяляць набор: *ламаць.*

ВЕРСТАК *м.* стол, лава асобнага ўстройства да ручнога промысла: *поставень, постаў, паставец.* Сталярны, млынарскі, слёсарскі постаў паставень.

ВЕРТЕЛ *м.* жалезны прут да пячэньня мяса; *ражон, жога.*

ВЕРТЕП *м.* пячэра, падземны прытулак, недаступны яр: *ямяга, пячэра, ламарня. Гэта ямяга разбойніцкая, а ня крама. Папнеўях, карэньнях ды ямягах ўсю ноч вазіў, У ламарні жывуць, як злыдні.*

ВЕРТИКАЛ *м. лац.* дуга круга, простападнага да гарызонту: *простапад.*

ВЕРТОГРАД *м. црк.* вінаграднік, сад.

ВЕРТЬТЬ *што*, прывадзіць у кругаваротны рух: *вярцець, вярчоны, вярцемы, вярцежны, вярценьяць; круціць. Завертка*, прыбор чым закручваюць шрубы. *Верткі, вяртлявы, вывёртлівы, спрытны.*

ВЕРТУГ, канец восі ўстаўлены у гняздо: *пятнік.*

ВЕРТУШКА *ж.* пярвортка на восі да запіраньня: *круцелка.*

ВЕРХ *м. агульн. слав.* процілеглае нізу, часьць абярнутая к небу, вышэйшая па раўні: *верх. Верх галавы, гары, дому.*

ВЕРХ *м. павалока, пакрыцьце: Барма (шуба) з суконным верхам,*

ВЕРХОВАЯ ЪЗДА, конная язда. *Прыехаў конна. Нейкі коннік праехаў полям.*

ВЕРХОВНОСТЬ, зьверхнасьць, зьверхнік, старшы чынам (начальнік). Назьверхні, які ляжыць на версе, процілеглы падысподняму.

ВЕРШАТЬ справу, даканчаць, настанаўляць: *вяршыць, верхаводзіць, даканаць. Завяршылі хату, стог. Давяршай пачатае. Завяршылі справу. Доля даканалася. Ен там у іх верхаводзіць усім, сам ўсе справы вяршае.*

ВЕРХОВЬЕ *ср.* верхвіна, вершадзь, вярхоўка, верхавца, вяршня. Хамёлка, самая верхавіна дрэва (маковка).

ВЕРХОГЛЯД *м.* салапяка, салапай.

ВЕРША *ж.* рыбалоўская прылада: хаботня, буч, жак. Хаботняй называецца прылада з доўгіх вярбовых пруткоў клінам ўдоўж, без перагародак ў сярэдзіне. Буч, больш круглы за хаботню і мае ў сярэдзіне адну, або дзьве лейкаватыя з праходам перагародкі. Жак робіцца з сеткі на абручах, канструкцыяй напамінае буч.

ВЕСЕЛІЕ *ср. агульн. слав.* вяселасьць, весяліць, весяліцца, весялец. Вясёлка — рожнабарвістая сьвятлавая дуга на небе.

ВЕСЛО *ср.* (зам. вязло) *агульн. слав.* лапата да грэбкі па вадзе: вясло, веславы, веславаць. Веслаўка, човен на пару, дзьве пары вёслаў.

ВЕСНА *ж. агульн. слав.* вясна, веснавы, веснаваць. Вяснь як, цёплы, палуднёвы, вецяр. Вяснянка, веснавая абрадовая песьня. Веснавіца, ярка, ярая пшаніца, жыта. Весень старакрыўская назова чацьвёртага месяца ў гаду.

ВЕСНУШКИ *ж.* дробныя прышчыкі на абліччы:

ластаўчына, рабацьцё. Строткі, стратаватая, страцізна.

ВЕСЬ, ВСЯ, ВСЕ *мн.* **ВСЬ** заімак: ўвесь, уся, усё *мн.* усе; ўсеўнікі, усёханька.

ВЕСЬМА, вельмі. *Вельмі добра. Вельмі многа. Вельмадобры чалавек.*

ВЕТЛА *ж.* расьц. лаза. Гбалі мы дугу вязовую, сагнём і лазовую.

ВЕТХІЙ, стары, старадаўны, пракаветны, друзлы, стараветны. *Стары закон. Стары чалавек. Друзлы старац, будынак; Друзлае адзеньне. Пракаветная праўда. Стараветная кніга. Стараветнік, антыквар.*

ВЕТОШКА, старынка, старызна, дзярмо, дзярмядзіна, рызінка, ганучка, ганчарка, лахміна, лахмак, сьцірка.

ВЕТОШЬ, друхло, друхлядзь, хломазд.

ВЕТХОЗАВѢТНЫЙ, старазаконны. *Старазаконныя кнігі.*

ВЕТОШНИК *м.* таргоўшчык старымі лахманамі: рызнік

ВЕТШАТЬ аб чалавеку — старэць; аб рэчах — знашывацца.

ВЕТЧИНА *ж.* высалены і прадымлены сьвінны кумпяк: дымляніна, кумпячына, вангліна.

ВЕХОТЬ *ж.* агульн. слав. пук саломы да мыцыяначынья, на высьцілку ў боце: **вехаць, вехцяваць.**

ВЕЧЕРНІЙ, вячорны. *Вячорны змрок. Вячорны адпачынак.*

ВЕЧЕРИНКА, вечарынка, вечарніца, ігрышча.

ВЕЧЕРНЯ, вячэрня, у каталікоў—нешпар.

ВЕЩЬ *ж.* асобная адзінка, кожная нежывая адзінка: *рэч. Злажы свае рэчы. Усякай рэчы дай сваё месца. І стол і іголка рэчы.*

ВЕЩЕСТВО *ср.* адарванае паняццё ўсяго сьветавага і прыроднага: **матэрыя.** *Чалавек зложан з матэрыі і істасці, з цела і душы. Сьвет уяў-*

ляецца розуму, як матэрыя ў прасторы і як сіла ў часе

ВЕЩЕСТВЕННЫЙ, матэрыяльны.

ВЕЩИЧКА, трантка, *Трантку паненька падаравала. Трантак наставіла між вокан на зіму заклеіваючы.*

ВЖИМАТЬ што кудыі ў што, ўціскаць, ўгна-таць, ўталачываць, ўкомсьціць.

ВЖИВЕ, жывучы пры жыцці, за жыцця, за дажывоўця, ўжывовыці.

ВЗАБЫЛЬ ў няпамяць, ў забудзь.

У аднэй чары-сьлёзы гаручы,

У другой чары-забудзь гаюча.

ВЗАДИ, спазадзь, чаго; ззаду, наўзадзі. *За табой ззаду стаіць крэсла. Ззаду за табой будуць усякія дзівы, але ты не азірайся наўзадзь сябе.*

ВЗАД, назад, наўспяць, наўзадзь.

ВЗАЕМ, ВЗАЙМЫ—пазычкова, ўдоўг, напавер.

ВЗАИМНЫ, адплатны, адзін аднаму адпаведны: ўзаем, ўзаемства, ўзаеміны. *Ўзаемная дружба, сварка, нянавісьць. Ўзаемна мы ўсе ручаемся, Хлапец на сваю любоў ўзаемства ня ма.* *У іх ужо здаўна такія ўзаеміны.*

ВЗАИМОДѢЙСТВІЕ, ўзаемнасць, наўзае-ства, наўзаемчыннасць.

ВЗАЛКАТЬ, прагаладацца, ўзлакнуць.

ВЗАМѢН, наўзамен. *Наўзамен за сала боты дастаў,*

ВЗАПЕРТИ, наўзапры, пад замком. *Наўзапры сядзіць, пад замком.*

ВЗАПУСКИ, наўсузбежкі, наўдагонкі, павыпе-радкі, насугонкі.

ВЗАСОС, наўзацмачкі, наўзацмак. *Наўзац-мачкі цалуюцца.*

ВЗАЧЕТ, у лік. Гэта пашана ня ў лік. Працэнт ня ў лік доўгу.

ВЗАШЕЙ, ўзакаршэль. *Гані яго ўзакаршэль з хаты.*

ВЗБАЛМОШЕННЫЙ, скаламучаны, склычаны, скалмачаны.

ВЗБАЛТЫВАТЬ, збаўтываць, збоўціны, збаўтуха, ўзбохаць.

ВЗБЕЛЕНИТЬ каго, раз'ятрыць. *Сярдзітага лёгка раз'ятрыць.*

ВЗБИВАТЬ, **ВЗБИТЬ**, ўсклычыць, ўспушыць, ўздыбіць.

ВЗБОРАЖИВАТЬ што, збаразіць, ўзраліць.

ВЗБРАСЫВАТЬ, ўскідаць. *Ўскідай снапы на тарпу.*

ВЗБРЫЗГИВАТЬ, спрыскаць, *Спрысьні бялізну. Ці ўспрысьне кішка ваду надах. Ўпырснулі яму лякарства ў жылы.*

ВЗБУГРИТЬ, ўскучыць. *Сьвіньні ўскучылі ўсё поле.*

ВЗБУНТОВАТЬ, збунтаваць, ўзбурыць.

ВЗБУДОРАЖИТЬ, стрывожыць, страсьці, збантэжыць.

ВЗБУЧИТЬ, ўздуць. *Ўздулі хлопца за няслухмянасьць.*

ВЗБУЧКА, нахлабучка. *Далі дома нахлабучку за гультайства.*

ВЗБЃСИТЬ, ашалець, разшаліць, *Разшалілі дурнога. Разшалілі шарсьнёў, восваў.*

ВЗВАЛИВАТЬ што на што; узваляць, узваляцца, узвал.

ВЗВАРЬ м. навар у якім распусьцілася часьць таго што варылі: навар.

ВЗВЕСЕЛЯТЬ каго, ўзвеселяць, зьвеселяць.

ВЗВЕСТИ, успружыць. *Успруж курок на стрэльбе.*

ВЗИВАТЬСЯ, узбівацца, ўзлынаць.

ВЗВИЗГИВАТЬ, вішчэць, віжджэць, скавытаць, якатаць.

ВЗВОДИТЬ *што* падымаць на вышыню, цягнуць ў гару: ўсцягаць, ўздымаць, ўспружаць.

ВЗВОД, часыць карабіннага замка: ўспруг.

ВЗВОЛНОВАТЬ *што*, узвалваваць, валвавацца, валваваць, схваляваць.

ВЗВОЛЧИТЬСЯ, узвоўчыцца. *Чаго ты ўзвоўчыўся на мяне.*

ВЗВОПИТЬ, ўзгаласіць, загаласіць, закрычаць.

ВЗВЪШИВАТЬ *што*, ўзважаць. *Трэб ўвесь лён узважыць.*

ВЗВИНЧИВАТЬ, ўсшрубываць. *Ўсшрубавалі цэны.*

ВЗГЛЯД *м.* погляд. *Погляд з падлюбьбя, Адзін погляд яго ўсё выказаў.*

ВЗДВОИТЬ, здвоіць. *Здвоіць трэба высылкі нашы.*

ВЗГОРЬЕ *ср.* невысокае ўзвышша на зямельнай паверхні: пагорак, узгорак.

ВЗДЕРНУТЬ *што*, торгаючы уздымаць: ўстырнуць.

ВЗДЕРЖКА *ж.* паўстрымка. *Ніякай паўстрымкі ў цебе німа.*

ВЗДОР *м.* спрэчка, сварка, нязгода, перакора, нісянеціца

ВЗДОРИТЬ, спрачацца, супярэчны, наўсупрач няўсупярэч.

ВЗДОХ, устхненьне, уздыханьне,

ВЗДРАГИВАТЬ, здрыгацца. *Усё цела ад болю здрыгаецца.*

ВЗДРЕМНУТЬ, скурхнуць, скурнуць, прыкурхнуць. *А маскаль тым часам трохі прыкурхнуў—* (Сержп. стр. 1).

ВЗЕРЦАТЬСЯ *црк.* ўзірацца.

ВЗИМАТЬ, браць, пабіраць,

ВЗЯТКИ, паборы, кубаны, даткі.

ВЗИРАТЬ *на што*: ўзіраць, ўглядаць.

ВЗЛАГАТЬ, што на каго, на што; ўскладаць.

ВЗЛАМЫВАТЬ, што ламаць, надламываць.

ВЗЛОМ, сызлом, палом, Шкло на сызломе вострае.

ВЗЛЕЛЕИТЬ, ўскукобіць, узняньчыць, ўскалыхаць.

ВЗЛЕТАТЬ, узлятаць, узлётны, ўзлёт, ўзлёты, ўзлётчывы.

ВЗЛѢЗАТЬ, узлазіць, ўспінацца.

ВЗЛѢСОК, узлѣсак, узлесьсе, Парасьнік расьце на ўзлесьсі.

ВЗМЕТНУТЬ што куды; узшыбнуць, ўскінуць.

ВЗМЕТЧИВЫЙ, ўскідчывы. Ускідчывы чалавек.

ВЗМОЛИТЬСЯ, ўзмаліцца.

ВЗМОРЬЕ ср. наўзморье, наўзморнік.

ВЗМЫВАТЬ аб птахах, асабліва лоўчых; ўспалынуць. Сокал успалынуў пад хмары.

ВЗМЫЛИТЬ каня, ўсьпеніць: Ўсьпеніў каня яздай.

ВЗНОС м. грошы куды; ўплата, ўкладка.

ВЗНУЗДАТЬ каго, акелзаць, узусьціць.

ВЗОР м. зрок, спогляд. Ен хоць стары а зрок мае добры. У яго благі спогляд: як спагляне аж мурашкі па целе прайдуць.

ВЗРАЧНЫЙ, прыглядны, казісты, спазорны.

ВЗРАЩАТЬ, расьціць, гадаваць.

ВЗРАСТАТЬ, узрастаць, дарастаць,

ВЗРОСЛЫЙ, дарослы. Дарослы дзяцюк, а робіць як малы,

ВОЗРАСТ, дораст, узрост. На дораст высокі хлапец,

ВЗРОСТОК, даростак, падростак.

ВЗРЫВ, выбух. Выбух пораху, пары.

ВЗРЫД, ўзрыгі, наўзрыд. Наўзрыд плача. Ужо бяз сьлёз, толькі узрыгамі плача.

ВЗЬЕРОШИТЬ, узшэршыць. *Узшэршыў сабе валасы. Нашэришаны як вожык.*

ВЗЫГРАТЬСЯ, усьцешыцца.

ВЗЫСКАНИЕ ср. спозыск. спазысківаць, спазыстчык.

ВЗЫСКАТЕЛЬНЫЙ, спазыстчывы, вымогчывы. *Вымогчывы чалавек у рабоце.*

ВЗЯТКА ж. кубан, кубар, хабар, лепанец, рабохум.

ВИДЕТЬ што, пазнаваць човам зроку: бачыць.

Слова відзець у беларускай мове ужываецца ў значэньні рас.: „зрэць“. *А ці відзеў, а ці бачыў куме ты дзіва? І відзець ня відзеў і бачыць ня бачыў.*

Сірьненька заплача.

Што дачушкі ня ўбача.

(Шэйн. Т. I ч. 2, стр. 72, Бар. п.).

ВИДИМЫЙ відомы, відочны.

ВИДНО, бачна. *Бачна, так і трэба. Мне гэта ўсё бачна.*

ВИДИМО ачавіста, відаць. *Ачавіста, ён ужо ня прыдзе. Відаць што яны з лавалі на нас.*

ВИДИМОСТЬ, відомасьць, ачавістасьць,

ВИДЕНИЕ, відзежа. *Меў пустэльнік відзежу. І сталася яму відзежа.*

ВИД, зьнешні выгляд, спаверхнасьць, часьць прыроды, акінутая вокам—спазор. *Добры на спазор чалавек. Прыгожы спазор на раку горад.*

ВИДОИЗМѢНЕНИЕ ср. адмена. завод. Парода сабачая, завод пудаль, адмена пудля:

ВИЗГ м. праразьлівы крык, працяглы, высокі: піск, сковат, ёкат.

ВИЗИТ м, франц. адведзіны, пярозвы.

ВИЛКИ сталовыя грабкі, грабчыкі, грабок, вільцы.

ВИЛОК *м.* зьвіўшыся ў клубок лісьця расьцін; качан, качаністы. Качарэжка, пянёк пад капустным качаном. Зьвіўшыся клубам вялокны у дрэве—свьіль.

ВИНА *ж.* агульн. слав, правіннасьць, праступак, прагрэшнасьць: віна, вінны, вінаваты.

ВИНИТЬ, вінаваціць, абвінавачваць, вініць. *Вінуў сабе ў сваім няшчасці.*

ВИОВНИК *м.* вінаватчык, вінаваец.

ВИОВНОСТЬ, вінаватасьць, віннасьць.

ВИНО *ср.* агульн. арыйскае; напітак з ягад вінаграду: віно. Вінніца, дзе робяць, перахоўваюць ці прадаюць віно.

ВИНОГРАД *м.* расьціна і плод *Vitis vinifera*; вінная лаза, вінагрозьдзя. *Вінагрозьдзя купіў хвораму.*

ВИННАЯ ЯГОДА *ж.* плод смакаўніцы: смочвы, фігі.

ВИНОКУР *м.* майстар які гоніць з брагі гарэлку: гарэльнік.

ВИНОКУРНЯ *ж.* фабрыка гарэлкі: гарэляня.

ВИНОДЪЛІЕ *ср.* выраб віна з вінаграду: вінарства, вінарня, віарнік.

ВИНОЧЕРПІЙ *м.*, урад пры знатнай асобе: чашнік.

ВИНТ *м.* цвек нарэзаны шрубом: шруб, шрубісты, шрубаваць, нашрубоўка.

ВИНТОРЪЗКА *ж.* рубайніца, шрубарня.

ВИНТОВКА *ж.* стрэльба з нарэзнай рурай: карабін.

ВИНЬЕТКА *ж.* франц. рысунак, застаўка у кнізе: завіток, завітушка.

ВИСЛОУХІЙ *м.* клапаўхі, аблаўхі, вылавухі.

ВИСОКОСНЫЙ ГОД, пераступны.

ВИСОК *м.* бакавая часьць галавы, паміж вухом і лбом: скорня.

ВИСѢЛИЦА *ж. шыбеніца.* Шыбельнік, годны шыбеніцы, шэльма.

ВИТАТЬ, быць дзе колечы заўсёды або часова: бытаваць.

ВИТРИНА *ж. франц.* скрынка пад шклом для выстаўкі рэчаў; магазыннае вакно: **вылажка**.

ВИТІЯ, прамоўца, красамоўца.

ВИТІЙСТВО, красамоўства.

ВИТІЕВАТЫЙ, гаворыцца больш дакорліва: **завілы**.

ВИТЬ *што, агульн. слав.,* скручваць стволкі у адну нітку ці вяроўку: **віць, віцьцё, віты, віток, вітушка, віцень, завіцень, повіцень.**

ВИХАТЬ *што, агульн. слав.,* хіляць у адну і другую старану, скранаць з мейсца ў аснове сваей: **вывіхаць, вывіхнуты, вывіх.** Віхлец, купрык (рас. копчик) закончаньне хрыбетнай касткі, **Віхт**, баланс; **віхтацца**, балансіравацца.

ВИХОРЬ *м. агульн. слав.,* мейсца на галаве дзе валасы твораць кругаварот, **віхор, віхрэц, віхрак, віхраціна.**

ВИХОРЬ *м.* заверць, стаўбавы вецер, **віхор**, чор тава вясельня: **ветраварот.** Віхрыць, віхраць: круціць, бунтаваць.

ВИШЬ *скароч. відіш: бач.* Бач ён які разумнік. Б а ч што ён прыдумаў. Які ён, б а ч, мудры.

ВКАТЫВАТЬ *што куды, ўкачываць, ўкачывацца, ўкаціць, ўкотны, ўкогам.*

ВКЛАДЫВАТЬ *што куды, у што, агульн. слав.;* ўкладаць, ўкладчык-ца.

ВКЛАД *м. сама рэч ўкладаная куды у што: ўклад, наданьне, надаваць, надавец.* Гэта на-даньне яшчэ крыўскімі князямі нададзена манастыру.

ВКЛЮЧАТЬ *што у што: ўлучаць, ўлучна.* З панядзелка да серады ўлучна. Трэба ўлучыць і працэнты ў ісцінку.

ВКРАДЫВАТЬСЯ, увайсці скрытна, крадаком:

украдацца, ўкраўся, ўкрадліва. *Лісьлівасьцю ўкрадаецца ў сэрца. У кнігу ўкраліся памылкі. Украдчывай прымільнасьцю ў сэрца лезе.*

ВКОРЕНЯТЬ што, умацовываць, урастаць каранямі: ўкараняць, ўпляняць (ад „плёнчык“, каранёк).

ВКОРЕНЬ ўплень. *Уплень вынішчыў народ.*

ВКОСЬ, ВКОСЮЮ, наўскась, насукась, ўскось.

ВКРАТЦЬ наўскаротна наўскароць.

ВКРАШИВАТЬ што ў што; ўкрышыць, ўкрышаць, укрышыцца. *Укрышыць хлеб ў ваду. Буракі, моркву кружачуць.*

ВКРЕСТЬ, наўкрыж. *Наўкрыж злажыў рукі (пер.памер).*

ВКРИВЬ, наскрыў, наўкрыў. *Усё пайшло наўкрыў ды коса.*

ВКРУГ нар. наўкол, наўкольна, наўкруг. *Наўколіца, абшар распаложаны наўкол сялібы.*

ВКРУТУЮ варыць яйкі: на цьвёрда.

ВКУС м. чоў смаку; смач, смак, смачны.

ВКУСОВОЕ, наўсмачнае.

ВКУШАТЬ, смакаваць, кушаць. *Маскалі кушаюць але не ядуць. Пакушай, але ня еш.*

ВКУТЫВАТЬ каго у што: ўгартаць, увіваць.

ВЛАГА ж. мокрадзь, макраватасьць, волага, валожыць, валожны, вогкасьць, волгасьць. *Бяз валагі і цяпла німа расьціннасьці, німа жыцьця наагул. Вагкаватае сена. Вогкае мейсца. Час мне закрапіці (гарэлкай працу, гаворыцца аб каравайніцы), адвалажанацьку даці. (Крачк. стр. 44).*

ВЛАГАТЬ што куды ці ў што: ўкладаць, хаваць.

ВЛАГАЛИЩЕ ср. похва, ўлогва.

ВЛАГАТЕЛЬ м. ўкладчык-ца, ўкладзіны, ўкладзіва.

ВЛАДѢТЬ чым, валадаць, абладаць.

ВЛАДѢТЕЛЬНЫЙ, валадарны. *В а л а д а р н ы князь.*

ВЛАДѢТЕЛЬ м. валадар. *В а л а д а р маетнасьці вялікай.*

ВЛАДѢЛИЦА ж. валадарка.

ВЛАДѢНІЕ, валаданьне, маетнасьць, маемасьць

ВЛАДЫЧЕСТВО, ўладнасьць. *Ў л а д н а с ь ц ь сваю на нас распасьцягае.*

ВЛАДЫКА-ЧИЦА, ўладыка, ўладычыца, ўладычна.

ВЛАСТЬ ж. права сіла і воля над чым: ўлада ўладнасьць.

ВЛАСТНО, ўладна. *Пышна і ў л а д н а паны у нас орудавалі.*

ВЛАСТОЛЮБІЕ, ўладалюблівасьць.

ВЛАЧИТЬ, валачыць, смыжыць, цягнуць, магнуць. *Гляджу, ажно смычэ воўк авечку. На паплавах скошанае сена сьпяраша зграбуюць у кучкі, а пасья кучкі „смыжаць“ на сухое мейсца; найчасьцей канём на санях, або на дошках. Закахаўся хлапец, таму яго і магне ўсё у тую старану. Магне чорт, каб зграшыў чалавек. В а л а ч ы ц ь марна жыцьцё сваё.*

ВЛЕЧЬ каго што; цягнуць, валачы, магнуць.

ВВЕЧЬСЯ, цягнуцца, валачыцца, валачыся.

ВЛЕЧЕНІЕ ср. поцяг, цягнасьць, магнасьць, смагнасьць, тантація, Такая ў яго магнасьць да грошы. *Янук мае т а н т а ц і ю да маеі Анэткі.*

ВЛІЯТЬ, ўліваць ў пераносным значэньні; браць над кім маральную перавагу: ўплываць, ўплыў, ўплывовы, ўплывовасьць.

ВЛОЖЕНІЕ, ўклад. *Даў ў к л а д свой на цэркву.*

ВМЕТАТЬ, ВМЕТЫВАТЬ што ў што: ўкідаць, ўшыбаць.

ВМѢНЯТЬ *каму што, забавлязваць, ўлучаць, пачытаць, намяняць. Кроў бязвінную на мєніць вам Бог. (Срезн.)*

ВМѢНЯЕМОСТЬ, прытомнасьць, пачытаць-насьць. *Не прытомнасьць (непачытальнасьць) паступкаў варьята безпярэчна.*

ВМѢСТО *присл. замест, наўзьмест.*

ВМЫСТЪ, разам, сумесна, супольна паспольна.

ВМѢСТИМОСТЬ, **ВМѢЩЕНІЕ** *ср. патоўнасьць.*

ВМѢСТИТЕЛЬНОСТЬ, патоўплівасьць, патоўплівы

ВМѢЩАТЬ, тоўпіць. *Ўсяго тут не патоўпіш цесна.*

ВМѢСТИЛИЩЕ *ср. стоўплішча, стоўпішча.*

ВМѢСТИМОСТЬ *ж. стоўплівасьць. Стоўплівасьць, патоўплівасьць бочкі, чатыры вядры*

ВМѢСТИТЕЛЬ-НИЦА, спатоўпнік-ніца

ВНАЧАЛЪ *присл. спачатку, значатку, Спачатку было Слова, а Слова было ў Бога.*

ВНЕЗАПНО *нар. знагла, зьнечаку, знеўспадзеў, раптам, зьнечвільна.*

ВНИМАТЬ, **ВНЯТЬ** *чаму: ўважаць.*

ВНИМАНІЕ, увага. *Да навукі патрэбны пільнасьць і увага.*

ВНИМАТЕЛЬНО, уважна. *Уважна слухай вучыцеля.*

ВНОВЬ, ізноў, наўзноў, назноў.

ВНОС *м. тое што ўнесена (а грашах): ўклад, сплатка, складка.*

ВНУК—ЧКА, сына або дачкі дзеці: унук, унучка, унукі, унукаў.

ВНУТРИ *чаго, у сярэдзіне, ў чым небудзь: ўнутры, вонутры.*

ВНУТРЬ *присл. ўнутро, вонутры. Доктар даў зеліва вонутра піць.*

ВНУТРЕННИЙ, унутрамны, нутрамны, вонутр-
ны. *Нутрамны клушч.*

ВНУТРЕННОСТЬ, нутро, нутранасьць.

ВНУШАТЬ, (во-ушать?) *каму што*, прымушаць
думаць, хацець, пабуджаць да прыняўця перада-
ванага славамі ці іншым спосабам: **умушчаць**.

ВНУШЕНИЕ *ср.* ўмуст, ўмусьціць, ўплыв

ВНУШИТЕЛЬНЫЙ, ўмусьлівы, ўплывовы,

ВНѢ *чаго прысл.* зьне, на зьне.

ВНѢШНИЙ, зьнешні, назьнешні.

ВНѢШНОСТЬ, зьнешнасьць. *Унутраннае
жыццё душы процістаўляецца зьнешнай
дзеянасьці чалавека. Па зьнешнасьці нельга су-
дзіць аб чалавеку.*

ВНѢДРЯТЬ *што ў каго, ўнетраць, ўкараняць.*
*Хто ўнетрыў у тоўшчу зямлі і золата і
жалеза? Ўнетранае благое пераконаньне
цяжка выплениць. Ня т р о, н у т р о, сярэдзіна,
самая глыбіна н у т р а. Нетрава, асяродак
цэнтр унутранага.*

ВНЯТЬ, учуць. *Учуй просьбы нашы!*

ВНЯТНОСТЬ *жс.* выразьлівасьць.

ВНЯТНЫЙ, выразісты, выразістасьць, выразь-
лівасьць.

ВОВЛЕКАТЬ *каго ў што, куды:* ўцягаць, ўсмы-
гаць, ўтантовываць. *Ў т а н т а в а л і (ўтантэ-
чылі) ў чужую ды благую справу. Янук мае
т а н т а ц і ю да маею Анэткі*

ВОВРЕМЯ *прысл.* ўчас. *Ня ўчасны госьць
горш татарына.*

ВОВСЕ *прысл.* саўсім, зусім, суздрам, ўдакон,
Ў д а к о н пагарэлі. Суз дра м ўсё прапала.

ВОВѢК, ВОВѢКИ *прысл.* навекі. *Н а в е к і веч-
ныя ня буду і другому закажу. Стварыцель
сьвет н а в е к і угрунтаваў.*

ВОГНУТЬ, угнуць, ўгібнуць, ўклясьціць.

ВОГНУТЫЙ, угнуты, ўкляслы.

ВОДВОРЯТЬ, ўсяляць, асяляць.

ВОДА *ж. агульн. слав.:* вада, вадзіца, вадзічка; вадавіца, вадавік, вадатоўпішча, начыньне напоўненае вадой (рас.: водохранилище). Вадзянік міт. дух які жыве ў водах. Вадзянка (смал.), кадка ў якой трымаюць ваду. Вадзянасьць вадзянець, вадзяністы, насычаны вадой. Вадварот, вір, круцень. Вадаземны, які жыве ў вадзе і на зямлі.

ВОДОЕМ, вадавік, водабадзь.

ВОДОКАЧКА, вадацягніца, вадацяг.

ВОДОЛИВ, чарпло, чарпага.

ВОДОЛЕЙ, вадаліў, вадавік.

ВОДОБОЯЗНЬ, шал, шалёны. *Вольнаму воля, шалёнаму поле.*

ВОДОПАД, вадавал. *Вадавал на рацэ утварыўся.*

ВОДОРΟΣЛЬ, водарасьць.

ВОДОПОЛЬЕ, паводка, разтопіца, разьліў.

ВОДОСВЯТІЕ, Вадохрышча.

ВОДЕВИЛЬ *м. франц.* сцэнічнае відовішча з песьнямі: фацэція.

ВОДИТЬ *каго, агульн. слав.:* вадзіць, вадзіца, вядзежа, вадня, вадарскі, вадарыць, паводзіць, павадыр,

ВОДКА *ж.* п'яны напітак са сьпірту і вады; гарэлка, гарэліца.

ВОДРУЖАТЬ *што у што, ўтыкаць, устаўляць, укапываць* стоцьма: ўстрамляць, ўстраміць, ўторнуць.

ВОЕДИНО *црк.* заадно.

ВОЖАК *м.* верхавод, вадзіла.

ВОЕННОСЛУЖАЩИЙ, вайсковец, вайсковаслужомны.

ВОЕННОПЛѢННЫЙ, палонны.

ВОЕННОУЧЕБНЫЙ, вайскававучомны.

ВОЕННЫЙ, вайсковы, ваярскі.

ВОЖДЕЛЕНІЕ *ср.* бажаволеньне, бажахотлі-
васьць, пажадлівасьць,

ВОЖДЬ *м.* вадар, вадарскі, вадарства.

ВОЖЖА *ж.* вяроўка прывязваная да уздэчкі за-
прэжанага каня: лейчына, лейцы, лейцаваць.

ВОЗБРАНЯТЬ *каму што, забараняць.*

ВОЗБРАНИТЕЛЬ, забароншчык.

ВОЗБРАНЕНІЕ, забарона,

ВОЗБУЖДАТЬ *каго к чаму, што ў кім:* па-
буджаць.

ВОЗБУЖДЕНІЕ, пабудка, узбураньне.

ВОЗБУДИТЕЛЬНЫЙ, пабуджальны, ўзбурчывы.
Ў з б у р ч ы в ы х а р а к т а р.

ВОЗВЕСЕЛЯТЬ, зьвеселяць. *З ь в е с я л і м с я,*
брацьця, духам. Трэба чым колечы сэрца зьвесе-
ліць. З ь в е с я л е м с я н е с м у ц е м с я, с п а с і ц е л ь н і
ч е л я ж ы ц ь н а с е н е.

ВОЗВОДИТЬ, ўзводзіць.

ВОЗВРАЩАТЬ *што куды або каму:* зьвяр-
таць, зьвяртацца, зварот.

ВОЗВРАТНЫЙ, заваротны. *З в а р о т н ы т ы-*
фус.

ВОЗВРАТИМЫЙ, спаваротны. *С п а в а р о т н ы*
доўг.

ВОЗВЫШАТЬ *каго, што, узвышаць, звышаць,*
ўзнасіць, ўзьнімаць.

ВОЗВЫШЕНІЕ, звышнасьць, ўзвышша.

ВОЗВЫШЕННОСТЬ *ж.* падвышэньне, пазвыш-
ша. *Н а п а з в ы ш ш ы, паміж возерам і ракой, ля-*
жыць наша поля.

ВОЗВЪЩАТЬ *каму што аб чым:* спавяш-
чаць, зьвяшчаць, запавядаць.

ВОЗВЪЩЕНІЕ, зьвесьце, спавестка, запаведзь.

ВОЗГЛАВІЕ *ср.* узгалоўе.

ВОЗГЛАГОЛАТЬ, загаманіць, прамовіць.

ВОЗГЛАШАТЬ *што аб чым каму:* аглашаць,
аглашацца, аглашонік, апавяшчаць, спавяшчаць.

ВОЗГОРЯТЬ, загарацца, узгорчывы, запалацца, запальчывы.

ВОЗГОРѢНІЕ *ср.* узгар, загар, запал, ўспыхлі-
васьць.

ВОЗГРЕМѢТЬ, загрымець.

ВОЗГРЯ *ж.* наздравая сьлізы: сопля, сапляк, са-
пливец, саплівы, саплявіць. *Саплівец гэты
ўсё засморкае. Соплі цякуць на барадзе, а
жаніцца хоча.*

ВОЗДАВАТЬ, **ВОЗДАТЬ** *каму; што; аддаваць,*
аддзячыць, адпомніць.

ВОЗДАЯНІЕ *ср.* аддатак, аддатнік, -ца, аддзяка.

ВОЗДАЯТЕЛЬНЫЙ, аддатлівы, адзячлівы.

ВОЗДВИГАТЬ, **ВОЗДВИЗАТЬ** *што; уздымаць,*
уздымацца.

ВОЗДВИЖЕНІЕ *ср.* уздойм, узвѣжаньне.

ВОЗДВИЖНИК *м.* уздоймнік, —ніца.

ВОЗДЕРЖИВАТЬ, **ВОЗДЕРЖАТЬ** *каго ад чаго;*
паздзяржаць, пастрымаць, паўсцягаць

ВОЗДЕРЖАНІЕ *ср.* паўздзержлівасьць, паў-
стрымлівасьць, судзерж, сустрыманьне, паўс-
цяжлівасьць.

ВОЗДУХ *м.* матэрыя акружаючая зямельны клуб,
твораючая атмасфэру яго: **паветра**.

ВОЗДУШНОСТЬ, паветрлівасьць.

ВОЗДУШНЫЙ, паветравы, паветраны, напа-
ветраны.

ВОЗДУХОПЛАВАНІЕ *ср.* лётніцтва, лётчык.

ВОЗДЫХАТЬ, уздыхаць, уздыханьне.

ВОЗДЫХАТЕЛЬ—НИЦА, уздыхач, —ачка, уз-
дыхальнік, —ніца.

ВОЗДѢВАТЬ, **ВОЗДѢТЬ** *што, ўзьнімаць, ўзь-*
няць.

ВОЗДѢЙСТВОВАТЬ, падзеяць, ўплынуць.

ВОЗДѢСТВІЕ *ср.* падзейлівасьць, ўплыў.

ВОЗДѢЛЫВАТЬ *зямлю, поле: вырабляць.*

ВОЗДѢЛЫВАНІЕ *ср.* *выраб, выработка.*

ВОЗДѢЛЫВАТЕЛЬ, *парабнік, парабшчык.*

ВОЗЖАЖДАТЬ, *захацець піць: пожаднуць, зажаднуць, засмагнуць.*

ВОЗЖЕЛАТЬ *чаго пажадаць, узхацець, забажаць замагнуць.*

ВОЗЖИВАТЬ, *ажываць.*

ВОЗЖИГАТЬ, *запаляць, заагняць, загначаць.*

ВОЗЖИГАНІЕ *ср.* *запаляньне, загнешчаньне, завогніўленьне.*

ВОЗЗВАНІЕ, *заклік, адозва.*

ВОЗРѢНІЕ, *погляд, спозірк.*

ВОЗИТЬ *што на чым, агульн. слав.: вазіць, вазіцца, вазяняцца, вазяніца, возка.*

ВОЗЛАГАТЬ, *пакладаць. Треба на свае сілы надзею пакладаць.*

ВОЗЛЕГАТЬ, *ляжаць, наўзлеж.*

ВОЗЛИВАТЬ, ВОЗЛІЯНІЕ, *паліваць, паліваньне.*

ВОЗЛѢ *присл. наўзье, побач.*

ВОЗЛѢЗАТЬ, *узлязаць.*

ВОЗЛЮБЛЯТЬ *каго, пакахаць: што: палюбіць; умілаваць.*

ВОЗЛЮБЛЕННЫЙ *м.—АЯ жс. укаханец,—нка.*

ВОЗЛЮБЛЕНІЕ *ср.* *укаханьне, умілаваньне.*

ВОЗМЕЗДІЕ *ср.* *аддатак, адплата, адзяка.*

ВОЗМНИТЬ, *здумаць, задумаць, падумаць.*

ВОЗМОЖНЫЙ, *магчымы. Магчымы канец, вынік справы.*

ВОЗМОЖНОСТЬ *жс.* *магчымасьць, спрамога, змога, можнасьць.*

ВОЗМУЖАТЬ, *дасыцігнуць мужскога, поўнага даросту: змужнець, змужнелы, змужнасьць.*

ВОЗМУЩАТЬ, *змучаць, змушчаць, абурываць, каламуціць, узбурываць. Змуціў, змусьціў ваду. Чорт зьмусьціў яго мыслі. Сымон узбурыў усіх сваей прамовай.*

ВОЗМУЩЕНИЕ *ср.* скаламут, абуранье, узбуранье.

ВОЗМЪЩАТЬ *што чым, заступаць, папаўняць, замяняць, адплачаць.*

ВОЗМЪСТНИК-НИЦА, заступнік-ніца, замесьнік-ніца. *Вы спаганяйце даўгі ўжо пры маім замесьніку.*

ВОЗНАГРАЖДАТЬ *каго чым, за што; награджаць.*

ВОЗНАГРАЖДЕНИЕ *ср.* нагорода, заплата.

ВОЗНАМЪРЫВАТЬСЯ, занамерыцца, загануць, замануць.

ВОЗНЕГОДОВАТЬ *каму, на што; абурыцца. Як тут не абурыцца гледзячы на такое бязпраўства.*

ВОЗНЕНАВИДѢТЬ *каго, што, зьненавідзіць.*

ВОЗНЕСЕНИЕ *ср.* падняцьце. Сьвята: — Узвіжанье.

ВОЗНИКАТЬ *узьнікаць, вынікаць. Збожжа выбіла градам, бадай ўжо ня ўзьнікне. Паміж людзей ўзнікаюць трывожныя чуткі*

ВОЗНИЦА *м.* важатай, вазец, вазіла.

ВОЗНЯ, важганіна, саўганіна, таўпарня, цяганіна. *Ўсю ночь чуваць было за сьцяной таўпарню нейкую. З гэтым судом важганіны не абярэшыся.*

ВОЗНОВЛЯТЬ *што, абнаўляць, абнаўляцца, абноўнік, абноўшчык, аднаўляць.*

ВОЗОБНОВЛЕНИЕ, абноўленьне, адноўленьне, аднова.

ВОЗОПИТЬ, загаласіць, заякатаць, закрычаць.

ВОЗПРОИЗВОДИТЬ, адтвараць, аднаўляць, асызнаўляць.

ВОЗРАДОВАТЬ *каго, абрадаваць.*

ВОЗРАЖАТЬ *каму што, або на што; прэчыць, спрачацца, супрэчыць.*

ВОЗРАЖЕНІЕ *ср.* запрячанье, супречанье.

ВОЗРОЖДАТЬ *што, каго;* адраджаць.

ВОЗРОЖДЕНІЕ *ср.* адраджэньне. *Адра-
джэньне націі.*

ВОЗРОЖДАЕМОСТЬ, адражальнасьць.

ВОЗРАСТАТЬ, узрастаць. *Узрастаюць у
яго усялякія ягады.*

ВОЗРОСТ, дораст, узрост.

ВОЗРОПТАТЬ *на што, на каго;* пачаць нара-
каць.

ВОЗРАЩАТЬ *што, узрастаць, каго;* узгадо-
вываць.

ВОЗСВИДѢТЕЛЬСТВОВАТЬ, засьведчыць.

ВОЗСВИРѢПѢТЬ, асьвірапець.

ВОЗСІЯТЬ, засіяць, зазіяць.

ВОЗСКОРБѢТЬ *па чым.* засмуціцца, зажу-
рыцца, засумаваць.

ВОЗСКРЕЖЕТАТЬ, заскрыгатаць.

ВОЗСЛАВЛЯТЬ, услаўляць, услаўляцца, ус-
лаўленьне.

ВОЗСОЕДИНЯТЬ, злучаць, з'адначаць, з'ад-
ночаны, з'адночына, спалучаць.

ВОЗСОЕДИНЕНІЕ, з'адночанье, злучэньне,
спалучэньне.

ВОЗСОЗИДАТЬ *што, узнаўляць, адбудовы-
ваць, спасызнаўляць.*

ВОЗСТАВАТЬ, паўставаць, паўстанье, паў-
станец.

ВОЗСТАНОВЛЯТЬ, адбудовываць, ўзьнімаць.
(быць каму праціўнікам): падыймаць, ўзбураць,
падбураць.

ВОЗСТЕНАТЬ, застагнаць.

ВОЗСЫЛАТЬ, засылаць. *Засылае паклоны
ўсім.*

ВОЗСѢДАТЬ, засядаць. *Малады, як князь
на пасадзе засядае.*

ВОЗ'ИМѢТЬ, памец. *Хворая п а м е л а ахвоту да яды. П а м е в а е ц ц а ў мяне жадацьне папрасіца дамоў.*

ВОЗШЕСТВІЕ *ср.* узшэсьце.

ВОЙЛОК *м.* спехцень з воўны або поўсьці: лямец.

ВОЙЛОКОБОЙ, пяхтар, лямшчык.

ВОЙНА *ж.* агульн. слав.: вайна, ваяваць (ад біц,—бойня, баяваць; як, праўдападобна, баярын і воевода).

ВОИТЕЛЬ, ваяўнік, ваец, войнік, воім, ваяр, ваярын.

ВОИНСТВО, войска,

ВОИНСТВЕННОСТЬ, ваёўнасьць *арх.* валецнасьць.

ВОИСТИНУ *присл.* запраўды. *Запраўды кажу вам лягчэй вярблюду прайсьці праз вуха ігольнае, як багачу у царства нябеснае.*

ВОКРУГ чаго наўкол, наўкруг. *Зямля аварачваецца на ў к р у г (на ў к о л) сонца. Гэтай спрабы на ў к о л пальца не абвінеш.*

ВОЛДЫР *м.* шышка, пухліна на целе ад удару, нарыў, нарост: пухір, будыр. *Ўздуўся як пухірдый лопнуў. Лопнуў як пухір на вадзе. Будыром баўдыром сеў на целе.*

ВОЛК *м.* хіжы зьвер сабачай пароды: воўк, ваўчыца, воўчы, ваўчо, ваўчанё, ваўчура, ваўчонак.

ВОЛКОДАВ *м.* завод сабак: ваўкарэз.

ВОЛНА *ж.* вадзяны грэбень, падняты ветрам: вал, валва, (Гродз.) вільва (Вязіжск.), бурва (Гомельск. п.)

Вуліца б у р ы ц а, Карагод валіцца.

(Ром. Т. 8—9, стр. 178).

Быстрая рэчанька в а л в о й бьець,

Матухна Настульку з вянца жджэць.

(Лідзк. і Ашм. пав.).

ВОЛНИСТЫЙ, валвісты. хвалісты, *Валвісты* вецер ваду бурыць.

ВОЛНОВАТЬ, валваваць, хваляваць. *Ня трэ валваваць вады, каб не змуціць.*

ВОЛНЕНИЕ ср. валваваньне, хваляваньне. *Вялікае валваваньне было на моры.*

ВОЛОКИТА, валачоміца. *Нам хапае сваей валачоміцы на судох.*

ВОЛОНТЕР м. франц. самахотнік.

ВОЛОСТЬ ж. агульн. слав. воласьць, валасны, валашчанін.

ВОЛОС м. агульн. слав. волас, валасы, валаскі, валасяны, валасаты, валасуха, валасатка, валасень, валасанкі, валасянка. Валасажары мн., плеяды.

ВОЛОЧИТЬ каго, што; валачыць, валакчы, тарабаніць. *Валок а, мера зямлі—20 дзесяцін. Валок, нізкі бераг ракі.*

ВОЛХВ стар. мудрэц, астраном, чарадзея, знахар; варажбіт, вешчбіт, валшвец.

ВОЛХОВАНИЕ ср. вяшчба, валшва.

ВОЛЬТ м. італьян. аварот.

ВОЛЯ ж, агульн. слав, воля, воліць, валеі, вольны, вольная, вольніца, вольнік, вольнасьць, вольна.

ВОЛЧЕК м. цацка заложаная з кружка на пяньку (юла); жэўжык, порплік (Гродз.), цыжык.

ВОЛШЕБНИК м, чараўнік, чараўніцтва, чараваць.

ВОЛШЕБНЫЙ, чароўны, кудзебны.

ВОНЗАТЬ, **ВОНЗИТЬ** што у што: ўтыкаць, ўнузаць, ўныраць. ўстрамляць.

ВОЛЫНКА ж. музычны інструмант: дуда, дудка, дудзец, дудзіла, дудар, дудзель.

ВОН, ВОНА, паказ мейсца: вун, вундзе, вундзека.

ВОНЬ *ж.* няпрямны пах: сморад, сморадны, сьмярдзячы, смурод, затха.

ВООБРАЖАТЬ *што*, выябражаць, выябражэньне, выябразьлівы; уроіць. *Я не магу выябразіць сабе як выглядае упыр. Ён мае лішне добрае выябразжэньне аб сваіх здольнасьцях. Нэрон уроіў сабе, што ён вялікі паэт.*

ВООБРАЖЕНИЕ, выябржэньне, уроеньне.

ВООБРАЖАЕМЫЙ, выябражалыны, уроены.

ВООБЩЕ *присл.* наагул, агульна, уагуліць, уагульненьне. *На агул кажучы уагуліць можна ўсё, што падлягае уагульненьню*

ВООДУШЕВЛЯТЬ *каго чым*, ажыўляць, натхнуць. *Натхнуў войска мужствам. Натхнёна прамаўляў і ажывіў ўсіх сваімі словамі.*

ВООРУЖАТЬ *каго што*: азброіваць, узброіваць.

ВООРУЖЕНИЕ, азброеньне, узброеньне, зброя.

ВООЧІЮ, назвочна, назвоч. *Назвоч ілжэ дзяцюк дзеўцы.*

ВО-ПЕРВЫХ *присл.* наперш, перш-найперш, спярша, перш за ўсё.

ВОПІЯТЬ, **ВОПИТЬ** *аб чым да каго, па кім*; галасіць, лямантаваць, крычаць.

ВОПЛЬ лямант. *Крык і лямант падняўся са страху.*

ВОПЛОЩАТЬ, **ВОПЛОТИТЬ** *каго, што*; уцелаісьціць.

ВОПЛОЩЕНИЕ *ср.* уцелаішчаньне. *Уцелаішчаны Бог: гэта уцелаішчаная ідэя. Хто ўцелаісьціў ва ўсе целы сілу прыцягальную.*

ВОПРЕКИ *присл.* насупрэч, наўспрэч, насупар, наўзадор.

ВОПРОШАТЬ *каго або чым*; пытаць,

ВОПРОС *м.* пытаньне. *Якое ён табе даў пытаньне?*

ВОПРОСИТЕЛЬНЫЙ, пыталыны, пыталынік (знак на пісьме).

ВОРКОВАТЬ *аб галубох; буркаваць, брукаваць, буркатаць.*

ВОРКЛИВЫЙ, бурклівы, буркатлівы, пуклівы, мармотлівы.

ВОРОБЕЙ *м.* птушка. верабей, верабейны, верабейнік; вярбель, вярбелька (росл, пав.).

ВОРОВАТЬ *што*, красьці, красца, крадзежа, крадзежыць, крадзежны, крадомы, крадзежнік, крадком, насукрадкі, украдкам.

ВОРОН *м.* птах з пароды варон, чорны ўвесь з адлівам: крук. Лесаваы к р у к: крумкач.

ВОРОНА *ж.* варона.

ВОРОНКА *ж.* лейка, сулейка, сулея.

ВОРОТА *ж.* вароты, варотцы, вароціткі, варотны, брама. Пд брамай разумеюцца крытыя зверху і са шчытнымі дзьвярыма вароты. У плоце ставяць вароты збітыя з 4—5 дасок, а пры ўходзе у дом маецца—брама.

ВОРОТНИК *м.* каўнер, каўнерны, каўнерык каўнерчык.

ВОРОЧАТЬ, *што або чым; агульн. слав.* вароцаць, варочацца, варочаньне, варотлівы, варачань, варачыла, варухаць, варушыць.

ВОРОХ *м.* куча, груда, чаго сыпучага ці зваленага у рыхлую кучу.

ВОРСА *ж.* волас, пушок ці шэрстка на тканінах на сукне ці аксаміце: кутро, кутыр, кугро.

ВОРСОВАТЬ, куграць, кутрыць.

ВОРСИСТЫЙ, кугрысты, кутрысты.

ВОРСЯНОЙ, кугравы, кутравы.

ВОРСИЛЬНЯ. кугральня, кугравальня, кутральня.

ВОРСИНКИ куграткі, кутрынкі.

ВОРСИЛЬЩИК *м.*—ЩИЦА, куграч.-чка, кутэрнік, кутэрніца.

ВОРЧАК *м.* пастромачны валак пры упражы барок (Смал.), дронцік (Менск.), ворчык.

ВОРЧАЛИВЫЙ, бурклівы, мармырлівы, пуклівы, кваклівы. *Цешча к воча, абедаці хоча.*

ВОР м, злодзей, зладзеіць, зладзежны, злодзьлівы, зладзежа.

ВОСЕМ ліч. агульн. слав. восем, восьмы, восьмера, васьмерка, васьмярня, васьміць, васьміна, васьмак, восемдзесят, восемсот, восемнадцать.

ВОСКАТИТЬ, ВСКАТИТЬ, ўскаціць.

ВОСКЛАДАТЬ што куды або на што; ускладаць, усклад, ускладка, ускладаны, ускладзіны.

ВОСКЛИЦАТЬ, ВОСКЛИКНУТЬ што, усклікаць, выклікаць.

ВОСКЛИЦАНІЕ ср. выкліканьне, выклічнік, выклік, выклічны, выклічная, наўскліч, вызгук.

ВОСКЛОНЯТЬ, сукляняць, сукляняцца, суклон, суклончывы.

ВОСКОЛЕБАТЬ, ВСКОЛЕБАТЬ што, скалыбаць, скалыбнуць, скалыбнуцца, скалыба, скалыбаньне.

ВОСКОРМЛЯТЬ, ВСКОРМЛЯТЬ каго, ускарміць, узгадаваць. *Ня той бацька, што ўскарміў, а той што розуму наўчыў, Не ўспайўшы, не ўскарміўшы ворага ня ўбачыш. Што ўзгадаваў тое і маеш.*

ВОСКОРЫСТОВАТЬСЯ чым, скарыстацца. *Век свой працаваў, а скарыстацца не давялося.*

ВОСКРЕШАТЬ, ВОСКРЕСИТЬ каго, павяртаць да жыцця мертвага: ўскрасаць, ускросны, скрасаць, скросны, скрос. *Веснавое сонца зямлю ўскрасае. Ці-ж ты ўжо, матухна, ня ськрэсьнеш? (Вітаб). Яму акаяннаму скросу ня будзе. Скросным днём. Скросная малітва.*

ВОСКРЕСЕНЬЕ, апошні дзень тыдня: нядзеля, нядзельны, нядзельнік, нядзеліць.

ВОСКРЫЛЯТЬ каго, што: акрыляць, акрыляцца, акрыленьне, акрыяць.

ВОСКРЫЛІЕ, акрыльле, пала, край адзеньня.

ВОСКРИЧАТЬ, *закрычаць.*

ВОСКУРИВАТЬ, **ВОСКУРЯТЬ** *што.* кадзіць, каджаньне, кадзіва.

ВОСК *м.* матэрыя вырабляная пчоламі з расьцін-ных частак, *агульн. слав.:* воск, васковы, васча-ны, васчатка, васчанка, васкаваць, васчыць, васчына. Воск у сотах: вуза.

ВОСНЯХ *присл.* спросну, спрасонья.

ВОСПАЛЯТЬ *што,* запаляць запаліцца, запаленьне, запальнік, запальніца, запальны, запальчывы, запальнасьць; завагнаць, завогніцца, завогнены, завогненасьць.

ВОСПАРЯТЬ, ўзлынаць, узлынацца, узлынчывасьць, узлынчывы, узлынаньне.

ВОСПИТЫВАТЬ *каго,* узгадываць, выховываць, першае адносіцца да *фізічнай*, другое да *духовай* стараны.

ВОСПИТАТЬ, узгадаваць, выхаваць.

ВОСПИТАНІЕ *ср.* гадаваньне, выхованьне.

ВОСПИТАННИК *м.* -ЦА *ж.* гадунец, выхаванец, гадаванка, выхаванка.

ВОСПИТАТЕЛЬ *м.* гадаўнік, выхаваўнік.

ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ, выхаваўчы, гадоўны.

ВОСПЛАКАТЬ, **ВСПЛАКАТЬ**, заплакаць, заплакнулася, заплакалася.

ВОСПЛАМЕНЯТЬ *каго, што,* ўспалымляць.

ВОСПЛАМЕНЕНІЕ *ср.* ўспалымленьне, ўспалымчывасьць.

ВОСПОЛНЯТЬ, дапаўняць.

ВОСПОЛЬЗОВАТЬСЯ *чым,* скарыстацца. *Вучань скарыстаўся з лекцыяй; апякун з чужой маежнасьці; злодзей з нябытнасьці дома гаспадара.*

ВОСПОМИНАТЬ, **ВОСПОМЯНУТЬ**, спамінаць, спомніцца, спамінаньне, спамін, спамінальны.

ВОСПОМОГАТЕЛЬНЫЙ, дапаможны, даўспаможны, ўспаможны.

ВОСПОМОЩЕСТВОВАНИЕ, дапамога, спамога.

*Калі жыва буду сп а м а г у с я,
Табе адгаджуся. (Крачк. стр. 75).*

ВОСПРЕПЯТСТВОВАТЬ чаму, перашкодзіць.

ВОСПРЕЩАТЬ, ВОСПРЕТИТЬ што, каму; забараняць забараніць, забарона, забараняцца, забаронны, забароншчык-шчыца.

ВОСПРЯТЬ, ачуняць ачуныцца, ачунлівы, ачунак. *Німа ад п'янства а ч у н к у. (Сержсп. стр. 106).*

ВОСПРИНИМАТЬ, ВОСПРІЯТЬ што, каго; успрымаць, успрымацца, успрыманыне, успрыемства, успрыняты, успрыемлівасць.

ВОСПРОИЗВОДИТЬ што, сызнаўляць, атызновіць, сызноўны, адтвараць.

ВОСПРІЕМНИК м. успрыемнік; кум, м. кума ж. кумаваць, кумоўскі, кумоўства, хросны бацька або матка.

ВОСПЫЛАТЬ, успылаць, успыхнуць, успыхаць, успыхлівы, успышка.

ВОСПѢВАТЬ каго, што; апяваць, апевісты, апеўны, апяваньне.

ВОСТЕКАТЬ куды, усцякаць.

ВОСТОК, старана сьвету адкуль усходзіць сонца: усток, усточны, усточнік; усход, усходны, усходнік.

ВОСТОРГАТЬ, ВОСТОРГНУТЬ што, вытаргаць, вытаргацца, вытарганыне, вытаржыны, вытарга; бязмерная радасьць, здаволеньне: захват, захватвацца, захватлівы, захватлівасць; захоплівасць, захоплівацца, захопленнасць, захоплівы.

ВОСТРЕБОВАТЬ, што, ўспатрэбіць, ўспатрэбіцца, ўспатрэбленьне, ўспатрэбны, да ўспатрэбы, ўспатрэбшчык, ўспатрэбаўнік,

ВОСТРЕПЕТАТЬ, ВОСТРЕПЕНУТСЯ, затрапатаць, затрапатацца; страпянуцца, стропатны, строплівы, стропатнасць, стропнуцца.

ВОСТЯГАТЬ *што, усьцягаць.*

ВОСХВАЛЯТЬ, *каго, што; выхваляць, выхваляцца, выхвалка, выхвальны, выхваляньне.*

ВОСХИЩАТЬ *каго, пахічаць, пахіціў, пахічаны, пахічаньне; захватваць, захватлівы, захват.*

ВОСХОДИТЬ, *усходзіць, узыйсьці, усходжаньне, усходны, усходкі.*

ВОСХОТѢТЬ, *усахаець.*

ВОТ *присл. от, вось, восьдзе, восьдзека, вотулькі, вотачкі, вотаські.*

ВОТ-БЫ, *вот-бы, вось-бы; аж-бы. А ж-б ы паглядзеў на гэта дзіва.*

ВОТЧИНА, *дзедзічны валадар, дзедзічная маемасьць: дзедзіна, дзедзічны.*

ВОТЧИМ *м* *няродны бацька, другі муж маці: войчым.*

ВОТЩЕ *присл. дармо, дарма, дарэмна; марна; спрахам, тушчма.*

ВОЧЕЛОВѢЧЕНІЕ, *ачалавечаньне, ачалавечаны, ачалавечыцца, стацца чалавекам.*

ВПАДАТЬ *у што, ўпадаць, увалівацца, ўпадзіна, падзь; западаць, западзіна; ўкляскаць, закляскаць, заклястка.*

ВПАДЕНІЕ *ракі, усьця, суток, сутока; ўліў, на ўліве; рыгва; у значэньні заглыбленьня: заклясласьць, ямка, ўпадзіна, углыбежына, лумка, луміна, падзіна, западзь.*

ВПЕРЕД *присл. наперад, напярод, напярэдны, наперадзі, напярэднік.*

ВПЕРЕМЕЖКУ, *ў прамешку, наўпераменкі, ў мітускі. У мітускі кідай берны адно-у-адзін, другое—у другі бок камлём.*

ВПЕРЯТЬ, *што у што; ўпіраць, ўпірацца, ўпіраньне, упорка, ўпінаць; аб вачах: утаропіць, уталопіць, Утаропіў, уталопіў ў мяне вочы. Упёр, упхнуў мне благую двузлотку.*

ВПЕЧАТЛѢВАТЬ *што у што, або на чым;* выціськаць, бытцам пятайкай; перадаваць чалавеку што колечы ўціскаючы ў памяць, волю: ўражаць, ўражацца, ўражаньне, ўражлівы, ўражлівасьць.

ВПИСЫВАТЬ, ВПИСАТЬ *што у што,* упісываць, упісавання, ўпісаньне, ўпісны, ўпіс, ўпіска, ўпісчык.

ВПИХИВАТЬ *што куды, у што:* ўпіхаць, ўпіхацца, ўпіханьне, ўпіхлівы, ўпіхлівасьць, ўпіхач, наўпіхам. *На ў п і х а м дапоўніў скрыню.*

ВПИТЫВАТЬ *што у што:* ўсысаць, ўсысацца, ўсысаньне, уссысывы, уссысывасьць, ўбіраць ў сябе, ўбіраць, ўцягаць.

ВПЛАВЬ, наўплаў, наўплынь.

ВПОВАЛ *што,* наўнавал, напавал, ўсулеж, ўсулежкі.

ВПЛЕТАТЬ *што у што,* ўплятаць, ўплятацца, ўплётчывы, ўплётаньне, ўплетны, ўплетнік, ўплет.

ВПЛОТЬ *прысл. бок з бокам стыкаючыся:* ўсутыч, наўстыч.

ВПОЛ—ВПОЛУ—ПОЛУ; напоў. *На поў дарогі стрэў яго. На ў поўны зьмест. На поў пальца шырыні.*

ВПОЛНѢ *прысл. саўсім, зусім. Ён зусім добры. Адам з ўсім што ёсьць. Са ўсім праўдная задача,*

ВПОЛООТКРЫТЫЙ *прысл. напоўаткрыты.*

ВПОЛПРЯМА *прысл. напоўпрама. На поў прама вугла, на 45 градусаў.*

ВПОЛПУТИ *прысл. напоўдарогі. На поўдарогі ён сстрымаў мяне.*

ВПОЛСЫТА *прысл. напаясьтна. Ён напаясьтна, ній напаясьтна, пражывеш да веку.*

ВПОПАДЬ *прысл. ўпапад, ўпатрап, патрапна. Не ў патрап толькі што скажы, бывала, пану (Рам.). Патрапна стрэліў.*

ВПОПЫХАХ *прысл. спохвату, наўсьпеш, наўсьпешна, наўсьпяху. Спыхвату ня ўскуміў што то родны бацька і выцху на карку.*

ВПОРУ присл. *ўмеру, ўчас. Гэты боты мне ўмеру. Учас ты прышоў да нас.*

ВПОСЛѢДСТВІИ присл. *ў астанку, ў выніку, на пасьледак.*

ВПОТЬМАХ присл. *ўпоцемку, ўпоцемках, ўсуцемку.*

ВПРАХ присл. *ўпыл, наўроспараш, ўроспыл, ўроспараш.*

ВПРЕДЬ присл. *напярод, наўпярод, наўперадзь. Наўперадзь ты сьцеражыся яго. Не давай наўперадзь грошы*

ВПРЫТЬ присл. *наўскач. Наўскач пусьціў каня.*

ВПРОДОЛЖЕНИИ, *ў процягу, наўпроцяж. У процягу сваей службы спраўляўся добра. Наўпроцяж прошлых і будучых. часаў.*

ВПРОК присл. *наўсьціпра. Багатаму ўсё ўнасьціпра ідзе. Рабі ўсё ўнаўсьціпра, Узапас: Хавай капейку ўзапас.*

ВПРОМЪСЬ присл. *ўперамешку. Малако ў перамешку з вадой.*

ВПРОСАК *трапіць, ў цянёты. Трапіць ў цянёты.*

ВПРОСЬНЯХ присл. *ўпрасонках.*

ВПРОЧЕМ присл. *зрэшта; Што чуў, тое і скажаў, а зрэшта—няведаю. Ен, зрэшта, чалавек добры. Гэта мая рада, зрэшта, як хочаце.*

ВПРЫГИВАТЬ, ВПРЫГАТЬ, *ўскакаць, ускаківаць, ускаківаньне, ускочыны, ускочны.*

ВПРЫСКИВАТЬ, *што у што; ўстрыкаць, ўстрычына, ўстрыкнуць, ўстрычны, ўстрыкальны.*

ВПРЯГАТЬ *каго у што; упрагаць, упрагацца, упраганьне, упрэжныны, упрэжны, упражка.*

ВПРЯМ присл. *насурам, насупрамкі, супраміста; ўпрост.*

ВПУКЛЫЙ, *упуклы, укляслы, угіблы. Упукла-укляслае шкло. Укляслая ямінка за вухом.*

ВПУСКАТЬ куды каго, у што; ўпушчаць, ўпушчацца, упушчаньне, ўпуск, ўпускны.

ВПУСТЪ прысл. пустапарожня, дармо, дарэмна.

ВПУТЫВАТЬ што у што; ўблутваць, ўблутаць, ўблутлівы, ўматываць, ўкескаць. І чаго ты ўкескаўся у гэту справу?

ВПУЧИВАТЬ што, ўпінаць. У разбітае акно упнуў падушку.

ВПЯЛИВАТЬ што у што; ўпінаць, ўпінацца, ўпяты.

ВПЯТЕРО ліч. ўпяцера, ўпяцех.

ВПЯЧИВАТЬ што у што; ўпіхаць задам: ўпіхаць.

ВРАВНЪ прысл. пароўна, ўровень. Вада пароўна берагоў стаіць. У траве лесавік, ўровень травы, Абодвы роўна вінны.

ВРАВНИВАТЬ што у што; раўняць, раўнаваць.

ВРАВНЕНІЕ ср. араўнежа.

ВРАГ м. праціўнік, непрыяцель: вораг, воражы, варагаваць. Калі хочаш ворага мець—пазыч грошы. Язык мой, вораг мой; перш розуму гавора. Яны між собку варагуюць.

ВРАЖДА ж. варажнеча, размірье. Ня будучы ў размірьі вайну ўчынілі.

ВРАЗБРОС прысл. ўроскідзь. Усе рэчы свае ўроскідзь кінуй. Сей ўроскідзь насеньня.

ВРАЗНОБЪЖКУ прысл. ўрознарадзь, ўмітускі.

ВРАЗУМЛЯТЬ каго чым; пераконываць, навуцаць, усчуняць, напамінаць, ацямечываць.

ВРАЗУМЛЯТЬСЯ, ацяміцца, ацямечывацца, асчунацца.

ВРАЗУМИТЕЛЬНОСТЬ, уцямлівасьць, уметлівасьць, упамлівасьць. Упамлівы хлапец.

ВРАЛЬ м. лгун, манюка, манюшка, махляр. Ня вер яму, ён табе махлюе. Манюшка гэты ніколі праўды ня кажа—ўсё маніць.

ВРАКИ, ілжа, ілжысты, ілжывы, ілгун, ілгаць, мана.

ВРАСПЛОХ. ўроспудзь, ўроспалаш, зьнечаку, зьнянацна. *Вораг зьнянацна напаў. Зьнечаку злодзей напаўся ў рукі.*

ВРАСТЯЖКУ, ўросьцяж.

ВРАТА ср. агульн. слав. вароты, варотны, варотнік; брама, вярэі. *Вароты на вуліцы, ў плоце, а брама бывае ў гарадзкой сыняне, пры доме. Вярэямі называюць вароты зложаныя з двух палавіц, якія адкрываюцца—кожная ў сваю старану.*

ВРАТЬ што, маніць, ілгаць, хлусіць. *Ілгаць што лыкі лутаць—лыка за лыкам лупіцца. Хлусіць і не папярхнецца. Ня ўсё праўда, што бабы хлусяць. Ен маніць майстар. Мане кароткі век. Мана не знае дабра.*

ВРАЧ м. вучоны лекар: лекар лекарскі лякарыць, лячомнік, лечнік, лекарня.

ВРАЩАТЬ каго што; авяртаць, авяртацца, авяртаецца. *Зямля авяртаецца наўкруг сонца. Калясо можа авяртацца каля сваёй восі.*

ВРАЩЕНИЕ ср. аварот.

ВРАЩИВАТЬ, ВРОЩАТЬ што куды: прырасчаць, прыросчаны, прыростак. *Дзеля уфармаваньня-утрачанага носу прырасчаюць часьць скуры з другога мейсца людзкага цела.*

ВРЕДИТЬ што, або каму чым; шкодзіць, шкодзіцца, шкоджаньне, шкодны, шкоднасьць, шкадаваць, шкоднік-ца. *Вычварныя стравы шкодзяць здароўю. Пашкодзіла на здароўя. Статак шкоды нарабіў у полі. Шкодна што я сказаў яму гэта.*

Пуці, пуці курачка да дому;

Не рабі ты шкодачкі нікому.

(Р. Т. 8-9 стр. 160—Мог. губ).

ВРЕДОНОСНЫЙ, шкодны, згубны.

ВРЕМЯ *ср.* час, часаваць, часовы, часавітны, пара. *Пара да дому ісьці. Гэткая пара цяпер. Час да работы. Трэба з гэтай справай с часаваць. Часовы гаспадар.*

ВРЕМЕННОСТЬ *ж.* дачаснасьць, дачаснае, дачасны, дачасьнік.

ВРЕМЯСЧИСЛЕНИЕ *ср.* часалічэньне.

ВРЕМЯПРЕПРОВОЖДЕНИЕ *ср.* часатрацтва, разрыўка, бава, забава.

ВРОВЕНЬ, *з чым;* на раўне, наўзроўнь. *Наўзроўнь дрэву высокаму (Лесавік).*

ВРОЗЬ *присл.* наўрозь, ўпоразь, ўроскідзь.

ВРЫВАТЬ, ВРЫТЬ *што*, ўкапываць, ўкапывацца, ўкопісты, ўкопы, ўкопны, ўкопчывы.

ВРЫВАТЬСЯ, ВОРВАТЬСЯ (РВАТЬ) *куды у што*; ўрывацца, ўрываньне, ўрыў, ўрыўчывы, урванец.

ВРѢЗАТЬ *што у што*, ўрэзаць, ўрэзацца, ўрэзісты, ўцінаць, ўцяць.

ВРЯД, ВРЯД-ЛИ, наўдачу.

ВСАЖДАТЬ *у што*, утыкаць, ўбіваць, ўганяць, ўстрамляць.

ВСАДНИК *м.* коннік.

ВСАСЫВАТЬ *што*, ўсочваць, ўсочвацца, ўсочлівы.

ВСЕ *заім. безасаб.* ўвесь ўся, ўсё, *мн.* ўсе; усенька, усёханька. *Усё-б табе па ігрышчах бадзяцца. Усё яшчэ дожд ідзе. Дай Божа ўсё умець ды ня ўсё рабіць. Усе за аднаго і адзін за ўсіх. Усёханька ён мне раскажаў. Усенькі крошачкі падабраў.*

ВСЕВИДЯЩИЙ *м.* ўсёвідучы.

ВСЕВЛАСТНЫЙ *м.* ўсеўладны.

ВСЕВОЗМОЖНЫЙ ўсячысты, ўсемагчымы.

ВСЕВРЕМЕННЫЙ, ўсякчасны.

ВСЕГДА *присл.* заўсёды, заўсёдны, ўсёды, ўсёдны, ўсёдаваць. *Раз на заўсёды кажу табе.*

ВСЕЛЕНАЯ ж. ўся заселеная, назначаная да засяленьня, зямля, ўсесьвет, ўсьсьветны. Агул ўсіх сьветаў: сусьвет, сусьветны.

ВСЕДНЕВНЫЙ, паўсёдны, паўсёдзень, ўсякдзенны, ўсякдзень, абыдзень.

ВСЕЛЯТЬ каго куды; ўсяляць, асяляць; у пераносным знач.: ўшчапляць, ўнедраць. *Ен ўнедрыў ў душу яго маральныя асновы. Вучыцель ўшчапляе дзяцям навуку.*

ВСЕМИЛОСТИВѢЙШІЙ м. ўсеміласэрнейшы. *Ўсеміласэрнейшы Бог.*

ВСЕМІРНЫЙ, ўсесьветны.

ВСЕМОГУЩИЙ, ўсемагутны.

ВСЕОБЩИЙ, ўсеагульны, арх. паспалты. *Усеагульнае навучаньне.*

ВСЕЦѢЛО прысл. суздрам, саўсім. *Суздрам град выбыў ярыну. Саўсім прапаў чалавек.*

ВСЕЯДНЫЙ м. ўсёедчы. *Сьвіньня ўсёедчая жывёла.*

ВСКАРМЛИВАТЬ каго, узгадовываць, ускармліваць, кормнік, кормны.

ВСКАТЫВАТЬ што, ўскачываць, ўскачывацца, ускачываньне, ускоцісты, ускот, ускотны.

ВСКАЧЬ прысл. наўскач, наўскачкі.

ВСКАКИВАТЬ куды у што, або на што; узскакаць, узскок.

ВСКИДЛИВОСТЬ, накідчывасьць. *У яго характар накідчывы*

ВСКВОЗЬ прысл. наскрозь, навялят, наўскрозь.

ВСКОЛЕБАТЬ што, скалыбаць, ззыбнуць, ззыбнуцца, скалынуць, звалваваць.

А кладачка ззыбнулася

Марыська зьякнулася.

(Р. Т. 8-9, стр. 173 Вяліж. п.)

ВСКОЛЬЗЬ прысл. ўскоўзь, ўскелзь. *Аб гэтым ён толькі ўскелзь намякнуў.*

ВСКОРѢ прысл. ўборзе. *Ўборзе насля гэтага мы выехалі на ўловы.*

ВСКРУЖАТЬ каго, або каму галаву: ускружаць, закручаць, закруціць, закрут галавы; ачмуціць. *Вецяр. ўскружыў пыл. Закруціў галаву дзеўцы, ачмуціў яе на нет.*

ВСКРЫВАТЬ што, расчымляць, расчымляцца, расчымлены, росчымка (Вітэбск.), распазіць, распазіцца, распазка (Чаўск. п.), адамнуць, адомнуты, адчыніць, адчынены (Дзіс. пав.). *Адмані кораб і пад вечкам ляжыць чаго шукаеш. А даманулася неба высокае. А дамні гамэтку. Адчыні скрыню.*

ВСКРЫТІЕ (ракі), крыгалом, крыгоміца. *У самую крыгоміцу, ў сам крыгалом выехаў на раку.*

ВЗКРЫТІЕ (трупа), распаласьць. Між сьвінабоямі, той хто разпарывае кабана называецца — **распалтач**, а сама чыннасьць — **распалаць**. *Я ўжо чатырох кабаноў распалтаў, а яшчэ ёсьць два да распалаці, да распалтаньня. Аб людзях: распалталі жываты; дактары труп на распалаць узялі.*

ВСЛАСТЬ прысл. наўсалодзь, наўсалодны, наўсалода.

ВСЛУШИВАТЬСЯ у што; ўслушацца, ўслушлівы.

ВСЛУХ прысл. наўслыш, наўсуслыш. *Я кажу вам ўсім наўслыш, чуйця! Наўсуслыш сказаў ён.*

ВСЛЁД прысл. ўтроп, ўнасач, насакам, ўсьлед. *Ён за ім ўтроп ідзе. Насакам за ім гнаўся (ад „сакмо“—сьлед).*

ВСЛЁДСТВІЕ чаго, ўвыніку, зпрычыны. *Зпрычыны доўгіх дажджоў сталася разводзьдзе,*

ВСМАТРИВАТЬСЯ у што, ўглядацца, ўзірацца. *І ў акуляр трэба ўгледзіцца. Чаго ён на цябе так ўзіраецца. На людзей паўглядацца і сябе паказаць.*

ВСМЯТКУ аб яйку; наўзмяч, наўзьмятку; ўсьмятку

ВСОВЫВАТЬ *што у што, або куды: утыкаць, ўсуваць. Ня ўтыкай носу куды ня трэба. Усунь шупель у збожжа.*

ВСПАХИВАТЬ *зямлю, узорываць, узорка, араць, аральба, аранье.*

ВСПЛЕСНУТЬСЯ, *спаласнуцца. Перад ўсходам сонца рыба любіць спаласнуцца ў вадзе. Плотка спаласнулася ў чароце. Нешта спаласнулася ў бутэльцы.*

ВСПЛОШЬ, ВСПЛОШНУЮ *присл. ўсуцэль, ўсьцяж. Усьцяж ўсё гафаванае.*

ВСПОМОГАТЬ *каго чым; спамагаць, спамагацца, спамаганье, спамога, спаможны.*

ВСПРЫГИВАТЬ--*узскаківаць, узскок, узскочны.*

ВСПРЫСКИВАТЬ *што, спырскаць, збырзгаць.*

ВСПУГИВАТЬ, *каго, спужаць, спужацца, спужны, спужлівы; ўлякаць, ўлякнуцца, ўляклівы, спудзіць, спудлівы, спуд; палашыць, палахлівы, палохацца, спалох.*

ВСПУХАТЬ, *апухаць, апухлы, апухласць.*

ВСПУЧИВАТЬ *што, ўпушаць, ўспушацца, ўспушаны, ўспушанье; ўздуваць, ўздуты, уздувацца, ўздутасць.*

ВСПЫЖЫВАТЬ *што, каго; натапоршчыць, натапоршчаны, натапоршчыцца; насторшчыцца, насторшаны, насторшыць. Вожык, індык насторшы ўся.*

ВСПЫЛИТЬ, *успырснуць, узшугнуць.*

ВСПЫЛАТЬ, *узшугнуць, успыхнуць, запылаць.*

ВСПЫШКА, *пошуг, пошугамі, пошугі.*

ВСПЯТЬ, *наўпопяць, наўзадзь,*

ВСТАВАТЬ, *уставаць, устанье, усаванье, ўзстанье, узстанак.*

ВСТАВЛЯТЬ *што у што, або куды; устаўляць, устаўляцца, устаўлянье, устаўны, устаўка.*

ВСТАРЬ *присл. даўней. даўнейшы, даўнасьць.*

ВСТАСКИВАТЬ *што, усьцягаць, усьцягацца, усьцяганье, усьцягі, усьцяжка.*

ВСТРЕВОЖИТЬ *каго, ўстрывежыць, устрывожыцца, устрывожаньне, ўстрывожлівасьць.*

ВСТРЕПАТЬ *што, ўскудлаць, скудлачыць, скудлачыцца, скудлачаны, скудлак, разкудлака.*

ВСТРЕПНУТЬСЯ, *стропнуцца. Рыбіна стропнулася ў карме. Ен стропнуўся. як на пажар.*

ВСТЪЧАТЬ *каго, сустрачаць, сустракаць, сустракацца, сустрэча, сустрэчны; спатыкаць, спатыкацца, спатканьне, спатканец, спотык; судашаць, судашацца, судосіць, судошаньне, судосіны, судашаліся, слова ўжыванае ў зах. часьці Горадзеншчыны, здаецца ў аснову паложан карэнь „дасьцігаць“, зап. у Баброўскага „Гродненская губернія“.*

ВСТРАХИВАТЬ, *страсаць, ўстрасаць страхомы, страхнуцца.*

ВСТУПАТЬ *у што, куды, на што; ўступаць; ўступацца у што, ўмешывацца, выяўляць свае пратэнзыі.*

ВСТУПАТЬ *у знач. прыймаць на сябе абавязкі: абняць урад.*

ВСТУПИТЕЛЬНЫЙ, *уступны. Уступнае слова сказаў.*

ВСТУПЛЕНИЕ *ср. ўступ. Ўступ напісаў да кнігі, Ёму да нас ўступ забаронены.*

ВСТЯЖАТЬ *што, спагнаць. Спагнаць доўг, спагнаць злосьць.*

ВСУЕ *прысл. дарэмна. Не ўзывай імені Бога твайго дарэмна.*

ВСУЧИТЬ *што, ўбайдосіць, ўкруціць, ўварцець, ўсучыць. Трэба шарсьціну ўсучыць у дратву. Да дзьвех белых ўсучы чырвоную нітку. Убайдосілі хлапцу дзеўку. Убайдосілі абузную справу. Уварцеўся, ўкруціўся ў кампанію,*

ВСЮДУ *прысл. усюды, усюдых, паўсюдна.*

ВСЯКАТЬ *аб цечыве, ўсякаць, ўсяканьне, усяклівы.*

ВСЯКІИ, усякі, усякая, усякае, усячына, усякава, усякчаста, ўсякчасны, ўсякдзенна, ўсякбытна, ўсякмерна; усялякі, ўсялячына, ўсялячна, усяляк.

ВТАЙНЪ *присл.* вотай, вотайкам, вотайна; крыёма, крытна, крытком, скрытна, крадком.

ВТАЛКИВАТЬ *што у што*; уталашываць, ўштаўхаць, ўпіхаць, *У т а л о ш ы ў* адзежу ўмяшок, як з сабачага горла выглядае цяпер. *У п і х н і* яго ў ваду. Шклянку с а ш т о ў х н у ў са стала.

ВТАСКИВАТЬ *што*, ўцягаць, ўцягацца, ўцяганьне, ўцягі, ўцяжны.

ВТЕКАТЬ *у што*, ўцякаць, ўлівацца, ўплываць.

ВТЕРПЕЖ *присл.* усццерп. Ня ў с у ц е р п добраму малоўцу. Ня ў с у ц е р п стала цярьпець болей.

ВТИРАТЬ *што у што*, ўціраць, ўмазываць, ўшмарываць. *У ш м а р ы ц ь*, *ў м а з а ц ь* мазь у цела. *У ц е р ц і* каму што ў рукі, усучыць.

ВТИСКИВАТЬ *што у што*, ўціскаць, ўціскацца, ўціснуты, ўцісклы, уціск.

ВТИХОМОЛКУ, ціхамоўч, ціхамоўчкі, ціхамоўкам, ціхамоўчны, ціхамоучасьць, ціхамоўчлівы, ціхамоучліваць. *А г н сабе есьць ці х а м о ў к а м*.

ВТОЛКАТЬ *што куды*, ўтаўхаць, ўштоўхнуцца, штаўчок; ўпіхаць.

ВТОЛКОВАТЬ *што каму*, ўтлумачыць, ўтлумачыцца, ўтлумачаньне, ўтлумачыць, ўтаўмачаны.

ВТОЛОЧЬ *што у што*, ўталашыць, ўбіць. *Ж ві р ў дарогу трэба ў т а л о ш ы ц ь*. *У т а л о ш ы ў* цьбек у сыяну, здарэньне ў памяць.

ВТОРАЧИВАТЬ *што*, ўтрочыць, ўтрочыцца, ўтрочаны. *У т р о ч ы ц ь* зайца у сядло. *У т р о ч ы ц ь* ў чужую справу.

ВТОРГАТЬСЯ *куды у што, ўрывацца, ўрываньне; ўтыркацца, ўтыркаць, ўторкнуты, ўтырнацца, ўторнуты.*

ВТОРЖЕНИЕ *ворага, напад, навала.*

ВТОРОИ, *лічэбн. другі, ўторны; друіць (ралью), дравічны, (паўторны).* Друяк, авёс другога пасеву, другой ачысткі; мёд другога спуску. Ралью друяць і траяць. Карова дравічка, з другім цялём.

*Сорак коп маладых курэй яец,
Тры фаскі дравічнх кароў масла.
(Крачк. стр. 41.)*

ВТОРНИК *м. аўторак, аўторкавы, аўторкаваць.*

ВТОРОБРАЧІЕ *ср. другажэнства, другажон.*

ВТОРОПЯХ *присл. ўпесьпеху, спосьпеху, паўспеш, спыхапу. На ўспеші закусілі перад выездам. Спыхапу забыўся ўзяць свае куплі.*

ВТОРОСТЕПЕННЫЙ, *другарадны.*

ВТРАВЛИВАТЬ *каго у што, аб доўчых жывёлах і птахх: сковіць. Насковілі яго. Усковілі хлапца у бойку.*

ВТРАВЛИВАТЬ *аб рысунках: выпаляць. Гэты кветкі выпалены.*

ВТРОЕ *присл. ўтроя, тройчы, трыкrotna.*

ВТУЛКА *ж. затычка, затыкаць.*

ВТУНЬ *присл. дарэмна, марна.*

ВТЪСНЯТЬ *што у што, ўціскаць, ўціскацца, ўціснуты, ўцісьненне, ўціск.*

ВТЯГИВАТЬ *што куды, ўцягаць, ўцягацца, ўцяганьне, ўцяжына.*

ВУАЛЬ *ж. фр. пакрышце на аблічча з ценкай тканіны: вэлён, шырынка.*

ВУЛКАН *м. вулькан, вульканічны.*

ВУЛЬГАРНЫЙ *м. лац, грубы, грубіянскі, прастацкі, брыдкі.*

ВУЛЬГАТА *ж. лац, лацінскі пераклад Бібліі зацьверджаны Трыдэнцім саборам: вульгата.*

ВХОДИТЬ куды у што; ўхадзіць, ўходзіцца ўходжаньне, ўход, ўходны, ўходы.

ВХОДЯЩАЯ БУМАГА, паступаючая, супроць-значн.—выбываючая.

ВХОД м. ўход, ўступ. *Ен мае ўступ да па-на.*

ВЦАРАПЫВАТЬ што у што, ўдзіраць, ўдзірацца, ўдзіраньне, ўдзір.

ВЦЪПЛЯТЬ што у што, учапляць, учапляцца, ўчэплены, ўчэпы, ўчэпкі.

ВЧЕРА прысл. учора, учорась, учарашні, учоркі.

ВЧЕРЕД прысл. учарод, учародны; ўрадоўку. *Прышлося стануць ўрадоўку і чакаць.*

ВЧЕРНЬ прысл. ўнарысе. *Ен здаў свой пра-ект ў нарысе, не апрацаваны падробна.*

ВЧЕРЧИВАТЬ што у што, ўкрэсьляць. *Ўкрэсьліць шасьцікантнік у круг.*

ВЧЕТВЕРО прысл. ўчэцьвера, пачворна.

ВЧИНЯТЬ, ВЧАТЬ што, зачынаць, пачынаць, пачынацца, пачын; усчынаць.

ВЧИНЯТЬ што у што, ўмяшчаць, ўключаць; ўдзяваць. *Ўсяго гэтага ўкаўбасу ня ўдзенееш.*

ВЧИСЛЯТЬ што, каго куды, у што; ўлічаць, ўлічацца, ўлічаны.

ВШЕСТВІЕ ср. уступленьне, узшэсьце.

В'ИСПОДИ прысл. спадысподу. *Спадысподу ляжыць гаманец у скрыні.*

В'ЪДАТЬСЯ у што, ўядацца, ўедлівы, ўедлі-васьць.

В'ЪЗЖАТЬ у што або куды, ўязджаць, ўезд-ны, ўезджы, ўездчае. *Уездчая мыта.*

В'ЯВЪ, В'ЯВЬ прысл. яўна, наяве. *Я гэта ба-чыў наяве, а ня ўсьне.*

ВЫБРАСЫВАТЬ што куды; выкідаць, выкі-дацца, выкіданьне, выкідка, выкідак, выкідыш, выкідзьдзя, выкідзень.

ВЫБРИТЬ *што, выгалиць, выгалицца.*

ВЫБУРАВИТЬ, *што, высверліць, высверліцца, высверстка.*

ВЫБУТИТЬ *што, вылугаваць, выжлукціць. Выжлукціць бялізну ў лугу.*

ВЫВОДОК *м. сямья птушак: гняздо, выседак. Целы выседак курапат спалошыў.*

ВЫВОД *м. выказ. Выказ спраў гродзкіх. Выказ рэчаў. Выказ судовы.*

ВЫВОРАЧИВАТЬ *што, вывяртаць, вывяртацца, выверт, вывёрткі, вываротлівы.*

ВЫВѢВАТЬ *што, вывяваць, вывевіны, вывеўны, вывеўкі.*

ВЫВѢРЯТЬ *што, спраўджаць, спраўджаны, спраўдка.*

ВЫВѢСКА *ж. повеска. Крамнік зрабіў новую повеску над крамай. Повескамі называюць здаўна і наўсюдна у нас рэклічныя падабізны: акна, дзе шкляр; бляшанкі, дзе бляхар; галавы цукру над крамай, дзе прадаюць цукер і т. д.*

ВЫГОДА *ж. карысьць, зыск, наўда. Якая мне карысьць з тваёй работы. Ніякага зыску чя меў з гэтай куплі. Якая-ж мне наўда што ён у наймах. Ніякае наўды ня меў я харчуючы яго.*

ВЫГОВОР *м. вымова, вымоўка. Зьверхунік зрабіў вымоўку. Вымоўлена было дзесяць рублёў платы.*

ВЫГРАВИРОВАТЬ *што, вырыць. Вырыць рысунак на медзі.*

ВЫДАВАТЬ, *выдаваць, выдавацца. выданьне, выдача.*

ВЫДАВЛИВАТЬ *што, выціскаць, выціскацца, выціск.*

ВЫДАЛБЛИВАТЬ *што; выдзёбываць, выдзёбны, выдзёбка. Выдзёбнае вяззерца.*

ВЫДВИГАТЬ *што, высовываць, высовывацца, высуваньне, высаўка, высавень, висоўны, висоісты.*

ВЫДЕРГИВАТЬ *што*, выскубаць, выскубацца, выскубаньне, выскубіна, выкубень, высмыкаць, высмыкацца, высмычына, высмычка; выстаргаць, выстаргнуць.

ВЫДЕРЖКА *ж.* вытрымаласьць, вытрымлівасьць, вытрымка.

ВЫДРА, зьвярок *Lutra fluviatilis* выдра, юдра;
Юдра каля рэчкі хадзіла,
Гарнастайку будзіла.

(Ром. 8—9 стр. 151. Бых. п.).

ВЫДУМЫВАЊ *што*, выдумляць, выдумчыва, выдумшчык.

ВЫДЫХАЊ *што*, вытыхаць. *В ы т х л ы п а х.*
В ы т х л а як камфора.

ВЫДЪЛКА *ж.* выраб, вырабляць, вырабны.

ВЫДЪЛЯЊ *што*. каго; вылучаць, вылучацца, вылучны, вылучаньне; аддзяляць, аддзелены.

ВЫЕМКА *ж.* вырэз, вынятка. *Зрабі в ы р э з*
у кашулі. Мы сабе вымавілі в ы н я т к у, акром ардынарыі.

ВЫЖАРИВАЊ *што*, выпражываць, высмажаць, прапаліваць. *Ты толькі добра выпраж гарох, Мясa трэба да косьці выпражываць. В ы с м а ж* бульбу ў сале. *Трэба гаршчок п р а п а л і ц ь*, зьнішчыць запах тхліны.

ВЫЖЕЛЮБИЊ *што*, выжлубіць, выжлублены, выжалубак, выжалубіна, выжалубісты, выжалублівы.

ВЫЖЕЧЬ, выпаліць, выпалены, выпалкі, выпал, выпаланьне, выпальнік.

ВЫЖИДАЊ каго, што; вычакаць. *Трэба в ы ч а к а ц ь* тасоўную пару.

ВЫЖЫМАЊ *што* адкуль; выціскаць. *В ы ц і с к а ц ь* пот з людзей. *В ы ц і с к а ц ь* сьлёзы з вачей.

ВЫЖЫМКИ *ж.* мн. вытоўчыны, жмакі.

ВЫЗОЛИЊ бялізну, палатно; вылугаваць, вылужыць, выжлукціць.

ВЫЗРѢВАТЬ, сьпець, дасьпеваць, сьпежа, дасьпеваньне, дасьпелы.

ВЫЗРѢВАТЬ *што каго*; вызіраць, вызіраньне, вызориы.

ВЫЗУБРИТЬ *што*, вышчэрбіць, вышчэрбіцца, шчарбаты, шчарбацік. *Каса пашчарбацілася аб камень. Сякеру вышчэрбіў трапіўшы на цьвек. Шчарбаты гаршчок.*

ВЫЗЫВАТЬ *каго*, выклікаць, выклікацца, выкліканьне, выклік, выклічны, выклічнік.

ВЫИСКИВАТЬ *што*, вышуківаць, вышуканьне, вышуканы, вышукі.

ВЫКАЛИВАТЬ, ВЫКАЛЯТЬ *што*, выпаляць. *Гэтай ванны дрэны выпал. Ванну трэба выпалаяць датуль, пакуль не пачне разсыпацца*

ВЫКАЛЫВАТЬ *што*, выкалываць, выбіваць, выклюваць. *Выкалываюць іголкай, ці вострым чым дзіркі. Вока выбіў сабе, выпыртаў. Вароны навывклювалі вочы надліне.*

ВЫКАРМЛИВАТЬ, выкармляць, выкармлены, выкарм, выкармак.

ВЫКАЧИВАТЬ *цечыва*, вычэрпываць, вычэрпны, вычэрпка.

ВЫКИДЫШ *м.* спарон, спараніць; ськідыш, скідаць; неданосак.

ВЫКЛАДКА *ж.* выпакоўка. *Выпакоўка тавару.*

ВЫКЛЕВЫВАТЬ *што*, выбіваць або выядаць дзюбай; выклюваць. *Крук круку вока нявыкляе.*

ВЫКЛЕПЫВАТЬ *што*, выковываць, халодным куцьцём: выклёпываць. *Выкляпаў касу. Выкляпаў конаўку з медзі. Кляпнар, майстар, які выклёпуе з медзі катлы.*

ВЫКЛИНИВАТЬ, выкліновываць.

ВЫКЛЮЧАТЬ, *што, каго*; былучаць, выкідаць, выключаць.

ВЫКЛЯНЧИВАТЬ *што*, дакучліва выпрашываць; выканькаць, выкнягаць. *Цэлы дзень княгаў па-*

куль выкнягаў грошы пазычыць. Канькала ўсё дзеўка каб ей купіць барлёчы, і, такі, выканькала.

ВЫКОБЕНИТЬСЯ, настабурчыца, стабурчыца.

ВЫКОВЫВАТЬ, выкуваць.

ВЫКОВЫГИВАТЬ, *што, адкуль;* выкалупываць.

ВЫКОЛАЧИВАТЬ *што, выбіваць, спаганяць. Выбіваць пыл з адзення. Выбіваць клін з раскёпу. Спаганяць падаткі.*

ВЫКОНОПАЧИВАТЬ *што, выпаклёвываць, пакляваць.*

ВЫКОРЕНИТЬ, выпленіць, выкараніць, выскаранияць.

ВЫКОРОБИТЬ *што, скарабаціць, карабаціць.*

ВЫКРАСКА, афарбоўка, амалёўка, малёўка.

ВЫКРОШИТЬ *што, выкрышыць.*

ВЫКРЕЩИВАТЬ *каго, выхрэшчываць, выхрост;* *выксьціць, выкста, выкшчэнец.*

ВЫКРИВЛЕНІЕ, визгіб, сукал ад „сучыць“ — скручаць.

ВЫКРИКИВАТЬ, выкрыкаць.

ВЫКРОПЛЕНІЕ, выкрапка.

ВЫКРУГЛЕНІЕ *ср.,* выкругленьне, круглянасьць.

ВЫКУВЫРНУТЬ *каго, выкуліць.*

ВЫКУШАТЬ *што, спажыць. Спажыў лыжку травы, чарку горэлкі.*

ВЫЛАЗКА, раптоўны напад з аблогі на аблягаючых; *выпад, вылаз.*

ВЫЛОЩИТЬ *што, выпаліраваць, выгляянцаваць.*

ВЫЛЕБЕЗИТЬ *што, вылесьціць, выхлюсіць.*

ВЫЛЕГЧАТЬ *каго, аб жывёлах; вылягчыць, вылажыць, авалошыць, аскапіць аб птахах; акаплуніць.*

ВЫЛЕЛЕЯТЬ *каго што; выкукабіць (сма.), выпеставаць, вынесціць.*

ВЫЛИНЯТЬ, пазбыцца поўсьці, валасоў, пёраў, пуху; *выпаўзыці, вылінявецъ, лінявецъ, лінявы; утраціць, колер, барву, масьць: сасьвянуць, паблекнуць.*

ВЫЛИЦОВЫВАТЬ *што*, выварачваць сподам наверх; *выніцоўваць.*

ВЫЛУЖИВАТЬ *што*, пабяляць. *Самавар трэба што году пабяляць добрай, белай цынай.*

ВЫЛУПЛЯТЬ *што*, вынімаць з шалупы, ачыщаць ад лузгі, шалупы; зьнімаць з чаго скурку і выбіраць зярно; *вылушчаць, вылушчаны, вылустак.*

ВЫМАИВАТЬ *што* у каго, *вымучыць, выканькаць.*

ВЫМОЛВИТЬ, *вымавіць.*

ВЫМАНИВАТЬ каго адкуль, *вынадзіць; што* у каго, *выдурыць, вымантачыць, вымантэжыць, выкруціць.*

ВЫМАРАТЬ каго, *што чым; выпэцкаць.*

ВЫМОРОЧНЫЙ, адумершы, адумершчына. *Адумершы род. Дзедаву адумершчыну цяпер толькі нам прызналі. Адумершы рой тичол.*

ВЫМАСЛИВАТЬ *што*, наалеіваць, праклушчаць, намазваць; *Наалей, намаж рульку ад стрэльбы. Праклусьці паперу да вакна.*

ВЫМЕТНУТЬ *што* адкуль, *вылукнуць, выкінуць, вышыбнуць. Вылукнуў камень з прасткі; стралу з лука. Выкінуў нахрапліўца вон з хаты. Вышыбнуў арэлі, калыску ўровень стаўбоў.*

ВЫМЕТКА ж. штабноўка на рубу—*сьцібмоўка; абкіданьне пятліц да гузікаў—абкіданьне.*

ВЫМЕТНУТЬ, *вышвырнуць.*

ВЫМЪЩАТЬ *што* каму, *адмасьціць. адпомніць.*

ВЫМИНАТЬ *што*, кумесіць, камшыць, выціраць, *вымінаць. Кумесіць шапку ў руках. Камшыць паперу. Выцірае салому. Вымінае лён, сырамятную скуру.*

ВЫМОГАТЕЛЬСТВО *ср.* **вымус**, **вымушанье**, **вымусам**, **вынявольства**. *Вымушаюць згоду супроць волі ці пераконанья. Выняволеньям ды примусамі зруйнавали чалавека.*

ВЫБОИНА *ж.* **клухтавіна**, **рытвіна**.

ВЫМОРГАТЬ *што*, **выміргаць**.

ВЫМПЕЛЬ *м.* **марск.** адмена флага з двумя косамі або хвосцьцікамі, які падымаюць на самай вярхоўцы мачты: **бандэра**.

ВЫМУРАВЛИВАТЬ *начыньня*, **паліваць**, **паліва**.

ВЫМУСЛИТЬ *што*, **высьлініць**, **асьлюнявіць**.

ВЫМЫСЕЛ, **выдумка**.

ВЫМУЧИТЬ, **змучыць**, **змарыць** каго страхам, нудой, горам, дакукай; **вымучыць**, **выдра(у)чыць**.

ВЫМЪЧАТЬ *што*, **вызначаць**, **выпісваць**.

ВЫМЯ *малочныя* жаўлакі з мяшковай павалокай; **вымя**, **вымістая**.

ВЫНОСЧИВОСТЬ, **выносьлівасьць**, **вытрымлівасьць**.

ВЫНИЧТОЖИТЬ *што*, **вынішчыць**.

ВЫНУЖДАТЬ, **вымушаць**, **выняволіваць**, **вынукаць**. *Вымусовая няпраўда. Выняваліў вон з хаты. Вынукалі хлапца сказаць праўду.*

ВЫНУТЬ, **выняць**, **вынятны**, **выняткі**.

ВЫПАДЫ, **выбрыкі**.

ВЫПАЛЗЫВАТЬ, **выпаўзаць**, **выпоўзіны**, **выпоўзьлік**.

ВЫПАЛЫВАТЬ *што*, **ачышчаць** лехі ад непатрэбнага зелява; **выпалываць**, **палоць**, **выпалаткі**.

ВЫПОРХНУТЬ *аб* **птушцы**, **выпырхнуць**.

ВЫПАХИВАТЬ, **выорываць**.

ВЫПАХНУТЬ *пыл* за вакно, на вуліцу, **змахнуць**.

ВЫПАЧКАТЬ *што*, **выпэчкаць**, **выгвазраць**, **выбрудзіць**.

ВЫПЕЧАТЫВАТЬ *што*, **выдрукоўваць**.

ВЫПИЛИВАТЬ *што, выпілоўваць.*

ВЫПИСКА, *выпіс, выпісовы, выпісчык.*

ВЫПЛАВЛЯТЬ *што, вытапляць, вытапкі, вытопны. Вытапляць лой са скварак. Вытапляць серабро з нітак, жалеза з руды. Вытапкі, рэшткі ад вытаплівання. Вытопны, прызначаны да вытаплівання, які лёгка вытапляецца.*

ВЫПЛЕВЫВАТЬ, *выкідаць, як сьліну з губы; выплюваць, выплюняць, плюнькі, плюнец.*

ВЫПЛЕСКИВАТЬ *што, выпялёхваць, выпялёхваньне, выпелях, выплёхтываць, выплехкі.*

ВЫПОЛНЕНИЕ *ср., выкананьне, выконываць, выканалны.*

ВЫПОЛЬЗОВАТЬ *каго, выкарыстаць.*

ВЫПОТРОШИТЬ *што, вытрубушыць, разтрыбушыць.*

ВЫПРАВЛЯТЬ *што, праставаць, раўняць, пераладжваць; прастаць, выпрастоўваць. Выпрастаць, крывую іголку, скарабачаны стол, скомшаную паперу. Выпраўляць, выпраўляць чалавека ў дарогу.*

ВЫПРАВКА *ж. навыв да выпяўнення чыннасьцяў; навывтар, (ад „тор“, „торыць“—праціраць дарогу).*

ВЫПРАСТЫВАТЬ *што, апаражняць, спаражняць.*

ВЫПРОКИДЫВАТЬ *што, выкідаць, выварачваць, выкуляць. Выкінуўся, выкуліўся з саней. Вывярнуў вядро з вадой.*

ВЫПРИГИВАТЬ, *выскаківаць. Не выскаківай праз вакно ў гарод. Выскаківае гайдука, з галубцамі. (Гайдук—назв. танца; „галубцы“ выбіваюць запяткамі).*

ВЫПРЯМЛЯТЬ *што, праставаць, спрастоўваць, спрастоўка, наўпростны,*

ВЫПУКЛОВОГНУТЫЙ, *скляславыглубісты,*

ВЫПУКЛЫЙ, *пукаты, пукацісты, выпучысты, выпуклы.*

ВЫПУСКНОЙ, экзамен, выпускны.

ВЫПУСК, выпуст, выпускъісты, выпушчаць.

ВЫПУТЫВАТЬ што каго: выблутваць, выблутываць, выблутка, выблутысты.

ВЫПУЧИВАТЬ што, выпінаць, выдуваць, вытарашчываць, выталупляць, тапоршчыць. *Выпяў бруха. Выдуў шчокі. Вытарашчыў, выталупіў вочы. На тапоршчыў певень грыву, індыйскі хвост.*

ВЫПУШКА ж. абшыўка па шву; кант, аблямоўка, абрубка.

ВЫПЬ птах, *Ardea stellaris*; дзяргач, драч, бухач.

ВЫПЯЛИВАТЬ што, выпінаць, высалупляць, *Высалупіў язык.*

ВЫПЯТИТЬ што, выстаўляць, высуваць задам на зьне; выткнуць, выстырнуць, высалупіць.

ВЫРАБОТКА ж. вырабка, выраб, вырабляць; вырацоўка, апрацоўка.

ВЫРАЖАТЬ што, выказываць, выражаць.

ВЫРАЖЕНІЕ ср. сказ, выслоў, выраз. *У ягоным абліччы ёсьць нейкі выраз горычы. Сказ, горад і гарадзіць, вытварыліся ад аднаго паняцця.*

ВЫРАЖДАТЬ, ВЫРОЖДАТЬСЯ, выраджацца, вырождзісты, выродны, выродак, вызрадак.

ВЫРАЗУМЬВАТЬ што, разьбірацца, разкумяняць, выздукрыць, выразумець, выглуздрыць, спасьцігаць.

ВЫРОНИТЬ што, выскінуць.

ВЫРАЩИВАТЬ што, каго; узгадоўываць, узрашчаць. *Узрасьціў бараду, яблыню, але узгадаваў сына, дачку, жывёлу.*

ВЫРДЪТЬ аб пладах, выжаўрэць, дасьпець.

ВЫРУБАТЬ што, вычосываць сякарай; высякаць, высек, высечны.

ВЫРУГАТЬ каго, абазваць, лайчывымі славамі; вылаяць.

ВЫРУЧАТЬ *што, каго; высвабаджаць якім колечы спосабам з бяды, гора, няволі; вызваляць. Бывала людзей вызваляю, а цяпер сам прападаю. Вызваліў, выбраў гэтулькі-то грошы за лес.*

ВЫРЫВАТЬ *што, выкапываць, выкопны. У гэтым гаду прыдзеца выкапываць камяні на полі. Выкапалі яму.*

ВЫРЪЗЫВАТЬ *што, выразаць, выцінаць. Вырэзаў з паперы коніка. Вырэзаў кляновую касакеліну. Горад узят быў прыступам і выцята было многа людзей. Тнеца з размаху „рубить“, рэжаца з надуму. Цяў на галаве шабляй, нажом. Адцяў нітку. Вырэзаў рысунак на медзі.*

ВЫРЯЖАТЬ *каго, апранаць, у аздобную вопратку: строіць, строіцца, выстраены.*

ВЫСАСЫВАТЬ *каго, што з чаго; ссаць сок з чаго, выцягаць, волагу; высмактываць, высасаць.*

ВЫСВОБОЖДАТЬ *каго, з чужой залежнасці; вызваляць, вызваленне, вызваленец.*

ВЫСКАБЛИВАТЬ *што, выскрабаць, выскрабкі.*

ВЫСКАЗЫВАТЬ *што, гаварыць, апавядаць, што на душы, проста, адкрыта; выслаўляць, высказываць.*

ВЫСКАЛИВАТЬ *зубы, вышчараць, выскірзацца.*

ВЫСКАЛЬЗЫВАТЬ *выскаўзаць, высмыкаць, высльізаць. Высльізулася, высмыкнулася, выскаўзнула шклянка з рук.*

ВЫСКРЕБЫВАТЬ *што, выскабліваць.*

ВЫСЛУШИВАТЬ *каго, выслухаць. Доктар выслухае хворага. На што мне выслухаць вашы нараканні.*

ВЫСЛЪЖИВАТЬ *каго, высачываць; зн. ісьці па сьлядох; „сакмо“, знак ад ступаньня, сіганьня нагамі.*

ВЫСМАТРИВАТЬ *што, выглядаць.*

ВЫСМОКТАТЬ *што, выцмактаць.*

ВЫСОВЫВАТЬ *што, вытыкаць вон, на зьне; высуваць, высалупляць, выстырнаць.*

ВЫСОТА *ж. вышыня, высь, выскаць, высачня, высасьць. Вось паднябесная. Узьбіўся на выскаць, ледзь галавы не скруціў. (Сержп. 94). Высачня тэй гары незьмяроная (Рам.). Вялікая вышыня гэтай вежы. Якая можа быць яго высасьць, высокасьць. Ня так высока, як стройнага стану.*

ВЫСОЧЕСТВО, велячэсьлівасьць.

ВЫСОКОБЛАГОРОДІЕ, крывічэсьлівасьць.

ВЫСПРЕННЫЙ, выzlэцісты.

ВЫСКОМЪРНЫЙ, фанабэрысты, чванлібы.

ВЫСОКОПАРНЫЙ, велягорны, велягорыка.

ВЫСОКОУВАЖАЕМЫЙ, шаноўны.

ВЫСОКОПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВО, веляможнасьць.

ВЫСКОПРЕПОДОБИЕ, правялебнасьць.

ВЫСОКОПРОСВЯЩЕННЫЙ, велясьвятарны.

ВЫСОКОСЕРДНЫЙ, велясэрдны.

ВЫСОКОСЛАВНЫЙ, веляслаўны.

ВЫСОКОТОРЖЕСТВЕННЫЙ, веляўрочысты.

ВЫСОКОУМІЕ, велямудрлівасьць.

ВЫСПРАШИВАТЬ *у каго, што; выпытываць, выведываць.*

ВЫСТАВКА *ж. выстаўка, спаказ. Спаказ прамысловасьці, ратаіства, хатніх вырабаў.*

ВЫСТЕГИВАТЬ *коўдру вопратку, піказаць.*

ВЫСТИРАТЬ *што, вымыць, выпраць.*

ВЫСТРАГИВАТЬ *што, выстругаць, выстружка, выстружны. Выстругаў ножыкам палку. Прыгонся выстружка (разьба) на вокнах.*

ВЫСТРОИТЬ *што. збудаваць, пабудаваць. Збудаваў хату, млын. Пабудаваў не адзін будынак, хату.*

ВЫСТРАЧИВАТЬ *што, штабнаваць.*

ВЫСТРѢЛ *м.* стрѣл, выстрал.

ВЫСТУПЛЕНІЕ *ср.* выступ.

ВЫСТЫВАТЬ, выстыгаць.

ВЫСШІЙ *м.* вышэйшы, вышні. *Ніхай вышні Бог яму адпамятае. Ен вышэйшы за яго.*

ВЫТАЛКИВАТЬ *каго, што;* выпіхаць, выштаўхаць.

ВЫТАПТЫВАТЬ *што,* вытаўчы нагамі; выдратаваць, вытаўчы, выталачыць.

ВЫТАСКИВАТЬ *што,* выцягаць.

ВЫТАЩИТЬ, выцягнуць, вывалачы.

ВЫТЕСЫВАТЬ *што,* вычэсываць, выцесьліваць. *Вычасаў, выцесьліў сякерай палозьзі з дубовых касапелін.*

ВЫТВЕРДИТЬ *што,* вызубрыць. *Трэба лекцію вызубрыць на памяць.*

ВЫТРАВЛИВАТЬ, вынішчаць трукізнай: **вытручаць.** *Мышву, рыбу вытруцілі.* Рабіць рысункі пры помачы кіслацяў—выпаляць.

ВЫТРЕБОВАТЬ *каго, што;* выпатрабаваць.

ВЫТРЕЗВЛЯТЬ *каго,* цьвярозіць, ацьвярозіць.

ВЫТЯГИВАТЬ, ВЫТЯГАТЬ *што,* вывалаківаць вон, разпінаць туга; выцягаць, напінаць, напружаць. *Выцягаць бродзень. Выцягаць скуру на капыле. У яго бацька выцягнуўся (памер). Выцягнуць з бяды, ведро са студні.*

ВЫТЯЖКА, выпружка, наўвыспруж. *Наўвыспруж выцягнуўшыся стаіць. Выспружліся як салдаты.*

ВЫУТЮЖИТЬ *што,* выгладзіць пеглям („утюгом“); выпегліць,

ВЫУЧИВАТЬ *што,* выцьверджываць на памяць, вивучыцца: **вивучаць, вивучлівы, вивучнік-ца.**

ВЫУЧКА, наўчомка, наўчомны.

ВЫХЛЕСТАТЬ *што, каго;* высеч, высьцябаць, выхлюснуць. *Выхлюснуць памыі на вуліцу. Высьцябаць, высеч хлапца за няслухмянасьць.*

ВЫХЛОПОТАТЬ *што, выстарацца, выклапаць.*

ВЫХОЛАЖИВАТЬ *што, выстуджаць.*

ВЫХОЛАНЦИВАТЬ, *скапіць, выкладаць, лягчыць.*

ВЫХОЛИВАТЬ *каго, выпесьціць.*

ВЫХОДКА *ж. выбрык, выбег, выбегі. Ён мае дзіўныя выбрыкі у адносінах да людзей. Выбегамі рознымі, ды хітрасьцямі, уцёрся у ласку.*

ВЫЦАРАПАТЬ *што, выдзерці, выскрабаць. вышаркаць. Лежш перадзірайце вочы а Інфлянты (прамова Мялешкі). Яна гатова яму вочы выдзерці. Падзёр, пашаркаў рукі аб агрэсьнік. Выхскарабаў нажом лаву, скуру.*

ВЫЦВѢТАТЬ *аб расьцінах, перахадзіць пару поўнакветнасьці; выквітаць, вычаўрэць. Аб масьці, барве. колеру; блекнуць, сьвянуць.*

ВЫЧЕКАНИВАТЬ *манэту, выбіваць.*

ВЫЧЕРКИВАТЬ *што, выкасовываць. Выкасуі доўг з кнігі, гнеў з сэрца.*

ВЫЧЕРЧИВАТЬ *што, выкрэсьляць.*

ВЫЧЕСТЬ, *вылічыць, адлічаць, вычатаць. Ці ты вычатаў, счотаваў, сколько трэба плаціць? Чы вы, жабракі, ды перече́т уе́ця. Хто мне арэхаў бочку пераче́туе (W. Weryha. Podania wiało-ruskie стр. 33).*

ВЫЧЕТ—*вылічка. Акро́м вылі́чкі за прапу́шчаныя дні ё́н мне заплаціў.*

ВЫЧИСЛЕНІЕ *ср. чотаваньне. У яго сягонья вялікае чотаваньне; трэба вычатаць сколько было аплат. Чотаваньне тваё да нічога, лепей у каляндар паглянь (Лідзк. пав.), вылічаньне.*

ВЫЧЫТАНІЕ *ср. адыйманьне.*

ВЫШАТАТЬ *што, выківаць, вывіхтаць.*

ВЫШВЫРЯТЬ *што, вышпургаць, вышпурнуў.*

ВЫШИБАТЬ *што, выбіваць, вышпуляць. Выбіў сабе зуб, вока. Вышпульнуў локцям балону ў вакне. Шпульні яго, каб касьцей не сабраў.*

ВЫШИБ, *вывіх*.

ВЫШИВКА *ж. вышыўка, гафт*.

ВЫШКВАРКИ *ж. мн. скваркі, выскваркі. Калі сала топяць—астаюцца скваркі; калі цыну ператапляюць—астаюцца выжаркі*.

ВЫШКА *ж. гаўбец*.

ВЫШПАРИВАТЬ *клапоў, парыць, прудзіць*.

ВЫШУЧИВАТЬ *каго, выпіваць, высьмяваць, шкіліць*.

ВЫЩЕЛАЧИВАТЬ *што, выжлукчаць, жлукціць, вылуговываць*.

ВЫЩИПЫВАТЬ *пёры, валасы; выскубаць, аскубаць, вырываць*.

ВЫЮЛИТЬ *што, выжэўжыць*.

ВЫЯ *ж. шыя, а больш хрыбетныя і бочныя частцы яе; карк, каркавіна, закаршэль*.

ВЫЯСНЯТЬ *што, высвятляць, выясьняць*.

ВЫЮК *м. конскае несіва і др. цяглай скацежы, кладзеная на дзьве роўныя палавіны; трок*.

ВЫЮЧНЫЙ, *трочны, трочыць*.

ВЫЮН *рыба, Petromyson fluviatilis; піскун*.

ВЫЮШКА *ж. прылада да наматывання нітак; матавіла*.

ВѢДЬ *злуч. дык, аджа, адлі. Аджа ты ведаеш. Адлі-ж гэта ён, а ня ты павінен плаціць. Дык я табе казаў наперад*.

ВѢДЕНИЕ *ср. веданьне. Каб-жа ды тое веданьне, дзе павалішся*.

ВѢДОМСТВО *ср. дырэкцыя*.

ВѢДОМОСТЬ *аб рубрыках і лічбах, агалавак, пайменны сьпіс чаго коначы; рээстр*.

ВѢДСТВО *ср. чараўніцтва; вядзьмацтва, ведзьма, вядзьмак*.

ВѢЕР *м. паўкруг з пёраў, тонкіх касьцяных, рагавых ці іншых пластак да разьзяваньня наветра: вахлец, вахлік, вахлар. Да правязваньня збожжа*

ужываюць машину — **вахлярню** (польск. — варфа, арфа).

ВѢЖДЫ *ж. ср.* павекі, вѣчайкі.

ВѢЖЛИВЫЙ, які пілнуеца сьвечкай, жыцьцёвай прыстойнасьці; **ветлы**, **абыхайлівы**.

ВѢНЕЦ *м.* вянец, каруна.

ВѢНЧИК *зьменьш.* кружок, галоўка у машынах, прыладах: **пятка**, **галоўка**; верхняя часьць кветкі: **карунка**.

ВѢНЧАТЬ *каго*, ускладаць на каго шанабліва вянец—**карунаваць**. Сьвярджаць жанідзьбу царкоўным абрадам—**вянчаць**, **шлюбавачь**. Гэтае апошняе слова ўжываецца каталікамі.

ВѢНОК *м.* сплечены з кветак круг на галаву: **вен**, **вянец**, **вянок**, **венчык**.

ВѢРА *ж.* пэўнасьць, пераконаньне, цьвёрдая сьвядомасьць, знацьцё аб чым; навука прынятая народам, вызнаньне праўд аткрытых Богам; **вера**, **закон**, **веравызнаньне**, **рэлігія**.

ВѢРНО, **праўдна**. *Ад вернага чалавека праўдныя весьці. Праўдны вынік задачы.* Расійцы ужываюць слова „верно“ яшчэ ў значэньні—**хіба**, **мабыць**, **знаць**.

ВѢРИТЕЛЬНЫЙ *аб лісьце, дакуманце*; ліст які пасведчае аб даручэньні каму якой справы; **верагодчы** ліст, **грамата**.

ВѢРОИСПОВѢДАНІЕ *ср.* веравызнаньне.

ВѢРОЛОМСТВО, **спранявера**, **спранявернік-ца**.

ВѢРООТСТУПНИК, **адшчапенец**.

ВѢРОТЕРПИМОСТЬ, **толерантнасьць**.

ВѢРОЯТІЕ *ср.* прыняцьце чаго за праўду; **праўдападобнасьць**, **праўдападобна**.

ВѢСИТЬ *што*, **важыць**, **вагомы**.

ВѢСОК, **ВѢСИЛО**, *мэталічная адзінка вагі да важанья*: **важка**, **гірка**. Прастакут з гіркаю на нітцы—**вагар**.

ВѢСЫ *м. мн.* **вагі**.

ВѢСИТЬ, важыць.

ВѢСОВЩИК *м.* важнік.

ВѢСТОВОЙ *м.* нарок, нарочны.

ВѢТВЬ *ж.* атожылак, летарасыць дрэва з сука; галіна, галінка, голька, сук.

ВѢТВИСТЫЙ, багаты вецьцям; галінясты, расахаты, сукаваты.

ВѢТЕР *м.* вецер, ветранны, ветрыва, ветрыць.

ВЕТРИЛО *ср.* лаштыр, ластыр. Даўней на Дзвьіне ўжывалі назоў ластыр, зам. цяп. „парус“. Ластыр рабілі кліном, шырокім канцом трыкутніка ўніз.

ВѢТОШКА *ж.* старызна.

ВѢТХІЙ, стары, друзлы, пракаветны; вѣтхі. (Дрыс пав.).

ВѢХА *ж.* вяха, вяшыць.

ВѢШАЛКА *ж.* пры вопратцы шнурок да вешаньня вопраткі—гіцаль, пачапельчык; прыбор да вешаньня вопраткі—градніца, расаха, шортніца, шарагі.

ВѢЩІЙ *м.* каму ўсё ведама і хто весыць будучыну; ветны, веціць, арх. вешчы.

ВѢЯТЬ агульн. слав. веяць, венуць. Павень ветру з далёкага краю (нар. песьня); вейны, павейны.

ВЯЗАТЬ, агульн. слав. вязаць, зьвязывацца, вязацца.

ВЯЗАТЬ, рабіць кручком з нітак назуткі, рукавіцы і інш; рубіць, румбаваць; Румбаванья прышчаткі, рукавіцы.

ВЯЗИГА, сухія жылы з буйнай рыбы; вязыга.

ВЯЗНУТЬ, топнуць у гразі; гразнуць, гразкі, паграз.

ВЯЗ дрэва *Ulmus Effusa*; бераст.

ВЯЛИТЬ што, сушыць на ветры што еміннае, мяса, рыбу; чаўліць, чаўлянніна, чаўлы—сухі; сяўрыць, прасяўрыць—высушыць на марозным ветры.

ВЯЛЫЙ *аб чалавеку, нехлямяжы, непаваротлівы; ленты-ая. Да работы ленты. Лентасьць нейкая ў яго з роду. Лента бярэцца да ежы, да работы, да справы.*

ВЯЩИЙ, большы, значнейшы—**вельшы**.

ВУССОН *м. арх.* дарагая тканіна, мабыць самы тонкі батыст.

Г.

ГАГА, паўночная качка *Anas (Somateria) mollissima*, з якой дабываецца самы цэнны пух; **гагач**, **гагачы пух**.

ГАВАНЬ *ж. ням.* прыглубае прыморскае месца закрытае ад ветраў са ўходам для караблёў: **завань**.

ГАДАТЬ, дазнавацца невядомага варажбой; **варажба**, **варажыць**, **варажбіт**; угадываць, дазнаваць, штоколедчы невядомае наабум: **ганаць**, **гануць**. **выганаць**. Цыганачка **варожка** учыні мне волю: ці не стане дзяўчыненька да шлюбу, са мною (чарак. 9).

ГАДАТЕЛЬНО, здагадна, наўздагадна.

ГАДИТЬ *што*, брудзіць, пэчкаць, паскудзіць; **гідзіць**, **гідкі**, **гідасьць**.

ГАДИТЬСЯ, **гідзіцца**, **гіда**, **гідкі**, **гідлівы**.

ГАДЮКА *полаз*, *Vipera*, **гадзіна**, **вужака**, **вужаўка**.

ГАЕР *м.* блазан у народных відовішчах, які сьмяшчыць людзей зьбітымі жартамі, крыўляньнемся; **кулдыяш**, **Антон кароткі**. Даўней, бывала, са скамарохамаі хадзілі разам і кулдышы, якія перадзетыя, размаліваныя, з наклеенымі насамі, сьмяшылі людзей (з нар. апав. Дзіс. пав.).

ГАЗЕТА *ж. італьян.* пэрыёдычнае выданьне, звычай ў аркушах; **часопісь**.

ГАЗОН *м. франц.* **кветнік**.

ГАЗ *м.* рэдкае цела; целы наагул бываюць: цвёрдыя, плыўкія і лятучыя або газавыя; могуць быць яшчэ

ефірныя і невагомыя—газ, жокаць. Апошнія на-
роднае слова па значэнню в. блізка да паняцця
выражанага словам газ. Кажуць: *Нарабіла жокаці
пеглям у хаце. Не чадам, а жокацьцю пахне.
Жокаць выходзіць з магілы і ў ціхі вечар пры-
бірае чалавечу постаць. Жокацьцю у наветры
нясе, відаць недзе лясы гараць. Уся вада выпет-
рыла аж жокацьцю панясло з гаршчкі (Вёска
Буды, Дзіс пав.).*

ГАЙКА ж. металічны кружок, абадок з сускروز-
най дзіркай нарэзанай у сярэдзіне шрубам; **мутэрка**.

ГАЛАНТЕРІЙНЫЙ тавар, фр. тавар які служыць да
строю ў убораў, франтаўства; **скрасны, галянтэ-
рыйны**. *Вэнгры разносяць скрасныя тавары:
пярсьцёнкі, бранзалеты, стужкі, гузікі, мыла
пахучае (Лідзкі пав. і Вяліжскі). Перад вясель-
лям паеду, накуплю усялякага скрасіва (Борка-
вічы, Дрыс. п.). Крама са скраснымі таварамі
(Дзісна).*

ГАЛДѢТЬ, голасна, крыкліва, многімі галасамі
разам гаварыць; **галакаць**.

ГАЛИМАТЬЯ ж. фр. чаўпяжня, нісянецца.

ГАЛКА ж. птах. *Corvus monadula*; **каўка**.

ГАЛО ср. прылада да гбаньня дуг, абадоў; **гбала**.

ГАЛОПОМ м. фр. конскі бег скокам; **наўскач,
навыскач**.

ГАЛОША ж. верхні абутак ад балота ці сысюжы,
роблены з гуміластыкі; **калёш, калёшы**.

ГАЛСТУК м. ням. павязка каля шыі, хустка на
шыю, стужка на крахмалены каўнерык; **гальштук,
гальтук, стужак, шалік, шальчык**.

ГАЛУН м. фр. залатая, сярэбраная тасемка; **шаў-
рон, шаўроны**.

ГАЛЬКА ж. дробны акруглены вадой каменчык;
буглёўнік, буглёк.

ГАЛЮЦИНАЦІЯ ж. лац. абман чову; **амарока**.

ГАМ, крык многіх галасоў; **галакня, гоман**.

ГАНГРЕНА *ж. лац. мэд.* чорнае трупяхлё.

ГАРАНТІЯ *ж. франц.* парука, заручацца.

ГАРДЕРОБ *м. франц.* бакоўка, шафа, меісца для адзення; **адзежня**, адзежная шафа.

ГАРДИНА *ж. франц.* заслона, запавеса.

ГАРМОНІЯ *ж. лац.* сугалоснасьць.

ГАРНИЗОН *м.* войска назначанае да пастою ў горадзе, крэпасці, домаседнае войска; **залога**.

ГАРУС, сучаныя ніткі для вышывання; **гурыня**, **кужля**. *Вышыла кужлёй кашулю. Дай мне пасмо, клубочак чырвонай кужлі да вышывання (Шаркаўшчына Дзіс. пав.), Кужлёю шыла шоўкоў платочак (Дзьвінск).*

ГАСПЕЛЬ *м. ням.* навой.

ГАСТРОНОМ *м.* знавец смаку ў ежы; **смакар**.

ГАУПТВАХТА *м. ням.* будынак або кватэра для цэлай варты; **вартоўня**, **адвахта**, *Павялі на адвахту.*

ГВАРДІЯ, адборнае войска; **гвардзія**, **выбранцы**, **выбранецкі**.

ГВОЗДИКА *ж. расьціна* Caryophyllus, Caryop. aromaticus; **гвоздзікі**.

ГВОЗДЬ *м.* зьлезная шпілька з шапкай; **цьвек**, **цьвяковы**, **цьвячыць**, **цьвекаваць**. *Драўляны—да зьнізаваньня дрэўляных часьцей--гвозд, загваздаваць. Гваздоўка, булдава, якой тоўсты канец набіты цьвякамі.*

ГДЬ *прислоўе* дзе, **айдзе**, **айдзе-ж**. *Айдзе куца, там і рвецца. Айдзе-ж мае дзетухны, мае красачкі. Дзе табе, а дзе яму да цябе.*

ГЕЕННА *ж. гэбр.* пекла, апраметная; **гэенна**.

ГЭКСАМЕТР *м. грэцк.* шасьцітонны верш, дзе стапа складаецца з двух доўгіх, ці аднаго доўгага і аднаго кароткага, складоў; **гэксамэтр**,

ГЭЛІОМЭТР *м. грэцк. астр.* сонцамер.

ГЕМОРОЙ *хвароба*, **лястыр**.

ГЕНЕАЛОГІЯ *ж. лац.* радавод, родапіс.

ГЕНЕРАЛ, высокі вайсковы чын; генерал.

ГЕНЕРАЦІЯ *ж. лац.* род, пакаленьне.

ГЕНІЙ *м. лац.* невідомы безцялесны дух, добры або злы; самаісты творчы дар у чалавеку; **геніюш**, **геніяльны**, **геніяльнасьць**.

ГЕОГЕНІЯ *ж. грэцк.* навука аб паходжаньні, аформленьні і тварэньнюся зямлі; **зямлеродвад**, **геогенія**.

ГЕОГНОЗІЯ *ж. грэцк.* навука якая дасьледуе напластоўку зямлі, склад і якасьць цьвёрдай зямельнай кары; **землясноў**, **геогнозія**.

ГЕОГРАФІЯ *ж. грэцк.* навука якая апісуе, дасьледуе зямлю; **зямлеапісаньне**, **географія**.

ГЕОДЕЗІЯ *ж. грэцк.* высшая землямерыя; практычнае трыгономэтрыя; землямерная матэматыка; навука аб мэраньні і вылічаньні зямель; **землячотаваньне**, **землямерніцтва**, **каморніцтва**, **геодэзія**.

ГЕОЛОГІЯ *ж. грэцк.* злучэньне геогеніі і геогнозіі, навука аб пераменах, пераваротах і стане зямной кары; **земляведаньне**, **геологія**.

ГЕОМЕТРІЯ *ж. грэцк.* часьць метэматыкі; навука аб прадоўжнасьці, аб прасторы; навука аб лініях, аб плоскостях, аб целах; гэты тры часьці называюцца: **лініе(лонгі)мэтрыя**, **планіметрыя**, **стэрэамэтрыя**; **геомэтрыя**.

ГЕОРГИНА *ж. расьціна* *Georgina Dahlia*; **юргіня**, **юргінія**.

ГЕРАЛЬДИКА *ж. грэцк.* навука аб гэрбах; **гэрбаведаньне**, **гэральдыка**.

ГЕРОЛЬДІЯ *ж. грэцк.* установа якая кіруе радаводнымі справамі; **гэрольдія**.

ГЕРОЛЬД *м.* урочысты ганец, апавесьнік; **гэрольд**.

ГЕРБАРІЙ *м. лац.* сабраньне сухіх расьцін; **зельнік**, **траўнік**, **былінар**.

ГЕРБ *м.* рысунак з выябражэньнем на ім знакаў прысволеных дзяржаве, гораду, дваранскаму роду; **гэрб**, **клейнад**.

ГЕРКУЛЕС *м. грэцк. міт.* магут, волат, асілак; *гэркулес.*

GERМАНИЗМ *м.* зварот, або выражэньне ласьцівае нямецкай мове; *гэрманізм.*

ГЕРМАФРОДИТ *м. лац.* чалавек або жывёла патворнай формы, які злучае ў сабе, больш або менш, азнакі аболвых постацей, мужской і жаночай; *абамуд, сумуд.*

GERМЕНЕВТИКА *ж. грэцк.* навука якая аб'ясняе св. пісьмо; *гэрманэўтыка.*

ГЕРМЕТИКА *грэцк.* альхімія, фальшывая, тайная навука аб вытварэньні золата; *гэрмэтыка,*

ГЕРМЕТИЧЕСКИЙ, наглуха задушкаваны, недаступны наветру; *шчытны, наўшчытны.*

ГЕРОЙ *м.* **ГЕРОИНЯ** *ж.* харобры ваяр, магут, слаўны змагар у вайне і міры, самапасьвятны, самаахвярны змагар, галоўная асоба падзей; *герой.* Даўней у нас ужывалі дзеля абазначаньня гэтага паняцця: *харобр, харобрасьць, а такжа магут, магучасьць* у значеньні удалага ваяўніка. Татарскае слова *багатыр* да XIV ст. было невядомым у нас; замест яго гаварылі: *палянец, волат.* Слова *палянец*, праўдападобна, паходзіць ад названьня качаўнічых плямён—*полаўцы.* Як з найменьня народу *Обры* утварылася польскае *olbrzym*, з найменьня народу *Спалаў*,—расійскае *исполин*, гэтак сама ў нас, з Полаўцаў, вытварыўся тэрмін *палянец.*

ГЕРУНОК *м.* названьне косага навугольніка у сталроў; *касавень.*

ГИБКИЙ, хілкі, гнучкі, хібкі, хібаць. *Хібкіга стану кабета.*

ГИБНУТЬ, нікнуць, счазасьць, прападаць; *гінуць, загінуць, загуба, загібель, пагібель.* Гібель, многа, бязмерна, бязліку.

ГИГАНТ *м. грэцк.* вялікі узростам чалавек; *волат, гіган.*

ГИГИЕНА *ж.* веда або знаньне як заховываць здароўе; *гігієна, здароўнасьць.*

ГИГРОМЕТРИЯ *ж. грецк.* наука аб памеры вогкасьці наветра; **гігромэтрыя**.

ГИДРА *ж. грецк.* баечны, водны многаловы зьмей; зьло супроць якога німа спосабаў; **гідра**.

ГИДРОЛОГИЯ *ж. грецк.* наука аб складзе рожных вод; **гідролёгія, вадазнаўства**.

ГИК *м. марск.* рэдкая смала да смоленьня вадаплаваў; **дзёгаць, вар**.

ГИЛЬДИЯ *ж. ням.* стан, цэх, ступень у цэху пркл. купецкім; **гільдзія**.

ГИЛЬЗА *ж. ням.* папярковая, клееная, а часам бляшаная трубка да ракетаў і карабінных набояў; **понаўка, понавень**.

ГИЛЬОТИНА *ж. фр.* прыбор да караньня сьмерцю; **гільётына**.

ГИМНАЗИЯ *ж. грецк.* вучомная установа сярэдняй ступені, паміж нізшымі і унівэрсытэтам; **гімназія**.

ГИМН *м. грецк.* хвалебная несьня; **гімн, хваласьпёў**.

ГИНЕКОЛОГИЯ *ж. грецк.* наука аб здаровым і хворым стане жанчыны; асобнасьці жаночага арганізму; **гінекалёгія**.

ГИПЕРБОЛА *ж. мат. грецк.* крывая лінія якаябы азначалася на паверхні галавы цукру (конуса—кучменя), калі яе разсячы збоку, простападна ўдоўж; **вобля**.

ГИПЕРБОЛОИД *мат.* геомэтрычнае цела творае аварачваньнем гіпэрбалы; **воблясьмень**.

ГИПОЛОГИЯ, ГИППИКА *ж. грецк.* наука аб конях; **канёўства, гіполёгія**.

ГИПОТЕЗА *ж. грецк.* дапушчэньне, дагадка, домнеўка.

ГИПОТЕКА *ж.* парука, заклад, парука закладаньнем маецнасьці; **гіпотэка**.

ГИПОТЕНУЗА *ж. грецк. мат.* старана простакутніка, супроцьлеглая простакуту; **наскосьніца, укосьніца**.

ГИПОХОНДРІЯ *ж. грєцк.* ні́зша ступе́нь ма́нхоло́ї, скло́ннасьць да за́думле́насьці і чо́рних мы́сляў; **гіпохондрія**.

ГИПС *м. выкопнае*, сярчана-кіслая вапна; пера-
паленая яна разсыпаецца і лачна ўпівае ваду, цьвяр-
дзе і застыгае з вадой вельмі хутка; **гіпс**, **гіпсовы**,
гіпсавець.

ГИРЛО *ср.* (горла), рачное усьця на якія рака
падзяляецца пры ўліваньніся ў мора; **рыга**, **рыгва**.
Наньы плытнікі пры усьці Дзьвіны разрожняюць лаг-
во ракі і **рыгі**, **рыгвы** яе (зраўняй слова **рыгавы**
выкідаць вон праз горла страву, а такжа пацёкі ва-
ды — **рагі**).

ГИРЛЯНДА *ж. фр.* доўгі вянок; **суплёт**, **гір-
лянда**.

ГИРЯ *ж. вага.* *Фунтовая, пудовая, вага*, але і
гіра.

ГЛАВА *ж. старсл.* галава, галавіца, галоўка,
галавешка, галаўня, галавізна

ГЛАВАРЬ, галавар, галаварскі, галаварства.

ГЛАВНЫЙ, галоўны, галоўнасьць, галоўнік.

ГЛАВНОКОМАНДУЮЩИЙ, галоўнакамандую-
чы, ваевода.

ГЛАВНОНАЧАЛЬСТВУЮЩИЙ, галоўназьверхні,
дыктатар.

ГЛАГОЛ *м. црксл. слова, мова.* *Грам.* часьць
мовы, адзел слоў якія выражаюць чыннасьць, ста-
новішча, трываньне; **словачын**, **дзеяслоў**.

ГЛАДИТЬ, раўняць, выгладжываць матэрыял, тка-
ніну пеглям (утюгом); **пегліць**. *Пегель*, гэта масыў-
ны жалезны прадаўгаваты трыкутнік з ручкай, каб
нагрэць яго ўкідалі ў добра напаленую печ; асоб-
ная адмена пегля „з душой“, калі не сам пегель
напалялі ў печы, а некалькі яго „душ“, якія нача-
родна ўкладаліся ў сярэдзіну пегля.

ГЛАДЬ *ж.* асобны спосаб шыцьця, вышываньня,
калі нітка кладзецца каля ніткі гладка і роўна; **лос**,
лосны шоў, **вышываць пад лос**.

ГЛАДЬ *ж.* гладкасьць, чыстая роўнасьць: у *лесе*, гал, прагал, прагаліна; *на вадзе* гладкія паясы: *ласа*.

ГЛАЗЕТ *м. фр.* тканіна з шаўковай асновай і гладкім сярэбраным або залатым утокам—грызэт.

ГЛАЗУРЬ *ж. ням.* шклісты блеск наводжаны праз агонь на гліняныя вырабы; *паліва*, *глёк*.

ГЛАЗ *м.* орган зроку; *вока*, *вочы*, *вочкі*, *вочны*; *зікры*, *бакулы*.

ГЛАЗОК *м.* у *пярсьцёнку*, *жукавіна*, *жукавінка*.

ГЛАЗЬТЬ, талопіць вочы, талопіцца, зерыць.

ГЛАС *м.* голас, голасны, галасаваць, крычаць голасна, крэпка.

ГЛАСНОСТЬ *ж.* разгалоснасьць публічная, прылюдная; галоснасьць, яўнасьць.

ГЛАСИТЬ, цьвердзіць, павяшчаць.

ГЛАСНЫЙ *м.* сібра гарадзкой управы, магістрату, лаўнік

ГЛАШАТАЙ *м.* клікун, клікатар, спавестнік.

ГЛЕВ *м.* сьлізь, якая пакрывае рыбу; *глёс*, *глюз*.

ГЛЕТЧЕР *м. ням.* горны лёд, ляднік, ледавень.

ГЛИНА *ж.* агульн слав. *гліна*, *глінка*, *гліняны*, *глінясты*.

ГЛИСТА *ж.* чарвякі, якія жывуць у кішках чалавека; *гліста*.

ГЛОБУС *м. лац.* клуб які выбражае нашу зямлю (зямны глобус), нябесны круг з гвездамі (нябесны глобус), *глобус*.

ГЛОДАТЬ *што*, агрызаць, аб'ядаць або выядаць што з цьвёрдага; *глабаць*, *гладаць*. *Наехалі госьці, гладаць косьці, Голай косьці і сабака ня гложэ, Бяззубы ня гложэ, а толькі глабае косьць. Глабае стары сухія скарынкі. Глодыр* *м.* *глодырка* *ж.* сварлівы, кваклівы, прычэплівы чалавек.

ГЛОТАТЬ *што*, глытаць, глынаць, каўтаць, лыкаць, *Глытае сьлёзы свае ціхамоўкам. Ні*

дыхнуць, ні глынуць. Вада паглынула дабытак.
 „... узяў прычасьце, але не пракаўтнуў яго (Сержсп.
 24 с.). Каўтае як гусак клёцкі, Лыкні крыху
 вады, Ён ужо ня лыкае, а локча гарэлку.

ГЛОТОК м. глынок, глыток, каўток, глыцень, лык.

ГЛОТКА ж. глотка, глытніца, глонаўка, гланка, лыкніца, коўтніца.

ГЛУБИНА ж. глыбіня, глыбата, глыб, глыбежа, глыбей, глыбчэй, глыбокасьць, глыбіць, глыбавіна. Глыбокае мора, глыбокая рака. Што глыбей, то лепей. Глыбчэй апусьці кручок у вудзе. Там не далека ад берагу ёсьць глыбавіна. Глыбежа там незьмяроная.

ГЛУБОКОМЫСЛІЕ ср. глыбокадумлівасьць.

ГЛУПЫЙ а чалав. неразумны, путавумны, абмежанага розуму; глупы, глупенькі, глупец, глупасьць, глупаватасьць. глупень, глупыр, глупяндзей.

ГЛУХОЙ а чалав. пазбаўлены здольнасьці чуць; глухі, глухаваты, глохнуць, глухата. Глухая бяроза, асобная адмена з касматымі лісьцямі. Глухмень, глухая пара дня ці году; закінутае, запушчанае, дзікае мейсца.

ГЛУХАРЬ адмене цяцярука *Tetrao Urogallus*, глушэц.

ГЛУХОНЪМОЙ—нямы.

ГЛЫБА ж. аблом, ком цвёрдай зямлі ці дзірвана на ральлі, камага, глыба, ком.

ГЛЯДЪТЬ на што куды; глядзець, гледзіны, агледзіны, угледзіны.

ГЛЯДЬ, зір, зірк! Я толькі зір у хату. Зірк, вачыма на мяне.

Зірні на бачок, дзе стаіць мачок.

(Р 8-9. 103).

ГЛЯНЬ, зірні, гля, глянь. Ты-ж толькі глянь, зірні сюды, Людзі мае, гля, што ён роріць (Гродз.).

ГНАТЬ, гнаць, жануць. *Жані, гані яго вон. Пажанулі, пагналі статак у поле.*

ГНЕТЕНЬ, **ГНЕТ**, прыбор да выцскавання мокрасыці, клушчу з насення: **цісло**, **прытуг**, **ціскі**.

ГНЕСТИ, **ціснуць**, **уціскаць**, **прыгнятаць**, **прытужаць**. *Ціснуць боты. Цісьне душу з цела. Уціскае нас. Уціскае парабкоў работай. Гняце гнётам душу. Прытуж парубень вяроўкай. Прытугу вялікую цярпелі мы за прыгону.*

ГНИТЬ аб арганічн. целах; **гніць**, **гнілы**, **гніль**, **гніенне**, **гнільны**, **гніляк**, **гнілец**, **гнілавень**.

ГНОЙ м. прадукт гніцця, печы, якая выдзяляецца з ран; **гной**, **матэрыя**, **глюз**. Кал дамовых жывёлаў вывожаны на поле **гной**, **навоз**.

ГНОЕЦ м. гнойны нарыў: **скула**, **верад**.

ГНУСИТЬ, гаварыць у нос; **гугнавіць**, **гугнавы**, **гугнавень**.

ГНУСНЫЙ, гідкі, абрыдлівы, паганы, подлы; **агідны**, **абрыдлівы**.

ГНУТЬ што, **гнуць**, **гібаць**. Каравай гіблюць на сталі. (Крачк. стр. 40). *Гнулі мы дугі вязовыя, сягнем і лазовую. Па гбаў бляху вязучы. Добра гбаць гібкае.*

ГНУШАТЬСЯ, гідзіцца. **брыдзіцца**, **грэбаваць**.

ГНѢВ м. **гнеў**, **гнеўны**, **гневацца**, **гняўлівы**. Гневаш названне старасьвецкага крыўскага танца.

ГНѢДОЙ м. аб каню, туру, лося; цёмнарыжай масыці с чорнай грывай і хвастом; **гняды**, **сапоры**.

ГДѢДО-СИВОВАТЫЙ, **цісавы**.

ГНѢЗДО ср. **гняздо**, **гнездавіна**, **гняздзісты**.

ГНѢЗДИЛО ср. **гнязно**.

ГОГОКАТЬ, **гойкаць**. *А ці ня едуць ды ці ня гоікаюць (з вясельн. песьні).*

ГОБИНА, **ГОБЗИНА**, **ГОБЗА** ж. стар. ураджай, дастатак, збожжа.

ГОВОРИТЬ што. **Кзаць**, **гаварыць**, **гаманіць**, **галакаць**, **галёкаць**, **гутарыць**, **размаў-**

ляць, гукаць, дудукаць, зюкаць зяпаць. Казаць, выражае паняцьце высказу не ўзаемнага, а ад першай, другой, ці трэцяй асобы. Я казаў ім каб яны пагаварылі аб гэтым. Яны (ён, яна) прышлі і сказалі мне. Ня буду казаць вам аб тым, што людзі мне пераказывалі. Гаварыць могуць паміж сабой двоя, ці многа людзей, прычым разумеенца, што мова іх мае спакойны характар. *Мы пагаварылі і разышліся. Яны сядзячы за сталом гаварылі аб усім* (але нельга—казалі аб усім). Гаманіць, знача гаварыць голасна, паднятым голасам, сярдзіта, запальчыва, сварыцца крычаць. *Гаварылі, гаварылі і раптам загаманілі! Пагамані ты, бацька, на свайго хлопца. Гаманлівы быў сход;—крыклівы, сварлівы. Порах, порах па дарозе, што за гоман па дуброве* (Безс. 43). Галакаць—гаварыць крыкам, крычаць (польск. hałasować). *Чаго ты галакаеш як у краме ці лесе. Як толькі зьбяруцца, зараўсе разамі загалакаюць*. Галёкаць—крычаць на ўвесь голас. У лесе галёкаюць склікаючыся. Гутарыць, адпавядае расійскаму „бесѣдовать“, гаварыць спакойна, разважна. Гутарка—рас. „бесѣда“. Размаўляць—сярэдняе па значэнню паміж—гаварыць і гутарыць. Гукаць тое-ж што і дудукаць. *Ой я толькі, матулічка, ў галоўках стаяла, сардэчна гукала. Дзіс. п. (С. 8. 184).* Дудукаць—вясці размову прыніжым голасам, прыязную, спакойную, безаб'ектную, а так аб усім, рас. „калякать“. *Старыя сойдуцца вечарам, пасядуць на прызьбе і дудукаюць сабе. Зюкаць—гаварыць голасным, сьвістучым шэптам. Што вы там зюкаце, зюзюкаеце па кутох! Маўчы, ані зюкні.* Запаць, бязсільна крычаць, крыкліва і бязсэнсу гаварыць (ад „зяпа“ разінутая пасьць, глотка). *Не зяпай ты ўжо, ніхто цябе ня слухае. Зяпае, аж вушы тратчаць, а слухаць няма чаго.* Зяпайла—крыкун, беззьмястоўны прамоўца.

ГОВѢТЬ, ГАВЛИВАТЬ стр. жыць, быць; цяпер: пасьціць, прыгатоўвацца да споведзі. *Загавіны*

тое-ж што і запусты, пераход на посную страву. *Загавеў душой*, памер у пер. знач.

ГОВЯДО *ср. царк.* буйная рагатая скацежа, бык, вол, карова; у гэтым знач. у нас на Палесьсі слова *гавядо* і цяпер ужываеца.

ГОВЯДИНА *ж.* валавіна, ялавічына.

ГОГОЛЬ *м.* адмена дзікіх качак; *нырок, кракель, краквель.* (*Anas etangula*).

ГОД *м.* час за які зямля абыходзіць кругом сонца; *год.* Памылкова ужываюць некаторыя слова *рок*, якое у нас з найдаўнейшых часаў азначае *тэрмін*, рас. „срок“. *Рок завіты*, тэрмін аканчальны. *Рок судовы*, тэрмін суда.

ГОДИЧНЫЙ, гадавы. *Гадавы работнік, Гадавы час на заплату. Гадавая арэнда.*

ГОДНЫЙ, здатны, прыдатны, надатны. *Здатны, прыдатны, да навукі, да работы, да ўжытку.*

ГODOВЩИНА, дзень, здарэння ў протлым, або прошлых гадах; *гадавіна, угодкі.*

ГОЛАВЛЬ *рыба*, галавель, галавень.

ГОЛЕНЬ *ж.* часьць нагі ад калена да ступені: *лытка*; *косьці* дзьве:—*гічэля і цеціўка.*

ГОЛЕНИЩЕ *ср.* часьць бота вышэй прышвы, якая абыймае лытку; *халява.*

ГОЛИК *м.* абскробак веніка, *галень, дзяргач.*

ГОЛОД *м. агульн. слав.* *голад, галадаць; галадоўка, галодны, галадуха, галадушчы.*

ГОЛОВА *ж.* *галава, галавісты; галавач, галавізна.*

ГОЛОС *м. агульн. слав.* *голос, галасавы, голасны.*

ГОЛОУСЫИ *м.* *бяззусы, музтай, музгач, галамоўжа.*

ГОЛОВОКРУЖЕНИЕ *ср.* *заварот галавы, кручэнне галавы.*

ГОЛУБОЙ, сьветласіні; *блакітны.*

ГОЛУБИКА *ягада, чарніца, баравіца.*

ГОЛЫЙ *агульн. слав.* голы, галець, голь, галізна, галяк, галец, галыш, галасьцень.

ГОЛЫТЬБА, галота, галастра, галасьцьва, галацьва, галцяйства.

ГОЛЪМЫЙ *црк.* вялікі, слаўны.

ГОМЕОПАТІЯ *ж. лац.* спосаб лячэння, абаперты на пераконаньні, што кождае лякарства нішчыць тую хваробу, якую само выклікае, або ей падобную, тады як *алеопатія* або спосаб агульнапрыняты, паступае адваротна, кіруючыся змагацца з хваробай лякарствамі проціўупльваючымі. Акром таго гомеопатія зазвычай дае лякарствы ў вельмі малых дозах; **гомэопація**.

ГОМИЛЕТИКА *ж. лац.* багаслоўская навука, якая тлумачыць тэорыю царкоўнага прапаведніцтва і гісторыю прапаведніцкай літэратуры; **гомілетыка**.

ГОНЕНИЕ, сьцігаваньне, сьцігомы, сыгар, сьцігач, прасьледываньне, прасьледаваны, прасьледаўлік; ганежа.

ГОНКИ *мн.* сугонкі, здагонкі, выперадкі, перагонкі.

ГОНОРАРІЙ *м. лац.* адноразовая плата за інтэлігенцкую працу літэратару, доктару; **гонарар**. Добра адпавядае гэтаму паняццю слова **дзякло**, якое сустрачаецца ў нашай старой літэратуры ў знач. дагэтуль не акрэсьленага падатку, а ў народнай мове, пункт у пункт, у тым значэньні што і гонарар. *Я прынясла доктару дзякла за лячэньне—капу ячак (Барыс. пав.). А сколькі-ж дзякла, войчанька, возьмеця за вянчаньне (Празарокі, Вілейск. пав.).* Каля Ільлі, Віл. пав. і каля Кабыльнін, Сьвянц. пав. ужываюць слова **дзякло** такжа і ў значэньні дабравольнага датку, як быццам ўзяткі. *Дай пісару дзякла рубель, то і прытчэй выдасьць паперы. Занясі вучыцелю дзякла—ячак, каўбас; то і вучыць лепш будзе (Сьвір, Сьвянц. пав.).*

ГОНОРЕЯ *ж. грэцк.* хвараблівае цячэньне з мачавых чэлясаў; **вурзпель**. *Вурзпільная баба. Вурз-*

лэй заказіўся. Вурзпель, вурзпляўка, хворы—рая на вурзплю.

ГОНТ м. шырокая лучынка да крыцця страхі, калі шчапаная: **драніца**, **цёс**, **поцес**; калі пілаваная—**гонт**. У смаленшчыне называюць шчапаную драніцу **дор**, **дорніца**. *Дорам крытая хата.*

ГОНОШИТЬ што, спароміць, зьбіраць, шчадзіць; **кантопіць**. *Прыкантопіў капейку і добра. Скупіндзя гэта кантопіць грошы, а ў бядзе не паможэ.*

ГОНЧАРЬ м. (ад горан), майстар які вырабляе з гліны начыньні; **ганчар**, **ганчарства**; *насьмешліва: гаршкаль*

ГОРА ж. агульн. слав. гара, горка, горны, **гаранскі**.

ГОРЬКА ж. пагорак, узгорак, грудок.

ГОРЕЦ, *жыхар*. гор; **гаранін**, **гаранка**, **гаране**, **гаранскі**,

ГОРБУШКА ж. адрэз ад караваю хлеба, зрэзак караваю, бохана, булкі хлеба; **акрайчык**, **капырок**.

ГОРНИЦА ж. чыстая палавіна сялянскай хаты; **сьвятліца**, **станція**.

ГОРЕНКА ж. сьвятлічка над хатай; **салька**, **сьвяцёлка**, **гоўбчык**, **гаўбец**.

ГОРАЗДО прысл. шмат, горазна (*Смал.*),

ГОРБ м. кожная выпукласць на пласмені, агульн. слав. горб, **гарбы**, **гарбіна**, **гарбаціна** **гарбок**, **гарбыль**, **гарбач**, чалавек гарбаты; **гарбісты**, **гарбаваты**, **горбкі**, **гарбасты**, **гарбець**, **горбіць**, **горбіцца**, **гарбаець**, **гарбаносы**. **гарбаплечы**. *Ты кладзі яго пласмом, а ён ляжа гарбом. Старэе, гарбее. Касавокі, крывы ды гарбаты, што чорт рагаты.*

ГОРДЫЙ, надуты, натапоршчаны, насторшаны, настабуршаны; **чванлівы**, **пышны**, **напышаны**, **гордзівы**, **думны**.

ГОРДЫНЯ ж. чванства, пыха. дума.

ГОРДЕЦ *м.* чванлівец, пышлівец. Няма чаго чваніцца, чванства сваё паказываць і так усе цябе чванліўцам завуць. Пышліўца гэтага трэба асадзіць.

ГОРЕ *ср.* бяда, няшчасьце, злыбяда, напасьць; гора, гараваць.

ГОРЕМЫКА, гарапашнік.

ГОРЕСТЬ *ж.* жуда, нуда, жупота, смутак, бядаваньне, туга, гарота. Пажупіў Грышка з жонкаю (Сержп, стр. 7). Пабядавалі дзед з бабай, пабядавалі ды што рабіць. Жыцьцё наша цяжкое, гаротлівае. Жыцьцё жупатлівае.

Тужыла, бядзіла салаўёва мамка,
Што-ж майго салавейка з палёту нет?
(Шэйн Т. І. ч. 2 с. 53, Арш. пав.).

ГОРЕЧЬ *ж.* горыч, гарчыня, горкасьць, гарчыя. Гавораць яшчэ ў знач. горкасьці,—чэмяр. Чэмярна на душы, на сэрцы. Жыцьцё грудай пасьцелена, чэмярам пасеяна.

ГОРИЗОНТ *м.* грэцк. акрай зямельнай паверхні наўкол глядача, дзе быццам прытыкае неба да зямлі; небасхіл, кругавід, кругазор. Круг паняццяў чалавека, граніцы таго, што ён можа абняць вокам свайго розуму, паводле ступені свайго умысловага разьвіцця; кругазор.

ГОРИЗОНТАЛЬНЫЙ, які ляжыць ў ровень зямлі, мора: на што свабодна спушчаны прападае пад простым кутом; паземы, паземны, падольны.

ГОРИСТЫЙ, гарысты, гаравісты, гаравіты.

ГОРЛО *ср.* вузкі праход, трубка ў сярэдзіне шыі якая мае два праходы: дыхніцу або горла дыхавое, якога галоўка зверху выступае і твораць—коўцік, рас. „кадык“, і горла, ласьціва — глонаўка, праз якую праходзіць страва, яно ляжыць ззаду за дыхніцай, ўшчыць на хрыбетках; глоткай, глонаўкай, глытаюць, дыхніцай—дыхаюць; горла, гарлавіна, гарляк, гарляны, гарлаты, гарласты.

ГОРЛИЦА ж. адмена галубоў *Columba turtur*; турук, стар. горліца, сінагорліца.

ГОРЛАНІТЬ, зяпаць, галёкаць, крычаць, крыкач, зяпель, той, хто крычыць, зяпае.

ГОРНИЦА, сьвятліца, пакой.

ГОРНИЧНАЯ ж. пакаёўка.

ГОРНОСТАЙ зьвярок *Mustella erminea*; гарнастай.

ГОРН, ГОРНИЛО ср. горан, гарно.

ГОРНИЙ, наўзгорны, наўгорны, нагорны.

ГОРОДИТЬ што, абнасіць агародай, плотам, тынам, наагул—клеціць, будаваць; **гарадзіць, гарадзьба, агарода, гарод** агароджаны кавалак зямлі, **гародчык** малы гарод, кветнік.

ГОРОД м. горад, гарадзкі, гараджанін. Даўнэй у нас разрожнівалі горад і места, цяпер часта горад і места прымаюць за адно і тое-ж і зьмешваюць; пад словам, *горад* разумелі часьць гораду абнесеную агародай замак, ням. *Burg, местам* называлі рэшта дамоў гораду. Зам. горад, пішуць цяпер место пад уплывам польшчыны. *Не люблю я места, па расійску—горад, бо надта-ж там цяснота і вялікі сморад (Бурачок)*. Калі ў XVІ ст. уводзілі па гарадох у нас майборскае права, то адначасова існавалі два суды па гарадох: *грозкі* г. зн. замковы, крэпасны і *местскі* г. зн. грамадзянскі, мяшчанскі.

ГОРОСКОПІЯ ж. варажба паводле гвёздаў гараскопія.

ГОРОХ м. расьціна *Pisum*; гарох, гарохавы, гарошак, гарошавіны, гарохаўка, гарошавіна, гарошына.

ГОРСТЬ, ямка далоні з пальцамі, мера чаго загорнутага аднэй далоньню і пальцамі; **жменя, горсьць**; загорнутае двума горсьцямі—прыгаршчы.

ГОРТАНЬ ж. дыхавое горла з галоўкай або коўцікам, ад якога ідзе пакрываючы яго ў часе глытаньня язычок—горцік; дыхніца.

ГОРСТАТЬ, гартаць, гарнуць, згарнаць.

ГОРШОК *м.* глыбокае начыньне з гліны рожн. формы; найменьня: **гаршчок** з шырокім верхам і вузкім выгбіста спускаючымся сподам; **гладыш** с шырокім верхам і вузейшым, роўна звужаючыміся бакамі дном; **стаўбун** амфоровідай формы; **гарлач** з перавачаным верхам; **жбан** форма гарлача але з аднэй ручкай.

ГОРЩЕЧНИК *м.* майстар які вырабляе з гліны начыньне, гаршкі; **гаршкаль**, **ганчар**.

ГОРЬКІЙ горкі, горкасьць, гарчыня, гарката гаркавы, гаркавата, горкнуць, гарчэць, гарчавець.

ГОРКЛЫЙ, які мае няпрыемны прагорклы смак; *елкі, ялчэць, зьялчэць, праелклы. Елкае масла лой, сала. Елкі смак, пах.*

ГОРЬТЬ, гарэць, гарэньне, гар, гаручы, гарэлы, гаркі, гарун, сугаркі; **паліцца**, **паленьне**, **палкі**, **паліва**, **апал**, **упал**.

ГОРЬНІЕ *ср.* горыва, палнасьць.

ГОРЬЛКИ, гульня у якой становяцца парамі, а адзін, спераду „гарыць“, ловіць; **сугаркі**, **вугалькі**, **гарыпні**.

ГОРЯЧИЙ, крэпка нагрэты, напалены; **гарачы**, **гарачлівы**, **гарачлівасьць**, **гарачэць**,

ГОРЯЧНОСТЬ, свомасьць або стан, гарачага, спыхлівага чалавека; **гарачнасьць**, **жарчыстасьць**, **ярасьць**, **запальчывасьць**, **палкасьць**, **ўспыхлівасьць**, **немарасьць**.

ГОРЯЧИТЕЛЬНЫЙ *напітак*, **гарачомлівы**.

ГОРЯЧКА *ж.* агульнае запаленьне крыві ў чалавеку; **гарачка**, **гаручка**, **агнявіца**.

ГОСПИТАЛЬ *м.* шпіталь.

ГОСПОДЬ *м.* даўней ужывалася ў знач. *господін*, цяпер як *эпітэт Бога; Госпад*.

ГОСПОДИН *м.* выслоў ветласьці да другой асобы; зам. стар. „господь“, ў значэньні: **валадар**, **пан**, **гаспадар**. Слова „господ“, „господин“ аднаго і тагож парадку што і слова **гаспадар**, якое

цяпер у нас ужываецца ў знач. рас. „хозяин“, даўней ужывалася акром таго ў значэнні валадар і рас. „государь“, прыкл. вялікіх князёў літоўскіх і князёў малдавянскіх тытулавалі **гаспадарамі**, а „государство“ называлі „гаспадарства“. Госпадарство молдавянское, госпадарство літовское, Дзеля адрожнення ад *гаспадар*, „хозяин“, ў княжым тытуле клалі націск на *о гаспадар, гаспадарскі, гасподараў*. У грамадскім жыцці ў XVI ст., сустрачаем яшчэ словы: **осподар і сподар** (падобна як з рас. „государь“ атрымалася скарач. „сударь“), але гэта слова было выціснута новым у тыя часы словам **пан**, прыйшоўшым да нас праз Польшчу. Слова **п а н** тагож парадку што нямецкае **v o n**, боснійскае **b a n**; падобна як на захадзе, так і ў палякаў, яно служыла эпітэтам двараніна, шляхціца, ў гэтым значэнні яно да апошніх немаль часаў ужываецца і ў нас. Хоць з другой стараны слова **пан** здаўна увашло ў народную нашу песьню, прыкл.: *Ой сыну, сыну, п а н е Васілю* (Р. 8-9 стр. 107), *А ці дома, дома сам пан гаспадар?* (Zienkiewicz, *Pieśni Pin-skie*). *Сядзіць пан Восіп за сваім сталом, за сталом сядзіць тры кубкі дзяржыць* (Р. 8-9 стр. 113). Не глядзя на гэта слова **п а н** у нас, у знач. ветлага эпітэту ніяк умацавацца дагэтуль няможа, галоўна дзякуючы соцыяльнаму змаганню з памешчыцкімі „панамі“, і беларускае адраджэнне ўвесь час стараецца знайсці іншы эпітэт. У ліку гэтых іншых эпітэтаў перапрабаваны былі, часцю ў літэратуры, а больш у грамадскім жыцці, словы: **сам, сама, ваша, васпан, паспаня; грамадзянін**, і, ўрэшце **ізноў гаспадар**. **С а м, с а м а** словы народныя, ужываюцца ў тым-жа значэнні, як рас. ветлае: „Вы“, „Вас“. Больш інтэлігентныя селяне, нават муж з жонкай, не гавораць да сябе на ты, кажуць — **с а м, с а м а**; тоё-ж самае і ў гутарцы са сваімі, роўнымі сабе, суседзямі, або калі хочуць падкрэсьліць да каго сваё уважлівае адношаньне. Падобна як **с а м, с а м а**. ў іншых ваколіцах кажуць **в а ш а**. Гэта апошняе слова больш пашырана чым першае. Утворана яно, праўдападобна, са скарачанага **Ваша Міласць**; як шырока яно ўжывалася ў народзе мож-

на мяркаваць з таго што у XVIII ст. апрасьцеўшую, зьбяднеўшую шляхту паны называлі „шляхціц ад вашэці“, зн. пад селяніна, які ў абхожаньні выка-зуе вядомую таварыскую агладу. Цяпер слова в а-ша старыкі сяляне гавораць ў знач „Вы“. В аспан, в аспаня, в асан, па моему, хоць можа мыляюся, слова тагож парадку што госпад, і господін у якім пачатковае прыдыховае, г. перашло ў в, (зраўняй для прыкладу—г о с п а д, з формай оспод. о с п о д н и); магчыма што і канцавыя д і н разьві-ліся незалежна ад польскага ўплыву, а тады, і слова пан, магло атрымацца самаістым шляхам ад ней-кага праарыйскага караня: (гос|вас|па|н|д). Урэш-це, апошнімі часамі маецца паварот да старога гас-падар (Нарцызаў „Важная фіга“) як да эпітэту ў знак ветласці. Некаторыя ужываюць і слова г а с-п а д з і н, але гэта апошняе ёсьць найнавейшы ў нас уплыў русыфікаціі. Я пропанаваў бы ужываць у знач ветлага рас. „Вы“, слова **ваша**; у знач. рас. господин, слова **пан**.

ГОСТЬ м. госьць, госьця, гасьціць, гасьцін-насьць, гасьцінец падарунак госьця, або з гась-ціны, агульна падарунак; **гасьцінніца** дом у якім госьцяць, астанаўліваюцца падарожныя.

ГОСТИННАЯ, сьвятліца, пакой дзе прыймаюць гасьцей; **сален, гасьцінная**.

ГОСУДАРЬ м. валадар, вярхоўны валадар зям-лі; **гасподар, гасподарскі, гасподарства; дзяр-жаўца**. Гэтым апошнім тытулам маскоўскія цары часам тытулавалі каралёў польсках у часе разьмірья каб зазначыць, што яны выбраныя не патомныя, як бытцам ім, царом, не раўня.

ГОТОВИТЬ што, прыгатаўляць, прыгатоўле-ны, прыгатовывацца.

ГОФРИРОВАТЬ франц. гафроваць, дробна вы-гібаць, набіраць складкі.

ГРАБИТЬ што, каго; зграбаць граблямі у адну кучу; **грабіць, грабцы** тыя што **грабуць, зграба-юць; грабленьне**. Забіраць сілай, гвалтам; **раба-**

ваць, рабунак; лупіць, лупежа, лупежнік. *Аблупілі па дарозе, грабіць, грабежнік, грабежа.*

ГРАБЛИ *ж. мн.* ручная прылада да зграбання; складаецца з *галоўкі* у якой ад 10 да 16 зубоў і з доўгай ручкі *грабавіла, грабаўя; граблі, грабельцы. Грабкі* сталовыя „вилки“, да браньня яды. *Грабзаць, шарыць рукамі. Грабзнуў рукой па плячах. Што ты грабзаешся па паліцы. Грабзаецца, лёзе на гару. Мядзьведзь грабзнуў лапай.*

ГРАБ *м.* дрэва, белы бук; *бераст.*

ГРАВЕР *м. ням.* майстар які выразае рысункі для аддрукаваньня іх, на дрэве, медзі і інш; **рытар, рыцец**—рытарскае далатцо; **рыць**, выразаць далатцом.

ГРАВЮРА *ж.* рыціна.

ГРАВІЙ *м. фр.* буйны пясок; **жвір, грант.**

ГРАДУС *м. лац.* ступень. Акружнасьць або круг дзеліцца на 360 градусаў; **градус.**

ГРАДАЦІЯ *ж.* разьбіўка, распадзел чаго на градусы, на ступені; **градація,**

ГРАД *м.* замерзшыя ў паветры дажджавыя кроплі: **град, градзіна, градны, градовы, градабой.**

ГРАД *м.* горад.

ГРАДОНАЧАЛЬНИК *м.* начальнік гораду; **гараднічы.**

ГРАЖДАНИН *м.* кожны чалавек які ухадзіць у склад народу, зямлі, дзяржавы; **грамадзянін, грамадзянскі, грамадзянства, грамадзянскасьць.**

ГРАМОТА *ж.* уменьне чытаць і пісаць; **граматнасьць, граматны.**

ГРАНАТА *ж. ням.* гарматны разрыўны набой, пустая куля напоўненая порахам з устаўленым у *сьвішч запалам; граната.*

ГРАНАТ *м.* фрукт цёплых краёў *Punica granatum* **гранат.**

ГРАНДІОЗНЫЙ *франц.* вялічэзны, аграмадны, **урочысты.**

ГРАНИТ *м.* граніт, дзікі камень.

ГРАНЬ *жс.* кант, руб, брыж, грань.

ГРАНИЦА *жс.* рубеж, мяжа, дукт. Найраней у нашай літэратуры выступае слова рубеж, пазьней мяжа і граніца, і ўрэшце, дукт. Слова *рубеж* праўдападобна — аугульна-славянскае, прынамні многія славянскія, мовы ўжываюць яго ў тым-жа значэньні як і ў нас, дзеля абзначаньня граніцы. Паходзіць яно ад славянск. „рубить“, сеч. Часта ў старой нашай літэратуры ўжывалася ў значэньні рас. „предѣл“, польск. „kres“. У народнай нашай мове цяпер не ўжываецца, хоць ведама ей слова *руб*, ў значэньні рас. „грань“. *Граніца*, паяўляецца ў актовай мове не пазьней XVI ст., слова аднаго і таго-ж караня з: *гранка*--кантовы скрыль пчалінай, вузы даўней--а ў некаторых беларускіх гарадах і дагэтуль,—звязка шрыфту набранага да друку; *грань*, востры выступ, вугол на чым колечы; *граніць* рабіць канты на рэчы не канцастай, а такжа, у ратайстве, ўзначэньні дзяліць поля на лехі. Цікава адмеціць, што ў некаторых мясцох, прыкл. каля Вяліжа, *граніцай* называюць ляху, рас. „грядка“. *Пасеяў граніцу калапень і 10 граніц капусты пасадзіў*. Пасколькі ў старой літэратуры рубеж і граніца ўжываюцца дзеля абзначаньня лініі раздзяляючай зямлю, то мяжа ня мае гэтага значэньня. Яна абазначае не заараную баразну зямлі, як разьдзел паміж ральлэй. У значэньні разьдзяляючай лініі слова мяжа пачало быць тасаваным толькі ў апошнія часы. Слова *дукт* у значэньні граніцы, рубяжа, пачынае сустрачацца ў актах XVII ст. У жывой мове ўжываецца больш паміж інтэлігенціі, ў Лепельскім павеце. Дукт слова лацінскае.

ГРАФА *жс.* рыса на паперы якая дзеліць яе на стаўбцы, клеткі і лініі; **рубрыка**, **стаўбец**.

ГРАФИН *м.* *франц.* шклянная бутля звыкла з добрага шкла да падаваньня на стол напіткаў; **букач**, **букатка**; калі з доўгай шыйкай **гусец**, **гусачок**, **гусак**.

ГРАФИТЬ, лінаваць, рубрыкаваць, рубкаваць; рубнік, чатырохкантовая лінейка.

ГРАЦА *ж. ням.* трызубы крук да ачысткі лех ад травы; дзяргач, кастыр.

ГРАЦІЯ *ж. грэцк.* стройнасьць грацыя,

ГРАЯТЬ, кармаць, гракаць.

ГРАЙ, **ГРАЙВОРОН** *птах* Corvus frugilegus; грак, гракі; гракаць, крычаць як грак.

ГРЕЗИТЬ Марыць, крозіць, мроіць. Слова—марыць—у значэньні рас. „мечтать“ зайшло да нас, і то вельмі нядаўна, пад ўплывам польскай мовы, ў якой маецца словы: marzyć marzenie. У беларускай мове пад словам ма-ра разумеецца мітычная істота, якая ў часе сну кладзеца на чалавека і душыць “ (Федороўскі, Lud Biały. Т. I.), якая паказуецца як чорны прывід начама. Гэта хутчэй будзе „прызрак“, „кошмар“, але ніякім спосабам ня можа быць „грэза“ „мечта“. Дзеля гэтага слова ма-ра, ў значэньні рас. „мечта“, „грэза“, польскага-- „marzenie“ раз на заўсёды трэба адкінуць, як нязгоднае з нашай мовай. Крозіць, слова складзенае з: крозь, скрозь і зеціць—узірацца; па этымолёгічнаму свайму складу яно зусім адназначна з рас. „грезить“, „грёзы“. Ля-ту-це-ць, ля-ту-на-к, мне здаецца, слова не зусім выражае паняцце „грэза“ „мечта“, яно мае нейкі іншы, няхўватны адценак гэтага паняцця. М-ро-я мроіць, ужываецца—па Сожы ўверх да Мсціслаўля, і на захад да Бярэзіны—у народнай мове. Яно вельмі падобна да украінскага, „мрія“, „мріять“; фіксуе паняцце нечага здалёк сьвецячага, нечага ў памяці мільгаючага, што чуецца, але з трудом улаўліваецца—*Мроіцца мне ў памяці. Ледзь душа ў целе мроіць. Ёй ўсё замужжа мроіцца. У мроі ў сабе хлапец музыкантам стацца.* На захад ад Бярэзіны кажуць: роіцца, уроіў. Роіцца нейкі. *нязьведаны край (Алесь Гарун).*

ГРЕМѢТЬ, грымець, грымоты, гримнуць, гром.

ГРЕСТЬ, грабці, грабнуць, грабаць, граблі, грабок.

ГРЕБНОЙ аб вадаплавах; веславы, вёслаўка.

ГРЕБЕНЬ прылада з зубьбямі да рожнага ужытку; да часаньня валасоў—**грэбень**, **грабянёк**; да часаньня лёну—**грабло**, **грэпель**; да часаньня коні **грэбліца**, **скрабніца**.

ГРЕЧА, **ГРЕЧИХА** *ж.* збожжавая расьціна *Polygonum Fagopyrum*; **грэчка**, **грычаны**, **грычанік**.

ГРЕМУШКА *ж.* клякотка.

ГРИБ *м.* расьціна якая складаецца з *караня* або *стабура* з *плёнчыкамі*, і *шапкі*; падысподам шапкі наздрыстая валаскамі *мяздра*, завецца *струткамі*; згэтуль усе грыбы, якія маюць над нізом струткі, называюцца *струткамі*, а якія маюць пласткі або, пругі называюцца *пружакамі*; **грыб**, **грыбок** **грыбаўе**.

ГРИВА *ж.* доўгія валасы на шыі *живёлау*; **грыва**, **грыўка**, **грывісты**, **грывач**.

ГРИМАСА *ж.* *франц.* перакрыўленая міна, крыўляне аблічча; **ухмылка**, **выкрыўляньне**, **крыгаваньнеся**. *Шнуруецца крыгуецца, да работы-ж лентата. Не выкрыўляйся, не крыгуйся перад люстэркам.* **кывеліцца**, **вырыўляць міны**, **пахмыляцца**.

ГРИФ *м.* *ням.* ручка скрыпкі па якой пальцамі левай рукі перабіраюць струны; **цэўка**, **ладаўка**.

ГРОБ *м.* скрынка ў якой хаваюць труп чалавека; **труна**, **дамавіна**, **дамоўка**, **корст**, **карстага**—**гроб** калодай.

ГРОБОКОП *м.* той, што капае магілу; **магільшчык**, **грабар**.

ГРОБНИЦА *ж.* магіла з наконам або помнікам на ей: **нагробак**.

ГРОГ *м.* *англ.* ром з вадой; **гrog**, у нас робяць сьпірт з вадой і цукрам, ці мёдам; **гарнак**.

ГРОЗА *ж.* дождж з громам і сьвігавіцамі; **навальніца**, **бура**.

ГРОЗДІЕ *ср.* аб ягадах калі цэлы камок іх на аднэй ветцы; **гроздзі**, аб арэхах **гронкі**; аб цыбулі—**лукно**. Гроздзі вінаграду называюць **вінагрозьдзі**.

ГРОЗИТЬ *каму, чым*; **пужаць**, **страшыць**, **адгражацца**; **гразіць**, **гразіцца**, **граза**. *Ніякай гразы няма, таму дзеці такія разбязураныя. Ен мне*

пагразіў кулаком. Добра на таго гразіцца, хто пагроз баіцца. Часам гразой, часам лазой. Грозны—страшны, сярдзіты, неміласэрны.

ГРОМАДИНА *ж.* аграмадзіна.

ГРОМИТЬ, граміць, разграміць, разьбіць, разшматаць.

ГРОМ *м.* гром, gryмoт, gryмeць, громны, грамавы.

ГРОМКІЙ, голасны, гучны.

ГРОМОЗДИТЬ *што*, грамоздзіць, грамоздзіцца, грамазда, грамозкі,

ГРОХНУТЬ, gryмнуць, gryмнуцца, гракнуць.

ГРОХОТАТЬ, гракатаць, грокат, грактаць, гракоча, гракаць, гракатаць, гракатня,

ГРУБЫЙ, тоўсты, каструбiсты і каляны; грубы, грубасьць, грубіян, грубіць.

ГРУДЬ *ж.* грудзі, грудны.

ГРУЗИТЬ *што*, нападуняць таварам, пакаваць; абцяжаць цягарам—абцяжаць.

ГРУЗОВОЙ, цяжкавы. Аб звозчыку: панараднік.

ГРУЗИЛО, цягар прывешаны да шнурка каб ацягаць яго на дно вады; тунок, тунцы глінянкі пры сетках.

ГРИМ *м.* *англ.* конны прыслужнік; гайдук.

ГРУПА *ж.* *ням.* група, групаваць, групоўка.

ГРУСТЬ *ж.* сум, сумаваць; маркота, маркоціць, маркотны. (гл. грезить).

ГРУША фруктовае дрэва і плод; груша, грушкі. Даўней у нас звалі дуля, дулі.

Пашла Юля па цыбулю,

Паламала ў садзе дулю. (Дзіс. пав.).

ГРЫЖА прарыў у канцы пах жывата; кіла, папула.

Мой дзедка папуць, папуць,

Вялікі пархуць, пархуць.

(Р. 8—9 стр. 124).

ГРИЗТЬ *што*, *грызці*, *грызун*, *грызок*, *агрызак*; *цяць*, *пацяты*. *Мышы пацялі лён*.

ГРѢТЬ *што*, *грэць*, *грэцца*, *грэньне*, *грэнка* грэты на сале хлеб.

ГРѢХ *м.* *грэх*, *грэшны*, *грэшнік*, *грашыць*, *грэшнасьць*, *грэхаводнік*.

ГРЯДА падоўжнае ўзвышаньне зямлі; *ляха*, *ляшыць*; *гранка*, *граніць*; рад гор—горскі хрыбет.

ГРЯДУЩІЙ, *прышлы*, *будучы*.

ГРЯЗЬ *ж.* размоклая зямля; *грязь*, *балота*; *нячыстасьць*—*бруд*, *брудзіць*, *брудны*.

ГУБА *ж.* наросты на дрэвах; *губа*, *гарун*, *бліца*, *трут*, *жагра*. *Губка*, якая мае па над струткамі валакністую тканіну годную да выкрасаньня у яе агня; *гарун*, нарост на дрэве, які мае зярністае цвёрдае мязіва, але в. надатнае да выкрасаньня у яго агня; *бліца*, тонкія наросты на дрэвах *грыбамі*. *Трут і жагар* або *жагра*—адмены дрэўных губак.

ГУБА *ж.* марскі заліў; *затон*, *затока*.

ГУБЫ *ж.*, *мн.* *вусны*.

Ажно мае ножанькі разуваны

І вусначкі цалаваны. (Ш. т. I. ч. II. стр. 30).

ГУВЕРНЕР *м. франц.* даглядчык дзяцей; *выхоўнік*.

ГУДѢТЬ, *гусьці*, *гімець*. Калі многа камароў, мух разам гудуць, то кажуць: *камары*, *мухі гімяць*.

Дзеўку вязуць—скрыпкі гудуць,

Удаву вязуць—дзеўкі плачуць.

Вяс. п. Дзіс. п.

Ідуць-гудуць валачобнікі,

Сьпяваючы, гукаючы,

Слаўнага сяла пытаючы.

Вал. п. Ашм. п. (Р. 8 стр. 175).

ГУЛЯТЬ *хадзіць*, а часам і *ездзіць* дзеля разрыўкі; *шпацыраваць*, *прахаджацца*, *прахаджка*.

ГУЛЯНІЕ *ср.* пагуляньне, ігрышча, забава, пагулка, гуляўнік, гуляўка, гуляўшына.

ГУМАННЫЙ *м. лац.* чалавекалюбівы, міласэрны; людзкі, людзкасьць. *Людзкі чалавек. Людзкае абходжаньне, адношаньне.*

ГУРТ *м. ням.* стада, гурмо.

ГУСЕНИЦА *ж.* недаразьвіты матыль у постаці чарвячка з ножкамі: вусень, вусініца.

ГУСТОЙ *м.* густы, гусьнець, гуснак, густыш, гусьцець.

ГУСЬ, **гуся** *ж.* гусак, *м.* гусянё, гусіны, гусячы.

ГУТАПЕРЧА *ж.* гумілястыка.

Д.

ДА прысл, так, але. Так яму і трэба. На праўду мала слоў: або так, або не. Паміж бабскім—так і не—не прapіхнеш іголки. Але, праўду кажаш! Але, згаджаюся.

ДАБЫ, каб, абы. Каб тое веданьне наперад. Каб усё добра было. Каб не панская мудрасьць, жыдоўская хітрасьць, а наша сіла, то сьвет-бы ня ўстояў. Абы ўсё было добра. Абы толькі ў ладзе ды ў грамадзе.

ДАВАТЬ што каму, агульн. слав. даваць, давай, давацца, давааньне, дацьцё, давец, датны.

ДАВЕЧА, аномадні, анадась, анэды, анагдась.

ДАВИТЬ што, душыць, ціснуць, гнясьці, прыгнятаць, клешчыць. Сабака давіцца косьцю, але пятлёй за душы ў сабаку, У нас слова давіць, давіцца ужываецца толькі у значэньні затканьня горла: Задушылі чалавека. Птушка задушылася ў пляніцы. Выгнаці балячку. Гняце пан людзей, Калясом пагнятло руку. Прыгнятае душу. Клешчыць жалям сэрца.

ДАВЛЕНІЕ *ср.* націск, уціск.

ДАВИЛО, прыбор да прыцісканьня; да выцісканьня сыроў ужываюць: **націсь, цісло, ціскі**; да прыцісканьня лёну у сажалках ужываюць намокшых калод, якія называюць: **памак** адзін. л. **памакі**, мн. л. У пераносным зн. п а м а к чалавёк непаваротлівы, няздарны, лежабок.

ДАВКА ж. **сьціск, цесната, таўпарня, талачня**.

ДАВКОСТЬ прым. аб фруктах, бульбе, сыпкіх, сухіх і душачых пры ежы; **сопкасьць, сопкі**. *Сопкая бульба, аж на муку рассыпаецца. Сопкія грушы.*

ДАВНО прысл. агульн. слав; **даўно, даўненька, даўным-даўно, даўнасьць, даўны, даўнейшы даўніна, даўнюська, даўнюсенька**.

ДАЖЕ злуч. выражае руб скрайнасьць, да чаго, апошнюю, вышэйшую ступеню; **нават, навет, аж**. *Ён зазлаваў, навет хацеў выйсьці. Нават беднаму нічога ня ўзыча. Аж пад Шаркаўшчынай знашоў. Аж ускочыў з лавы пачуўшы гэта.*

ДАКАПО прысл. муз. італьян, **ізноў, пачынай ізноў**.

ДАКАТЬ, патакаць, такаць, такайла, такала такель, патачнік.

ДАЛЕКІЙ агульн. слав. далёкі, далёкасьць, далёка, даль, далечыня, даліць; **адлёглы, адлегласьць**.

ДАЛЬНОВИДНОСТЬ, празорлівасьць.

ДАМА франц. жанчына вышэйшай клясы; **паня**.

ДАМА у картах; **краля**.

ДАМБА ж. ням, насып валам ад валы, або праз балота; **грэбля, капаніца. гаць**. Грэблі робяць праз балота кладучы бэлькі і хвораст пад насыпку; капаніцы накапываюць з самой зямлі; гаць азначае тое-ж, што і рас. „запруда“.

ДАНТИСТ м. фр. зубны лекар, **зубасад, жартаўліва: зубадзёр**.

ДАРИТЬ каму, што; **дарыць, дараваць, падараваць, дарунак**.

ДАРОВАНИЕ, **ДАРОВИТОСТЬ**, чалавек абдара ваны здольнасьцямі; здольнасьць, талант.

ДАРОВОЙ, дармовы, дарэмны.

ДАРСТВЕННАЯ, замацаваньне падарку на паперы; дарчая.

ДАРСТВЕННЫЙ, дарны.

ДАР, дар, дарунак, дарэньне.

ДАТЬ ТЯГУ, даць драла.

ДАХА *ж. манг.* кажух які апраносяць поўсьцю наверх; бармяк.

ДАЯНИЕ—датак, дадзежа. *Усякі датак добра,*

ДВА *м.* **ДВѢ** *ж.* два, двох, двом; дзьве, дзьвех, дзьвем, дзьвѣм; пара, цотка, цот; двое, двойчы; двойка, двач, дваяк, даваячыць, дваячыцца, двоміцца, дзьвечны, двочыць, двакрыт, дваццаць, дваства.

ДВЕРЬ *ж.* дзьверы, дзьверны, дзьвернік-ніца; вярэі. Вярэямі называюць дзьверы з двох палавін, створак.

ДВИГАТЬ *што, сунуць, рухаць, кратаць; Пасунь стоўчык да стала. Нешта рухаецца ў пяску. Рух, рухавы, рухавасьць, паруховы, паруховасьць, рухнуць. Кратае пальцамі. Ідзе, ледзь кратаецца. Не магу ні нагой, ні рукой крануць; кратацца, покрацьцю.*

ДВИЖЕНИЕ *ср.* рух.

ДВИГАТЕЛЬ *м.* руштуг, цягнік.

ДВИЖИМОСТЬ, рухомасьць, рухмацьцё, рухматло.

ДВОЕ *лич.* двоя, дваіх, дваім.

ДВОЕБРАЧІЕ, двужэнства.

ДВОЕДУШІЕ, двудушнасьць.

ДВОСМЫСЛЕННЫЙ, двузначны.

ДВОИТСЯ, двоміцца.

ДВОЙНОЙ, падвойны, двойчаты, дубэльтовы,

ДВОЙСТВЕННЫЙ, дваісты, дваістасьць.

ДВОР *м.* мейсца пад жылым домам з прыналеж-
нымі будоўлямі і агародай; **сяліба**. **Двор** у нашай
мове азначае тое, што па расійску „усадыба“, „по-
местье“. **Дворышча** жылы дом для комунальнай,
радавітай сямі. Даўней у нас жылі пераважна дво-
рышчамі, сям'ямі па 10—50 душ; для гэткіх сямей
будавалі вялікія хаты. Цікава адзначыць архітэкто-
нічную асобнасьць двoryшч: жылы канец двoryча
выяўляў вялікую сьвятліцу са стаўбом пасередзіне
які называлі „кнлзем“, „князьком“, „канём“, „турам“;
на „каня“, „князя“ зыходзіліся ад чатырох сьцен
маціцы і на яго сьпіраліся. Гэткія двoryшчы вядо-
мы толькі з архіўных дакумантаў.

ДВОРЕЦ *м.* палац, палацовы, палацовец; *арх.*
хорам.

ДВОРНИК, работнік і вартайнік пры доме; **брам-**
нік.

ДВОРНЯГА, сабака, кундаль, кундыс.

ДВОР, агароджаны пляцок каля дому, зацненны
прыдомнымі будоўлямі; **панадворак**, **дзядзінец**, **дзя-**
цінец, **надворак**.

ДВОРЕЦКІЙ, кіраўнік панскага дому; **дамавер**,
дамарадзкі, **дамарад**, **дамараднік**.

ДВОРЯНИН *м.* чалавек які прыналежыць да пры-
вілейнага стану; **дваранін**, **шляхціц**.

ДВОЮРОДНЫЙ, збрат-дзесці; **зродны-ная**. Зрод-
ны брат, сын брата бацькі, або брата маці--дзядзкі,
а такжа сястры бацькі, ці сястры маці--цёткі.

ДВУПОЛЫЙ, **двуплосны**, ад „плосьць“ — рас.
„пол.“.

ДВУБОРТНЫЙ, дубальтоўны.

ДВУСМЫСЛЕННЫЙ, **двузначны**.

ДВУХСТИШЕ, **двоверш**.

ДВУЦВѢТНЫЙ, **двойбарвы**, **двойколерны**.

ДВУЛИЧНЫЙ, **двааблічны**.

ДВѢНАДЦАТЬ, **дванадцаць**.

ДВѢСТИ, **дзьвесьце**, **дваста**.

ДЕБЕЛЫЙ, **пухкі**, **тоўсты**, **гладкі**.

ДЕБЕТ *тaрг. лац.* левая, або даходная старана тарговай кнігі; даход.

ДЕБОПИРОВАТЬ *франц.* буяніць.

ДЕБРЬ *ж.* густа заросшая лесам даліна; гашча, княя.

ДЕБЮТ *м. франц.* першы выхад на сцэну; выступ.

ДЕВЕРЬ *м.* брат мужа; дзever.

ДЕВИЗ *м.* кароткі выслоў; мянокліч.

ДЕВЯТЬ *ліч.* дзевяць, дзявяты, дзявяцера, дзевяцерны, дзявятка, дзявятнік, дзявятня, дзявяціць.

ДЕВЯНОСТО, дзевяцьдзесят.

ДЕГОТЬ *м.* дзёгаць, дзягцёвы, дзягціць, дзягцяваць, дзегцярны, дзягцяр, дзягцярніца.

ДЕЖУРИТЬ *франц.* займаць чарод, адбываць падзённую чарадоўку; чарадаваць, чароднік, чарадоўшчык.

ДЕЗЕРТИР *м. франц.* зьбег, зьбежнік, зьбежніцкі, зьбегчык; уцякач, уцякачоўскі, уцякаць,

ДЕИЗМ *м.* навука якая прызнае адзінага Бога; дэізм, аднабожніцтва, аднабожнік.

ДЕКАБРЬ, дванадцаты месяць году; сьнежань.

ДЕКАН *м.* прафэсар, старшыня факультэту; дэкан.

ДЕКЛАМИРОВАТЬ *лац.* гаварыць або чытаць з вялікай выразнасьцю; дэклямаваць.

ДЕКЛАРАЦІЯ *ж. лац.* павядомленьне, апавешчваньне чаго з аканчальным вывадам; дэкларацыя.

ДЕКОКТ *м, лац.* навар па якім колечы, зельлі; адвар.

ДЕКОЛЬТЕ *франц.* жаночая вопратка з аткрытай шыяй і часьцю грудзей; **выстрыг**, **растармаха**.

ДЕКОРАЦІЯ *ж. лац.* аздобы, акружаньне; у *тэатры* палотны размяляваныя ў дрэвы, краявіды і інш; дэкарацыя.

ДЕКРЕТ *м. франц.* пастанова, загад.

ДЕКА *ж. ням.* у музычных інструментах даска на якой націгнуты струны; **паліца**.

ДЕЛЕГАЦІЯ *ж. франц.* выбарныя пасланцы; дэлегація.

ДЕЛИКАТНЫЙ *франц.* кволы, крохкі, мяккі; да-лікатны.

ДЕЛЬТА *ж. грэцк.* трыкутнік ракі пры сутоцы з морам; дэльта.

ДЕМАГОГІЯ *ж. грэцк.* дамаганьнеся ўлады народу; **народніцтва**; спосаб вясьці спрэчку, палітыку не перабіраючы ў аргументах, спосабах; **крутацтва**.

ДЕМАРКАЦІЯ *ж. франц.* размяжоўка.

ДЕМАСКИРОВАТЬ *франц.* разкрываць.

ДЕМОКРАТІЯ *ж. грэцк.* народніцтва, наро-даўладнасьць, народаўладства, дэмокрація.

ДЕМОНСТРАЦІЯ *ж. лац.* тлумачаньне чаго з паказам на аб'ект і яго часьці; *палітычн.* выступленьні з заявай незадавальненьня; дэманстрація, спаказ.

ДЕМОН *м. грэцк.* дэман, бес.

ДЕНДИ *м. англ.* модны франт; франт.

ДЕНЕЖКА *ж. грош, шэляг.*

ДЕНЬГИ *ж. мн.* гатоўка, усякая хадзячая манэта; грошы, грашавы, грашавік.

ДЕПАРТАМЕНТ *м. франц.* часьць або адзел міністэрства або сэнату; дырэкторія, дэпартамант.

ДЕПЕША *ж. франц.* урадовае павядомленьне праз нарочнага пасланца пры другім дварэ; павядомленьне перасланае па тэлеграфу; **дэпэша, штафэта**.

ДЕПЛОИРОВАТЬ *войска* разкінуць густы шыхт у разцягнутыя рады; **разкінуць, разсыпаць**,

ДЕПО *ср. нескл. франц.* мейсца да зьбіраньня, скаданья і перахову якіх колечы рэчаў; **склад, схоў**.

ДЕПУТАТ *м. фран.* выбраны, ад ураду або ад грамадзянства дзеля пільнаваньня ходу справы; **выбарны, выбарнік, выбарніцкі, дэпутат,**

ДЕРБИТЬ, сьвярбець, кучыць, рымсьціць,

ДЕРГАТЬ, ДЕРГИВАТЬ, пацягаць урыўкамі; **торгаць, турзаць, скубаць.** *Адзін штоўхае, другі торгае. Наскубі сена. Рыба скубе і паплавок торгае. Сабака турзае за полы. Турзануў за бараду.*

ДЕРГОТА *ж.* сутаргі, торганьне, торгоўка, потарга, хвароба пры якой, якую келечы часьць цела безупынна торгае.

ДЕРГУНЧИК *м.* цацка, папярояя лялька ў якой ўсе чэлясы пушчаюцца ў рух пры помачы пацяганьня ніткай; **гайдук.**

ДЕРГАЛКА *ж.* драўляны ці жалезны крук якім скубуць са стогу ці тарпы сена; **крук, скубель.**

ДЕРЕВНЯ *ж.* сялянская аселасьць зложаная з многіх сяліб, гаспадарак; **вёска, вясковец, вясковы, вяскоўшчына, вёскі.** *Мы людзі вёскія (Новагр. п.).*

ДЕРЕВО *ср. агульн. слав.* дрэва, дрэўляны, дрэўлясты, дрэўка, дравіна, драўляністы, дравянец, драўлянка, драўлянік, зроблены з дрэва

ДЕРЕВЯНОЕ МАСЛО, аліва.

ДЕРЕТЬ *што,* дзёрці, дзярматаць, дзёрсткі, дросткі.

ДЕРЖАТЬ *што,* узяўшы не выпускаць, сьціскаць у руках, не выпускаць; **дзяржаць, дзяржыца, дзяржаньне, дзяржні, дзяржак; трымаць, трымацца, трыманьне.**

ДЕРЗНУТЬ, адважвацца, пасягаць, мець адвагу, мужства; **паўзяцца, паўзятны, паўзяцьце, зухнуць, зухвальства, зухваласьць.**

ДЕРЗКІЙ, настырлівы, настырчыва, настырацца, настырчывасьць. *Не настырайся, чаго настырыўся?! Настырыўся, як кот супроць сабакі.* **Нахраплівы, нахраплівасьць, нахрапам.** Нахрапам улез у хату. Нахраплівасьць яго меры ня мае.

ні ў паступках; ні ў словах. **Нахрытны**, **нахрыт-насьць**, **нахрыцьцю** (Вітабшч.): **зухвалы**.

ДЕРЗНОВЕНІЕ *ср.* **нахрыць**, **нахраплівасьць**.

ДЕРЗОСЛОВІЕ *ср.* **аскірзаньне**, **грубіянства**.

ДЕРТЬ *ж.* луска, астаткі ад абдзірання крупяных, аўсяных, грываных; **ашакі**.

ДЕРЮГА *ж.* самая грубая тканіна з атрэпья; **радно**, **радніна**; **зрэбніна**, **зрэбішча**, **каструбіна**, **каструбьбё**; **рубаўё**, **рубьбё**. **Каструбіну** ткуць з атропкаў лёну; **зрэбьбя** з першых агрэбкаў на зрабло; **радно** тое-ж зрэбьбя але ткае рэдка; **рубаўё**, **рубьбё** кожная зрэбная або пакульная тканіна.

ДЕРМО *ср.* усялякіе аднадкі, непатрэбшчына; **друхло**, **друхлядзь**.

ДЕРНУТЬ, **скубнуць**, **торгнуць**, **турзнуць**.

ДЕРН *м.* верхні слой глебы густа паросшы; **дірван**, **дзірванець**, **дзірваны**; **дзярвець**, **цвярдзец** чарсцьвець, станавіцца, надобным да дрэва.

ДЕСАНТ *м. фр. нескл.* войска прывезенае на вадаплавах і высеўшае на бераг; **высадка**.

ДЕСЕРТ *м. франц.* апошняя салодкая страва, якая падаецца пасля абеду ці вячэры; **заедкі**, **заедак**.

ДЕСКАТЬ, **маўляў**.

ДЕСМОЛОГІЯ *м. грэцк.* часьць анатоміі, навука аб жылах і зьвязках суставаў цела; **жылавяданьне**.

ДЕСНА *ж.* мясістая павалока каля споду зубоў; **дзёслы**, **дзясло**.

ДЕСНАЯ *ж.* правая, правіца.

ДЕСПОТИЗМ *м. грэцк.* самаволя ўлады; **самаўладства**, **дэспотызм**.

ДЕСТЬ *ж.* мера або лік паперы, 24 аркушы; **лібра**.

ДЕСЯТЬ *ліч.* **дзесьць**, **дзесьціць**, **дзясяты**, **дзясятак**, **дзясяцера**, **дзясятая**, **дзясяціць**, **дзесьцькrotna**, **дзясятны**, **дзясятка**, **дзясятчык**, **дзясятчына**, **дзясятуха**, **дзясятаваць**.

ДЕТАЛЬ *ж. франц.* часьці ці драбніцы пры мастацкай апрацоўцы цэлага: драбніца.

ДЕФЕКЦІЯ *ж. лац.* пашкоджаньне, надпсаваньне, панішчаньне.

ДЕФИЛИРОВАТЬ *франц.* праходзіць цэраманіяльным ходам; дэфіляваць, крочыць.

ДЕФИНИЦІЯ *франц.* выясьненьне, тлумачэньне.

ДЕШЕВЫЙ, танны, таннець, таннінка, таннасьць; дзешавы, дзешава, дзешавей, дзешавізна, дзешавіць, дзешавіна, дзешаўка.

ДЕШИФРИРОВАТЬ *фр. што* разьбіраць цыфровае пісьмо, або умоўнае; разчытваць, адшыфровываць.

ДИВАН *м. турэцк.* лаўка зазвычай абітая тканінай з прыслонам; услон, тапчан, канапа. Даўней тапчаны і услоны рабілі у нас шырокіе і абівалі тканінай ці скурай, поўсыцю наверх; к а н а п а мае з заду апорышча для плеч і поручы на канцох.

ДИВЕРСІЯ *ж. франц.* адвалока, адвод; адцяганьне воражых сіл фальшывай трывогай; клюдзьга (ад „клюдзіць“ блутаць сьлед).

ДИВЕРТИСМЕНТ *м. франц.* наказ на сцэне з народнай гульбой; ігрышча, пагульба.

ДИВИДЕНТ *м. лац.* часьць прыдзяленьні зыску; дывідэнт.

ДИВО *ср. агульн. слав.* дзіва, дзіўны, дзіўнасьць, дзіўна, дзівіць, дзівіцца, дзівавацца, дзівак, дзівачыць, дзівачка, дзівец, дзівосы, дзівосны.

ДИДАКТИКА *ж. грэцк.* мэстаства вучыць, даваць навучаньне; вучомніцтва, вучомецтва.

ДИДАСКАЛ, прапаведнік або навучаючы пісьменьнік; вучмаг, вучмец.

ДИКИЙ *агульн. слав.* дзікі, дзічэць, дзікасьць, дзічыцца.

ДИКАРЬ *м.* чалавек дзікі; дзікун, дзікунства, дзікунскі.

ДИЛЕМА *ж. лац.* адмена сылэгізму, з двох і болей умоўных заключэньняў, *Прыкл.: Лгаць—Богу грашыць; праўду казаць—людзей угнявіць; дилема, двотрап.*

ДИЛЕТАНТ *ж. італьянск.* чалавек які займаецца навукай або мастацтвам не па прафэсыі а для забавы; **дылетант, верхавхват, верхавхвацтва.**

ДИЛИЖАНС *м. франц.* балагола, балаголка.

ДИНАМИКА *ж. грэцк.* навука аб руху цел, аб парушаючых сілах; **дынаміка, сілаведзтва.**

ДИНАСТІЯ *ж. грэцк.* род, пакаленьне з якога выйшла некалькі пачэродна пануючых асоб; **дынастыя, род.**

ДИПЛОМ *м. грэцк.* дарчая грамата; грамата на дастойнасьць, маётнасьць; грамата або пасьведчаньне вышэйшай вучомнай установы на вучоную ступеню або на найменьне: **дыплом, грамата.**

ДИПЛОМАТІЯ *ж. грэцк.* спачатку азначала навуку аб старадаўных граматах і дакумантах, цяпер азначае навуку аб ўзаемаадносінах дзяржаў; **дыплёмацыя, дыплёмат, дыплёматычны.**

ДИРЕКТОР *м. лац.* кіраўнік, зьверхнік, ладар, дырэктар.

ДИРЕКЦІЯ *ж. лац.* кіраўніцтва, зьверхніцтва, ладарства, дырэкторыя.

ДИРИЖИРОВАТЬ *гав. аб музыцы,* дырагаваць, дырыгент, дырыгентства; **кіраваць.**

ДИСГАРМОНІЯ *ж. грэцк.* разгалосіца.

ДИСЕНТЕРІЯ *ж. грэцк.* крывавае лякса; **кываўка.**

ДИСЕРТАЦІЯ *ж. лац.* невялікая вучоная праца, якая мае на мэце апраўдаць адну або некалькі вучоных дómневак; **досьлед, разважаньне.**

ДИСИДЕНТ *м. лац.* чалавек другой веры, які непрызнае пануючай веры; **чужавэрнік, чужавер, дысыдэнт.**

ДИСКАНТ, самы высокі с паміж пеўчых галасоў; **дышкант.**

ДИСКОНТ *м. тaрг. італян.* ўступка пры атрыманьні да тэрміну грошы па вэксалю; **дысконт**, **перасплат**, **перасплатны**, **даць ў перасплат**.

ДИСКОС *м. грэцк. царк.* талерачка на якую кладуць выняты з прасфары ягнец; **подніца**, **патына**.

ДИСЛОКАЦІЯ *ж. франц.*; **перамешчаньне**.

ДИСОНАНС *м. франц.* **вызгалосіца**, **зьяпень**. *Не п'яе а зьяпае: зьяпень за зьяпнём пушчае. Зьяні ў ноту пушчае.*

ДИСПЕНСАЦІЯ *лац.* адпушчэньне грахоў; **разграшэньне**.

ДИСПОЗИЦІЯ *ж. франц.* **разпарадак**, **дыспозыцыя**.

ДИСПУТ *м. лац.* вучоная спрэчка; **пяроспар**, **дыспут**.

ДИСТАНЦІЯ *ж. франц.* **адлегласьць**, **адрэзак** **дарогі**, **ракі** **пад наглядам адной асобы**

ДИСТИЛИРОВКА *лац.* **перагонка** праз дыстыляцыйны апарат; **перагонка**, **дыстыляцыя**.

ДИСЦИПЛИНА *ж. франц.* **вайсковая паслухмянасьць**; **парадак падлегласьці**; **граза**, **лад**, **парадак**, **карнасьць**.

ДИТЯ *агульн. слав.* **дзяцё**, **дзяцяці**, **дзяцінны**, **дзеці**, **дзяцінасьць**, **дзятва**, **дзяцінства**, **дзетны**.

ДИФЕРЕНЦІАЛ *м. мат. грэцк.* **несканечна малая вялічыня**; **крыхна**, **крыхны**, **крыхтаваць**.

ДИЧЬ *ж. агульн. слав.* **дзічына**, **дзічак**, **дзічка**, **дзічэць**, **дзічыца**, **дзічлівы**.

ДИФИРАМБ *м. грэцк.* **лірычны вёрш ў апяеньні ад віна ці радасьці**; **няўмерная пахвала**; **славасьпеў**, **дыфірамб**.

ДІАВОЛ, **ДЬЯВОЛ** *м.* **дзьябал**, **дзьябальскі**, **дзьябальшчына**. (гл. **чорт**).

ДІАГНОСТИКА *ж. грэцк.* **устаноўленьне азнак і ўзаемных рожніц вытвараў прыроды**; **распазнаваньне хвароб паводле азнак**; **дыягностыка**, **разпознаўка**, **рапазнальны**, **разпазнатчык**.

ДІАГОНАЛЬ *ж. грецк.* лінія якая злучае два куты, праведзеная з кута на кут; **касада**, **касодны**.

ДІАГРАМА *ж. грецк.* рысунак да геомэтрычнага статыстычнага, ці іншага нагляднага тлумачэння; **дыяграма**, **вырысоўка**, **вырысоўна**.

ДІАДЕМА *ж. грецк.* аздоба на галаву ў форме кароны, вянка, апаскі; **дыядэма**, **авяненнік**.

ДІАКОН *м. грецк.* нізшы духоўны стан, намочнік сьвятара; **дзяк**, **дзякоўскі**, **дзякоўства**.

ДІАЛЕКТИКА *ж. грецк.* лёгіка ў практыцы, у спрэчцы, навука праўднага разумаваньня; мастацтва пераконуючага пустаслоўства; **дыялектыка**, **гутарыстыка**, **гутарыста**, **гутарыстычны**. *О, ён такі гутарыста, што сваёй гутарыстыкай хоць каго пераканае. Гутарысты, як арганісты.*

ДІАМЕТР *м. грецк.* пярокруг, пярокружны.

ДІАФРАГМА *ж. грецк.* папярэчная перапонка якая аддзяляе грудную падзь ад брушной; **плеўка**, **балона**.

ДІАРЕЯ *ж. грецк.* лякса, мытуха.

ДІЕТА *ж. лац.* парадак ужываньня страваў наводле гатунку, меры і часу; правілы паступаньня ськіраваныя да захаваньня здароўя; **дыета**, **абярога**.

ДЛАНЬ *ж.* далонь, далонны.

ДЛИНА *ж.* даўжыня, даўжня, доўгі, доўгае, даўжэнь, даўжэль, даўгаватасьць, доўжыць, доўжыцца, доўжліва, доўжлівасьць.

ДЛИТЕЛЬНЫЙ, доўжлівы, пряцяглы, барны.

ДЛЯ *прыйма*, **для**, **дзеля**. Прыйма для выражае назначэньне чыну, дзеньня (каму, чаму): *Я прынёс для вас гасьцінца. Зрабіў пакупкі для дому. Ля скарнчанае каля, падобна як замест глядзі! глянь! у Горадзеншчыне—г ля! як замест--трэба, кажучь трээ, замест надта--наат і. г. п. Ля вакна, ля ста ла ля хаты, Д з е л я--адпавядае стар. слав. „ради“ Гэта ўсё я рабіў дзеля цябе. Дзеля чаго гэта? Дзеля дзетак ўся праца наша.*

ДМИТРОВКА, зьмітроўская памінковая субота, паміж 18 і 26 кастрычніка: **восенскія дзяды, дзяды**.

ДНЕВНЫЙ, дзенны, дняваць, днёўка, днець, дніна.

ДНЕВАЛЬНЫЙ, паднёўны, паднёўнік, паднёвік.

ДНЕВНИК, штоднеўнік, штоднік, дзяннік.

ДНЕСНИЙ, сёдны, сёнешні, сягоняшні.

ДНО, дно, доньне, днішча, донца, дністы.

ДОБАВИТЬ *што чым*, дадаць, дадатак, дадатковы, дадаваць.

ДОБИРАТЬ *што*, дабіраць, дабірацца, дабор, даборны, даборшчык.

ДОБЛЕСТЬ *ж.* вышэйшае духовае мужства, стойкасыць і дабароднасыць; **буйвасыць, буйвазьнь, вазьнь**. *Іжэ в делах его вазьнь сиречь добро-мужство.* (Срезнеўск.).

ДОБРАСЫВАТЬ *што, куды*; дакідаць, дакідзісты, докідзь, дакідак.

ДОБРО *агульн. слав.* дабро, добры, дабрэць, даірата, добрасіць, дабротны, дабрак, дабруха.

ДОБРОВОЛЬНО, самахоць, самахотны, самахотнік; добравольна.

ДОБРОДѢТЕЛЬНЫЙ, дабрачынны.

ДОБРОЖЕЛАТЕЛЬ, дабрахот, дабрахотлівец—ніца.

ДОБРОКАЧЕСТВЕННЫЙ, дабраякі, дабраякасыць, дабротны.

ДОБРОСОВѢСТНОСТЬ, сумленнасыць.

ДОБРОСОВѢТЛИВЫЙ, дабрарадны.

ДОБРОТА, добраць, добрасыць.

ДОБЫВАТЬ *што*, дабываць, дабывацца, дабываньне, дабытак, добыг, дабычна, дабычлівы, дабытлівы, дабытнік.

ДОБЫЧА, здобыч.

ДОВЕРШАТЬ *што, даканчаць, даканчальны.*

ДОВЛѢТЬ *каму, даволіць, стачыць. Стачыць кождаму доля яго. Даволіць дзень патрэбы свае.*

ДОВОДИТЬ, давадзіць; павядамляць. *Давёў сляпога да хаты. П а в я д а м л а е мне мой сваяк.*

ДОВОДЧИК, даказчык. *Даказаў пану на свайх. Даказчык гэты усё даказуе куды трэба.*

ДОВОЛЬНО *прысл. годзі, досыць.*

Адзін кажа мала, другі кажа годзі!

(III. Т. I ч. 2 с. 88).

ДОВОЛЬСТВИЕ, здаволенне, дастатак.

ДОВОЛЬСТВОВАТЬ *каго чым, дастачаць, задавальняць.*

ДОВОЛЬСТВОВАНИЕ *ср. дастачанне.*

ДОВѢРЯТЬ *што каму; здаверыць, здаверыцца.*

ДОВѢРЕННОСТЬ, здавернасьць.

ДОВѢРЕННЫЙ, паўнамоцнік, удавераны.

ДОГАДКА *ж, здагадка, здогадзь, здагадлівасьць, здагадчык-чыца; доганка, дагануцца, ганаць.*

ДОГАДЛИВО, сугадна, здагадна, дагадліва.

ДОГМА *ж. грэцк. адна з асноў веры; дагмат, аснова.*

ДОГОВОР *м. узаемная умова; угода, умова.*

ДОГОНЯТЬ, ДОГОН; *здагон, здаганяць; пагоня.*

ДОДАТЬ, дадаць, дадатак, дадача.

ДОДВИГАТЬ *што, дасуваць, дасувацца, досуўка.*

ДОДЕКАДР *м. грэцк. дванаццаціграннік.*

ДОДНЕСЬ *прысл. дацяпер.*

ДЕДѢЛЫВАТЬ *што. дарабляць, даканчаць. Рабіў ды не дакончыў, трэба за яго даканчаць.*

Рабіў ды не дарабіў. Дарабіў цаўё да цапа, цапа-віла.

ДОЖДЬ агульн. слав. дождж, дожджык, дожджысты, дажджлівы, дажджыць.

ДОЖИГАТЬ, дапаляць, дапал.

ДОЖИВАТЬ да чаго, дажываць, дажывацца, дажытак, дажывоцьце.

ДОЖИДАТЬ чаго, каго; чакаць, чаканьне; нажыдаць.

ДОЖИМАТЬ што, даціскаць, дагнятаць.

ДОЖИНАНЬЕ ср. дажынкi, дажынковы.

ДОЗВОЛЯТЬ што, пазваляць, пазваленьне, пазвольства, пазвольце, пазвольнік.

ДОЗИРАТЬ што, даглядаць, дагляд, дагляданьне, даглядчык, даглядна.

ДОЗНАНІЕ, допыт. Допыт рожніца ад сьледзтва тым што робіцца дзеля упэўненьня ці ёсьць падстава да таго каб прыступіць да сьледзтва.

ДОЗРѢВАТЬ аб фруктах, дасьпяваць, дасьпелы, даспяваньне.

ДОИМКА ж, дабор.

ДОЙНИК м. начыньне да даеньня; даёнка.

ДОИСКИВАТЬ што, дашуківаць, дашуківацца.

ДОИСХОДНЫЙ, датэрміновы. *Датэрміновыя працэнты. Датэрміновая плата.*

ДОЙНИК, даёнка.

ДОКА, праныра, разумнік, мастак.

ДОКАЗЫВАТЬ што, доводзіць, доводжаньне.

ДОКАЗАТЕЛЬСТВО ср. довад, даводны, даводна. *Мне аб усім гэтым даводна ведама. Гэта галаслоўнае, бездаводнае абвінавачаньне.*

ДОКЛАДЫВАТЬ што, дакончыць класьці; прыкладаць што да чаго; дакладаць. Прасіць праз каго пазваленьня ўвайсьці; выкладаць што вышаму ад сябе, або сабраньню—азнаймляць, даваць азнаймо.

ДОКЛАДНАЯ ЗАПISKA, азнаймная записка.

ДОКЛАДЧЫК м. азнаймаец.

ДОКЛАД, азнаймо, азнанье.

ДОКОЛЬ, ДОКУДА, дакуль. *Дакуль даехаў. Чакай дакуль не прыйду. Дакуль яшчэ маніць будзе.*

ДОКТОР м. лац. хто атрымаў ад універсітэту або акадэміі доктарства вышэйшую навуковую ступеню (1 студэнт, 2 кандыдат, 3 магістар, 4 доктар), **доктар**. Зазвычай пазываюць гэтак у нас толькі доктара мэдыцыны.

ДОКТРИНЕР м. праціўнік новых спосабаў дзяржаўнага кіраўніцтва; **дактрынер**, **старадум**.

ДОКУМЕНТ м. лац. кожная важная да спраў папэра; **дакумант**.

ДОКУПИТЬ што; чаго: **дакупляць**, **дакупля**, **дакупка**, **дакупны**.

ДОК м. адмена каналу ў партох у які уводзяцца вадапдавы для паправак, пры гэтым док запіраецца ваду з яго выліваюць; **док**.

ДОЛБИТЬ што, прабіваць далатом дзіру; **дзяўбсьці**, **дзяўбці**, **дзяўбе**, **дзюбсьці**, **дзюбае** **даўбіць**.

ДОЛБЕНЬ, драўляны малаток з ручкай; **даўбешка**, **даўбня**, **даўбуха**, **цяльпага**.

ДОЛГІЙ агульн. слав. **доўгі**, **доўга**, **даўжыць**, **даўжэнь**, **даўгуля**, **даўгак**, **доўж**, **даўжыня**, **доўгасьць**, **доўга**.

ДОЛГ, пазыка, якую трэба вярнуць: **доўг**, **даўжнік**, **задаўжацца**; **павіннасьць**, што трэба споўніць: **павіннасьць**, **абавязак**.

ДОЛЖНОСТЬ, службовае мейсца; **абвязак**, **служба**; *арх. намесьце, Епіскапское намесьце*. (Изб. 1073 г. Срезн.).

ДОЛЖЕНСТВУЕТ, належыць.

ДОЛЖЕН, павінен.

ДОЛЖНО прысл. трэба, павінна.

ДОЛОЙ, далоў, далоўкі, далоўны.

ДОЛЯ, часьць лёс; доля, дзель. *Свая доля і свая воля. Воля-няволя, такая наша доля. Добра таму жыць, чыя доля ня сьпіць. Наша дзель нам перададзена. Сваю дзель узяў ад брата. Дзель сваю ўлажыў у тавары.*

ДОЛЯ ж. ботан. палавіна насеннага ядра; глуз-дзік. *Зярно бобу разглуздзілася, распалася на два глузкі.*

ДОМ м. належыць да інда-эўропэйскага засабу слоў: санскр. *dāma*, грэчк. і лац. *domos*; з гістарычнай літэратуры відаць, што у нас існавалі назовы: **хорам**, **харомы** (з чаго паходзіць **храм**), для абазначаньня вялікай, пышняй будовы; **дом**, **хата** для абазначаньня жылля аднэй сямі; **двор**, **дворышча**, так называлі у нас вялікія хаты для камунальных сямей; **грыня**, **грыдня**, упамінае Гвагнія у Вітабшчыне ў XVI ст., сустрачаецца гэтае найменне і ў народных песьнях:

Кругом двара ўсё зылезны тын,
Сярод двара стаіць грыня.

(Ром. 8—9 стр. 174).

Першапачатковыя хаты славянскіх народаў будаваліся з бярэвеньня зьбітага гваздамі на вуглох. С чатырох у квадрат сыцен атрымлівалася „і збоина“ так сама, як ад слова „клеціць“, што знача—будавань, атрымалася слова **клець**, якое у нар. песьнях ужываецца часамі ў знач. асобнай каморы, ў сярэдзіне каморы бывалі халодныя і цёплыя; цёплыя называлі коўнатамі (ад „комін“, *cominata*) і істопкамі (ад „тапіць.“ што знача апаляць). Халодныя каморы вядомы пад назовамі: **адрына** (ад „одр“ пасьцель), якія служылі да сьпаньня, **сєні**, якія будавалі на стаўбох, бяз сыцен; **клєці**, гэта паасобныя каморы ў доме З прылягаючых да дому будоўляў вядомы з летапісяў: **мядушы**, дзе пераховывалі мяды; **братяніцы** (ад „брашно“—жыўнасьць), дзе пераховывалі емінныя прыпасы, акром гэтага **мыіні** і **лазьні**.

ДОМОВОИ *м. міт.* дух які анякуеца домам і сямьёй; **Дамавік, Дамавы**, эпітэты: *Дзедка, Гаспадар, Сам.* Жыве у кожным доме; мейсца яго аселясьці печ, запечак. Калі Дамавы здаволены—усё ручыць гаспадару, калі загневаны чаго—сыплюцца розныя няшчасьці і напасьці. Уквеленага Дамавіка можна ўласкавіць зарэзаўшы пад гатынём чорнага пеўня і вымеўшы тым гальнём хату. Дамавік што год гуляе сваё вясельле, 30 сакавіка ад золаку да поўначы, тады ён можа з шалу вясёласьці нарабіць шкоды і дзеля гэтага, найлепш ставіць у гэты дзень „стол дамавіку“ (рабіць прыём); дзеля чаго варыцца куцця з сытой, для ўсёй сям’і гаспадара. Пераходзячы са старога ў новы дом пераводзяць і Дамавіка-Дзедку, гэтакім чынам: калі ўжо усё вынесена з дому, то ў старым доме астаецца толькі гаспадыня і певень. Гаспадыня выпаліўшы апошні раз у печы зграбае жар у гліняны гаршчок і сказаўшы: „Ласкава просім Дзедку да нас на новую сялібу“, пакрывае абрусом з кавачкам хлеба гаршчок з жараў, і, ўзяўшы жар і пеўня, ідзе ў новую хату. Пеўня пущае пад печ, а жар сыпле ў новую печ і распяляе яе; а ў часць Дзедкі Дамавіка „ставіць стол“, са страў вараных у новай печы. Выябражае народ Дамавіка ў постаці сьвога барадатага дзеда бяз шапкі ў доўгай белай кашулі, падпаясанай паясом, з босымі нагамі і бліскучымі вачыма.

ДОМОВЛАДЪЛЕЦ, домаўласьнік-ца, домаўласьніцкі.

ДОМОПРАВИТЕЛЬ, домараднік, домавер.

ДОМОСТРОИТЕЛЬСТВО, будаўніцтва.

ДОМОХОЗЯИН, гаспадар.

ДОМАЧАДЕЦ, чаляднік, чэлядзь.

ДОМЫШЛЯТСЯ чаго, дадумывацца, дадумляцца.

ДОНАЧАЛЬНЫЙ, дапачатны, спаконвечны.

ДОНЕСЕНИЕ *ср.* павядомленьне.

ДОНОСЧЫК-ЦА, той хто дае ведама аб чужых праступках; **даказчык-ца.** *Даказчыку пер-*

шы бізун, Соцкі у вёсцы першы даказчык вурадніку.

ДОНДЕЖЕ прysł. црк. дакуль, накуль.

ДОНЕЛЬЗЯ прysł. данемагу.

ДОНЫНЪ прysł. да цяпер, дасюль, дагэтуль.

ДОПАЗИТЬ што, данасавачь.

ДОППЕЛЬ ням. дубальт, дубальтовы.

ДОПЛАТА ж. прыплата, прыплатны.

ДОПОДЛИННЫЙ выпадак, праўдзівы, запраўдны.

ДОПОЛНЕНИЕ чаго чым, данаўненне.

ДОПРАШИВАТЬ каго, дапытываць, допыт, дапытны.

ДОПРОСЧИК м. дапытчык, дапытніцкі, дапытлівы.

ДОПРЕЖЬ прysł. наўперш, сьнярша.

ДОПРЫЖКА, даскок, даскочны.

ДОПУЩЕНИЕ ср. допуст, данушчэнне.

ДОРАЩИВАТЬ што, дагадовываць.

ДОРОГА ж. агульн. слав, дарога, дарогі, дарожны, дарожысты, дарожнік.

ДОРОГОЙ агульн. слав. дарагі, даражыня, дарагоўля, дарагоўшына, даражэць, даражэньне, даражыцца, даражнеча.

ДОРОДНЫЙ, тоўсты, поўны, мясісты; гладкі.

ДОРТУАР м. франц. агульная спальня ў вучомых установах, работніцкіх дамах і інш; спальня.

ДОСАЖДАТЬ каму чым, дадзевачь, дапінаць, дакучачь, апрыкрацца.

ДОСАДА, пачуцце непрыемнасці, незадоволення; дакука прыкрасьць.

ДОСЕЛЬ прysł. дасюль, дагэтуль, дагэтульны, дасюльны.

ДОСКА ж. агульн. слав. дашка, дашчаны, дашчыць.

ДОСКАН м. збітая з дошчак скрыня да вады; скрыня, дашчанік.

ДОСМАТРИВАТЬ, даглдаць, дагляд, даглядчык, дагледжаны, дагляды, дагледзіны.

ДОСПѢХИ, зброя, поўнае узброенне вайскоўца; панцыр, панцырны, панцырнік.

ДОСТАТОЧНО прысл. досыць, даволі ў достань. *Досыць ужо гэтых жартаў. Было ўсяго даволі, а толькі прынукі не было. У бостань піты і яды было.*

ДОСТАВЛЯТЬ што, каму або куды; пастачаць.

ДОСТАВКА ж, дастава, пастача, пастачнік. *Узяў падрад на пастачу дроў. Нам Лейба гарэлку пастачаў на вясельле (Полацк.пав.).*

ДОСТИГАТЬ што або чаго, дасягаць, дасягнуць, дасяжны, даставаць; наганяць, даганяць каго або дажываць да чаго: дасьцігаць. *Дасьціг поўных гадоў, старасьці. Дасьціг яго, пад лесам.* (гл. преслѣдвать—сьцігаваць).

ДОСТИЖЕНИЕ ср. досьціг, дасягненьне. *Досьцігі навукі, Нашы дасягненьні на полю веды нязначныя.*

ДОСТОВѢРНЫЙ, істапраўдны, дазодны, верагодны.

ДОСТОПАМЯТНЫЙ, істапомны, векапомны.

ДОСТОПОЧТЕННЫЙ, істапашаноўны, шанаблівы.

ДОСТОПРИМѢЧАТЕЛЬНЫЙ, асаблівісты, асабліўны.

ДОСТОЙНОСТЬ ж. годнасьць, вартасьць.

ДОСТОЙНЫЙ чаго годны. *Веры, пашаны годны. Годны чалавек, зн. шанаваны. Хто малым нездаволен, той вялікага ня годзен.*

ДОСТОЯНИЕ ср. собіна, маемасьць, ўласнасьць.

ДОСУГ м. вольны, не заняты час. *гуляшчы час, пакваль, паквольля, пакволя, паквольны. Калі-ж то будзе тое паквольле? А як з хаты панясуць. Паквольным часам зраблю. (Дзіс. п.). У яе усё ад спаньня не пакваль (Боркавічы Віт.).*

ДОСУЖІЙ ЖАЯ, спраўны-ная, зваротлівы, сусьпешны.

ДОСЫГА *присл.* ўволю, ўдосыць.

ДОСЮДА *присл.* дагэтуль, дасюль.

ДОСЯГАТЬ; даставаць да чаго чым; даставаць. На беларуску дасягань тое, што на расійску „до-стігать“.

ДОТАСКИВАТЬ, дацягаць.

ДОТЛА *присл.* ўдакон, ўшчэнт, скрэтэсам, ўплень, наспрах.

ДОТОЛЬ *присл.* датуль, патуль. Будзеш ты тут аскірзацца датуль, пакуль на карку ня зьбеду.

ДОТРОНУТЬСЯ да чаго, даторкнуцца, дакрануцца, даткнуцца, датыканьне, дотык, датычны.

ДОХОД, што даходзіць да рук, грашавая вызвалка, збор, агул прыходу; даход, даходны, даходнасьць; вызвалка, прыбытак.

ДОЧИСЛЯТЬ што, далічаць, дачотаваць.

ДОЧЬ ж. дачка, дачушка, дачухна, донька.

Чаму-ж не гуляці пакуль у сваей маці:

І разуе і разьдзене—кладоўсь, доня, спані.

ДОШАГАТЬ, дакрочыць, дажыргаць, датупе-няць.

ДРАГУН м. коннік, паводле зброі і навітаркі здольны д. пяхотнай бітвы; драгун.

ДРАГОЦЭННЫЙ, каштоўны, каштоўнасьць.

ДРАЗНИТЬ каго, дражніць, дражніцца.

ДРАКА ж. бойка, бітва.

ДРАКОН м. баечны крылаты зьмей; дракон, цмок.

ДРАПИРОВАТЬ што, ўбіраць пакрываючы або завешываючы тканінай; абвешываць, абвеска.

ДРАП м. франц. сукно рожных адмен і вартасці.

ДРАСТИЧЕСКОЕ *лякарства, лякарства на ляксу.*

ДРАТЬ, выдзіраць навіну ці шчырэц з пад лесу; раздзіраць цэлую тканіну; **драць**, **драцца**, **дзярэцца**, **дзірван**, або **выдзіркі**, **дранцё** абадраная вопратка. Але лыкі лутаюць скуру лупяць.

ДРАЧУН *м. чалавек які любіць біцца; задзіра, задзірлівы, абібок, буян.*

ДРЕБЕДЕНЬ, чаўпарня, нісянеціца, мана, **брынды**.

ДРЕБЕЗЖАТЬ, бразджаць, дрызджаць.

ДРЕБЕЗГИ *м. мн. чарапкі, дрызгі.*

ДРЕВЕСИНА *ж. дрывоціна, дзярвіна, дзярвець, адзярвець кастрыга. Кара згніла, але дрывоціна здаровая. Які там пошыр з саломы: карова жве, жве—кастрыгі многа, а сыці ніякай (Дзіс. пав.).*

ДРЕВКО *ср. тронак, цаўё.*

ДЯЕВІЕ *присл. даўней, калісь. Даўней людзі крапчэйшыя былі. Калісь і ў нас была свая воля.*

ДРЕВНІЙ, стары, стараветны.

ДРЕВНОСТЬ, старавеціна, стараветнасьць,

ДРЕЙФ *м. марск, адкланеньне вадаплава ад простага шляху пад вецер; адклон;*

ДРЕЛЬ, прыбор да сьвярленьня мэталю; **корба**.

ДРЕКОЛІЕ *ср. друкі, дручок, калы, кольля, кол, калок.*

ДРЕМОТА *ж. драмота, дрэмка, драмаць, драманьне; сомжа, прымгнуць, самжыць вочы, мжыца, мжонка.*

ДРЕМУЧІЙ *лес. пагудасты. Пагудстая пушча.*

Хто ў бару пагудастым,

Прыдзі камне нанач!

(Казка аб Ліповічку).

ДРЕНАЖ *м. франц. асушываньне балота пры помачы надземных труб; дрэнаваньне.*

ДРЕСВА *ж.* зёрны камяня які разсынаўся ад агня ці разбіты молатам; **жарства**, **жасцьвяны**, **жарсцьвіць**, **жарствісты**, **жарсьвець**, **жорствы**, **жорсткі**.

ДРЕСИРОВАТЬ *франц.* вучыць, навучаць жыве́лаў рожных штук; **трасаваць**, **вучыць**, **муштраваць**.

ДРОБЬ *ж.* зирно волава якое ужываюць да набіваньня стрэльбы; **шрот**, **шраціна**, **шротны**, **шротнік**.

ДРОБИТЬ *што*, **крышыць**, **крышыцца**, **крыха**, **крышка**.

ДРОБНІТЬ, **драбнець**, **малець**. *Здрабнеў народ, змалёў сьвет*.

ДРОБЬ *ж.* часьць адзінкі або цэлага; **часьць**, **частка**.

ДРОБИЛО, пабавешка да разьбіваньня сухіх камоў на ральлі: **кука**.

ДРОВА *ср. мн.* **дровы**, **дроў**, **дравіна**, **дравяны**, **дрывотны**, **дрывотня** склад, дзе кладуць дровы; **дравасек**, чалавек які сячэ пі́луе і шчапае дровы; **дравасечня**, мейсца дзе сякуць і шчапаюць дровы; **драванос** хто носіць дровы; **дравасушня**, дзе сушаць дровы.

ДРОВНИ *ж. мн.* **сані**, **санкі**, **шлягні**.

ДРОГИ, навозка з драбінамі на баках; **драбы**.

ДРОГИСТ *м. франц.* таргоўнік антэчнымі таварамі; **зялейнік**.

ДРОГНУТЬ, **дрыгнуць**, **дрыгнуць**. *Ляжы і ня дрыгай! Дрыгнула зямля*.

ДРОЖАТЬ, **дрыжэць**, **дрыгнуць**, **дрыготка**, **дрыжлівы**, **дрыжмя дрыжэць**, **драгатаць**; **калаціцца**, **трасьціся**.

ДРОЖЬ *ж.* **дрыжака**, **трасавіца**, **подрыгі**.

Лаўкі дрыгаюць, вокны мігаюць,

Печка рагоча, караваю хоча. (Крачк. с. 40).

ДРОЖДИ *ср. мн.* іспод пададзенага фэрмантациі напітку, асабліва піва; **брошчы**, **брысьнець**, **брузлы**.

ДРОЖКИ, лягкая павозка.

ДРОТИК, кароткая піка да кіданьня; вошчап.

ДРУГОЙ *лічэб.* **другі**, **другога**, **другак**, **друіць**, **другач**—тавар другою дабротнасьці.

ДРУГ *м.* такі-ж, роўны, другія; **друг** дружны, дружна, **дружыць**, **дружны**, **дружнік-ца**, **дружнына**; **прыяцель**—лка, **ніца**, **прыязнь**, **прыязны**. У Смаленшчыне і Вітабшчыне гавораць: **тайнік**, **тайка**, **таечка**, **тайкаваць**, **тайкуюць**, **тайкаўня**, **стайкавацца**. *З кім дружы, той мне друг, знача мой двайнік, другі я.* **Прыяцель**, ад слова „прыяць“ жычыць добра. спягадаць, знача чалавек які спягадае сьпрых мне. **Тайнік**, **тайка**, той перадкім німа сэкрату, нічога тайнага. Блізкае па значеньню і слова **таварыш**, якое выражае паніццё раўні, роўнасьці. *Таварыш па нядолі, па службе, па працы.* *Гусак казалу, а воўк авечцы не таварыш.* *Конь каню, а свіньня калу таварыш (свіньня аб кол чухаецца).*

ДРУЗА *ж.* **горн.** густа зросшыя крышталы на адным камяню; **гранцы**, **гранец**.

ДРЯБЛЫЙ аб дрэве, фруктах і варыве; вялы, які утраціў крумінасьць, сьвежасьць, падгніўшы; **трухлы**, **трухлявы**, **трупехлы**, **струпехлы**, **групяхля**, **трухля**, **трухляк** ператрухлеўшае дрэва; **ахізлы**, **схізлы**, **хізнуць**. *Хізлая капуста, буракі.* *Асхізлі яблыкі лежучы ў цяпле.*

ДРЯНЬ *ж.* **зборн.** **дрэнь**, **блаж.** *Дрэнь справа жыць з дрэннымі людзьмі.* *Дрэні, блажы ўсякай назьбіралася повен закутак.*

ДРЯХЛЫЙ, які утраціў сілу крэпасьць ад старасьці; **друзлы**, **друзець**, **друз** абломкі развалін будоўлі—паўцагелкі, вапна, каменьні; **друхлы**, **друхнуць**, **друхло**, **друхлядзь** рожнае старьё, сьмяцьцё, **здрухнуць** разваліцца са старасьці, з ператрухлельсці.

ДУАЛИЗМ *м. лац.* навука аб падвойнасьці першых прычын, прыкл. пачатку добра і зла, або духа і цела; дуалізм, дваісьтасьць.

ДУБЛЕТ *м. франц.* дзьева саўсім роўныя рэчы, з якіх адна можа быць лішняя; гаворыцца аб кнігах аб рэчах музэальных; дублет, дваічак.

ДУБРАВА *ж.* дубовы лес; дуброва.

ДУБ дрэва *Quercus*; дуб, дубовы, дубаваты, дубняк, дубовік *арх.* перавознік; дубець.

ДУБИНА *ж.* палка, кол, друк.

ДУБИТЬ а *скурах*, гарбаваць, гарбаваньне гарбар, гарбарня.

ДУГА *ж.* дуга, дужка, дугавы, дугаваты, дужнік, дугавіна, дугаверхі, дугабокі.

ДУДА *ж.* дуда, дудка, дудасты, дудар, дудзец, дудзель, дудок. Эпітэты дуды: гудуха, вясялуха.

ДУЛО *ср.* атворына агнястрэльнай зброі: руля, рулька, руляваць сьвярліць рулю, атворыну з тонкімі наўкол атворны сыценкамі.

ДУМАТЬ што, аб чым; думаць, думаньне, дума, думка, думачка, думчывы, думчывасьць.

ДУНОВЕНІЕ *ср.* павеў, подзьмух, тхненьне.

ДУПЕЛЬ *нямец. птах.* бэкас.

ДУПЛО *ср.* выгніўшая пустата ў дрэве; дзюпло, дзюплавіна, дунлянка, дзюплісты; але часьцей: шупло, шуплавіна, шуплянка, шуплісты; адгэтуль: шупляда і шапа. У курных хатах бываў пры печы стоўб „князь“, „князь“, „тур“ а ў ім павысяканыя для складу дробных рэчаў—шуплянкі, а часьцей—шупляды, шапы, шапліцы, залежна ад формы і назначэньня. (Буды і Ямна, Дзіс. пав.).

ДУРАК *м.* ДУРА *ж.*, дурань, дурная, дурань, дурнец, дурнаваты.

ДУРАЧИТЬ каго, чмуціць. ачмучаць, ачмара.

ДУРАЧИТСЯ, блазнаваць, блазнавацца, кудашыцца.

ДУРМАН, расьціна *Datura stramonium*; дурэц.

ДУРНОЙ, ня добры; благі, бдыдкі, нягодны.

ДУТЬ, дуць, дзьму, дую, дзьмухашь; ваяць.

ДУТИК м. шклянная або металічная пацерка; бульчок, бульчатка. *Бульчастыя пацеркі. Бульчатку разціснуў пальцамі.*

ДУТЬСЯ, выказываць сваё незадаволенне гмырыца, супіцца, насупіцца, дзьмецца. *Госьцю ня дзьміся, еш, што у місе. дуляцца, надулены, дуляецца. (Эйшышкі).*

ДУНОВЕНІЕ ср. тхненне, подых, подзьмух.

ДУХ м. агульн. слав. дух, духі, духовы, духовасьць.

ДУХОВНАЯ, пісаны дакумант аб распарадку маенасьці на прыпадак сьмерці; запавечная, запавечная грамата, запавечываць, запавечыў—чыла, адказаў—зала; тэстамант, тэстатар, тэстаманталны. Апошні тэрмін звыклы для актовай мовы, але гэта лацінізм, які прышоў да нас праз польскія ўплывы, народ яго не ўжывае, народная мова знае два тэрміны: *адказаў і запавечыў*; першае ужываецца на ўсім абшары Беларусі, другое вядома з запісі з пад Сенны (Магілёўшчына).

ДУША ж. выводнае ад—дух; бязсьмяротная духоная істота абдараная розумам і воляй; чалавечая цела пасля сваёй сьмерці; *душа, душка, души.*

ДУШЕВНЫЙ, духовы. *Духова хворы чалавек.*

ДУШЕВНО ср. *духова, сардэчна. Сардэчна прыняў. Сардэчныя адносіны.*

ДУШИСТЫЙ, пахучы, павохны, пахмяны.

ДУШЕГРЫКА ж. кароткая жаночая вопратка, рожнага крою; катанка.

ДУШЕСПАСИТЕЛЬНЫЙ, душазбаўчы.

ДУШЕПИТАТЕЛЬНЫЙ, душасытны.

ДУШЕПОЛЕЗНЫЙ, душапажытны.

ДУШЕПРИКАЗЧИК—ЦА, той хто выпаўняе апошнюю волю нябошчыка, па яго просьбе; *душапавернік.*

ДУШЕРАСТЛИТЕЛЬНЫЙ, душаруйлівы.

ДУШЕУБИЙСТВО, душабойства.

ДУШЕЦЪЛЕБНЫЙ, душагойны.

ДУШ *м. франц.* абліваньне сыцюдзёнай вадой; прыш, прышніца.

ДУЭЛЬ *м. франц.* бой адзін на адзін; двубой.

ДУЭТ *м. франц.* двосьпеў.

ДЩЕР, ДЩИ *ж. црк.* дачка, дачкі; донька, доня.

ДЫМ *м. агульн. слав.* дым, дыміць, дымна, дымаваты, дымакур; сопат, сомар, сомарна, сапорыць; адгэтуль названьне сажы--сапуха і ёсу які зьбіраецца ў люльцы **сопар**, аб пагодзе кажуць: **засапорылася** зн. захмарылася; **сапоры**, цёмнага колеру, буры. Вэнозную кроў называюць **сапоркай** у адрожненьне ад артэрыяльнай--жычкі. **Артэры--жылы**; вэны--**сапоры**. **Сапорная кроў**. **Сапорная жыла**, зн. **вэна ў якой цёмная, задымлёная, кроў**.

ДЫМОПРОХОД, *м.* дымаход, дымавалок.

ДЫНЯ *ж. Cucumis Melo* мэлён.

ДЫРЯ *ж.* дзіра, дзірка, дзіравіна. дзірыць, дзіравы, дзіраваты, дзірчасты, дзіраваты, дзіраўка, дзірыць. дзіравіць, дзірэць, дзіракрут, дзірабон, дзіракол, дзірасьцень, дзірасьціць, дзірыць, дзірло.

ДЫШАТЬ, дыхаць, дыхнуць, дыхаецца, дыханьне, дыхі, дыхавы, дыхніца, дыхаўка, аддыховае горла.

ДЫШЛО *ср. ням.* аглабля да парнай упражы, дышаль, аглабень.

ДЬЯВОЛ *м.* бес, чорт, дьябал, нячысьцік, мерат.

ДЬЯК *м.* дзяк, дзякоўскі.

ДѢВА *ж.*, дзева, дзеўка, дзявіца, дзявоцтва, дзявоцкі, дзявуе, дзяўчына, дзеўчына, дзяўчаты, дзеўчыць; панна, паненка.

ДѢВСТВЕННИК—ЦА, дзевы, дзевая, дзеваваць, дзявуль--ля; дзявічасьць, дзявічная. *Хоць старая, а яшчэ дзевая, дзявуе да сьмерці*

Дявуля а такжѣ дзявуя гэтага не ажэніш
ужо дзевым будзе да сьмерці. Панна; За стол
за твой сяду паваю, ў ложа тваё лягу паннаю.

ДѢВАТЬ, ДѢТЬ, дзяваць, дзець, падзець, па-
дзеў, западзець, западзеўся—ца.

ДѢД м. бацька бацькі або маткі: дзед, дзедка,
дзядуля, дзядук, дзядуня, дзядусь, дзедухна,
дзедаваць, дзедаўскі, дзядоўшчына. Слова дзяды
гавораць яшчэ ў значэньні рас. „предки“. Нашы
дзяды гэтага не рабілі і мы рабіць ня будзем.
Дзедаўская слава.

ДѢЙСТВОВАТЬ, дзеяць, дзейны, дзейнасьць,
дзеіства, дзеяч, дзеячы, дзея.

ДѢЙСТВИТЕЛЬНЫЙ, праўдзівы, праўдны, аку-
ратны; істотны, іставісты, скутэчны, запраўдны.
Аказаўся запраўдны недахват. Запраўдны сьвед-
ка. Запраўдны гаспадар. Скутэчны спосаб. Іста-
вісты сын. Іставісты гаспадар знайшоўся. Іс-
табсьць сумная але праўдная. Істотныя пры-
чыны.

ДѢЙСТВИЕ ср. дзейнасьць, чыннасьць, чын.

ДѢЙСТВИТЕЛЬНО, запраўды, істотна, наўза-
праўдзь, істаетна, запраўдна. *Спраўдная зола-
та. Запраўды кажу вам. Запраўды так будзе.
Істотная прычына. Істаетная служба. Іста-
ветнае здарэньне, не байка.*

ДѢЛАТЬ што, рабіць, работа, работнік-ца,
чыніць, учынак, учыніць, учынца, дзеяць, спраў-
ляць, спраўца. *Справіў ты мне вялікую крыўду.*

Адапры акно, гляні на двор,

А ў тваім дварэ ды што дзеіцца?

(Ром. 8—9. 114.).

ДѢЛИТЬ што, разадзіняць на часьці; дзяліць,
дзеляная, дзель, дзеля, дзяленьне, дзяліцьба,
дзяльба, дзялежа, дзялянка, дзелены, дзельны,
дзялільшчык, дзяльбіт, дзяльніца, дзяльнік,
дзельчае, дзельчык.

ДѢЛО прымета ад дзеяць; справа, спраўка,
спраўца, спраўнік, спраўшчык. справіць, спраў-

ляца. *Не мая гэта справа. Гэта ўжо яго спраўка. Справа судовая. Ён спраўца ўсёй гэтай справы.* Спраўнік, які вядзе справы ў канцаларыі—рэгістратар, „дѣловод“.

ДѢТИ *ср. агульн. слав.* дзеці, дзяцёнак, дзяцё, дзіцянё, дзіцячы, дзетаваць, дзяцінства, дзяцюк, дзетніца *анат.* тое што матка.

ДѢТИНА *м.* дзяцюк, дзяцюкоўскі.

ДЮЖИНА *ж. лац. ням.* дванадцать або шэсьць пар; тузін, тузіновы, тузінковы, тузінаваць; двошасьцень, двошасны, дваштак. Даўней у нас лічылі не на дзясяткі і сотні, а на шастакі і копы. Зам. цяперашняга дзясятка лічэбнай адзінкай была *капа*, якая дзялілася на *паўкопкі*, паўкопак меў пяць *шасьнёў*, *шостак*, *шастакоў*; шастак дзяліўся на два *траякі*.

ДЮЙМ *м. ням.* цаля, цалёўка, цаляваць.

ДЮНЫ *ж. ням.* прыморскія сыпучыя пяскі; качагоры.

ДЯДЯ, *м.* брат, бацькі, дзядзька, дзядзенька; жонка бацькавага брата дзядзіна, маткі сястра—цётка.

ДЯТЕЛ *м. птах. Pīcus*, дзяцел. Дзяцел доўга-носы. *Хто-б аб дзятлу ведаў, каб не яго даўгі нос.*

Е.

ЕВА, *хроснае імя*; Еўга, Еўка, Еўця, Яўціся.

ЕВАНГЕЛІЕ, навука Хрыста або Новы Закон; Эвангелья.

ЕВНУХ *м. тур.* скапец, старж у гарэме; кастранец.

ЕВРЕЙ, найме сэмійскай народнасьці; габрай, габрайскі, габраі; юд, юдка, юдзька; жыд—оўка, жыдоўскі. Габрай, габрайскі слова кніжнае; юд, юдка, вядомы з песень:

Гэй, карчмарачка юдка, дай гарэлачкі хутка.
Абыдзённае і паўсюднае найме у нас: жыд, жыдоўскі, якое слова занесена з франціі (па французу: Guide).

ЕВХАРИСТІЯ ж. грэцк. таемства прычасыя; прычасыя у правасл.; камунія—у каталікаў.

ЕГЕРЬ м. ням. лавец, стралец. Егерскі.—*Стралецкі полк.*

ЕГО займе, яго, ягоны, ейны, *Гэта ма ё гэна тваё, а тое яго, Ягоны хлеб ягона і честь. Ейна я спраўка гэта.*

ЕГОВА жыд. Бог.

ЕГОЗИТЬ, ёрзаць, ёрзала, ярзун або непаседа.

ЕДВА прысл. ледзь, ледзьве, чуць. *Ледзь не зваліўся. Ледзь дацягнуўся да дому. Ледзьве дагнаў. Чуць не прагаварыўся. Чуць, чуць справіўся.*

ЕДИНЕНІЕ яднаньне, задночаньне.

ЕДИНИЦА ж. лічэбны знак 1; кожная рэч асобна, сама па сабе ўзятая: адзінка, адзіны, адзінец, адзінства, адзінны, адзіннасьць, аднастайны, аднаякі, адзінокі, адзінота, адзініць, з'адзінець.

ЕДИНОБОРЕЦ м. аднаборац, аднаборнік.

ЕДИНОБОЖІЕ ср, аднабожжа, аднабожнік.

ЕДИНОБРАЧІЕ ср. аднажэнства.

ЕДИНОВИДНЫЙ м. аднастайны, аднастайнасьць.

ЕДИНОВЛАСТІЕ ср. аднаўладзтва.

ЕДИНОВОЗРАСТНЫЙ, аднароствак.

ЕДИНОВРЕМЕННЫЙ, адначасны.

ЕДИНОВѢРНЫЙ, аднаверны.

ЕДИНОГЛАСІЕ, аднагалосьсе, аднагалосны.

ЕДИНОДЕРЖАВІЕ, самаўладзтва.

ЕДИНОДУШНЫЙ, аднадушны, аднадумны.

ЕДИНОДѢЙСТВЕННЫЙ, аднадзейны, аднадзейчы.

ЕДИНОЖИТЕЛЬНЫЙ, аднажытны,

ЕДИНОЗВУЧІЕ *ср.* адназгучча, адназгучны.

ЕДИНОКЛЯТВЕННЫЙ, аднашлюбны.

ЕДИНОКРОВНЫЙ, аднакроўны, аднакроўнік.

ЕДИНОЛѢТНИЙ, адналетны, адналетак.

ЕДИНОМАТЕРНИЙ, аднаматны, аднаматнік.

ЕДИНОМОЩНЫЙ, аднасільны.

ЕДИНОМЫШЛЕННИК *м.*—ЦА *ж.*, аднадумнік-ніца.

ЕДИНОНАЧАЛІЕ аднаўладзства, адназьверхнасьць, адназьверхнік.

ЕДИНОНАЧАЛІЕ *адзін пачатак*, адзінапачатнасьць, — пачатны.

ЕДИНОРАВНЫЙ, аднароўны, аднароўнік.

ЕДИНООБРАЗІЕ, аднастайнасьць, аднастайны.

ЕДИНОПРАВНЫЙ, аднапраўны.

ЕДИНООКІЙ, аднавокі,

ЕДИНОПЛЕМЕННЫЙ, аднаплемны, аднаплемнік.

ЕДИНОПРЕДѢЛЬНЫЙ, аднамежны.

ЕДИНОПРЕСТОЛЬНЫЙ, аднапасадны,

ЕДИНОРОЖДЕННЫЙ, аднародны, аднароджаны.

ЕДИНОСЛОВНЫЙ, аднаслоўны.

ЕДИНОСОВѢТІЕ *ср.* аднараднасьць.

ЕДИНОТЕРПЕЦ, *м.* аднагаротнік, аднацярплівец.

ЕДИНОСУЩНЫЙ, аднаісты, аднаістасьць, неразьдзельны.

ЕДИНОУТРОБНЫЙ, аднаматны, адналонны.

ЕДИНОТРАПЕЗНИК *м.* анастраўнік, аднастольнік.

ЕДИНОЧАДНЫЙ, аднадзетны, аднародны.

ЕДИНОЧИСЛЕННЫЙ, адналічэбны.

ЕДИНОЯЗЫЧНЫЙ, аднамоўны.

ЕЖЕЛИ злуч, калі, што, асьлі, ачкалі, ашці.

ЕЖЕВЕШНИЙ, штовесны, штовесьнік.

ЕЖЕВРЕМЕННЫЙ, шточасны,

ЕЖЕГОДНЫЙ, штогодні, штогоднік.

ЕЖЕДНЕВНЫЙ, штодзенны, штодзеннік, абыдзенны.

ЕЖЕМѢСЯЧНЫЙ, штомесячны, штомесячнік.

ЕЖЕНЕДѢЛЬНЫЙ, штонядзельны, штонядзельнік.

ЕЖЕНОЧНЫЙ, штоночны.

ЕЖЕВИКА расц. *Rubus fruticosus*; ажына, ажыннік, ажынаўка, гарэлька на ажыне.

ЕЖ м. зьвярок. *Erinaceus*; вожык, вожысты, важаваты.

ЕЖИТЬСЯ, вожыцца, навожаны; насторшыцца, насторшыўся, насторшаны.

ЕЗ, частакол, або пераплот пянярок ракі, каб не даць рыбе ходу ў верх; яз, язціць, язовы, язы, язовішча.

ЕКЛЕСІАРХ м. грэцк. ключар, ключнік.

ЕЛЕ прысл. ледзь, ледзьве. Ледзьве прышоў. Ледзь глянуў. Ледзь ня ледзь дабрыў.

ЕЛЕЙ м. црк. расыцінны, аліўкавы тлушч; аліва, алей. Разрожняюць алеі і аліва: алівай называюць аліўкавы тлушч; алеям, тлушч выціскаваны з калапень, маку ці ільнянага семя.

ЕЛИКИЙ црк. столькі, сколікі.

ЕЛОП м. дурань, балван, пабойня

ЕЛЬ, іглыста дрэва *Pinus abies*; ель, яловы, яльвіна, елка, Ельня—абшар які паросшы ельнікам

ЕПАНЧА ж. безрукавы плашч; апанча, бурка.

ЕПАРХІЯ ж. грэцк. наагул край, кругаколіца пад уладай ЕПАРХА м. кіраўніка; цяпер; край які

знаходзіцца ў стравах рэлігійных пад кіраўніцтвам архірэя ці біскупа; **эпархія**.

ЕПИСКОП *м. грэцк.* зьверхнік эпархіі: **біскуп**, **біскупія**, **біскупскі**, **біскупства**. У творах Кірылы тураўскага, ў граматах Полацка, Вітабска і Смаленска да XIII ст. і ў многіх рукапісах XIV—XVII ст., пісалася ў нас не *епіскоп*, а—*біскуп*, *біскупль*, *піскоп*, *піскопскі*. З гэтага відаць, што і цяпер нам німа патрэбы гэтага тэрміну зьмяняць на грэчка-боўгарскае напісаньне. Слова **біскуп**, сьведчыць, што крыўскія землі мелі даўней крэпкія зьвязі з заходам і пераймалі іх ўплывы. Лепш сваю старыну аднаўляць, як чужыя навіны ўводзіць.

ЕРАЛАШ *м.* бязсэніца, нісянецца, безладзіца.

ЕРАНЬ *ж.* расьціна *Geranium*; юранія.

ЕРЕПЕНИТСЯ, стабурыцца, настабурыўся, настырацца.

ЕРЕСЬ *ж.* разыходжаньне у поглядах на догматы веры; **гарэзія**, **гарэза**, **гарэзьнік**; **адшчапенец**.

ЕРЗАТЬ, соўгацца, поўзаць, ёрзаць.

ЕРИК, нізіна ў якую заліваецца вясной вада і астаецца рыба, **баер**.

ЕРМОЛКА *ж.* лёгкая шапачка, без аколка; **ярмолка**, **шаламейка**, **шаломка**.

ЕРОШЫТЬ *што*, комкаць, блутаць: **кудлаць**.

ЕРОШЫТЬСЯ *аб валасах*, палымацца дыбам: **сторшыцца**, **насторшаны**; **чапурыцца**. *Начапурыўся як калакут (індык). Насторшыўся як вожык. Калі сабака злы, то ў яго сторшыцца поўсьць на хрыбце.*

ЕРШ *рыба*, **ёрш**, **яршовы**, **яршысты**; **язьдзір** (Аўгуст. п.).

ЕРЫГА, **пьяніца**, **галцяй**, **буян**.

ЕСАУЛ *м.* памочнік вайсковага зьверхніка; **асавул**, **асыстэнт**.

ЕСЛИ *злуч.* **калі**, **асьлі**, **ачкалі**. Ачкалі не захачу, то што тады? **Калі** так, то так, а **калі** не? **Асьлі** прыедзе балазе, **ачкалі** не? (Орша).

ЕСТЕСТВО *ср.* усё што ёсьць, істасьць, істотны, істотна, істотнасьць, істота.

ЕСТЕСТВОВЪДЕНІЕ — істотаведаньне.

ЕСТЬ, ёсьць, ёсьціка, ёсьцьны.

ЕТО, гэта.

ЕФРЕЙТОР *м. н.м.* пізны вайсковец, памочнік падафіцэра; паводчык, паводны. У дравасекаў паводчыкам называюць старшага ў справах работы работніка, які „водзіць“.

ЕХИДНА, ядавітая вужака цёплых краёў; эхідна.

ЕХИДНЫЙ, хітры і злосны; хітразлосны, злоўмільны.

ЕЩЕ *присл.* яшчэ.

Ж.

ЖАБА *ж.* полаз роду жаб; рапуха. *Ж а б а*, на расійску—лягушка.

ЖАБРЫ, бакавыя прарэхі каля шчэлінаў рыбы; зябры.

ЖАВОРОНОК *птутка* Alauda; жаўрук, жаўрэц.

ЖАЖДА *ж.* пазыў да піцьця; спрага, прагнасьць, прагнуць, прагненьне (ад „пражыцца“, рас. „жарится“ ва ўласным соку); *С м а г а*, не пачуцьцё хаценьня піць, а вынік хаценьня піць, засыханьне ў губе і асяданьне засохшай сьліны на вуснах і языку.

ЖАДНОСТЬ, прагавітасьць, прагавіты, прагацець.

ЖАЛИТЬ *каго*, калоць, раніць тонкім вострыям; жыгаць, жыгнуў, жыгун; джгаць, джгнуў, джыгун: стрыкаць, стрыкнуў. *Вужака, пчала жыгнула, джыгнула, джганула ў нагу. Крапіва стрыкаецца; Пастрыкаў сабе рукі крапівай. Дробная крапіва завецца жыгучка.*

ЖАЛО *ср.* жагло, жыгала, джагло. Пчала як ужыгне, то і жагло сваё пакіне. Язык, як вужа-чае джагло, так і джыгае ў сэрца.

ЖАЛКІЙ, годны жалю, літасьці; жаласны. Жаласны выгляд. Гэта жаласная песня. Ён жаласна апавядае.

ЖАЛЬ *ж.* агульн. слав. жаль, жалець, жаласны; жальнік, магіла, магільнік (Богіна, Дзіс. пав.). Маецца каля Богіна, недалёка ад возера пера-гістарычны магільнік, які называюць жальнік. а ўсё урочышча Жальбор. Прадападобна жале-йка, ад „жаль“.

ЖАЛОСТНЫЙ жаласьлівы.

ЖАЛОВАТЬ, каго, любіць, мець у напане і да-рыць каму што; абдарываць, абдаровываць; на-даваць, наданьне.

ЖАЛОБА *ж.* абжаленьне, жаліцца. Жаліўся мне ўнук, што ты яго уквяліў. Абжаліў у суд. Напішы абжаленьне ў суд.

ЖАЛОВАНИЕ *ср.* плата за працу; пэнсія, дажа-Сколькі дажы бярэш у месяц? (Празарокі, Ві-лейск. п.).

ЖАЛЮЗИ *мн.* нескл. франц. акінніцы з даш-чэчак, праз якія укосам праходзіць сьвятло; рашат-ні, рашацень.

ЖАНДАРМ *м.* франц. вайсковая паліція; жан-дар, жандарскі.

ЖАРГОН *м.* франц. неазная плумеласьцю або чужымі словамі мова, горгат; мясцовая, правінці-яльная адмена мовы; гамонка, дыялект.

ЖАР *м.* высокая ступень, цяпла ад сонца, пі ад агня; пал, пякота, сьпека, гарачыня, упал. Летам у нас пачынаюцца упалы. Ня так дакучае само жніво, як тая сьпека, сьпякота. Гарачыня ад печы так і шугае.

ЖАР-ПТИЦА, баечная птушка на якой пёры як жар гараць; жар—птаха. Жар-птаха, зьвуллеца сымвалам сонца; выябражэ яе народная міфалогія як птушку з дзявочай галавой.

ЖАРКОЕ *ср.* печаная мяса; пяхэня, пражаніна.

ЖАРИТЬ *што, пражыць, пражыцца.* Пражаны гарох; пражаная бульба, яечня. Пражыць пяхэню.

ЖАРОТОК, дробныя жаркіе вугалькі; прысок.

ЖАРОВНЯ, начыньне да трымання жару, гара-чых вугалёў: жарніца.

ЖАРКО, горача, палка, скварна. Небо от сквары Божества его вскурится (Срезн).

ЖАСМИН *расьц.* *Philadelphus coronarius*; язьмін.

ЖАТЬ *што, ціснуць, гнясьці, гнобіць, шчаміць, муліць.* Ціснуць, муляюць боты. Шчэміць сэрца маё жаль непазбытны. Гняц цяжар зверху ў ніз. Гнобіць пан наймітаў, як калісь гнобіў падданых. Сашчаміў рукі, зубы.

ЖАТВА. жніво, жаць, жняя, жанцы.

ЖЕВАТЬ *што, перамалываць зубамі; жваць, жве, жвакаць. жвякаць, жвакацца, жвакі, жваць жвякун, жвак, жвака, жвачка, жвала; жумрыць жамжурыць* скоранька жваць, перамалываць зубамі.

ЖГУЧІЙ, палкі, палкасьць. Палкае сонца. Палкае каханьне. Палкасьць у грудзёх чую. Палкі погляд. Палкае сэрца.

ЖГУТ, хустка ці ручнік зьвіты вярхоўкай; пытка.

ЖДАТЬ чаго, ждаць, жданьне, жданы, жданкі, ждальны, ждальнік; чакаць, чаканьне, чаканы, чаканьне, чакач.

ЖЕЗЛ *м.* посах, ляска. Ляска маршалкоўская, і біскупская.

ЖЕЛАТИНА *ж. франц.* жалятына; клейчык.

ЖЕЛАТЬ чаго, жадаць, жадзць—крэпка хацець чаго жаданьне, хаценьне, жадаба тое што расійскае, „алчба“, „жадность“.

ЖЕЛАННЫЙ жаданы, пажаданы. Пажаданы госьць. Пажаданьне. Найлепшыя табе мае пажаданьні.

ЖЕЛВАК, цвѣрдая, клубавістая пухліна на целе; жаўлак, жаўлаты; валбук, валдыр, вулдыр, вудыр.

ЖЕЛЕ *франц.* квашаніна, дрыжэль з фруктаў або ягад: дрыжэль.

ЖЕЛЕЗА *анат.* залоза, залозны; гручола, гручолы.

ЖЕЛКНУТЬ, жоўкнуць, жуцець, жутлы, жоўць, жоўты, жаўцець. *Жуцець, жутлы* запісана каля Ільлі (*Вілейск. пав.*).

ЖЕЛНА, чорны дзяцел, жаўна.

ЖЕЛОБ *м.* доўгая і вузкая ўклясласьць; жолаб, жалубіць, жалабок. жалубісты, жалонка, жалубаўка, вадасточны латок пры страсе да сыцканьня вады, найчасцей з бляхі.

ЖЕЛТЫЙ *ад колеру, барвы, масьці;* барвы сонца або золата, рожных адценкаў; жоўты, жоўценькі, жаўтаваты, жоўгасьць, жаўціня, жаўцізна, жаўтуха, жаўцянка, жаўтушка, жоўтны, жутлы, жуцець, жаўцяк, жаўтух, жаўтыш, жаўціць, жаўцець.

ЖЕЛЧЬ *ж. анат.* жоўць, жаўцявы; горыч і неспрыяйнасьць: жоўць, жоўцьны, жоўцьнасьць. *Не славамі ўжо, а жоўцю ў вочы брызгае, У яе гэтулькі набралася жоўцьнасьці на сэрцы. Ён чалавек жоўцьны, з ім трэба ветла.*

ЖЕЛУДОК *м. анат.* мясісты мяшок у версе брушной падзі ў якім ператраўляецца ежа; ён ляжыць ўсутыч пад грудз-брушной балонай („діафрагма“), становячы прадоўжаньне глытніцы, другім канцом, звужаючыся пераходзіць у кішку; жалудак, жалудкавы, жалудны; пехцяр.

ЖЕЛУДЬ, плод дрэва дуба; жолуд, жалудны, жалуднік.

ЖЕЛЬЗО *ср.* коў, зялеза, зялезны, зялезца, зялезьнік, зялезісты, зялезіна, зялезіца, зелязняк, зелязянка. У нашай новай літэратуры на перакор народнаму зялеза, пачалі пісаць, нет ведама чаму „жалеза“, што зьяўляецца барбарызмам.

ЖЕМАНИТЬСЯ, карэжыцца, карэжлівы; жамоніцца (*Смален.*).

ЖЕМЧУГ *м.* самародныя клубікі, якія творацца ў чарупках асобнай адмены смаўжоў, цэненыя на раўне з дарагімі каменнямі; **жанчуг**, **жанчужына**, **жанчужны**, **пэрла**, **пэрловы**, **пэрліцца**.

Да ўвівала пэрлоў венчык,

Да ўскладала на галоўку,

На галовку на буйную (Р. 8—9. 172),

ЖЕНА *ж.* замужняя жанчына; **жана**, **жонка**, **жоначка**, **жанавец**, **сужанка**; **палавіца**, **паплечніца**.

ЖЕНЩИНА *ж.* наагул асоба жаночай постаці; **жанка**, **жанчына**, **жаночы**, **жанкі**, **жанота**, **жанотлівы**, **жаноцкі**. Часта ў мове нашай ужываюць замест **жанка**, польскі барбарызм „кабета“. Слова кабета нават у палякаў яшчэ ў XVI ст. лічылася лайчывым (гл. „Słownik języka polskiego“ Linde.), бо яно находзіць ад „kobić“—чараваць і азначае —чараўніца, ведзьма.

ЖЕНИТЬСЯ *аб мужчыне*, браць сабе жонку, вянчацца: **жаницца**, **жаниць**, **жаньба**, **жаницьба**, **жаних**, **жанаты**.

ЖЕНОХОТСТВО, **ЖЕНОБЪСІЕ**, **жанахотлівацьць**, **жаношальства**.

ЖЕНООБРАЗНЫЙ, **жанопастатны**, **бабелісты**, **бабавісты**.

ЖЕНОУГОДЛИВЫЙ, **жанопакорлівы**, **бабатул**, **бабатулькі**.

ЖЕНИРОВАТЬ *каго, франц.* **амбарасаваць**, **сароміць**.

ЖЕРДЬ *ж.* адносна тонкі і доўгі шост; **жэрдзь**, **жэрдка**, **жэрдчка**, **жэрдзісты**, **жэрдавіна**, **жэрдавік**, **плот** з **жэрдзды**; **жэрдзіць**, **жэрдзіць** **плот**; **жэрдня** будова з **жэрдзей** да сушэньня **жэроху**, **жэкі**, **жэнюшыны** ці **жэдзіліны**; **жэрдаўня**, **жэрдвень** **аб тонкіх і высокіх людзях**; **жэрдняк**, **жэс прыгодны на жэрдзі**.

ЖЕРЕБЕЦ *м.* някладзены конскі самец; жарабец, жарабок, жарабя, жаробчык, жаробная аб кабыле якая носіць плод; **жарабіць**, **жарабятніца**.

ЖЕРЛИЦА *ж.* вуда на шчупакоў; **вудаўня**.

ЖЕРЛО *ср.* горла, рыгво.

ЖЕРНОВ *м.* млынскі камень; жарнавень, жарнавы *мн.*; жарнаўні, жорны, жоранцы, жорнаклёў, жорасек, майстар які высыкае жорны; **жарнавік**, **жарновец**, камень надатны да вырабу жорнаў.

ЖЕРТВА *ж.* пажыранае, што гіне, прападае; што аддаю, чаго пазбываюся безпаваротна; хто пацярпеў ад якіх прычын; **ахвяра**, **ахвярнік**, **ахвяровываць**. *Арх.*: жэртва.

ЖЕРТВЕННИК, аўтар, аўтарны.

ЖЕРТВОВАНІЕ *ср.* ахвяраваньне.

ЖЕРТВОВАТЕЛЬ *м.* ахвяроўнік—роўніца, ахвярнасьць.

ЖЕСТКИЙ, цьвёрды, каляны, жоскі, шорскі. *Каляная скура, ледзь угнеш яе. Адзежа намокла спярша, пасля замёрзла і зрабілася саўсім калянай, Акалянеў на холадзе. Каструбісты. Тканіна грубая, каструбістая. Цьвёрдая, жоская пасьцель. Жоскі чалавек. Шорская воўна, тканіна.*

ЖЕСТОКИЙ, жоскі, цьвёрды, у стасунку да другіх, чалавек без жаласьці, жаласьлівасьці; **жорскі** (ад „жарства“), **жорскасьць**, **жарсьцець**—станавіцца больш жоскім, неміласэрным. **Шорскі**, **шорсткі** ня ветлівы. *Ветла адказаў, але жорска паступіў, і, наадварот, жорска гаварыў, але людзка паступіў.*

ЖЕСТ *м.* франц. **спокіў**, **кіў**, **спокіўкі**, **спокіўкам**. *Спокіўкам рукі паклікаў яго. Кінь ты ўсе гэты свае ківы і покіўкі рукамі. З нямым трэба на ківы гаварыць. Ен толькі зрабіў моўчкі спокіў рукой на знак зваен згоды.*

ЖЕСТЬ *ж.* жалеза ў аркушах; бляха, бляшка, бляшаны, бляшанка, начыньне з бляхі: бляхар,

майстар які робіць з бляхі рожныя вырабы; бляхарня, фабрыка дзе робяць бляху; бляхаваць, абіваць што бляхаю.

ЖЕТОН *м. франц.* адбітка на блясе рысунку ў форме медалю, шчыта і інш.: пазнамок.

ЖЕЧЬ *што*, паліць, паленьне, палкі; палена, палкасьць.

ЖИВОЙ *агульн. слав.* хто жыве, ў кім, або ў чым ёсьць жыцьцё; *жывы, жывенькі, жывіць, жывучасьць, жыць, жыўцом.*

ЖИВИТЕЛЬНЫЙ, ажыўчы, ажыцяўляючы. *Ажыўчая волага. Ажыўчая надзея. Ажыцяўляючая пабудка.*

ЖИВОДЕР *м.* хто займаецца зьніманьнем скур здохлай жывёлы; **ракар, скуралуп, скуралупня, скуралупства.** Што датыча слова ракар, то яно больш тасуецца да таго, хто абдзірае людзкія трупы, прынамні мне прыходзілася чуць яго ў гэтым значэньні, як лаянку.

ЖИВОНАЧАЛІЕ *ср.* жыццёпачатнасьць, жыццёпачатны.

ЖИВОНОСНЫЙ, жыцьцяносьны, жыцьцяносьбіт.

ЖИВОПИСЬ, умецтва вырабжаць рэчы пры помачы фарб; **малярства, малярскі, маляваць, малюнак.**

ЖИВОПИСНЫЙ, малёўны, маляўнічасць. *Малёўныя абразы зн. мамаляваныя фарбамі. Малёўныя ваколіцы; прыгожыя, вартыя быць намаляванымі.*

ЖИВОПИТАТЕЛЬНЫЙ, насытны. *У дзяжы падыходзісты, на сталю насыцісты, людзям на здароўе (аб хлебе).*

ЖИВОСЪЧЕНИЕ *ср.* распаласьць.

ЖИВОРОСЛЬ *ср.* напоў жывёла, напоў расьціна напр. паліп, караль; **жыварасьць.**

ЖИВОРИБНЫЙ САДОК, жыварыбны саднік, саднічок.

ЖИВОТВОРИТЕЛЬНЫЙ, ажыцяўляючы, ажыццёўленьне, жывадзёйлівы.

ЖИВОТВОРИТЕЛЬ ажыцёўнік, жыццятворнік, жывадзецель.

ЖИВОТРЕПЕЩУЩИЙ, жыватроплівы.

ЖИВОТ м. брушная падзь ад грудзей да лагі; жывот, жываты, жываток, жывоцік.

ЖИВОТНОЕ ср, усё што жыве і дышае; жы-
вёла, жывёліна, жывіна, жывінка, жывёлка, жы-
вучы, жывучасьць, живец.

ЖИВОТНОРАСТЕНИЕ ср. жыварасьць.

ЖИВОТОДАТЕЛЬ, жыццёдавец, жыццё-
даўчы.

ЖИВОТОЛЮБЕЦ, жыццялюб.

ЖИДКИЙ, нягусты, плаўкі, вадзяністы, процілег-
лае густому; рэдкі, радзець, рэдкаваты. *Рэдкая*
крупеня. Рэдкае палатно. Чым вышэй мы па-
дымемся ўверх тым радзейшае будзе паветра.

ЖИДКОСТЬ ж. свомасьць рэдкага; рэдкая матэ-
рыя якая цячэ; цякоміна, цеклаць, цякомы, ця-
комісты, цякомлівы. Некаторыя замест цякоміна
ўжываюць слова *жыжка*, якое ў народнай мове
служыць тэрмінам для названьня сопару што выцякае
з хлявоў, навозны сок. Праўда, мійсцамі кажуць:
Густыш зьёў, а жыжку пакінуў. Але такжа уме-
юць адказаць гаспадыні: *Пашукай жыжкі за хля-*
вом, а ня ў міс.

ЖИЗНЬ ж. агульн. слав.; жыццё, жыццёвы,
жыццёвасьць, жыць. *Трэба жыць, як набя-*
жыць. Жыццё наша гаротнае. Жытка, жытам-
ка. От так уся іх горкая жытка прад ачу
і стаіць (Сержп. стр. 3).

ЖИЗНЕННОСТЬ, жыццёвасьць, жывучасьць.
Жыццёвая праўда так вучыць. Жывучы ча-
лавек, жывёла. Гэта стварэньне жывучае.

ЖИЗНЕДАТЕЛЬ, жыццядоўнік, жыццёдавец.

ЖИЗНЕОПИСАНИЕ, жыццёпіс, жыццёпісец.

ЖИЗНЕРАДОСТНЫЙ, жыццёрадасны.

ЖИЗНЕСПОСОБНЫЙ, жыццёздатны.

ЖИЛА *ж.* тоўстае валакно, ніткі, зьвязкі або трубочкі ў целе чалавека і жывёлы; **жылы**, **жила**, **жыльны**, **жилаваты**, **жылкваты**, **жыліцца**, **нату-жацца**.

ЖИЛЕТ *м. фр.* безрукаўная кароткая вопратка да паясьніцы; **спанцэрка**, з польскага кажуць: **кэмізэлька**.

ЖИЛЕЦ *м.* **ЖИЛИЦА** *ж.* хто жывы, або каму яшчэ суджана жыць; **жыхар**, **жыхарка**, **жыхарскі**. Чалавек які часова пражывае у кватэры; **кватэранец**, **кватэранскі**, **кватэранцы**, **кватараваць**.

ЖИЛИЩЕ *ср.* дзе жывуць людзі; **жыльлё**, **жытло**, **пожыцтва**, **пожыцень**, **пожытнік**, **пожтны**, **пожыткі**, **пожыць**. *Людзькія пожыцтвы называюць; хата, дом, харомы. Паеду да цёткі на пошытку. Наша жытло, займае цяпер пош-цень ці то, бач, кватэранец (Полацк).*

ЖИМОЛОСТЬ *дрэва кустовае*, *Lonicera*; **бружмель**, **бружмеліна**.

ЖИРАНДОЛЬ *м. фр.* вялікі падсьвечнік на мно-га сьвечак, стаячы або вісячы; **павук**, **сьвечнік**, **свешаш**.

ЖИР *м.* **тук**, **клушч**. Сьвінны тук унутранны **сала**, вехні **саланіна**; авечы, барані, казліны і каровій **лой**; рыбі—**тук**; зайчы—**скром**, адгэтуль названьне зайца „скромчык“, „скрамчак“; птушачы—гусінны, курынны, качый **шмаляц**; мядзьведжы—**сала**; бабровы—**тусьцень**; тук выраблены з малака—**масла**; з калашень, маку, ільнянага сямя—**алей**, да-бываны з алівак—**аліва**; чорны рыбій тук да ма-занья скуру—**ворвань**; выганяны са смалістага дрэва **дзёгаць**. **Тук**, **тучна**, **тучыць**, **тучнець**, **тучнасьць**, **тучненькі**, **затаўка**, або **затука** заправа стравы з якога колечы туку, найчасьцей разцэртага сала. **клушч**, **клусты**, **клусьцець**, **клусьтасьць**, **клускі**, **клускасьць**, **клусьціць**.

ЖИРОВАЯ ТКАНЬ, **клушчавая**, **тканка**.

ЖИРОВАЯ КЛЁТКА, **клушчавая** **клетка**.

ЖИРОВОЕ ВЕЩЕСТВО, клушчавая матэрыя.

ЖИРНЫЙ СУП, клусты юшнік, клустая страва.

ЖИТЬ, быць живым, існаваць; **жыць**, жыве, **жыцца**, жыцьцёвы.

ЖИТЕЛЬСТВО, аселасьць.

ЖИТЕЛЬСТВОВАТЬ, жыць, пражываць.

ЖИТЕЛЬ, жыхар, жыхарства.

ЖИТНИЦА ж. гумно.

ЖМУРИТЬ, закрываць вочы павекамі; **сплюскаць**, сплюснуць. Сплюснуў вочы, — кажацца аб тым хто задрамаў і аб тых хто памер (Дзісна). **Самжыць**. *Ледь толькі самжыў павекі*; **мжыцца**, выдаецца мітурыцца; **мжонка**, тое што прымітурылася ў дрэмцы; **самжыў**, прысьніў (Зьдзітава). **Мітурыцца**, зьмітнуць, мітаць, мітурга, мітурасы. *Чаго ты мітурышся („жмурішся“, „жмуріш глаза“).* *Зьмітнуў крыху, -- ня спаў, а толькі здрамнуў.* *Чаго ты мітаеш вачамі? Толькі зьмітнуў павекі, ажны мне прымітурылася, што я дома.* *Калі я ішла каля магільніка прымітурылася мне, што нехта белы ківаецца, ажны была гэ-та бяроза (Полацак).* **Мітурасы**, бред у гарачы (Нікіфор). **Мікрыць**, мікрыцца. **Вочы мікрацца**, самі счыняюцца. Так спаць хочацца, што ў вачах мікрыцца (Орша). **Мікраць**— „ільюзія“, абман зроку. **Мікрынка** барвісты клубік, якія здаюцца чалавеку калі засыпае, згэтуль мікры-дробры, злудны. **Мікрыцца** ў вачу, знача як бытцам сыплюцца барвістыя клубікі.

ЖМЫХИ, мн. ашакі.

ЖОКЕЙ м. англ. конны слуга, які езьдзіць за панам; гайдук.

ЖОМ м. цісло, гнёт.

ЖРАТЬ што, жорці, жарэ жарунок, жарун, жарво, жормя-жарэ, пожырам-жарэ, абжора, пражора, пожыр, пожырка. *На такіх жаруноў пожыру не набярэшся. На пожырку прышоў.*

Пожыр або **пошыр**, корм для скацежы. *Лета мокрае, дык пошару, пожыру прыдзецца дакупляць (аб сене і саломе).*

ЖРЕБІЙ м. кон. канаваць, наканована, канавацца.

ЖРЕЦ м. паганскі сьвятар; духоўнік не хрысьціянскай веры, **аўтарнік**, **валхвец**.

ЖУЖЖАТЬ. выдаваць голас падобны да разцягнутага ж або з, надобна шчумялём, пчолам; **бзычэць**, **бунець**, **брынець**, **дзунець**, **зыканы**. **зучэць**, **гімець**.

ЖУИРОВАТЬ *франц.* вясёла жыць, папешніца жыццём, праводзіць час на сьвецкіх забавах гуляць, гуляка.

ЖУК м. агульнае названьне каляна крылай жамыры; **жук**, **жучок**, **жучаўка**. **Жукавіна**, **жукавінка**, вочка, шчыток у пярсьцёнку. *Пярсьцёнак з адамантавай жукавінкай.*

ЖУПЕЛ м. гаручая смала, гарачыня і сморад; сопар.

ЖУРАВЛЬ м. вялікі птах заводу чапель; **жураў**, **журава**, **журавы**, **журавель**. **журавіха**, **жораў**.

ЖУРНАЛ м. *франц.* дзеннік, штодзенная запісь.

ЖУРНАЛИСТ м. ф. выдавец, рэдактар часопісі.

ЖУРНАЛИСТИКА, часапісьменніцтва.

ЖУРЧАТЬ выдаваць ціхі аднастайны голас, гаворыцца аб цякучай вадзе; **дзурчэць**, **дзунець**, **дунець**.

ЖУЧИТЬ *каго*, **жуціць** (ад „жуткі“ страшны). зн. **страшыць**, **прабіраць** ляць.

3.

ЗАБВЕНІЕ *ср.* *забыцьцё, забудзь, забудкі, запамкі, непрытомнасьць.* *Забудь гаюча, туга паюча. Сварка наша няхай ўзабудь пойдзе. На адзіноце ў забыцьці, жыцьцё правёў. У запамках мітурыцца ей нябошчык муж. У непрытомнасьці будучы прагаварылася.*

ЗАБЕРЕМЕНѢТЬ, заступіць, зачэрыць.

ЗАБИВАТЬ *што, куды, у што, чым;* забіваць, заганыць; забівацца, забіцьцё, забіўка, забойца, хто забіў каго.

ЗАБИРАТЬ *што, забіраць, забіраньне, забор доўг, крэдыт; павер; забіркі* дробныя складачкі ў жаночай вопратцы для аздобнасьці; *забірчывасьць, заборчасць, забіраньне чужога; забрацца* заняць, узлязаць куды, *заборысты* крэпкі, п'яны.

ЗАБЛАГОВРЕМЕННО, *присл.* заўчасна, загадзя.

ЗАБЛАГОРАЗСУДИТЬ, забажаць.

ЗАБЛАГОРАЗСУДИЛОСЬ, забажалася.

ЗАБЛАЖИТЬ, забажаволіць.

ЗАБЛЕКЛЫЙ, зажохла, засьвяўшы.

ЗАБЛУЖДАТЬ, блукаць, заблукаць *Смаленск. (Д. I, 569)* блушыць.

ЗАБЛУЖДАТЬСЯ, блукацца, памыляцца.

ЗАБЛУЖДЕНІЕ *ср.* заблудзь, памылковасьць.

ЗАБОЛОНЬ *ж.* малады яшчэ не ацьвярдзеўшы слой дрэва; мязга, забалань.

ЗАБОЛѢТЬ, захварэць, захварэў.

ЗАБОРОЗДИТЬ, забаразнаваць.

ЗАБОРОНИТЬ, заскародзіць, забарнаваць.

ЗАБОТА *ж.* клопат, клопаты, клапатлівы, клапатлівец, клапаціцца, заклапаціцца, клопаты, клопоты.

ЗАБОТЛИВОСТЬ. клапатлівасьць, рупнасьць, дбайлівасьць, сгарэннасьць.

ЗАБРАКОВАТЬ, забракаваць.

ЗАБРАЛО *ср.* вастракол: прярэдняя часць шоламу, прылбіца.

ЗАБРАСЫВАТЬ *што, куды*; закідаць, залукаць, зашпургаць.

ЗАБРОСОК *м.* закідзень.

ЗАБРЯКАТЬ *чым.* забразгаць, зазьвякаць.

ЗАБУЛЬКОТАТЬ, забульбатаць.

ЗАБУХНУТЬ, разшырыцца ад мокрасьці; забракнуць.

ЗАБЫВАТЬ *што*, забываць, забывацца, забыцца, забудзь, забудкі, забыўное.

ЗАБЫВЧИВОСТЬ, забудчывасьць, запамкі.

ЗАВЕДЕНІЕ *ср.* установа,

ЗАВЕРБОВАТЬ *каго*, скаптаваць.

ЗАВЕРТКА, кусочак дрэва ці злёза які круціцца на цьвяку і служыць да запіраньня; круцёлка, закрутка.

ЗАВЕРТЫВАТЬ *што у што*; завінаць, завіток, загартаць, згортак.

ЗАВИЗЖАТЬ, заскагатаць.

ЗАВЗДОРИТЬ, заспрэчацца.

ЗАВИДОВАТЬ *каму, чаго*; заздросьціць, заздросны, заздросьнік—ца; завідаваць, завіднік—ца, завісьлівы, завісьць. завідушчы, завідучы.

ЗАВИНЧИВАТЬ *што*, закручаць шрубом; зашрубовываць, зашрубоўка, зашрубка—тупое дзатцо да закручваньня і адкручваньня шрубоў.

ЗАВИСИМОСТЬ, залежнасьць, залежаць.

ЗАВЛАДѢТЬ *чым.* заваладаць, заўлада, заўладчык, заўладанец.

ЗАВЛЕКАТЬ, зацягаць, заманіваць.

ЗАВЛЕКАТЕЛЬНО, заманчыва.

ЗАВОД *м.* сахарный—цукроўня, цукраварня; пивоваренный—бровар; крахмальны—крахмальня; кожевенный—гарбарня; бумажный—паперня; кир-

пичний — цеглярня; водочный — гарэльня, бровар;
плавильный — гута; животноводный — расплоднік.

ЗАВОЕВАТЕЛЬ м. заваёўнік.

ЗАВОЛАКИВАТЬ *што*, зацягаць, засьневаць, забаланіваць. *Зацягаў адзежу да немагчымасьці. Зацягні сні пад павець. Рана зацягаецца. Неба зацягнулася хмарами. Яйкі пад курыцай ужо азасьціліся. Засьніла памяць. Засьнітак, яйко якое зацямнела, ў якім пачало развівацца новае жыццё.*

ЗАВОПИТЬ, закрываць, заякатаць.

ЗАВОРАЧИВАТЬ, завяртаць, заварот, закручаць, закрут, сукол, захіляць.

ЗАВСЕГДА *присл.* заўсёды, заўсякчасна, заўсякдзенна, заўсякгодна, заўсёдна, заўсёднік.

ЗАВТРА *присл.* заўтра, заўтрашні, заўтрае.

ЗАВТРАКАТЬ, сьнедаць, сьнеданьне, посьнедак.

ЗАВЪДЫВАТЬ *што*, загадываць, загадчык — дчыца.

ЗАВЪРЯТЬ *каго што*; запэўняць, запэўнены, запэўна, запэўнены; сьцьверджаць. *Сьцьвердзіў сваім подпісам.*

ЗАВЪСА ж. заслона, апона.

ЗАВЪТ, пасьмертны наказ; заповіт, заповітны, *Стары і Новы заповіт. Бацькаўскі заповіт.*

ЗАВЪЩАНІЕ, заповіт, запавечыць, запавечаньне, запавечаны, запавечнік, запавеча; адказаць *каму, што*; тэстамант, тэстатар, тэстамантальны (*гл. Духовная*),

ЗАВЪТНЫЙ, заповітны, запавечны.

ЗАВЯДАТЬ, вянуць, чануць.

ЗАГАДКА ж. загадка, заганка, загануць.

ЗАГАДОЧНЫЙ, загадковы, незразумелы.

ЗАГИБНУТЬ, загінуць.

ЗАГЛАВІЕ *ср.* першая страіца кнігі дзе надзе-на названне яе, а такжа названне асобнага адзелу кнігі; агаловак, азагалавак.

ЗАГЛАЗНЫЙ, завочны.

ЗАГОВОР *м.* чараўніцкае зашэптыванне хва-робы; замаўляньне, замовіць; тайная змова мно-гіх супроць ўлады; змова, спрысяга.

ЗАГОТОВЛЯТЬ *што*, засобіць, засаб; загатоў-ваць, загатоўка, загатоўны.

ЗАГРАНИЧНЫЙ, заграічны, закардоны, за-межны.

ЗАГРУЗИТЬ *што*, загаціць.

ЗАГУЛЯТЬ, загуляць, загульны, загулкі.

ЗАДАТАК, задатак, закупнае.

ЗАДВИГАТЬ *што*, засуваць, засовісты, засоў-ны.

ЗАДВИЖКА *ж.* засаўка, засоўнік.

ЗАДЕРНУТЬСЯ, засланіцца, закрыцца.

ЗАДЕРЖИВАТЬ *што*, затрымліваць, затры-маньне. Аб крыві кажуць: зацуркаваць, калі кроў цурком цячэ.

ЗАДЕРЖКА *ж.* затрымка, затрымліваць.

ЗАДЕРЖАНІЕ *ср.* затрыманьне.

ЗАДУМЧИВОСТЬ *ж.* задумлённасьць.

ЗАДУШЕВНЫЙ, задушны, закадычны. *Задуш-ны, закадычны прыцель.* *Задушная тайна.* *Ад-даў апошнюю сваю задушную капейку.*

ЗАДОХНУТСЯ, затхнуцца, затыхаецца, зат-хлы, затха, затхласьць.

ЗАДНІЙ, пазадны, пазаднік, азадні.

ЗАД, у чалавека і жывёлаў; азадак, гузно гуз-ло, гузлак, забедры, забедрыца, задаўка.

ЗАДОЛГО, аагадзя.

ЗАДОРИНА *ж.* закалубіна, сказа.

ЗАДѢВАТЬ *каго чым, зачапаць, чапаць.*

ЗАДЪЛЫВАТЬ *што, закладаць, забіваць, заладжываць, запіхаць. Залажыў, заладзіў дзіру. Гэта акно трэба забіць дошкамі.*

ЗАЕДИНО *присл. заадно.*

ЗАЕМ *м. позыч, пазычка, пазычаць, пазычаньне, пазычлівы, пазытчык, пазычковы, ўпозыч. Узяць ўпозыч; даць ў позыч. На пазычку памяць адна, на аддачу другая. Не пазычай, ня будзеш мець ворагаў.*

ЗАЖАРИВАТЬ *што, пражыць, прагчы.*

ЗАЖАТЬ *што, зашчаміць, заціснуць, Зашчаміў, заціснуў пальцы. Зашчаміла сэрца тугаю.*

ЗАЖАВКАТЬ, *зачвякаць.*

ЗАЖЕЧЬ *што, запаліць, запаляцца, запальны, запальчывы.*

ЗАЖИВЛЯТЬ, *зацягаць рану; гаіць, гойкі, гаючы, гаіцца, гаеньне.*

ЗАЖИВО, *за дажывоўця, за жыцьця.*

ЗАЖИТОЧНОСТЬ, *стан бязбеднасьці; заможнасьць, заможлівасьць, заможна. Яны живуць не багата і ня бедна, а так—заможна.*

ЗАЖМУРИВАТЬ *вочы, заплюскаць, самгнуць. сазьмірнуць, сазмікраць, сазмітраць.*

ЗАЖОГА *ж. запал.*

ЗАЗДРАВНЫЙ, *зздараўны, зздараўшчына, зздараўе.*

ЗАЗОР *м., сорам, сорамна, сароміць, бязчэсьця, ганьба.*

ЗАЗОРИТЬ *каго. чарніць, чарненьне, ганьбіць,*

ЗАЗЛОБА, *ззласьць, назласьць. Па назласьці ён гэта робіць. У ззласьці сваей супроць мяне зацяўся.*

ЗАЗНАМО, *заведама, зазнайна. Заведамая ня праўда. Зазнайна не крадуць.*

ЗАЗНОБЛЯТЬ, ЗАЗНОБИТЬ *каго, пратрымаць доўга на сысюжы, прастудзіць; зазябіць, зазяб-*

леньне, зазяба: улюбіць каго ў сябе; заскаміць, заскамка, заскомачка, заскомінка.

Бель на рэчаньцы бяліла сабе сэрца
заскаміла
Заскаміла малайцом, павянчана з
удаўцом.

Ные і скаміць маё сэрца, знаць бяду чу. Як пачыла я сваё дзіцятка, заскамела душа, заняла сэрца (Полацак і Дзісна). Заламаць нешта вострае, тонкае ў целе; заскаміць, заскабіць, застраміць, закалоць. Заскаміла сабе палец шчэпкай. Па ім калі чорт пабяжыць і то нагу заскаміць (аб пушным сваім хлебе іронізуе вітабскі беларус). Застраміў будыль у палец. Закалоў нечым руку. Скаміць, спецыфічнае пачуццё шчыплючага болю: Заскамелі рукі палюшчучы на морозе бялізну. Скаміць рана; скамяць старыя костачкі.

ЗАЗОЛЬНЫЙ, дакучлівы, апрыкроны.

ЗАЗОЛ м. навар попелу; луг, жлукто.

ЗАЗУБРИТЬ, у чым зубрыны ёсць, крывыя зубкі; зазубіць, зубіцца, назубіў; закарбаваць, пашчарбіць.

ЗАЗЫВАТЬ каго, заклікаць, закліканьне.

ЗАЗЫВАТЬСЯ засалупеніцца, засалупіцца, салапьяка.

ЗАЙВЫЙ, збытны, лішні, не заняты.

ЗАЙКАТЬ, заікаць, заікацца, заіклівы, заіклівец.

ЗАЙМАТЬ, пазычаць; занімаць. Пазычыў грошы, дабро, рэч. Агонь займае дровы. Вада заняла сенажаць. Ён заняў маё мейсца.

ЗАИМСТВОВАНИЕ запазычаньне, зепазычаць, запазычка.

ЗАИМОДАВЕЦ м. пазытчык, пазытчыцкі.

ЗАЙМОИМЕЦ м. пазычнік, пазычніцкі.

ЗАИНДЕВѢТЬ, пакрыцца іглістым лёдам; зашаць-вешь, заінець. Шаць выступае пасья крэпкіх

марозоў на дрэвах ў адлігу; і не й асядае ў часе марозу ад пары.

ЗАИНТЕРЕСОВАТЬ *каго чым, зацікавіць, зацікаўленьне, зацікаўленасьць, зацікаўскі.*

ЗАИСКИВАТЬ *у каго, забягаць, забегі; залашчаць, залашчацца, заластка, заласткі. Я заластак не люблю, проста ў вочы кажу. Ён залашчаецца перад старшынёю.*

ЗАКАЗ, рэч якую даручана каму зрабіць, або купіць; замоўленьне, замоўлены, замаўляць, замоўны, замовіць.

ЗАКАЛЯТЬ, надаваць сталі цвёрдасьць рантоўным ахалоджаньнем; гартаваць, гартоўны, гартоўка, гарт, загартоўка.

ЗАКАМЕНЪЛЫЙ, закамелы, закамець. *Закамелае сэрца, сумленьне. Закамеласьцю ў грахах сваіх да згубы ідзе. Хлеб ня толькі счарствеў але закамеў ужо.*

ЗАКАТЫВАТЬ, што куды, закачываць. *Закаці панарад у навець. Закаці бочку у падклецьце.*

ЗАКАТЫВАТЬСЯ, закачызацца.

ЗАКАТ сонца, сутон, сутуняць, суклон. *На суклоне сонца.*

ЗАКАТИСТЫЙ, закоцісты, аб песьні: заголская (ад „галсчэць“ даваць працяжны гул).

ЗАКВАСКА ж. закісь, заквась, закваска.

ЗАКЛЕЙМИТЬ што, заклейнаваць, кляіно, клейнад (?).

ЗАКЛИНИТЬ што, заклінаваць.

ЗАКЛОХТАТЬ аб вадзе, заклыктаць, аб курыцы, заквактаць, закохаць.

ЗАКЛЕПАТЬ што, запехціць, прыпехціць, прыпетка; ніт, нітаваць.

ЗАКЛЮЧАТЬ каго, што; акружаць, абнімаць кругам; заключаць, агартаць, абыймаць, завіраць; зачыняць, браць над варту, узяць над за-

пор, вязьніць; зяцьвярджаць, пастанаўляць, завяршаць, заканчаць.

ЗАКЛЮЧЕНІЕ, вывад, дакончаньне.

ЗАКОБЕНИТЬ—СЯ, закарэжыцца.

ЗАКОВЫКА, закалубіна.

ЗАКОВЫРНУТЬ, закалубнуць, закалубіна, закалубка.

ЗАКОВЫРИСТЫЙ, закалубісты, закалубчывы.

ЗАКОЖНЫЙ, заскурны.

ЗАКОЖАВѢТЬ; заскажурыцца, скажурка; заскарупнуць, скарупка.

ЗАКОЛАЧИВАТЬ, забіваць. *Трэба пазабіваць вокны, дзіры ў памосьце.*

ЗАКОЛДОВАТЬ што, каго; зачараваць, зачараваны.

ЗАКОНОПАТИТЬ вадаплаў, сыцянн; запакляваць.

ЗАКОН м. У старой нашай літэратуры сьцісла разрожнівалі **закон і права**: пад тэрмінам **закон** разумелі аткрыццё звышы, якое становіць істоту веры. *Закону рымскага; закону грэцкага.* Пад тэрмінам **права**—агранічэньні пастаўленыя свабодзе волі і дзейнасьці вышэйшай дзяржаўнай ўлады.

ЗАКОННО, праўна.

ЗАКОНОВѢД, прававед.

ЗАКОНОДАТЕЛЬ, правадатнік, правадаўства.

ЗАКОНОПОЛОЖНИК, праваасноўнік.

ЗАКОНОПОЛОЖЕНИЕ, правааснаваньне.

ЗАКОНОПРЕСТУПНИК, правапраступнік.

ЗАКОНОУЧЕНИЕ, прававучтва, прававучыце ль.

ЗАКОРЯЧИТЬСЯ, закарэжыцца.

ЗАКОРЕНѢТЬ, закараніцца, закаранець.

ЗАКОРТОЧКИ, кукярэчкі, Сідзяць каля вагна на кукярэчках. *Скукярэчыўся ў куточку.*

ЗАКОСТѢНЕНІЕ *ср.* закастыраньне, закастырыць, кастырнік.

ЗАКОУЛОК *м.* завулак. Глухая вулка, якая ня мае ў другім канцы праходу.

ЗАКОЧЕВРЯЖИТСЯ, закачарыжыцца.

ЗАКОЧЕНѢТЬ, засьцерпнуць, задзярвець, адзярвець; закрэпнуць, закалець.

ЗАКРОЙШИК—**ЦА**, хто займаецца кройкай, выкрайкай вопраткі; закройчы, закройчыца.

ЗАКРИВЛЕНІЕ, закрыўленьне, закрывуліна.

ЗАКРОМ *м.* загародка ў клеці да зсыпаньня збожжа; аруд, засек, сусек.

ЗАКРЮЧИНІТЬСЯ, прыгарусьціцца.

ЗАКРЫВАТЬ *што*, закрываць, прыкрываць нечым зверху; *аб дзвьярох*, зачыняць.

ЗАКРѢПЛЯТЬ *што*, замацовываць.

ЗАКРѢПА *ж.* ніт, нітаваць. *Зьнітаваў абруч.*

ЗАКУПАТЬ *што*, закупаць, закупшчык, закуп.

ЗАКУПОРИВАТЬ *бутэльку*, закарковываць, каркаваць.

ЗАКУСКА *ж.* перакуска. *Перакусілі на папасе.*

ЗАКУТИТЬ, заматыжыць, заматыга, заматыжлівы (*Смаленск*).

ЗАКУТЫВАТЬ *што чым у што*, завіваць, спавіваць, загартаць, захутываць. *Завіні дзіця ў кашух. Туга не спавівай дзіцяці ў полкі. Загарні куплі ў паперу.*

ЗАЛА *ж*, **ЗАЛ** *м.* абышны пакой для прыймагасьцей, сабраньняў, забаваў; **заля**. Здаецца гэтае чужаземнае слова можна заступіць старакрыўскім *грыдня*.

ЗАЛАВОК *м.*, доўгі глухі стол у краме; лаўнік, стойка. *Смаленск.*: залавень.

ЗАЛЕБЕЗИТЬ, заласчыцца, залашчывацца, залёсьціць.

ЗАЛЕЖ, м. стан ляжачага; *залеж*, адлог, папар, паклад.

ЗАЛЕДЕНИТЬ *што*, залядовіць, залядоўлены.

ЗАЛЕПЕТАТЬ, запальпатаць, залепяняць, залапатаць.

ЗАЛИВ м. вада якая ўдалася ў сушу, заліла; затока, затон.

ЗАЛИХВАТ м. хват, хвацкі. *Хвацка* п'е дзеўка. *Хвацкі* конь, язда.

ЗАЛИЦОВЫВАТЬ *што*, паднаўляць старое, закрываць падфарбоўкай, падмалёўкай псаванае; *заліхтовываць*, *заліхтаваць*, *заліхтоўка*. *Заліхтоўваць* дзіры ў скуру. *Заліхтаваў*, *выліхтаваў* старыя мэблі.

ЗАЛОГ м. зарука, заклад. *Аддаў у заклад* гадзіннік. *Узяў у заклад ад яго рэчы*. *Гэта будзе нам зарука сямейнага шчасся*. *Зарука лепшай будучыны*.

ЗАЛП м. адначасовы выстрэл многіх гармат, стрэльбаў; раптуг, раптугом.

ЗАЛУЖИТЬ *ралью*, даць ей задзірванець; *закінуць*, *запусьціць*.

ЗАЛУПА анат, залупіна, чапец.

ЗАЛУЧИТЬ каго куды, застаць. *Як бы мне яго застаць дома*.

ЗАЛ (гл.— „Зала“).

ЗАЛЬНУТЬ чым., заліпнуць, загіліпнуць, загіпень. *Заліп нос*. *Загілілі вушы*.

ЗАМАКУШИНА ж. удар па запатылку; запатыльня, запатыльнік.

ЗАМАЗКА ж. цеста з крэйды і пакосту да залеплівання вакоў; кіт, кітаваць, кітаваньне.

ЗАМАНИВАТЬ каго куды, заманіваць, прывабліваць, прынаджываць.

ЗАМАРЯТЬ, *што*, запэцкаць, загвазграць. *Запэцкаў сабе кашулю*. *Загвазграў чарнілам пареру*.

ЗАМАРЬЯЖИТЬСЯ *жартл.* быць у сужывецтве бяз шлюбу; адружыца, адружыніцца.

ЗАМАСКИРОВЫВАТЬ *каго, што,* замасковываць.

ЗАМАСЛИВАТЬ *што,* замазгрываць, замазграны. *Замазгараў паперу рукавом. Ходзіць замасзаны, забруджаны.*

ЗАМАРЯХА *ж.* мурзацік, мурзы, замурзаны.

ЗАМАТЕРѢТЬ або **ЗАМАТОРѢТЬ**, застарэць, закастырыць. *Закастырала дзсўка дзявуучы.*

ЗАМЕДЛЯТЬ *што або чым,* спаволіваць, спаволіць; прыбарываць, прыбарны; амаруджаваць, амарудлівы, замінаць, заміна.

ЗАМЕЛЬКАТЬ, замігцець, *Замігцаў у начы аганёк.*

ЗАМЕРЕЩИТЬСЯ *што,* замярэсьціцца.

ЗАМЕРТВѢТЬ, замярцвець, задзярвець.

ЗАМЕРТВО *присл.* замерцева.

ЗАМОК *м.* замок, замыкаць, замчысты, замкнуць, замкнутасьць.

ЗАМОК *м.* будынак умацаваны валам і байніцамі: замак, замковы, замкі.

ЗАМОЛВЛЯТЬ *слова за каго;* замаўляць, замоўлены.

ЗАМОЛКАТЬ, замаўкаць, замоўклы, замоўкласьць.

ЗАМОЛЧИ, змоўні! *Змоўкні ты дрдка, змоўкні галубка. Замоўкні, ты. сэрца маё!*

ЗАМУХРИГА, замурзай, замурзацік, мурзацік.

ЗАМША *ж.* скура мяккага аксамістага вырабу; ірха, ірховы. *Ірховыя рукавіцы, куртка, торба,*

ЗАМѢСТИТЕЛЬ, заступнік, намесьнік.

ЗАМѢЧАТЬ *што,* заўважаць, заўвага. *Вучыцель зрабіў заўвагу. Якжа я маю не заўважыць твайго шпількаваньня.*

ЗАМѢЧАТЕЛЬНЫЙ знаменны, вызначлівы.

ЗАМѢТНЫЙ, визначны, відочны, Вучань зрабіў визначны поступ у навуках.

ЗАМѢШАТЕЛЬНОСТЬ, замяшанье, замешка.

ЗАМѢЩАТЬ што чым, заступаць.

ЗАНАВѢСКА ж., запавеска. Белыя запавесачкі на вокнах. Атола, атолка, запавеска над калыскай.

ЗАНАВѢС м. запавеса. Запавесаю разьдзялілі хату на двое.

ЗАНАДОБИТЬСЯ, запатрэбіцца.

ЗАНОСЧИВОСТЬ, задорлівасьць, задорысты; заўзятасьць.

ЗАНОЗА ж. заскамка, заскабіць, застрамка, закол. Ад заколу палец разбрак. Заскамка ўлезла ў палец.

ЗАНОС сьнегавы, задзьма, завая. Зав яі гурбы сьнегу панавявала. Задзьма такая, што сьвету не відаць.

ЗАНУЗДАТЬ каня, забрытаць.

ЗАНЯТІЕ ср. занятак, заняцьце. Вез ніякага занятку лындае па вёсцы.

ЗАПАД м. старана дзе заходзіць сонца; захад, сутон.

ЗАПАЗДЫВАТЬ дзе, спазьняцца, позьніцца. Ты не спазьняйся дамоў.

ЗАПАЯТЬ што, злютаваць, залютаваць. Залютуй дзірку ў самавары. Зялеза зварываюць пры помачы пяску або медзі, медзь-жа, цыну, бляху лютуюць.

ЗАПАКОСТИТЬ што, закасьціць, запаскудзіць.

ЗАПАЛЗЫВАТЬ куды, запаўзаць, запоўзьлік, запаўзень.

ЗАПАЛЫЙ, запаўшы, западзіна, западзь, падзь. Губная падзь; падзь жывата. Западзь у зямлі зрабілася.

ЗАПАСАТЬ што, спароміць, шчадзіць, засобіць. Ен дбайлівы гаспадар, штодзень штоко-

лечы прыспароміць у хату. Зашчадзіў, заашчадзіў капейку. Засобны гаспадар, а глядзі як усё ў за са б кладзе, засобиць на чорную гадзіну.

ЗАПАСНОЙ, заспаромлены, захаваны ў запасе; запасовы, запасны.

ЗАПАСЛИВЫЙ, зпасьлівы, зашчадлівы, засоблівы.

ЗАПАХИВАТЬ, пачынаць араць; заворываць.

ЗАПАХИВАТЬ вопратку, закінуць адну палу на другую; захістаць, захутаць. *Захісьні сьвітку ды падперажыся. Захісьні запавескі на вакне. Вышоў не за х і т н у ў ш ы кажуха на мароз.*

ЗАПАХ м. пах, пахучы, пахне. (Гл. „аромат“).

ЗАПАЧКАТЬ што, запэцкаць. *Запэцкаў вопратку, рукі.*

ЗАПАЯТЬ што, залютаваць.

ЗАПЕРЕТЬ што, зачыніць, зачынены, зачыняць. *Зачыні скрыню, дзьверы, акно. Толькі зачыні, але не замыкай на замок. І зачынена і замкнута скрыня. За в о р ы ўсе цэлы, а дзьверы расчынены. За х у т а й дзьверы (Віт.).*

ЗАПЕРТЬ, прылада да счыняння; завор. *Заворыстыя, на заворах дзьверы.*

ЗАПЕЧАЛИТЬ каго, засмуціць, засмута, засмутлівы, засмутліваць.

ЗАПЕЧАТЛІВАТЬ што, запячатаць у пераносным значэньні, ўмацаваць, зацьвердзіць у памяці ў сэрцы; заўражаць, заўражаны, заўражаньне. *Вернасьць сваю ён заўразіў крывёй сваей. Заўразіў табе ў памяці час вайны і руіны. Заўразіліся мне ў памяці словы яго.*

ЗАПЕЧЬ што, засьмяжыць, засмажыць, засмага, асмага. *Трэба засмажыць бульбу з салам. Смажучыся пячэня пры с ма г ла да катла. Засмаг гарох у печы. Засмаглі вусны. Ласунок гэты ўсё толькі засмажкі зьбірае.*

ЗАПИРЯТЬ што, зачыняць. *Зачыні Дзьверы, кубел, вакно.*

ЗАПЛАМЕНѢТЬ, запалымець, запылаць.

ЗАПЛАТКА *ж.* лапінка, лапіць, лаплік, палаплена вoprатка; палаплены закрыты, зашыты лапінамі.

ЗАПЛЕВАТЬ, закідаць плювоцінамі ці харкаццём; захаркаць, запляваць.

ЗАПЛЕСНУТЬ, заплялѣхнуць, запаласнуць, заплюхнуць.

ЗАПЛЕСНЕВѢТЬ, абрасьці цвільлю; зацьвілець. *Хлеб пакрыўся цвільлю, зацьвілеў.*

ЗАПЛЕТАТЬ *што*, заплятаць, заплятаньне, заплёт, заплетка.

ЗАПОВѢДЫВАТЬ *што каму*, запавядаць, запаведчык.

ЗАПОВѢДНЫЙ, загадны, забароны, зарочны. *Зарочны лес; зарочныя грошы.*

ЗАПОВѢДЬ *ж.* загад, забарона. Слова за паведзь у народзе мае значэньне заўчаснага веданьня, апавешчання аб чым колечы, але не загаду. *Людзі запавядалі што настануць гады руіны. Запаведзь была ісьці усім у воласьць. Не, такой запаведзі не было. Зрабі запаведзь на рынку каб прыхадзілі купляць яблыкі.*

ЗАПОДОЗРѢНІЕ *ср.* западгледжаньне за кім чаго; западозраньне, западозранны; запасочаны, запасочаньне.

ЗАПОЙНЫЙ, загарны, зацмыжны.

ЗАПОЙ *м.* хвароба пэрьёдычнага п'янства; загар. *Загарны п'яніца. Загарам п'е (Карэлічы). Зацмага. Як надойдзе на яго зацмага, то п'е тыдзень, два,—пасля і мінецца: гэта ўжо зацмыжны п'яніца (Дрыса).*

ЗАПОРОЧИТЬ *каго*, зьняславіць, зганьбіць.

ЗАПОЛУЧАТЬ *што*, браць наперад; атрымліваць.

ЗАПОР *м.* затрыманьне жывата; затрыманьне, зацьвердзь.

ЗАПОТЧИВАТЬ *каго, зачаставаць.*

ЗАПРАВСКІЙ, запраўдны, запраўдзкі.

ЗАПРАЗДНОВАТЬ, засьвяткаваць.

ЗАПРЕЖНІЙ *парадак, папярэдні.*

ЗАПРЕСТОЛЬНЫЙ які за царкоўным аўтаром, зааўтарны; які за пасадам, запасадны.

ЗАПРЕТ *м.* забарона, забаронны.

ЗАПРЕЧЬ, запрагчы, запрэжаны, запражка.

ЗАПРЕЩАТЬ *што каму, забараняць, забаронны.*

ЗАПРИМѢЧАТЬ *што, заўважаць, заўважны.*

ЗАПРИТЧИТЬСЯ, прычмарыцца, прымсьціцца.

ЗАПРОДАВАТЬ, запрадаваць, запраданьне.

ЗАПРОКИНУТЬ *што, адкідаючы назад нагібаць; закідаць. Закінуў галаву. Закінь калёсы ў права.*

ЗАПРУЖИВАТЬ, загачываць, затамовываць.

ЗАПРУДА *ж.* гаць, тама. Затамавалі ваду ў рэчцы, пабудоваўшы тама, або гаць.

ЗАПРИГНУТЬ, заскочыць, заскок.

ЗАПРЯГАТЬ, запрагаць, запрагацца, запражка, запражны.

ЗАПРЯТЫВАТЬ *што, заховываць, захавацца, захаваньне, захоў, заховісты.*

ЗАПУГИВАТЬ *каго, запужываць, запужаны, запалашываць, запалошаны.*

ЗАПУПЫРѢТЬ, пакрыцца высыпкай; запузырэць, запрышчэць.

ЗАПУСКИ бег на перагонкі: выперадкі. Пусьціліся бегчы на выперадкі.

ЗАПУТЫВАТЬ *што, заблутываць, заблутлівы, заблутка. Заблутаў ніткі на матку. Заблутлівая справа.*

Ці травіцай ублуталася,

Ці расіцай умачылася?

Ні травіцай я аблуталася,

Ні расіцай абмачылася:

Аблутала чужа старана,

Абмачылі дробны сьлёзанькі (Бых. пав.).

ЗАПУСТѢНІЕ ср. запусьценье, запусьцеласьць, спусташэньне.

ЗАПЫРЯТЬ, заджгаць, заджгалі.

ЗАПЫХАТЬСЯ, задыхацца, засапсьціся, засопся. *Задыхаўся, засопся пакуль дайшоў.*

ЗАПѢВАЛО, той хто запявае; запеўшык, пачынальнік.

Наша плата невялічка:

Пачынальніку капу яец,

Капу яец, коўш гарэліцы. (Рагач. пав.).

ЗАПѢВАТЬ, пачынаць песьню; запяваць, запеўка, запеўны.

ЗАНЯСТІЕ, верхняя часьць рукі што злучае далонь (пясьць) з лакцявымі суставамі; прыцэўка. Прылада да зашпіляньня: зашпілка, сушпілка, манэлька.

ЗАПЯТАЯ ж. пісарскі знак (,); закамка. У граматыцы Тарашкевіча: коска.

ЗАПЯТНАТЬ што, запляміць, заплямлены, заплямленьне, запляма.

ЗАПЯТОК м. задняя часьць бота якая акружае пату; запятнік.

ЗАРАБАТЫВАТЬ што, зарабляць, заработак, зарабіць, зарабляньне, заработкі.

ЗАРАЖАТЬ каго чым, заражаць, заражаны, заразьлівы, заразлівасьць. Маясцамі, ў заходніх часьцях кажуць: закажаць, закажаны, заказлівасьць, заказа.

ЗАРАЩИВАТЬ што, зарашчаць, зарастаньне, зарост; зарасьнік, маладая порасьць лесу; заросьціны, мейсца якое зарасло.

ЗАРДѢТЬ, пачаць чырванець сыпеючы; зэжаўрэць. Сады зэжаўрэлі. Аж жаўрае ў лесе ад ягад. Жаўрае неба. Зарумяніца, зарумянены. Румяныя яблыкі. Румяны хлопцы. Лзеўка румяніцца, сароміцца.

ЗАРЕВО *ср.* агністы водблеск на небасхіле ад сонца ці агня; **попынь**, **паланіца**, **паланее**, **паланець**, **паланлівасьць**, *Неба крою паланее. Зара паланее. Паланіца загарэлася на небе. Паланіца п а л ы х а е.*

ЗАРИТЬСЯ, **галіцца**, **квапіцца**, **яліцца**. *Галіцца, пагаліўся (паквапіўся) на чужую капейку. Гацліцца на маё дабро.*

ЗАРЖАВѢТЬ, **зааржавець**, **зааржаўлены**.

ЗАРОЖДАТЬ *што*, **зараджаць**, **зароджаны**, **зародак**.

ЗАРОДОК *м.* зачаток таго, што будзе роджана; **засьнітак**, **зародак**.

ЗАРОНИТЬ *што*, **запарушыць**. *Запарушыў агонь, вока.*

ЗАРУБЛИВАТЬ *што*, **засякаць**, **закарбовываць**. *Закарбуй гэта сабе на носе.*

ЗАРУБИНА *ж.* карба, засечка.

ЗАРУЧАТЬ *што*, **заручаць**, **заручны**, **заручаньне**, **зарука**; **заручына**.

ЗАРЫВАТЬ *што*, **закапываць**, **закапываньне**, **закопны**, **закопісты**, **закопнік**.

ЗАРЫДАТЬ, **наўзрыд заплакаць**, **захліпаць**.

ЗАРѢШАТЬ, **заканчаць**. *Закончылі справу.*

ЗАРНИЦА *ж.* маланьня бяз грому; **зігавіца**.

ЗАРЯ *ясны шляк на кругазоры перад усходам сонца; золак, сьвітаньне.*

ЗАРЯЖАТЬ *што*, **класьць ладунак у агнястрэльную прыладу: ладункаваць, ладункаваньне, ладунковы, ладункар.**

ЗАРЯД *м.* патрон, колькасьць пораху і куля ці шрот на адзін выстрэл; **ладунак**, **набой**.

ЗАСАДА *ж.* дзе можна засесьць, скрыцца цікуючы зьвера або ворага; **залога**, **засака**. *Ярабкаў найлепш страляць з засакі: будкі з зялёнага хворасту.*

ЗАСАПОЖНЫЙ *нож*, **захаляўны**, **захаляўнік**.

ЗАСАСЫВАТЬ *што, засысаць, зацмактываць.*

ЗАСАХАРИТЬ *што, зацукраваць.*

ЗАСВАТЫВАТЬ *каго, заручаць. Сягоньня заручанькі Бог нам даў, заручылі Агатацьку.*

ЗАСВЕРКАТЬ, *засьвігцець, замігцець.*

ЗАСВИДѢТЕЛЬСТВОВАТЬ *што, засьведчыць.*

ЗАСВѢЧИВАТЬ *што, засьвятляць. Засьвятліў лучыну.*

ЗАСЕКВЕСТРОВЫВАТЬ *маемасьць, займаць, займае, займо.*

ЗАСЕЛЯТЬ *што, засяляць, засяленьне, засёлак, заселкі.*

ЗАСЕМЕНИТЬ *забегаць са страху, зьдзіўленьня, дробна перабіраючы нагамі; задрыпаць, задрыпатаць. Адгэтуль сказ: „даць драпака.“*

ЗАСЕРДИТЬСЯ *на каго, зазлаваць.*

ЗАСИЗѢТЬ, *зашызець, зашызьвелы,*

ЗАСПРѢТЬ, *засірацець.*

ЗАСКАЛИТЬ *зубы, ашчырыць, выскалубіць.*

ЗАСКВЕРНЯТЬ *што, запаскуджаць, загаджваць.*

ЗАСКОЛЬЗИТЬ, *засьлізіць, засьлізгаць.*

ЗАСКОРБѢТЬ, *засмуціць, засмутлівы.*

ЗАСКРЕЖЕТАТЬ, *заскрыгаць.*

ЗАСКУДѢТЬ, *заялець, заялелы; заскарпець.*

ЗАСКУЧАТЬ, *замаркоціцца.*

ЗАСЛАЩИВАТЬ, *засаладжываць,*

ЗАСЛУГА *ж. тое што дабыта службай; заслуга, заслужыць, заслужнік—ца, заслужлівы.*

ЗАСЛУДИТЬ *што, пакрыць тонкай плеўкай; засплыць, засплынь, прадукт наплываньня, нагнаеньня. Засплыўшыя вочы. Ставок засплыў зельню. Вока засплывае, пакрываецца бяльмом, тускнай балонкай.*

ЗАСЛУШИВАТЬ *што, слухаць або выслухаць чытаньне справы ў судзе, спавешчаньне ў афіцыйнай установе; заслухаць, выслухаць.*

ЗАСМАТРИВАТЬ *куды, заглядаць, заглядацца.*

ЗАСМУРЪТЬ, захмарыцца, захаморыцца.

ЗАСНАЩИВАТЬ, аснаджаць, аснада.

ЗАСНОВЫВАТЬ *што, пачынаць снаваць, пакрываць асновай; засновываць.* Класьці пачатак чаму; **закладаць, закладаньне, закладчык.**

ЗАСОВЫВАТЬ *што, засуваць, засунуць, за-саўка, засавень, засоўны, засовісты, засоўнік.*

ЗАСОВЕНЬ В. ЗАМҚЪ, сныч, снычок.

ЗАСОКА *ж.* скос па рабру дашкі ад круглянасьці бярэна; **каспыль.** *Адна дашка чыстая, другая з капылём, капылінай.*

ЗАСОЛАЖИВАТЬ *што, расьціць на солад; за-саладжываць, засалад.*

ЗАСОРЕНІЕ *ср.* запарушаньне, запарушаць; засьмечаньне.

ЗАСОСАТЬ *што, зацмактаць, зацмактываць.*

ЗАСПИНКА *ж.* плечкі крэсла, канапы, наагул усякага сядзішча; **зплечніца, аплечча.**

ЗАСПОКОЕНІЕ *ж.* супакоеньне, заспакоеньне.

ЗАСПОРИТЬ *аб што, заспрэчацца.*

ЗАСТАВАТЬ *каго, што; знаходзіць дзе, захапіць; заставаць.* *Застаў я яго ў дома.*

ЗАСТОЙ, кожная доўгая або шкодная застаноўка; **застой.**

ЗАСТАВЛЯТЬ *што, ставіць штоколучы перад чым; застаўляць, застаўка.* Ставіць каго перад якой чыннасьцю, прымушаць да чыннасьці; **прымусіць, прымушаць.**

ЗАСТАВА *ж.* загарода на дарогах і ўездах; **рагатка, застава.**

ЗАСТЕГИВАТЬ *што, зашпіляць, запінаць, за-сьцібаць.*

ЗАСТЕЖКА *ж.* прылада да зашпіляньня; **зашпілка, сушпілка; засьцібка; спона, сьпінаць, за-пінка**

ЗАСТЕКОЛИВАТЬ зашкліць, зашкленье.

ЗАСТЕНАТЬ, застагнаць.

ЗАСТЕРЕГАТЬ што, засцярагаць, варункаваць.

ЗАСТЕРЕЖЕНІЕ ср. засьцярога; варунак.

ЗАСТИГАТЬ каго дзе; заскочыць, засьціг-йуць.

ЗАСТРАХОВЫВАТЬ што, забасьпечаць. Забасьпечаць пасылку на почте. Будынкi на прыпадак пажару, сябе на прыпадак сьмерці.

ЗАСТРАЩАТЬ каго, чым; запужаць, загразіць. Запужаў дзяцей. Загразіў судом.

ЗАСТРЯНУТЬ дзе, у чым; завязнуць, завязаць, завяз. Пайшоў дый завяз недзе. Сьвіньня завязла ў плоце.

ЗАСТУЖИВАТЬ што, застуджаць, застуда, застудзень, рас. „студень“.

ЗАСТУП м. прылада да капаньня; капага, рыдаль.

ЗАСТУЧАТЬ чым, застукаць,

ЗАСТЫЖАТЬ, засаромліваць, застыджаць.

ЗАСТЫВАТЬ, застыгаць.

ЗАСТЫЖАТЬ, застыджаць, застыдлівы.

ЗАСУЖИВАТЬ засуджаць, засуд, засудак.

ЗАСУРГУЧИВАТЬ што, заляковываць.

ЗАСУРЬМИТЬ бровы, зачарніць.

ЗАСУСАЛИВАТЬ што, пакрываць што штучным „сусальным“ золатам; залаціць.

ЗАСУТОЛОЧИТЬ, затаўпежыцца, засталошыцца, засклучыцца.

ЗАСУЧИВАТЬ рукавы, закасываць.

ЗАСУШИВАТЬ што, засушаць, засушка, засушаны, засушына.

ЗАСУХА ж. посуш, засха, сухмень.

ЗАСЫРѢТЬ, завільжэць.

ЗАСѢВАТЬ, засѣваць, засѣванье, засеў, засевак, засеўнік, засеўны.

ЗАСЕДАНІЕ, поседні, паседжанье. *Паседжанье камітэту. Абрыдлі мне вашы штодзенныя поседні ў карчме (Сталіца, Дзяс. п.).*

ЗАСѢДАТЕЛЬ аб сябру мествоага магістрату; лаўнік.

ЗАСѢКАТЬ каго, што; засѣкаць, зацінаць, зарубаць.

ЗАСѢКА ж. ссечаныя дрэвы якімі загараджаюць дарогу; завал.

ЗАСѢНЯТЬ, пакрываць ценям; засьціць.

ЗАСѢЧКА, ж. зацін, заруба, карба,

ЗАТАБАНИТЬ, пачаць грабсьці вяслом назад заплытунаць. *Плытуняй човень да берагу. Плытуняй вяслом.*

ЗАТАИВАТЬ што, затаіваць, затайны, затаіцца. затайчывы.

ЗАТАЛКИВАТЬ, **ЗАТОЛКАТЬ** што, куды; заталачываць, заціхаць.

ЗАТАРАТОРИТЬ, затуркаець, загалакаць.

ЗАТАСКИВАТЬ што, куды; зацягаць, зацягацца.

ЗАТВЕРЖИВАТЬ або **ЗАТВЕРЖДАТЬ** што, замацовываць, зацвьярджаць.

ЗАТВОРЯТЬ што, зачыняць, зачынянье, зачынлівы, зачынка, зачнік; запіраць, завіраць.

ЗАТВОР м. прылада пры карабіне; запор.

ЗАТВОРНИК—**НІЦА**, пустэльнік які зачыніўся ў манастыры; зачнік, зачніца, зачнае жыццё. *Зачны мніх. У адзіноце ды ў зачніцтве гадалася. Кот і ў зачніцтве скорамам карміўся.*

ЗАТЕМНЯТЬ што, зацямняць, зацемнены, зацемак, зацёма, зацемкі, зацемна. *Чаго ты як злодзей па зацемках сланяешся. Вечны морак, вечныя зацёмкі. Золата і ў зацемку блішчыць.*

ЗАТЕРЗАТЬ *каго, затурзаць. Затурзали хлопца.*

ЗАТЕРЯТЬ, *што, загубіць, загубіцца. загуба.*

ЗАТЕСАТЬ, *што, зачасаць, зацесьліць, зацесь.*

ЗАТОЛКАТЬ, *заштурхаць, запіхаць.*

ЗАТОРМОЗИТЬ *што, загальмаваць.*

ЗАТОЧАТЬ *каго куды, ссылаць, ссылка, ссылыны.*

ЗАТОШНИТЬ, *занудзіць. Занудзіла пад лыжачкай.*

ЗАТОЩАТЬ, *затушчэць.*

ЗАТРАВЛИВАТЬ *каго, што; зьвера сабакамі: зацкаваць, засковіць. Мядзяную доску квасамі: выпалаць.*

ЗАТРАПЕЗНЫЙ, *застольны. Застольная песня,*

ЗАТРАТА, *выдатак.*

ЗАТРЕЩИНА *ж. поўха, аплявуха. Даў поўху, аплявуху.*

ЗАТРОГИВАТЬ, *закранаць, датыкаць, зачапаць.*

ЗАТРУДНЕНИЕ, *труднасьць, цягоба, мітрэнга, турботы.*

ЗАТРУЖДАТЬ, *турбаваць, мітрэнжыць.*

ЗАТЫЛОК *м. задняя часьць галавы над самай шыяй, за цемям; патыліца. Ніжэй шыі--карк, каршэнь, над самай шыяй „загрівок”—кайпель.*

ЗАТХЛОСТЬ, *затхля, тхля.*

ЗАТѢВАТЬ *што, зачаваць, зачануць, зачанкі. Блага зачаваць, калі нечага жваць. Зачаваць ігрышча. Скоры па ўсякія зачанкі.*

ЗАТѢМ *присл. затым, пасья, ўрэшце. Перш я ўвыйшоў, а затым ўжо ён. Пасья трэба гэта зрабіць. Урэшце сказаў.*

ЗАТѢНЯТЬ, засьціць, засьцяняць.

ЗАТѢЯ, зачанка.

ЗАТЯВКАТЬ, задзяўкаць, загаўкаць.

ЗАТЯГИВАТЬ, зацягаць, зацяжны, зацяжка.

ЗАУГОЛЬНЫЙ, завугольны, завуголак, завугольнік.

ЗАУНЫВНЫЙ, замаркотлівы. *Замаркотлівая нота ў песьні.*

ЗАУПОКОЙНЫЙ, задушны. *Задушны стол. Задушны малебен.*

ЗАУПРЯМИТЬСЯ, занаровіцца, зацяцца.

ЗАУРАД *присл.* які знаходзіцца за радамі, які ня ўходзіць у рад; падстаўны, заступаючы праўдзівага; заўрадны.

ЗАУСЕНИЦА, задзертая скурка вышэй ногця; заногціца; лушчатка, лушчавіна.

ЗАУСКАТЬ *каго*, засковіць, зацкаваць.

ЗАУТРЕНЯ *ж.* царкоўная адправа на раніцы; ютраня.

ЗАУТРѢТЬ, засьвітаць, абьютрэць.

*Ісус—Хрыстос на нябёсі ўскрос,
На нябёсі ўскрос дый на ютрані.*

Р. Т. 8—9 стр. 172).

ЗАУТЮЖИТЬ, запегліць.

ЗАУЧИВАТЬ, навучаць, навучка, навучлівы.

ЗАФРАХТОВАТЬ *нямецк.* наняць вадаплаў пад тавары, засначыць. *Засначыць лайбы ў Рыгу. Гэты стругі засначаны ўжо да перавозкі жыта.*

ЗАФЫРКАТЬ, запорскаць. *Коні бягучы порскаюць.*

ЗАХАНДРИТЬ, захаморыцца.

ЗАХВАЛИВАТЬ *што*, захваляць, захвал, захвалка, захвальчывы.

ЗАХВАТЫВАТЬ, захапляць, захопленне, захопісты, захопленне; запарываць, запарваць.

ЗАХИРѢТЬ, захі/знуць, занядужаць, зачаў-рэць, заныдзець.

ЗАХЛЕСТКА ж. змычная пшля; *Захлыска.*

ЗАХЛЕСНУТЬСЯ, захлібнуцца, захлюснуцца, захлыснуцца. *Захлібнуўся, захлыснуўся вадой.*

ЗАХЛОПНУТЬ, захлыснуць. *Захлыснуў дзверы.*

ЗАХОЗЯИНИЧАТЬ, загаспадараваць, загаспадарыць.

ЗАХОЛУСТЬЕ, глуш, глухое мейсца; заста-роньне, устароньне.

ЗАЦѢПЛЯТЬ, зачанаць, чапляць, *Не зачапай яго. Пачапі кручок да вуды.*

ЗАЧАЛО, пачатак. *Пачатак кнігі.*

ЗАЧАТІЕ, запачацьце. *Ад запачацця да нарадзін.*

ЗАЧАХНУТЬ, заныдзець, заныдзёўшы, заныдлівасьць.

ЗАЧАСТИТЬ нагамі, затупеняць, затупаець; *языком, залапатаць; у госьці, зачасьціць.*

ЗАЧАСТУЮ прысл. зачаста, часта.

ЗАЧЕРКИВАТЬ што, закасовываць.

ЗАЧЕРТИТЬ што, закрэсьліць.

ЗАЧЕТ м. залічка, залічны, залічаць.

ЗАЧУЯТЬ што, зачуць.

ЗАЧѢМ прысл. пашто, нашто.

ЗАШАВКАТЬ, зачаўкаць, зашамкаць.

ЗАШЕЕК м. задняя часьць шыі паміж ланатак і патыліцы; карк, закаршэль.

ЗАШЕЛЕСТѢТЬ, зашашчэць, зашумрэць. *Зашумрэлі лісьці. Нехта зашашчэў, зашумрэў ў траве.*

ЗАШЕЛЕЦ м. заходзень.

ЗАШЕЛОХАТЬСЯ, закалыбацца.

ЗАШЕЛУДИВѢТЬ запаршывець, запаршы-вель.

ЗАШЕРОШИТЬ, застыршыць, застырка; зашчапіна.

ЗАШИПѢТЬ, засіпець. *Зялеза засіпела ў вадзе. Вужака засіпела ў кусьце.*

ЗАШПОНИТЬ *стальярн.* зашпунтаваць, запазаваць.

ЗАШТАТНЫЙ, які ня ўходзіць у рахунак; заўрадны.

ЗАШТОПАТЬ назутку, дзіру у назутцы; зацыраваць, зацыроўка.

ЗАШТУКАТУРИТЬ *што*, затынкаваць.

ЗАШУМѢТЬ, загаманіць.

ЗАЩЕКОТАТЬ, замучыць шчакоўкай; заказатаць, (Гродзк.) закуціняць (Лідск. пав.), зашчакатаць.

ЗАЩЕЛКАТЬ, засчапаць, засчопны, засчапнуць.

ЗАЩЕЛКА, клямка, зашчапка.

ЗАЩИЩАТЬ, берагчы, бараніць, заступацца; засланяць, асланяць, заскрываць.

ЗАЩИТА, аслона, абарона, заскрыць.

ЗАЩИТНИК *м.* абаронца, заступнік.

ЗАЭКОНОМИТЬ, зашчадзіць.

ЗАЮЛИТЬ, зажэўжыць.

ЗАЯВЛЕНІЕ *ср.* заява, заяўны, заяўнік—ца.

ЗВАТЕЛЬНЫЙ, клічны.

ЗВАТЬ, зваць, клікаць, гукаць.

На вуліцы дзеўкі гуляюць,

Мяне маладу гукаюць (Р. 8—9 стр. 138).

ЗВАНІЕ, назоў, назова, найменьне, клічыва.

ЗВОН *м.* звон, званок, звончык. Звон буніць.

ЗВУК *м.* згук, голск, зьвяк, зык, Згук, згучны, гучыць, вызгук, гэта слова выражае гук неакрэсьлены: гэта можа быць гук чалавечага голасу, ветру, вады, стральбы і інш. Голск, галсчэць, голскі выражае паняцце голасу

паднятага (зраўняй „галакаць“ „галёкаць“), разгалоснага; ў некаторых формах яно збліжаецца з паняццем „рэзонансу“: *Калі крыкнуць у таку, лесе то голас будзе г а л а с ч э ц ь. Голская скрыпка. Калі крыкнуць над студняй, то ў ей голсчыць.* Зьвяк, зьвякаць этымолёгічна тое-ж слова што расійскае „звук“, у нас яно ўжываецца да абазначаньня згуку які выдае удар зялеза аб зялеза, зялеза аб камень ці другі які крушэц (зраўняй „зьягаць“ брахаць). Зык, зычэць, зычны, згук высокага тону, польскае „dźwięk“.

ЗВУКОВОЙ, згукавы.

ЗВУЧНЫЙ, зычны, гучны, голскі, рэсткі (ад „рэха“).

ЗВУКОПОДРАЖАНІЕ *ср.* згукапаладнасьць, згукапаладлівы, згукапаладнік.

ЗВЪЗДА *жс.* гвязда, зора, зорка.

Ходзіць-паходзіць месяц на небе,

Кліча-пакліча зоры з сабою

(Р. 8—9, стр. 113).

ЗВЪРЬ *м.* агульн. слав. зьвер, зьявруга, зьяв, рок, зьяварына, зьяварье, зьяварыцца, зьверскі, зьверства, зьяварынец, зьверабой, зьвералоў, зьвераед.

ЗГА *жс.* іскра, яска. *Ані ясачкі не відаць.*

ЗДАНІЕ *ср.* будынак, будоўля.

ЗДОРОВЬЕ *агульн. слав.* здароўе, здаровасьць, здаровы, здароўка, здароўны, здаровіцца.

ЗДОРОВАТЬСЯ, вітацца, вітаньне, вітальня сьвятліца да прыёму гасьцей.

ЗЕГЗИЦА *жс. стар.* зязюля.

ЗЕЛЕНЬ, зеляніна, сьлеціва, гардавіна.

У гародзе гардовіца,

Цяжка дзяцюкам пятровіца:

Ідзіце, дзеткі, гарду рваці,

Лягчей будзе Пятра ждаці

(Крачк. стр. 139).

ЗЕЛЕНЬКИЙ, зялёны, зелянець, зеляніна, зеляпух, зялёністы, зелянявы.

ЗЕЛЕНЩИК м. таргоўнік зеляню сьлецівам, гардавінай; сьлетнік, гардаўшык.

ЗЕМЛЯ, зямля, зямны, зямельны, зямляны, зямлець, зямлісты, земляваты.

ЗЕМЛЯК—ЧКА, крывец, крывічка, крывіцы.

ЗЕМЛЯК, пабратым, крывец.

Наша свацьця па жыце хадзіла,
Цяцераў лавіла, пабратыма карміла.

(Дрыс. пав. Вяс. песьня).

ЗЕМЛЯНИКИ ж. ягады *Fragaria vesca*; поземка, позянка, пазёміца, пазёмачнік (гл. клубніка).

ЗЕМЛЕВЛАДЪЛЕЦ м. зямляўласьнік—ца, зямляўласьніцкі.

ЗЕМЛЕДЪЛЕЦ м. земляроб, ратар, ратарскі, ратарства, ратайства.

ЗЕМЛЕМЪРІЕ, навука і сама чыннасьць мераньня зямлі; каморніцтва, каморнік; мерніцтва, мернік, мерчы. Першае слова агульна народнае, другое-сустрэчаецца ў актах і ўжываецца вясковай інтэлігенцыяй.

ЗЕМЛЕОБИТАНІЕ ср. зямлеаселасьць, зямлеасельнік.

ЗЕМЛЕОБРАЩЕНІЕ ср. зямлсаварот. *Кругаваротны рух зямлі наўкол сонца называецца зямлеаваротам.*

ЗЕМЛЕОПИСАНІЕ ср. зямлеапісаньне.

ЗЕМНОЙ, земскі, зямельны. *Земскае жыцьцё яго. Зямельны жук. Зямельны пах.*

ЗЕМНОВОДНЫЙ, зямнаводны.

ЗЕНИТ м. грэцк. мыслёвы пункт на небе, прастападна над зямным пунктам; *зэніт, прыцінь. У сам прыцін, сонца.* Знача ў момант самага зэнітнага, найвышэйшага стаяньня сонца на небе, калі сонца займае самае „прытнас“ мейсца.

ЗЕРКАЛО ср. вельмі гладкая мэталічная ці шкляная даска, якая адбівае ў сабе акружаючае; люстра,

люстэрка, люстэрца, люстраны, люстранасьць, люстрысты, люстраваць—прагладаць, рэвізаваць.

ЗЕРНО *ср.* насеньне расьціны; зярно, зярніна, зярніца, зярняты, зярнятка, зярнё, зярністы, зернавік, зернявы, зернаед.

ЗЕРЦАЛО *ср. црк.* люстра; ужываецца ў пераносным значэньні; *Гэты чалавек люстра (зерцало) праўды.* У судовых расійскіх установах трохкантовы паставец з трыма загадамі Пятра І.

ЗЕФИР *м. тарг.* высшы гатунак часанай авечай воўны; лёгкай, празрыстая ваўняная тканіна; *грэцк. мін.* бажок лёгкіх ветраў: зэфір.

ЗИГЗАГИ *м. мн. ням.* зыгзакі, зыгзакаваты.

ЗИЖДАТЬ *што*, (ад „здать“) ствараць, утвараць, будаваць.

ЗИМА *ж. агульн. слав.*; зіма, зімовы, зімаваць, зімка, зімна, зімець, зімоўка, зімавея, зімовішча.

ЗИПУН *м.* маскальскі армяк без каўняра; армяк.

ЗЛАК *м.* усякая травяністая расьціна ў якой сьцібло саломінай з каленцамі, а плод каласавы; каласьнік, калосны, каласьнічнік, каласьнічныя.

ЗЛО, *ср. агульн. слав.*; зло, злы, злая, злоўка, злыга, зладыга, злодыр—ка. злодырнік—ніца.

ЗЛОСТЬ *ж. агульн. слав.* злосьць, злосны, злаваць.

ЗЛОВОНІЕ *ср.* сморад.

ЗЛОВРЕДНЫЙ, злашкодлівы.

ЗЛОВѢЩІЙ, злавесьлівы, злавесны.

ЗЛОДѢЙ, злодзей, алодзейка, злодзьлівы, зладзейскі.

ЗЛОДѢЯНІЕ *ср.* злачын, злачынны, злачынца.

ЗЛОЖЕЛАНІЕ *ср.* злазычлівасьць, злазычнасьць, злахотлівасьць.

ЗЛОКАЧЕСТВЕННЫЙ, злаякі, нядобры.

ЗЛОКЛЮЧИВЫЙ, злопрыгодлівы, няшчасны.
ЗЛОНАМЪРЕННЫЙ, злаўмысны, злаўмысьнік-ца.

ЗЛОНРАВНЫЙ, злохарактарны.

ЗЛОПАМЯТНЫЙ, злоцямлівы, злопомлівы.

ЗЛОПОЛУЧІЕ, няшчасьце, нядоля, злздарлівы.

ЗЛОРАДНЫЙ, злоцешны, злацешлівы, злацешлівец.

ЗЛОРЪЧІЕ *ср.* зламоўлівасьць, зламоўлівы, лаянка, абмова.

ЗЛОСЛОВИТЬ *каго*, абмаўляць, лаяць, зьневажаць.

ЗЛОСОВЪСТНЫЙ, нясумленны.

ЗЛОСОВЪТНЫЙ, злодарадлівы, злодарадлівец.

ЗЛОУМЫШЛЕННО, зладумна, зладум, зладумлівы, зладумлівец, зладумлівасьць.

ЗЛОУПОТРЕБЛЕНІЕ *ср.* злоўжыцьце, злоўжываць, злоўжытны.

ЗНАКОМЫЙ, знаёмы — ая, знаёмства, знаёмасьць. *Шапковая знаёмасьць*, зн. далёкая. *Каб толькі харомцы—будуць, знаёмцы. На роднай старонцы і платы знаёмцы.*

ЗНАМЕНАТЬ *црк.* **ЗНАМЕНОВАТЬ** *што*, азначаць знакам, накладаць знак; прадвызначаць; **значыць** зазначаць, **зазнака**, **зазначнік**, **зазначка**; **азазначыць**, **азазначыцца**. *Год 1812 азначыўся вялікімі ураджаямі, а 1923 голадам і паморам. Аазначылі сваю перамогу над французамі расійцы многімі помнікамі.*

ЗНАМЕНІЕ *ср.* знак, прымета; **накметнік**, **знатамка**. *Падпахай у яго, радзімая знатамка.*

ЗНАМЕНАТЬ, **накмячаць**, **накмечаны**, **знацьвіць**, **пазнацьвіць**.

ЗНАМЯ *ср.* палотнішча на дрэўку, ў войску як зборны знак, ў часе бітвы: **сьцяг**, **харугва**.

ЗНАМЕНЩИК *м.* вайск. харужы.

ЗНАМЕНИТЫЙ, слаўны, вельмі вядомы; сла-
вэ́тны.

ЗНАТЬ, ЗНАВАТЬ што, каго; быць знаёмым, ведаць каго па яго фізычных азнаках: **знаць, знаю, знаёмы**. Беларуска́ мова строга разрожнівае—*знаць і ведаць*. Можна чалавека *знаць* па яго азнаках фізычных, але *няведаць* што ён такое ў сваёй душы. *Я ня ведаю чаго ты хочаш. Я і знаць ня знаю і ведаць ня ведаю. Пазнаеш яго з учынкаў яго. Я ня знаю хто зрабіў, але ведаю што блага зрабіў. Знаць жабу па пліганьню, а сокала па палёту. У гэтам значэньні дзеяслоў гэты пераходзіць у прысл.: Знаць табе там добра. Знаць табе Настулька замуж хочаца што ў цябе сьлёзанькі ня коцяцца. Знаць па вясельлю, што не татачка аддаець, не мамачка благаслаўляе тець. Знаць дурня па чырвонай шапцы. Каб тое знацьцё, што ў кумы піцьцё і сам-бы пайшоў і дзетак павёў. Як хто знае, так сьпявае.*

ЗНАНІЕ ср. веда, ведны. Навука ве́ду дае. Без нявукі няма веды. Каб тое вяданьне дзе спатыкнешся! Ведныя ў навуках людзі казалі.

ЗНАТНЫЙ, відны, прыкметны, слаўны; **вызначны**, выдатны, прыкметны, знаменны.

ЗНАТОК м. практычны, умелы, які знае вартасьць чаго; **знавец**, **знаўство**.

ЗНАЧЕНИЕ ср. значэньне.

ЗНАЧИТЕЛЬНЫЙ, значны. *Значны лік людзей было.*

ЗНОБИТЬ каго, зябіць, зябіцца, зябкі, зяблівы, зябкасьць. *Зазяблі азяблі, рукі. Зябіць і трасе ўсяго, бо зязябіўся ў дарозе. Зябкі дзень. Зябкасьць чуецца ў паветры.*

ЗНОЙ м. гарачыня ад сонца; прыпар, упал, сьпека. *У сам поўдзень, ў сам прыпар жнуць. Ад самага Купальля пачаліся упалы, гарачыня. Сьпека, сьпякота парыць.*

ЗОБ *м.* ніжня часьць стравапраходу ў птушак, мясісты мяшок, дзе страва набракае да пераходу ў жалудак; у людзей і жывёлаў пухліна на шыі; валё.

ЗОВ, кліч, клічны, кліцаць.

ЗОДІАК *м. грэчк.* мыслёвы паяс па ўсёй акружнасці гадавога авароту зямлі кругом сонца, раздзелены на 12 часьцей, якім прысoblены знакі і назовы: *баран* (сакавік), *бык* (красавік), *блізнякі* (травень) *рак*, *леў*, *дзевы*, *вагі*, *скарпіён*, *стралец*, *казярог*, *вадавік*, *рыбы*; **зодзіяк** або **зьяврынец**.

ЗОДЧЕСТВО *ср.* навука і мастацтва будаваць будынкі; будаўніцтва, архітэктура.

ЗОДЧІЙ *м.* будаўнічы, дойлід. Слова *дойлід*, сустрачаецца ў песнях: *А ў Турове, на мураве, тры дойдіды цэркаўку стаўлялі*;—а такжа ў назовах топографічных (в. Дойліды каля Беластоку, уроч. Дойлідаўка у Дзік. п., каля Гарманавіч і шм. інш.). Есць прозьвішчы—Дайлюк, Дайлевіч. Пры апрацоўцы бярына на брус, зчэсываньне гарбыля бэлькі з аднаго боку, вазываецца *дайляваньнем*, *дайлёўкай*. Называюць такжа *дайлёўкай* або *дыляй*, *дылёўкай* палавіну бярына, ці адцілаваны ад бэлькі тоўсты гарбыль яе. Карскі залічае слова *дойлід* да слоў ўзятых з літоўскай мовы.

ЗОЛА *ж.* попел, прысок. *Попел*—астатак ад згараньня гаручых матэрыяў; *прысок*—попел у якім маюцца іскрынькі агня; гаворыцца такжа *прысок* аб разсыпанных ў парашок астанках нябошчыка.

ЗОЛИТЬ *бялізну*, парыць у вадзе наваранай на попеле; *лугаваць*, ад *луг*—вывар попелу; *жлукціць*, *жлукто*—вада з попелам, завараная напаленымі камянямі.

ЗОЛОВА *ж.* сястра мужа; залюўка.

ЗОЛОТО *агульн. слав.* золата, залаты, залацець, залацісты.

ЗОЛОТИТЬ, пазлачаць. *Стоўбікі тачоныя-пазлачоныя. Пазлачаны кубак. Пазалотнік*, майстар, які пазлачае.

ЗОЛОТОДЪЛ *м.* майстар які выбарляе з золата розныя рэчы; **залатар**.

ЗОЛОТУХА *ж.* адуродная хвароба якая выражаецца агульным недамаганьнем і падатлівасьцю да хвароб; **шкрофул**, **шкрофулічны**; **нежыць**, **нежытны**.

ЗОЛОТОШВЕЙНЯ *ж.* майстэрня, дзе вышываюць золатам; **гафтарня**.

ЗОНА *ж. грэцк.* паяс зямлі, ўздоўж роўнадзенніка (экватара), **зона**.

ЗОНД *м. лекар.* сталёвы пруток з галоўкай да дасьледаваньня ран; **шчупень**, **шчуп**, **шчупок**.

ЗОНДИРОВАТЬ, **шчупаць**, **вышчупываць**.

ЗОНТ *м. нямец.* парасон, парасончык.

ЗООГРАФІЯ *м. грэцк.* апісаньне зьвяроў; **зоографія**.

ЗООЛОГІЯ *ж. грэцк.* гісторыя жывёлаў; **зоолёгія**.

ЗООТОМІЯ *ж. грэцк.* анатомія жывёлаў; **зоотомія**.

ЗООФИТ *м. грэцк.* напоў зьвярок, напоў расьціна; **жываед**.

ЗРАЧОК *м.* зрэнка, зенка.

ЗРѢТЬ (*зрю*) дасьпеваць; **сьпець**, **сьпелы**, **сьпеласьць**. *Сьпелыя яблкі, грушы, ягады. Нясьпелыя плады называюць зялёнымі, але ніколі сырымі.*

ЗРѢТЬ (*зрю*), **бачыць**, **відзець**.

ЗРѢНІЕ *ср.* спасобнасьць, орган бачаньня; **зрок**, **зрочны**.

ЗРѢЛИЩЕ *ср.* відовішча.

ЗРИМЫЙ *відомы*, *відзебны*.

ЗРИТЕЛЬНЫЙ, *відоўны*, *відоўня*.

ЗРИТЕЛЬ *відзень*.

ЗРЯЧИЙ, *відушчы*, *відучы*, *вісны*.

ЗУБРЬ *звер*, *Bos ursus*; **жубр**.

ЗУБ м. агульн. слав. зуб, зубок, зубны, зубаты, зубасты, зубасьцік.

ЗУБРИТЬ, выбіваць на мэталю (прыкладам на сярпе) зубкі; **зубіць**. *Серп пілу зубіць, назубіць.*

ЗУБОСКАЛЬНИЧАТЬ, вышчырацца, ашчырацца. *Чаго ашчыраешся? Вышчырака гэты заўсёды каля баб вышчыраецца.*

ЗУБОЧИСТКА, заостраная шчэпка, пяро да вычышчання зубоў; **калыпок**.

ЗУДИТЬ, сьвярбець, сьвярцець. *Вось яму ўсё ў носе сьвярціць каб наброіць. Рана ўжо не баліць, але да несьцерпу сьвярціць. Сьверць ў сёдаўцы не дае яму супакоіцца.*

ЗЫБАТЬ, калыбаць, калыхаць, зыбаць.

ЗЫБЬ—калыба.

ЗЪЛО прысл. црк.; вельмі.

ЗЯТЬ м, муж дачкі; зяць, зяцёк, зяцька.

И.

ИБО, злуч, бо. *Не пацьверджу, бо гэта ня так.*

ИВА ж. агульнае радавое найменьне дрэваў *Salix*; верба.

ИВЕРЕНЬ м. аскромак, аскепак, вотшчабень *Аскромак каменя трапіў у вока. Аскепак, вотшчабень адляцеў ад палена.*

ИГИР м. расьць, *Acorus Calamus*; айр.

ИГЛА ж. агульн. слав.; ігла, іголка, ігліца, ігольніца, ігляр, іглісты. Іглы бываюць рожнай формы і велічыні і тасоўна да гэтага маюць назовы: швацкая—*іголка*; да цараваньня назута; да шыцьця радніны ўжываюць—*шаршатку*; да сшываньня мяхоў і рагож ўжываюць доўгую іглу з закрыўленым канцом—*швайку*; да вышываньня воўнай і да ператыканьня ўзору на тканінах бяруць—*вушат-*

ку; да рубнаваньня (вязанія) ужываюць кручок, пруткі.

ИГО, ярмо, ярэмны, ярэміць.

ИГОТЬ ж. ручная ступка, асабліва металічная і шклянная; **мажджэрчык**. У аптэках ужываюць шклянныя мажджэрчыкі.

ИГРАТЬ, забаўляцца, весяліцца; гуляць. Дзяцё гуляе лялькай, кот мышой. Мы гулялі ў карты, ў вугалькі ў сьяпака (жмурки). Але нельга: ігралі у карты, бо іграць можна толькі на якім музычным іструманце; гэтак сама нальга „ігралі вясельле“, а трэба „гулялі вясельле“. Наша слова „ігрышча“ выводзіцца ад ігры на музыкальных інструментах,—разумеецца ігра да танцаў; як і аднаслоўнае „музыка“: Былі на музыцы (ігрышчы); хадзіце на музыку (ігрышча). Выключэньне становіць сцэнічная гульня, аб якой гаворыцца „ігра“, але „гульня“ прыроды, выражэньня.

ИГРИВЫЙ, рэзвы, гульлівы. Гульлівы сьмяшок.

ИГРОК—гулец, гулецкі. Гэта не гулецкая гульня. Гулецкія карты (ігральныя).

ИГРУШКА, рэч зробленая для забавы; цацка, забаўка. Дзіцячая цацка, забаўка. Гэта яму не работа а забаўка.

ИГУМЕН м. **ИГУМЕНЬЯ** ж. грэцк. зьверхнік манастыра; ігумен, ігуменьня. Ня кождому старцу ігуменам быці. Ты дачка ігуменава, а я папоўскі сын (не ашукаеш мяне). Пападзьдзя памрэ—поп у ігуменах, а поп памрэ, пападзьдзя—на гуменах.

ИДЕЯ ж. лац. паняньце аб рэчы: умысловае выражэньне рэчы; мысль, замысл; ідэя, ідэал—мысльёвы прыклад дасканальнасьці; ідэолёгія—часьць мэтафізыкі або психолёгіі якая разважае аб мысьленьні і мыслі; ідэаліст—хто захватваецца недасьціглымі мысьлёвымі выдумкамі; ідэалізм—м. філэзофія абাপертая не на праявах матэрыяльнага сьвету, а духовага або умысловага.

ИДИЛІЯ *ж.* невялічкае апавяданьне, паэма, з ідэальным выбражанем сельскага быту; **ідыльля**.

ИДИОМА *ж. грэцк.* мясцовая адмена мовы; **гуртка**.

ИДИОТ *грэцк.* недарэка ад нараджэньня, слаба-вумны, дурнаваты, дурань; **ідзіота**.

ИДОЛ *м.* фігура якая выбражае паганскага бога; **балван, стод, балвахвальнік**, зн. паганін.

ИДТИ *агульн. слав.* ісьці, ідзеца, ідомы.

ИЖДИВЕНІЕ *ср.* кошт, выдатак, наклад.

ИЗАДНЫЙ *ср.* сызпеклы.

ИЗБА *м.* сялянская хата; жытны драўляны дом; **істоба, істобка**. Слова паходзіць ад „тапіць“, ацяпляць; так сама як ад „комін“ паходзіць слова „комната“, а ў нас **коўната**, лац. *cominata*. Вышэйпрыведзеныя словы кніжныя, народная мова знае для абазначаньня жытнага будынку словы—**хата і дом**; а для абазначаньня чыстай палавіны—**сьвятліца**. Даўней, зналае было слова **грыдня** у знач. рас. „изба“ нашага цяперашняга „асець“. Гэтак, чытаем у Гвагніна (XVI ст.): „Русь Белая з поля зносіць уселякае збожжа ў чорныя (курныя) ізбы, якія яны **грыднямі** пазываюць, і там сушаць“. Грыдня, скарачанае **градня**, або як называюць мясцамі асець—**градніца**; паводле Вітабскай вомовы „грыдніца“ бо ў вітабскім дыялекце а параходзіць ў **ы**. Магчыма што гэтым найменьням даўней абазначалі асобны род курных хат. У кожным разе цяпер **грыняй** называюць асшырную сьвятліцу („избу“) надаючы адцэнак няўтульнасьці. Гэтка **грыня**, **ані яе запоўніць, ані яе ацепліць! Грыня**, як **адрыня**, **хоць па ей сабак ганяй**. Калі ў Друі прыехаў цырк і пабудаваў з дасок цырквы будынак на бульвары, то сяляне што былі па кірмашы, назвалі будынак „грыня“: *Наехалі кулдышы (камэдыянты) і пабудаваў грыню ў якой бдуць свае штукі паказываць*.

ИЗБАВЛЯТЬ *каго. ад чаго; збаўляць, выбаўляць; збаўленьне, выбаўленьне, збаўчы, вы-*

баўчы, збаўчы, выбаўчы, збаўнік, збавіцель, выбаўнік, выбавіцель.

ИЗБАЛОВЫВАТЬ *каго, чым*: разлядачыць, знароўліваць, знароўлены, разбэшчываць, разбэшчаны; распушчаць, распушчаны, распешчываць, распешчаны.

ИЗБЕРЕГАТЬ, зашчаджать. *Зашчадзь збажынку на вясну. Зашчадзь капейку ў запас.*

ИЗБИВАТЬ *каго, што*; зьбіваць, зьбіццё, зьбіток, зьбітка, зьбіты.

ИЗБОИНА, астаткі пасья выцісканьня з расціннага насеньня алею; макухі, жмакі.

ИЗБОИСТЫЙ *шлях*, выбоісты.

ИЗБИРАТЬ *што, каго*; выбіраць, выбары, выбарны, выбаршчык, выбранец—нка.

ИЗБОРОЗДИТЬ, збарозіць. *Час збарозіў чало.*

ИЗБЫВАТЬ, збываць.

ИЗБЫТОК, збытак, збыткоўны, збыткаваць; лішніца; надпатрэбіца.

ИЗБЫТОЧНЫЙ, збытны, лішні, непатрэбны.

ИЗБЪГАТЬ *каго, чаго*; унікаць. *Унікаць людзей і ухінацца ад людзей.*

ИЗВАЖИВАТЬ, **ИЗВАДИТЬ** *прывучаць каго да чаго спакушаючы; знадзяваць. У іх знадзяны дзеці равець. Знадзілі хлапца ігрышчамі.*

ИЗВАРА *ж.* **ИЗВАРКИ** *м.* гушча якая астаецца ад варэньця квасу, мёду, піва; вываркі, бурда.

ИЗВАЯТЬ *што*, высеч, выдаўбіць з камяня або дрэва постаць чалавека, зьвера; **вырэзаць**, **выдаўбіць**.

ИЗВАЯНИЕ *ср.* рэзьба, постаць, выдаўбень.

ИЗВЕРГАТЬ *што, каго*; вызрынаць, вызрыгаць; выкідаць. *Мора вызрынула, вызрыгнула, выкінула карабель на бераг.*

ИЗВЕРГ *м.* вызрымень, выкідзень.

ИЗВЕРТЫВАТЬСЯ, выкручвацца.

ИЗВЕРТЛИВЫЙ. круты, выкрутлівы.

ИЗВЕСТЬ ж. грэцк. вапна, вапністы, вапняк, вапенны. Вапенны камень і вапністая зямля.

ИЗВИВАТЬ, ИЗВИТЬ, зьвіваць, зьвіць, зьвівацца, зьвіток, зьвітны.

ИЗВИВЧИВЫЙ, зьвілкі. Зьвілкая дарожка. Зьвілкая рэчка. Зьвілаватае пісьмо.

ИЗВИНИТЬ, выбачыць, дараваць. Даруй выбачай, што нехаця абразіў.

ИЗВИНЕНИЕ, выбачаньне, дараваньне.

ИЗВИНИМОСТЬ, выбачлівасьць.

ИЗВИХАТЬ, ИЗВИХНУТЬ што, зьвіхнуць.

ИЗВЛЕКАТЬ каго, што, адкуль з чаго; выцягаць, вывалаківаць, вытусаць. Выцягнулі, вытусілі грошы з кішаня. Выцягнуў, вытусіў з бяды. Вытуснуў зуб. Слова туснасьць, ужываецца ў значэньні рас. „влеченіе“: Німа ніякай туснасьці да ежы. Мае хлапец туснасьць, да навукі. І наадварот нетусны — „непривлекательный“: Нетусны дзеўка мае выгляд (Вяліжск. п.; Бешанкавічы).

ИЗВЛЕЧЕНИЕ ср. выцяг. Выцяг, выпіс з кніг гродзкіх.

ИЗВНУТРЬ прысл. сызнунра, зсярэдзіны.

ИЗВНѢ, на зьне.

ИЗВОДИТЬ што, каго; вывадзіць, траціць, выдаваць. Парай, як вывадзіць мышэй. Ён прывык ужо выдаваць, траціць на марна грошы. А такжа: губіць, марыць. Прусакоў мораць бурай.

ИЗВОД, ЗВОД м. згуба, загуба.

ИЗВОЗ м. промысел возкай тавараў; павозьніцтва. У павоз выехаў сын. Павозчыкі даўней шмат зараблялі павозам.

ИЗВОЗЧИК м. павозчык, вазец, вазіла. Ламамовы павозьнік: панараднік.

Сьвяты Юры за павозьнічка,

Сьвяты Мікола за папличнічка.

(Вал п. Рог. пав. Ром. 8-9 172).

... „Малады акром свата і дружкі выбірае сабе яшчэ маршала, чэсніка, старасту, в а з і л у, ку-

бельника, закосьнікаў і інш." (Крачк, стр. 26).

ИЗВОЛИТЬ на што; дазволіць, хацець вымагаць; жадаць. *Пан гэтага не жадае.*

ИЗВОЛЬ, ИЗВОЛЬТЕ прысл. рач, рачыць. *Рачце за сталы цісовыя, абрусы бялёвыя (вясельнае запрашаньне гасьцей).*

ИЗВОРАЧИВАТЬСЯ, выварачывацца, вывяртацца.

ИЗВОРОТЛИВОСТЬ, вываротлівасьць.

ИЗВОРОТ м. выкрут. *Знайшоў такі выкрутку. Выкруткамі перабіваецца.*

ИЗВОРОТИТЬ, вывярнуць. *Вывярнуць (выкруціць) ката хвастом.*

ИЗВРАТИТЬ, ИЗВРАЩАТЬ каго, што; перакручваць, вызварачываць, выпачаць. *Перакруціў вызьвярнуў факты.*

ИЗВРАЩЕНИЕ ср. выпачаньне, *Выпачаны смак, характар, обычай.*

ИЗВЫКАТЬ, прывыкаць.

ИЗВЪДЫВАТЬ што, дазнаваць. *Не дазнаўшы броду ня сунься ў воду. Дазнаны прыяцель.*

ИЗВЪРИТЬСЯ, зьняверыцца.

ИЗВЪСТІЕ ср. ведамка, чутка, навіна, зьвестка.

ИЗВЪСТНЫЙ, ведамы, вядомы.

ИЗВЪЩЕНИЕ ср. павядомленьне, наказ.

ИЗВЪТ м. данос, вызвед. *Вызведамі займаецца.*

ИЗВЪЧНЫЙ, справечны. *Справечны жыхар краю.*

ИЗГАДИТЬ што, згідзіць, загідзіць.

ИЗГИБАТЬ, вызгібаць, вызгіб, вызгібісты.

ИЗГНАИВАТЬ, згнаіць. *Згнаіў пяньку ў сажалцы.*

ИЗГНАНИЕ ср. выгнаньне. *На выгнаньні памер.*

ИЗГОЛОВОК м. узгалолак, узгалоўе.

ИЗГОНЯТЬ *каго, выганяць, выгнанец.*

ИЗГОРАЖИВАТЬ, *перагараджываць, разгараджываць.*

ИЗГОРОДЬ *ж. загорода, загародка; тын.*

Цераз рэчку, цераз тын,

Палюбіў мяне Юстын.

Н. П, Дзіс. п.

Паламаў ён мой жалезны тын,

Патаптаў маю руту-мяту.

Ром. 8-9, 151. Бых. п.

Ой чый-то двор, што зялезны тын,

Зялезны тын медзяны вароты.

Залатыя клеткі, сярэбраны замкі?

Ром. 8-9 157. Гом. пав.

ИЗГОРБИТЬ *каго, што; выгарбіць, выгарбак.*

ИЗГОТОВЛЯТЬ, *прыгатаўляць.*

ИЗГРЕСТИ, *выграбсьці.*

ИЗГРОБНЫЙ *голас, загробны, замагільны.*

ИЗГРЕБКИ *ср. згрэбьбя, згрэбны; выграбкі.*

ИЗГРОХОТАТЬ *што; здрузгатаць.*

ИЗГРИЗОК *м. агрызак. Агрызак хлеба. Мышыны агрызак.*

ИЗГРЯЗНИТЬ *што, збрудзіць, загразіць.*

ИЗДАВАТЬ *згук, выдаваць. Выдаваць кнігі, грошы.*

ИЗДАНИЕ *ср. выданьне, выдавецтва, выдавец.*

ИЗДАВНА *присл. сыздаўна. У нас сыздаўна так вядзецца.*

ИЗДАЛИ *присл. сыздалі. Сыздалі прыехалі. Граціцца мыша на ката, ды сыздалі. Сыздальны чалавек.*

ИЗДЕРГИВАТЬ, ИЗДЕРГАТЬ *што, паскубаць, падзерці; сутаргамі, хварабліва: сторгаць, сторгай. Паскубі кужэліну на скубаніцу да ран. Сторгала яго сутарга.*

ИЗДЕРЖИВАТЬ *што, выдаваць, пражываць, траціць.*

ИЗДЕРЖКИ, выдаткі, пражытак, тратня, кошты.

ИЗДОБА *ж.* прыправа, закраса.

ИЗДОВОЛИТЬ *каго чым;* здаволіць.

ИЗДОХНУТЬ, здохнуць.

ИЗДРЕВНІЙ *абыхай,* здаўны, спрадаўны.

ИЗДРОБЛЯТЬ, **ИЗДРОБИТЬ** *што,* скрышыць.

ИЗДРОГНУТЬ, прадрыгнуць. *Увесь прадрыг на холадзе.*

ИЗДРАХЛѢТЬ, здрухнуць. *Здрухлі ўжо сычаны.*

ИЗДѢВАТЬСЯ *над кім;* зьдзекавацца, здзекі. *Што з няўмекі строіць зьдзекі.*

ИЗДѢЛІЕ *ср.* выраб, вырабляць. *Вырабы хатняга рэмясла, ткацкіе, ганчарныя.*

ИЗДѢЛЬНАЯ *плата,* зробная.

ИЗЖАЛИВАТЬ *каго,* сажгаць, зжыгаць. *Зжыгалі, сажгалі пчолы каня.*

ИЗЖАРИВАТЬ *што,* спражыць, спятрашыць. *Выпетрыў чорт бы скурат (Сержп.).*

ИЗЖИВАТЬ *што,* зжываць. *Век зжыць ня мех шшыць..*

ИЗЖОГА *ж.* пякотка. *Пякотка пячэ ў горле.*

ИЗ-ЗА *спа-за, з-за.* *З-за вугла.* *За сваё дабро.* *Спа-за лесу.*

ИЗЗАРАНЬЯ *присл.* спазараньня, спазаранку.

ИСКЛЮЧЕНІЕ *ср.* вынятак.

ИЗЛОВЛЯТЬ *каго,* лавіць, злавіць, злавіцца.

ИЗЛАГАТЬ *што,* выкладаць.

ИЗЛОЖЕНІЕ *ср.* выклад. *Выклад кароткі, ясны.*

ИЗ-ЛЕЧЕНІЕ *ср.* вылячэньне.

ИЗЛИВАТЬ *што з чаго;* выліваць.

ИЗЛИТІЕ *ср.* выліў. *Выліў ракі, жалю.*

ИЗЛИНЯТЬ, утраціць колер, барву, масыць; зблэкнуць; змяняць поўсыць пёры; **выліняць.**

ИЗЛИШНИИ, лішні, збытны.

ИЗЛИШЕК, лішкі, лішніца, збытак.

ИЗЛИШЕНСТВОВАТЬ, збыткаваць.

ИЗЛИЦЕВАТЬ *што*, зьніцаваць, пераніцаваць.

ИЗЛОМАТЬ *што*, зламаць, сызлом.

ИЗЛУЧИНА, кругава паварот або выгіб ракі; закрут, выгіб; зьвязь двух канцоў дугі; разьвіліна.

ИЗЛУЧАТЬ *час, пару*; улучаць.

ИЗМАЯТЬ *каго*, змарыць, замучыць.

ИЗМЕЛИТЬ *ваду*, зьмяліць, мелкі; зрабіць дробным; спарушыць, здрабніць.

ИЗМЕТНУТЬ, вышпурнуць, выкінуць.

ИЗМИНАТЬ *што*, зьмязджаць.

ИЗМОРОЗЬ *ж.* замерзшая ў паветры або на рэчах пара; шаць, шэрань.

ИЗМОР *м.* сызмор. *Узяць каго сызморам.*

ИЗМОЧАЛИВАТЬ *што*, разьбіць на валокны; зьвехціць, размызгатаць, разгвазгаць.

ИЗМЫШЛЯТЬ, выдумляць, выдумка.

ИЗМѢНЯТЬ *што*, даваць адну рэч за другую, замяняць, перамяняць.

ИЗМѢНА *ж.* нявернасьць, перамена ў пачуцьцях ў мыслях ў адваротную старану; здрада, зраднік, зраджываць; здрада, зрадніцтва, зраджаць.

ИЗМѢНЧИВОСТЬ, зьменчывасьць. *Зьменчывая пагода.*

ИЗМѢРЯТЬ *што*, вымяраць, вымерываць, вымер.

ИЗМѢРЕНІЕ *ср.* вымер памер, спамер.

ИЗМЯТЬ *што*, скомкаць, скомшыць.

ИЗНАНКА *ж.* выварат, подшэўка, зьнічка, зьніцная, старана.

ИЗНАРУЖНЫЙ, сызнешны. *Сызнешны выгляд.*

ИЗНАСИЛИВАТЬ *каго*, спанясілаваць, згвалціць.

ИЗНАЧАЛА *присл.* спачатку.

ИЗНЕМОГАТЬ, зьнемагацца, зьнясілівацца.

ИЗНОЖЬЕ *ср.* ніжні, узножны канец ложка; узножжа.

ИЗНОРАВЛИВАТЬ *каго*, разбязурываць, знараўліваць.

ИЗНУРЯТЬ *каго*, *марыць*, *марчыць*. *Змарыў каня. Марыць голадам. Марчыць сэрца сваё тугай.*

ИЗНУТРЬ, сызнутра, сызнутраны.

ИЗНЫВАТЬ, спанываць, чаўрэць, сохнуць.

ИЗНЫРНУТЬ, вынырнуць, спанырнуць.

ИЗНѢДРЯТЬ *што*, спанатрыць.

ИЗНѢЖИВАТЬ *киго*, здалікачываць, здалікачаны; спакволіваць, спаквоны.

ИЗНЯТЬ *што*, вызняць, вызняткі.

ИЗОБИДѢТЬ *каго*, спакрыўдзіць, спакрыўджаны.

ИЗОБИЛІЕ *ср.* аквітасьць. *Усяго аквіта было. Аквіты ураджай сёлета. Багацьце; Багаты ураджай, багаты прыём. Усяго багата было.*

ИЗОБЛИЧАТЬ *каго у чым*; раскрываць, вінаваціць, высьвятляць.

ИЗОБРѢТАТЬ *што*, вынаходзіць, вынаходчывасьць, вынаходчык, вынаход.

ИЗОГРАФІЯ *ж. грэцк.* навука аб маляваньні сьвятых на абразях; ізографія.

ИЗОЛИРОВАТЬ *што*, аддзяліць ад усяго акружаючага; ізаляваць.

ИЗОСТРЯТЬ *што*, вастрьць, завастраць; *аб умысловых рэчах гаворыцца; „изощрять“.* *Выкруты дыялектыкі не завастраюць розум, а толькі ухітраюць яго кривадушнасьцю.*

ИЗОТЕРМЫ *ж. мн. грэцк.* пункты аднаго і таго-ж паўклубьбя зямлі; дзе сярэдняя цяплата аднастайная; ізотэрмы, адноцеплі.

ИЗОТЧАЯТЬСЯ, зраспачыцца.

ИЗОЩРЯТЬСЯ, назастрацца, назоостраны, назоострыўства.

ИЗРОЖДЕНИЕ *ср.* вызродзьдзе, вызрадак.

ИЗРАЗЕЦ *м.* гліняная пліта зверху паліваная; кахля, кахлёвы, кахляр.

ИЗРАНА *присл.* спазараньня.

ИЗРАСХОДОВАТЬ *што, выдаць, выдаткаваць.*

ИЗРЕКАТЬ *што, высказываць, выслаўляць.*

ИЗРЕЧЕНИЕ *ср.* выслоў, высказ.

ИЗРЕЧИМЫЙ, выслоўны, вымоўны.

ИЗРУБАТЬ *што, зсякаць.*

ИЗРУГАТЬ *каго, злаяць.*

ИЗРЫГАТЬ *што, вырыгаць, адрыгаць. Карова адрыгае жвачку. Печ вырыгае агонь.*

ИЗРЫТЬ *што, скапаць. Скапаць зямлю.*

ИЗРѢДЬ *присл.* спорэзь, рады ў гады.

ИЗРѢЗ *м.* адрэз. На адрэзе папэцкана.

ИЗРѢЧЬ, вымавіць, высказаць.

ИЗРѢШЕТИТЬ, кадзіркаваць, пасіткаваць.

ИЗРЯДНЫЙ, з раду вон добры, вельмі добры; незраўнаны, сьветны.

ИЗСАЛИТЬ *што, вытлусьціць, затлусьціць.*

ИЗСКОБЛИТЬ *што, саскабліць.*

ИЗСКУЧАТЬСЯ, знудзіцца, знуда.

ИЗСЛѢЖИВАТЬ зьвера, высьледжываць.

ИЗСЛѢДОВАНИЕ *ср.* досьлед, дасьледчык, дасьледаваньне; дацяканьне, дацякач, дацякаць.

ИЗСТАРИ *присл.* сыздаўна, здаўна, з старадаўна.

ИЗСТЕГАТЬ *каго, адсьцябаць, высьцябаць.*

ИЗСТЕКЛИТЬСЯ, сашкліцца, сашклець.

ИЗСТОНАТЬ нуду сваю, выстагнаць.

ИЗСТРАДАТЬ *што, вымучыць.*

ИЗСТРАДАНИЕ *ср.* вымучаньне, змучаньне.

ИЗСТУПАТЬ *с чаго, саступаць.*

ИЗСТУПЛЕНИЕ, вихадзіць з сябе; разьюшаньне.

ИЗСЧИТЫВАТЬ што, сасчотаваць.

ИЗСЪКАТЬ што, высякаць, вырубачь.

ИЗСЯКАТЬ, ушчукаць, чануць, счануць. Ушчукла вада ў студні. Счанулі сьлёзы мае. Счанула міласердзе людзкае.

ИЗУВАТЬ каго, вызуваць.

ИЗУВЕРТКА ж. выкрутка

ИЗУВЕРСТВО ср. фанатызм, фанатык.

ИЗУВЪЧИВАТЬ каго, бязвечыць, абязвечыць; пакалечыць; бязьвечча, калецтва.

ИЗУГЛИВАТЬ што, звугаліваць, звугалены.

ИЗУКРАШИВАТЬ што, аздабляць.

ИЗУМЛЯТЬ каго чым, здзіўляць, дзівіць даводзіць да найвышэйшага подзіву; здумляць, здумеўся.

ИЗУМИТЕЛЬНО ср. здумеўна, зумеўна. Аж я зумеўся гэта пачуўшы. Зумеліся людзі глядзячы на гэта дзіва.

ИЗУМРУД м. дарагі камень зялёнага колеру; шмарагд.

ИЗУРОДОВАТЬ каго, што; калечыць.

ИЗУСТНЫЙ, які выходзіць з вусн; сызмоўны. Сызмоўная лекцыя. Сызмоўная пагудка. Сусказыны. Суеказна: апавяданьне; сусказная навіна.

ИЗУЧАТЬ што, вывучаць, вывучацца, вывучаньне, вывучаны. Ён вывучае старыя мовы. Я хачу пачаць вывучацца прыроды.

ИЗЪИСКИВАТЬ, вышуківаць.

ИЗЪЯВЛЯТЬ што, выяўляць, выяўна, выяўленьне.

ИЗЪЯЗВЛЯТЬ што, каго; раніць, параніць.

ИЗЪЯН м. вада, вадлівы. Ніякай вады німа ў каня. Якая вада ў дзеўкі? Ніякой вады німа.

ИЗЪЯННЫЙ, вадлівы. Вадлівы конь.

ИЗЪЯСНЯТЬ *што, каму; тлумачыць, выясьняць, выкладаць.*

ИЗЪЯСНЕНИЕ *ср. тлумачэньне, выклад, выясьненне.*

ИЗЪЯСНИМЫЙ, які можа быць выясьненым.

ИЗЪЯТИЕ *ср. вызняцьце, вызняты.*

ИЗЫСКИВАТЬ, вышуківаць, вынаходзіць, дацякаць,

ИЗЫСКАНИЕ *ср. вышуканьне, вынаход, дацяканьне.*

ИЗЫТОЖИТЬ *грошы, счотаваць, сасчотаваць.*

ИЗЮМ *м. зборн. сушаныя вінагрозьдзі: разынкі, граздынкі. Граздынкамі называюць разынкі ў грозьдзях.*

ИЗЯЩНЫЙ, дыстынктоўны, дыстынкція.

ИКОТА *ж. ікаўка, гікаўка,*

ИКОНА *ж. грэцк. ікона, абраз.*

ИКОСАЭДР *ж. грэцк. цела якое мае дваццаць роўнабочных трыкутнікаў. Гэта адзін з правільных многасьценаў твораных з клуба, зрэзаньнем адсекаў; ікосаэдр.*

ИКРА *ж. мясістая часць падкаленьня; ікры.*

ИЛЕМ *м. ИЛЬМА* *ж. дрэва Ulmus campestris; бераст.*

ИЛИ *злуч. або, ці; Ці тое бяры, ці другое. Швагер або жорчын брат.*

ИЛ *м. буза. Бузаватае дно ў возеры.*

ИЛЮЗИЯ *ж. франц. абман зроку, чову, выябжэньня; ілюзія, мікраць. Мікрамі называюць іскрыні і клубікі, якія здаюцца ў вачах перад сном.*

ИЛЮМИНОВАТЬ *што, франц. прыбіраць агнямі, кветкамі; размалёвываць фарбамі; люмінаваць.*

ИЛЮСТРОВАТЬ *выданьне, кнігу, франц. аздабляць рысункамі; ілюстраваць.*

ИМОВИТЫЙ, маетны.

ИМОВѢРНЫЙ, праўдападобны.

ИМОРТЕЛЬ, расьціна і кветкі невянучыя, су-
хія з натуры; несьмяротнік.

ИМПОНИРОВАТЬ *франц.* імпанаваць,

ИМПРОВИЗИРОВАТЬ *што, італьян.* гаварыць
вершамі, ўкладаючы вершы; гаварыць прамову не
падгатовуючыся; гаварыць с памяці; **імправізаваць**.

ИМУЩІЙ, маетны. *Маетны стан, чалавек.*

ИМѢТЬ *што, мець. Лепей мець, як ня мець.*

ИМѢНЬЕ *ср.* маетнасьць, маемасьць; **собіна**;
дабытак.

ИМЯ *ср.* агульн. слав.; імя, іменны; мяно, мя-
няваць, мяноўна, мянушка. *Я—ж не бязмяноўная*
авечка. Як тваё імя? Іменны білет, Поракла,
прозьвішча, другое, ня хроснае імя.

ИМЕННО *присл.* мяноўна, мянаваць.

ИМЕНИТЫЙ, знатны, славетны.

ИМЯРЕК, слова гэта паказуе дзе трэба назваць
імя.

ЙНБИРЬ *м.* *Atomum Zingiber*; імбір.

ИНВАЛИД *м.* *франц.* заслужаны ваяр няздольны
ўжо да службы; **інвалід**—дка.

ИНВЕНТАРЬ *м.* *лац.* сьпісаньне маетнасьці, зя-
мель, рэчаў; **інвэнтар**.

ИНГРЕНДИЕНЦИИ *мн.* *лац.* складныя часьці
мяшаніцы, найчасьцей лекарскай; **інгрэндыенціі**.

ИНДЕВѢТЬ, пакрыцца замерзшай парай; **інець**,
заінець, **зашацьвіць**.

ИНДИВИД *м.* *лац.* асоба, адзінка; **індыв'т** *інды-*
відуальнае.

ИНДУИКТ *м.* *лац.* пятнаццацілетні працяг часу;
лічыцца ад 1 верасьня; **індыкт**.

ИНДИФЕРЕНТИЗМ *м.* *лац.* безразрожлівасьць,
роўнадушлівасьць.

ИНДУЛЬГЕНЦИЯ *ж.* *лац.* дараваньне грахоў.
Нашы уніяты называлі гэта **прошчай**.

ИНДУСТРИЯ *ж.* *франц.* працавітасьць, умецтва
промыслаў; **прамысловасьць**, **індустрыя**.

ИНДЮК *м.* індык, калакут.

ИНЕИ, сырасьць у паветры, якая асядае на рэчы што больш сьцюдзёныя чым паветра і замярзае на іх пушком; шаць.

ИНЕРЦІЯ *ж. лац. фіз.* нячыннасьць цел бяз зьнешняй пабудкі; **інэрція**, **нядзейнасьць**.

ИНЖИНЕР *м.* вучоны будаўнік, але ня жывых дамоў (гэта архітэктар) а другіх будынкаў і рэчаў; **інжынер**.

ИНЖИР *м. тур. фігі*, ягадніцы.

ИНИЦИАТИВА *ж. лац. пачын*, ініцыятыва.

ИНКВИЗИЦІЯ *ж. лац.* суд духоўны устаноўлены папежамі для розыску і суда над праступнікамі супроць веры: **інквызыцыя**.

ИНКОГНИТО *прысл. з лац.*; не пад сваім мяном, нё апавяшчаючы сваю годнасьць, названьне; **інкогніта**.

ИНКОРПОРАЦІЯ *лац.* злучыць, зьліць у адно, ўлучыць, аб'яднаць; **інкорпорацыя**. Німа ніякай патрэбы ўжываць гэтае някштатнае слова ў нашай мове: яго саўсім заступае слова—**ўлучыць**, **ўлучэньне**.

ИНКРУСТАЦІЯ, *ж. франц.* нарэзка на дрэве ў якую ўстаўляецца другога колеру узорами дрэва, мэталі, косыць; **інкрустацыя**.

ИНОЙ, ня гэты; **іншы**, **гэнакі**, **другі**, **інакі**, **іншый**.

ИНОГДА, часам, іночасі, спачас калі, падчас; **інкалі**, **анкалі**, **анкады**. *Анкады грош даражэй рубля. Ня ўсё лазой, анкалі і рэмянём. Іночасі госьць горш татарына.*

ИНОВИДНЫЙ, інастатны, інадменны. *Інадменны завод курэй.*

ИНОВѢРІЕ *ср.* рознавернасьць, рознаверны, рознавер.

ИНОГОРОДНИЙ, іншагорадны, анагорадны.

ИНОЗЕМНЫЙ, чужаземны, аназемны.

ИНОК *м.* **ИНОКИНЯ** *ж.* законнік—ца; паслушнік—ца.

ИНОМЫСЛІЕ *ср.* інамыснасьць, інамысна.

ИНОПЛЕМЕННЫЙ, чужаплемны, чужаплемнік.

ИНОРОДНЫЙ, чужародны, чужароднік.

ИНОСКАЗАНИЕ *ср.* алягорыя, іносказ, інасказны,

ИНОСТРАННЫЙ, чужаземны, чужаземнік.

ИНОСУЩІЙ, рознародны, рознаісты.

ИНОЦВѢТНЫЙ, другабарвісты, другаколерны.

ИНОЯЗИЧНИК, чужамоўнік.

ИНСИНУАЦИЯ *ж.* *лац.* тайная абмова, падбурашэне; інсынуація, брахня.

ИНСПЕКТОР *м.* *лацін.* дастойнасьць надаваная даглядычку, загадычку пад чым; інспэктар, інспэкція.

ИНСТАНЦИЯ *ж.* *лац.* ступень, у значэньні вышага, сярэдняга ці нізшага месца суда; інстанція.

ИНСТИНКТ *м.* *лац.* несьвядомая ўнутранная пабудка паводле якой паступаюць зьверы; інстынкт пабудка.

ИНСТИТУТ *м.* *франц.* выхаваўчая вучомная установа; інстытут.

ИНСТРУКЦИЯ *ж.* *лацінс.* наказ, інструкція.

ИНСТРУМЕНТ *м.* *лац.* усякая ручная прылада ці устройства для якой коначы работы, пачынаючы ад касаргі (рычага), нажа і сякеры, да компаса і тэлескопу прылада, інструмант.

ИНСУРЕКЦИЯ *ж.* *лац.* бунт, паўстаньне.

ИНСУРГЕНТ *м.* *лац.* паўстанец, бунтар.

ИНТЕГРАЛ *м.* *мат. лац.* аканечная сьзмерная вялічыня ў тасунку да несканечна малой яе часьці дыфэрэнціялу; інтэграл.

ИНТЕЛЕКТУАЛЬНЫЙ *лац.* умысловы, духовы і разумны; інтэлектуальны.

ИНТЕЛИГЕНЦИЯ, разумная адукаваная часьць жыхарства; інтэлігенція

ИНТЕНДАНТ *м. франц.* хто кіруе емінными і другімі засабами войска; **шафар, інтэндант.**

ИНТЕНСИВНЫЙ *лац.* сільны і напорысты; **інтэнсыўны, напорысты.**

ИНТЕРВАЛ *м. франц.* пустая праміжлегласьць; **прагал, інтэрвал.**

ИНТЕРЕС *м. франц.* прыбытак, зыск; зацікаўленасьць; **карысьць, цікаўнасьць, справа.**

ИНТЕРМЕДИЯ *м. лац.* невялікі тэатральны твор, напісаны для прадстаўленьня паміж другіх двох відовішч, яно або службыць ўступам да другога, або датыча сьвяткаванай урачыстасьці; **інтэрмэдзія.**

ИНТИМНЫЙ *лац.* блізкі, паміжсобны, таёмны; **інтымны, паміжсобны.**

ИНТОНАЦИЯ *ж. лац.* асабліва сільны націск гласам на слове, **інтанацыя.**

ИНТРИГА *м. франц.* юджаньне, падкопы, нагаворы і чыны з мэтай каму пашкодзіць—**каверза, каверзь, каверзьнік-ца; любоўная зьвязь—баламутня, баламут, баламутка, баламуцтва; завязка, апорны пункт камэдзіі або драмы, зазвычай каханьне з якога родзяцца падкопы, каверзы—завязка; інтрыга.**

ИНТРОДУКЦИЯ *ж. муз. фр.* ўступ.

ИНФАНТЕРИЯ *ж. франц.* пяхотнае войска, пяхота. *Генерал от инфантерии*—поўны генерал пяхоты.

ИНФЛАМАЦИЯ *ж. лекар.* запаленьне.

ИНФЛЕКСИЯ *праменьняў святла ж.* наклон.

ИНФУЗОРИЯ *ж. лац.* мікраскапічная жывулька, ва ўсіх цекляцях, асабліва ў кіснучых і загнівзючых; **інфузорыя.** Адмены іх: *монада або пункцік, клубцік, вітушок, раскірзок.*

ИПОКРИТ *м. грэцк.* аблыжны і скрытны пакорлівец; **гіпакрыта, гіпакрыція.**

ИРАЦИОНАЛЬНЫЙ *лац.* блізсэнсоўны, не разумны, не карысны; **недамэтны.**

ИРРЕГУЛЯРНЫЙ *лац.* неакуратны, няроўны, няўладжаны; **няўладжаны.**

ИРИГАЦІЯ *ж. лац.* заліваньне вадой поля, паласканьне; затопа.

ИРОНІЯ *ж. грэцк.* насьмешлівая пахвала, пахвала якая выражае дакор, іронія, хлусьва.

ИСКАЖАТЬ *што*, перайначываць, выбражаць на выварат; казіць.

ИСКАНІЕ *ср.* шуканьне.

Сталі чытаць, імя шукаць,

Імя шукаць, чым сына зваць.

(Рог. п. Ром. 8—9 с. 172).

ИСКАТЕЛЬ, шукач, шукаць, шуканы.

ИСКОПАЕМЫЙ, выкопны, выкопнае. *Выкопнае вапна.*

ИСКОПОК *м.* выкапень, выкапка, капанец.

ИСКЛЮЧАТЬ *што*, выкідаць з ліку, адкідаць; выключаць, выключна, выключнасьць; **ВЫЗНІМАЦЬ**. *Гэта выключнае здарэньне. Я ем выключна жытні хлеб.*

ИСКЛЮЧЕНИЕ, выключнасьць, вызнятак, вызьнятна.

ИСКОВОЙ, спазыстчы, спазыстчык, спозыск.

ИСКОВЫРЯТЬ *што*, скалыпаць.

ИСКОЛЕСИТЬ *што*, скалакружыць. *Я скалакружыў ўсю акаліцу*

ИСКЛОТИТЬ *каго, што*, зьбіць. *Зьбіў яго на кіслае яблыка.*

ИСКОМЫЙ, шуканы.

ИСКОНИ *прysl.* спракон, спраконна, спракавечна. *Спракон так вядзецца, што жана мужу паддаецца.*

ИСКОНОПАЧИВАТЬ *што* выпаклёвываць.

ИСКОРЕНЯТЬ *што*, выкараняць, выпленяць. *Выпленіў асот ў гародзе. Выпленіў ды выкараніў Бог род іхні.*

ИСКОРОБИТЬ *што*, скарабаціць, пакарабаціць, карабаціць. *Дошкі паракабаціліся. Стол скарабаціўся.*

ИСКОСА, **зукоса**. *Зукоса на нас паглядае; на-скас—Наскас поля дарогу правялі; зызам—Зызам на мяне глядзіць; касавурам—Усё касавурам зыркае. Чаго ты касавурышся на мяне? Я-ж табе нічога благога не зрабіў.*

ИСКОСНЫЙ, **сукосны**, **касавуры**.

ИСКРА ж. маленькая частачка распаленага, агністая крупінка; **іскра**, **яска**, **ясачны**, **іскрысты**, **іскравы**, **іскранік**, **іскрыць**, **іскрысты**.

ИСКРЕННИЙ, чыстасэрдэчны, не крывадушлівы; **шчыры**, **шчырасьць**. *Шчыры чалавек. Шчырая праўда.*

ИСКРИВЛЯТЬ, **выкрыўляць**, **выкрыўлены**.

ИСКРОМЕТНЫЙ, **іскрысты**.

ИСКРОШИТЬ, **скрышыць**, **паскрышыць**, **скружаць**. *Буракі, моркву, наагул круглае—кружаюць, цыбулю, бацьвіньне—крышаць.*

ИСКУПАТЬ *што*, **выкупляць**, **адкупляць**.

ИСКУПИТЕЛЬ, **адкупіцель-ніца**.

ИСКУШАТЬ *каго*, *чым*; **спакушаць**, **спакуса**, **спакусьнік-ніца**, **спакусьлівы**; **блазіць**. *Блазіць мяне нячысты.*

ИСКУСНЫЙ, *выпрабаваны*, які даішоў да умень; ня вялікай практыкай; **умелы**, **умеласьць**, **умецтва**, **штучны**.

ИСКУСТВО ср. **умецтва**, **штука**, **мастацтва**.

ИСКУС, *пара*, *час*, тэрмін калі хто спакушаецца, дазнае справу чынам, навучаецца чаго; **проба**, **соблазь**.

ИСКУШЕНИЕ ср. **спакуса**; **блазь**. *Нячысты ўсякую блазь (спакусу) рабіў, а ткі не зблазіў.*

ИСК м. **спозыск**. *Спозыск доўгу.*

ИСПАРЯТЬ *што*, **выпарываць**.

ИСПАРЕНИЕ ср. **выпар**, **выпарына**, **выпары**, **параваньне**. *Ня толькі вада, але і лед паруе. Выпары цела называюцца потам.*

ИСПАЧКАТЬ *што*, **сьпэчкаць**.

ИСПЕЧЬ *што*, **сьпячы**, **сьпечаны**.

ИСПЕЛЕНАТЬ *дзяцѣ, сьпавіць.*

ИСПЕПЕЛИТЬ *што, спапяліць.*

ИСПЕРВА *присл. сьпярша. Сьпярша ты, а пасья ўжо я. Сьпярша работа, а пасья спа-чынак.*

ИСПЕСТРИТЬ *што, сьярэсьціць, зпстрыка-ціць. Мухі спстрыкацілі акно.*

ИСПИТОЙ, недакроўны, аслабелы; зьнебыткава-ны.

ИСПОВѣДЫВАТЬ *веру, визнаваць. Вызнаю веру хрысьціянскую. Вызнаю грахі мае.*

ИСПОВѣДАНІЕ *ср. вызнаньне, вера, рэлігія.*

ИСПОВѣДИМЫЙ, які можа быць вызнаны, вы-казаны славамі; **выслоўны** **вымоўны**.

ИСПОВѣдь *ж. споведзь, спавядацца, спавед-нік.*

ИСПОДВОЛЬ *присл. спавольна, сполегка, зляг-ка. Спавольна, сполегка і вольху сагбаеш.*

ИСПОДНІЙ, падысподны. *Падысподны жарнак.*

ИСПОДНИЦА *ж. спадніца.*

ИСПОКОН *присл. спракон, спракон веку спра-конны.*

ИСПОЛА *присл. на палавіну, палавіньнік, або замашнік які абрабляе зямлю за палавіну ураджаю*

ИСПОЛАТЬ *выклік, з грэцк. слава.*

ИСНОЛИН *м. нязвычайна вялікі: волат, гігас.*

ИСПОЛНЯТЬ *што, выпаўняць, выпаўненьне-выпаўніцель-ніца; выконываць, выкананьне вы канальнасьць.*

ИСПОЛНА, поўнасьцю. *Аддай доўг поўнасьцю.*

ИСПОЛОСИТЬ *што, спалосаваць.*

ИСПОЛОСКАТЬ *што, спаласкаць.*

ИСПОЛОХ *м. перапалох, спалох.*

ИСПОЛЬЗОВАТЬ *каго, выкарыстаць.*

ИСПОРТИТЬ *што, сапсаваць, сапсуты.*

ИСПОРѣдь *присл. рэдка, калі-не калі, рады ў гады.*

ИСПОТЧЫВАТЬ *што, счаставаць. Счаставаў усю гарэлку.*

ИСПОШЛЯТЬ *каго, што; сплыжаць, пlyingкі. Ён ўсё чыстае, прыгожае умее сплыжыць, зрабіць агідным пlyingкім (ад „пlying(i)гаць“ скакаць як жаба).*

ИСПРАВЛЯТЬ *што, каго; папраўляць, паправа.*

ИСПРАВНЫЙ, *спраўны. Аб чалавеку—акуратны сумленны ў павіннасьцях; аб рэчах: добры, годны да ўжытку, не пясаваны.*

ИСПРАВНОСТЬ, *спраўнасьць.*

ИСПРАВИМЫЙ, *які можа паправіцца, спапраўнасьць; спапраўны. Спапраўнае зло. Спапраўная бяда, калі можна яе паправіць.*

ИСПРАВИТЕЛЬНЫЙ, *да паправы датычны; папраўчы, спапраўчы.*

ИСПРАВНИК *м. зьверхнік земскай паліціі; спраўнік.*

ИСПРАЖЕНИЕ *ср. спарожжа, спаражняць.*

ИСПРАШИВАТЬ *што ў каго; дамагацца просьбай; прасіць пазваленьня зьверхнасьці; прасіць, просьба, прошаны, просьбітка.*

ИСПРОБОВАТЬ *што, выпрабаваць.*

ИСПРОВЕРГАТЬ *што, вывяртаць, вываротлівы.*

ИСПРЯМЛЯТЬ *што, спрастываць.*

ИСПУГАТЬ *каго спужаць, спудзіць: ўлякнуць, спалашыць.*

ИСПУГ *м. спужа, упуд; злякнасьць, злякненьне; спалох. З упуду, са спужы, са злякненьня, са спалоху, хварэе.*

ИСПУГАТЬСЯ, *спужацца, злякнуцца, спудзіцца.*

ИСПУПОК *м. пупавая папула, выпаданьне кішок у падскурны прарыў пупка; грызь.*

ИСПУСКАТЬ *што, з чаго; выпускаць; выдаваць з сябе крык; выдаваць; выпускаць („испускать“) душу, аддаць Богу душу.*

ИСПЫТЫВАТЬ *што, каго; выпрабовываць, выпрабовываць, выпрабоўка, выпраб; выпытываць, выпыт; дазнаваць. Выпрабовуй золата агнём, а дружбу грашамі. Выпрабуі на сабе. Ня выпытайшы броду, ня сунься ў воду. Ён дазнаў многа гора ў жыцці. На вясну будучь выпыты у школе.*

ИСПЫТАННЫЙ, выпрабаваны, дазнаны, зьведаны.

ИСПЯТНАТЬ *што, спаляміць, папляміць, парабациць.*

ИССОП *м. гізоп.*

ИСТОР *м. страта.*

ИСТАЧИВАТЬ *што, прышыць шавецкім спосабам; прышыць.*

ИСТАЧИВАТЬ, ИСТОЧАТЬ *што, вытачываць на такарным пастаўку; вытачываць.*

ИСТЕКАТЬ, выцякаць, выбягаць струміной; **выцякаць.**

ИСТОК *м. вытак. Вытак ракі, вытак крыві.*

ИСТОПТАТЬ *што, стаптаць, затаптаць; здраптаваць. Затаптаць нагамі памост, забрудзіць гразей. Коні выдратавалі авёс.*

ИСТЕКШІЙ, мінулы, зошлы. *Мінулага, зошлага месяца.*

ИСТОЧНЫЙ, выточны, вытока.

ИСТОК, вытак, высьcek.

ИСТОЧНИК *м. крыніца; даўней крынь: Крыны же проливающе поток (Мінэя 1096 г.) Гортань твой яко крынь проливающи миро (Срезн.).*

ИСТЕЛЯТЬСЯ, ацяліцца, выцяліцца.

ИСТЕРЕБИТЬ *што, выцерабіць.*

ИСТЕРЗАТЬ *каго, выстурзаць, стурзаць, стурзнуць, спатурзнік-рзніца.*

ИСТЕРИКА *ж. жаночая нэрвовая хвароба; гістэрыя, гістэрычка.*

ИСТЕРЯТЬ *што, вытраціць, выдаць.*

ИСТЕЦ м. спазыстчык-чыца; сусцяжай. А коли сунор, а любо сутяжай речеть (Вісл. статут 1347).

ИСТЕЧЕНИЕ тэрміну; зыход.

ИСТИНА ж. ўсё што праўдзіва, справядліва; праўда, праўдзіва, спраўдна; істасьць, істаўка, ісьціца. *Ісьцівая праўда.*

ИСТИННЫЙ, праўдзівы, справядлівы, шчыры; праўдзівы, ісьцівы. *Ад Бога ісьцівага.*

ИСТЛИТЬ што, сатліць, сатлець, вытлевак, вытлеў, вытлеўшы.

ИСТОВЫЙ, акуратны, пункт ў пункты; істы. *Істы чорт.*

ИСТОЛОЧИТЬ траву, сталошыць, здратаваць, стаўчы.

ИСТОЛКОВЫВАТЬ што, каму; тлумачыць.

ИСТОЛКОВАТЕЛЬ м. тлумач, тлумачаньне.

ИСТОЛСТА прысл. стоўсна, стоўсны, стоўсьць.

ИСТОМЛЯТЬ каго, знураць, знурыўся, знураньне; зьнемагаць, зняможаны, зьнямога. *Зьнямогся ад працы.*

ИСТОМА, сьмяга, амяга, смага.

ИСТОНИТЬ што, сцяніць, ценкі,

ИСТОРГАТЬ што, браць, вырываць, сілай; вытыргаць, вытыргнуць; вырываць.

ИСТОРЖЕНИЕ ср. вытырг.

ИСТОРИЯ ж. лац. гісторыя, гісторык, гістарычны.

ИСТОЧАТЬ што, вытачаць, разьліваць. *Сьлёзак вытачыш крыніцы. Разьлівае ласкавасьць сваю.*

ИСТОЩАТЬ што, атушчаць, пустошыць, вычэрпываць. *Не хвароба вычарпала яго, а недаедкі. Ён вычарпаў маенасьць сваю. Я, праўда, атушчаю, пустошу дастаткі свае, але на добрыя справы. Цярпеньне маё вычарпалася.*

ИСТРАВИТЬ што, спасьвіць, спаша.

ИСТРАЧИВАТЬ, выдаткаваць, выдаваць, траціца, патраціца.

ИСТРЕБЛЯТЬ *што, нішчыць, вынішчаць, выгубляць.*

ИСТРЕБЛЕНИЕ, *нішчаньне, вынішчаньне.*

ИСТРЕБОВАТЬ *што, зажадаць. Зажадаўшы тлумачэння, разгледзь справу.*

ИСТРЕПАТЬ *што, аб лёне і наагул валакне: вытрапаць; аб кнігах, вопратцы; схлюндрыць, зьдэрсці, злахматаць.*

ИСТРЕПОК *м. атропак, хлюндыр, дзярмень, лахмат.*

ИСТРЕСКАТЬСЯ, *патрэскацца, палонацца.*

ИСТУКАН *м. паганскі бажок круглай работы; стод.*

ИСТЯЗАТЬ, *мучыць, тузаць. катаваць.*

ИСХОД *м. выхад, зыход, вынік. Чакаем выніку справы. Чакаем зыходу сонца. Выхад жыдоў з Егіпту.*

ИСХОДНЫЙ, *высходны, Ад высяду ракі да яе судокаў.*

ИСХОДЯЩИЙ *аб дакумантах, выбываючы, адваротнае: паступаючы.*

ИСХОДАТАЙСТВОВАТЬ — *выстарацца.*

ИСХИЩАТЬ *што, выхватаць, выхват.*

ИСХЛОПОТАТЬ *што, выклапаціць, выстарацца.*

ИСУДАТЬ, *схудзець, схудзеўшы.*

ИЩАРАПАТЬ *што, зьдзярстаць, падзёрстаць. Хто гэта падзёрстаў рысунак? Дзе ты падзярстаў сабе рукі.*

ИЩЬЛЯТЬ *што, вызгаяць, вызгаіцца, вызгойнасьць, вызгаіць, вызгойшчык, вызгойлівы. Ня можна вызгаіць, то лепш адсеч. Вызгойлівая рана, але пакуль выгаіцца часу трэба.*

ИЩАДИЕ *ср. вырождзьдзе, вырадак, выроdney.*

ИЩАХНУТЬ, *ссонуць, счануць. Чане дзеўка на вачах.*

ИЩЕЗАТЬ *прападаць бяз весыці, момантальна хавацца, рабіцца нявідомым; зьнікаць, знікомы,*

зьнеціцца. Зямная слава нікне як дым. Зьнікнуў з вачэй. Зьнеціўся бес у балоце.

ИСЧЕРЕДНЫЙ, знечародны.

ИСЧЕРКИВАТЬ што, скрэмзаць, скрэмзаны.

ИСЧЕРПЫВАТЬ што, вычэрпываць.

ИСЧЕРТИТЬ што, скрэсьліць, пакрэсьліць.

ИСЧИСЛЯТЬ што, вылічаць, чотаваць. Чотаваць гаворуць у Лідчыне.

ИСЧИСЛЕНИЕ ср. вылічэньне, вылічаньне.

ИЩЕЛОЧИТЬ попел. вылужыць, выжлукціць.

ИТОГ м. вывад кождага складаньня, сколькі чаго наагул; сума, сумація; зьлічво. Слова зьлічво выражае ня суму, а „счет“ і дзеля гэтага ўжываньне яго ў першым значэньні памылковае.

ИТОГО прысл. усяго. Пішацца пад зьлічвом, супроць агульнай сумы.

ИТОЖИТЬ, зьлічаць.

ИХТИОЛОГИЯ ж. грэцк, навука аб рыбах; іхтыолёгія.

ИХТИОЛИТ м. грэцк. акамеўшая рыба; іхтыоліт.

ИХТИОЗАВР м. грэцк. дапатопнае выкопнае стварэньне, рыбаешчар; іхтыозаўр.

ІХ заімак. іх, іхні. Гэта іхні загон. Жывем іх ласкамі, іхнімі ласкамі.

ИЩЕЙКА аб сабаках, ганчак, гончы.

І.

ІЕГОВА м. жыдоўскае імя Бога; Ягова.

ІЕРАРХ м. грэцк. сьвятаразьверхнік: біскуп, архірэй, мітрапаліт; **гераpx**, **гераpxія**.

ІЕРЕЙ м. грэцк. хрысьціянскі сьвятар; сьвятар.

ІЕРОМОНАХ м. грэц. манах-сьвятар; ярама-нах.

ІЕРЕМІАДА ж. сьлёзнае, плаклівае зажаленьне; ераміяда.

ІЕРОГЛИФ м. пісьмо умоўнымі рысункамі замест літараў; **герогліф**. *Егіпецкія герогліфы ведамы больш за іншыя.*

ІЕРУСАЛИМ м. горад, даўнейшая сталіца жыдоўскага царства; **Ерузалім**.

ІОРДАН м. прорубка для водасьвяцця на Вадохрышча; **ярдан**.

ІЮЛЬ м. сёмы месяц у годзе; **ліпень**.

ІЮНЬ м. шосты месяц у годзе; **чэрвень**.

К.

КАБА ж. нявысокі кол ўбіты ў зямлю да прывязаваньня чоўнаў, а такжа калода служачая да гэтай патрэбы; **астуг**. *Прывяжы човен да астуга. Лёд паламаў рыбацкія астугі.*

КАБАК м. дом дзе прадаюць і расьпіваюць п'яныя напіткі; **карчма**, **карчомны**, **карчмаваць**, **карчмар**—рка.

КАБАЛА ж. кождае пісанае забавязаньне; усякая няволя, залежнасьць; **запалон**, **азапаланіваць**.

КАБАЛИСТКА ж. жыдоўскае містычнае тлумачаньне Старага Закону (Бібліі), злучанае з чарадзеіскімі забабонамі; **кабалістыка**.

КАБАН м. сьвінны самец ня *выкладаны*; **кілун**, **кнур**, **кнораз**, **керназ**; *выкладаны*: **парсюк**, **кабан**, **вяпрук**, **вепр**.

КАБЕЛЬ м. *марск.* вяроўка ад 6 да 12 цяляў таўшчыні; **снасьць**.

КАБИНЕТ м. сьвятліца да адасобленай інтэлігенцкай працы; **работня**, **працоўня**, **кабінэт**.

КАБЛУК м. набойка пры боце пад пятай; **запятак**, **абцас**. Слова „абцас“ чужое ў нашай мове.

КАБОЛКА ж. простая пнянковая нітка, таўшчынёй як гусінае пяро, з якіх віюць снасьці; **павітка**.

Ў тры павіткі віюць вяроўкі; гужы віюць ў 6—12 павітак.

КАБОТАЖ ж. марское наўзбярэжнае вадаплаўства; наўзбярэжніцтва.

КАБРІОЛЕТ м. фр? двуколая каляска; двуколка, бедка.

КАБУШКА ж. камок сыру; гамолка, камолка.

КАБЫ злуч. каб. Каб ня наша сіла, ды жыдоўская хітрасьць—сьвет бы ня ўстояў. Каб ня быў дзедка, то была-б бабка.

КАВАЛЕР м. франц. малады не жанаты мужчына, ў танцах—агульна мужчына, як процілеглае даме; кавалер, кавалерства—бязжэннасьць; кавалерскасьць, мужская ветласць ў стасунку да дам.

КАВАЛЕРІЯ ж. коннае войска; конніца, кавалерыя.

КАВАРДА, КАВАРДАК, благая страва, баўтушка, похлебка; чаўпарня, плёткі, каломеса, кавярза.

КАДЕНС м. франц. памер, мера ў часе, роўнавага ў рухах ў стасунку да часу; ступа, кадэнс.

КАДАСТР м. ацэнка зямельнай маемасьці, паводле яе гатунку; ацэна, ашацоўка.

КАДЕТ м. франц. падрастаю, дваранскі сын, вучань кадэцкай школы.

КАДИТЬ каго, што, чым; кадзіць, цьміць (згэтуль названьне кадзіла „цёмьян“). Падкаджываньне дымам пчол: падкуруваньне, а ўжываны да гэтага скрутак порту, ці гнілога дрэва называюць зубель.

КАДОВЬ ж. дрэўляная судзіна: кадка, кадушка, кадзь. Ад „кодаб“ камлявая часьць пня, выгніўшая ў сярэдзіне.

КАДРА або **КАДРЫ** франц. афіцэры, падафіцэры і наўскрайныя у шыхце жаўнеры, якія становяць аснову палка ці іншай часьці войска; кадры.

КАДЫК м. галоўка дыхаваго горла; адамавы яблык, коўцік.

КАЖДЫЙ, усякі, і той і другі; **кожды**,

КАЗАН *м. татар.* кацёл, асабліва вялікі, ўма-
заны ў печ; **саган**, кацёл.

КАЗАРМА *жс.* будынак для войска; **жаўнерня**,
жанерня.

КАЗАТЬСЯ, паказывацца, выказывацца; **здава-**
ца.

КАЖЕТСЯ, здаецца

КАЖДЫЙ, кожды.

КАЗЕМАТ *м.* жаўнерня ўнутры крэпасці; **каза-**
мат.

КАЗНА *жс.* гатоўка, гатовыя грошы; дзяржаў-
ная гатоўка; **скарб**, **скарбовы**, **скарбнік**, той хто
пераховуе і выдаткуе гатоўку; **скарбніца**, мейсца,
будынак дзе складаюцца грошы ў гатоўцы; **скар-**
біць збіраць цэннасьці матэрыяльныя ці мараль-
ныя.

КАЗНИТЬ *каго* (ад „казіць“—псаваць, калечыць),
караць, мучыць.

КАЗНЬ *жс.* выпаўненьне сьмяротнага прысуду;
кара, **кара сьмерцьцю**; у значэньні напасьці і мукі:
пляга; **пляжыць**, біць нечым плоскім, балючым.
Спляжыў рамянем

КАЗУС *м. лац.* здарэньне, выпадак; нязвычай-
нае здарэньне, **казус.**

КАЗУСНЫЙ, нязвычайны, выдатны па незвы-
чайнасьці.

КАЗУИСТИКА, навука рэлігійнай маральнасьці,
падпасоўка сумленьня да акружаючых варункаў;
казуістыка.

КАЙМА *жс.*, **краймо**, **акрай**, **акрайка**, **руб**,
шляк. *Краймо рукава абшыта чорнай стужкай.*
У тканінах для моцы ткуць густое краймо,
акрай якога калі абразуюць, называецца к р о м
к а, а к р а й к а. Абрэз ўсякай тканіны каб ня сы-
паліся ніткі—**рубяць**, **абрудляюць**, абрубленае
краймо называюць **рубам**. *Шлякам называюць*
паяс на тканіне, абвод. Белыя шпалеры з маліна-

вым шлякам. Хмары акраіліся золатам. Акраіў рысунак кветным вянком. Абрубі хустку каб ня сыпалася.

КАК-РАЗ прысл., якраз, акурат.

КАК прысл., як. Як там было гэта? А як ты хочаш? Як-бы не было блага, а жыць трэба. Дурны як пень. Як пасыцелеш так і высьпішся Якія навіны?

КАК НИБУДЬ—як колечы.

КАК УГОДНО—як хоць.

КАЛАДАШКА м. груба аброблены дрўляны цяльпушок на лыжку, апалонік, коўш і інш; даўбурок, даўбыр, даўбурка. Начасаў даўбуркоў на лыжкі. На вялікія каўшы, да збожжа, бяруць ліповы даўбур. Слаўны даўбурок быў, ды пашчапаўся.

КАЛАМБУР м. франц, ігра слоў, ігра двозначнымі славамі; калямбур.

КАЛАНЧА ж. бакшта, башта, вежа

КАЛАЧ м. татар. пшанічны хлеб з рэдкага цеста, печаны дужкай; пірог, калач.

КАЛГАН м. карэнь пернага смаку, які ідзе на прыправу стравы; галган, галганоўка, гарэлка прыпраўная галганам.

КАЛИБЕР м. велічыня, памер ў пярокругу, якасьць тавару паводле памеру; памер, калібар.

КАЛИГРАФІЯ ж. красопісь, красапісец, красапісны.

КАЛИНА ж. агульн. слав. каліна.

КАЛИТЬ што, крэпка нагваць, распаляць цвёрдае цела ў агне; напаляць, распаляць. Напаліў жыгала да чырвона, да бела. Панураць распаленае зялеза ў ваду для наданьня яму цвёрдасьці; гартаваць, гарт, гартоўны, гартны.

КАЛИТКА ж. дзьверцы пры браме; форта, фортка, прыбрамак, каворка (Смал).

КАЛІЙ м. лац. мэталь які становіць аснову паташу, вельмі сходны з натрам (содай); расьцінны

жлукцень, ці жлуктовая соль; вуглякісты калі, чысты паташ;—калі.

КАЛОРИМЕТР *м.* прылада для памеру цеплаты; цепламер.

КАЛОША *ж.* ніжняя часць гасьцяў, штаноў ад кятуркі да ступы; **ногаўка**, **калоша**. *Абутак* паверх бота, чаравіка ад сьцюжы ці мокрасьці; **галёшы**.

КАЛУГА *ж.* лужа, лужына.

КАЛЬЦІЙ *м. лац.* мэтал, які становіць хімічную аснову вапны; кальцій, вапнік.

КАЛЯКАТЬ *с кім аб чым* (татар: калайдакаць); **гукаць**.

КАМАХА, фарба і жывёлка якая выдае чырвоную фарбу; **чэрвень**, **кармазын**.

КАМБАЛА *ж.* плоская морская рыба; **сухабочыца**, **палтус**.

КАМЕДЬ *ж.* расьцінны, дрэўны клей; **галбан**; з *польска*: **гума**.

КАМЕЯ *ж. грэцк.* камень з выпуклай разьбой; стараветная, антычная рэзьба па камяню; **камэя**.

КАМЕНЬ *м. агульн. слав.* камень, **каменьня**, **камяністы**, **камянка**, **камянець**, **камець**, **камянаваць**, **камянар**.

КАМЕРА *ж. лац.* сьвятліца, пакой; **камора**. **Ка-мора** мытная, **камора** судовая. У агнястрэльнай прыладзе пустаць ў пятавой часьці куды кладуць набой; **пустыль**, **пустля**.

КАМЗОЛ *м.* бязрукавая кароткая вопратка на-прананая пад верхнюю вопратку; **камізэлька**, **куртка** (ад „куртаты“, кароткі).

КАМИЛАВКА *ж.* нагалоўнік адмена шапкі, якую носяць мніхі пад клубуком; **падкапак**, **камілаўка**.

КАМИН *м.* сярэдняя паміж загнетам („очагом“) і печчу; печ з аткрытым усьцям і простым комінам; **груба**, **грубка**. Старасьвецкія грубы служылі у нас да ацяпляньня і асьвятляньня адначасова.

КАМКА *ж.* шаўковая тканіна; **адамашак**.

КАМПАНИЯ *ж. нямецк.* працяг вайсковых чынасьцяў супроць ворага, час вайны, ці часьць часу вайны, прыняты за нешта цэлае; час, бытнасьць на моры на вайсковым вадаплаве ў часе вайны; **паход, кампанія.**

КАМФОРА *ж.* смолка канфорнага дрэва; **канфора.** *Зьнік як канфора.*

КАМФОРКА *ж.* ручная кухня, прылада да гатаваньня бяз печы ў пакою; **трыножка, сквадырка.**

КАМЫШ *ж.* балотная дуткавістая, каленістая расьціна *Agundo*; **чарот, чаротны, чаротнік.**

КАНАВА *ж.* не глыбокі і не шырокі капаны раўчак для стоку вады; **канава, проплыўка.**

КАНАЛ *м. фр.* доўгая шырокая і глыбокая капаная канава для зносін вадой; **канал, прорынь, пракоп.** Канал Агінскага акалічньня сяляне называюць—**прорыньню.**

КАНАЛЬЯ *лайчыв. фр.* прахвост, нягоднік, галцяй, жулік.

КАНАТ *м.* самая тоўстая вяроўка; **снасьць, гуж.**

КАНВА *м. франц.* клетная радзюга да вышываньня на ей па ліку клетак; **канва, рэдніца.**

КАНДАЛЫ *ж. мн.* жалезныя акovy, путы ў якія заковуюць праступнікаў; ***кайданы.**

КАНДЕЛАБР *м. фр.* вялікі, аздабны сьвечнік.

КАНДИДАТ *м. фр.* запасовы, які чакае чароду; **кандыдат, научароднік.**

КАНДИТЕР, майстар які робіць цукеркі, пернікі і іншыя соладзі; **цукернік.**

КАНИКУЛЫ *мн.* час летніх упалаў, правольная пара ў вучомн. установах. Слова паходзіць ад гвэзд ў знаку Пса (*Canis*: собака); **правольніца, правольнік, правольны,**

КАНИТЕЛЬ *ж, фр.* дроцік зьвіты трубачкай, служыць да гафтарства; **павілёк.** *Павільковыя ніткі, павільковы гафт.* Маруднасьць, блутаніна, цяганіна, правалока; **кавадня, каведнік, каводзіца.**

КАНИФОЛЬ *м. лац.* чыстая шклістая смала між іншым служыць да націраньня смычка; **каніфоля**, **смурга**.

КАНОНАДА *ж. фр.* стральба з гарматаў; **гарматны гром**.

КАНОНЕР *м. фр.* гарматнік.

КАНОНЕРКА *ж.* малы вадаплаў узброены двума-трыма гарматамі; **гарматаўка**.

КАНОНАРХ *м. грэц. царк.* манах які дырыгуе сьпевамі; **дырыгент**, **рэгент**. Аб благім сьпеве кажуць: **канархае**.

КАНОН *м. црк.* настановы апосталаў, ўсесьветных і мясцовых сабораў аб веры і царкоўных абрадах; **канон**, **кананічны**, **канонік** кніга з царкоўнымі песнямі; **канонік**, каталіцкі катэдральны сьвятар; **кананіст** ведны чалавек у царкоўным праве; **кананічны** датыкаючы царкоўнага права; **кананізаваць каго** прызнаваць сьвятым.

КАНТА *ж. црк.* пахвальная, хвалебная песня, пахвала песняй; **кант**, **кантычка** кніга ў якой сабраны духоўныя песні. **Кантата**, лірычная паэма.

КАНТОН *м. фр.* кругаколіца, краіна.

КАНТ, **канцік**, **абрамоўка** па шве вопраткі; **абрамоўка**, **рамцік**. *Сіняя сукенка з чырвонымі рамцікамі*.

КАНУН *м.* дзень або вечар перад урочыстым сьвятам, перад здарэньнем; **конадзень**; **кануны** вечары ў якія вараць ахвяраваны сьвяту, ці здарэньню стравы і напіткі; названьне ахвярных мядоў.

КАНФОРКА *гл.* „Камфорка“.

КАНЦЛЕР *м.* першы міністр (у Нямеччыне); дзяржаўны сэкратар; **канцлер**.

КАОЛИН *м.* фарфуровае гліна; разсыпныя налявы шпат; **глейбец**, **глейбнік**.

КАПЛЯ *ж.* кропля, кропка, кропелька, **кропіць**, **кrapка**, **кrapаць**. *Заглади кропамі сьлёзь напісаніе зьлы жыцці (Супрасць. рук 290). Дождэж пачаў кrapаць; кrapіла, мнцілка* якой,

амакнуўшы ў ваду, брызгаюць кроплямі, **краплісты**.
Краплістым потам зьліўся.

КАПЕЛЛА *ж.* (ням. Capelle), хор пеўчых або музыкантаў; **капэлія**, **капэльтайстар**. Дырыгент канэляй.

КАПЕЛЛА *ж. італьян.* капліца.

КАПЕЛЯН *м.* сьвятар пры дамовай капліцы **капэлян**.

КАПИТАЛ *м.* грашавая маемасьць; багацьце ў грашах; гатовыя грошы; **гатоўка**, **багацьце**; **капітал**.

КАПИТЕЛЬ *ж. лац. архіт.* агаловак стаўба з рознымі аздобамі; **агаловак**, **капітэля**.

КАПИТУЛА *ж.* галоўны урад правінціі, кругаколіцы пэўнай спэцыяльнасьці (ад лац. Caput—галава), **галоўны урад**. Беларусы сяляне вымаўляючы гэтае слова вечна зьбіваюцца, кажуць: *капітула* і інш., відаць яно па сазгуччу для беларуса в. труднае.

КАПИТУЛЯЦІЯ *ж. вайск.* здача гораду ці крэпасці на варункях; **капітуляцыя**.

КАПИТАН *м. вайск.* старшы афіцэр; **капітан**.

КАПТЕНАРМУС *м.* вайсковец ніжшай ступені, які пераховуе вайсковую маемасьць; **ключнік**.

КАПИШОН *м. франц.* каўнер каптуром; **каптур**, **нагалоўнік**, **шлык**.

КАПИЩЕ *ср.* паганская сьвятыня; **бажніца**, **стадола** (ад „стод“ фігура божышча „ідол“).

КАПКАН *м.* зьвералоўчая прылада зложаная з двух зялезных дуг на sprужынах; **запастка**, **зашчымка**, **кляпцы**.

КАПЛОУХІЙ, у каго астрыжаны вушы; **карнавухі**.

КАПЛУН *м.* кладзены птушыны самец; **каплун**.

КАПРАЛ *м.* падафіцэр.

КАПРИЗ *м. фр.* прывярэдлівасьць, гімар, гімэрны, хомар, хаморы, хаморлівы.

КАПСОЛЬ *м.* тонкая цэгла, лепшага вырабу і гліны да высьціланьня поду ў печах; *илінта*.

КАПСУЛЯ *ж. фр.* шапачка якая надзяецца на камінок стрэльбы для запалу; *пістон*; аптэчны аплатак для памяшчэньня лекаарства; *капсулька*, *аплатка*.

КАПТАЛКА *ж. кнігашытн.* завінуты ў колёровую тканіну шнурочак, які наклеіваюць ў канцы гарбка кнігі, ўровень абрэзу; *пераплетка*.

КАПУСТА *ж.* ядомая расьціна *Brassica oleracea*; *капуста*, *капустка*, *капусьцянка*, *капусьнік*, *варыва* з *капусты*, *капусны*, *капусьцісты*.

КАПУЦИН *м.* каталіцкі мніх ордэну св. Франціша; *францішканін*, *капуцын*.

КАРАВАН *м.* поезд, абоз, сабраньне падарожнікаў асабліва ў пустынях; *караван*.

КАРАГАЧ *м.* дрэва *Ulmus ramila*; *бераст*, *ільма*.

КАРАКАТИЦА морскае сварэньне *Sepia*; *склізень*.

КАРАКУЛЯ *ж. татар.* кривуля, выкрыўленае дрэва, галіна; благое няўмелае пісьмо; *мазграніна*, *мазграй*, *мазграч*, *мазграць*. *Не мазграй дарэмна паперы. Ніхто тваёй мазграніны не прачытае. Нейкі мазграч а ня пісар пісаў.*

КАРАКУШКИ, *кукярэчкі*, на *кукярэчках*.

КАРАМЕЛЬ *ж.* дробныя ледавістыя цукеркі; *лядунцы*.

КАРАНДАШ *м.* графіт (выкопнае, зложанае з вугляроду) устаўлены пруточкам у дрэва, як прылада да пісаньня; *алувок*, *алуўкі*.

КАРАНТИН *м. франц.* установа для затрыманьня на вядомы тэрмін тых, што прыязджаюць з пошастных мейсцаў; лекарская застава; час прызначаны для затрымкі; *карантын*.

КАРАПУЗ *м.* (кароткі і „пуза“, бруха), *дундыш*, *дундзік*; *карапузік*, *карапуз*.

КАРАСЬ *м.* рыба *Ciprinus carastus*; *карась*.

КАРАТЕЛЬНЫЙ, *карны*. *Карная выправа*.

КАРАТ *м. усь.* адзінка вагі для дарагіх камянёў, між 3 і 4 гранаў; **карат**.

КАРАУЛ *м.* людзі пастаўленыя да пілнавання; будынак дзе памяшчаюцца пілнуючыя чаго людзі; **варта, вартаўнік, вартаваць**.

КАРАЧИТЬ *што, каго;* адпіхаць, адсуваць назад; наўзадзь пхацца; атступаць, не датрымліваць слова; паўзьці ракам, скукярэчыўшыся; **вакрасчыць, вакрасчыцца, вокрач, вокраччу, вокрачма**. *Вокрачмя ўпхнуўся, ўпоўз у хату. Чаго-ж ты вакрасчышся калі гэтакі сьмелы. Вокрач дамоў прыпоўз, зн. ракам.*

КАРАЧУН *м. міт.* мужское уасобленьне сьмерці (жаноче — Марва), цар цемры і падысподнай; зімовы паварот сонца 12 сьнежня; **мерат**.

КАРГА *ж.* варона.

КАРДА *ж.* драцяная шчотка з збубьбіямі праткнутымі скрозь скураную капку, да часаньня воўны, а такжа да надзіраньня кутра (ворсы) на сукне; **грымпля, грэбліцы, гроблы**.

КАРЕ *ср. франц.* шыхт войска чатыракутнікам, абліччам на ўсе чатыры староны.

КАРИКАТУРА *м. фр.* рысунак які па зьместу выражае насьмешку; **карыкатура, карыкатурны, сьмешны; карыкатурнік**, хто рысуе карыкатуры.

КАРІАТИДА *ж. грэцк. будаўніч.* выябражэньне чалавека пастаўленае замест стаўба (калюмны); **карыятыда**.

КАРІЙ *масьць, чорны, кары.* *Кары конь, карыя вочы.*

КАРКАС *м. франц.* шкілет, кодаб чаго; драцяная форма дамскага капелюша; **суклёт**. *Навесь якую дзярміну, ці лахмат на суклёт, вась табе і будзе патароча, пужаць вераб'ёў з канаплёў (Боркавічы). Каб добра трымаўся стог трэба сьнярша паставіць суклёт і намасьціць падвалу ды ўмацаваць стажар (шост).*

КАРКАТЬ, крычаць падобна вароне; **каркаць**,

гаргаць, гракаць. *Гаргаюць вароны ў гайку (Дзісна).*

КАРЛИК *м.* карштук, карштаты, карштаваць; карузьлік (Смал), курцік.

КАРЛУК *м.* рыбі клей; карук.

КАРМАН *м.* мяшэчак прышыты да вопраткі; кішень, кішанковы, кішэншчык, кішанковы злodeй; капсылъ (Глыбокае).

КАРНИЗ *м.* аздоба на сьцяне, на мэблях выступам; гзымс, рэмза, рэмзік. *Шафа з чорнымі рэмзамі. Трэба набіць рэмзікі на акяніцы.*

КАРПЕТКА *ж.* назутка.

КАРТА *ж.* нарыс часьці зямлі, мора, неба; карта.

КАРТЕЛЬ *ж. фр.* вызаў на двубой (паядынак); вызаў.

КАРТЕЧЬ *ж.* зборн. набой зложаны з многіх куль; картача, картачніца, картачны.

КАРТИНА *ж.* маляванае выябражэньне ў фарбах; малюнак, малёўны.

КАРТОН *м.* тоўстая папера; гартон, картон *Гартонаўка твая размокла.*

КАРТОФЕЛЬ расьціна *Solanum tuberosum*; бульба, бульбяны, бульбачка. Першапачаткова азначала наагул каранёвыя жаўлакі, а цяпер немаль выключна ядомую расьціну—бульбу.

КАРТУЗ *м.* летняя шапка з казырком; шапка.

КАРЦЕР *м. лац.* вязьніца ў вучомных установах; катух.

КАРЬЕР *м.* **КАРЬЕРА** *ж. фр.* дарога, шлях, ход, жыцьцёвыя дасьціжэньні; язда ва ўвесь разгон; карьера.

КАРЯГА *ж.* судзіна с кары, лубу; лубка, лубянка.

КАСА, КАСА *ж.* склад на грошы; *ка́сса.* Пішацца з двума с дзеля адрожненьня ад касы.

КАСАТКА *ж.* ластаўка—вонкаўка

КАСАТЬСЯ чым да чаго, прыкранацца, кра-

наць, датыкаць. Ты не датыкай не кранай гэтай справы.

КАСАТЕЛЬНО датычна, датыкаць, даткнуць.

КАСАТЕЛЬНАЯ лінія мат., простая датыкае крыной і не перасякаючы яе адыходзіць далей; датычная.

КАСАТЕЛЬНОСТЬ, датычнасьць.

КАСИРОВАТЬ пастанову, касаваць, касація, касаційны.

КАСКАД м. фр. вадавал.

КАСТОРОВОЕ МАСЛО, *Oleum ricini*; рыцына.

КАСТОР м. адмена сукна; пуховае сукно, пуховы капялюш збіты бытцам з бабровага пуху.

КАСТРЮЛЯ ж. ргндаль.

КАТАВАСІЯ ж. ірмосы, якімі пакрываюцца песьні канону; ў штодзеншчыне: сварка, таўпарня, склока.

КАТАКОМБЫ ж. мн. лац. падземныя ходы, мейсцы нахову; пячэры, пячэрскі.

КАТАЛЕПСІЯ ж. доўгае, падобнае да сьмерці амленьне; агульнае аняменьне ўсяго цэла часам з захаваньнем сьвядомасьці; каталепсія, каталептык.

КАТАЛОГ м. рээстр, сьпіс.

КАТАПЛАСМА ж. лек. прыпарка.

КАТАРАКТ м. вадавал з вялікай вышыні; сьлепасць ад патускненьня крышталіка; катаракта.

КАТАТЬ што па чым, качаць, качацца, каціцца, качаньне, качалка, качулка, каціць, коткі, коткасьць.

КАТОК м. да качаньня бялізны, качалкі, маглі; маленькае колка, якое прырабляюць пад мэблі, колкі; расчышчанае мейсца на лёдзе, каўзель, скоўзніца; гарнітур, 2 пары колаў да калёс, скот.

КАТАСТРОФА ж. грэцк. пераварот, пералом гібель; катастрофа.

КАТЕГОРІЯ ж. грэцк. адзел, парадак рэчаў; катэгорыя.

КАТЕР *м.* аднамачтавы вадаплаў; стружок.

КАТЕХИЗИС *м.* пачатковая, аснаўная навука хрысьціянскай веры; катэхізм.

КАТОЛИК *м.*, **КАТОЛИЧКА** *ж.* хто вызнае рыма-каталіцкі абрадак; каталік, каталічка, каталіцкі.

КАТУШКА *ж.* круглячок да навіваньня нітак; шпуля, шпулька; цэўка нацаўка.

КАУРЫЙ *татар.* масьць каня; буланы. *Сіўка— бурка, вешчая буланка.*

КАУЧУК дрэва гарачых краёў, сок яго; гумілястыка, гумілясны.

КАФЛЯ *ж.* печная плінта узорами ці гладкая, найчасьцей паліваная; кахля.

КАФТАН *м.* татар.; жупан.

*Хваліцца жупанам
Ды перад сваім панам;
Німа у пана
Такого жупана. (Ром.).*

КАЧАЛКА *ж.* калыска, гойдаўка, калыбка.

КАЧАТЬ *што*, ківаць, калыхаць. калыбаць, гойдаць. *Зуб у мяне ківаецца. Дзяцей калышуць у калысцы ці гойдаўцы. Зямля скалыбнулася.*

КАЧЕЛИ, калыска, арэлі. Калыску вешаюць на вяроўках, а арэлі на аглаблэх і ў нізе іх маецца толькі адна напярэчка, на якой можна нагамі стаяць.

КАЧЕСТВО, якасьць, якасны, якасьлівы. *Мне патрэбен ня лік а якасьць. Якой якасьці твае тавары. Цана дарагая, але добрая якасьць.*

КАЧКА на моры, гойдаўка, гойдае, загойдала. *І дзень і ноч цябе вада гойдае аж на сэрцы млосна. Як гайдане гойдаўка ўверх, а пасья ўніз.*

КАЧНУТЬ *што*, гойднуць, хібнуць, калыхнуць.

КАША *ж.* агульн. слав., каша, кашка, кашны, кашнік, кашавар, кашаед.

КАШЕЛЬ *м.* праязбная хвароба якая выражаецца сутаржным выдыханьнем; **кашаль**, **кашляць**, **кашлянуць**, **кашляньне**. *Кашаль не хвароба, гарбуз не ягада.*

КАШНЕ *нескл. фр.* цёплая хуста на шыю; **шалік**.

КАШТАН *м.* дрэва *Fagus castanea*; **каштан**.

КАЩЕЙ *м. міт.* эпітэт мужскога уасобленьня сьмерці, цара цемры і падысподнай; таго-ж самага парадку эпітэт што і карачун. У нас вядомы дзедзе пад найменьнем-эпітэтам—**мерат** (па аналёгіі з жаночым уасобленьнем—*Марва, Мара*). Слова *кашчэй*, *кашча* выводнае ад нашага „касьць“ бруд гідасьць і „косць“, мярцьвец, труп, вымаўляюць: **касьцей**, **кастым**, **кастыш** падобна як эпітэт сьмерці: *кастуся*.

КАЮТА *ж. фр?* пакойчык, каморка на вадаплаве; у падзьвіньні пакойчык-хатка на ганках і на стругох называюць **майка**.

КАЯТЬ *каго, (хаяць)* ганіць, асуджаць; **карыць**.

КАЯТЬСЯ, прызнаваць свой праступак; жалець таго што зрабіў; **каяцца**, **каяньне**.

КАӨЕДРА *ж. грэцк.* падвышэньне з якога гаворяць казаньні ў сьвятынях; выкладюць навукі ў школах, гавораць прамовы на сабраньнях; **катадра**.

КВАДРАТ *м.* роўнастаронны чатырабочнік; **квадрат**, **чатыракутнік**.

КВАКАЦЬ, крычаць ква-ква, падобна качкам, жабам; **квакаць**, **квактаць**. Аб жабах кажуць яшчэ **крахаюць**, **крэкчуць**.

КВАРТА *ж.* мера цеклацяў: адна восьмая часьць вядра нашай меры; **кварта**.

КВАРТАЛ *м. лац.* чвёрець, чатыракутнік гарадзкіх домоў абмежаны вуліцамі; **квартал**, **агранец**. У другім *агранцы за рынкам, зялёны дом (Байсагола)*.

КВАРТЕТ *м. лац.* музыка на чатыры галасы або чатыры інструманты: **квартэт**.

КВАРТИРА *ж.* (*ад лац. quarta--чатыры*), патоў-пішча да жыцця людзей; некалькі пакойў становячых адно жыллё ў доме, для аднэй сямі; **гаспода**. У даўнай нашай актовай мове ужывалася заўсёды слова *гаспода*, гэтае слова мясцамі датрывала і дагэтуль сярод мяшчанства; мне прыходзілася яго чуць ад жыдоў у Вітабску.

КВАРЦ *м.* крамяністы камень, або дзікі крэмянь; крэмянь. **кварц**.

КВАСІЯ дрэва *Quassia amara*; брузэлія.

КВАС *м.* агульн. *слав.* квас, квасы, квасны, квасіць, квашаніна, квасьнік, квасьніца, квасьна, квасаварня, кваскасьць квасіцца, кваснуць, квашніца, накрыцьцё з палатна на дзяжу.

КВАСЦЫ *мн. м.* соль *Alumen*; галун.

КВАШНЯ *ж.* дзяжа.

КВИНТА *ж.* *італьян.* усякая пятая нота з ліку сямі; апошняя найцянейшая струна ў скрыпцы; *аб* *ноце* *квінта*; *аб* *струне* *рымка*.

КЕГЛЯ *ж.* *ням.* точаны стоўбик да гульні: іх ставяць дзевяць і зьбіваюць палкай—*бітком*; **краглі**, **чуркі**. *Гуляць у чуркі, у краглі*.

КЕДР *м.* хвойнае дрэва *Pinus cedrus*; кедр.

КЕЛАРЬ *м.* мніх які пераховуе манастырскае дабро або займаецца сьвецкімі справамі манастыра; **ключнік**, **канапар**.

КЕЛІЯ *ж.* *грэцк.* пакойчык для мніха у манастыры; **келятка**, **келяць**, **келятнік**. Келятка сьвятой Прузыны (Полацк).

КЕЛЕЙНИК *м.* манастырскі слуга; **келятнік**, **стопнік**, **слугар**. *Ен быў келятнікам у манастыры*.

КЕПИ *ср. фр.* суконная шапка; **кяпурка**.

КЕРАСИН *м.* адно з наймён ачышчанага выкопнага клушчу; **карасіна**. Мясцамі называюць карасіну, што ужываецца да ляппаў—**газа**. *Зьбегай у крамку купі газы. Як думаеш, солі купіць трэба, газы—трэба, зялеза—трэба, а з чаго?!*

КЕСАРЬ м. тытул рымскіх імператараў; цэсар. *Адай цэсарава цэсару, а богава Богу.*

КИБИТКА павозка з будкай на гнутых абручах—бэлагала; пераноснае жыльлё кіргізаў кібітка.

КИВАТЬ агульн. слав. ківаць, кіўнуць, ківацца, кіў, ківок, ківун, ківач, ківайла, ківы, кімігі. *Ён абы толькі на вуліцу ды на ігрышча, дзе кімігі ды скокі. Годзі ўжо гэтых спацішка кіміг,у (ківаў і міганья). Няжому толькі на ківы што скажаш. Ківуноу называюць паказчы палец: пястук, ківун, даўгай, пярсьцец, мезяны (Кабыльнікі).*

КИВЕР м. вайсковая шапка з цвёрдай скуры плосмаверхая; ківар.

КИВОТ, КІЮТ, скрыначка да сьвятых ікон; гэбрайцы пераховывалі табліцы закону у кедравай скрыні убранай золатам; скрынка, скрыня. *Скрыня ўгоды.*

КИДАТЬ агульн. слав. кідаць, кінучь, кідацца, кіданьне, кідок, кідзь, кідны, кідкі, кідчывы, кідкасьць.

КИЗИЛЬ м. дрэва і плод *Cornus mascula* дрон, дражоўнік.

КИКАТЬ, КИЧЕТ (лебедзь), кігікаць, кігіча. *Чайка кігіча, згінь ты куліча.*

КИЛЬ м. ісподны брус вадаплава які творыць сярэдзіну днішча, ён выдаецца сьпераду палазом; стаяк, хрыбет; рэбры з бакоў называюць—*апругамі.*

КИМВАЛ м. або **КИМВАЛЫ** м. *архаіч.* музыкальная прылада дзьве масяжовыя талеркі, якімі бьюць адну аб адну; **цымбалы**. Цяперашнія *цымбалы* называюцца тым-жа словам, але гэта іншы, струнны інструмант.

КИИЖАЛ м. востраканечны абастаронна востры нож; корд, кордзік.

КИНОВАРЬ ж. выкопнае ярка чырвонага колеру; **цынобра**. *Купіў цынобры маляваць сьцены.*

КИПА (*ад купа*), куча зьвязка, пук; купа; аб паперы рэза.

КИПАРИС *м.* дрэва *Cupressus sempervirens* кіпрыс, кіпрысовы. *Кіпрісовая ікона, рэзьба.*

КИПЯТИТЬ *што*, кіпяціць, кіпіць, кіпянец, кіпянецць, кіпкі, кіпок, кіпень, кіпеніца, кіпне, кіпнуць; варыць, вар, варатак, варыва, варыцца, варкі; гатаваць, гатуецца; прагціцца, прагаток. *Кіпіць, варыцца, гатуецца, вада ў гаршчку аж клыгчыць. Каб разварылася добра мяса яго трэба доўга, гатаваць, варыць, кіпеніць. Прынясі нам вару, варатку, прагатку, кіпку. Ён згараха так кіпеніцца. Абпарыў руку варам вараткам кіпнём, прагатком.*

КИРАС, КИРАСЫ *фр.* нагрудная часць панцыра, панцыр.

КИРКА *ж.* адмена матыгі, капагі; матыга сячэ абодвымі канцамі, а кірка зроблена крывой дзюбай ў адну старану; кірка.

КИРПИЧ *м.* паленая гліна на штучны камень які ўжываецца да будавання; цэгла, цэгляны, цэгляр, цагельнік, цагельшчык, цагельня; плінта. Плінтай называюць плоскую агнястойкую цэглу, яе ўжываюць да высьціланьня поду ў печы.

КИСЕЛЬ *м.* кіслая мучністая квашаніна; кісель, кісялёвы, кісальёўка ратач да мяшаньня ў печы кісялю калі ён варыцца; жур, журавы (*Смаленск. Даль Т. I. 564*). Журам кісель называюць і ў Наваградчыне.

КИСЕТ *м.* капшук, кеса, кеска, кесьцік, кяс-тэх. *Кеса і кішэнь* аднаго караня словы.

КИСЕЯ *ж.* ценкая рэдкая тканіна; мусьлін, мусьліновы.

КИСЛЫЙ *агульн. слав.* кіслы, кісла, кісець, кіснуць, кісьля, кісладзь, кісласьць, кісьлісты кісьляк, кісьлянка, кісьліня, кісьліць. *Кіслае малако, якое кісла, скісла. Цеста пачынае кісець ужо. Хлеб добрай кісьлі. Праразьлівая кісьля гэтых ягад. Кісьля, выражае смакавое*

пачуцьцё. Яблакі кісьлякі нейкія. Кіслага німа што кісьліць. Кіслаць, кісладзь выражае тое-ж самае, што по расійску „кислота“, „кислоты“. Кіслацю выпаліў барадаўку.

КИСЛОРОД м. кіслатвор, кіслатворны.

КИСЛОСЛАДКИЙ, кісласоладкі.

КИСЛИЦА ж. расьціна *Oxalis acetosella*; зайча капуста, кішніца.

КИСТЬ рукі, пясць; корсьць, (корх); малярская—пэнзаль, квач, квачык, квасьцік; ягад—грозьдзь, грозьдзі; шаблі—цаўё, цэўка; пры паясе пучок нітак для аздобы—кутас, кутасы, кутасік. Добрага пэнзалья абраз. Квачам беляць сьценны, малююць платы, але квачыкамі называюць і малярскія пэнзлі. Цэлымі грозьдзямі зьвісаюць парэчкі. Кутасы зьвісаюць з чырвоных шнураў. Паяс без кутасаў, што сабака без хваста.

КИТЕЛЬ м. ням. палатняны летні мужскі надзетак; кулёк.

КИТ м. грэцк. морскі млекасытны зьвер, бывае аграмаднага ўзросту; кіт.

КИЧИТЬСЯ, пышацца, чваніца, курбечыцца.

КИШКА ж, агульн. слав. кішка, кішкаваты кішэчны, кішэчнік. З жалудка кішкі пачынаюцца дванадцаціпальцай кішкой, шкаладай; далей ідуць тонкія кішкі або шлункі; пераходзяць у тоўстую кішку або кіндзюк і канчаюцца кезаўкай або выпарожнай кішкой.

КИШМИШ м. гатунак дробнага вінагрозьдзя, у якім німа прыкметных костачак; разынкі бяз костачак.

КЮСК м. турэцк, лубянёк, лётамка для дробнай прадажы; летамка.

КЮТ м. ківот.

КЛАВИШ м. асьверчык з малаточкам пры фартэпіяне—клявіш, клявішы, кляватура: пры гармоніцы—кльпагі, кльпажок, пры клярнэце—затамкі, затамні.

КЛАДБИЩЕ, магілкі, магільнік, могільнік, могліцы; жальнік, гробішча. Жальнік, найменьне архаічнае, захавалася ў названьні урочышч дзе былі старыя магільнікі. Гробішча, эпітэт магільніка, так сама як у Магілеушчыне гай гаёк кажуць, каб не вымаўляць „непатрэбнага“ слова, гэта таго-ж парадку „заімак“ як аб чорце кажуць „той“, „гэны“, „нячысьцік“.

КЛАНЯТЬСЯ, кланяцца, шапкаваць. *Вядуць пад рукі шапкуюць, услуговуюць (Сержп.).*

КЛАПАН м. нямецк., затамка.

КЛАРИФИКАЦІЯ ж. ачышчальнае печыва адстойкай ці працэдкай; кляраваньне, кляраваць, кляроўны.

КЛАРНЕТ м. духовы музычны інструмант; клярнэт, клярнэціста.

КЛАСС, КЛАС м. аддзел, падзел, рад, парадак, круг аднастайнага; кляса, клясовы, клясаваць, класыфікаваць; парадак

КЛАСТЬ што, класьць, класьці, класца, кладомы, кладка, кладзісты, кладовіцца, клядоўся. *Ужо ў вёсцы кладовіліся людзі спаць. Кладоўся сыну, спаці! Кладомое не стаіць, вісоемае не ляжыць.*

КЛАДОВАЯ ж. клетка якая служыць да складаньня рэчаў; клядоўка, кладушка; клетаўка, сьпіжарня. *Занясі хлеб у клетаўку.* Клець служыць да перахову збожжа і будуюцца асобна ад хаты, клетаўку робіць з другой палавіны сяней, да складаньня гаспадарскіх рэчаў. Сьпіжарня, ужываецца ў заходняй частцы Беларусі, здаецца што гэта полёнізм.

КЛАД м. грошы і багацьце паложаныя ў зямлю, захаванае багацьце; скарб.

КЛАДЬ, тавар, цягар, што паложана на воз; покладзь, цягар.

КЛЕВАТЬ што, дзюбаць, дзюбае, дзюбацца, дзюбаньне, дзяўбсьціся; зобаць, зoble. *Куры*

клюць ячмень. Курачка па зернятку дзюбае. Пеўні дзяўбуцца. Зоблюць пташкі калаплі.

КЛЕВЕР *м. нямец. агульнае названьне больш дзесяці адмен травы Trifolium; дзяціліна.*

КЛЕВЕТАТЬ *на каго, абмаўляць, абмова; чарніць, ачарніць, лыгвоніць. Ачарнілі дзеўку, абмовілі. Ён на усіх лыгвоніць, брэхча.*

КЛЕВОК *аб рыбе калі яе вудзяць; скубе. Сягонья добра скубе рыба: паплавок так і скача*

КЛЕВРЕТ *м. (лац. collibertus) таварыш, тайнік, папечнік, падхалім.*

КЛЕГТАТЬ, *крычаць як хіжныя птахі; клыгтаць, клыгатаць. Арол клыгоча, крыві хоча.*

КЛЕЙ *м. клей, клейкі, клеіць, клейкасьць, кляісты, клейкаваты, клейкавіна, клейніца.*

КЛЕЕНКА *ж. тканіна прасычана якой кляістай, масай; цырата, вашчанка.*

КЛЕЙКІЙ, *ліпкі, клейкі.*

КЛЕЙМО *ср. знак накладаны на рэчы; таўро, таўраваць; штэмпаль, штэмпляваць.*

КЛЕКОТАТЬ, *клыгтаць, клыгоча; клякатаць.*

КЛЕН, *дрэва Асер; клён. кляновы.*

КЛЕЩИ *м. мн. адмена шчыпчаў з доўгімі ручкамі; клюгі, уклюжыць, склюжыліся.*

КЛЕШНЯ *ж. клюшня. Ракава клюшня.*

КЛИКУША *м. апантаная, гістэрычка.*

КЛИМАТ *м. стан пагоды ў данай мясцовасьці; клімат.*

КЛИНИКА *ж. лазарэт пры мэдычнай школе, лазарэт для навучаньня і досьледаў; клініка.*

КЛИНОК *м. ням: сталёвая часьць халоднай зброі, акром штыка; лязо, клінга. Лязо шаблі, нажа, корда.*

КЛИНЧАТЫЙ, *клінаваты.*

КЛИР *м. сабраньне сьвятароў і слуг царкоўных; ўся царкоўная служба; клер.*

КЛИСТИР *м. анэма, промытка.*

КЛОБУК, накрыцце галавы, мніха; **клубук**, капіца, каптур.

КЛОК м. вырваная часьць, пучок; **кудлак**, **кузлак**, **кузлач**. *Вырваў кудлак валасоў. Кузлак сена, саломы. Якое тут кузлаччо валяецца. Кузлач барады адарваў.*

КЛОКОТАТЬ, варыцца з глюгатам; **глюкчэць**, **клькчэць**, **клёкча**, **шляхатаць**, **шляхоча**, **шлёхат**; **кльктаць**, **глёкат**, **гьякоча**.

КЛЮЧОК м. **кузлачок**, **лапінка**, **шматок**. *Кузлачок, лапінка зямліцы.*

КЛУБ м. *англ.* сабраньне, круг асоб якія заўсёды зьбіраюцца ў адным мейсцы; **клуб**, **клубовы**.

КЛУБНИКА ж. ягада *Fragaria collina*; **суніца**. Буйныя поземкі (зімлянкі) часам такжа называюць суніцамі, але ніколі суніц не вазываюць поземкамі.

КЛУМБА ж. **кветкік**, **клёмб**.

КЛУША ж. курыца якая квокча, сядзіць на яйках; **квочка**, **квока**, **квактуха**.

КЛѢТЧАТЫЙ аб тканіне; **крацясты**.

КЛЮВ м. птушыны нос; **дзюба**, **дзюбло**, **дзюбка**; **зоблік**, **забок**, **зобля**; **глюга**. Буцян мае *глюгу*, у курыцы *дзюба*, а ў сініцы *забок*.

КЛЮЗ м. круглая отворына на насу вадаплава ў які праходзяць гужы ад катвігі; **кюз**. У нас кюзом называюць унутраную атворыну калёснай трубкі.

КЛЮКА ж. крук, кручок, палка з простым загібам да мяшаньня стравы; ў печы **кісялёўка**. Палка да папіраньняся; **ляска**. Беларускае „*клюкаць*“ азначае піць, піць праз край нагібаючыся да судзіны, упівацца. *Клюкнулі па чарцы. Клюкае ўжо носам—спаць хоча.*

КЛЮКВА ж. ягада *Vaccinium oxycosus*, *Oxycosus palustris*; **журавіна**, **журавіца**, **журавіннік**, **журавінны**. *Журавінны, журавінавы квас. Журавічны, журавінны кісель называюць журам: ягады жура. Найлепш зьбіраць журавіцы, журавіны,*

калі яны зьмерзнуць, зробяцца як камяшкі цьвёрдымі.

КЛЮЧ м. прылада да замыканьня і адмыканьня замка; ключ, ключы, ключны, ключыць (заключыць і адключыць замок), ключнік-ніца, ключар урадовец які пераховуе ключы; ключавіна, дзірачка ў замку да ўтыканьня ключа; *архаічн.* ключ адміністрацыйны падзел зямлі, воласьць, павет: „Заповеда Олег дати восем на корабль и по 12 гривен на ключ”. Відась вайсковая сіла Алега дзялілася на ключы паводле кругаколіц з якіх паходзілі ваяры. Да апошніх часаў у нас называлі ключом вялікі двор, які дзяліўся на фальваркі ці засьценкі. Ёсьць сьляды самаўрадаваньня такіх ключоў, прыкл. ў Радзівілаўскіх дварах. Выбарны прадстаўнік ад жыхароў ўсяго ключа, называўся ключвойт.

КЛЮЧ м. крыніца, крынічны. Крынічная вада. У крыніцу бяжы па вадзіцу. *Арх.* крынь, крыніе.

КЛЮЧЕВИНА ж. мейсца мокрае ад крынічнай вады; мацорына.

КЛЮША, КЛЮШКА ж. кіёк з крывой камлявінай да трыманьня; касло, каслук, каспыль. *Ходзіць каспылямі папіраючыся* (мабыць рас. „костыль”, паходзіць ад названьня кривога дрэва *касапля, касоплі, касапеліна*, згэтуль і найменьне ракі *Касапля* рас. „Каспля”). *Каслук мой зламаўся. У нашага бацюшкі ракітавае касло з сярэбранай галоўкай, ходзіць папіраючыся ім.*

КЛЯНЧИТЬ чаго у каго, канкаць, княгаць.

КЛЯТВА ж. бажба, прысяга, шлюбаваньне, зарок, праклён, кляношаньне, кляцьба. *Бажыцца кляношыцца тто ён гэтага не кажаў. Я не пабажуся што гэтага ня было. Суд патрэбаваў каб сьведкі прысягнулі. Да прыняцьця прысягі—не солдат. Жана мужу шлюбавуе вернасьць і паслухмянасьць. Дай зарок больш ня піць гарэлкі. Надажыў на сябе зарок больш не хадзіць да іх. Кляне сьмяротным праклёнам. Бацькаўскі праклён пазбаў-*

ляе шчасьця ў жыцьці. Брыдкай кляцьбой кляне яго. Німа горшай як маскальская кляцьба: ад яе кожды раз зямля здрыгаецца. Кляты чорт.

КЛЯТВОНАРУШЭНІЕ *ср.* крываприсяжніцтва, крываприсяжнік, крываприсяжна.

КЛЯУЗА *жс. нямецк.* прыдзірка, прычэпка, плёткі; каверза, каверзуе, каверзьнік-зніца. „Вярзьці“, „варзе“—гаварыць нісянеціцу і „казіць“ псаваць, выкрыўляць.

КЛЯЧА *жс.* конская самка, благая каняжка; кабыла, кабылка, кабіліца; кабылюк. Які-ж гэта конь, кабылюк ды і толькі.

КНИГА *жс.* кніга, кніжка, кніжыца, кніжачка; кніжнік, хто спанатруе кнігі, ачытаны, ведны чалавек ў кнігах; кніжня, кніжніца, бібліатэка, бібліатэчка; кніганос, хто прадае ў разнос кніжкі.

КНИГОПЕЧАТАНІЕ *ср.* друкарства.

КНИГОПЕЧАТНЯ *жс.* друкарня,

КНИГОПЕЧАТНИК *м.* друкар.

КНИГОПРОДАВЕЦ *м.* кнігар.

КНИГОПРОДАЖА, крама дзе прадаюць кнігі; кнігарня.

КНИГОХРАНИЛИЩЕ, кнігахоўня, кнігахоўніца.

КНИЗУ *присл.* ўніз, да нізу. Зьверху ўніз. Ад верху да нізу.

КНИПЕЛЬ *м. ням.* зялезнае верацяно ў такарскім пастаўку; верацяно.

КНОП *м. ням.* глухі кругаваты вузел на кашы вяроўкі; пятля.

КНОПКА *жс. ням.* цэвячок з шырокай галоўкай; прысьцібка.

КНУР *м.* не кладзены сьвінны самец; кнур, кнораз, лях (сьвіньню паросную называюць лёха).

КНУТ *м. тат.* шнурок ці рамень для сьцябаньня, навязаны на пруток пугаўе; пуга, пужка. А дзе мая раменная пуга! Пастуская ухватка сьцябаць сабак пугай. Бязь пугі конь не туровіцца. Падганяй каня ня пугай, а аўсом.

КНУТОВИЩЕ, пугаўё, пугавішча.

КНЯВДЕГЕТ *м.* вадарэз на самым перадзе кодабу вадаплава; лыч.

КНЯЗЬ, князь, князеўскі, князяваць, князеўна, князіца, княгіня, князю, князства. Славянская і расійская форма „княжы“, „княжство“, але ў нас пісалі *князеўскі і князеўства*, або „князьство“.

КОАЛИЦІЯ *ж. фр.* змова, угода, сувязь; коаліцыя.

КОБЕЛЬ *м.* сабачы самец-расплоднік, гавораць такжа аб воўках і лісіцах; кяжук, кежчык.

КОБЕНИТЬ *што*, корчыць, выгібаць, выкрыўляць; стабурчыць, чачэніць, чачэніцца, карабаціць.

КОБЗА *ж. укр.*, бандура, бандурка, бандурыста,

КОБУРА *ж.* похва з цвёрдай скуры ўжываная да агнястрэльнай зброі; бісаг, похва.

КОБЫЛА *ж.* кабыла, кабылка, кабылячы, кабыльны.

КОБЬ *ж. арх.* варажба, чараўнітва.

КОВАРНЫЙ, хто куде каўгу: сваркі, кавадню; подступы; крывадушны, каведны, каведнік—ніца. *Каведны чалавек: лісіцай глашчыцца, а воўкам падкапуецца.*

КОВАТЬ (*ковы—металі*), кавець, каваньне, куде, кузьня, майстэрня дзе куюць; коў усё што коўкае, паддаецца каваньню, метал; кавець, кавач. майстар які выковуе з коваў розныя надабці,

КОВЕРКАТЬ ламаць, згібаць, комкаць, кумясіць, клычыць, *Чытаючы ён комкае і кумясіць кнігу. Яго падучка клычыць.*

КОВЕР *м. пэрск.* каберац, каверац, кілім, Каберац мае ворсу як у аксаміце, гладкая тканіна тканая ўзорамі як каберац называецца кілім.

КОВРЫГА *ж.* цэлая булка хлеба; бохан, баханец, каравай; луста праз усю булку: ськіба, луста; доўгі каравайчык—кулібка.

КОВРИЖКИ, пернікі з рысункамі; **пернікі**. Пернік, ад *перны* па рас.: „принный“.

КОВЧЕГ м. ад „каваць“, каваная скрыня; **корст**, **корсьцік**, **кораб**, **караб**. *Нояў караб*.

КОВШ м. аднаручны чарпак, **коўш**, **коўшык**; **чарпло**, **чарпак**, **чарпачка**; чатырохкантовая скрыня сулейкай у млынох адкуль цячэ збожжа ў жорны, **кораб**, **кош**; пад рукаў коша падвешана *лага* дрэўляная міса з вырэзаным берагам, збоку дароблены *лапацень*.

КОВЫЛЬ м. стэповая трава *Stipa*; **тырса**.

КОВЫЛЯТЬ, хадзіць ў перавалку, прыпадаць на нагу; **клыпасьць**, **клыпаногі**; **кандыбаць**, **кандыба**, **шкандыбаць**, **шкандыбае**, **шкандыба**.

КОВЫРЯТЬ што, **калыпасьць**, **калыпок**, **калыпайла**, **калыпепь**, **калуплівы**, **калыпасьца**, **калыпайка**; **капырсаць**; **пыркаць**.

КОГДА прысл. **калі**, **кады**. *Калі хочаш тады зраблю. Гэта было калі француз ваяваў. Гэта было калі чорт лыкі лутаў. Кады колечы адгаджуся. Кады ён ліхі чалавек. Кады ёсьць, а кады німа. Кады, гавораць у заходн. Віленшчыне і Вытабшчыне.*

КОГОТЬ м. **кінцюр**, **кінцюры**, **кіпецць**, **кіпці**. *Кашачыя кіпці мышам і ў сьне мярэсьцяцца. І ў ката кіпці ў аксаміце. Што яму ў кіпці трапіла ня высклізьне.*

КОДЕКС м. лац. зборнік права, судоўнік; зборнік.

КОЕ-ГДЪ, **дзе-колечы**.

КОЕ-КОГДА, **дзе-калі**,

КОЕ-КАК, **як-колечы**.

КОЕ-ЧТО, **дзе-што**.

КОЖА ж. верхняя павалока цела жывёлаў; **скур**-**ка**, **скураны**, **скурны**. *Скура на руках нашчалася. Купіў скуры на боты. Скураная шапка. Скурная, наскурная хвароба, Выкручваецца як скура т на агні. Скура вістыя яблыкі, за скура велі ад непагадзі.*

КОЖЕВНИК *м.* майстар які вырабляе скуры; гарбар, гарбарскі, гарбарства, гарбаваць; скураль, скураласкі, скуральнік, што вырабляе цвёрдую скуру; кажар, кажанік, што вырабляе касматыя скуры. *Аддаў гарбару у гарбарню выгарбаваць скуру на боты, а ён мне скураль з яе зрабіў. Кажарнік наш псуе толькі аўчыны.*

КОЖУРА *ж.* расьцінная скурка на пладах; скажурка; шалупіньне, шалупка, шалупа; лузга. *Наскрабалі цэлае вядро шалупіньня з бульбы, цыбулі. Скупы шалупінкі шкадуе. Палузгай гарох, а лузгу ссып у памыйніцу. Боб мае цвёрдую скажурку. Арэхі лузгаюць і лузгу палюць.*

КОЗА *ж.* агульн. слав. каза, казіца, козка, казёл, козьлік, казіны, казуля; дзікая каза, сарна; козьліца, упіраца, не падаваца, злаваца; казытань, шчакатаць, курцінянь разстаўленымі пальцамі; казлы драць, ванітагаць, рыгаць, варацаць.

КОЗНЬ, КОЗНИ, хітрасьці, зломэтныя подступы; подступы, напасьці.

КОЗЫРЬ *м.* у картах; козырь, казырны, казыраць.

КОЗЫРЕК *м.* стрэшка пры шапцы, ад сонца; казырок.

КОЙКА *ж.* ложка, ложа. *Ложка, ня лыжка—служыць да спаньня, а не да ежы.*

КОКОРА *ж.* бярвяно з каранішчам загнутым калянам да будаваньня вадаплаваў; кніца, вакорына, вакора, касапеліна.

КОКАРДА *ж.* фр. стужка зложаная петлямі і зборкамі; кукарда, кукардка.

КОКЕТКА *ж.* фр. жанка якая баламуціць мужчын, крэпка стареца падабаца; баламутніца, баламутка.

КОКЛЮХА *ж.* драўляны пабавень да разьбіваньня камоў зямлі; кука, кокаць, кокнуць.

КОКЛЮШ *м.* фр. дзяцінная хвароба, кашаль з удушшам; коклюш, кыхтар (Шарашэва).

КОКОН *м. фр.* кэжушок шаўкавічнага чарвяка; *вопрадзень. У нас некатарыя чэрві на зіму завіваюцца ў вопрадні.*

КОКОТАТЬ, падобна курыцы **какатаць**: ко-ко-ко! *Курачка какоча, знаць насцьця хоча.*

КОКОШНИК *м.* галаўны убор расійскіх жанок; **какошнік**, **каптур**.

КОКС *м. англ.* прапалены ў закрытай печы камяны вугаль; **кокс**.

КОЛА *ж. ням.* маленькі перагонны дутнічок **кольба**, **гласьцік**.

КОЛБАСА *ж.* кішка накрываная сечаным мясам; **каўбаса**, **каўбасьнік**, **каўбасісты**.

КОЛДОВАТЬ, **чараваць**, **вядзьмачыць**.

КОЛДУН *м.* чараўнік, **ведзьмак**, **ведзьмар**, **знахар**.

КОЛЕБАТЬ *што*, **зыбаць**, **хітаць**, **хістаць**, **хібаць**, **вітляць**; **вагаць**, **вагнуць**, **вагацца**.

Зыбнула мора зыбнула,

Там наша Агатка ўтанула.

(Ш. I. ч. 2; 70).

КОЛЕБИМОСТЬ, **зыбкасьць**, **хісткасьць**, **хіткасьць**.

КОЛЕВИНА *ж.* выезджая коламі рытвіна; **калявіна**, **каловіна**.

КОЛЕГІЯ *ж. лац.* **рада**.

КОЛЕКЦІЯ *ж. лац.* сабраньне рэчаў чым коле-
гы важных; **калекцыя**, **сабраньне**.

КОЛЕНКОРЬ *м. фр.* **тканіна**; **маміс**.

КОЛЕСО *ср.* плосмы круг; **кола**.

КОЛЕСНИК *м.* майстар што робіць колы; **каладзеі**.

КОЛЕСНИЦА *ж.* павозка, **каляска**.

КОЛЕЯ *ж.* **каляіна**, **калявіна**, **калавіна**.

КОЛИРОВКА *ж.* прышчэпка, **прышчэп**.

КОЛИЧЕСТВО, мера чаго колечы лікам, вагою; **коліснасьць**, **колісны**, **сколькасьць**, **сколітны**,

сколітнік; колькасьць, лічэбнасьць, лічэбны, лічэбнік. *Сколькасьць рэчаў, грошы, вёрст, пудоў.* У Лідчыне і каля Вілейкі (Насілава) мне прыходзілася чуць яшчэ поўнагалосную, бадай самую правільную, форму: **сколіка**. *Сколіка ён суліў табе за карову. Сколіка разоў мы ўжо гэта чувалі.*

КОЛИКРАТНО, **сколькакратна**.

КОЛИКА ж. рэзь у кішках, боль у жываце; колька, колькі, *мн.*; коле, калоцьце.

КОЛИРОВАТЬ дрэвы, шчапіць, прышчапляць, прышчэп.

КОЛКІЙ, колкі, калючы, калоць.

КОЛКОСТИ, прытыкі, дацінкі. *Ін дацінкамі сваімі мяне са сьвету зводзіць. На ўсе прытыкі так ей дацяў сваім словам, што змоўкла.*

КОЛК м. касьцявы камель пад рогам быка ці каровы; карвіль. *Збіла карова рог і з акрываўленым карвільём ходзіць.*

КОЛОБ, **КОЛБУХ** м. ком, гамолка.

КОЛОДА ж. калода, калодка, калодачка, каладзьня.

КОЛОДКА *шавецкая*, капыл, капылок, капылы.

КОЛОДЕЗЬ, **КОЛОДЕЦ** м. студня, каладзец. Каладцамі называюць студні пры якіх маецца калаўрот да чэрпаньня вады, калі замест калаўрота ёсць левэр, ці толькі крук, то называюць тады проста студня. Хоць першапачатковае паходжаньне слова „каладзец“ выводзіцца ад *каладзьня*, калода з падоўжнай шупавінай, якую ўстаўлялі ў крыніцы замест зруба, згэтуль у нас мяйсцамі мяшаюць—каладзец і крыніца.

КОЛОБРЌДИТЬ, каламесіць, каломеса.

КОЛОКОЛ м. звон, званок, званочак, званіць, зьвініць, звонкі, званніца, званар.

КОЛОННА ж. лац. стоўб, калюмна, калюмнада.

КОЛОНИЯ ж. лац. пасёлак чужаземцаў, перасяленцаў; выселак, выселкі, высаьленец, калёнія.

КОЛОНИАЛЬНИЙ, *гаворыцца аб таварах* прывожаных з гарачых краёў, прыкл.: кава, какао, інбір, перац і інш.; **каланіяльны**.

КОЛОРИТ адценак, тон колеру; **калярыт**.

КОЛОС *м. агульн. слав.* колас, каласы, калосьсі, каласок, калосны, каласісты, каласаваты, каласьнік; **каласавік** *смал.*, юнак прыгажун; **каласіца**, *гаворыцца аб расьцінах „злачных“*.

КОЛОСС *м. грэцк.* рэч аграмадных памераў; **аграмадзіна**, **аграмадны**; **колёс**, **калясальны**.

КОЛОТИТЬ *што ці каго, чым або на чым; таўчы, біць, коксаць, кокаць*. Убій цьбек у сыяну. Гэткаму толькі морду патаўчы. Наша слова **калаціць** азначае трасьці: *Накалаці яблыкаў. Трасьца яго калоціць. Узяў хлапца за грудзі ы як калатнуў... Калоціцца са страху*.

КОЛОТУШКА *ж.* драўляны малаток; **пабавешка**, **кука**, **таўкачок**.

КОЛОТОВКА *ж.* судзіна да зьбіваньня масла; **бойка**.

КОЛОТЬ *што, каго*; **поркаць**, **пырыць** нечым вострым; **калоць**, **коле**, **колецца**, **калоцьце**, **кальнуць**, **калючы**, **колкі**, **колкасьць**, **калючка**, **калючнік**, **калюка**; **бадаць**, **басьці**, **будыль**, **бадыга**, **будагель**, **быдла**.

КОЛОТЬ *што*, **разьбіваць** на двое; **шчапаць**, **шчапацца**, **шчапаньне**, **шчэпка**; **шчапак**, **шчапага**, **сякера** клінаватая цяжкая. *Дровы шчапаюць, а сьвіньней колюць. Пашчапалася дашка; рукі пашчапаліся, патрэскаліся. Шчапаньне ороў — цяжкая работа*.

КОЛОША *ж.* **ногаўка** штаноў; **калоша**, **ногаўка**.

КОЛПАК *м. татар.* **каптур**, **каптурок**.

КОЛЧА, **КОЛЧЕНОГІЙ**, *у каго вывернуты ступні*; **клыш**, **клышавы**, **клышаваты**.

КОЛЧАН *м. татар.* **похва** для стрэл; **туля**, **сайдак**, **калчан**.

КОЛ *м.* **кол**, **калок**, **калочак**, **кольля**; **друк**, **дручок**, **друкі**.

КОЛЫБЕЛЬ *ж.* **калыска, калыбка, зыбка, люлька.** Люлька, агульна—пасьцелька для дзіцяці. *Зыбкай* называюць калыску павешаную на канцы гібкай жэрдзі, якая „зыбаючыся“ калыша. *Калыбкай* называюць дзіцячае ложкачка пастаўленае на палазох, якое ківаючы у адну і другую старану калышуць. *Калыска*, назоў дзіцячай люлькі павешанай толькі на вярхоўках, бяз зыбі, у якой калышуць хібіючы у староны.

КОЛЫМАГА *ж.* рыдван. *А разбойнік па дарозе затрымаў рыдван.*

КОЛЫХАТЬ *што*, калыхаць, гойдаць, зыбаць. калыбаць. *Калышацца* ўсё што прымацаванае зверху хібаецца са стараны у старану. *Гойдаецца* зверху ўніз і знізу ў верх. *Зыбаецца* кожная рэч якая мае прымацаваны адзін канец, а другі вольны знаходзіцца пад націскам ціжару якому працівіцца прыткасьць рэчы.

КОЛЬЦО *ср.* металічны кружок на палец; **пярсьцёнак, персьцень, персьцёнік;** персьцень з пячаткай **сыгнэт;** персьцень з бліскучым камяшком у аправе, **кляйнодзік.** Кружок з пустатой у сярэдзіне да змацаваньня чаго, **абручок, банька.** Прыкладам касу прымацоваюць да касавіла **банькай.**

Есць ў маеі Агаткі персьцёнікі

Будуць для канікаў падкоўкі.

(Ш. I. ч. 2, 82).

КОЛЬЧАСТЫЙ *м.* персьцявісты, персьцісты.

КОЛЪНО ад **кланіць;** сустаў на назе, сустаў або згіб наагул; **калена, каленны, каленазаты, каленісты;** у **расьць.** **гузель, гузлаваты; кляга.**

КОЛЪНОНРЕКЛОННО, **поклечкі, поклечкам прыклякаць.**

КОЛЕНЧАТЫЙ, **вузлаваты, гузлаваты.** *Гузлаваты гічэль, салом.*

КОЛЧЕДАН *м.* самародак руды, ком металічнай руды; **дрысак, дрысга.**

КОМАНДОВАТЬ *чым.* *нямец.* **камандаваць.** **камандзір, камандзірскі, каманда, камандант.**

Слова гэта ў нашу мову не пасуе, яго трэбало-б заступіць якім сваім словам.

КОМБИНАЦІЯ *ж. лац. амяркація.*

КОМЕДІЯ *ж. камэдзія, камадзіянт. Камэдыя, хто ня ведае, а хто ведае чысты сьмех. Перасьмеўка.*

КОМИЗМ *м. сьмешнасьць, сьмешны, сьмешнік.*

КОМЕЛЕК *м. грубка.*

КОМЕНТАРІЙ *м. лац. аб'ясненьне, тлумачэньне.*

КОМЕРЦІЯ *ж. фр. торг, таргоўля, тарговья, авароты; камэрція, камэрцыйны.*

КОМЕТА *ж. небежнае цела; камэта.*

КОМИСАР *м. лац. хто выпаўняе якую камісію, даручэньне; камісар, камісарскі, камісарства.*

КОМИТЕТ *м. фр. сабраньне, камітэт.*

КОМИЧЕСКИЙ, сьмяшлівы.

КОМНАТА *м. сьвятліца, істоба, істобка; пакой, пакойчык; келятка, бакоўка, камора, каморка.*

Панясла да сьвятліцы.

Паставіла на скамліцы. (Рогач. глз.)

КОМОД *м. фр.; камода, шувлярня*

КОМОЛЫЙ *м. лабаты, лабацік, лаботка*

КОМПАКТНЫЙ *франц. сьціслы*

КОМПАНІЯ *ж. лац; кампанія*

КОМПАС *м. ням. магнэсовая стрэлка на восі; компас.*

КОМПЕНСАТОР *м. лац. роўнаважнік*

КОМПЕНТЕНТНЫЙ *м. лац. правамоцны.*

КОМПИЛЕВАТЬ. КОМПИЛИРОВАТЬ. зьбіраць, шукаваць, складаць.

КОМПЛЕКТ *м. фр. паўнак, поўны, папаўняць.*

КОМПЛИМЕНТ *м. фр. камплімент, залесьць, залёсткі, залёсьнік—ніца. Майстар на залёсткі.*

Тры корабы залестак нагаварыў. Ветласьцю ды залесьцю душу выймае.

КОМПЛЕКСІЯ *ж. фр.* склад чалавека.

КОМПОНИРОВАТЬ *фр.* змышляць, складаць.

КОМПОЗИЦІЯ *ж. фр.* уклад, вымысл, вытвор.

КОМПОЗИТОР *м.* складчык.

КОМПОТ *м. фр.* вараныя яблкі, грушы, сьлівы: саламатка.

КОМПРЕС *м. лек. лац.* прыпарка.

КОМПРЕСОР *м. фр.* прылада у машынах да сьцісканьня; прытуг.

КОМПРОМИТИРОВАТЬ *каго. фр.* сароміць.

КОМПРОМИС *м. фр.* угода, угодлівы, згодлівы, згадзіцца.

КОМУНИКАЦІЯ *ж. фр.* дарогі, спосабы зносін; дарожніцтва, дарожны.

КОМУНИЗМ *м. фр.* палітычнае вучэньне аб ўсеагульнай роўнасьці; грамадзейста, гмамадзей, грамадзейнік.

КОМФОРТ *м. англ.* выгода, утульнасьць, багацьце; роўкаш, раскошна, раскошнік.

КОМ *м. агульн. слав.* ком, камы, камяк, камяга, камолка (гамолка), камячок, каміць, камсіць, кумясіць, кумешыць, каміць, комкаць, кумякнуць, кумяк, кумешыць; кулібка, ком, бохан хлеба.

КОНАРХ *м. грэцк.* той хто чытае ў цэркве каноны; канарх.

КОНВЕНЦІЯ *ж. фр.* прыватнае умова аб чым колечы паміж двума дзяржавамі; угода.

КОНВЕРТ *м. фр.* агортка пісьма; агортка, кувэрт.

КОНВОЙ *м. фр.* вайсковы аддзел для ахову ў час падарожы; ганавод, ганаводнік. Ганаводамі і ганаводнікамі ў падзьвіжны называюць прыказчыкаў якія праводзяць асобы з таварамі; канвой, канвойны, канвойшчык.

КОНВУЛЬСІЯ *ж. лац. лек.* сутарга, сутаржка.

КОНГЕСТІЯ *ж. лац. лек.* прыліў крыві да якой часыці цела; захлакь.

КОНГЛОМЕРАТ *м. лац.* мяшаніна.

КОНГРЕС *м. лац.* зьезд.

КОНДЕНСАТОР *м. лац.* прылада да згушчання; згустатар, згустыр.

КОНДИТЕР *м. лац.* цукернік, цукерніцтва, цукерніца.

КОНДИЦІЯ *ж. фр.* умова, забавязаньне; гаворыцца аб лекцыях вучыцеля у прыватных дамох: *У яго ёсьць кодыцці, вкыхаў на кондыцці.*

КОНДРАШКА *м.* крываваы або нэрвовы параліж; паляруш. *Каб це паляруш скруціў.*

КОНДИТНЫЙ *сьпісак фр.* запісі аб паступаньні і здольнасьцях; паводчая ведамка.

КОНДУКТОР *м. лац.* праваднік, павадыр.

КОНЕЦ *м. агульн. слав.* канец, кончык, канчар, канчак, канча, канечны, канцавы, канчатны, канчавіна, канчатка, канчатковы, канчаць, кончыць, канчальны, канчанін, канчанскі, канцаваты.

КОНЕЧНО *присл.* канча, ачколечы, ведама.

КОНИЧЕСКИЙ, кучмаваты.

КОНКРЕТНОЕ *лац.* паняцьце уяўнае, рэчавістае.

КОНКУРС *м. лац.* спабор, спаборніцкі.

КОНКУРЕЦІЯ *ж. лац.* спаборчывасьць.

КОНКУРЭНТ *м. лац.* спаборнік, спаборніцкі.

КОНОБЬ *ж.* конаўка, коўш.

КОНОВАЛИТЬ, канавалаваць, канавал; лягчай, лягчыць. *„Але, ось, быў у нас лягчай, звалі яго Нічыпарам... бывала падыдзе к жарабцу, пагладзіць яго па азадку,—той і стаіць як укопаны.“* (Сержспут. 47). Валох, валошыць.

КОНОПАТИТЬ *што, чым*; забіваць шчэлкі, пазы пакульлям; пакляваць.

КОНОПЛЯ *ж.* расыціна *Cannabis sativa*; канаплі, калапні, канопы, канопны, канопнік. капопка, канопісты.

КОНСЕРВАТОР *м.* захоўнік, хто бароніць стары палітычны лад; спраціўляецца навізьне — **кастырнік**, пазаднік.

КОНСИЛІУМ *м. лац.* рада, нарада асабліва дактароў.

КОНСИСТОРИЯ *ж. лац.* эпархіяльная духоўная канцэлярыя; **кансысторыя**.

КОНСКРИПЦІЯ *м. фр.* набор салдатаў пры помачы лёсаванья; **попісь**.

КОНСОЛЬ *м. фр. архіт.* арнамант. на сьцяне палічкай; **пастадок**.

КОНСПЕКТ *м. лац.* скарачаны зьмест; **скарот**.

КОНСТИТУЦІЯ *ж. лац.* дзяржаўны **статут**.

КОНСТРУКЦІЯ *ж. лац.* пабудова. **Пабудова мовы, выкладу**.

КОНСУЛ *м. лац.* упаўнамочаны ад ураду ў тарговых справах у другой дзяржаве; **консул**, **консульскі**, **консульства**.

КОНТИНЕНТ *м. лац.* цьвердзь.

КОНТИНГЕНТ *м. лац.* бонда, часьць.

КОНТОРА *ж. фр.* мейсца кіраўніцтва гаспадарчымі і рахунковымі справамі; **кантора**, **канцэлярыя**.

КОНТРА *ж. фр.* супроць.

КОНТРАБАНДА *ж. фр.* качмарка, качмарства, карчмаршчык; **кантрабанда**, **кантрабандзісты**.

КОНТРАБАС *м. фр.* басэтля, басоля, басэтліста. *Не да хлеба, не да солі, калі граюць на басолі*,

КОНТРАМАРКА *ж.* цэдлік.

КОНТРАСИГНОВКА *ж. фр.* зарука.

КОНТРАФАКЦІЯ *ж. фр.* падробка.

КОНТРЕВОЛЮЦІЯ *ж. фр.* супроць революція.

КОНТРАКТ *м. фр.* пісаная умова, умова паводле праўнага парадку; *умова, кантракт.*

КОНТРАСТ *м. фр.* супроцьлегласць, спраціўства.

КОНТРИБУЦІЯ *ж. фр.* вайсковы падатак, пабор з заваяваных; *даніна.*

КОНТРОЛЬ *м. лац.* спраўдка, спраўджаць, спраўджаны, спраўдца.

КОНТУЗІЯ *ж. лац.* улар куляй ашчэпкам без раны; *содно, ссадніць.*

КОНТУР *м. фр.* зьнешні абрыс рэчы; *абрыс.*

КОНУС *м. грэцк.* цела ў форме галавы цукру; *кучмак, кучмень, кучмісты, кучмавісты.*

КОНФЕДЕРАЦІЯ *ж. лац.* цесная сувязь дзяржаў; *конфэдэрація, сувязь.*

КОНФЕРЕНЦІЯ *ж. лац.* нарада.

КОНФЕТЫ *м. мн. фр.* цукеркі.

КОНФИГУРАЦІЯ *ж. лац.* абрыс, выгляд.

КОНФИДЕНЦІЯ *ж. фр.* спаверчасьць.

КОНФИРМОВАТЬ *што, ням.* зацьвярджаць.

КОНФИСКОВАТЬ *што, фр.* атабраць у скарб; *атабраць, вызьняць.*

КОНФОРМАЦІЯ *ж. фр.* склад, форма рэчы.

КОНФУЗИТЬ *каго, фр.* сароміць, сарамяжлівы, ўстыдаць, бантэжыць.

КОНЦЕНТРИЧЕСКІЙ, *лац.* аб крузе або клубе; у чаго адзін і той-жа агульны цэнтр (асяродак) з другім кругам, клубам; *сусяродлівы, канцэнтрычны.*

КОНЦЕПЦІЯ *ж. лац.* спосаб разуменьня і вывады; *канцэпція.*

КОНЦЕРТ *м.* музыка на некалькі галасоў ці музычных інструментаў; *канцэрт.*

КОНЦЕСІЯ *ж. фр.* пераўступка.

КОНЧИНА *ж.* скон, скананьне, кананьне. Сьведкі якія былі пры яго скананьні. Лёгкае, цяжкое кананьне.

КОНЬКИ *мн. м.* сталёвыя палазкі да коўзаньня; каўзгачы, коўзьлі; лызгачы, лызглі.

КОНЮШНЯ *ж.* стайня.

*А ў стаенцы Божая радасьць,
Божая радасьць праявілася;
Сорак кабылак жарабілася,
А яшчэ столькі назначылася.*

Рогач. п. (Ром. 8—9 стр. 176).

КОПА *ж.* капа, капіца, купа. Капа сена саломы; капа, сходка, грамада рас. „мір“; капа, лічэбн. 60 штук. Капа снапоў як, а даўней—капа грошы. Капавік, рас. „полтнік“, 50 кап.

КОПАТЬ *што*, капаць, капацца, капаньне, копкі; какапач, капага, капанка; капаница, на-копная дарога.

КОПОТЛИВОСТЬ, капырсьлівасьць, капырсацца, капырскі, капырсьнік.

КОПЕ(Ў)ЙКА *манэта*, капейка.

КОПИТЬ *што*, спароміць, спаромленьне; зашчаджаць. Грошм спаромяць, а сена ў копы копяць.

КОПІЯ *ж.* водпіс, копія. Зрабіў даслоўны водпіс з кантракту.

КОПОТЬ, сопар, сапорлівы; дым, дымець, задымлены, дыміць, дымляніна, дымарня.

КОПОШИТЬ *што* або чым, кешкаць, кешкацца; капорсаць, капорсацца, капорскі; пыркацца, пыркун, пырклівы.

КОПТИТЬ, выпускаць дым, сажу, чарніць дымам; дыміць, дымнік, дымлены. дымарня, дымарка. Рыбу і мяса дыміць у дымарнях, або ваглярнях; ад першага выводзяць назову *дымляніна*; ад другога *вагліна*, *ваглянiна*, не „вандліна“, бо апошняе тое-ж, а толькі паводле польскай вымовы.

КОПТѢТЬ, сядзець над чым сохнуцы як мяса ў дымарні; карпец, заскорпнуць; скарпеў, скарупка.

КОПОТУХА *аб жанках*, якая капаецца, капорсееца, стараючыся прыспаромінь што ў хату; ту-патуха, т паць, тапаніна.

КОПЧИК *м.* наплечная, азадная костка ў птахаў; аканечнік хрыбетніцы ў чалавека загнуты ў сярэдзіну; купрык.

КОПЫТО *ср.* рагавая павалока на нагах нек. жывёлаў; капыт, капыто, капыты, капыткі, капыцісты, капыціцца апошнне гаворыцца ў значэньні зваліцца, зьбіцца з ног, пасьці: скапысьціцца.

КОПЬЕ або **КОПІЕ** *ср.* абасечна вострае жалезца на дрэўку; копія, капійнік.

КОРА *ж.* спаверхняя павалока на дрэве; кара, карыца, карысты, ліповая кара называецца лубам.

КОРЯВЁТЬ, скарузнуць, заскарузлы; скорбнуць, заскорбнуць; карэць, карэлы; каржавець, каржысты, пакрыты тоўстай крэпчай карой.

КОРАБЛЬ *м.* карабель, карабельны, карабельнік; вадаплаў.

КОРАЛ *м.* караль, каралёвы, каралі,

КОРДОН *м. фр.* шнур на якім ганяюць каня кругом стаўба; ваарская варта ланцугом.

КОРЕКТОР *м. лац.* хто займаецца папраўкай памылак у друку; карэгатар, карэгаваць.

КОРЕЛЬСКАЯ БЕРЕЗА *ж.* ракітавая бяроза.

КОРЕНЬ *м.* карэнь, каранішча, карані, каранець, карашкі, каранасты; каранік, вулей с дзюплаватага прыкарэнка пня; караніць, каранець.

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ *м. фр.* ліставаньне.

КОРЕННОЙ *м.* які знаходзіцца каля карэньня; вакорны, вакорына; вакорак, бочка расьпілаваная на двое.

КОРЗИНА *ж.* карзіна, карзінка, карзіначка; кашала, кашолка, кашолачка. *Карзінай і кашалой* называюць плецены кораб з лучыны, плецены з пруткоў—*кош, кошак*; з лубу—*лубянка*.

КОРИДОР *м. фр.* праход, калідор.

КОРИНКА *ж.* дробныя чорныя разынкі; карынткі.

КОРИФЕЙ *м. грецк.* хто тримає голос у хорі, кірує оперним хором; **верхавод** у якої колючої справі.

КОРИЦА *ж.* цынамон.

КОРИЧНЕВЫЙ, бурнаты, сапорысты.

КОРКА *хлеба*, скарынка; на пладах і ягадах—**скурка**, скажурка; на кашы—**скарупка**, **скарупіца**, **заскарупнуць**.

КОРМА *ж.* задняя часьць вадаплава; **карно**. Карно процілегла носу ў чоўне. *Карма* ў невадзе, яго сярэдня часьць, мяшок, але: *карнік*, *корнік*, кіраўнічы вадаплавам, капітан вадаплаву.

КОРМИЛО *ср.* хвост вадаплава, які кіруе яго паротамі; **стырно**, **стыраваць**.

КОРМЧАЯ КНИГА, зборнік царкоўных і часьцю цывільных правіл.

КОРНЕТ *м. фр. вайск. харужы.*

КОРНЦАГИ *м. мн. ням.* шчыпчыкі ножніцамі; цапагі.

КОРН *м. ням.* зярно, зернавы, ядрэц, ядрыца.

КОРМ *м.* чым корміцца; *кароўі корм*—пошыр; *коўскі*—аброк; *агульна*—корм, карміць.

*Дай каню, дай каню сена аброку,
Маладому Ляксеюку піва, мёду.*

(Ш. I. ч. 2. стр. 54).

КОРОБ *м.* гнутая, а часам і плеценая кашала; гнутыя бываюць з лубу, кары і драніцы; плеценыя з саломы і лазы; **кораб**, **карабок**, **каробка**.

КОРОБЕЙНИК *м.* разносчык тавараў; **лахтыр**, **вэнгер**, **краннік**.

КОРОБИТЬ *што*, карабаціць, карбаты, карабасьцік.

КОРОВА *ж.* карова, кароўка, каравёнка, каравёшка; кароўнік, хлеб для кароў; кароўніца, служанка яка даглядае кароў.

КОРОВАИ *м.* каравай.

КОРОЛЬ дастойнасьць валадара дзяржавы; ка-

роль, каралеўскі, каралеўства, караляваць; у *картах*—король, вышнік.

КОРОМЫСЛО м. лукаваты перасьвер на плечы насіць ваду; каромесла, суднік, ад „суды“ два вядры вады. У значэньні „рычага“ у нас не ўжываецца; для абазначэньня апошняга служаць: асьвер, перасьвер, касарга, вага (гл. Рычаг).

КОРОНА ж. галаўны убор пануючых асоб; ка-руна, карунаваць, карунны.

КОРОПУЗ м. карштук, карнюк, карнапуз.

КОРОСТЕЛЬ птушка, дзяргач.

КОРОТКІЙ агульн. слав. кароткі, каротка, караткаваты, кароткасьць, караціць, карацець.

КОРОТОТАТЬ час, праводзіць, церці. *Сьцерлі гадзінку за чаркай.*

КОРПІЯ ж. лац. паскубаная старызна да закладаньня ран; скубанка.

КОРПУС м. лац. цела, склад; сабраньне аднастайных у адно цэлае; корпус.

КОРЕКТОР м. карыгатар, карыгаваць.

КОРСАР м. фр. марскі разбойнік.

КОРСЕТ м. фр. шнуроўка, жаночая вопратка да стану.

*Мой-жа ты татулечка,
Продай-жа ты каровачку,
Купі мне шнуровачку.*

(Ром. 8—9 стр. 125).

КОРСАЖ м. фр. верхняя часьць жаночай вопраткі; агруднік.

КОРТЕЖ м. фр. урочысты поезд; паход; провады.

КОРТИК м. кордзік.

КОРЧАГА ж. гліняны глянк. У нас карчагай называюць судзіну да дзёгцю; робіцца з двума днамі, ў верхнім дне невялікая атворына да маканьня у дзёгаць квача.

КОРЧЕВАТЬ, вырываць карчы, пні; карчаваць, карчаваньне, карчоўка, карчы, карчоўя.

КОРЧИТЬ *што, корчыць, корчыцца.*

КОРЧИ, сутаргі.

КОРЫСТЬ *ж. карысьць, карысны, карыстаць, карыстацца; зыск.*

КОРЫТО *ср. карыта, карытца, карытнік.*

КОРЬ *ж. дзіцячая пошастная хвароба; водра.*

КСРЮШКА *рыба, уклейка.*

КОРАВЪТЬ, скарузнуць, скарузлы; кірпцець.

КОСА *ж. доўгая пяскаватая мяліна, мельстынь; прылада да кашэння травы, каса; суплёт жаночых валасоў, каса, коска касіца.*

КОСАРИ *мн. м. касьбіты, касьцы.*

КОСОТОЧКА *ж. брусок на палцы; трапло. Траплом трэплюць косы, востраць.*

КОСВЕННЫЙ, сукосны, скосны; субочны.

КОСМА *ж. клак поўсьці; вахлак, вахлаты.*

Мядзьведзю вахлаты,

Гаспадару багаты.

(Крачк. стр. 45).

Ня будзь багатым, а будзь вахлахатым (прыказка). Вераць што ў каго валахатыя грудзі, то гэта шчасьлівы чалавек; касмыль, касматы; кудло, кудлак, кудлаты.

КОСМЕТИЧЕСКИЙ *ж. фр. які датыча умецтва і спосабаў падтрыманьня сьвежасьці і мяккасьці скуры, штучнай прыгожасьці; касмэтычны, касмэтык, касмэтыка.*

КОСМОС *м. грэцк. сусьвет. Памылкова некаторыя ужываюць сусьвет у значэньні „всёмірны“ да гэтага служыць анднаслоў—ўсесьвет.*

КОСМОГОНІЯ *ж. грэцк. навука аб вытварэньню сусьвету.*

КОСМОГРАФІЯ *ж. грэцк. апісаньне ўсесьвету, ўсіх сьветаў.*

КОСМОЛОГІЯ *ж. грэцк. навука аб законах кіруючых ва ўсесьвеце.*

КОСМОПОЛИТИЗМ, ўсесьветніцтва, ўсесьветнік, чалавек які не прызнае бацькаўшчыны, які лі-

чыць сябе грамадзянінам ўсяго сьвету.

КОСНИТЬ, марудзіць, маруда, маруджаньне, марудлівы.

КОСНѢТЬ, быць у адным і тым самым стане; ма-
дзіць, касьцявец.

КОСНОЯЗЫЧНЫЙ, заіклівы, картавы.

КОСНУТЬСЯ, ткнуцца, торкнуцца, даткнуцца.

КОСОЙ, косы, касіць, касаваты.

КОСОГЛАЗЫЙ, касавокі, зызаваты, касавуры.

КОСОЛАПЫЙ, крывалапы, клышавы.

КОСТЕЛ *м.* каталіцкая сьвятыня; касьцёл, кась-
цельны, касьцельнік.

КОСТЕНѢТЬ, касьцявец. Аб руках кажуць:
рукі скрэплі, акрэплі ад сыцюжы.

КОСТЕР *м.* дровы зложаныя ў клетку; груд.
Паліць груды, расчышчаць лядо спаланьнем на гру-
дох сучча і карчэўя.

КОСТРЮЛЯ *ж.* рондаль.

КОСТЫЛЬ *м.* кавяла, кавяліць; кавіляць, ха-
дзіць папіраючыся кавёламі.

КОСТЬ *ж.* агульн. *слав.*, косьць, косьці, кась-
цявы, касьцісты, касьціна, костка, костачка,
касьцяны, каставаты, касьцянка, касьцявец,
кастырэць, кастыр. Лакцявая косьць—*жбіца*.

КОСТЮМ *м. фр.* вопратка; камплект вопраткі;
асобная тэатральная, маскарадная вопратка *касьцюм*.

КОСЯЩАТЫЙ, касодзісты.

КОТЕЛ *м.* кацёл, кацялок, кацельны, катляр.

КОТЛОВИНА *ж.* катліна, волміна.

КОТЛЕТА *ж. фр.* выбітае і пражанае блінцом
мяса; сяканец, сяканцы; катлет.

КОТОМА, **КОТОМКА** *ж.* дарожная торба, пля-
цёнка; зазвычай пляцецца з лык або бяросты і но-
сіцца за плячмі; хатолка, тайстра, кабза, кашолка.

КОТОРІЙ *заімак*, каторы, каторае, каторая.
*Каторы чалавек добры, а каторы і блгі. Ка-
торая гэта баба. Каторае у цябе дзяцё.*

КОТ *м.* самець кошкі; **кот, каток.** Кату даюць епітэты: *мурчак, катовіч.*

КАУРІЙ *масьць, буланы.*

КОФЕ *ср.* кава, кавовы, кавярня, **каўнік.**

КОЧАН *м.* качан. качанок; **качарыжка,** ножка пад качаном. Па расійску правільна „вилок“.

КОЧЕВАТЬ, жыць не асела, не на адным мейсцы; **качаваць, качавы.**

КОЧЕВРАЖИТЬСЯ, настырацца, настырлівы.

КОЧЕГАР *м.* *англ.* качагар, качаргар, дравасмал.

КОЧЕНЬТЬ, калець, акалелы.

КОЧЕРГА *ж.* прылада да мяшаньня жару; **качарга; кацюба; пожах.**

А дзе-ж тая гаспадыня што у шубе.

Ніхай шукае дочцы качубы. („Кацюбы“ ў Новагрудчыне). Крачк. стр. 35.

КОЧЕТ *м.* певень.

КОЧКА *ж.* курган, купіна.

КОШЕНИЛЬ *ж.* фарба; чарвец, кармазын.

КОШЕРНЫЙ *жыд.* чысты.

КОШКА *ж.* самка ката; **кошка, кошачка.**

КОШЕЛЁК *м.* торбачка скураная на грошы; **кеса, кеска; гамалейка, магалейка, кабза.** „...і паказаў магалейку з чырвонцамі“ (Сержп. стр. 51).

КОШМАР *м.* сонны прывід, душаньне ў сьне; **змора, мара.** *Мара душыць, ўночы людзей сядо-вячыся на грудзёх.*

КОЩУНСТВО, насьмяханьне над сьвятымі рэча-мі, заплюгаўленьне сьвятасьці; **кашчуйства, кашчуйнік, кашчуйны, касьціць.**

КОЭФИЦІЭНТ *м.* *мат.* лічба на якую множыцца другая вялічыня; **памножнік.**

КРАБ *м.* круглы морскі рак.

КРАЕВОЙ, краёвы.

КРАЖА *ж.* крадзежа, крадзьба, покрадзь. *Сягонья у нас покрадзь здарылася: укралі барана.*

КРАЙ *м.* ракі, мора — бераг, наўзьбярэжжа; **зямя, старана і народ; край, краіна, краёвы,**

краёвец; пачатак і канец чаго—бераг; руб, скрай, скрайны, наўскрай; акрай, акрайны; акраец абрэзак хлеба; ускрай, ускрайны, украйны; край тканіны—пруг, а калі абшыты, абкіданы ніткай руб, рубец.

КРАЙНЕ прысл. скрайна, лішне, канечна.

КРАЙНОСТЬ ж. скрайнасьць, канечнасьць.

КРАЮХА ж. абрэзак хлеба ці чаго іншага; акраец, акрайчык, акройчык.

КРАЕГРАННЫЙ, наўскрайны, скрайны.

КРАЕСТИШЕ ср. гранаверш.

КРАМОЛА ж. бунт, рскаш, ракошны, ракошнік; замушня, мутар, муціць; нерадзіца; зрада.

КРАМПОВАТЬ ням. аб сукне; надаваць яму подыск; гримпляваць, гримплёўка, гримпаль.

КРАНІОЛОГІЯ ж. грэцк. навука аб будове чэрапа, галавы; канелёгія.

КРАНЦ м. ням. зьвітыя ў падушку старыя вяроўкі якія зьвешываюць паўскрай вадаплава каб ён не ўдараўся голым бокам; пехтыр, пехтыры.

КРАН м. ням. трубка з папярэчнай затычкай да спусканьня цекляцяў; крант, кранец, кранцік. *Крант у самавары заскируз.*

КРАН ПОД'ЕМНЫЙ, асьвер, асьверыць, сьверыць, сьвіран.

КРАПИВА ж. расьціна *Urtica*; крапіва. Крапіва бывае простая і жыгучка.

КРАПЧАТЫЙ, пярэсты, пярэсьціць. Аб масьці курэй кажуць: канаплястая курыца.

КРАСОТА ж. прыгожасьць, прыгожы-жая, прыгожства, прыгажэць, прыгажун, прыгажуля, прыгажуха, прыгожліва, прыгожлівасьць;

Дайце мне хорошага,

Дайце мне пригожага! (Р. 8-9 124).

гожасьць, гожи-жая; гозкасьць, гозкі. Гэты апошнія словы маюць адценак гладкасьці, прыгожасьці і буйнасьці ўзросту; гладкасьць, гладкі-кая; *Гладкая деўка; гладкі хлапец*; зн. поўны-ная прыго-

жая; краса, красаваць, красавацца, красуля, красуня адцянае паняцьце поўнасьці росквіту, чый-колючы росквіт, бліскучасьць прыгожасьці; **хараство**, харошы, харашэць, харашыца, прыхарашывацца, азначае стройнасьць і паўнату формаў; пекната, пекнасьць, пекнянькі, пекны-ная, пякнець, палкая, палючая прыгожасьць, хараство; аздобнасьць, аздоблівасьць, што мае ў сабе аздобу, пакарасу. Ладны, гожа не малы.

КРАСИТЬ што, пакрываць фарбай; **фарбаваць**, маляваць. *Фарбуюць* фарбай разьведзенай у вадзе, *малуюць* фарбай разьведзенай ў пакосьце, намазуючы фарбу памазком ці квачам.

Коні гатуюць,

Вазкі малююць. (Віт. Ш. I. ч. 2. 31).

КРАСИЛЬЩИК м. фэрбяр, фэрбярства, фарбаваць, фарба; маляваць, маляваньне, маляр, малярства, малявіла. *Купі фарбы на малявіла. Маляр заўсёды папэцканы малявілам.*

КРАСНЫЙ па колеру, чырвоны, чырванець чырванявы.

КРАСКА ж. барвісты парашок, соль ці зельле; фарба, фарбаваць, афарбоўка.

КРАСНОРЪЧІЕ ср. красамоўства.

КРАСНѢТЬ, чырванець, пунсавець, спалынаць. *Увесь спалынуў з сораму.*

КРАСОЧНЫЙ, барвісты, барвістасць; малёўны, маляўнічы. *Малёўныя акаліцы. Барвістая малятура. Ён апавядае барвіста і красамоўна. Барвісты высказ.*

КРАСТЬ што, красьць, красца, крадзежа, крадзьба, покрадзь, крадун, крадзец, крадзьмак, крадком, покрадкі, скрадацца, крадзьма.

КРАТА ж. раз, крота. *Сколькі крот разоў я казаў табе. Трыкратна большы. Стократ няпраўда.*

КРАТЕР м. рыгво, горла агненыхлівай гары; рыгво.

КРАТКІЙ, кароткі, каротлівы, караець, караціць, сукарот.

КРАТКОВРЕМЕННЫЙ, малачасны.

КРАТКОСРОЧНЫЙ кароткатэрміновы.

КРАХМАЛ *м.* чыста мучыстая часьць зярнят, асабліва збожавых; **скорблік**, **крахмал**. *Скорблік*, паходзіць аб ласьцівасьці гэтай мучыцы быць клейкай і засыхаць „скорбнуць“, прыдаючы „скорбласьць“ тканінам; **скарбліць**, **наскорблены**.

КРАЮХА *ж.* абрэзак хлеба; **акраец**, **акрайчык**.

КРЕАТУРА *ж.* *лац.* стварэньне, жывёла; дакорліва аб нечых дабрахотліўцах; **навушнік**, **завушнік**, **завушлівец**.

КРЕДИТ *м.* *фр.* павер, паверны.

КРЕДИТИВНЫЙ, паверчы, паверчая *грамата* паслом; купецкі вексаль (беяг) на атрыманьне грошы—**спаверка**.

КРЕМЕНЬ *м.* самы цьвёрды з паміж камянёў; **крамень**, **крамянец**, **крамяны**; **крамянец** *стар.* *грод*, *замак*, *рас.* „*Кремль*“. У Горадзеншчыне крэмянё называюць *гега*, *гежнік*, *гежань*; *гіжэнь*, *гіжэль* ад *гіжэць* пырскаць іскрамі; у Вітабшчыне называюць: **скалка**, **скалец**, **скаліца**, **скалісты**.

КРЕМЛЬ *м.* унутраная часьць замку, гроду; *стар.* **дзяцінец**, **крамянец** (ад **крамень** ці **укромны**?).

КРЕМОТАРТАР *м.* *лац.* вінны камень.

КРЕМ *м.* *фр.* страва з выбітай сьмятанькі; **пуш**, **пушовы**.

КРЕНГЕЛЬ *м.* *ням.* печыва з цеста; **рагуль**, **рагулькі**, **рагулёк**.

КРЕНЗЕЛЬ *м.* дзікі адамант да рэзаньня шкла; **дыямант**.

КРЕНИТЬ *вадаплаў*, **кланіць** на бок; **кланіць**, **клоніцца**, **наклон**.

КРЕНЬ, падысподны брус пад вадаплавам; **полаз**, **каспыль**.

КРЕОЗОТ *м.* *лац.* матэрыя якая пры згараньні мзецца ў дыме і дзэгцю, захоўвае мяса ад гніньця, з гэтай прычыны дымлёная мяса не псуецца; **крэ-азот**.

КРЕП *фр.* маршчыстая ценкая шаўковая тканіна; дымка.

КРЕПОН, густая, тоўстая дымка.

КРЕСАЛО *ж.* крэсіва, служыць да высыканьня агня са скалкі.

КРЕСЛО *ср.* проты услон з поручамі; крэсла.

КРЕСТ *м.* крыж, крыжы, крыжовы, крыжавік. крыжавіна. *Крыжы*, масьць у картах, рас. „крести“.

КРЕСТЕЦ *м.* задняя часць паясьніцы; крыжавіна, крыж,

КРЕСТЦЫ *м. мн.* раздарожжа, розстань; крыжавыя, дарогі.

КРЕСТИТЬ, ксціць, ксціны, кшчыны.

КРЕСТИЛЬНИЦА *ж.* ксцільніца; „*Ту-же и крестильница водна*“ (Срезн.). Купель.

КРЕСТИТЕЛЬ *м.* ксціцель, *архаічн.* купала (*baptista*). *А миръ от Покрова Бѣѣ до Ивана дне до Купалъ (грам. 1349 г.)... во вторникъ передъ Купалы святаго Ивана, мѣсяца іюня 20 дня (Грамм. Вітаўта 1396 г.). Отъ дней Ивана крестителя царствіе небесное нудиться* (Срезн.).

КРЕСТНИК *м.* кшчоннік, хросьнік.

КРЕЩЕНІЕ *ср.* кшчэньне. *На Кшчэньне, пасья Калядаў; кшчыны, кшчонец, кшонскі; Кшчонскіе марозы (Пагост, Дзіс. пав.); ксціны, быў на ксцінах,*

КРЕСТЬЯНИН, селянін, сялянскі, сяляк.

КРЕСТОНОСЕЦ *м.* манах гэтага ордэну; крыжак.

КРЕЧЕТ *м.* птах, крагуй, крагуль, крагулёк.

КРИВОЙ, крывы, кываваты, кывасьць, кывіна, кывізна, кывуля, кывуліна, кывулькі, кывіцца, кывеліцца, кывульнік, кывіць, кывень, кывець, кывуляцца, кывуляк—лячка, кывуляка.

КРИЗИС *м. лац.* пералом, пераварот. *Пералом хваробы. Пераварот дзяржаўны.*

КРИНКА *ж.* гаршчэчак да малака; гарлач, гарлачок; стаўбун, стаўбунец, стаўбунок; гладышка, гладышок, гэтае апошняе літаральна адпавядае рас. „кринка“; кухаль.

КРИНОЛИН *м.* *фр.* крынуліна.

КРИН *м.* расц. лілея.

КРИСТАЛ *м.* *лац.* выкопнае, горскае шкло; крыштал, крышталоуы, крыштальны.

КРИСТАЛИЗИРОВАТЬ, крышталізаваць, крышталізація.

КРИТИКА *ж.* *лац.* крытыка, крытыкаваць, крытык; ацэна.

КРИТИЧЕСКИЙ, здольны да здаровай ацэны; крытычны.

КРИТЕРІЙ *м.* *лац.* азнака да распазнання праўды; крытэрый.

КРИЧАТЬ, крычаць, крык, крычаньне, крыклівы, крыклівасьць, крыкун, крыкса.

КРИШКА *ж.* закрыўка, покрывка, века, вечка.

КРОВАВИТЬ, кываваіць, кываваіцца.

КРОВАТЬ, паставец на пасьцель; ложа, ложка ожачка; *архаічн.* караваць, караватка.

Ужо дзеванька з ложа ідзе,

Сваёму сьвёкарку дабрыдзень дае.

(Крачк. 81.).

КРОВЕНИТЬ, кываваіць.

КРОВЛЯ *ж.* страх, дах, пакрыва, покрывка. *Страхой* называюць саламянную пакрыву будынка, а *дахам* цісовую, кахлёвую, бляшаную; пакрыва і покрывка адносіцца да рэчаў, не да будынкаў.

КРОВЕЛЬЩИК *м.* майстар які займаецца крыцьцём; стрэшнік.

КРОВЬ *ж.* цеклаць якая авяртаецца ў жывым целе, яна мае віды артэрыяльная *жычка* і вэнозная, *пасака*, *сапоркі* кроў, *кыві*, *кывавы*, *кывавіць*, *кроўны*, *кывісты*; *руда*, *юха*.

Той мяне ўразіць пад шчырае сэрца,

У левае вушка,—пацячэ юшка;

У левы бачок,—пацячэ сачок.

(Р. 8—9 стр. 109).

КРОВНЫЙ, сваяк па крыві; сваяк. крывец, крывіч, родзіч.

КРОВОСНЫЯ СОСУДЫ, кроваходныя жылы.

КРОВООБРАЩЕНІЕ, кроваварот.

КРОВОСМЪШЕНІЕ, казіродства.

КРОВОПРОЛИТІЕ, кровапраліцьце.

КРОВОТЕЧА, краваток.

КРОИТЬ *што*, кроіць, кроіцца, крой, кроень-не, кравец.

КРОЛИК *м.* зьвярок Cuniculus; трус, трусок, трусік, трусы, трусы.

КРОМА, **КРОМКА** *ж.* сукрой хлеба; ськіба, скібка, луста.

КРОМКА *ж.* крой, сукрой; пруг, рубок, скравак, матуз.

КРОМЪ *чаго*, прысл. акром, апрыч. Акром усяго яшчэ і гэта. Акром работы яшчэ і непрыемнасьці. Акром нас з табой ніхто гэтага ня ведае.

КРОМЪШНЫЙ, скрайны, выключны; сукротны. *Цемра сукротная* зн.: падысподная, пякельная.

КРОМСАТЬ, дзёрстаць, чыркаць, чыкрыжыць.

КРОНА *ж.* ням. каруна.

КРОПАТЬ *што*, рабіць памалу і няўмела, пыкаць, карпаць, кешкаць, пэцкаць, партоліць.

КРОПОТЛИВО, пыкліва, карпліва.

КРОПИТЬ *што чым*, крапіць, акрапляць, кропіць, крапаць, крапіла, крапільніца, кропля, крапля.

КРОПКИЙ, крохкі. *Крохкая* зялеза.

КРОТКИЙ *аб чалавеку*, піхі, скромны, няярплівы; лагодны, лагодзіць, лагодлівасьць, лагода; рахманы, рахманасьць, рахманіць, рахманлівасьць.

КРОТ *м.* зьвярок Talpa europaea; крот,

КРОХА *жс.* драбок, драбінка; крыха, крохатка, крыхаць, крышка; махатка; грудка.

КРОХОТНЫЙ, дробны, маханькі, крыхатны, крыхатка.

КРОШИТЬ *што*, крышыць, крышыцца.

КРОШИЛО, паставец да крышэньня; крышыльня.

КРОШЕВО, крышыва, крышанка.

КРУГ *м.* круг, кружок, кружочак, кругом, круглы, круглаваты, круглаты, круглавацік, кругласьць, круглянасьць, кругліць, круглець, клугляк, кругліня, кругавіна, кругавы, кругоўчына. *Круг, абвод, акружнасьць, circuli s.* Кругомъ круг окрочивъ около престола (*Жыць. Ніф. XIII ст.*). Отласъ турски круги серебряны. Круг нябесны. Небесному кругу верхотворче Господи (*Ирмол. 1250 г.*). С небесных кроуг Гаоўрииль слетев (*Рум. м. XV ст.*). Зодзіяк або зьвярынец нябесны. Кругживотный (*Срезн.*). Круг сонечны, гадавы аварот зямлі наўкол сонца. *Царк.:* Сонечны круг 28 гадоў, пасья праходу якіх ізноў паўтараецца парадак тыднёвых літар. Круг месячны, месячны аварот месіка наўкол зямлі. *Царк.:* Месячны круг, 19 гадоў, пасья якіх маладзік вяртаецца на папярэднія дні году. Месячныя круга прочитал (*Чэцья; Срезн.*). Круг царкоўны, парадак службаў на цэлы год. *Гаворачы аб людзях, кола, таварыства, кампанія.*

Запытаўся каравай вясельнага кола:

А дзе-ж тут дарожка ад печы да стола.
(*Крачк. стр. 45.*)

Круг, калясо, кола: Кола ганчарнае. Кола ў павозцы.

КРУГОВРАЩЕНИЕ *ср.* кругаварот, кругаваротны.

КРУГОЗОР *м.* сьветагляд.

КРУГОВОЙ, наўкольны. Наўкольная п'рука.

КРУЖИТЬ, рабіць круг; Зямля *кружыць* голуб *кружыць*, віецца кругом; *Табака гарэлка кружыць галаву*. **Кружыць**, **кружыцца**, **кружэньне**. *Кружэньне галавы*.

КРУЖЕВО, рубкаваная (плеченая кручком з нітак) узорыстая стужка; **карунка**, **фарбота фарботка**, **анталяжа**. *Анталяжамі* называюць белыя, ценкія пляцёнкі, якія служаць да абшывання бялізны, чанцоў і інш. *Карункамі і фарботамі*,—пляцёнкі служаць да аздобы вопраткі, прычым *фарботы* рожняцца ад карунак колёровымі ўзорамі або аздобамі з камянёў і бліскучак ды махрыстым брыжом. Прыкладам, росшыўка у наўлечцы *карунковая*, але посьцілка якая абшыта карункой з кутасікамі будзе ўжо *фарботная*,—*фарбота*.

КРУЖКА ж кубак, **конаўка**. 1

КРУМЗА ж. зялезны крук які злучае штэмпаль („поршень“) з цягой; **кавяла**.

КРУЖИТЬ, кружыць, каламесіць.

КРУПА ж. крупы, **крупіна**, **крупінка**; **крупіць**, **крупнік**, **крупеня**, страва з круп.

КРУПЧАТЫЙ, **крупаваты**; **крупаватка**, мука буйна молатая.

КРУПНЫЙ, буйны, буйнець, буйніна, буйнаваты.

КРУП м. лек. дзіцячая хвароба; **круп**.

КРУТИТЬ што, круціць, **вярцець**. *Аб нітках—сучыць. Аб вяроўках—віць. Круціць галавой, духамі. Круціць машыну, корбу, дзірку сьвярлом. Верціць вецер пыл па вуліцы. Верціць у руках мыла. Круці-вярці, а трэба памярці. Ен хоча скруціць пазычаныя ў мяне грошы. Круцель, тое што зьверчана, скручана з чагосьці і тое, што „скручана“, неаддадзена. Крынджы, крынджолы, рэчы гнутыя, кручаныя.*

КРУТОЙ, крэпка зьвіты, зсучаны; тугі, **сукраты**. *Туга зьвітая вяроўка. Пасукраныя ніткі,—перасучаныя. Густы, ня рэдкі: густы; аб яйках—на цьвёрда, цьвёрда, не наўзьмяч; аб цесьце—тугое. Туга замешаны хлеб. Не пахоны, не палогі—*

прытны, стромкі. *Стромкі, прыткі бераг ракі. Прытная сустромная гара.* Гарачы, гарачага характару, ўдачы—**прыткі.**

КРУТИЗНА, КРУТЬ, прыць, прытнасьць, прытны; сустромы, сустромны, стромкі.

КРУЧИНА ж. маркота, маркотнасьць, маркотны, маркоціцца. *Маркота сэрца гложэ.*

КРУШЕНИЕ ср. скрушня, скрушыць. *Скрушыліся ўсе мае надзеі. Скруша сталася: разьбіліся ганкі. Скруша ўсёй справе.*

КРЫЖОВНИК, расьціна і ягада; агрэст, агрэсьнік, агрэставы.

КРЫЛО ср. крыло, скрыло, крыльлі скрыльлі, скрылатка; **скрыль**, крыло пчалінай вузы; **крыльцы, скрыльцы.** Больш згодна з духам нашай мовы і больш маючае апраўданьне ў старой літэратуры форма *скрыло*, нячым *крыло*.

КРЫЛЬЦО КРЫЛЕЧКО ср. прысенак, прысенцы; **ганак.** Ганак, слова запазычанае з польскага, а палякі яго запазычылі ў немцаў. Народнае наша: *прысенак*, слова вельмі прыгожае і дацэтнае.

КРЫЛѢТЬ, расьціць лёткі, крыльлі; падрастаць; **крыяць, акрыяць.** *Лягчэй будзе калі ўжо дзеці акрыяюць. Акрыяў надзеяй. Курчаты ўжо крыяюць.*

КРЫЛОРУКІЯ жывелы, крыланы. Да крыланоў належаць кажаны.

КРЫСА ж. зьвярок пац, пацук, пацукі, пацучыны.

КРЫТЬ што, крыць, крыцца.

КРЫША ж. страхы, дах, строп. *Строп нябесны.*

КРПѢКІЙ агульн. слав. крэпкі, крэпка, крапчэй, крэпасць, крапіць, крапіцца, крэпнуць; моцны, мацнець, мацаваць, мацунак, мацар, мацней.

КРѢПОСТНОЙ, прыгонны, прыгоннік, прыгоншчына.

КРѢПИТЕЛЬНЫЙ, змацоўны, змацняючы.

КРЮК *м.* крук, крукі, крукаваты, кручкаваты, кручнік; гак.

КРЯЖ, цьвёрдая асобная часць чого, якая сама па сабе становіць цэласць; **скрыж**, **скрыжаваты**, **скрыжэль**; **крач**, **крачаваты**; **карга**, **каржысты**, **каржак**.

КРЯКАТЬ, **каркаць**, **гаргаць**, **гракаць**.

КРЯК *м.* жабяя ікра; **кракавіны**, **кракацьцё**.

КРЯЧИТЬ, **кярэчыць**, **кярэчыцца**.

КРЯХТѢТЬ, **крактаць**, **крэнкаць**.

КСЁНДЗ *м.* каталіцкі сьвятар; **ксёндз**, **ксяндзоўскі**. Ксёндз, польская форма, наша старая форма: „князь“; у нас так даўней і называлі ксяндзоў „князімі“. *Князь біскуп, князь пробашч.*

КСТАТИ *присл.* дарэчы, ўсамчас. *Дарэчы скажу вам ужо аб сваёй бядзе. Калі памер бацька недарэчы і матка. Усамчас прыйшоў ты. Усамчас будзь сказана.*

КТИТОР *м.* грэцк. апякун над цэрквай; **патран**, **калятар**, **кцітар**.

КТО *заімак, хто, хтось, хтосьці. Хто ідзе? Каб хто ведаў як я абедаў; ніхто няведае як худака абедае. Хтось тут быў. Хтосьці, кагосьці шукае. Бяжы за ім, нет ведама за кім. Хто куды каторы.*

КТОМУ *присл.* датаго, датаго-ж. *Датаго-ж ён і дурань. Датаго скажу табе.*

КУАФЮРА *ж. фр.* вычурная прычэска; **прычэска**, **прычасаньне**.

КУБЫШКА *ж.* вузкагорлы гаршчок з перахватам ў шыі; **гарлач**, **гарлачык**.

КУБАРЬ *м.* пусты клуб з дзірой у баку, які пускаюць дзеці для забавы; **жэўжлік**, **жэўжык**; **порплік**, **ваўчок**.

КУБ *м.* перагонная судзіна; **алембік**, бывае рознай вялічыні і выгляду. *У гэамэтрыі простакутнае, роўнастароннае цэла абмежанае шасьцю роўнымі*

чатыракутнікамі; шасцісьцен. У матэматыцы
сумма ад памножання кожнай лічбы двойчы на ся-
бе: 64 куб 4-х; куб, кубічны.

КУВШИН, гліняная судзіна; стаўбун, стаўбунец.
стаўбунчык; жбан, жбанок, жбанчык, жбанец.

КУВЫРНУТЬ што, каго; кульнуць, куляць,
куляцца.

КУДА прысл. куды, кудой. Куды ідзе? Куды
вецер вее. Куды я туды і ён. Кудой ты запа-
дзеў мае рукавіцы. Куды хто, а я дамоў. Кудой
дарога ў горад.

КУДАКАТЬ, крычаць як курыца; кудактаць, ку-
дакча. Яйкі нясу, верна служу, спраў мне—хоць
хадак.

КУДЕЛЬ ж. вычасаны на прадзіва лён; кудзеля,
кудзелька, кудзельны; мычка, кудзеля з воўны.

*Пасіся бычку, спраду мычку,
Старому дзедку на рукавічку.*

(Р. 8-9 стр. 146).

КУДРИ м. мн. курчавыя валасы, курчавае пасмо
валасоў; курчкі, курчавы, курчавець; кутры, кут-
рацца; сукро, сукраваты, сукрасьні; кугры, куг-
равы кугравець.

*Валахатая галованька
Уся ў сукры павілася. (Друя).*

КУДРЯВЫЙ, курчавы, кугравы, сукравы, кут-
равы.

КУДРАВИТЬ воўну, куграць.

КУДЕСИТЬ, пракудзіць.

КУДЕСНИК м. знахар, вядзьмак.

КУЗНЕЦ м. каваль, кавальства, кавець, ка-
вальскі; кавальня, зялезны скрыжэль на якім ку-
юць.

КУЗНЕЧИК м. жамравік *Grillus*; конік, пружік,
связаўшчэль.

КУЗНИЦА ж. кузьня,

КУЗОВ м. кодаб. *Кодаб вадаплава, карэты.*

КУКИШ м. фіга, кукіш, дуля.

КУКЛА *ж.* лялька.

КУКОЛКА *ж.* жамярыца ў пэрыёд апошняй стадзіі свайго разьвіцьця; першая—*яечка*, другая—*вусень*, *вусьніца*, трэцяя—*каўшак*, *каўшанка*, чацьвертая—*мятлік*.

КУКОРАЧ *прysl.* кукарэчмя, ад „кукры“ часьць нагі ад клуба да калена.

КУКУРУЗА *ж.* расьціна *Zea mais*; *какорыца*.

КУКУШКА *ж.* птах *Cuculus canorus*; *зязюля*.

КУЛАК *м.* агульн. *слав.*; кулак, кулачок, кулачыць.

КУЛЕБЯКА *ж.* пірог кіслага цеста с кашай, капустай, мясам; кулеш.

КУЛИНАРНЫЙ *лац.* датычны стравы і яе прыгатаваньня; кулінарны.

КУЛИСА *ж.* *фр.* адна з абцягнутых палатном і размаляваных бочных рам у тэатры; куліса, кулісы.

КУЛИЧЬ, вялікодны пірог з прыправамі; баба, бабка.

КУЛЬ *м.* рагожавы мех; *рагазень*. Па нашаму *куль* зьвязка саломы.

КУЛЁК *м.* мяшок, торба з пакрыўкай і завязкай, можа быць шыта з рагазы, бяросты ці палатна; *клунак*. Ён убіў у неба гвозд, навесіў свой *клунак* (*Сержп. стр. 1*). *Клункі з таварамі злажы у лубянку. Ўзяў клунак на плечы і пашоў ў дарогу.*

КУЛЬМИНАЦІЯ *сьвятла. лац.* мейсца дасьціжэньня найбольшай вышыні; *прыцін*, *кульмінація*.

КУЛЬТУРА *ж.* *фр.* выраб зямлі і дагляд за расьціной; асьвета, адукація, культура, культурны.

КУМИР *м.* выябражэньне постаці паганскага бо-жышча; *стод*, *балван*, *балвахвальнік*.

КУМ *м.* **КУМА** *ж.* кстоўны, хросны бацька, матка; кум, кума, кумаваць кумоўства, кумотра. *Иже поимеш куметру (Срезн.).*

КУНА *ж.* зьвярок *Mustela*; *куніца*, *кунічнік*; *кунець* пасья ліняньня абрастаць поўсьцю, дабрэць,

папраўляцца; **куняць**, ківаць носам, дрэмлючы ківацца.

КУПАТЬ *каго*, панураць у ваду; **купаць**, купеля, купелька, купелішча, купаньне.

А дзе тое купелішча што голуб купаўся,

А дзе тая дзяўчына з якой я кахаўся.

(Дзіна).

КУНСТКАМЕРА *ж. нямец.* музэй.

КУНСТШТИК *м. нямец.* штука.

КУПЕЦ *м.* купец, купецтва, купецкі, купляць, купля, купленік.

КУПЛЕТ *м. фр.* прыпеўка.

КУПОЛ *м.* копула, баня.

КУПОН *м, фр.* адрэзак, часьць білета або бонды ці акціі; купон.

КУПОРИТЬ *бутэлькі, каркаваць, закарковываць.*

КУПОРОС *м.* агульная названьне сярчана-кіслых мэталічных соляў; купарвас.

КУРЯЖИТЬ *каго фр.* кубрыць (Смл.).

КУРЯЖИТЬСЯ, кубырыцца, закубырыўся, закубырсьціўся; карэжыцца.

КУРАТОР *м. лац.* апякун.

КУРГАН *м. татар.* валатоўка, валотаўка.

КУРГУЗЫЙ, куртаты.

КУРЫТЬ, дыміць, чадзіць, пыліць; дыміць, дымна, дымны.

КУРИТЕЛЬ, курэц, курэцкі.

КУРИЦА *ж.* курыца, курачы.

КУРНЫКАТЬ, курняўкаць.

КУРС *м. фр.* кругабег.

КУРСИВ *м.* крывыя друкарскія літары; курсыў.

КУРТИЗАНКА *ж. фр.* жанка благой кандыціі.

КУРТАЖ *м. італьян., лажа, літкуп.*

КУРТИНА *ж. фр.* завеска, застаўка рамай абцягнута палатном ў глыбі сцэны; **куртына**.

КУРЯТНИК *ж.* хлявок для курэй; **курынец**.

КУРЬЕЗ *м. фр.* што колечы дзіўнае і забаўнае; **пракуда, пракуднік**.

КУРЬЕЗНЫЙ, **пракудны**.

КУРЬЕР *м.* ганец.

КУСАТЬ *агульн. слав.* кусаць, кусаньне, **кусьлівы, кусака, кус, кусок, кусацца**.

КУСОК *м.* кус, кусок; **кавалак**. Кусок тканіны—**скупат, скупаць; скупатаць, рваць, дзерці**.

КУСТ *м.* куст, кусток, **кустовы**.

КУСТОВНИК *м.* кустняк.

КУСТАРНЫЙ *выраб.* дамаробны, дамаробства, дамаробніцкі.

КУТАТЬ, **закрываць, агартаць; атуляць, хутаць**.

КУТЕРМА *ж. татар.* завіруха, склока, **ростырга**.

КУТИТЬ *аб ветру;* кружыць, круціць, **вярцець; клочыць; аб чалавеку:** мантажыць, **заматыжыцца; лайдачыць, лайдацкі, лайдацтва, лайдак**.

КУТІЯ, КУТЬЯ *ж.* куцьця, каша пшанічная або ячная ці іншая, з сытой.

КУТУЗ, падушачка на якой плятуць анталяжы; **кавалерчык**.

КУТУЗКА *ж.* вязьніца.

КУТЫРЬ *м.* жалудак жвучых жывёлаў; **пехцяр**.

КУХАРИТЬ, **кухмарыць, кухар, кухарка**.

КУХНЯ *ж. ням.* варыўня, **пякарня**.

КУЦЫЙ, **куртаты, курта, куртацік**.

КУЧЕРЬ, хто кіруе запрэжанымі конямі; **павозьнік, павозчык**.

КУЧЕРЯВЫЙ, *црк.* **курчавы**.

КУШАК *м.* шырокая стуга ці палотнішча тканіны спаясывацца; **паяс, паясны, паясок**.

КУШАТЬ *што, есьць.* Па нашаму *кушаць*, знача пробаваць, смакаваць але ня есьць. *Я толькі пакушаю, а есьці ня буду.*

КУШАНЬЕ *ср. ежа, страва.*

КУШЕТКА *ж. фр.; софка.*

КУЩА *ж. намёт.*

КУЩИ *жыдоўскае веснавое сьвята; кучкі.*

КЪ СОЖАЛЕНІЮ, насужаль, нажалъ.

Л.

ЛАБАЗ *м. мучная і крупяная крама; крама дзе прадаюць емінныя тавары; ятка, ятковы, ятковоц, ятны.*

ЛАБИРИНТ *м. грэцк. заблутаныя ходы, дарожкі, пераходы, мейсца адкуль трудна выйсьці; лабірынт.*

ЛАБОРАТОРІЯ *ж. лац. працоўня для хімічных работ; лабораторія.*

ЛАВА *ж. рожная мяшаніна растопленых горнакамянных парод, якая выцякае з агнепыхлівых гор; лавіца.*

ЛАВА *ж. лава, лаўка; тоўстая шырокая дашка ўздож сьцяны да седзіва.*

ЛАВИРОВАТЬ, ісьці пад парусамі супроць ветру; лавіраваць.

ЛАВКА *ж. крама, крамнік, крамны.*

ЛАВРА *ж. вялікі многалюдны манастыр.*

ЛАВР *м. дрэўца Laugus; бабковоц, ляўр.*

ЛАГЕР *м. ням. вайсковы стан, табар.*

ЛАГОВКА *ж. дуплянка з дном, верхам і ручкай; ражка.*

ЛАДОН, пахучы карэнь які ўжываюць ла кадзіла; ладан, цімьян.

ЛАДОНКА *ж. мяшэчак з-ладанам ці якой коле-чы сьвятасьцю ношаны на шыі; кудменчык.*

ЛАДОНЬ *ж.* унутрамная старана рукі, якая зьвернута „да лона“, грудзей; далоня, далонны. У нас гаворыцца: *ладкі біць*, але гэта не ад далоней паходзіць, а ад „лад“, тэмпо; ладкі выбіваюць пад скокі, песьні, рэцытацію.

ЛАДЬЯ *ж.* вялікая лодка; лодзь, ладзявы.

ЛАЗАРЕТ *м.* (ад св. Лазара), лячомніца, шпіталь; лазарэт.

ЛАЗЕЙКА *ж.* дзіра, мейса для пералазу; пералаз.

ЛАЗУРЬ, сьветла-сіняя барва; блакіт, блакітны.

ЛАЗУТЧИК *м.* той хто сочыць, шпігуе; зьвед, зьведчык, вызьведчык; асочнік.

ЛАЙ сабачы крык, брэх, брэхат, брахня; зьвяга, зьвягаць, дзяўкаць.

ЛАЙКА, мяккога вырабу сабачая скура.

ЛАКЕЙ *м. фр.* слугар, паслугач пры сталае; стольчы.

ЛАКИРОВАТЬ *што*, пакрываць лякам, прыдаваць полыск; лякіраваць, лякіроўнік, лякір.

ЛАКМУС *м.* фарба расьцінная якая чырванее ад кіслацяў; лакмус, лякмусовы.

ЛАКОМЫЙ, ласы, ласунок, ласун, ласік, ласунак, ласаваць: лакаткі, лакатнік.

ЛАКОНИЗМ, *м.* кароткі і моцны выслоў; ляканізм, ляканічны.

ЛАКРЫЦА *ж.* расьціна *Glicyrthira glabra*; люк-рэція.

ЛАМПА *ж. ням.* лянпа, лянповы, лянпка.

ЛАМПАС *м. ням.* шырокая нашыўка другога колеру нанагавіцы; нашытні.

ЛАНДЫШ *м.* расьціна *Convallaria majalis*; краспак; цімьян; тымянка?

ЛАНИТА *ж.* шчака, скронь.

ЛАНЦЕТ *м.* тонкі абастаронна востры ножык; лянцэт.

ЛАПА *ж.* ступня з пальцями ў чатыраногіх і птушак; лапа, лапка, лапыры, лапырысты, лапыр.

ЛАПОТЬ *м.* кароткі абутак на нагу да шчыка-латак, бываюць робленыя з лазовай або ліповай кары „лута“—**лапаць**: падношаны і зношаны лапаць—**ато-пак**; робляныя з тоўстага скурата—**пасталы**; з кажуха, поўсьцю ў сярэдзіну **капсьні**—**копсьці**; з пяньковых вяровачак—**курпы**, **курплі**; падшытыя скурай лутковыя ці іншыя лапці—**лабакі**; робленыя з прущыя „батаўя“—**баталы**; баталы робяцца даволі глыбокія, вышэй ішчыкалаткі; лутковыя лапці якія нямаюць падэшвы—**каверзьні**. *Лапаць знай лапця, а бот бота. Блутае, бытцам кашу ў лапці абувае. Не злутаўшы лык, не пляці лапцяў.*

ЛАПТА *ж.* вясельца якім бьюць па кочаўцы і сама гуля; **пераймень**, **пераймо**.

ЛАПША *ж.* крышаная цеста на страву доўгімі рэзкамі; **макарон**; **разанцы**.

ЛАРЬ *м.* скрыня, скрынка, **скрыначка**; калі акаваная зялезам—**каўчаг**.

ЛАРЕЦ *м.* коўчык; **шкатула**, **шкатулка**.

ЛАСКАТЬ *каго*, абходзіцца з кім ветліва, выказваць сардэчны спогад, прыхільнасьць, мілаваць; **песьціць**, **кукобіць**, **кунежыць**, **галубіць**, **гласьціць**, **ласьціць**.

ЛАСКАТЬСЯ, *каму каля каго*; **ласціцца**, **ласьціць**, **песьціцца**, **кунежыцца**, **галубіцца**.

ЛАСКАНІЕ *ср.* пешчаньне, кунежаньне, кукобленьне, галубленьне; **гласьціцца**.

ЛАСКАТЕЛЬНЫЙ, **гласьлівы**, **кунежлівы**, **кукоблівы**, **песьцьлівы**.

ЛАСКОВЫЙ, **ветлівы**, **прыхільны**.

ЛАСТОЧКА *ж.* пташка Hirundo; **ластка**, **ласта-віца**, **ласьвіца**, **ластаўка**. *Голуб і ластаўка Божыя птушкі. Хто зрые гняздо ластаўкі ў таго будзе рабацьце на твары. То не ластавіца па-*

лѣтуе. — наша гаспадынька паходжуе. Ранная ласьвіца, Божы пасол.

ЛАТУНЬ *ж.* жоўтая медзь, мяшаніна медзі з цынай; **мосяж, масяжовы.**

ЛАТЫ *ж. мн.* металічная, зазвычай сталёвая вопратка; **броня.** Сунэльна каваная броня—*панцыр*; сталёвая сетка кашуляй—*кальчуга*; са сталёвых бляшак лускай нашытых на скуру—*куян, куяк*; з дрэўляных дручкоў круг стану і з каваным наплечнікам—*калантыр, калантач, калатыр.*

ЛАТЫНЬ *ж.* лацінская мова і граматынасьць; **лаціна, лацічына.**

ЛАФА *ж.* удача, шчасьце; **лахва.**

ЛАФЕТ *м.* гарматны паставец.

ЛАЦКАН *м. ням.* адвароты на грудзях ў дубальтоўнай вопратцы, **закарвашы.** Закарвашы *грудныя і рукаўныя* калі рукавы адагнутыя маюць канцы. *Наш паніч заўсёды носіць кветку ў закарвашы.*

ЛАЧУГА, ЛАЧУЖКА *ж.* чуваш. халужка. *Жыў ён у ліхой халужцы, на канцы вёскі. Стаіць сабе халужка на курыннай ножцы (Саколка).*

ЛАЯТЬ, крычаць як сабака; **гаўкаць, дзяўкаць; брахаць, брэша, брэх, брэхча, брахтун, брахун, брахунец, брахлівы; зьвягаць, зьвягае, зьвягча.** *Дзяўкаць, адпавядае рас. „тявкать“. А сучачка дзяў, дзяў! Воўк сабакі не баіцца, ды зьвягі ня любіць. Брэша як сабака. Брахлівага сабакі ніхто не баіцца.*

ЛГАТЬ *каму што,* ілгаць, хлусіць, маніць, клюдзіць. *Ілгаць, гаварыць няпраўду, сьвядома перакручаць праўду. Хлусіць, маніць, лгаць жартуючы, насьміхаючыся, выдумляючы няпраўду цікавую, або забаўную; памыляць каго колечы маной. Мана, безпадстаўная няпраўда, лганьне, чыста здуманае здарэньне, фантазія. Клюдзіць, крывіць выкручацца няпраўдай, мыляючы слухача фальшывымі або падтасаванымі даннымі; гавораць аб заблутаным зайчым тропе „накладжана“, „накладжаны сьлед“, зблутаны. Ужываецца такжа ў значэньні крывадушыць. Клюдзіць дзеўка, праўды ня кажа.*

ЛЕБЕДА *ж.* расыціна *Atriplex*; лабада, лабадоўнік, лабоднік.

ЛЕБЕДЬ *м.* водны птах *Cygnus*; лебядзь, лебядзёк, лябедзька, *м.*; лябёдка *ж.*, лебядзіны. Архаічн.: лабудзь.

ЛЕБЕЗИТЬ, падлазіць, лашчыцца; пахлебаваць, пахлебнік, пахлебчык; маслыжыць, хлусьціцца, хлусьцень, хлусьва.

ЛЕВІАӨАН *м.* црк. мітычная рыба; левіятан.

ЛЕВ *м.* **ЛЬВИЦА** *ж.* звер *Felis leo*; леў *м.* львіца *ж.* львіны.

ЛЕВШАК *ж.* манькут, ляўша.

ЛЕГАЛЬНЫЙ *лац.* праўны, прававіты.

ЛЕГАТ *м.* *лац.* пасол.

ЛЕНЕНДА *ж.* *лац.* перасказ аб даўным здарэньні; пагудка, багудка, показка. Апошняя, показка, апавяданьне з маральным вывадам.

ЛЕГИОН *м.* *лац.* у стараветным лацінскім ліку—сто тысяч, а часам і мільён—**цэма**; сабраньне вайсковых—полк.

ЛЕГИТИМІЗМ *м.* *лац.* дынастызм, радаводзтва. Тэрыторыяльныя прэтэнсіі дзяржаў на аснове дынастычных правоў.

ЛЕГКИЙ *агульн. слав.* лёгкі, лёгкасьць, лёганькі, легкаваты, легката, лягчэць. У значэньні лёгкага выпаўненьня: *лацьва, лацьвей. Лацьвей яму чым мне гэта рабіць. Лацьва табе казаць гэта.*

ЛЕГКОВЪРНЫЙ, лацьваверны, лацьвав рчасць.

ЛЕГКОМЫСЛЕННЫЙ, лёгкадумлівы, нябачлівы.

ЛЕГЧАТЬ, валошыць, выкладаць; аб птушках—каплуніць.

ЛЁД *м.* мёрзлая вада; лёд, лядавы, ледзянец, лядавіты, лядзянка, ледзіна.

ЛЕДЕНЕЦ *м.* цукерак з топленага цукру; лядунец, лядунцы.

ЛЕДНИК *м.* склеп з лёдам; лядоўня, лядавенька.

ЛЕДОКОЛ *м.* ледалом.

ЛЕДЕНЪТЬ, ледавець.

ЛЕЖАТЬ *агульн. слав.* ляжаць, ляжаньне; лягаць, лягай *зн.* лажыся; ляжачы, ляжак, лежлівы, лежань, лежабок.

ЛЕЗВЕЕ, ЛЕЗВІЕ, вострыва нажа; лязо, лязовы; лязоваць, вастрыць на рэмяню.

ЛЕЙБ *ням.* тэрмін да адзначанья прыналежнасці да асобы пануючага: *лейб-гвардзія, лейб-гусары, лейб-медык* і інш.

ЛЕЙТЕНАНТ *м. ням.* другі афіцэрскі чын, роўны капітану.

ЛЕКАЛО *ср.* вырэзка для зьнешніх абрысаў рэчы; крывая лінейка для крывалінейнага крэсьленьня; *пастатка, пастак.* *Вырэж сабе пастатку нагі да крэсла з ценкай дашчэчкі. Сталярскія пастакі.*

ЛЕКАРЬ *м.* першая вучоная ступеня якую атрымліваюць у Расіі студэнты мэдычнага інстытуту, другая—*доктар мэдыцыны.* У нас лекарам называюць ўсякага доктара, які „лечыць“.

ЛЕКАРСТВО *ср.* усякае знадабьбе якое служыць да лячэньня; *лякарства.* *Архаічн. і народн.* зельле.

ЛЕКСИКОН *м.* слоўнік.

ЛЕКТОР *м. фр.* той хто чытае лекцыі; *лектар.*

ЛЕЛЕЯТЬ *каго,* пеягаваць.

ЛЕМЕХ *м.* сашнік; *лемеш, лемяшы.*

ЛЕН *м. ням.* князства незалежнае уходзячае ў склад дзяржавы на вядомых варунках; *лен, ленны, леннае права.*

ЛЕНТА *ж.* тасемка; *стуга, стужка, стужачка, стужкавісты.*

ЛЕН *м.* расьціна *Linum utitativum;* лён, лянок, лёнчык, ільны, ільняны.

ЛЕОПАРД *м.* зьвер *Felis pardus;* *леопард.*

ЛЕПЕСТОК *м.* лісьцік кветкі; *пялюсток, пялюстковы.*

ЛЕПЕТАТЬ *што,* гаварыць па дзіцячаму; *зю-*

каць, зюзюкаць; аб узрослых якія не выразна гавораць са страху ці іншых прычын; бэнькаць, бэнькае; лапатаць, лапуча, лапатун.

ЛЕПЕТ *дзіцячы; зюзюканьне.*

ЛЕПЕТУН *аб дзіцяці; зюзюкала, зюзюлёк; аб узрослых, лапатун.*

ЛЕПЕТУХ *м. тэхн. прылада пры кошы над жарнаком у млыне; лапацень. Лапуча як лапацень у млыне.*

ЛЕПЁШКА *ж. плосмы кружок з цеста; блінец, блінок, блінчык; блін з маслам—кныш; прэсны блінец, посны, з вады і мукі—какора; злепачак лярства—пігулка, камолка.*

ЛЕПТА *ж. жыд. старажыдоўская дробная манэта, лепта, шэляг.*

ЛЕСТЬ *ж. пахлебства, пахлебнік, пахлебца, пахлебляць. Пахлебствам бярэ. Гэта пахлебляе мне; лёстка, лёстачкі. Лёстачкамі душу вымаг.*

ЛЕСТНЫЙ, пахлебны, лёстны. *Лёстнае слова, што туман у вочы.*

ЛЕСТЕЦ, ЛЬСТЕЦ, пахлебчык, пахлебнік, лёстнік—ніца,

ЛЕТАРГІЯ *ж. сонная хвароба, доўгае абміраньне; апомерць. Мая сястра ляжала два тыдні ў апомерці.*

ЛЕТАТЬ *агульн. слав. лётаць, лётае, ляцець, лётаньне, лёт, лётка, лётны, лёцік.*

ЛЕТАТЕЛЬ, лятун, лятунец, палятун, палятуха.

ЛЕТУЧЕСТЬ, ласьцівасьць лёгка вытыхаючага; лёткасьць. *Лёткае мазь.*

ЛЕТУЧКА *ж. спавестка раздаваная на вуліцах; лятучка.*

ЛЕТУЧАЯ МЫШЬ, кажан.

ЛЖЕСВИДѢТЕЛЬ, крывасьветнік, крывасьветчыць.

ЛЖЕЦ, ілгун, лгач, лыгмар.

ЛИБО, або, леда, ледаяк, ледахто, ледадзе;

абыдзе, абыкалі, абыкуды, абыхто, абыяк, абышто; люба.

*Люба Ціхоня ўтаніся,
Люба Ціхоня дзе дзенься. (Безс. 38).*

ЛИБЕРАЛ *м. фр.* палітычны вольнадумец.

ЛИБИЛО *ср.* прынада для ракаў; прынутка. *У той час рыбаки нуцілі ракі.*

ЛИБРЕТО *ср. нескл. італьян.,* скарот зместу оперы балету.

ЛИВЕНЬ, улеўны дождж; улева, хляба, плюхаць.

ЛИВЕР *м. ням.* каўбаса з мясных пацяробкаў, драмезіва, драмязы; **драмязоўка**, **вантробная**, **вантрабянка**. Назоў гэтай каўбасы, **драмезаўка**, запісаны ад плытнікаў спад Вяліжа.

ЛИВРЕЯ *ж. фр.* вопратка слугара, прыстольніка; лібэрыя, барва.

ЛИГА *ж. фр.* лучнасьць.

ЛИГАТУРА *ж.* мяшаніна мэталю; сколікасьць дамешкі другіх мэталю да золата; **лігатура**. *У серабрэ 84-й пробы 12 часьцей лігатуры.*

ЛИГОМИНА *ж. фр.;* лагодункі.

ЛИДІЙСКІЙ КАМЕНЬ, пробны камень.

ЛИЗАТЬ *аг. слав.* лізаць, лізаньне, лізун, лізунок; лізунец, эпітэт языка, язык.

ЛИКВИДАЦІЯ, *ж. фр.,* квітацыя, квітунак, квітаваць. *Сквітаваў я сваю гаспадарку. Сквітавалі ўжо купцы свой тартак.*

ЛИКЕР *м. фр.* густа-салодкая гарэлка; **лікер**. Гарэлку разрожняюць так: **ташчанка**, чыстая, нісчымная гарэлка; **карэнаўка**, запраўляная каранямі, але горкая; **салодаўка**, **мядоўка**, салодкая гарэлка.

ЛИКОВАТЬ, весяліцца.

ЛИК *м.* аблічча, твар. *Добры с твару ды душа татара. Хорошы абліччам. З упуду на ім аблічча няма..*

ЛИЛОВЫЙ *колер.* лільёвы.

ЛИМАН *м. укр.* суток ракі; **рыга**.

ЛИМОН *плод дрэва Citrus medica; цытрына, цытрыновы.*

ЛИМОНАД *м. вада з цытрыновым сокам; ліманада; фруктоўка.*

ЛИМФА *ж, лац.* белая кроў, малачко з якога творацца кроў; **пасака**.

ЛИМФАТИЧЕСКІЯ СОСУДЫ, *пасачныя начыньні.*

ЛИНГВИСТИКА *ж. лац.* моваведаньне.

ЛИНІЯ *ж., лінія, лінаваць, лінаваны; лінар—рка, дашчэчка да лінаваньня.*

ЛИНЕЙНАЯ мера, *паўздоўжная.*

ЛИНЯТЬ, *траціць валасы або пёры на зьмену новых; ліняць, лінявы, ліняе.*

ЛИНЯТЬ *аб барве, колеры; блекнуць, блеклы; сьвянуць, сьвяны. Пасьвялі вочкі, наблеклі шчокі. Сіняя фарба сьвяне ад сонца.*

ЛИПА *ж. дрэва Tilia; ліпа, ліповы.*

ЛИПНУТЬ, *клеіцца; ліпнуць, ліпне, ліпкі.*

ЛИРИЧЕСКИЙ *аб паэзіі, паэзія у якой пераважае пачуцьцё пад дзействам, не эпічная паэзія; лірычны.*

ЛИСА *ж. зьвярок Canis vulpis; ліс, лісіца, лісі; лісіца прыкідацца добрым хітруючы, прыміляцца.*

ЛИСТ *м. зелень на дрэвах і травах, акром пнішча і сьцібла; лісьць, лісьцясты, лісьцё, лісьцяваты.*

ЛИСТВЕННЫЙ, *лісьцясты, лісьцёўнік.*

ЛИСТВА, *лісьцё.*

ЛИСТВЕННИЦА, *хвоя, хвойка, хваёвы.*

ЛИСТ мера, *аркуш. Аркуш паперы, бляхі, шкла.*

ЛИТАВРА *ж. адмена бубна; мядзяны кацёл паўклубам, абцягнены скурай; літаўра, таламбас.*

ЛИТЕЙНЫЙ, *лівецкі, лівец; літнік, хто адлівае з мэталю.*

ЛИТЪРЪ *жс.* пісарскі і друкарскі знак з альфату; *літарна*, *літарны*.

ЛИТЕРАТУРА *жс. лац.* пісьменніцтва, пісьменнік, пісьменніцкі.

ЛИТІЯ *жс. црк.* маленьне за памершых; *ліція*.

ЛИТОГРАФІЯ *жс.* літаграфія, літаграфічны, літаграфавачь, літаграф.

ЛИТОНЬЯ *жс.* трэцьці жалудак у жвуноў; *кнігі*.

ЛИТЬ *агульн. слав.* ліць, літы, ліцца, ліцьцё, літны.

ЛИФ *м. фр.* станік.

ЛИХОИМСТВО, хабарніцтва, падкупнасьць.

ЛИХОРАДКА *жс.* лёгкае агульнае запаленьне крыві; *трасавіца*, *трасца*; *скалодаўка*; *скалодзіць*. Адна з дванадцці сясьцёр-хвароб упамінаных у замаўляньнях:—*трасавіца*, *агнявіца*, *зябавіца*, *гнятавіца*, *кархавіца*, *глухавіца*, *ламавіца*, *пухлявіца*, *жаўтавіца*, *старгавіца*, *глядавіца*, *нявідуха*.

ЛИЦЕ, **ЛИЦО**, прэдня часьць галавы чалавека; *твар*, *тварок*, *тварны*; *аблічча*; у значэньні асобнага чалавека, асоба; лепшая прэдня старана якой рэчы: *від*, *выгляд*. *На від сукно нішто сабе. Пагардліва*; *морда*, *музро*; *жартліва*; *мордка*, *мордачка*.

ЛИЦЕВОЙ, аб чалавечым абліччы, аблічны; аб паказна і добрай старане рэчы, аказная, відавая. У гэтай рэчы іншая *ніцавая*, а іншая *відавая* старана.

ЛИЦЕВАТЬ *што*, вывяртаць вопратку ніцай стараной наверх; *ніцавачь*, *пераніцовывачь*, *ніцоўка*.

ЛИЧНЫИ, да асобы да асобнага чалавека датычны; асабісты.

ЛИЧНО, асабіста.

ЛИЧНОСТЬ, асабістасьць, асоба.

ЛИЧИНКА *жс.* каўшак жамяры; *каўшак*, *каўшанка*. Першая постаць *яйко*, другая—*вусеніца* або *чарвяк*, трэйцяя—*каўшак*, чацьвёртая—*матыль*.

ЛИЦЕДѢЙСТВО *ср.* выступленьє пад маскай „личиной“, прыймаючы на сябе чужы від, падобьбе; прадстаўляць каго на сцэне; **відачын**, **відачынства**, **відачыннасьць**, **відачынны**.

ЛИЦЕМЪРИТЬ, быць двулічным, аблыжным і ўдаваць сваім зьнешнім відам ня тое што ёсьць; аблуджываць, аблуда, аблуднік.

ЛИЦЕОЧЕРТАНИЕ *ср.* нарыс падабізны асобы; абрысоўка асобы.

ЛИЦЕПРІЯТІЕ *ср.* староннасьць, прыстароннасьць.

ЛИЦЕТВОРИТЬ *што*, уасабляць, уасобленьє.

ЛИЧИНА, накладное на аблічча выябражэньне; маска, маскавацца; машкара.

ЛИЦЕЙ *м. фр.* высшая вучомная установа; ліцэй,

ЛИЦЕМЪР, аблуднік, аблудлівец.

ЛИШАЙ *м. ням.* расьціна ніжэйшага парадку, блізкая да імхоў, лішаёў; **шалуднікі**; наскурная хвароба, адмена высыпкі з выразным абмежаньнем, кругі, шалуды, пархі.. Назовы паводле адмен хваробы: кругі *сухія*; *мокрыя* і *гнойныя*—пархі; *сьвярбучыя* і *якія* лущацца—шалуды.

ЛИШАТЬ *каго чаго-колечы*; адбіраць, пазбаўляць *каго чаго колечы*; **пазбаўляць**, **пазбавіць**, **пазбаўлены**.

ЛИШЕНИЕ *ср.* пазбаўленьне, пазбаўнік—ніца; у значэньні беднасьці, напасьцяў, недастаткі, напасьці.

ЛИШИТЬСЯ, **вызбыцца**, **пазбыцца**, **вызуцца**.

ЛИШНИЙ, **лішні**, **лішнік**, **лішніца**.

ЛИШЬ *присл.* ледзь, толькі. *Толькі прышоў ды за стол. Ледзь толькі заўважыў. Ледзь толькі уцёк.*

ЛИАНА *ж. гісп.* вялікая сямья расьцін гарачых краёў; апавойнік.

ЛОБЗАТЬ, **ЛОБЫЗАТЬ** *каго*, **цалаваць**, **цалунак**, **цалаваньне**.

ЛОБ *м. аг. слав.* лоб, лобны, лабок, лобік; лабаты, бязрогі; які мае выступ у бок; лабыр, выступ на раўніне ці на рэчы; лабырыцца, глядзець зпадлобьбя; лабатка, кветка не бахматая, ня поўнага квету; гвозьдзікі бываюць поўныя і лабатыя, гэтак сама многа іншых кветак.

ЛОВИТЬ *агульн. слав.* лавіць, лавіцца, лоўля; лавец, той хто займаецца лоўляй, паляваньнем; лобы, час, працэс лаўленьня; лавушка, прылада да лаўленьня малых стварэньняў—пастка, пасадка; лоўчы прызначаны для ловаў; лавечыць, займацца ловамі.

ЛОВКІЙ *аб чалавеку*, хвацкі, хупавы, зручны.

ЛОГИКА *ж. грэцк.* навука праўднага, здоровага думаньня; лёгіка, лёгічны.

ЛОГ *м.* шырокая нізіна; лог, лагчына, лагчавіна.

ЛОГОВИЩЕ, лежа, пасьцель зьвера; лагво, мярлог.

ЛОДАР *м. ням.* лотр, латраваць; разбойнік; галцяй,

ЛОДКА *ж.* лодка, лодзь; човен, чаўнок, высечаны з аднаго пня, без латаў, або зьбіты з дасок; высечаны карытам з двума латамі на баках—дуб, дубіца, камяга.

ЛОДОЧНИК *м.* той хто кіруе, павозіць чаўном; вясляр, вяслярнік, вяслярскі, вяслярства.

ЛОЖИТЬСЯ, лягаць, лягае, лягай, ляжаць; класьціся, кладзецца, кладоўсь, кладовіцца.

ЛОЖКА, прылада есьці рэдкія стравы; лыжка, лыжачка; лыжніца, лыжнік, павеска на сыяну палічкай да затыканьня у ім лыжак; стругалыжнік, хто выстругае лыжкі.

ЛОЖНЫЙ, няпраўдны; фальшывы, лжывы.

ЛОЖЬ, няпраўда, лжа, фальш.

ЛОЗУНГ *м. вайск ням.* умоўнае слова да апазнаньня вартай сваіх ў вайсковым абозе; покліч.

ЛОКАЛЬНЫЙ *лац.* мясцовы.

ЛОКОМОБИЛЬ *аб машыне, паравік.*

ЛОКОМОТИВ *м. фр.* паравоз, цягнік. Памылкова часам пішуць цягнік у значэньні цэлага зял. дарожнага поезда, гэтае найме абазначае толькі машыну якая „цягне“.

ЛОКОН *м. ням.* закручанае пасмо валасоў; павітка; сукраць, ад *сучыцца*, зьвівацца; завіток.

ЛОКОТЬ *м. агульн. слав.* локаць, локці, лакцяваты. Лакцявая косыць: жбіца; само вострыва локця—жбік.

ЛОМАТЬ *агульн. слав.* ламаць, ламацца, ломкі, ламлівы, ломіцца; ламанік; ламанец, адломак чаго колечы; храпаць. *Пахрапаў услончык, стол.*

ЛОМКІЙ, ламучы, ломкі; храпкі; крохкі.

ЛОМОВИК *м.* вазец цяжкіх рэчаў; панараднік.

ЛОМАНЬ, збор паламанага; ламацьцё; ахрапя, гаворыцца аб наламаных расьцінах.

ЛОМОТА *ж.* тупая боль у касьцёх; ламота.

ЛОМОТЬ, адломак чаго; ламанік, ламанец. Расійцы „ломоть“ кажуць і на адрэзак хлеба, фрукта; па нашаму гэта будзе: ськібень, ськіба, ськібка; луста, лустка, лусьцік; скрыль, скрылёк.

ЛОМТИК, скрылёк, лусьцік.

ЛОМТЕВОЙ, луставы, скрылявы.

ЛОМТИТЬ *што*, лустаць, скрыляць.

ЛОМБАРД *м. чуж.* пазычковая установа, дзе выдаюцца грошы пад заклад рэчаў; закладніца. Так гэта установа названа і ў некатарых старадаўніх дакумантах.

ЛОМКА, аб хваробе, ламота; аб ламаньні рэчаў—ламежа.

ЛОМАТЬСЯ, выкрыўляцца, капрысіць; качапэрыцца, карэдзіцца.

ЛОПАСТЬ *ж.* шырокі і плоскі канец; ніжняя часць лапаты, вясла; лаптыр, лаптырок; лапатка; пелюсьць.

ЛОПАТА *ж.* лапата, лапатка—тачка, лапатня, лапацень, лаптыр.

ЛОПОСТЬ, гл. „Лопасть“.

ЛОРНЕТ *м. фр.* глядзельнае шкелка ў аправе; лёрнэтка, лёрнэт.

ЛОСКУТ *м.* адрывак, адрэзак тканіны, скуры; скумат—ты, скуматок, сумацьцё; лахман, лахманы, лохмы, лахмацьцё; матуз, матузьзё; дзярмо, дзярмацьцё; дросткі, які лёгка дзярэцца; драпец, абдзіркі абноскі; драхво, драхло, гнільлё, падзертые і збуцьвеўшыя рэшткі вопратак.

ЛОСКУТНИК *м.* хто таргуе сумацьцём; скуматнік, лахмытнік, рызьнік.

ЛОСК *м.* блеск, гладкасьць на рэчах; полыск, палыскуе, палыскаваць, палыскоўны; лосы, гладкі і палыскоўны; ласа гладкі паяс на вадзе; полысь на вадзе, гладкасьць, рас.: „гладь“.

ЛОСНИТЬСЯ, палыскуе; сьлібіць, гаворыцца аб полыску расы калі глядзець над сонца. *Сьлібіць расой дзядовы сад; ільсьніць—цца; лышчыць.*

ЛОТОРЕЯ *ж. фр.* розыгрыш.

ЛОХАНЬ *ж.* абручная судзіна з вушамі да мыцьця бялізны; балея, балейка; чаўхра, чаўхірка.

ЛОЦМАН *м.* кіраўнік вадаплава; корнік, аснач. *А с н а ч*, ад „аснада“—прылады вадаплаўскіе, выражае паняцьце літэральна капітана.

ЛОШАДЬ, конь, конскі, канёк, каняга; кана-вод, той хто водзіць, пасе і гадуе коней.

ЛОЩЕНИЕ, лышчаваньне, лышчыць.

ЛОЯЛЬНЫЙ *фр.* пакорны, пакорлівы.

ЛУБОК *м.* вытвар народнага мастацтва, рынковае мастацтва; малёк, мальковы. *Мальковыя абразкі. Не абразы, а малькі прадае.*

ЛУГ *м.* лог, нізіна празначаная на пашу, радзей пожні; луг, лугі, лугавы, лужок, лугавіна; луг пад сенажаць: сенажаць, пожня; лука.

ЛУГОВОДСТВО, сенажатніцтва, сенажатніцкі, сенажатнік.

ЛУДИТЬ *што*, пакрываць пабетай, растопленай цынай (ня волавам, Plumbum); пабяляць, пабела.

ЛУКОШКО *ср.* лубка, лубачка.

ЛУКОМОРЬЕ *ср.* атока.

ЛУКАВИТЬ, хадзіць крывымі выгібамі, паступаць няшчыра; крывадушыць, хітрыць.

ЛУК *м.* расьціна Allium сера; цыбуля, цыбуль-ны.

*Танцавала рыба з ракам,
І пятрушка з пастарнакам,
А цыбуля сьзіавала,
Што пятрушка танцавала.*

*Пашла Юля па цыбулю,
Паламала ў садзе дулю.*

ЛУКОВИЦА, цыбулька, цыбулясты.

ЛУНА *ж.* небеае цела, спадарожнік зямлі; **месік**, **месяц**; **княжыч**; кругавы аварот месяца наўкол зямлі адбываецца ў 29 дзён, 12 гадзін, 44 м., 3 сэк.; за гэты час месяц мае 4 зьмены: *маладзік*, *сход*, *поўня*, *ветах*. Па нашаму луна, сьвяны белы посьвет, поблеск; *лунее*, бялее; *лунь* беламалочнае сьвятло.

ЛУНАТИК *м.* чалавек хворы, які будучы ў сьне ходзіць; **люнатык**, **памесяўнік**.

ЛУПА *ж. фр.* павялічаючае шкло ў аправе; **люпа**.

ЛУЧШЫЙ, лепшы, лепшаць.

ЛУЧШЕ, лепш, лепей; **валей**. *Валей бы ты на сьвет не радзіўся. Валей я чым ты. Па гэтай клухце валей пайду, чым паеду.* Клухта, разьмяшаная гразь; ліпкая плыўкая, гразявая каша; у пераносным значэньні „каша“,—брудная заблутаная справа.

ЛУЧЬ *м.* гаворыцца аб сьвятле, аб цяпле; проты шлях нлважкай матэрыі, ад пункту выхаду да сустрэчы з аб'ектам; **прамень**, **праменны**, **прамянее**, **прамяністы**, **прамяністасьць**, **праменчык**; слова *прамень*, (ад „прама“) ужываецца да акрэсьленьня сьветлавых праяў матэрыі. Слова „луч“, якое такжа мясцамі ўжываюць, выводзіцца з паняцця

лучыць і ў нас мае цэлую сямью слоў як-то: *луч*, што злучае адно з другім; *лучыць* злучаць разрозненнае; *лучыцца*, злучацца разрозненаму і г. д.

ЛУЩИТЬ, *лушчыць*, *луска*, *лушпіна*; *лузгаць*, *лузга*; *лускаць*, выдаваць характэрны трэск як пры лушчэньні.

ЛЫЖИ *мн.* дошчкі акія прывязуюць да ног да хадзьбы па сьнегу; *ірты*, *іртовы*; *ірцяр*, хто займаецца яздой на іртах.

ЛЫКО *ср.* *лыка*, *лыкі*; *лут*, *луток*, *луцьцё*; *лутаць* зьдзіраць луты з дрэва, скуру с цела. *Пашоў раз Алёкса у лес драць луцьцё* (Сержп. с. 37)

Вазьмі, сваце, добры лут,

Гані сучак ў цёмны кут. (Барыс.).

ЛЫСИНА *ж.* *лысіна*, *лысы*, *лысець*, *лысаты*, *лысач*.

ЛЫГОТА *ж.* *палёгка*, большая воля, свабода; *польга*, *польгатны*; *польгаць*. *Ніякай ні ў чым польгі, польгаці няма. Мой бальшак польгатны, але мяншак пойдзе ў салдаты.*

ЛНУТЬ *да чаго*, ліпнуць, прылягаць у шчынь, прыліпаць; *гліпнуць*, прыгліп. *Гліпне смалой да рук. Сухая кашуля да цела ня гліпне. Слова не страла а да сэрца гліпне. Прыгліп да матчыных грудзей.*

ЛЬСТЕЦ *м.* *пахлебнік*; *лізус*.

ЛѢВЫЙ, *левы*, *лева*, *лявіца*, *ляўко*, *леўка*, *ляўша* (*ляўшу* завуць яшчэ: *манькут*), *ляўшак*.

ЛѢЗЛЫЙ, *поўзлы*, *апоўзлы*, *апоўзлік*.

ЛѢНЬ *ж.* *лень*, *лянівы*, *ленасьць*, *лянько*, *ляніцца*.

ЛѢНТАЙСТВО, *ляніўства*, *гультайства*; *гультайства*.

ЛѢПИТЬ *што*, *ляпіць*, *лепны*, *ляпень*, *ляпок*, *лепкі*, *лепкасьць*, *леплівы*, *вылепак*, *зьлепак*.

ЛѢПОТА, *хараство*.

ЛѢСОСѢКА *ж.* *лядо*, *пасека*. *Лядо м* называюць высечаны абшар лесу са зваленымі суччамі і

іншымі адпадкамі, а такжа выпаланы агнём гэты самы абшар. *Пасека*, азначае высечанае мейсца, без акрэсьленьня стану яго.

ЛѢСТНИЦА *ж.* лесьвіца, ад „лезьць“.

ЛѢС *агульн. слав.* лес, лесавы, лясны, лясы, лясісты; лясьнік хто пільнуе лесу.

ЛѢСОВОДСТВО, лясьнікоўства.

ЛѢТО *ср.* цёплая пара году; лета, летні; лётаваць, праводзіць дзе лета; летаўнік, хто бавіць дзе летам.

ЛѢТОПИСЬ, апісаньне гістарычных падзей, паводле гадоў, лет; летапісь, кроніка; летапісец, кронікар.

ЛѢТОПРЕПРОВОЖДЕНИЕ, летаваньне.

ЛЮБИТЬ *каго*, пачуваць да каго крэпкую прывязанасьць, прыхільнасьць, духовую магнасьць; кахаць, каханьне, каханы—ная, каханенькі, каханак—нка, каханец, кахацца, кохнуць. Слова *кахаць*, выводзіцца з дзеяслову *кохаць*: квактаць падобна курыцы што водзіць пісклят; падобна курыцы каля пісклят клапаціцца, „кохнуць“, туліць і саграваць. *Кохне хлапец па дзяўчыне; маці па дзяцёх. Ты цыганка, ты мая каханка* (Р. 8-9 стр. 121).

*Залаты персьцень на мяняньне,
Шаўкова хуста на ўціраньне,
А красна Агатка на каханьне.*

(Бар. п. Ш. І ч. 2. стр. 71).

ЛЮБИТЬ *што*, любіць, люблю, любы. Люблю рэдзьку з мёдам, бульбу з агуркамі. Люблю вудзіць рыбу, хадзіць на паляваньне. Люблю пагодную пагоду і грай птушыны ў лесе. Люблю глядзець на людзей і думаць аб людзях. Люблю ўсякае стварэньне.

ЛЮБОДѢЙСТВО *ср.* любадзейства, любадзейнік.

ЛЮБОСТРАСТІЕ *ср.* юрнасьць, юрны.

ЛЮБОПЫТСТВО *ср.* цікавасьць, цікавы, цікаўны, цікаўства, цікаўскі, цікавіцца, цікавіць.

ЛЮДИ *мн. агульн. слав.* людзі, людзкі, людна; людзкасьць, чалавечнасьць, гуманнасьць.

ЛЮК *м. марск.*, прасека у насьцілцы на вада-плаве; лаз.

ЛЮСТРА *ж. фр.*, вісомы сьвечнік; павук, балядаш, жырандаль.

ЛЮЦЕРНА *ж.* трава *Medicago sativa*; мядуница, мядзеліна.

ЛЯГАВЫЙ *сабака, выжла.*

ЛЯГАТЬ, удараць заднімі нагамі; брыкаць, брыкацца, брыкун, брыклівы.

ЛЯГУШКА *ж.* жаба, жабка. Гл. „Жаба“.

М.

МАГАЗИН *м. фр.* будынак для складу і перахову тавараў; склад.

МАГНАТ *м. лац.* багач, магут, дукар.

МАГОМЕТАНИН, бусурманін, бусурмацкі; магомэтанін.

МАГНИТ *м.* зелязняк які прыцягае зялеза; магнус, магнусовы, магнусаваць.

МАДАМ *ж. фр.* паня.

МАДРИГАЛ *м.* кароценькі вершык, пахвальнага, лесьлівага, мілоснага зьместу; мадрыгал, мадрыгалы правіць,—гаварыць залесткі, пахвалы.

МАЕРАН *м.* расьціна *Origanum majorana*; майран, майрановы.

МАЕСТРО *м. нескл. італьян.* майстар, мастак.

МАЗАТЬ *што, чым*; мазаць мазацца, мазь, мазаніна, мазьніца, масткі, маста.

МАЙ *м.* пяты месяц у годзе; травень, май. Май, такжа назова зелені, асабліва лісьцястых дрэў. *На-ламай маю. Маіць, умаць хату, прыбраць зельню.*

МАИС *м.* расьціна *Zea mais*; **какорыца**.

МАКАРОНЫ *ж. мн. італьян.*; рэзанае на доўгі ценкія гічы цеста; **разанцы**, **локшыны** (Карск. Т. I); **макарон**.

МАКАТЬ *што у што*; **макаць**, **маканьне**, **макач**, **маканец**; **маканцы**, **бліны**; **макалка**, у што макаюць.

МАКЛАК, зводчык пры куплі-прадажы; **фактар**, **факторства**, **фактарнік**, **фактараваць**; **махляр**.

МАКЛЕР *м. ням.* на біржах пасрэднік паміж прадаўцом і пакупцом; **маклер**.

МАКОВКА сам верх; *на галаве*—**цемя**, *на дрэве*—**хамёлка**.

МАКСИМУМ *лац.* найбольшы лік, **магчымасьць**; **максімум**, **максімальны**.

МАКУЛАТУРА *ж. лац.* брудная сьпісаная пера.

МАК *м.* расьціна *Paraver*; **мак**, **маковы**, **макоўнік**, **макаўка**.

МАЛИНА *ж.* куставік *Rubus ideus*; **маліна**, **малінавы**, **маліньнік**.

МАЛЫЙ, **малы**, **маленькі**, **малюк**, **малец**, **малюскі**, **малюся**, **малаваты**, **мальшы**—**шая**, **маліць**, **малець**.

МАЛОДУШЕ, **маладушлівасьць**.

МАЛОИЗВѢСТНЫЙ, **малаведамы**.

МАЛОКРОВІЕ *ср.* **недакроўнасьць**.

МАЛОЛѢТІЕ *ср.* **маленьства**, **малалецьце**, **малалетка**.

МАЛООПЫТНЫЙ, **непрактычны**.

МАЛОСВѢДУЩІЙ, **малаведны**.

МАЛОСТЬ, **махатка**, **макарка**, **макорынка**.

МАЛЬЧИК, **хлопчык**, **хлапец**.

МАЛЮТКА, **малька**, **мальцік**.

МАМА *ж.* **мама**, **мамка**, **мамуся**, **мамця**.

МАМАЛЫГА *ж.* **какорава** (кукурузная) зацірка.

МАМЗЕЛЬ *ж. фр.* паненка, панна.

МАМОНА *ж. црк.* багацьце, дастатак, скарбы.

МАМОНТ *м. выкопная* жывёла; мамут.

МАНЕВРЫ *мн. фр.* пабудова і перамаршы войск як на вайне; манэўры.

МАНЕВРИРОВАТЬ *чым, арудаваць. Арудую* вяслом, касой, сякерай.

МАНЕЖ *м. фр.* будынак або майдан пад аткрытым небам да аб'ежджывання коней; манэж.

МАНЕКЕН *м. ням.* дрэўляная лялька са ўсімі згібамі суставаў, ужываецца малярамі да зрысовання вопраткі, ўсіх яе згібаў; лялька.

МАНЕР, МАНЕРА *ням.* спосаб, лад, форма паступання, падыходу да справы; спохватка.

МАНЕРНЫЙ, вычурны, вычураць, вычурлівы, вычурацца.

МАНЕРКА *ж.* рэзаная рысункамі даска, для набівання ўзораў на тканіну, **набойка**; салдацкая бляшаная **конаўка** ці **букатка** да вады.

МАНЖЕТА *ж. фр.* канцы рукавоў закончаныя аздобнымі фарбамі ці гладкай белью; **зарукаўка**, **зарукаўнік**.

МАНИТЬ *каго, чым*; клікаць каго знакамі, кіўком пальца, спомігам; **маніць**, **паманіць**; заклікаць удаючы голас, падаючы надзею; **вабіць**, **вабкі**, **вабленьне**; ашуківаць дурачыць, **маніць**, **манюка**, **маманюшка**, **манюк**, **мана**; прыцягаць, прыклікаць каго абяцанкамі, паказуючы спажыву, карысьць, **надзіць**, **прынаджываць**, **прынада**, аб'ект пажыцця, даньня, якім надзяць.

МАНОВЕНІЕ *ср.* знак рукой, галавой, вачамі ці іншы ў форме загаду; **спокіў**.

МАНИФЕСТ *м. лац.* дзяржаўны акт, ліст; **грамата**.

МАНИФЕСТАЦІЯ *ж. лац.* выказванне незадаволення настрою, замыслаў, бурным відавочным спосабам; **разпагалос**, **разпагалосны**, **разпаглашаць**, **разпагалоска**. *Разпагалосна збіраўся ў дарогу. Калі яго зняважылі ён распагалосна*

устаў і выйшаў з хаты. Распаглашаецца дзеўка на кірмашох. Усе яго распагалоскі і пагрожкі нічым кончыліся,

МАНИШКА *ж. фр.* белы нагруднік пад камізэльку; паўкашуляк, шмізетка.

МАНІЯ *ж. грэцк.* памяшаньне, памяшаны розумам. *Памяшаўся хлапец на зьбіраньні марак. Памяшаньня дастаў з жалю.*

МАННА *ж. црк.* цудоўная страва, якую праз 40 гадоў штодзень зсылаў Бог жыдам у пустыні; *манна; манныя крупы*, размалатая на дробныя крупкі пшаніца—манна.

МАНСАРД *м. фр.* сьвяцёлка, салька.

МАНТІЯ *ж.* шырокая, доўгая, безрукавая вопратка ўжываная як азнака высокай дастойнасьці; плашч, корзна. *Каралеўскі, біскупскі, архімандрыцкі плашч, корзна.*

МАНУСКРЫПТ *м. лац.* рукапіс.

МАРАЗМ *м.* вынішчаньне жыцьцёвых сіл; зьнебыткаваньне, сызмор, счаўраньне. *Счаўраў хлапец. Вычаўрэлі мазгі са старасьці.*

МАРАТЬ *што*, пэцкаць, пэцкацца, пэцкель, пэцканіна; брудзіць, брудны, бруднаваты, брудзь бруд; мырзаць, мырзгаць, замырзаны, мырзкі; мазгаць, мазраць.

МАРЕВО *ср.* нанебнае зьявішча, калі ніжнія чыстыя слаіны паветра адбіваюць ў гарэ розныя відкі з зямлі; *мярэсьціва, мярэсьціца.*

МАРІОНЕТКА (ад наймя італьянца Маріоні), лялька для прадстаўленьняў ў лялькавым тэатры; лялька.

МАРКА *ж. фр.*, знак, значок, наклейка; познамка.

МАРЛИ *ср. фр.* рэдзенькая скорблая тканіна; нітніца.

МАРМЕЛАД *м.* рожныя фрукты вараныя ў цукры: мармаляда.

МАРОДЕР *м. фр.* салдат грабежнік; *стар.* шыш шышы, шышаваць; разбойнік.

МАРС *ж. лац.* чацьвертая ад сонца плянэта, паміж якой і Вэнэрай знаходзіцца зямля; **марс**.

МАРТ *м.* трэйці месяц у годзе; **сакавік**.

МАРТЫШКА *ж. малпа.* Жаргоннае—**налпа**.

МАРШАЛ *м.* галоўны кіраўнік урачыстасці, абраду; **маршалак**. У нас у вясельным абрадзе бывае выбіраны маршалак, які пасля кіруе ўсім ходам вяселья.

МАРШИРОВАТЬ, ісьці вайсковым, мерным крокам; **маршаваць**, **маршуе**, **маршоўка**, **маршовы**.

МАРЬЯЖИТЬ *каго*, **здружаць**, **адружаць**.

МАСИВНЫЙ *лац.* суцэльна літы, або куты: **суцэльны**, **гамотны**.

МАСКА *ж. фр. стар.* машкара, накладное аблічча пры пераадзеўку для тэатру, сцэны, забавы; **машкарнік**, **машкар**; **маска** **маскавацца**, **маскаваньне**.

МАСКАРАД *м.* забава з пераадзеваньнямі; **маскарада**, **маскарадны**.

МАСЛО *ж.* тук зьбіраны з малака; **масла**, **масьляны**, **масьліць**; тук выцісканы з расьціннага насеньня: калапель, маку, ільнянага сямя, гарчыцы—**алей**, **алеіць**, **алеярня**, дзе робяць **алей**; **алейніца** бутэлька, бляшанка да алею; тук выцісканы з пладоў дрэва *Olea europaea*, **аліва**, **аліўка**, **аліўны**.

МАСЬЛИЦА *ж.* ягада аліўкавага дрэва; **аліўка**.

МАСЛОДЪЛ *м.* **маслароб**, **масларобня**, **масларобны**; аб кароўім **масьле**.

МАССА *ж. лац.* матэрыя, цела; тоўсьць, агул матэрыі ў вядомым целе, рэчаістасьць яго; **маса** **масьўны**; **масовы**, многі, многасьць мноства.

МАСТЕР *м. ням.* здольнік, умец у якой колечы рабоце; **здольнік**; **умец**, **умецтва**, **умеласьць**; **майстар**, **майстраваць**, **майстэрня**, **майстэрка**; **мастак**, **мастацтва**, **мастачыць**, **мастачня**.

МАСТИКА *ж.* смалістая мяшавіна рожнага ужытку; **мастка**, **масьць**.

МАСТИСТЫЙ *старац*, глыбокая і ня друзлая старасць акружаная пашанай; **шаноўны**.

МАСТОДОНТ, *м.* дапатопнае стварэньне аграмаднага узросту; **мастадонт**.

МАСТЬ, барва поўсьці на конях, каровах і інш.; **масьць**.

МАСШТАБ *м.* *ням.* мерка даўжыні; мерка прынятая для крэсьлярскіх работ, прыкл. цаль прыймаецца за вярсту, крэсьліцца на паперы і нарыс выпаўняецца паводле гэтага памеру; **сумер**, **сумерны**.

МАТЕМАТИКА *м.* *грэцк.*, навука аб вялічінях і сколькасьцях; усё што можна выразіць лічбай належыць да матэматыкі; **матэматыка**, **матэматычны**, **матэма тык**.

МАТЕРИК *м.* суша, цьвёрдая зямля; **цьвердзь**, **цьвердзь зямельная**. Падысподны, непарушаны слой зямлі, **шчырэц**.

МАТЕРІЯ *ж.* ўсё што мае вагу, што займае мейсца ў прасторы; **рэчаістасьць**, **рэчаісты**; **матэрыя**, **матэрыяльны**, **матэрыял**.

МАТЕРІЯЛИЗМ, адкіданьне ўсякай духовай сілы, істасьці духа ў прыродзе; **матэрыялізм**, **матэрыяліста**.

МАТЕРІЙ, узрослы, поўны; **дародны**, **дароднасьць**; **чорствы**.

МАТОРЪТЬ, чарсцьвець, мужнець.

МАТЬ *ж.* маці, **матка**.

МАТЕРИНСТВО, **матнасьць**, **матная**, **маткаваць**.

МАТРАЦ *м.* *ням.*, калі мех напханы саломай ці сенам—**сянік**, **сянічок**, **сянічны**; чым бы ня быў напханы—**пехцяр**; бывае пехцяр травяны, валасяны, ваўняны, рагожавы і інш.

МАТРИКУЛ або—**МАТРЫКУЛА** *лац.* выпіс у форме пасьведчаньня; **матрыкула**.

МАТРИМОНІАЛЬНЫЙ *лац.* жанідзебны.

МАТРИЦА *ж.* форма да адлівання металюў; гнязьдзіла, гнезка; **матрыца**.

МАТРОС *м. ням.* салдат які служыць на вадаплаве; **матрос**.

МАТ *м. ням.* плеченая подсыілка ці покрыўка з саломы, пакульля, рагожы; **мата**.

МАТ *м. ням.* нястача блеску; тускласьць, тусклы, тусьнець, тусніць.

МАТЬ *ж.* радзіцелька; маці, матуля, матуся, матухна, матка, мама, мамка, мамця, мамуся, мамуля, матуля, матулька.

МАХАТЬ *чым.* махаць, махацца, махтацца, махала, махло, махалка, маханьне, махавы, махавік, махтае; махнітка, галаўня, галавешка.

МАХИНА *ж. лац.* аграмадзіна; *арх.* машына.

МАХОНЬКІЙ, масенькі, махценькі.

МАХРОВЫЙ *або кветках.* бахматы, *Бахматы* гвозьдзік, гэта поўнакветны, не лабаты. *Бахматы* бэз, ружы.

МАЧЕХА, ня родная матка; матчыха.

МАЧТА, *ж.* стаячае бяровяно на вадаплаве да падніманьня парусаў; **стажар**; на Дзвіне—**сьлямга**; **мачта**, **мачтовы**.

МАШИНА *ж.* машына.

МАШАНИСТ *м.* машыністы.

МАЯК *м.* морская ліхтарня; мігак.

МАЯТЬ *каго.* марыць, мучыць; **т аміць**, **трудзіць** канючыць, канючыцца.

МАЯТНИК *м.* махавік у сыянных гадзінніках; ківач, махтач.

МГЛА *ж.* выпары якія згушчаюць наветра, робяць яго тусклым, мала празрыстым; імгла; імглісты, імгліць; **хомар**, **хомарна**, **хаморыцца**.

МГНОВЕНІЕ *ср. міг.* Міг жыцця, а гэтулькі мучэньня; міглівы, мігаць, мігам.

МЕБЕЛЬ *ж. фр.* хатняе знадабьбі: сталы, услоны лаўкі, крэслы, ложка і інш; **мэблі**, **мэбляваць**,

мэбляваньне, мэблёвы, мэбаль; стоведзь, абастовіць, абставіць мэблямi; астоўленьне, стоведны, ставец, ставежына, стоўдзік, ставадзьдзё, стаўдзё, стаўцё, стоведнік; болды, болд, гаворыцца аб стоведзі (мэблях) „разбалтаных“, расківаных, малавартых. *Гэта-ж аднаго ставадзьдзя вазоў пяць набярэцца. Ні ставінкі ні гаршчынкі ў хаце. І, вось, астовілі хату, прыбралі...*

МЕБЛИРОВАТЬ, мэбляваць; абстаўляць, абастоўленьне, абстанова.

МЕБЛИРОВАННЫЙ, мэбляваны, абастоўны, астоўлены.

МЕБЛИРОВКА, мэбляваньне; абстанова, абастоўленьне.

МАГЕРА ж. грэчк. імя адной з трох фурыі; злая, благая баба; магера.

МЕДАЛЬ ж. фр. звонкая манэта выбітая ў памяць якога здарэння; гэтакі выбітак з вушком, нашаны на грудзёх учасьнікамі здарэння, або знак дадзены ў нагароду за нешта; мэдаль, мэдалік.

МЕДВЁДЬ м. зьвер *Ursus maritimus*; мядзьведзь, мядзьведзька, мядзьведжы. мядзьведзіна, медзьвядзюк, мядзьведнік.

МЕДВЯНАЯ раса, мядовая.

МЕДИЦИНА ж. лац. навука, умецтва лечыць; мэдыцына.

МЕДИУМ м. лац. пасярэднік; злучнік.

МЕДЛИТЬ, бавіць, барыць, марудзіць, спаваліваць.

Ды паедзь-паедзь, маё дзіцятка, ня баўся; Привязі нявестачку ў атласе.

(Орша. Ш. I. ч. 2. с. 65).

МЕДЛЕННОСТЬ, барнасьць, баўнасьць, маруднасьць, спаволя, спавольна, павольнасьць.

Ой зяцю, зяцю Дунаю,

Ды паволі ідзі, не гудзі, (Безс. 38).

МЕД м. агульн. слав. мёд, мядок, мядовы; мядавік, пернік на мёдзе печаны; мядавіца, эпітэт

пчалы; мядуница, мядунка, расьціна *Trifolium pratense et repens*, дзяцеліна, мядзеліна, па рас. „клевер“, (што да назовы *мядзеліна*, то, здаецца, гэта будзе *Medicago sativa*, хоць ўсе *Trifolium* найчасцей народ называе адным імем: мядуница, мядунка.

МЕЖДУ прыйма, між, паміж, праміж, суміж. Да праміж жанкамі няма ладу (Сержп). Суміж нас няма ніводнага, такога.

МЕЖУТОЧНЫЙ, прамежны.

МЕЖА ж. мяка, мяжовы, мяжавіна, мяжыць.

МЕЖДОУМОК м. недарэка.

МЕЖДУСОБІЕ, праміжсобіца, праміжсобны.

МЕЖЕВАТЬ, мяжыць, размяжаць, разгранічаць.

МЕЖЕВОЙ, гранічны. Суды гранічныя.

МЕЗЕНЕЦ, паляц, мезенік, мезяны.

МЕЗОНИН, м. фр. поўпаверх, надбудоўка над хатай; салька, гаўбец, галубец.

МЕЛАНХОЛІЯ ж. задумлёная маркотлівасьць, сумлівасьць, ціхая роспач, хаморлівасьць, хаморны, хаморыцца.

МЕЛКІЙ, ня буйны; дробны, дробненькі, драбнець, драбіцца, драбінка.

МЕЛКІЙ ня глыбокі; мелкі, мялець, мяліна, мяліня, мельстынь.

МЕЛОЧЬ, драбніца, дробязь.

МЕЛОЧНОЙ, драбнічны, драбнічная, драбнічнае.

МЕЛОЧНОСТЬ, драбездлівасьць, драбездлівы, дробезднасьць.

МЕЛОЧНИК, м. хто займаецца дробнай прадажай: драбнічнік, драбнічны.

МЕЛИЗНА ж. мейсца неглыбокае; мяліня, мьльстыня.

МЕЛЮЗГА ж. дробязь, драбездлівы, драбездлівасьць.

МЕЛЮЗИТЬ у вачах; мікрыцца, мітусіць.

МЕЛЬЧИТЬ *што*, драбніць, драбіць.

МЕЛЬЧАТЬ, драбнець.

МЕЛОЧНИЧЕСТВО, драбнічніцтва.

МЕЛКОВОДІЕ, малаводзіцца.

МЕЛКОПОМЪСТНЫЙ, засьцянковы, засьцянкорец,

МЕЛОДИЯ *ж. фр.* парадак згукаў песьні, музыкі; нота; попеўка. Словы памятаю, але ўжо попеўку забылася. Гэта песня пьецца на ноту (попеўку такой то песні).

МЕЛОМАНИЯ *ж. фр.* памяшаньне на музыцы.

МЕЛОДРАМА. *ж. фр.* драма з музыкай і песьнямі.

МЕЛ *м.* выкопная белая вапна; крэйда.

МЕЛЬКАТЬ, паяўляючыся зьнікаць, няясна быць бачанаму і гуляць у вачу, пабліскаць; мігцець, мітусіцца, мітрыцца, мітурыцца, мітугі; мільгаць, мільгае, сумяльгам, кумяльгом.

МЕЛЬКОМ, мігам, кумяльгом. Апошняе, кумяльгом, гаворыцца аб борзкім бегу; *Кумяльгом, кулём-понырю пабег.*

МЕЛЬНИЦА *ж.* постаў з жорнамі малоць зярняты па муку; *млын, млынок, малоцца, меліва, млынскі.*

МЕЛЬНИК *м.* млынар, млынарства.

МЕЛЬХІОР мэталічны сустоп пакрыты серабром; новае серабро.

МЕМОРИЯ *ж. фр.* запіска.

МЕМОРАНДУМ *м. фр.* дыплёматычная запіска.

МЕМУАРЫ *м. мн. фр.* жыцьцёвыя запіскі.

МЕНЗУЛА *ж.* каморніцкі (землямерніцкі) столік з простападам і компасам.

МЕНЗУРА, МЕНЗУРКА, аптэчная мерка для цеклацяў з рысамі на ей, азначаючымі вагу вады; спомерка.

МЕНСТРУАЦІЯ *ж. лац.* жаночае месячнае ачышчэньне; месячка, месячніца; ачышчэньне; нахусьцёх.

МЕНТОР *м. лац.* вучыцель, кіраўнік.

МЕНЬ, МЕНЕК *м.* рыба *Lota vulgaris*; мянтуз.

МЕНЬШІЙ, меншы, меншасьць, мяншэць.

МЕНШИНСТВО, меншасьць.

МЕНЯ заімак, мяне. *Не, кідай мяне, а я ня кіну цябе. У мяне не ў цябе. Ня руш мяне.*

МЕРГЕЛЬ *м. ням.?* адмена зямлі; мяшаніна гліны і вапны; рухляк.

МЕРЕЖА *ж.* адмена венцера; нерат.

МЕРЕЖКА, клетка сеткі: работа клеткамі з нітак: клетка.

МЕРЕЩИТЬСЯ, выдаецца, здаецца, відзіцца не ясна; мярэсьціцца, мітурьціцца.

МЕРЕТЬ, мерці, паміраць, мерлы, мярляк, мярлец, мярцьвец, мерат, мертвы, мярцьвіня, мярвьіць.

МЕРТВЕЦКАЯ *ж.* трупярня.

МЕРТВЫЙ, мярцьвец, мярляк, мярлец, труп.

МЕРЗИТЬ *што*, плюгавіць, гідзіць, паганіць, брудзіць.

МЕРЗКІЙ, плюгавы, агідны, паганы.

МЕРЗОСТЬ, МРАЗЬ, бруд; плюгавасьць; гіда, гідзь; погань, гідзь-брыдзь.

МЕРЗАВЕЦ *м.* плюгавец—гаўка, агіднік—ніца.

МЕРЗНУТЬ ад *мароз*, зябнуць, замярзаць; мерзнуць, мерзлы, мерзьне, мерзласьць, мярзьляк.

МЕРИДІАН *м.* выбражальная лінія на зямлякая праходзіць ад букляў (полюсов) прастападна на поўдзень; поўдніца, поўднік.

МЕРИН *м. татар.* кладзены жарабец; конь.

МЕРКАТИЛЬНЫЙ *фр.* тарговы, купецкі, прамысловы.

МЕРЦАТЬ, слаба пабліскаць, сьвяціцца; мільгаць, мігцець. Гл. „Мелькать“.

МЕРЦАНІЕ, мігценьне.

МЕРКНУТЬ, цямнець, траціць блеск; тускнуць, туснуць, тусьнець; сьвянуць, сьвялы.

МЕРКУРІЙ *м. грэцк. міт.* імя грэцкага бога торгу і промыслаў: **Мэркуры**.

МЕРТВЕННЫЙ, мярцьвісты. *Мярцьвіста бледны.*

МЕСТЬ, адплата злом за зло; помста, месьцежа, мсьцівы, мсьціць, помставаць, мсьціцель.

МЕССА *ж. каталіцкая* абедня; імша, імшальны, мшальны.

МЕТАТЬ *што*, кідаць з розмаху; шыбаць, шыбнуць; шпуляць, шпургаць, шпурнуў; лукаць.

МЕСТИ *што*, змятаць; мясьці, мяце, змятаць, зьмеціны.

МЕТЕЛЬ *ж.* віхор са сьнегам; мяцеліца, замець, шугавея, кудаса.

МЕТЛА *ж.* венік на кійку; мятла, мяцёлка, мясьці, змятаць; мятліца, раешырацца мятлой.

МЕТАЛ *м. лац.* выкопная цвёрдая матэрыя якая паддаецца куцьцю: зялеза, медзь, золата, цына, се-рабро, і інш.; коў, ковік, ковы, каўляны, каўля-вісты, ковакоўны, ковалітны; мэталъ, мэталічны, мэталёвы, мэталісты. Камяні, якія не паддаюцца каваньню дзеля сваей крохкасьці называюцца „крушцамі“.

МЕТАФИЗИКА *ж. грэцк.* навука аб не рэчаістым (не матэрыяльным) сьвеце, аб духоўным, што вышэй зямной прыроды, што не падлягае човам чалавечым, а толькі аднэй яго умысловасьці; **мэтафізыка**, **мэтафізычны**.

МЕТАФОРА *ж. грэцк.* перанос простага значэньня на сукоснае ў рыторыцы; **мэтафара**.

МЕТЕОР *м.* ўсё што праяўляецца ў атмасфэры; дождж, сьнег, град, бура, падаючыя камялі; **мэтеор**; **мэтеоролёгія**, навука аб зьявішчах у паветры.

МЕТЕОРОЛИТ *м.* арэололіт, мэтеорны або паветраны камень, **мэтеороліт**. Ясны, агністы сьлед

на небе ад паданьня мэтэороліта называюць **зьмірсьць** а мясцамі—**зьнічка**. *Зьмірсьць спалынуў. Зьнічка пакацілася, скацілася.* Народная показка кажа, што гэта іскры сыплюцца з пад молата св. Ільлі, калі ён цапы куе.

МЕТИС *м.* мяшанец. *Бацька быў выжал, а матка з кундысаў, вось і вышлі мяшанцы.*

МЕТКИЙ, трапны.

МЕТНУТЬ, кінуць, шпурнуць, лукнуць.

МЕТОД *м.* спосаб, парадак, прыняты шлях для дасьціжэньня чагосьці; **мэтода**, **троп**, **патропна**, **кругатроп**.

МЕТРОДОТЕЛЬ *м. фр.* стольнік.

МЕТРОПОЛІЯ *ж. грэцк.* галоўны горад ў дзяржаве; кругаколіца царкоўнага кіраўніцтва пад загадам мэтрополіты, сама дзяржава ў тасунку да яе высялкаў (калоній); **мэтраполія**.

МЕТРИКА *ж.* паракільная запісь народжаных, жэняных і памершых; **мэтрыка**.

МЕФИСТОФЕЛЬ, імя аднаго са зрынутых Богам з неба арханелаў.

МЕХАНИКА, матэматыка ў дапасаваньні да законаў роўнавагі і руху цел; навука аб сіле і адпоры ей; умецтва запрагчы сілу да работы, будаваць машыны; **мэханіка**, **мэханічны**.

МЕЧЕНОСЕЦ *м.* кавалер гэтага ордэну; **крыжак**, **крыжакі**, **крыжацкі**.

МЕЧЕТЬ *ж. араб.* бажніца музульманаў; **мячэць**.

МЕЧТАТЬ, **мроіць**, **мроіцца**, **мроя**, **умроіць**, **амройчывы**; **крозіць**, **крозіцца**; **лятуець**. Гл. „Греза“.

МЕЧТАТЕЛЬ *м.* **мраец**, **мройніца**, **мроіць**; **канодумнік**, **канодумка**.

МЕЧЬ *м.* халодная зброя; **меч**, **мячовы**; **мечнік** урад у В. К. Літоўскім; **мечаваты**.

МЗДА *ж.* плата, нагорода, зыск, прыбытак; **наўда**, **стар. набда** (*merces*). *Да не даси набды от*

блудніцы (Супр. рукапісь). Да не лиши набды убогого (Срезн.); заплата. Якая работа такая і заплата.

МЗДОИМЕЦ м. зьдзерца, хабарнік.

МИГАТЬ, сплюскаць павекі і ў той міг адчыняць, даваць каму знак вачамі; мігаць, міганьне, міглі, міганцы, перамігі, мігнуць, мігун, мігаўка; мігавіца, рас. „молнія“.

МИЗАНТРОП м. фр, чалавек які ненавідзіць людзей; людалют, людалютасьць.

МИЗГИР м. усх. павук, мухаед.

МИЗЕРНЫЙ м. фр. бедны, слабы.

МИЗИНЕЦ м. пяты, найменьшы палец; мезенік, мезены.

МИКИТКИ м. чн. беларуск.; мікіткі, падуздошша.

МИКРОСКОП м. грэцк. прылада да павялічання самых дробных рэчаў; мікраскоп.

МИКСТУРА ж. лац. цеклая мяшаніна, лекарскае знадабьбе; мікстура; споліўка.

МИЛИЦИЯ ж. заходн. земскае войска, паліція; міліція.

МИЛІОН м. тысяча тысяч; мільён.

МИЛЫЙ агульн. слав., мілы, міласьць; міласьцівы, міласьцівец, мілаваць, мілаваньне, мілець.

МИЛОСТЫНЯ ж. подаўка, падавец; субожынка; дарэньне. Ты мне заплаці што трэба, а подаўкі тваей я нехачу.

МИЛОСТИВЫЙ, ласкавы, ласкавасьць.

МИЛАШКА, любінятка.

Стары татка, стары татка,

На сьвеце нажыўся,

А ты-ж, маё любінятка,

Цяпер ажаніўся. (Р. 8-9. 158).

МИЛОВИДНЫЙ, прыемны, мілы на погляд; прыгожы, гладкі.

МИЛОСЕРДІЕ, міласэрдзе, міласэрны, міласэрнасьць.

МИМИКА *ж.* уметства тлумачыцца ня 'словамі, а абліччам і споківамі; **ківомігі**, **ківаміглівы**, **ківаміжнік**; **міміка**.

МИНДАЛЬ дрэва *Amygdalus communis*; **мігдал**, **мігдаловы**.

МИНЕРАЛ *м.* выкопнае, горская або каменная парода; **крышэц**, **крышцовы**; **мінэрал**.

МИНИМУМ *м. лац.* найменшая сколькасьць чаго колечы, вялічыня, цэннасьць; **самоменш**. *Самоменш пяць рублеў штрафу. Самоменш тры мілі.*

МИНИСТР *м.* найвышэйшы зьверхнік якой колечы галіны дзяржаўнага кіраўніцтва; **міністар**, **міністэрскі**, **міністэрства**.

МИНИАТЮРА *ж. фр.* малюнак ў вельмі малым памеры; **міньятюра**.

МИНУС *м.* матэматычны знак адыйманьня (—) тое чаго няма, чаго нястае; **мінус**.

МИНУТА, мера часу $1/60$ часьць гадзіны; **мінута**.

МИРАЖ *м.* марава.

МИРИТЬ *каго з кім*; гадзіць, годжаньне, годжаны, гадзіцца: **яднаць**. *Мірыць у значэньні гадзіць слова заноснае з Усходу, ад маскалёў.*

МИР *м.* нястача сваркі, звады, воражасьці; **згода**, **згодны**, **згодна**.

МИРОВОЙ, суд які годзіць; **сугодны**, **згодлівы**.

МИРОВАЯ, сузгодчая, годчая.

МИРИТЕЛЬ, сузгодчык, сузгодніца, сузгаджаць.

МИРОДАТНЫЙ, згодадаіны.

МИРОЛЮБЕЦ, згодалюб, згодалюбны.

МИРОНАРУШИТЕЛЬ, згодаруйнік, згодаруйлівы.

МИРОТВОРИТЬ, супакаіваць.

МИРНЫЙ, спакойны.

МИРО *ср. црк.* пахучы алеяк: **крыжмо**, **крыжмаваць**.

МИСИЯ *ж. лац.* пасольства; **місія**.

МИСИОНЕР *м. лац.* пасланец, місіянер.

МИСТИКА *ж. лац.* навука аб зверх-істотным, аб скрытым; містыка, містычны, містыцызм.

МИСТИФИЦИРОВАТЬ *каго,* ашуківаць.

МИСТЕРІЯ *ж.* духоўная драма.

МИТКАЛЬ *ж.* ватная тканіна; паркаль, паркалёвы.

МИТРА *ж.* княжая а такжа архірэйская шапка; мітра.

МИТРАЛЬЕЗА *ж. фр.* картачніца.

МИШЕНЬ *ж.* прыцэл.

МИШУРА *ж.* штучнае шытнае і ткацкае золата; поблеса, поблесны.

МИФ *м. грэцк.* міт, міталёгія, мітычны.

МИАЗМА *ж.* трутняя матэрыя якая мае быць ў паветры ў часе пошасных хвароб; міазма.

МИР *м.* увесь зямельны клуб, усе людзі, ўвесь род людзкі; сьвет, сьвецкі, сьветаваы; ўсесьвет, увесь сьвет.

МИРЯНИН—НКА, сьвецкі чалавек.

МИРЩИНА *ж. (сонтна)* грамада.

МИРЯК, грамадзянін.

МИРОБЫТІЕ, стварэньне і быцьцё сьвету; сьветаістасьць, сьветаісты.

МИРОДЕРЖИТЕЛЬ, сьветаўладнік.

МИРОДЕР *м.* хто абірае, абдзірае людзей; люда-луп, людалупства.

МИРОТВОРЕНІЕ, сьветатворства, сьветатворца.

МИРОСОЗДАТЕЛЬ, сьветастварыцель.

МИРОСОЗЕРЦАНІЕ, сьветагляд.

МИРОЎД *м.* крывапівец.

МЛАДЕНЕЦ *м.* дзяцёнак, рабёнак, маладзенчык, маладзенец, незмысьль.

МЛАДЕНСТВО, дзяцінства.

МЛАДШІЙ, малодшы.

МЛЕКОПИТАЮЩІЯ, аб стварэньнях; сасуны.

МЛЕЧНЫЙ ПУТЬ, арх. народ. стан; птушыны шлях; малочны шлях.

МНЕМОНИКА м. умества змацовываць памяць; мнэмоніка.

МНИТЬСЯ, млевіцца (Смаленск). *Мне млевілася, памлевілася, што бытцам нехта увышоў.*

МНЕНИЕ ср. паняцце, погляд на што; сподумка. *Мая сподумка—выдаць яму пазычку. Васіль сказаў сподумку сваю. Мы здаёмся на вашэціну сподумку (Новагорадак).*

МНИТЕЛЬНЫЙ чалавек, недаверчывы, падозрывы, асцярожны; спадумлівы. *Ты асцярожна з ім: ён чалавек спадумлівы, гатоў паўзяць сподумку што хочаш ашукаць яго.*

МНИМЫЙ, спадумны.

МНИМОУМЕРШИЙ, абумершы, абумор, абуморны.

МНИТЬ, думаць.

МНОЖЕСТВО, множства, многасьць.

МНОЖЕСТВЕННЫЙ, многасьцівы.

МНОЖИТЬ, множыць, памнажаць.

МНОЖИМОЕ, множанае.

МНОЖИТЕЛЬ, множнік.

МНОЖЕНИЕ, множаньне.

МНОГОКРАТНЫЙ, многакротны, сукротны.

МНОГОЧИСЛЕННЫЙ, многалічэбны.

МНОГОРЪЧИВЫЙ, многамоўны.

МНОГОСЛОЖНЫЙ, многасускладны.

МНЕНИЕ, сподум. *На мой сподум, няхай так будзе. Як жа на твой сподум.*

МОБИЛИЗИРОВАТЬ фр. мобілізаваць; пазганяць, пазгон. *Пазгон наймітаў; пазгон войска*

МОГИЛА ж. яма на паховіны, мейсца дзе пахаваны нябошчык; магіла, магілка, магільнік, магільны.

МОГИЛЬЩИК *м.* той хто капае магілы; **грабар**.
МОГУЩЕСТВО, магутнасьць, магутны, магут.
МОГУЩЕСТВЕННЫЙ, магутны, патужны, ма-
 царны (ад „моц“).

МОДА *ж. фр.* часовы звычай у ўзаемных ста-
 сунках людзей, вопратцы і інш.; **мода**, **модны**,
моднік—ніца.

МОДЕЛЬ *м. фр.* фармчак, формаўка, формлік;
 подабень, падабок.

МОДИФИЦИРОВАТЬ, перайначываць.

МОЖЖЕВЕЛЬНИК, ялавец, яленец. *Ой, калю-
 чы ялавец, ягадкі салодкі.*

МОЗЖИТЬ, біць або таўчы на мязгу; **мязджыць**;
дрощчыць. Першае выражае разьбіцьцё на мязгу;
 другое—на дрызгі, трэскі. *Раздрощчыў пярун
 дрэва. Раздрощчыў калена аб камень.*

МОЗАИКА *ж.* умяцтва выкладаць арнаманты і
 абразы з колёровых камяшкоў; **мазаіка**, **мазаічны**.

МОЗГ *м.* матэрыя якая напаўняе чэрап чалавека
 і вышэйшых жывёлаў; **мозг**, **мазгі**. Мозг складаецца
 здвох палавін—*глуздоў і мажджочка* які ляжыць
 ў патыліцы. Ад галаўнога ідзе, па хрыбетніцы, *хры-
 бетны* мозг. У косьцях знаходзіцца ужо ня „мозг“,
 як расійцы называюць, а *шпik*.

МОЗОЛЬ *м.* мазоль, мазалі мазоліць; **нас-
 мурга**.

МОЙ *заімак*; мой, мая, маё Мой мазоль, мая
 і плата. Вазьмі сваё, а да майго ня тыч носу Мая ха-
 та скраю, нічога нязнаю. Пажывеш з маё, дык за-
 будзеш сваё.

МОЙКА, чыннасьць мыцьця; **мыцьцё**.

МОКРЫЙ *агульн. слав.* мокры, мокнуць, мак-
 рэць, мокра, макравата, мокрасьць, макравіна,
 макроцьце; моклы, макрадол, макразём.

МОЛВИТЬ *што*, мовіць, мовіцца, моўны.

МОЛВА *ж.* памоўка, пагалоска; **слынь**; гавор-
 ка. *Аб воўку памоўка, а воўк тут. Пагалоска,
 слынь пашла паміж людзей аб вайне. Не ўсякай*

пагаласцы вер. Людзкая гаворка што хаморлівая восень. Пашла гаворка па сялу (Сержп 47).

МОЛ прысл. маўляў. Ці-ж бо, маўляў, гэта праўда. Што ты гэта, маўляў, робіш.

МОЛЕТОЧИНА ж. тое што праедзена мольлю; маляедзіна.

МОЛИТЬ каго, аг. сл. маліць, моліць, маленьне, молены, мадебны, малебнік-ніца.

МОЛИТВА ж. словы маленьня, чыннасьць маленьня; малітва, молябка.

МОЛНІЯ ж. агністая праява буры; спаміглівае асьвятленьне неба ў часе буры; маланка, маладня, маланіца, маланьня; сьвігавіца; бліскаўка, бліскавіца.

МОЛНЕННЫЙ, МОЛНІЕНОСНЫЙ, маланічны, сьвігавічны, бліскавічны.

МОЛОДОЙ, малады. Малады малодчык чаго зажурыўся.

МОЛОКО, сьвежа доенае не варанае—сырадой; квашанае — кіслае малако, прастакваша; малако робленае з канпель, маку і інш — сочыва. Малочныя вытвары: сьмятана, масла, твораг, сыр.

МОЛОЧНИЦА ж. жанка якая предае малако — малачарка.

МОЛОТИТЬ што, выбіваць зярно з коласа; малаціць, малочаны, малацьба, малацьбіт.

МОЛОТ, МОЛОТОК м. знадабьбе да біцьця, каваньня; молат, малаток, малаточак; малатовіна, галоўка молата; малатавіла, ручка молата; адмены молатаў: кляпач, клімач, капсьцень.

МОЛОТЬ расьціраць што колечы на муку; малоць, малоцьце, меліва.

МОЛЧАТЬ, маўчаць, маўчаньне, маўчба, маўчанка, маўчага, маўчун, маўклівасьць, маўклівы, маўклівец.

МОЛЧАНІЕ ср. моўкля, маўчаньне, моўчнасьць, моўчадзь.

МОЛ м. фр. насып з зямлі, вал; гаць.

МОЛЬБЕРТ *м.* малярскі паставок; паставок, паставец.

МОЛЮСК *м.* бязкостнае стварэнне, аддзел смаўжоў і ім падобных; мякчак.

МОМЕНТ *м. фр.* момант, момантальна; міг, мігам.

МОНАРХІЯ *ж. грэцк.* манархія, манарх, манархіста.

МОНАСТЫР *м. грэцк.* манастыр, манастырскі.

МОНАХ *м. грэцк.* мніх, мнішыць, мнішка, мнішства. У старой нашай пісьменнасці, пачынаючы ад Кірылы Тураўскага, пісалася вышэй прыведзеная форма роўнабежна з: манах, манашка.

МОНЕТА *ж. грэцк.* звонкі грашавы знак з цэннага кову; манэта, манэты, манэтка, манэтны.

МОНОГАМІЯ *ж. грэцк.* аднажэнства.

МОНОПОЛІЯ *ж. грэцк.* аднаторжніцтва.

МОНОТЕИЗМ *м. грэцк.* аднабожніцтва.

МОНОТОНІЯ *м. грэцк.*, аднатоннасць.

МОНУМЕНТ *м.* помнік.

МОРАЛЬ *м. фр.* маральнасць, маральны, маралы.

МОРГАТЬ, мігаць, міргаць, мірганьне, міргі, мірглі, міргун, міргула, міргуся, міргасьлепіца, мірганадніца.

МОРДКА *ж.* зьвярачы твар; мордка, мордачка, морда, мардаска, мардасы; пыза, пызька, пызаты; мурло, мурласты.

МОРЕ *ср.* сабраньне горкасалёных вод ў аграмадзістых волмінах зямельнага клубу; мора, марскі.

МОРЯК *м.* чалавек які праводзіць час на моры; марак, наморнік.

МОРЕПЛАВАНІЕ, мораплаваньне.

МОРЕНА *фр.* уздоўжны навал камянёў, паволі ссуваных горскімі лядамі ўніз; звал.]

МОРКОВЬ *ж.* расьціна *Daucus carotta*; морква, моркаўка.

МОРОЗ *м.* зяба, сьцюжа пры якой вада мерзьне; мароз, марозьлівы, марозіць, моразна.

МОРОЖЕНОЕ *ср.* замарожанае малако з цукрам; зморазь.

МОРОСИТЬ, імжыць, крапаць. *Дождж імжыць, крапае.*

МОРОШКА куст і ягада *Rubus chamaemorus*; камяніца.

МОРС *м.* ягадны сок; ягадвік.

МОРТИРА *ж.* кароткая гармата да кіданьня бомб і гранатаў; мажджэр.

МОРЩИНА *ж.* складка, згіб тканіны, скуры; зморшчка, зморшчаны, зморшчыць.

МОСКОТИЛЬНЫЙ, фарбярскія і рожныя аптэчныя тавары ўжываныя рамесьнікамі; мускатэльны.

МОСТ *м.* агульн. слав. мост, масток, масьціць, маставіна.

МОСТКИ *ж.* паложыя праз ваду ці гразь дошкі для пераходу; кладкі.

МОСЬКА *ж.* народа сабак; мопс, мопсік.

МОТАТЬ *што*, навіваць ніткі, шнуры; матаць, зматываць, змотак; матавіла прылада да зматываньня нітак.

МОТАТЬ *што*, раскідаць, неразумна траціць немасьць; марнатравіць; монтэжыць.

МОТАТЬСЯ, баўтацца зьвісаючы; цялёпкацца.

МОТЫЛЬ *м.* мятлік, мятлічак, мятлюк; зборна—мятульга.

МОТИВ *м.* фр. пабудчая прычына; пабудка; пажэньне і павышэньне голасу пры сьпяваньні; нота.

МОТИВИРОВАТЬ *што*, змацовываць довадамі; абасновываць, абасноўка.

МОХНАТЫЙ, лахматы, калматы, бахматы.

МОХНОНОГІЙ, лахманогі.

МОХРОВЫЙ, бахматы, бахмач; бахматка, кветка у якой слычыкі перарадзіліся у пялюсткі і напўняюць ўсю місачку.

МОХ *м. агул. слав. мох, імховы, імшыць; амшарына, абшар зеросшы мохам.*

МОЦІОН *м. фр. рух, рух для здароўя: прахаджка, гімнастыка.*

МОЧА *ж. выдзяленьне вады жывым высшым арганізмам, сікі; моча, мачыцца.*

МОЧИТЬ, *мачыць, мочаны, мочыва, мачонік.*

МОЧАЛА, *валокны ліповага лубу; рагожка.*

МОЧКА *ж. нітка, валокно, пучок; каждая расщипная рэч складаецца з валокан і пляніц, прыкл: мяса, мускулы; карані абрастаюць пляніцамі і праз іх пьюць волагу; пляніца, плёнчык, плёнчыкі, пляністы; сусок, сускі; музок, музочкі.*

МОЧКАТЬ, *ссаць.*

МОЧЬ *ж. цялесная і духоная сіла, змога.*

МОШЕННИК *м. прахвост, жулік.*

МОЩИ *мн. астанкі сьвятога; рэліквіі.*

МОЩНЫЙ, *магутны, магутнасьць.*

МРАЗЬ, *агіда, гіда, гідкасьць; плюгаўства.*

МРАК *м. цемната, нястача сьвятла; цемень, цемра, цямрычны, цямрычнік.*

МРАЧНЫЙ *аб чалавеку, хмарны, хаморны, пануры; цёмкі. Пануры чалавек; панурая пагода. Ой цёмка, цёмка на дварэ, цямчэй таго за дваром (Крачк. 20).*

МРАЧНОСТЬ, *панурасьць. Панурасьць характару.*

МРАМОР *м. цвёрды і сьціслы камень вапністай пароды; мармур, мармуровы.*

МРЕЖА *ж. сець.*

МСТИТЬСЯ, *здаецца, выдаецца, думасца, крозіцца; мрэе, мрэяць, мрэіцца. Месяц мрэе (песен.) Сяло мрэе за ракою. Лес мрэе ў тумане. Яшчэ на дварэ, ня мрэе. Мрэе дзеўка аб замужжы. Як пачне думаць, як пачне мрэяць.*

МУДЬЯ *ж. яліты, яльцы.*

МУДРЫЙ *агул. слав. мудры, мудрэць, мудра,*

мудрасьць, мудраваць, мудрэц, мвдраўка.

МУЖ *м.* чалавек поўных гадоў, агульн. *слав.*; муж, мужны, мужаваць, мужчына, мужык, мужнець, мужства.

МУЗЫКА *ж.* музыка, гудзьба, гудзьбіт.

Вы гудзьбіты не гудзіця,

Майго татку не будзіця.

(Вяс. п. Новагорад. п.)

МУКА, мука, мучыца, мучны, мучнік, мучавік, мучысты.

МУКА, мука, мучэньне, мучаньнік, мучаніцтва, мучыць.

МУЛЬТИПЛИКАТОР *м.* астранамічная прылада; паваротны круг якім бяруць адразу некалькі разоў вышыню сьвяціла.

МУМІЯ *ж.* высушаны труп, мумія.

МУНДИР *м.* ням.? мундур, мундураваць.

МУНДШТУК *м.* трубка праз якую кураць; муштук.

МУНИЦІЯ *ж. лац.* стралецка-вайсковыя знадабьбе; амуніція.

МУРАВА *ж.* сочная густая траўка на караню; мурог, мурожка, мурожны. Траўка - мурожка шаўковая.

Па вуліцы па шырокай,

Ды па мурогу па зялёнаму,

Сядзелі мужы, мужы чэсныя.

(Гомель. Ром. 8—9 с. 157).

МУРАВИТЬ, пакрываць гліняннае начыньне палівай; паліваць, паліваны, паліва.

МУРАВЕЙ, *м.* жамяра; мурашка, мурашнік, муравешнік, мурашкі, мурашны.

МУСАТИТЬ, вацаваць.

МУРЛЫКАТЬ, мурчэць, муркаць, курняўкаць.

МУСКАТ *м.* дрэўца *Myristica moschata*; мушкат, мушкатовы.

МУСКУС *м.* піжма.

МУСОРЬ *м.* астаткі, адпадкі накіданныя на зямлю;

сьмяцьцё, сумецьце, суметнік, сьмяціць; у Вітабшчыне кажуць яшчэ—шума, шуметнік, шумеціць.

МУТИТЬ, муціць, мутны, мутнець, муць, мутаўга, мутаўка, мутасьвет; бузаваць, збузаваў. Рабіцца нядобра, пазываць на воміт; нудзіць; мутліць, мліць.

МУХА ж. радавое найменьне двокрылай жамяры; муха, мушка, мушыны.

МУЧИТЬ, мучыць, мучаны, мучанык, мучыцьель.

МЧАТЬ каго, хутка унасіць; унасіць, нясьціся, нясецца; смыжыць.

МЫЗА ж. татар; летнішча, палецішча.

МЫКАТЬ, часаць пянёку або лён на кудзелю, часаць; цягацца па сьвету, гора цягаць, бядаваць; смыжыць, гараваць.

МЫЧКА ж. кузлачок кудзелі з якога выцягаюць нітку; смычка, смыкаць.

МЫЛО ж. мыла, мыліць, мыльны, мылкі.

МЫСЛЬ ж. усякі чын розуму, думка, подумка; мысьль, мысьліць, мысьлі, мысьлёвы.

МЫС ж. высунутая клінам часыць чаго колечы; суша высунутая гарой, языком у мора; суга, сузок.

МЫТНИК або **МЫТАРЬ**, урадовец які зьбірае падаткі; мытнік, мытніца, камора мытная; *стар.* куноемец: *Оже оурветь Немьчиць бородаы бояриноу или коуноемьчи, дати емоу 5 грив. серебра (Смален. грам. 1230).* Цяпер ў народзе слова зьневажлівае: кунойміт. Кунойміта гэтага с хаты выганю.

Куноймя братка куноймя,
Адаў сястру з дамоўя!
Прадаў сястру беляначку,
У чужу староначку.

МЫТА *стар.* падатак; мыта куніца. Паводле граматы князя Васіля Іванавіча Смаленскага (1514), відаць, што былі—куніца міравая і свадзебная: *А мировая куніца и свадебная имати по шти гро-*

шей, а со вдовы имать по тому ж, которая поидеть замуж. З другой смаленскэй граматы 1229 г., відаць, што „куна“ была нейкая дробная манэта: Латинескому дати от двою капию вѣску вещь коуна смоленская.

МЫТЬ, ачышчаць вадой, праць і паласкаць; **мыць**, **мыты**, **мыцьцё**; **мыйніца**, будынак у якім мыюць.

МЫЧАТЬ, мычэць.

МЫШЬ ж. малы зьвярок Mus; мыш **мышыны**, **мышачы**, **мышкі**, **мышанё**, **мышкаваць**.

МЫЩА, кожда асобая цэльная часыць мяса ў целе жывёлы; **сыцягно**, **цягніца**; **мускул**, **мускулы**, **мускулярны**.

МЫШЕЛОВКА ж. пастка.

МѢДЬ ж. медзь, мядзяны, мядзяк, медзіць, **меднік**.

МѢДЯНИЦА ж. зьмяя, сьлімень.

МѢЛ м. мяккі мучысты вапenniк; **крэйда**, **крэйдка**, **крэйдаваты**.

МѢНЯТЬ, мяняць, мяняцца, мена, менны. *Мяняла бабка кажущок на шапку.*

МѢРА ж. мера, мерыць.

МѢРИЛО, мерка. **мернік**.

МѢСИТЬ што, мясіць, мясіцца, месіва, мешаны. *Цеста, гразь мясіць.*

МѢСТО ср. мейсца, мѣйсцовы, мѣйсцоваць; *Прыгожая мѣйсцовасьць.*

МѢСТИТЬ, месыць, тоўпіць.

МѢТКО трапна.

МѢТКА на бялізне, вышытка.

МѢСТОПРЕБЫВАНІЕ, аселасьць.

МѢСЯЦ м. час авароту месѣца наўкол зямлі. **месяц**, **месячны**; **месячнік**, **люнатык**.

МѢТИТЬ што, значыць, значаны, значок; **трапляць** у цэль: **цэліць**, **лучаць**.

МѢХ *м.* зъвирыная скура зънятая з поўсыцю; кажух, кажушны, кажушнік—ніца.

МѢШОК *м.* мех, мяшок, мяшочак, мяшэчны, мяхаваты.

МѢШАТЬ, зьмешываць; мяшаць, мяшацца, мяшаніна, мяшаньне, мяшанец.

МѢШКАТЬ *дзе, чым;* быць дзе доўга, не спяшацца; барыць, барыцца; марудзіць, маруда, маруднасьць, марудства. *Гэй, не барыце, хутка дарыце. Паехаў у дарожку забарыўся, прыехаў з дарожкі—не жэніўся. (Р. 8-9. 137).*

МѢЩАНИН *м.* бел. мяшчанін; мяшчане, жыхары места.

МЯГКІЙ, ня цьвёрды, ня пругкі; мяккі, мякаць; мякіш, мякатнік, мякацьцё, мякніца, мякіна, мякнуць, мякчыць, мяклы.

МЯКИНА, дробныя, мяккія часьці коласа; мякіна, мякіннік; адмены мякіны: *пялюха* (ня „плева“, а—пялюха), *лялётка* (аўсяная дробная мякіна; Смалецск.), *пальга, палова*.

МЯСО *ж.* мяса, мясісты.

МЯСНИК *м.* хто тарагуе мясам; зарубач.

МЯТЕЖ, бунт, бунтар; мутар.

МЯТЬ *што*, комкаць, комсіць; клычыць; гатліць.

МЯУКАТЬ, курняўкаць.

МЯЧЬ *м.* пругкі клубік да гуляньня; шпуляк, шпульгак; кочаўка.

Н.

НААЛКАТЬСЯ, налакнуцца, нагаладацца.

НАБАВЛЯТЬ *што чым або на што;* дадаваць, дадаць, дададзены, дадатак, дадатковы.

НАБАЛДАШНИК *м.* аправа на верхнім канцы ляскі; камёлка, булдаўка, ручка, клуга.

НАБАТ *м.* збуда, трывога, заклік кабзь біраўся народ; спалох. *Ударылі ў званы на спалох.*

НАБАХВАЛИТЬ, нахваставацца.

НАБЕКРЕНЬ *присл.* па адзін бок; **набакі́р**.

НАБЕРЕЖНАЯ *ж.* вуліца ці дарога на беразе; пабярэжніца, узбярэжжа.

НАБИВАТЬ *што на што, чым*; **набіваць**. *Набіў на калясо абод; на касу баньку.*

НАБИВ, **набойка**, **набоісты**. *Даць набойку на абсацы.*

НАБИЛКИ *мн.* рама ў якую ўстаўляюць бярдэ; **набільні**.

НАБЛЮДАТЬ *што*, уважліва разглядаць, пілнаваць і заховываць; **спацікаць**.

НАБЛЮДЕНИЕ *ср.* спаціканьне.

НАБЛЮДАТЕЛЬНЫЙ, **спацікаўлівы**, **спацікаўлівасьць**.

НАБЛЮДАТЕЛЬ, **спацікач**.

НАБОЖНЫЙ, **пабожны**, **пабожнасьць**.

НАБОРОЗДИТЬ *што*, нарабіць многа барознаў; **набаразнаваць** **набарозіць**.

НАБОРТНЫЙ, **наўспруговы**.

НАБОРЩИК *м.* наборшчык.

НАБОСО *присл.* басанож.

НАБОТАТЬ, **наліць** лішне многа; **набухаць**.

НАБРАСЫВАТЬ *што*, **накідаць**, **накіданьне**.

НАБРОСОК, **нарыс** алуўком, квачыкам; **нарыс**.

НАБРОС, **накідзь**.

НАБУРАВИТЬ, **насьвярліць**.

НАБУХАТЬ, раздавацца ад мокрасьці; **набракнуць**; **набрынець**, аб зярняці; аб прыліве сокаў: **набрузнуць**; **набрузлы**; **набрузь**. „Набрузь“ называюць яшчэ „бросьцю“. *Дрэвы ужо накрыліся бросьцю; г. зн. на дрэвах набрузлі пучкі. Набрузлі ўжо пукалкі кветак.*

НАБѢГ *вайск.* раптоўны напад малым аддзелам; **наскок**, **наскокам**.

НАБѢДОКУРИТЬ, **накуралесіць**.

НАВАЖДАТЬ *што на каго*, **блазіць**. *Блазіць яго бес зрабіць ліхое.*

НАВОЖДЕНІЕ *ср. наслань.*

НАВАКСИТЬ *боты, наваксаваць.*

НАВАЛИВАТЬ *што на што; наваліваць, накідаць.*

НАВЕРГАТЬ *што на што; нарынаць, нарынуць.*

НАВЕРСТАТЬ *што, нараўняць; нашыхтаваць, наматаць.*

НАВЕРТЫВАТЬ *што на што; накручаць, навіваць.*

НАВЕСЕЛѢ *присл. наўзвеселі.*

НАВЕЧЕРІЕ *ср. конадзень, канодаваць.*

НАВЗГЛЯД *присл. напогляд, насуглядзь.*

НАВЗНИЧ *присл. нічком, ніц, ніцмя.*

НАВИВАТЬ *што на што, навіваць, навіты навой, навіток, навіцень, навітка.*

НАВИГАЦІЯ *ж. вадаплаўства, вадаплаўны.*

НАВИДАТЬСЯ *чаго, нагледзіцца, набачыцца.*

НАВИНЧИВАТЬ *што на што; нашрубовываць нашрубоўка.*

НАВІЙ, нябышчык; **навец**, **наўскі**. „Наўцом“ на, зываюць сьвежа памершага нябошчыка, а такжа, нябошчыка які па сьмерці ходзіць ў сваім целе ды ссе кроў (рас. в у р д а л а к, польск. *u r i o r*). *На, вец* процістаўляецца *мярсьню*: даўно памершаму які „разсыпаўся“ і ня мае ўжо цела, а паказуецца толькі як дух „сьцень“ (мярсьцень, мерсьціцца, прымярэсьціўся). У даным здарэньні слова „навец“, так сама эпітэт, як і слова „сьвежаніна“, „сьвежа, ваць“, „асьвяжыць“, якое ўжываецца ў тасунку да статку. Наш селянін, не скажа: „зарэзаў, забіў карову, вала“, гэта лічыцца груба, дзеля гэтага кажа: „Асьвяжыў вала, карову, барана“. У мысль гэтага непрыстойна казаць — „мярцьвец“, „труп“, на свежа памершага, а трэба казаць: „нябошчык“, „навец“. **Наўскі**, яму прыналежаць, прыкл. „*Наўскі Вялікдзень*“ (памінкі у Праводную нядзелю). У штодзённай мове можна чуць падобныя сказы: „*Наўца праводзілі на могілкі*“. „*Наўца памылі*“.

НАВЛЕКАТЬ *што на што, ці на каго; наўсьцягаць, наўсьцягнуць, няўсьцяг.—Наўсьцягаць на себе людзкое незадавальненне. Ен гэтым наўсьцяг на себе бяду. Не наўсьцягай на сябе Божай кары.*

НАВОДНЯТЬ *што, заліваць вадой; авалажываць, авалога.*

НАВОДНЕНІЕ, разьліў вады; паводка, разводзіца; вызліў рэк, вод.

НАВОЗ *м. гной, гнаіць, гнойны; памёт. Ядуць траву ўсё памётную, а пьюць ваду—ўсё балотную. (Р. 8-9. 274).*

НАВОЗРАСТЪ *прысл. надорасьце.*

НАВОЛАКИВАТЬ, нацягаць.

НАВОЛОЧКА. *ж. похва на падушку; наўлечка, наўлечнік; пошаўка.*

НАВОНЯТЬ *чым, насмуродзіць.*

НАВОРАЧИВАТЬ *чым на што; навяртаць, навернуць, наваротлівы.*

НАВОРОШИТЬ *чаго, напарушыць, натрасьці.*

НАВОРОВАТЬ *што, накрасьць, накрасьці, накрасца.*

НАВОРСИТЬ *сукно, накутраць.*

НАВОРЧАТЬ, навурчэць.

НАВРАТЬ *што каму; налгаць.*

НАВРЕДИТЬ *каму, чым; нашкодзіць.*

НАВРЯД *прысл. наўдачу.*

НАВСЕГДА *прысл. назаўсёды.*

НАВСКАСЯК *прысл. наўскось.*

НАВСТРѢЧУ *прысл. насустрач.*

НАВСПЯТЬ *прысл. наўсузадзь, наўзадзь.*

НАВЬЮЧИТЬ *што на каго, натрочыць.*

НАВѢРНО *прысл. напэўна.*

НАВѢС *ш. павець, паветка, паветны; наслон; застрэшак.*

НАВѢЩАТЬ *каго, наведываць, наведзіны.*

НАВѢТ *м.* наговор, абмова; **напасьць** **напась-**
лівы, **папасьнік-ніца**.

НАВЯЗАТЬ *каму што*, **начапіць**.

НАВЯЗЧИВЫИ, **начэпны**, **накарасьлівы**.

НАГАЙКА *ж тат.* біч, батог, гарапнік.

НАГЛАВНЫИ, **нагалоўны**.

НАГЛАЖИВАТЬ *што*, **гладзіць** **пеглям**; **пегліць**.

НАГЛАЗНЫИ, **навочны**.

НАГЛЫИ, **кавыглайны**, **кавыглай** (*Смал.*);
зухвалы, **зухвальства**; **нахрапны**, **нахрапна**; **бя-**
зочліва. *Зухвальству, нахраплівасьці яго меры*
нету.

НАГЛОСТЬ, **зухвальства**, **нахрапнасьць**; **ка-**
выглайства.

НАГЛЯДНО, **наўзвочна**. *Наўзвочны выклад*
навук найлепшы. *Наўзвочна паказаў як гэта*
робяць.

НАГНОЕНИЕ, **нарыў**.

НАГНУТЬСЯ, **нахінуцца**, **нагнуцца**.

Куды лозы нахінуліся.

Туды ветры веюць.

НАГОЙ, **голы**; **нагі**, **нагасьць**.

НАГОВАРИВАТЬ, **намаўляць**, **намова**.

НАГОЛО *присл.* **нашчэнт**, **ўдакон**, **зусім**.

НАГОНОШИТЬ *што*, **наспароміць**.

НАГОНЯИ, *чос.* **Задаць чосу**.

НАГОРЕВАТЬ, **набядаваць**.

НАГОРНЫИ, **наўзгорны**.

НАГОТА *ж.* **голь**, **галеча**; **нагасьць**.

НАГРАБИТЬ *што, чаго*; **награбіць**, **нарабаваць**.

НАГРАВИРОВАТЬ *што*, **вырыць**.

НАГРАЖДАТЬ *каго*, **награджаць**, **нагорода**,
нагородлівы, **нагородлівец**.

НАГРАФИТЬ *паперу*, **налінаваць**.

НАГРЕБНОЙ, **накопны**.

НАГРОМОЗДИТЬ *што на што, награмадзіць.*

НАГРУБИТЬ *каму, нагрубіяніць.*

НАГРУЖАТЬ, *награмаджаць, нагромоздзіць*
(„груз“—громазд).

НАГРУЗЧИК *м. нагромоздчык.*

НАГРЫЗОК *м. кусанік.*

НАГРѢВАТЬ *што, награвать. Гэткую грыню аднэй печчу не нагрэеш. Сонца награвает пясок.*

НАГРЯДНИК, *рагожа да пакрываньня лех; мата.*

НАГРЯЗНЯТЬ *памост, набруджаць, брудзіць.*

НАГРЯНУТЬ *куды, нагрынуць.*

НАДАВЛИВАТЬ *што, націскаць.*

НАДАЛБЛИВАТЬ, *надзюбываць, надзеўбываць*

НАДБАВКА *чаго, наддатак, наддатны, надда-
ваць.*

НАДБРАСЫВАТЬ *што, надкідаць, надкідка.*

НАДВЕРТЫВАТЬ *што, надкручаць.*

НАДВИГАТЬ *што куды, на што; насуваць.*

НАДВИГАТЬСЯ, *насувацца, насоуны.*

НАДВЫШАТЬ *цану, падвышаць.*

НАДГЛЯДЫВАТЬ *што, зачым; наглядаць.*

НАДДѢЛЫВАТЬ *што, надрабляць.*

НАДЕЖДА *ж. надзея, надзеіцца, надзейны;
спадзея, спадзявацца, спадзейны.*

НАДДЕРГИВАТЬ *што, надскубываць.*

НАДЕРНУТЬ *што на што, насторгнуць.*

НАДЖЕЧЬ *што, надпаліць, надпалены.*

НАДЖАТЬ *што, надціснуць.*

НАДЖАК *м. шмэргель.*

НАДЗОРНЫЙ *хто, паднаглядны.*

НАДЗИРАТЕЛЬ, *даглядчык-чыца.*

НАДКОЛ *м. надшчэп, надшчапляць.*

НАДКЛАДЫВАТЬ *што на што; надкладаць,
надкладка.*

НАДКОВЫРЯТЬ; надкалупаць, надкалыпываць.

НАДКОЛОТЬ *што*, надшчапіць.

НАДКУШАТЬ *страву*, над'есьці.

НАДЛЕЖАТЬ, належаць. *Гэта справа павінна да вас належаць. Належыць зара выпайніць за-гад.*

НАДМЕВАТЬСЯ, надымацца, надуты.

НАДМЕННО, надута, бутна, натапорыста.

НАДМОГИЛЬНЫЙ камень, нагробны.

НАДМОРЬЕ, наўзморье.

НАДО, трэба. *Трэба зрабіць. Трэба пачысьціць. Мне трэба грошы. Сколькі не жыві, а паміраць трэба.*

НАДОБНЫЙ, патрэбны.

НАДОБНОСТЬ, патрэбнасьць, патрэба.

НАДОЛГО прысл, надоўга.

НАДОУМИТЬСЯ, спахапіцца, наразуміцца.

НАДОСАДИТЬ *каму чым*, дадзець.

НАДПИЛИТЬ *што*, надпілаваць, надпілоўка.

НАДПИСЬ *ж.* надпіс *м.*

НАДПОЧВЕННЫЙ *слой*, надглебны.

НАДРАЗНИВАТЬ *каго*, надражняць.

НАДРУБЛИВАТЬ *што*, надсякаць, надсечаны, надсячы, надсек. *Глыбокі надсек на дрэве.*

НАДРЫВАТЬ *што*, наддзіраць.

НАДРЫВ *м.* белар. надорва. *Надрывацца над работай.*

НАРѢЗЫВАТЬ *што*, надрэзаць, надрэз.

НАДСАЖДАТЬ *што*, каго; надрываць, надрывацца. *Век свой прышлося над чужой працай надрывацца.*

НАДСАДИНА *ж.* шчэрба.

НАДСМАТРИВАТЬ *над чым*, наглядаць.

НАДСМѢТНЫЙ, надпраектны.

НАДСТРАИВАТЬ *будынак*, надбудовываць.

НАДСТРОЙКА *ж.* надбудоўка.

НАДСЪДАТЬ *асядаць*, асувацца.

НАДТРАВЛИВАТЬ *кіслацю*, надпаляць.

НАДУБЛЯТЬ *скуру*, гарбаваць.

НАДУВАТЬ *што*, надзьмухаць, надзьмуханы;
каго: ашуківаць, ашуканства, ашуканец; аба-
куліваць.

НАДУТОСТЬ, нахмыленьне, нахмыльчывы; наг-
мыранье.

НАДЦВѢТАТЬ, надквітаць.

НАДѢВАТЬ *што*, адзяваць, адзеўны; напра-
наць.

НАДѢЛАТЬ *чаго*, нарабіць, наробны.

НАДѢЯТЬСЯ *на што*, спадзявацца, спадзеўны.

НАДѢЯННОСТЬ, спадзейнасьць.

НАЕДИНѢ *прысл.* на адзіноце.

НАЕЖИТЬ *скуру*, навожыць, насторшыць.

НАЕМЩИК *м.* найміт.

НАЕМ, наймо, найманье.

НАЖАРИВАТЬ *што*, напражываць.

НАЖАТЬ *каго, што*; націснуць.

НАЖДАК *м.* шмэргель.

НАЖЕЛАБЛИВАТЬ *што*, нажалубліваць.

НАЖЕЛАТЬ усякага добра; нажадаць.

НАЖЕЧЬ *што*, напаліць.

НАЖИВАТЬ *што*, набываць жывучы; наживаць,
нажытак.

НАЖИВА *ж.* зыск, зыскоўны.

НАЖИМ *на што*, націск.

НАЖУЖЖАТЬ, надзунець.

НАЗАВТРА *прысл.* назаўтра.

НАЗАДИ *прысл.* спозаду, ззаду.

НАЗАПЕРТИ *прысл.* на запоры.

НАЗАПРЕТѢ *прысл.* назабароне.

НАЗВАНЬЕ, назоў, найме, мяно.

НАЗВАННЫЙ, названы, нарачины.

НАЗДРАВСТВОВАТЬСЯ *каму*, наздаровацца.

НАЗЕРКАЛИТЬ *шкло*, налюстрыць.

НАЗИДАНИЕ, навука, навучаньне.

НАЗНОБИТЬ *што, каго*; назябіць.

НАЗНАМЕНОВАТЬ *што*, назначыць.

НАЗОЙЛИВЫЙ, даедлівы, дакучлівы.

НАЗОЛА *ж.* прыкрасыць.

НАЗОЛИТЬ *бялізну*, нажлукціць.

НАЗРѢВАТЬ, дасьпеваць, дасьпелы.

НАЗУБРИВАТЬ *што*, зубрыць.

НАИВНЫИ, лацываверны.

НАЙДЕНЫШ *аб дзіцяці*, знайда.

НАИЗВОРОТ *прысл.* навыварат.

НАИЗРОѢ *прысл.* навывраю.

НАИЗУСТЬ, напамыць, наўзмоў.

НАИМЕНОВАНИЕ, найменьне.

НАЙПАЧЕ *прысл.* асабліва, найболей, злашча.

НАИСКОСЬ *прысл.* наўсаксь.

НАКОВАЛЬНЯ *ж.* кувала.

НАКАЗЫВАТЬ *каго*, караць, караньне.

НАКАЗАНИЕ *ср.* кара.

НАКАЛИВАТЬ *што*, напамыць, нажарываць.

НАКАЛЫВАТЬ, рабіць дзіркі; накалываць; на-
разьбіваць дроў: нашчапаць.

НАКАНУНѢ *чаго, прысл.*; наконадні, конадзень.

НАКАПЛИВАТЬ, награмаджаць.

НАКОПТѢТЬ, надымець, насопарыць.

НАКАТЫВАТЬ *куды, чаго*; накачываць.

НАКАЧИВАТЬ *ваду*, напамповываць.

НАКВОХТАТЬ, наквактаць.

НАКИДЫВАТЬ *што*, накідаць.

НАКИПЬ *што* накіпела, пена.

НАКИПЬ НА ГУБАХ, смага.

НАКЛАДЫВАТЬ *што, куды*; накладаць.

НАКЛАДНАЯ пры тавары; праводчая.

НАКЛАДНО, каштоўна, накладна.

НАКЛОН *м.* нахіл, нахіляць.

НАКЛОННО, пахіла.

НАКЛОНИТЬ, схінуць, пахінуць; скланіць.

*Схінуў ён галовачку,
На праву староначку.*

НАКЛОНЧИВОСТЬ, пахіласьць;

НАКОВАЛЬНЯ, кавальня, кувала.

НАКОВЫЛИВАТЬ, кульгаць.

НАКОЖНЫЙ, наскурны.

НАКОЛАЧИВАТЬ *што на што*, набіваць.

НАКОЛДОВАТЬ, начараваць.

НАКОНЕЦ, наканец ўрэшце.

НАКОНЕЧНИК *м.* аканечнік, пупыр, канчар.

НАКОПЛЯТЬ, набіраць, наспароміць.

НАКОРЯВѢТЬ, накарэць. *Наскарэлая анучына.
Заскарэлыя рукі.*

НАКРАХМАЛИТЬ *што*, наскарбліць наскорблены.

НАКРАСИТЬ *чаго*, нафарбаваць.

НАКРАСНѢТЬ, начырванець.

НАКРОШИТЬ, накрышыць, накружаць.

НАКРОВЕЛЬНЫЙ, настрэшны.

НАКРОШКА *ж.* цяртуха, цярушыць; кружаніна, кружаць.

НАКУВЫРКАТЬ, накуляць.

НАКУПАТЬ *чаго*, накупляць.

НАЛАГАТЬ *што на што* накладаць.

НАЛОГ *м.* аплата, падатку наложанага на жыхарства; налог, налогі, наложны.

НАЛОЖНИЦА *ж.* няпраўная жонка; пасьцель-ніца, наложніца, дружыца.

НАЛЕГАТЬ *на што*, налягаць, налёгі, налег-лы. *Налёгамі ды просьбамі вымусілі ў мяне гэта.*

НАЛАДОННЫЙ, надалонны.

НАЛАЯТЬ, набрахаць, назьвягаць.

НАЛАЩИВАТЬ *што*, нягланцовываць; аб-брытве: налязіць, навастрыць на рэмяню.

НАЛЕГКЪ *присл.* ўлягку. *Туды ўлягку, а ад-туль з возам.*

НАЛЁТ раптоўны наскок, напад; рэч якая на-ляцела, наслаілася на чым, *налёт*; белы налёт у гу-бе —наслаць, насмага.

НАЛЕТУ, на палёце; ўлёт. *Улёт хлапец ўсё разумее.*

НАЛЕЧЬ *присл.* налегчы, налёгі, намагаць.

НАЛИВКА *ж.* гарэлка налітая на карэньні ці ягады; запраўлянка.

НАЛИМОНИТЬСЯ *жартл.* налізацца.

НАЛИМ *м.* рыба *Gadus lota*; мянгуз.

НАЛИЦО *присл.* наўзвоч. *Ты мне наўзвоч па-кажы грошы. Па запісі многа, а наўзвоч нічога.*

НАЛИЧНИК *м.* будаўн. начольнік.

НАЛИЧНОСТЬ *грошы, гатоўка.*

НАЛИЧНОСТЬЮ, гатоўкай.

НАЛОБНИК *м.* папярэчны рэмень у уздэчы; начольнік.

НАЛОЙ *м.* паставок да чытаньня стоючы; *налой.*

НАЛОКОТНИК, часьць вопраткі пакрываючая ло-каць; налокцявік.

НАЛЬНУТЬ, наліпнуць, нагліпнуць, налынуць.

НАМАГНИТИТЬ *што*, намагнасаваць.

НАМАИВАТЬ, намуліць, нацерці часьць цела вопраткай, ці ўпражкай; намуліць, насморжыць.

НАМАКЛЯЧИТЬ, намахляваць.

НАМАРАТЬ *што*, напэцкаць, нагвазраць.

НАМАСЛИВАТЬ *што* намазызаць тукам; нама-
зываць; намашчаць, намасціць.

НАМАСТЕРИТЬ *што*, намайстраваць.

НАМЕДНИ *прысл.* аномадня, анадась, анэгды.

НАМЕТЫВАТЬ *што па што*; накідаць.

НАМЕТНЫЙ, накідны.

НАМИНАТЬ *што*, намуліць, намазоліць.

НАМИНЧИВЫЙ, мулкі, намазольчы.

НАМОЛВКА, нагавор.

НАМУРАВЛИВАТЬ, паліваць.

НАМУСАТИТЬ *брытву аб рэмянь*, налязіць.

НАМУСОРИТЬ, нашумеціць, насьмеціць.

НАМЧАТЬ *на што з разгону*; наляцець.

НАМОЙНЫЙ, намытны пясок.

НАМОИНА, наплыўшая мель на рацэ; наплынь.

НАМЫШЛЯТЬ *што*, надумляць.

НАМЪРЕНІЕ *ср.* замысл. У яго замысл заўсё-
ды добры ды выкананьне благое.

НАМЪРЕННО, умысна, сумысна. *Ен гэта зра-
біў сумысна. Сумысна не сказаў.*

НАМЪСТНИК *м.* намесьнік, заступнік.

НАМЪТИТЬ *што*, намэціць.

НАМЯТЬ, намуліць.

НАНЕСТИ ВИЗИТ, злажыць візыту.

НАНИЗЫВАТЬ *што на што*, насіляць.

НАЕМЩИК *м.* найміт-тка, найміцкі.

НАЕМНИЧЕСТВО, найміцтва.

НАНОВО, нанова, сызноў.

НАНОГОТНАЯ, напазнокная.

НАНОЧЕВКУ *прысл.* насуначкі.

НАОБОРОТ *прысл.* наадварот, наспач.

НАОЛИФИТЬ *што*, накрыць „олифой“, пакос там; **напакосьціць**.

НАОПАШЬ *присл.* унакідку.

НАОПРОКИДЬ *присл.* напярэкуль.

НАОСОБЪ *присл.* насамоце.

НАОСВѢТЪ *присл.* надодні.

НАОСТОРОЖЪ *присл.* наасьцярозе.

НАОТКОСЬ *присл.* наскось.

НАОТПАШЬ *присл.* наросхлесь.

НАПАДЕНІЕ *ср.* напад, нападкі.

НАПАИВАТЬ *што*, налютовываць. *Налютуу* на квартиру вечка.

НАПАКОСТИТЬ, накасьціць, набрудзіць.

НАПАЛЗЫВАТЬ *на што*, напаўзаць.

НАПАДЧИК *м.* той хто нападае; **напасьнік**.

НАПАПЕРТНЫЙ, насьвянтарны.

НАПАСТИ *статак*, напасьвіць.

НАПАСМУРИТЬСЯ, нахмарыцца.

НАПАХАТЬ *зямлі*, наараць, наарана.

НАПАХТАТЬ *масла* зьбіць *масла*.

НАПАЧКАТЬ *чым*, напэцкаць.

НАПЕЛЕНАТЬ *дзяцей*, наспавіваць.

НАПЕНЯТЬ *на каго*, нажаліцца.

НАПЕПЕЛИТЬ *попелам*, напеліць.

НАПЕРВО *присл.* найперш, насамперш.

НА ПЕРЕБОЙ, напяробіль.

НАПЕРЕД *присл.* наперад, наўперад.

НАПЕРЕДИ *присл.* спераду.

НАПЕРЕКОР, наўсунар, науздор.

НАПЕРЕТЬ *чым на што*, націснуць.

НАПЕРСТОК *м.* напалак, напарстак.

НАПЕРСНИК, вернік.

НАПЕЩРЯТЬ *што*, напялёсаваць.

НАПЕЧАТАТЬ *што*, надрукаваць.

НАПЕЧАТЛѢТЬ *што ў чым, ўразіць.*

НАПИТОК *м. ўсё што служыць да піцця; піта, піццэ, напітак.*

НАПИЛИВАТЬ *чаго, напіловываць.*

НАПИЛОК *м. напільнік.*

НАПИНАТЬ *што, напінаць, наталупліваць.*

НАПИТЫВАТЬ *каго, несычаць, насычаны, насычаньне.*

НАПИЧКАТЬ *што чым, напхаць.*

НАПЛАВЛИВАТЬ *мэтал, натапляць.*

НАПЛАСТОВЫВАТЬ *чаго, напластаць, напластоўка.*

НАПЛЕСНѢТЬ, *пакрыцца плесню, нацьвілець.*

НАПЛЕСКАТЬ *вадой, наплюхаць.*

НАПЛОСКО *прысл. напласма*

НАПЛОТИННЫЙ, *наплътны.*

НАПЛОТИТЬ *плытоў, наплыціць.*

НАПЛОТНО *прысл. нашчытна.*

НАПЛУОВАТЬ, *нарабіць махлярства; намахляваць, наброіць, накуралесіць. Ён змахляваў у картах. Наброіў, накуралесіў па п'янаму.*

НАПЛЫВ, *усё што наплыло; наплыў; наток. Наток, наплыў народу на кірмаш.*

НАПЛѢНИТЬ *каго, напалоніць.*

НАПОВАТЬ *каго, напаіваць, паіць.*

НАПОДОБІЕ *прысл. наспадобу.*

НАПОЗОРИТЬ *каго, наганьбіць.*

НАПОЛНЯТЬ *што, напаўняць.*

НАПОРТИТЬ *чаго, напсаваць.*

НАПѢРТНЯЖИТЬ, *накравечыць.*

НАПОРУ *прысл. часам. Часам так, а часам інак.*

НАПОР, *што напірае; націск.*

НАПОТОЛОЧНЫЙ, *наўстольны.*

НАПОТОМ *прысл. напасья.*

НАПОТЧИВАТЬ *каго, начаставаць.*

НАПОТКНУТЬСЯ *на што, наткуцца; напаторчыцца, як бытцам наткнуцца на патарчак, ражон; надзяўбсьціся, ўздзяўбсьціся.*

НАПОШЛѢТЬ, **наплыгчэць**, *стацца плыгкім, не глыбокім.*

НАПРАВЛЯТЬ *што каго, накіровываць.*

НАПРАВЛЕНИЕ *ср. кірунак.*

НАПРАВО *прысл. ўправа. Ен пабег ўправа, а той ўлева,*

НАПРАЗДНОВАТЬ, *насьвяткаваць.*

НАПРАСНЫЙ *чым, дарэмны.*

НАПРАСЛИНА *ж. дарэмшчына, напасьць.*

НАПРЕДКИ *прысл. наўперадзь.*

НАПРЕДѢЛЬНЫЙ, *пагранічны, наўзьмежны.*

НАПРЕКАТЬ *каго, чым, дакараць.*

НАПРЕСТОЛЬНЫЙ, *нааўтарны,*

НАПРИНИМАТЬ *чаго, напрыймаць.*

НАПРИПАСАТЬ *чаго, наспароміць.*

НАПРИТОЛОЧНЫЙ, *напрылаўны.*

НАПРИХОТНИЧАТЬ, *напрымсьціць.*

НАПРОВАЖИВАТЬ *каго, наводзіць.*

НАПРОДЕР *прысл. напратор,*

НАПРОДОЛЬНЫЙ, *наўздоўжны.*

НАПРОКАЗИТЬ *чым, накуралесіць, накудашыць, надурэць, наброіць, назбыткаваць.*

НАПРОКАТ *прысл. ўпопайма.*

НАПРОКОЛ *прысл. напрашчэп.*

НАПРОК *прысл. наўзапас. Мы насалілі наўзапас грыбоў і агуркоў.*

НАПРОПАЛУЮ *прысл. наспропадзь.*

НАПРОСТО *прысл. нап्राстркі.*

НАПРОСТЕЖ *прысл. нап्राстрэл.*

НАПРОТИВ *чаго, наўспроць.*

НАПРУДИТЬ *гацяў; нагаціць.*

НАПРИСКИВАТЬ *куды, на што; напрыскаць.*

НАПРИСНУТЬ *чым напырснуць.*

НАПРЯГАТЬ *што, напружаць, напружаньне, напруга, напругчывы. Напружыў конь ўсе сілы свае і ня мог вывезьці. Да кождай работы патрэбна пільнасьць і напруга. Натужаць, натужна.*

НАПРЯЖЕНИЕ *ж, напруга, натуга.*

НАПРЯМЬ *присл. напрост.*

НАПРЯЧЬ *присл. натужыць.*

НАПУГАТЬ *каго чым. напужаць.*

НАПУТНОЕ *ср. спадарожнае, праводнае.*

НАПУТАТЬ *што, наблутаць.*

НАПУЧИТЬ *што, напушыць, напушаны.*

НАПЫЖИТЬСЯ, *натапырыцца.*

НАПЫЩЕННО, *надута.*

НАПЯЛИВАТЬ *што, напінаць.*

НАРАЖДАТЬ, *нараджаць.*

НАРОСПАШКУ *аб верхняй вопратцы: наросхрысьць; аб дзвярах: наросьцяж, насьцяж.*

НАРИЦАТЬ *каго; называць, назоўны; мянаваць, мяноўны.*

НАРИЦАТЕЛЬНЫЙ, *назоўны, мяноўны.*

НАРИӨМОВАТЬ *вершы, нарытмаваць.*

НАРКОТИЧЕСКИЙ, *адуряючы, наркотычны.*

НАРОДОНАСЕЛЕНИЕ *ср. народанасяленьне.*

НАРОЖДЕНИЕ *ср. нарадзіны.*

НАРОТОЗЕИТЬ, *насалупеніцца.*

НАРОЧИТО *присл. урочыста.*

НАРОЧНО, *умысна, сумысна.*

НАРУБИТЬ *што насячы, насечаны.*

НАРУЖЬ *присл. назьне, спаверху.*

НАРУШАТЬ *што, нарушаць.*

НАРЦИС *м. расьціна, нарцыз.*

НАРЫВ *м, запальная пухліна; нарыў.*

НАРИЦАТЬ, называць, намяновываць.

НАРЪЗЫВАТЬ, нарэзаць.

НАРЪЗ *м.* нарэз; карба, карбаваць.

НАРЪЧІЕ *ср.* гутарка, дыялект.

НАРЯЖАТЬ *каго што*, прыбіраць, прыбірацца. *А пан гаспадар прыбіраецц, ён прыбраўшыся ды сеў сабе* (Р. 8—9. 166); *прихарашываць, прихарашывацца; строіць, строіцца; штафіравацца.*

НАРЫ, тапчaгi.

НАРЯДНЫЙ, стройны, прихарошаны, прыбраны.

НАРЯД прыгожая вопратка, хусьцё ці рэчы; строй.

НАРЯД *м.* пасылка людзей на работу; налад.

НАРЯДУ *присл.* накану, на чарзе.

НАРЯСНО *присл. укр.* нажаўра.

НАСАЖИВАТЬ *што*, насаджаць, насада.

НАСАПОЖНЫЙ, наботны, наабутны.

НАСКОРО *присл.* напoxвaцi, наскара.

НАСОРЯТЬ *сьмяцьцём*, насьмячаць.

НАСАСЫВАТЬ *што, чаго*; нацягаць ссучы; на-сысаць, насмактываць.

НАСОС *м.* знадабьбе якое ссе; цмычок, смактуг, смактугi.

НАСАСЫВАНІЕ *ср.* насмактываньне.

НАСАХАРИТЬ *што*, нацукраваць.

НАСВЕРТИТЬ, насьвярціць.

НАСВЪТАТЬ, днець, залачэць.

НАСЕЛЕНИЕ *ср.* жыхарства.

НАСЕЛЬНИКИ, жыхары.

НАСИДКА курыца, сядуха, квока.

НАСИЛІЕ примус, няволя; гвалт, сілавaньне.

НАСИЛЬНО, сіламоц, гвалтам.

НАСИЛУ *присл.* ледзь. *Ледзь здужаў. Ледзь ногі цягаю.*

НАСКАЛИТЬ зубы, нашчырыць. .

НАСКВОЗЬ прысл. навывлет, наўскрозь. *Не сьвярлі наскрозь. Так выцёрты рукавы, што наскрозь відаць.*

НАСКИТАТЬСЯ, навалондацца.

НАСКОЛЬЗИТЬ на што, насьлізнуць.

НАСКОРБѢТЬ, набалець ад смутку; насмуцець.

НАСКОРО прысл. наспохваць.

НАСКРИЖАЛЬНЫЙ, натаблічны.

НАСКУДНО прысл. недастатна.

НАСКУЛЬНЫЙ нарост. наскронны.

НАСКУЧАТЬ каму, знудзіць, зну́да; даесьць.

НАСЛАЖДАТЬ каго чым, вясяліць, цешыць.

НАСЛАЖДЕНИЕ ср. уцеха; насалода.

НАСЛАИВАТЬ што на што; напластовываць, напластоўка.

НАСЛАНІЕ, наслань.

НАСЛУД м. намаразь.

НАСЛУШИВАТЬ што, наслухаць, наслухань-не, наслышка.

НАСЛѢДСТВО, маетнасьць якая па сьмерці аднаго ўласьніка пераходзіць да другога; спадак, спадчына, спадковы, спадковасьць.

НАСЛѢДНИК—НИЦА, хто атрымлівае спадак; спадкабярнік, спадкабярніца, спадкабярчы.

НАСЛѢДІЕ ср. спадак.

НАСМОРК м. катар, катаральны; наспель.

НАСМОТРѢТЬ каго, што; нагледзіць.

НАСМѢХАТЬСЯ, насьмевацца, насьмевы; шкіліць, шкелі.

НАСОВѢТОВАТЬ каму, што; нараіць.

НАСОЗДАВАТЬ што, наствараць.

НАСОЛАЖИВАТЬ што, насаладжываць.

НАСОЧЕТАТЬ што, начотаваць.

НАСОЧИНЯТЬ басень, наскладаць.

НАСПАСАТЬ *народ, назбаўляць.*

НАСПЃСИВЃТЬ, напышэць.

НАСПИННЫЙ, нахрыбетны, наплечны.

НАСПЛОШЬ *прысл. наўсуцэль, наўсцэль.*

НАСРЕДИ *чаго, прысл. пасярод.*

НАСТАВЛЕНИЕ *ср. навука.*

НАСТАИВАТЬ *што на чым, наліваць цечу на якое колечы надабьбе каб яна насыцілася яго часткамі, сокамі; наліваць, наліўка; настаўляць, настой, настойны, настоянка.*

НАСТАИВАТЬ, налягаць, напіраць.

НАСТОЯЩИ, цяперашні; праўдзiвы, запраўдны.

НАСТОЙЧИВЫЙ, напорысты, вытрывалы.

НАСТАИВАТЬ *на сваім, налягаць, напіраць.*

НАСТОЯТЕЛЬНО, усiльна, напорыста.

НАСТОЯТЕЛЬ *парахіяльны сьвятар; парох.*

НАСТРОЕНИЕ, духовы стан; настрай, настроены, настраіваць. *У якім ён сягоньня настраю?*

НАСТРОЧИТЬ *што, напісаць бойка і беззьмястоўна; нагрызмоліць.*

НАСТРАЩАТЬ *каго чым, запужаць, напалохаць.*

НАСТРЕКОТАТЬ, насакатаць.

НАСТРОГАТЬ, настругаць.

НАТРОГО *прысл. насрога.*

НАСТРЯПАТЬ *што, наварыць, наблутаць.*

НАСТУДИТЬ *хату, назябіць.*

НАСТУПАТЕЛЬ, наступнік, наступны, наступчывы, наступ; аб вайне: зачэпны. *Зачэпная і апорная вайна.*

НАСТ *м. асеўшы пасья адлігі і адьвярдзеўшы ад марозу сьнег, які надыймае чалавека; шэрань.*

НАСУЕСЛОВИТЬ, напляўзаць, набрахаць.

НАСУМАТОШИТЬ, накаламесіць.

НАСУРГУЧИТЬ *што*, налякаваць.

НАСУРЬМИТЬ *што*, начарніць.

НАСУСЛИВАТЬ *што*, насълюнявіць.

НАСУЩНЫЙ, цяперашні, штодзены; паўсёдны, будны. *Хлеба нашага буднага дай нам сягонья. Не аб адным паўсёдным клапацься.*

НАСЧИТЫВАТЬ, налічаць, начотаваць.

НАСЫП *ж.* што насыпана; насып, накоп.

НАСЫРЬТЬ насыкнуць волагай, вільгацьцю; адвільжэць; правогнуць, вогкі; набракнуць.

НАСЫЩАТЬ *каго*, насычаць, насычацца, насыць, насытны, насыткі, насыцісты.

*У дзяжэ падыходзіста,
На сталі насыціста.*

НАСЪДКА *ж.* сядуха, какоша.

НАСЪКОМОЕ *ср.* агульнае найме цэлай клясы жывёлаў: жукі, мухі, мятлікі, павукі і інш.; з яечка яны ператвараюцца ў *вусянёў, вусеніц, пасья ў каўшакоў*, з якіх і нараджаюцца, *жамяра, жамярыца. А каля каўняра як жамяра, а каля пасьніцы як брусніцы. Паўзе ўсякая жамяра—жукі, кузуркі, мухі: поўна бутэлька налезла „Кузуркамі“ называюць цьвёрдакрылую жамяру; „кузяўкамі“ ці „казяўкамі“ мяккацелую водную жамяру; „кузулькамі“ асобную адмену рагатых жукоў.*

НАСЪСТ *ж.* шост на які садзіцца куры нанач; курасадная.

НАСЪЧКА *ж.* накарбоўка.

НАТАЛКИВАТЬ *што, куды ў што*; напіхаць.

НАТОЛКНУТЬСЯ, наткнуцца. *Наткнуўся на непрыемную штуку.*

НАТАПЛИВАТЬ *печ*, нацяпляць, нацепліў, зацепліў.

НАТАСКИВАТЬ *што*, нацягаць. *Нацягні коўдру на сябе. Нацягай зямлі ў расаднік.*

НАТАЧИВАТЬ *нож, сякеру*; найстраць, найстрыў, навоstrаны.

НАТЕСМИТЬ *скуры, тканины; натасьміць.*

НАТОПОРЩИТЬ *што, натапырыць.*

НАТОРОЧИТЬ *шыючы, наштабнаваць.*

НАТОЩАК *присл. натшча.*

НАТРАВИТЬ *каго на каго; насковіць, наскаваць, нацкаваць. Насковілі сабак на нас.*

НАТРАПЕЗНИК *м. настольнік, абрус.*

НАТУРА *ж. лац. прырода, усё створанае, асабліва на нашай зямлі; сілы прыроды, праява іх, усё падлягаючае човам, цялеснае, якасьць, асобнасьць, прыроднае, прыроджанае; натура, натуральны.*

НАТЯГИВАТЬ *што, нацягаць, напінаць.*

НАТЯЖКА, не саўсім праўднае цьверджаньне; натуга. *З натугай канцы зьвялі. З натугай пастанову зрабілі.*

НАУГОЛЬНИК *м. усякая накладка на вугол для змаценьня ці аздобы; нарожнік.*

НАУЗ *рэч абярагаючая ад урокаў ці чараў; кудмень.*

НАУКА *ж. навукa, навуковы, навучаць, навучацца.*

НАУЩАТЬ *каго, пад'юджаць, падбухторываць, падсковываць.*

НАУСКИВАТЬ *на каго сабаку, насковіць, наскаваць.*

НАУШНИЧАТЬ, *нашэптываць каму што на вушы; нашэптываць.*

НАФАРШИРОВЫВАТЬ *пачэню, накрываць.*

НАХАЛ *м. безсаромлівы і нахраплівы чалавек; зухвалец, зухвальства; нахраплівец, нахрапліваць; нахабнік, нахабны; нахрай, нахраць, наглы наскок, грабеж; бязстыдная і раптоўная напасьць, наглы, безсаромлівы крыўднік, які бярэ раптоўна і гвалтам: нахрапнік, нахратнік. Ашуканцы другі раз і нахрапам бяруць: наскочыўшы вырве, ды наўцекі. Браць нахрапам. Нахраплівы, нахрытны, склонны да нахрапных паступкаў. Ён нахрапкі (нахрыцьцю) лезе ў вочы. Нахрапам ня выр-*

веш. Съмерць нахрапам бярэ. Удача нахрап (нахрыць) любіць.

НАХИЩАТЬ чаго, нахапаць.

НАХЛЕСТАТЬ каго, што; нахлыстаць; наплюхаць, насыцябаць.

НАХЛОБУЧИТЬ шапку, насунуць, наблавушыць.

НАКЛОПОТАТЬ, наклапоціць.

НАХЛОПАТЬ, нахлястаць, налопаць.

НАХНЫКАТЬ, нахліпаць.

НАХОДИТЬ што, на што; ідучы натрапіць, наткнуцца на нешта; знаходзіць, знаходка.

НАХОДЧИВОСТЬ ж: уменьне не траціцца, знаходзіць выхад з кождага палажэння; дасьцейліваць, дасьцейлівы. Дасьцейлівы дзяцюк: сякеру абувае, сякярыцаю падпаясываецца. Дасцейлівы заўсёды выкруціцца.

НАХОЛАЖИВАТЬ хату, настуджаць.

НАХРАБРИТЬ каго насьмеліць, нахаробіць.

НАЦАРАПАТЬ што на чым, надзёрстаць, надзерці. Чым гэта ты надзёрстаў сабе рукі. Надзёрстаў ірамоў на шкле.

НАЦВѢТ м. наквець.

НАЦІЯ ж. франц. народ, народнасьць.

НАЦѢЖИВАТЬ што у што, пераліць цеклаць праз крант, ці шпунт, натачыць. Натачы квасу. Сьлѣз гаручых натачуся (пес.). Мышы натачылі зярна.

НАЦѢПЛЯТЬ што на што, начапляць, начапляцца, начэпка, начэпны.

НАЧАЛО ср. пачатак, распачатак, пачын.

НАЧАЛЬНЫЙ, пачатны. Пачатны, дапатонны свет. Пачатныя сілы прыроды.

НАЧАЛЬСТВО ср. ўлада, права ўлады і згаду; зьверхнасьць, зьверхнік-ца, зьверхніцкі, зьверхставаць.

НАЧАТОК м. пачын, пачатак.

НАЧАТІЕ *ср.* пачатак, узчатак.

НАЧЕКАНИТЬ *золата, медзі; набіць.*

НАЧЕКУ *присл.* нагатове.

НАЧЕРТАТЬ *што, накрэсьліць, накрэсьленьне.*

НАЧЕРТИТЬ *што, накрэсьліць; нарысаваць, нарыс.*

НАЧЕСТЬ *што, налічыць.*

НАЧЕСАТЬ, набраць чаго чэшучы грабянём; на-
часаць, начос; надзерці, наскрабсьці пазноцямі на
скуру: надзерці, наскрабсьці.

НАЧЕТЧИК *м.* хто начытаўся; ачитаны.

НАЧЕШУЙНАЯ *сьлізь, налусная.*

НАЧИНЯТЬ *што чым, напаўняць пустату; на-
дзяваць, надзяваньне, надзеўка; крыпаць, на-
крыпаць накрываньне, накрывка. Пірог накры-
паны мясам. Люблю запечаную накрывку.*

НАЧИРИКАТЬ, націрлінкаць, націрлікаць, на-
чычыкаць, націлікаць.

НАЧЫСЛЯТЬ *што, налічаць, начотаваць.*

НАЧИТАННЫЙ чалавек, ачитаны.

НАЧИХАТЬ, начхаць.

НАЧИСТО *присл.* начыста.

НАЧМОКАТЬ, нацмокаць.

НАЧТО *присл.* нашто. *Нашто табе гэта трэ-
ба. Нашто ты чапаў яго. Нашто слабы чала-
век, а і той падыме,*

НАШАТЫР *м.* соль з аміяку і хлёру, хлёрысты
аммоній; сальміяк.

НАШВЫРЯТЬ, нашпургаць, нашпурляць.

НАШЕЙНИК *м.* нашыйнік, ашыйнік; для сабак:
аброжа.

НАШЕЛУЩИТЬ *чаго, налусчыць.*

НАШЕРСТИТЬ *сукно, надзерці на ім кутро; на-
кутраць.*

НАШЕСТВИЕ *ср.* напад, нахлынь, навала. *Та-
тарская, французская навала.*

НАШЕСТЬ, шост да пасадкі курэй нанач; **кура-сання**.

НАШИБАТЬ, нашугаць.

НАШИВКА *ж.* нашытка, нашвы.

НАШИЛЬНИК *м.* шырокі рэмянь ў дышлёвай упражы, які ідзе ад хамута пад хвост каня; **нашэльнік**.

НАШЫПНИК *м.* у машынах, гняздо ў якім ходзіць канец (пята) восі; **пятнік**.

НАШПАРИТЬ *чаго*, напарыць.

НАШПОРНИК *м.* рэмянь якім прывязуецца шпюра да бота; **рэмязкі**.

НАШТОПАТЬ *нямец.* насьцігаць.

НАШТУКАТУРИТЬ *нямец.* натынкаваць.

НАШУМѢТЬ, нагалчэць, нагаманіць.

НАШ *заімак*, наш, наша, нашы, наскі, нашынец, нашына. *Кожды сваю нашыну пілнуе.*

НАЩЕЛКАТЬ *арэхаў*, налузгаць.

НАЩЕЛКА *ж.* наскеп; **наскірсьць**, **наскірка**, **наскра**.

НАЩЕПАТЬ, наскепаць; **наскірстаць**.

НАЩУПАТЬ *што*, нашчупаць; **намацаць**.

НАѢЗДНИК *м.* наездчык.

НАЯБЕДНИЧАТЬ *на каго*, набрахаць.

НАЯВУ *присл.* наяве, наяўна.

НЕБЕЗСУДИТЬ, неасудзіць. *Неасудзьце, госьцікі: чым хата багата, тым рада.*

НЕБЕСНЫЙ, сызнебны.

НЕБЕСА, нябёсы.

НЕБЛАГОДАРНЫЙ, неўдзячны.

НЕБЛАГОДАТНЫЙ, недабрадаіны, **непрась-вядны**.

НЕБЛАГОПРІЯТНЫЙ, неспрыяльны.

НЕБЛАГОВРЕМЕННЫЙ, няўчасны.

НЕБЛАГОРОДНЫЙ, некрывічэсьлівы, **недаб-рародны**.

НЕБЛАЗНЕННЫЙ, нязблазны.

НЕБО *ср.* неба, небны, нябесны, небасхіл, небастык, небатычны.

НЕБРЕЖНОСТЬ, неўважнасьць, неасьцярожнасьць.

НЕБОЯЗНЕННЫЙ, бязбоязны, бязбоізкі.

НЕБРЕЧЬ чым, нядбаць, нядбайства.

НЕБРЕЖНЫЙ, нядбалы; няўважны.

НЕБЫТІЕ *ср.* нябытнасьць, небыць.

НЕВДОЛГЪ *присл.* няўдоўзе.

НЕВДОМЕК, няўцям, няўсузгад.

НЕВЕЩЕСТВЕННЫЙ, нематэрыяльны, нерэчавісты.

НЕВЕСЬ *присл.* нет ведама. *Нет ведама куды падзеўся. Нет ведама чаго хоча.*

НЕВЗГОДА *ж.* нягода. Усякая нягода, ўсякая напасьць сыплецца.

НЕВЗНАТЬ *присл.* няўзнак.

НЕВЗНОС і НЕВНОС *м.* падаткаў, неплат. *За неплат падаткаў ўчас, ўзялі штраф.*

НЕВЗНАЧАЙ *присл.* знечаку, знянацна.

НЕВЗРАЧНЫЙ, непазорны, неўзглядны (*смл.*) неказісты.

НЕВЗИРАЯ *на што, не глядзя. Не глядзя на сцюжу—прыехаў. Не глядзя на беднасьць сваю, корміць убогіх.*

НЕВЗЫСКАТЕЛЬНЫЙ чалавек, невымогчывы, малатрэблівы.

НЕВИДИМЫЙ, які скрыты ад вачэй, які нямажа быць бачаны зрокам; нязгледны; невідомы, невідомасьць.

НЕВИДАННЫЙ, нябачаны. *Ня чутае ня бачае дзіва.*

НЕВИДАЛЬ *ж.* нязвычайнае дзіва, цуда; неўгледзь; дзівосы, дзівочьце, дзіўцё. *Вось дзіўцё што рыба плавае. Або-ж не дзіўцё: карова чорная, а малако белае.*

НЕВИДИМКА *ж.* рѣч невідома; няўгледка.
Шапка-няўгледка. Няўгледкай у хату ўвайшоў.

НЕВИДУЦІЙ, сьляпы, нявісны.

НЕВИННЫЙ, які ня мае на сабе віны, праступку; нявінны, нявіннасьць; бязвінны.

НЕВКУСИЦА, што ня мае смаку; нясмачыца, несмач.

НЕВМОЧЬ *присл.* ня ўзмогу.

НЕВМЪСТИМЫЙ, непатоўплівы.

НЕВМЪСТНЫЙ, які не супольны; не сумесны.

НЕВНИМАНИЕ *ср.* няўвага, няўаажлівасьць.

НЕВОД *м.* рыбалоўская сечь; невад, невадны, невадзіць.

НЕВОЗБРАННЫЙ, небаронны.

НЕВОЗВРАТНЫЙ, безпаваротны, неўзваротлівы.

НЕВОЗВРАТНОЕ *аб часе*, безпаваротнае.

НЕВОЗДЕРЖАННОСТЬ, непастрымлівасьць.

НЕВОЗМОЖНЫЙ, немагчымы.

НЕВОЗРАСТНЫЙ, недалетні.

НЕВОЛЯ *ж.* агульн. слав.; няволя, нявольля, нявольны, нявольства, няволіць, нявольнік—ніца, нявольніцкі.

НЕВОЧЕРЕДНЫЙ, запачародны, няўчародны.

НЕВПОПАД *присл.* неўпатрап. *Неўпатрап прышоў, Неўпатрап слова сказаў. І добра, ды неўпатрап.*

НЕВПОРУ *присл.* няўчас.

НЕВПОИМЪР *чаму*, няўпрыклад.

НЕВРАЛЬГИЯ *ж.* грэцк. лек. нэўральгія.

НЕВРЕДИМЫЙ, непашкодны, непашкодлівы.
З гэтай бяды вылез непашкодна—ліва.

НЕВСНОС *м.*, чаго нельга вынясьці; няўсуздерж, наўсуцерп.

НЕВЫНОСИМЫЙ, нязносны, нясьцерпны.

НЕВЫРАЗИМЫЙ, невымоўны, няказны.

НЕВѢДЕНЬЕ *м.* няведанье, няведны; няведка, кажуць аб дзіцяці.

НЕВѢЖА, НЕВѢЖДА, навяглай, нявяглайства; грубіян; неачоса; няветнік.

НЕВѢЖЛИВОСТЬ, няветлівасьць.

НЕВѢРІЕ *ср.* бязверыца.

НЕВѢРНЫЙ, не праўдзівы, ня вырашаны; няпраўдны.

НЕВѢРНО *присл.* няпраўдна.

НЕВѢРОЯТНЫЙ, непраўдападобны.

НЕВѢСОМЫЙ, які ня можа быць зважаны; невагомы, невагомасць.

НЕВѢСТА *ж.* дзева або ўдава згавораная замуж; зазвычай разумеюць дзеву заручаную мужу; нявесніца; княгіня. *Марцовая княгіня (аб старой дзеве).*

НЕВѢСТКА *ж.* жонка сына; **нявестка**, Жонкі двух братоў паміж сабой: *братавы, братаўкі*; братава сястра і жонка паміж сабой—*залоўкі*; жонка мужавага брата (дзевера) —*ятроўка*.

НЕВѢСТЬ *присл.* нет ведама. *Нет ведама што кажэ. Нет ведама сколькі хочэ.*

НЕВЯЗКА *ж.* беларуск. нявязка.

НЕГАСИМАЯ аб лямпы, нязгасная.

НЕГАТИВНЫЙ *лац.* спрэчны. У фатаграфіі адваротны зьнімак на шкле; **адваротны**.

НЕГДѢ *присл.* недзе. *Недзе сесьць. Недзе былі ўчора. Недзе-ж трэба шукаць грошы.*

НЕГЛИЖИРОВАТЬ *чым. франц.* неўважаць.

НЕГЛИЖЕ *ср. фр.* расхрыстаная дамова вопратка.

НЕГОДНЫЙ, да нічога няздатны, няздатнасьць.

НЕГОДЯЙ *м.* нягоднік—ніца.

НЕГОДОВАТЬ, абурацца, бурыцца, абураньне.

НЕГОЦИАНТ *м. франц.* чужаземны купец.

НЕГОСТЕПРИИМНЫЙ, негасьцінны.

НЕГР *м.* чорнаскуры чалавек; нэгр, мурын.

НЕГРАМОТНОСТЬ, няграмагнасьць, няпісьменнасьць.

НЕДАРОМ *присл.* недармо.

НЕДВИЖИМЫЙ, нерухомы, нерухомасьць; непарушны, непарушнасьць. *Непарушнае слова яго. Зямля—гэта нерухомая маемасьць.*

НЕДЛЯЧЕГО *присл.* неччаму.

НЕДОБРЫЙ, нядобры, нядобраць, нядобрасьць.

НЕДОБРОЖЕЛАТЕЛЬ, недаброхотлівец, няспрыяйнік.

НЕДОБРОСОВѢСТЫЙ, несумленны.

НЕДОВОЛЬНЫЙ, незадаволены, незадавольле.

НЕДОВѢРІЕ *ср.* нявера, няверчывы, знявера.

НЕДОВѢШИВАТЬ, недаважываць.

НЕДОГАДЛИВЫЙ, *хлапец*, несцямлiвы.

НЕДОГОВОРКА *ж.* недамоўка.

НЕДОДѢЛКА *ж.* недаробка.

НЕДОЗРѢВАТЬ, недабачыць, недавідзіць.

НЕДОЗРѢЛЫЙ *аб* пладох, недасьпелы.

НЕГОИМКА *ж.* што не дабрана; недабор.

НЕДОКАЛ *м.* нядогарт.

НЕДОКАТ *чаго*, недакот.

НЕДОКУДА *присл.* некуды, некудысь. *Некуды дзецца. Некудысь пайшоў.*

НЕДОКУР гарэлкі, смалы; недагар.

НЕДОЛГО *присл.* нядоўга. *Нядоўга быў. Нядоўга сядзеў, ішоў. Гэтага чакаць нядоўга.*

НЕДОЛЕТ *кулі*, недапад.

НЕДОЛЖНО *присл.* непавінна.

НЕДОМОЛВКА, недамоўка.

НЕДОПОЛУЧКА *чаго*, недаатрымка.

КОКОН *м. фр.* кэжушок шаўкавічнага чарвяка; *вопрадзень. У нас некатарыя чэрві на зіму завіваюцца ў вопрадні.*

КОКОТАТЬ, падобна курыцы **какатаць**: ко-ко-ко! *Курачка какоча, знаць насцьцяся хоча.*

КОКОШНИК *м.* галаўны убор расійскіх жанок; **какошнік**, **каптур**.

КОКС *м. англ.* прапалены ў закрытай печы камяны вугаль; **кокс**.

КОЛА *ж. ням.* маленькі перагонны дутнічок **кольба**, **глясьцік**.

КОЛБАСА *ж.* кішка накрыпаная сечаным мясам; **каўбаса**, **каўбасьнік**, **каўбасісты**.

КОЛДОВАТЬ, чараваць, вядзьмачыць.

КОЛДУН *м.* чараўнік, вядзьмак, вядзьмар, **знахар**.

КОЛЕБАТЬ *што*, **зыбаць**, **хітаць**, **хістаць**, **хібаць**, **вітляць**; **вагаць**, **вагнуць**, **вагацца**.

Зыбнула мора зыбнула,

Там наша Агатка ўтанула.

(Ш. I. ч. 2; 70).

КОЛЕБИМОСТЬ, **зыбкасьць**, **хісткасьць**, **хіткасьць**.

КОЛЕВИНА *ж.* выежджая коламі рытвіна; **калявіна**, **каловіна**.

КОЛЕГІЯ *ж. лац.* рада.

КОЛЕКЦІЯ *ж. лац.* сабраньне рэчаў чым **колегы** важных; **калекцыя**, **сабраньне**.

КОЛЕНКОРЬ *м. фр.* **тканіна**; **маміс**.

КОЛЕСО *ср.* **плосмы круг**; **кола**.

КОЛЕСНИК *м.* майстар што робіць **колы**; **каладзей**.

КОЛЕСНИЦА *ж.* **павозка**, **каляска**.

КОЛЕЯ *ж.* **каляіна**, **калявіна**, **калавіна**.

КОЛИРОВКА *ж.* **прышчэпка**, **прышчэп**.

КОЛИЧЕСТВО, мера чаго **колечы** лікам, **вагой**; **коліснасьць**, **колісны**, **сколькасьць**, **сколітны**,

сколітнік; колькасьць, лічэбнасьць, лічэбны, лічэбнік. *Сколькасьць рэчаў, грошы, вёрст, пудоў.* У Лідчыне і каля Вілейкі (Пасілава) мне прыходзілася чуць яшчэ поўнагалосную, бадай самую правільную, форму: **сколіка**. *Сколіка ён суліў табе за карову. Сколіка разоў мы ўжо гэта чувалі.*

КОЛИКРАТНО, **сколькакратна**.

КОЛИКА ж. рэзь у кішках, боль у жываце; колька, колькі, мн.: коле, калоцьце.

КОЛИРОВАТЬ дрэвы, шчапіць, прышчапляць, прышчэп.

КОЛКІЙ, колкі, калючы, калоць.

КОЛКОСТИ, прытыкі, дацінкі. *Ін дацінкамі сваімі мяне са сьвету зводзіць. На ўсе прытыкі так ей дацяў сваім сказам, што змоўкла.*

КОЛК м. касьцявы камель пад рогам быка ці каровы; карвіль. *Зьбіла карова рог і з акрываўленым карвільём ходзіць.*

КОЛОБ, **КОЛБУХ** м. ком, гамолка.

КОЛОДА ж. калода, калодка, калодачка, каладзьня.

КОЛОДКА *шавецкая*, капыл, капылок, капылы.

КОЛОДЕЗЬ, **КОЛОДЕЦ** м. студня, каладзец. Каладцамі называюць студні пры якіх маецца калаўрот да чэрпаньня вады, калі замест калаўрота ёсьць асьвер, ці толькі крук. то называюць тады проста студня. Хоць першапачатковае находжаньне слова „каладзец“ выводзіцца ад *каладзьня*, калода з падоўжнай шупавінай, якую ўстаўлялі ў крыніцы замест зруба, згэтуль у нас мяісцамі мяшаюць—каладзец і крыніца.

КОЛОБРЎДИТЬ, каламесіць, каломеса.

КОЛОКОЛ м. звон, званок, званочак, званіць, зьвініць, звонкі, званніца, званар.

КОЛОННА ж. лац. стоўб, калюмна, калюмнада.

КОЛОНИЯ ж. лац. пасёлак чужаземцаў, перасяленцаў; выселак, выселкі, высаіленец, калёнія.

НЕИЗМѢРИМАЯ *глыбіня*, несызмерная, нязмерная.

НЕИЗОБРАЗИМЫЙ, невыабражалны.

НЕИЗСЛѢДИМЫЙ, невысьледны.

НЕИЗРЕЧЕННЫЙ, невымоўны.

НЕИЗСЯКАЕМЫЙ *аб крыніцы*, неушчукны, невычэрпны.

НЕИЗЪЯСНИМОЕ *шчасьце*, невыслоўнае.

НЕИМОВѢРНЫЙ, німаверны.

НЕИМУЩІЙ, нямейны, нямаетны, немейны, мень.

НЕИСКУСНЫЙ, няўмейны, няўмелы, няўмека. *Няўмейны, няўмелы майстар.*

НЕИСПОВѢДИМЫЙ, непасьціглы, невымоўны.

НЕИСПРАВНЫЙ, непапраўны.

НЕИСТОВЫЙ, нястотны; шалёны, дзікі.

НЕИСТОМНЫЙ, няўтомны.

НЕИСТОЩИМЫЙ, невычэрпны, няўшчукны.

НЕИСЧИСЛИМЫЙ, нязлічоны, незлічонасьць.

НЕИСЦѢЛИМЫЙ, невызгойны, невыгойны.

НЕЙТРАЛЬНЫЙ *лац.* (neutrum: ні тое ні другое), нісянетлівы, безстаронны, безстароннасьць.

НЕЙТРАЛИЗИРОВАТЬ *квас, спанечываць, спанечаны.*

НЕКОГДА *прысл. некалі, некады. І некады хварэць, а трэба. Некалі было лепей як цяпер. Калі-некалі бывае у нас.*

НЕКИСЬ *ж.* усё што не квашана, не перакісла; некісь.

НЕКЛАСНЫЙ, што ня ўходзіць у парадак, у чарод; неўчародны; аб службе, рангу, неклясовы.

НЕКЛЮЖІЙ, нехлямяжы.

НЕКЛЮЧИМЫЙ, няздарны.

НЕКОЛЕБИМЫЙ, непахіблівы.

НЕКОМПЛЕКТ *м. фр.* няпоўна, непавень.

НЕКОРЫСТНЫЙ, некарысны.

НЕКОСНЫЙ, нябарны, нябаўны.

НЕКОЩНОЙ, нячысьцік, нялёгкае.

НЕКРАСИВЫЙ, непрыгожы.

НЕКРЕСТЬ, нехрысьць.

НЕКРОЛОГІЯ *ж. грэцк.* пасьмертнае слова аб кім, кароткая зьменка аб чыей сьмерці; **нэкролёгія**, **нэкралёг**; **апамертная**, **апамертка**.

НЕКРУШИМЫЙ, нязломны.

НЕКТАРНИКИ *ж, мн. батан.* дадатковыя да пялюсткоў часткі кветкі, ў сярэдзіне карункі, якія аддзяляюць мядовую цеклаць; **мадунцы**.

НЕКТО *заімак, нехта, нехтась.* *Нехта пайшоў, прыйшоў. Нехта сказаў, зрабіў. Нехтась быў тут. Нехта некага шукае.*

НЕКУДА *прысл.* **некуды**, **няма куды.** *Некуды пашоў. Некуды пасадзіць. Няма куды больш.*

НЕЛАДЫ, **нязгода**, **сварка.** *У іх вечная нязгода. Сваркі пачаліся ў хаце.*

НЕЛАДНО *прысл.* **нягожа.**

НЕЛЕСТНО, **непахлебна.**

НЕЛЬЗЯ *словачын ў форме прысл.; нельга, негля.* *Тут нельга гэта рабіць. Чаго нельга, то няможна. Чаго нельга, таго хочацца. Здумаць негля што ён вырабляў.*

НЕЛЪПЫЙ, **нягожы**; **нязграйлівы**, **несуразны**, **НЕЛЪПОСТЬ**, **несуразіца**, **нісянеціца**, **пязграіца.**

НЕЛЮДИМЫЙ, **адлюдак**, **адлюдны.**

НЕЛЮБО *прысл.* **няміла.**

НЕМЕДЛЕННО, **небаўна**, **незвалочна**, **небарна.**

НЕМИЛОСТЬ, **няласка.**

НЕМНОГО *прысл.* **нямнога**, **крыху**, **крышку** **няшмат.** *Яму няшмат трэба: крыху сала, хлеба.*

НЕМОЛЧНЫЙ, нямоўчы, нямоўкны.

НЕМОЖЕТСЯ, няўздоліца, няўздолыле.

НЕМОЩНЫЙ, няўздолыны, нядужлівы.

НЕМЫТЫШ *м.* нямыцька.

НЕМЫСЛИМЫЙ, непадумлівы.

НЕНАВИДѢТЬ *каго*, ненавідзецъ, ненавісьць, ненавісны, ненавідзіцца; незнасіць, нязносны.

НЕНАГЛЯДНЫЙ, ненаглядны.

НЕНАГРАДНЫЙ, незаплатны.

НЕНАДЕЖНЫЙ, няпэўны. Слова „ненадзейны“ жаргоннае, ўзятае з расійскага.

НЕНАДОБНЫЙ, непатрэбны. *Непатрэбна мне твая ласка.*

НЕНАСТЬЕ *ср.* плюха; слата; непагадзь; кудаса.

НЕНАКАЗАННОСТЬ, некарнасьць, безкарнасьць.

НЕНАРОЧНЫЙ, няўмысны.

НЕНАРУШИМЫЙ, непарушны, нязломны.

НЕНАСЫТИМЫЙ, ненасытны, ненасыць.

НЕНАЧТО *присл.* ненашта.

НЕОБДУМАННО, неразмысна, няўмысна, неразважна, неабачна.

НЕОБИТАЕМЫЙ *востраў*, неаселы, неасельны.

НЕОБИХОДНАЯ *гаспадыня*, неахайная.

НЕОБОЗРИМЫЙ *абшар*, неаглядны.

НЕОБОРИМЫЙ, непераможны.

НЕОБРАЗОВАННОСТЬ, неадукаванасьць, неадукаваны.

НЕОБУЗДАНЫЙ, непаўсьцяжны, неўгамонны.

НЕОБУТЬ, каторы босы; неабуцька.

НЕОБХОДИМЫЙ, канечны. Слова „неабходны“ жаргоннае. *Мне гэты кнігі канечна патрэбны.*

Выдаў на розныя канечныя патрэбы ўсе свае грошы.

НЕОБЪЕМЛЕМЫЙ, неабнятны.

НЕОБЫКНОВЕННЫЙ, нязвыклы, нязвычайны, звонрадны.

НЕОДОЛЖИТЕЛЬНЫЙ, няўслужны.

НЕОДНОКРАТНО, неаднойчы.

НЕОЖИДАННЫЙ, неспадзеўны, нечаканы, неч-
вільны, раптоўны, зьнянацны.

НЕОЖИДАННОСТЬ, неспадзеўка.

НЕОКОНЧАТЕЛЬНЫЙ *вывад*, неспакончлівы.

НЕОПИСУЕМО, неапісана.

НЕОПРЕДЪЛЕННЫЙ, неакрэсьлены.

НЕОПРОВЕРЖИМЫЙ, безпярэчны, нязьбітны.

НЕОРГАНИЧЕСКИЙ, неарганічны.

НЕОСКУДНЫЙ, невычэрпны.

НЕОСЛАБНЫЙ, неаслабны, пільны.

НЕОСМОТРИТЕЛЬНЫЙ, неаглядны, неабачны.

НЕОСПОРИМЫЙ, безпярэчны.

НЕОСТОРОЖНЫЙ, неасьцярожны.

НЕОСУЩЕСТВИМЫЙ, нязбытны, нязыстлівы.
Нязыстлівыя надзеі.

НЕОСЪДЛЫЙ, неаселы, неаселасьць.

НЕОСЯЗАЕМЫЙ *свят*, неашчутны. *Неашчут-
ная рожніца таўшчыні двух валокнаў.*

НЕОТВАТИМЫЙ, немінучы, немінучасьць.

НЕОТВЯЗЧИВЫЙ, неатчэпны.

НЕОТЗЫВЧИВОСТЬ, неспагадлівасьць.

НЕОТЛОЖНОЕ *аб справах*, неадвалочнае, не-
адкладнае.

НЕОТЛУЧНО, неадлучна, неадчэпна.

НЕОТМЪННЫЙ, нязьменны.

НЕОТРАЗИМЫЙ *вораг*, неадбойны, неўнік-
нёны.

НЕОТРЕЗВИМЫЙ, неацьвярозлівы.

НЕОТРИЦАЕМЫЙ, безпярэчлівы.

НЕОТСРОЧНЫЙ, неадрочны.

НЕОТСТУПНЫЙ, неадходны.

НЕОТЧУЖДАЕМЫЙ, неадчурлівы.

НЕОТЪЕМЛЕМЫЙ, які няможа быць атабраны;
неадоймны, неадоймлівы.

НЕОФИТ *м, грэцк.* навічок, ноўчык.

НЕОХОТА, нехаць, нехатны, нехатнік.

НЕОЦЪНЕННЫЙ, неацэнны.

НЕОЩУТИТЕЛЬНЫЙ, непачоўны.

НЕПАМЯТНЫЙ, НЕПАМЯТЛИВЫЙ, няпомлівы,
няпомлівасьць.

НЕПАРНЫЙ, няпарны, бязпарны.

НЕПЛОДСТВО, няплоднасьць.

НЕПОБОРИМЫЙ, НЕПОБЪДИМЫЙ, непера-
можны.

НЕПОВАДНЫЙ, непанадны. *Непанадна саба-
цы пуга.*

НЕПОВИННЫЙ, нявінны, нявіннасьць.

НЕПОВИНОВЕНІЕ, неслухмянасьць, непаслуш-
насьць, някарнасьць.

НЕПОГРЪШИМЫЙ, непагрэшны.

НЕПОДВИЖНЫЙ, нярухавы, нярухавасьць;
непарушны.

НЕПОДОБІЕ *ср.* непадобица.

НЕПОДРАЖАЕМЫЙ, непатворлівы, непатур-
лівы; нязраўнаны.

НЕПОДСТАТЬ *прысл.* неўдалад.

НЕПОДХОДЯЩАЯ *рэч.* непасоўная.

НЕПОЗВОЛИТЕЛЬНО, недазвольна.

НЕПОЗНАТЕЛЬНЫЙ, непазнатны.

НЕПОКАЯННЫЙ, непакайны.

НЕПОКОЛЕБИМЫЙ, непахібны, непарушны.

НЕПОКОРНОСТЬ, непакора.

НЕПОМНЯЩИЙ, няпомны.

НЕПОНЯТНЫЙ, незразумелы, незразуменьне.

НЕПОРОЧНЫЙ, у кім няма сказы; безсказьлівы, недаганны, няганны; цнотны.

НЕПОРОЧНОСТЬ, нясказьлівасьць, нязганнасьць.

НЕПОРЯДОЧНЫЙ, бязладны.

НЕПОСЛУШАНИЕ, непаслушлівасьць, непаслушнасьць, няслухмянасьць.

НЕПОСОБИМОЕ *гора*, неспаможнае.

НЕСОВѢСТИТЬСЯ, несароміцца.

НЕПОСОЛОНЬ *присл.* ненаўслань.

НЕПОСРЕДСТВЕННЫЙ, беспасярэдны, беспасярэднасьць.

НЕПОСТИЖИМЫЙ, недасяглы, недасягласьць.

НЕПОСТОЯННЫЙ *чалівец, вецер*, неастойчывы, пераменчывы; нястотны; нестатэчны.

НЕПОЧТЕНИЕ, непашана.

НЕПѢЧЕСТЛИВЫЙ, непашанлівы.

НЕПОЧТО *присл.* ненашта.

НЕПРАВДА *ж. агульн. слав.* няпраўда.

НЕПРАВЕДНЫЙ, непраўдзівы, няпраўдны, нясправядлівы.

НЕПРАВЫЙ, няслушны.

НЕПРАВЕДНИК *м.* несправядлівец.

НЕПРАВИЛЬНЫЙ, няпраўдны.

НЕПРАЗДНЫЙ, непарожні, неправольны.

НЕПРЕЕМНЫЙ, непераступны, неперадатны.

НЕПРЕКЛОНЫЙ, няўгібны, няўгібнасьць.

НЕПРЕКОСЛОВНЫЙ, непярэчлівы, безпярэчны.

НЕПРЕЛОЖНАЯ *воля*, нязменная.

НЕПРЕОБОРИМЫЙ, непераможны.

НЕПРЕПЯТСТВЕННЫЙ, неперашкодны.

НЕПРЕРЕКАЕМАЯ, *праўда*, безпярэчная.

НЕПРЕТКНОВЕННЫЙ, безперашкодны.

НЕПРИВЫЧКА *да работы*, няўвычка, няўвык-
ласьць.

НЕПРИКОСНОВЕННЫЙ, недатычны, няпры-
касны.

НЕПРИЛИЧІЕ *ср.* непрыстойнасьць.

НЕПРИМѢНИМОЕ, недатасоўнае.

НЕПРИМѢТНЫЙ, непрыкметны.

НЕПРИНУЖДЕННЫЙ, непрымусны.

НЕПРИСУТСТВЕННОЕ *мейсца*, несудоўнае.

НЕПРИСУТСТВУЮЩИЙ, *пры чым, дзе*; непры-
томны, нябытны.

НЕПРЫТВОРНЫЕ *дзвверы*, несашчынныя.

НЕПРИЧАСТНЫЙ, непрычныны.

НЕПРІЯТЕЛЬ *м.* непряцель; враг, вражы,
воражасьць, варагаваць.

НЕПРІЯТНЫЙ, непрыемны.

НЕПРІЯТНОСТЬ, непрыемнасьць.

НЕПРОДОЛЖИТЕЛЬНЫЙ, непрацяглы.

НЕПРОЗРАЧНЫЙ, неправідны, непразрысты

НЕПРОМОКАЕМОСТЬ, непрамоклівасьць.

НЕПРОНИЦАЕМОСТЬ, непраіклівасьць.

НЕПРОСТИТЕЛЬНЫЙ *паступак*, недароўны.

НЕПРОХОДИМЫЙ, непраходны.

НЕПРОЩЕННАЯ *віна*, недароўная.

НЕПУТНЫЙ, безпарадны, безладны.

НЕРАВЕНСТВО, няроўнасьць.

НЕРАДИВЫЙ, неруплівы, нядбалы.

А жаніўшыся з недбалым

Трэба век прападаці. (Крачк. 14).

НЕРАДЕНІЕ, нядбальства, нярупнасьць.

НЕРЯЖІИ, нехтямяжы.

НЕРАЗБОРЧИВЫЙ, непераборчывы.

НЕРАЗЛУЧНЫЙ, неразлучны.

НЕРАЗРУШИМЫИ, нязбурны.

НЕРАЗРЫВНЫЙ, неразрыўны.

НЕРАЗРѢШИМОСТЬ, неразвязка.

НЕРАСТВОРЯЕМЫЙ, што не тае ў цеклаці; нераспушчальны, неразпасытны.

НЕРАСТВОРЯЕМОСТЬ, неразпасытлівасць, нераспушчальнасць.

НЕРВ *м. грэцк.* чулая жыла ў целе, праваднік човаў і ўсякай жывой чыннасці; **нерв**, **нэрвы**, **нэровы**, **нэровасць**.

НЕРОБКИЙ, непалохлівы.

НЕРС *м.* пара калі рыба кідае ікру; **нераст**.

НЕРУКОТВОРЕННЫЙ, нерукатворны.

НЕРУШИМЫЙ, непарушны, нязбурны.

НЕРѢШИМОСТЬ, нестаноўчасць.

НЕРЯХА, нехлюз, неахайны.

НЕРЯШЛИВОСТЬ, неахайнасць, няхлюзлівасць.

НЕСБЫТОЧНОСТЬ, нязбытнасць, няздзейнасць.

НЕСВАРЕНИЕ, нястраўнасць.

НЕСВОЕВРЕМЕННЫЙ, няўчасны.

НЕСВОЙСТВЕННЫЙ, неўласцівы.

НЕСВѢДУЩИЙ, неведны, няведны.

НЕСВЯЗНОСТЬ, незвязласць.

НЕСГОРЯЕМОСТЬ, нязгорчывасць.

НЕСЕСЕР *м. фр.* скрынка з туалетнымі прыборамі.

НЕСКАЗАННО, невымоўна.

НЕСКОНЧАЕМЫЙ, несканечны.

НАСКРАЮ *прысл.* наўскрай.

НЕСЛИШКОМ *прысл.* нялішне.

НЕСЛЫШНЫЙ, нячутны.

НЕСЛЫХАННОЕ, нячутае.

НЕСМЫШЛЕННОСТЬ; бязсэсоўнасць.

НЕСМѢТНЫЙ, няскмеўны, незлічоны.

НЕСНОСНЫЙ, нясьцерпны.

НЕСОВЕРШЕННОЛѢТНИЙ, непаўналетні.

НЕСОВМѢСТИМЫЙ, нястоўплівы.

НЕСОГЛАСІЕ *ср.* нязгода, нязгодны, нязгодлівы, нязгоднасьць.

НЕСОИЗМѢРНЫЙ, неспамерны.

НЕСОКРУШИМЫЙ, нязломны.

НЕСОМНЕННЫЙ, пэўны, пэўнасьць.

НЕСООБРАЗНЫЙ *с чым.* нестасоўны.

НЕСОСТОЯТЕЛЬНЫЙ, нестанны, нестаннысьць.

НЕСООТВѢТСТВЕННЫЙ, неадпаведны.

НЕСОПРИКОСНОВЕННЫЙ, нястычны.

НЕСОВѢСТНЫЙ, несумленны.

НЕСПОДРУЧНЫЙ, нязручны.

НЕСПОСОБНЫЙ, няздольны.

НЕСПОХВАТЛИВЫЙ, неспахоплівы.

НЕИСПРАВНЫЙ, непапраўны.

НЕСРАВНЕННЫЙ, незраўнаны.

НЕСТЕРПИМЫЙ, нясьцерпны.

НЕСТИ *што*, нясьці, насіць, ношаны, носіцца, носіва, носьбіт, насец.

НОСИЛЬЩИК *м.* чалавек які носіць пакункі, тавары; драгіль; носьбіт, нашатай.

НЕСТРОЕВОЙ, празначаны не для фронту, не для баявога войска; нешыхтавы.

НЕСТРОЕНИЕ *ср.* безладзьдзе.

НЕСТЯЖАТЕЛЬНЫЙ, некарысьлівы.

НЕСУДИМОСТЬ, безатказнасьць, няасуднасьць.

НЕСУЩЕСТВЕННЫЙ, неістотны.

НЕСУЩЕСТВОВАНИЕ (*nihilio*) небыць, небытны.

НЕСЧАСТИЕ *ср.* няшчасьце, няшчаслівы.

НЕСЪДОМЫЙ, неядомы.

НЕТЕРПЕНИЕ *ср.* нецярплівасьць.

НЕТЕРПИМОСТЬ, нязносчывасьць. *Нязносчывы чалавек: ён не зьнясе ніякае крыўды.*

НЕТЕС м. чалавек неабычайлівы; неачоса.

НЕТЛЕННЫЙ, які няможа сатлець, згніць; нетлы, нетласьць.

НЕТОПЫРЬ, лятучая мыш; кажан; кажанець, затрымлівацца ў росьце.

НЕТРЕЗВОСТЬ, нецьвярозасьць.

НЕТРОНЬ прысл. няруш. *Няруш мяне, не чапай, бо вусоў ня маеш. Няруш чужых груш.*

НЕУВАЖИТЕЛЬНЫЙ, не маючы увагі, пашаны; няўважлівы, няважны. *Ён неўважлівы да сваей зьверхунасьці. Гэта няважная прычына.*

НЕУГАСИМЫЙ, неспагасны.

НЕУВЯДАЕМЫЙ квет, неспавянучы, неспавянлівы.

НЕУДАЧА ж. няўдача, няўдатны, няўдатлівы, няўдатнасьць.

НЕУДЕРЖИМЫЙ, непаўстрымлівы, непаўстрымлівасьць; несудзержлівы.

НЕУДОБНЫЙ, невыгодны, невыгода; неагодны.

НЕУДОБСТВО ср. невыгода.

НЕУДОБОВАРИМЫЙ, неспатраўлівы; блігі, цяжкі да страўленьня.

НЕУДОБОПОНЯТНЫЙ, малазразумелы.

НЕУЖЕЛИ прысл. няўжо. *Няўжо гэта праўда? Няўжо-ж ты гэтага нязнаў? Ды няўжо ты не наеўся.*

НЕУЖИВЧИВОСТЬ, неспагодлівасьць, нязжыўчывасьць. *Неспагодлівы чалавек які няможа пагадзіцца з акружаючым, няможа зжыцца.*

НЕУИМЧИВОСТЬ, неўгамонлівасьць.

НЕУКЛОННЫЙ, няўхільны, няўгібны.

НЕУКЛОНЧИВЫЙ, няўгіблівы, няўніклівы.

НЕУКЛЮЖЫЙ, непаваротлівы.

НЕУКРОТИМЫЙ, непаўсьцяжны, неўгамонны.

НЕУМОЛЧНЫЙ, нязмоўкны, нязмоўчны.

НЕУМѢНЬЕ *ср.* няўмеласьць, няўмелы.

НЕУМѢРЕННЫЙ, неспамерлівы, неўмяркоўны.

НЕУМѢСТНЫЙ, нетасоўны.

НЕУПОТРЕБИТЕЛЬНЫЙ, няўжытны, няўжы-
тэчны.

НЕУРАВНИТЕЛЬНЫЙ *збор*, неспароўны.

НЕУРОЖАЙ *збожжа*, недарод.

НЕУРЯДИЦА, няладзіца, няўладзіца.

НЕУСТОЙЧИВОСТЬ, неастоістасьць, неасто-
істы.

НЕУСТУПЧИВОСТЬ, непапустлівасьць, няў-
ступлівацьць.

НЕУСТОЙКА, невыпаўненне умовы; няслоў-
лівасьць.

НЕУСТРАШИМЫЙ, нябоязкі, небаязьлівы,
сьмелы.

НЕУСТРОЙСТВО, безлад, безладзіца.

НЕУСЫПНЫЙ, чуйны, чуйнасьць.

НЕУТОЛИМЫЙ *голад*, няўтульны.

НЕУТОМИМЫЙ, няўтомны.

НЕУТУШИМЫЙ, неспагасны.

НЕУТѢШИМЫЙ, няўцешны.

НЕУЧТИВЫЙ, неабычайлівы.

НЕУЯЗЬВИМЫЙ, няўранны.

НЕФТЬ *ж.* горскі, выкопны тук, зямны дзёгаць;
нафта; суропіца.

НЕЧАЯННЫЙ, нечаканы, неспадзеваны.

НЕЧАЯННО *присл.* зьнечаку, неўспадзеў.

НЕЧЕСТИВЫЙ, паганы, паганін, паганскі.

НЕЧЕТНЫЙ, няпарны, няцотны, нечатны.

НЕЧЕТ *м.* лішня, лішнік, лішка.

НЕЧИСТЫЙ, нячысты, нячыстасьць; нячысьцік,
эпітэт чорта, нячыстай сілы.

НЕЧИСТОТА *ж.* бруд, брудны, брудзіць.

НЕЧУВСТВИТЕЛЬНЫЙ, нячулы, няпочаўны. У яго нячулае сэрца. Парэз гэты няпочаўны мне. Няпочаўна ўдарыў.

НЕЪЗЖАЛАЯ ДОРОГА, непраездная.

НИВА ж. вырабленае поле, ральля; нiва, нiўка.

НИВЕЛИРОВАТЬ мяйсцовасьць, раўняць, раўнаваць, раўноўка; раўнак, прылада якая паказуе меру пахіласьці.

НИГДѢ прысл. нiдзе. Нiдзе не дадуць прыпынiцца. Нiдзе не так, як у нас. Нiдзе ня быў нiчога не бачыў.

НИГИЛИЗМ м. лац. вучэньне якое адкiдае ўсё, чаго нельга ашчупаць.

НИЗ м. процiлеглае верху, вышыне; нiз, нiзы, нiзкі, нiзiць.

НИЗВЕРГАТЬ камяні згары; зрынаць, зрынуты.

НИЗВОДИТЬ каго з гары; звадзiць.

НИЗЛАГАТЬ ворага, спакладаць.

НИКАК прысл. нiяк. Нiяк не магу.

НИКЕЛЬ м. мэталь, нiкель, нiклёвы.

НИКОГДА прысл. нiколі. Нiколі гэтага не было і ня будзе. Нiколі ня думаў каб гэта магло стацца.

НИКТО заiмак, нiхто. Нiхто ня быў нiкога ня бачыў.

НИКУДА прысл. нiкуды. Нiкуды не пайду. Нiкуды пойдзеш, ня што зробіш.

НИПОЧТО прысл. незачым.

НИСКОЛЬКО, нiяк, нiякім чынам.

НИСПАДАТЬ скуль, ападаць.

НИСПУСКАТЬ што з чаго; апускаць.

НИСХОДИТЬ скуль, схадзiць, зыход.

НИСПОСЫЛАТЬ з гары, зсылаць, спасылаць.

НИТЬ ж. валакно, усякае доўгае, тонкае, гiбкае iмяккое цела; нiць, нiтка, нiткі, нiцяны, нiцянік, нiцянікі.

НИЧЕЙ, нікому не прыналежны; **нічый**.

НИЧТОЖНЫЙ, нікчэмны, нікчэмасць.

НИША *ж. франц.* углубленьне у сыцяне для пастаноўкі фігуры; **ніша**.

НИШКОМ *україн.* цішком, крытком, крадкам.

НИЩЕТА, апошняя беднасьць; **убогасьць**, **убогі**, **убожлівасьць**.

НИЩІЙ *м.* **убогі**; **жабрак**, **жабрацкі**, **жэбры**; **жабраваньне**; **жэбрыль**, хто часта зьвяртаецца с просьбамі; **старац**, **старцы**, **старцаваць**, **старва**.

Ручнікі мае шаўковыя,

Ці старву вамі дарыці?! (Безс. 39).

НО злуч. але. *Добры і гэты, але другі лепшы. Як не напінаўся, але нічога нявышла.*

НОВЫЙ *м.* **новы**, **новенькі**, **навюсенькі**, **навіць**.

НОВЫЙ ЗАВѢТ, **Новы Закон**.

НОВОСТЬ, **навіна**, **навіны**.

НОВЬ, **новая**, **нова** узараная зямля; **навіна**, **шчырэц**, **выдзеркі**.

НОВШЕСТВО *ср.* **ноўніцтва**.

НОВОБРАЧНИК *м.* **новажон**, **новажэнцы**.

НОВОБРАНЕЦ *м.* **новабранец**.

НОВОВВЕДЕНИЕ *ср.* **новаўстаноўленьне**.

НОВОВѢРЕЦ *м.* **новавер—рка**.

НОВОДѢЛЬНЫЙ, **новазробны**.

НОВОЛУНИЕ *ср.* **ноўчык**, **маладзік**.

НОВООБРАЩЕННЫЙ, **нованавернуты**.

НОВОРОЖДЕННЫЙ, **новародны**.

НОГА *ж.* канчына жывёлавага цела на якім жывёла стаіць і ходзіць; **нага**, **ножка**, **ногі**, **нагасты**, **ножны**; **дыля**.

НОГОТЬ, рагавая пластка на канцы пальцаў; **пазнокаць**, **пазнокці**, **пазнокны**, **пазнокціца**, **пазнокцік**; **кокаць**, **кокці**, **кокцік**.

НОЕТ, **ные**; **шчыміць**, **скаміць**.

НОЖ *м.* нож, ножык, ножычак, нажы; *сіпаг*, нож які ужываюць разьнікі.

НОЖЕВЩИК *м.* нажавік; нажароб.

НОЖНЫ *ж.* похва; логны. *На логны самопала оксамит чырвоны.*

НОЗДРЯ *ж.* насавая атворына; храпа, ноздра.

НОЗДРЕВАТЫЙ, наздрысты.

НОМАДЫ *м.* лац. качавікі.

НОМЕНКЛАТУРА *ж.* лац. сабраньне і тлумачэньне ўмоўных імён якой колечы навукі; **НОМЭН**-клятура, іменніцтва.

НОМЕР *м.* лічэбны знак; нумар, нумэровы, нумараваць, нумарація.

НОМИНАЛЬНЫЙ лац, найменны, назоўны.

НОНЕ прысл. цяпер. *Цяпер часы цяжкія.*

НОРА *ж.* нара, норка, нырыць.

НОРД *м.* ням. поўнач.

НОРМА *ж.* лац. агульнае правіла; норма.

НОРМАЛЬНЫЙ *м.* лац. звычайны; нармальны.

НОСТАЛЬГІЯ *ж.* грэцк. духовая хвароба, якая выклікаецца тугай па бацькаўшчыне.

НОС *м.* нос, носік, насаты, насавы. Па форме носу даюць назовы: *курносы, даўгасы, вастраносы, лапаносы, клапаносы, гарбаносы, круканосы, балданосы, і інш.*

НОСИЛЬЩИК *м.* драгіль, носьбіт.

НОСИЛКИ *ж.* мн. драгі.

НОСКИ *м.* ням. надзетак на ногі роблены з нітак; шкарпэткі, назуўкі.

НОЧВЫ *ж.* начоўкі.

НОЧЬ *ж.* ноч, ночка, ночны, начаваць.

НОША *ж.* бярэмя, несіва, ношка.

НОЯБРЬ *м.* адзінадцаты месяц у годзе; лістапад.

НРАВ *м.* адно з двух ўласьцівасьцяў чалавечага

духа: розум і характер; характер; удача, нораў, замашка.

НРАВСТВЕННЫЙ, маральны, маральнасьць.

НРАВИТЬСЯ каму, падабацца.

НУДИТЬ каго чым, прымушаць, прымус.

НУЖДА ж. патрэба, патрэбнасьць; бяда, мус

НУЖДАТЬСЯ, патрабаваць, бедаваць.

НУЖНЫЙ, патрэбны.

НУЖНО, трэба. *Трэба зрабіць, пайсьці, паехаць.*

НУЛЬ м. лічэбны знак (0); нуль. нулёвы.

НЫНЬ, НЫНЬШНІЙ, цяпер, цяперашні.

НЪГА ж. стан поўнага здаволеньня, насалоды; мяккі, слабы, кволы, чулы; кунег, кунежлівы, кунежыцца, кунежка, кунежывы; кволь, кволасьць, кволкі, квеліцца, квялюсь, квялюта; пашчота, песьціць, пестлівы. *Квеліцца ў пасьцелі да поўдня. Любіць то і квяліць жонку. Пястунк, мамчын, квялюта, квялюсь. Кунежлівы хлопец, зара да баб прыкунежыцца.*

Матрунка у мамкі кунег была,

Ня відзела зоранькі сьвітавой,

Ня чула пятахоў пяючы.

(Вітабіш. Шэйн. I ч. 2, с. 30).

НЪДРО ср. нутро, унутраны.

НЪКІИ, нейкі. *Нейкі чалавек прышоў. Нейкі час у нас спакойна было. Нейкі жаль агарнуў.*

НЪМОЙ, які ад роду пазбаўлены мовы; нямы, нема, мямець, н масьць, нямота; немань, глуш, глухая старана. *Немань лясная. Зайшоў у глуш у немань. Анямелі, анемлі ручкі мае ад работанькі (галасьба). Анемлі людзі з трывогі.*

НЪТ, няма, німа.

НЪЧТО, нешта. *Нешта чуў, бачу, меў.*

НЮНИ ж, мн. сьл'нькі.

НЮХАТЬ, нюхаць, вохшыць.

О.

ОБА, абодвы, ябоя, абедзьве. *Абоя—рабоя. Два Дзяміды ды абодвы нявіды. Дзьве Марысі—абедзьве зьяякліся.*

ОБАБИТЬ каго, ажаніць, выдаць замуж; **абабіць**.

ОБАВАТЬ *црк.* ачаровываць, аваражываць; **акудзіць**, **акудны**, **акуднік—ніца**.

ОБАГРЯТЬ *што*, афарбовываць на чырвоны, крываваы колер; абліваць крывёй: **ачырвіць**; **акрывавіць**.

ОБАЛДЪТЬ, здурнець, зглупець; **аваропець**, **ацяляпець**.

ОБАХРОМИТЬСЯ, аблахмаціцца.

ОБАЯТЕЛЬНЫЙ, аварожлівы, урочы, акудны.

ОБАЖДАТЬ каго, блазіць.

ОБАЖИВАТЬ каго, абвадзіць, абвод, абводка, абводны, абводчык-чыца.

ОБАЖИВАТЬ каго, *што*; абвазіць, абвожа-ны, абвоз, абвозчык, абвозка.

ОБАЛИВАТЬ *што*, абваляць, абвалены, абвал.

ОБВАРИВАТЬ *што*, абвараць, абвараны.

ОБВЕРТЫВАТЬ *што у што*; абвінаць; абгартать, абгорнуты, абгортак.

ОБВЕТШАТЬ, зрабіцца старым; пастарэць, адрузець, атрухлець, абвехнуць, вехнуць.

ОБВЪШАТЬ дарогу, абстаўляць вехамі; вехаваць, авехаваць, авехвіць.

ОБВИВАТЬ *што чым*; абматываць; авіваць, авівацца, авіцень.

ОБВИДЪТЬСЯ, абмыліцца глядзя; авідзіцца.

ОБВИНЯТЬ каго *у чым*; абвіняць абвінава-чваць, абвінавачаны.

ОБВИНИТЕЛЬ, хто вінаваціць каго; **абвінаватчык**, **абвінаватчы**; **пазоўнік**, **пазоўчы**.

ОБВИНЁННЫЙ, абвінавчаны.

ОБВѢШИВАТЬ, ашуківаць на вазе; абважываць.

ОБВИНИТЬ, абвінаваціць.

ОБВОЛАКИВАТЬ што, наўкол чаго; абалачываць, авалока, авалочка, авалочаны.

ОБВОРОВЫВАТЬ каго, акрадаць, акрадзены, акрадываньне.

ОБВѢНЧАТЬ каго, абвянчаць.

ОБВѢЩАТЬ што, апавяшчаць.

ОБВЯЛИВАТЬ мяса на ветры, чаўліць; сяўрыць.

ОБГАЖИВАТЬ што, агіджаць, агіджаны.

ОБГИБАТЬ што, абгібаць, агібаць, агінаць.

ОБГЛАЖИВАТЬ што, агладжываць, агладжаны.

ОБГЛЯДЫВАТЬ што, аглядаць, аглядацца, аглядзецца.

ОБГНИВАТЬ, агніваць, агніўшы, агной, агнояк.

ОБГОРАЖИВАТЬ што, агараджываць.

ОБГОРАТЬ, абгараць, абгарэлы, абгорак.

ОБГРЫЗАТЬ што, агрызаць, агрызак.

ОБГРЯНУТЬ каго, агрынуць.

ОБДАВАТЬ каго вадой; абліваць.

ОБДАВЛИВАТЬ што зверху; аціскаць.

ОБДЕРГИВАТЬ што, аскубываць, астыргаць.

ОБДЕРНУТЬ што, аскубнуць, асторгнуць.

ОБДИРАТЬ што, абдзіраць, абдзерты, абдзырака, абадраны; аблупляць, аблупіць; аблутаць.

ОБДОЛЖАТЬ, абдаўжыцца.

ОБДУВАТЬ пыл, адзьмухаць, адзьмуханы.

ОБДУВАТЬ, ашуківаць, абакуліваць.

ОДУВАНЧИК расьціна, *Leontodon taraxacum*; кульбаба, багатка.

ОДУТЛОВАТЫЙ, апухлаваты.

ОБДУМЫВАТЬ *што, абдумываць.*

ОБДѢЛЫВАТЬ *што, абрабляць, абробка.*

ОБДѢЛЯТЬ *каго, абдзяляць.*

ОБЕЗГЛАВИТЬ *каго, абезгалоўіць, абезгалоўлены.*

ОБЕЗГЛАЗИТЬ *каго, абязвочыць.*

ОБЕЗНАДЕЖИТЬ *каго, абезнадзеіць.*

ОБЕЗЗАБОТИТЬ *каго, абезклапоціць.*

ОБЕЗКУРАЖИВАТЬ *каго, франц. пазбавіць надзеі; абезнадзеіць; агалошыць; зьбіць з панталыку.*

ОБЕЗЛИЧИТЬ, *прыдзваць асобе агульнае значэньне, гаварыць у агульных словах, абезасобліваць, абезасобіць.*

ОБЕЗЛОШАДИТЬ *каго, абязконіць.*

ОБЕЗМАТЕРИТЬ *каго, абязматчыць.*

ОБЕЗНАДЕЖИТЬ *каго, абезнадзеіць.*

ОБЕЗНАРОДИТЬ *край, абязлюдзіць.*

ОБЕЗНАЧАЛИТЬ *каго, пазбавіць пачатку, зьверхнасьці; абезпачаціць; абяззвершыць.*

ОБЕЗОБРАЖИВАТЬ *што, чым; зьнепадобіць, ашпэціць.*

ОБЕЗОПАСИТЬ *што ад чаго; абясшкодзіць, забасьпечыць.*

ОАЕЗОРУЖИВАТЬ *каго, абяззбраіваць.*

ОБЕЗПЕЧИВАТЬ *каго чым; абаспячаць.*

ОБЕЗПЛОТИТЬ *каго, абезцялесіць.*

ОБЕЗПОКОИВАТЬ *каго, чым; турбаваць, непакоіць.*

ОБЕЗПОРОЧИТЬ *каго, унявінніць.*

ОБЕЗПРЮТОТИТЬ, *пазбавіць каго прытулку; абезпрытуліць.*

ОБЕЗСЛАВИТЬ *каго, зьняславіць, зьнячэсьціць.*

ОБЕЗСМЕРТИТЬ *каго, анесьмяроціць.*

ОБЕЗСМЫСЛИТЬ *што, абнясэнсіць, зьнясэнсіць. Папраўкай абязсэнсілі напісанае.*

ОБЕЗСРАМІТЬ, утраціць стыд, сорама; абезсарамець.

ОБЕЗСУЖИВАТЬ *каго, абязсуджаць.*

ОБЕЗЧЕСТИТЬ *каго, зьняславіць, зганьбіць.*

ОБЕЗУМИТЬ *каго, пазбавіць розуму; абязцяміць, абязцямлены.*

ОБЕЗЦВІЧИВАТЬ *што, пазбаўляць колеру; абязколерыць, абязбарліваць.*

ОБЕЗЬЯНА *ж. названьне вялікага аддзелу млекасных, чатырукух; найбольш падобны яны да чалавека; малпа. Жаргоннае: налпа.*

ОБЕРЕГАТЬ *што, абараняць; ашчаджаць; аховываць. Абарані Божы ад прыцеляў, а ад ворагаў сам. абаранюся. Ашчаджай капейку. Ахавай Божы ад пажару.*

ОБЕРЕЖНО, асцярожна; ашчадна.

ОБЕРЕЖЛИВЫЙ *чалавек, асьцярожлівы.*

ОБЕРТКА *ж. агортка; акладка.*

ОБЕР *м. ням. старшы, высшы, зьверхні, над.*

ОБЕРКОНТРОЛЕР, надкантроль.

ОБЕРПРОКУРОР, надпракурор.

ОБЕРСЕКРЕТАРЬ, надсэкратар.

ОБЕЧАЙКА *ж. усх. бакі сіта, рэшата, шырокі плосмы лубяны абруч; абылаўка; лубаўка.*

ОБЖАЛОВАТЬ *каго, абжаліць. Не абжаленых ня судзяць. Абжаліў у суд.*

ОБЖАРИВАТЬ *пячэнню, апражываць; асмажываць.*

ОБЖАТЬ *што, абціснуць.*

ОВЖЕРАВЛИВАТЬ *асьвер, перасьверываць.*

ОБЖЕСТИТЬ *скрыню, аббляшыць, аббляхаваць.*

ОБЖИТЬСЯ *дзе, асталявацца.*

ОБЖИГАТЬ *каго, што; апаляць, апаляцца, апалены, апалянне, апал.*

ОБЖИГАТЕЛЬНАЯ *печ, апаліўная.*

ОБЖИГАЛЬЩИК, хто апаліе гаршчкі, цэглу; апаліўнік, апаліва.

ОБЖИЖАТЬ *замеску, разрэдзіць, разрэджаны.*

ОБЖИМАТЬ *што, абціскаць.*

ОБЖИНКИ *ж. мн. дажынкi.*

ОБЖУЖАТЬ *пчалой, аббзычэць.*

ОБЗАВОДИТЬ *каго, чым; абзасобіць.*

ОБЗАВЕДЕНИЕ *ср. абзасобленьне, абзасобчывы; асталёўка.*

ОБЕЗЗАДАЧИВАТЬ *каго, абязцямліваць, зьбіваць с панталыку.*

ОБЗАДЬ *чаго, прысл. спазадзь, апозадзь.*

ОБЗЕРКАЛИТЬ *шкло, аблюстраваць.*

ОЗИМЫЙ *пасеў, азімы, азіміна.*

ОБОЗРѢВАТЬ *што, аглядаць, агляд; азіраць, азірацца, азірны, азірчывы, азіркам.*

ОБЗНАКОМИТЬ *каго, з кім з чым; азнаёміць.*

ОБЗНИЧЬ *ударыцца, прысл. наўзніч.*

ОБЗОБАТЬ *што, беларуск. аб'есьці, аглядаць ключы; абзобліць, абзабаць. Варона абзабала костку.*

ОБИДА *ж. крыўда, крыўдна, крыўдзіць, крыўднік-ніца, крыўджаны.*

ОБИЛІЕ *ср. многасьць, сутасьць, дастатак; багацьце.*

ОБИЛЬНЫЙ, багаты, багатны; аквіты.

ОБИЛОВАТЬ *чым, багацець, багатаваць.*

ОБИЛЬНОСТЬ, багацьце, аквітасьць.

ОБИЛЬСТВОВАТЬ, багатаваць; аквітаваць.

ОБИНЯК *м. выкрут, выкруты; абакол, абакольны, абакулы. Што круціш абакуламі гаворыш: гавары проста. Майстар на абакулы, ды на выкруты.*

ОБИРАТЬ *што, абіраць, абраны, абор, абіркi, абірчывы; абдзіраць.*

ОБИТАТЬ *дзе (лац. Vita)* живучы быць дзе, сяліцца; жыць.

ОБИТАЕТСЯ, живе, прабывае, пасяляецца.

ОБИТАЛИЩЕ, жытло, дом, сяліба.

ОБИТАТЕЛЬ, жыхар—рка, жыхарства, жыхарскі.

ОБИТАЕМОСТЬ, жыхарства, аселасьць.

ОБИТЕЛЬ, прыбытак, прабываць; сяліба.

ОБИХОД *м.* гаспадарка, ужытак, дагляд.

ОБИХАЖИВАТЬ, даглядаць.

ОБИХОДНЫЙ, гаспадарчы.

ОБКАЛЫВАТЬ *што*, ашчэпываць, ашчапаны.

ОБКАЛЯТЬ *што*, абгартовываць.

ОБКАПЫВАТЬ *буракі*, абкапываць.

ОБКАТЫВАТЬ *што*, акругляць качаючы; акачываць.

ОБКАЧИВАТЬ *вадой*, абліваць.

ОБКЛАДЫВАТЬ *што*, чым; акладаць.

ОБКЛЕВЫВАТЬ *ягады*, абдзюбываць; дзюбаючы гладаць: забаць, зoble.

ОБКОВЫРОВАТЬ *што*, абкалупываць.

ОБКОЛАЧИВАТЬ *лёд з бочкі*, абіваць.

ОБКОЛЕСИТЬ *свѣт*, абкалозіць.

ОБКОЛОТЬ *лучыну*, ашчапаць.

ОБКРАДЫВАТЬ *каго*, акрадаць.

ОБКРОШИТЬ *што* абкрышыць.

ОБКУТЫВАТЬ *каго*, *што*; агартаць.

ОБЛАГАТЬ *каго* акладаць.

ОБЛАГОРАЖИВАТЬ, адабродчываць, акрывечываць.

ОБЛАКО, хмарка; болка, болачка.

ОБЛАКОМИТЬ *каго*, абласаваць.

ОБЛАМЛИВАТЬ *што*, абламываць, абламань, абломак, абломчывы.

ОБЛАСКАТЬ *каго*, аблашчыць, аглашчыць.

ОБЛАСТИТЬ *човен*, апакляваўшы абіць яго дра-
ніцамі; ашчыціць.

ОБЛАСТЬ шырокая ўлада і моц; аблада; край
пад асобнай ўладой: зямля, абвод; штоколейны
агульнае у рэчавістым ці духовым быце; дзедзіна.
*Усё што знаходзіцца па-за дзедзінай розуму,
яму недаступна.*

ОБЛАТКА лісьцік з прэснага цеста; аплатак.

ОБЛАЧАТЬ *каго*, апранаць, вопратка.

ОБЛЕДЕНѢТЬ, пакрыцца лёдам; аблядавець.

ОБЛЕКАТЬ, ОБЛЕЧЬ *каго*, што: пакрываць;
абалачываць, абалочыны, абалоча, абалосіна.

ОБЛЕПЕТЫВАТЬ, аблапошываць.

ОБЛЕГЧЕНІЕ *ср.* польга, польгна, польгаваць.

ОБЛИГАЦІЯ *ж, лац.* пазычковы білет.

ОБЛИЧАТЬ *каго* вініць, выкрываць, высьвят-
ляць.

ОБЛИЧИТЕЛЬНЫЙ, *паступак*, абвіняючы, высь-
вятляючы.

ОБЛИЧИТЕЛЬ, абвінаватчык, хто абвінавачуе.

ОБЛЕСНИТЬ *каго*, асьляпіць.

ОБЛИСТВЕНѢТЬ, аблісцьвець.

ОБЛИЦОВЫВАТЬ *што*, акладаць, аздабляць.

ОБЛОБЫЗАТЬ *каго*, пацалаваць.

ОБЛУКАВИТЬ *каго*, абхітрыць, абласуціць.

ОБЛУК, ОБЛУЧЕК *м.* выгіб, грэбень на павоз-
ках і санях; грэбень; сяднічок.

ОБЛЫЙ, круглаваты.

ОБЛѢСЬЕ *ср.* ўскрай лесу; узлесьсе.

ОБЛѢТО *прысл.* узлесьце.

ОБМАГНИТЬ *зялеза*, амагнасаваць.

ОБМАНЫВАТЬ *каго*, ашуківаць; лудзіць; зва-
дзіць.

ОБМАНЧЫВЫЙ, злудны, улудны; зводны,

ОБМАНКА *м.* горн., блінда.

ОБМАН *м.* ашуканства; злуда; звод, звадзіць.

ОБМАНЩИК *м.* ашуканец; зводнік, абакула.

ОБМАРАТЬ *каго, што;* абпэцкаць.

ОБМАСЛИТЬ *што,* аклусьціць.

ОБМЕЖОВЫВАТЬ *зямлю, агранічаць, абмяжаць.*

ОБМЕРЕТЬ, абумерці, абуморлівы.

ОБМЕТЫВАТЬ *пыл, абмятаць, апыляць; абшытве: абкідаць.*

ОБМИНАТЬ *што, аціскаць, аталачываць.*

ОБМОЛВИТЬСЯ, абмовіцца, прагаварыцца.

ОБМОРОК, *ад „абміраць“, абумерце; амлельсць, амленьне.*

ОБМОРОСИТЬ, абпырская дажджом; абпырскаяць.

ОБМУНДИРОВАТЬ *каго, абшыць. адзець.*

ОБМУНДИРОВКА *ж.* абадзетак.

ОБМУСОРИТЬ *падворак, асьмяціць.*

ОБМѢНИВАТЬ *што, абмяняць, абменены, абменны.*

ОБМѢРЯТЬ, вымяраць, вымер.

ОБМЯГЧАТЬ *што, абмякчаць.*

ОБНАДЕЖИВАТЬ *каго, чым; абнадзеіваць, абазпячаць.*

ОБНАЖАТЬ *што, агаляць, абнажаць.*

ОБНАРОДЫВАТЬ *што, апубліковываць.*

ОБНАРУЖИВАТЬ *што, выкрываць.*

ОБНЕРЯШИТЬ *каго, абнехаіць, абхаяць.*

ОБНИМАТЬ *каго, што; абыймаць, абоймы.*

ОБЪЕМ *м.* абхват, абойм.

ОБЪЕМЛЕМОСТЬ, абымчівасьць.

ОБНИЩАТЬ, абяднець; згалець; абнеціца.

ОБНОВЛЯТЬ *што, аднаўляць, аднова.*

ОБНОВКА *ж.* новая рэч; абноўка.

ОБНОСОК *м.* атропак.

ОБНУЗДАТЬ *каня, акілаць.*

ОБНѢЖИТЬСЯ, абкунежыцца, абакволіцца, распесьціцца.

ОБОБРОЧИТЬ *каго*, ачыншаваць.

ОБОБЩАТЬ *што*. уагульняць, уагульнены.

ОБОГАЩАТЬ *каго*, абагачаць, абагачаны.

ОБОГОТВОРЯТЬ *каго*, абагаўляць, багоміць.

ОБОГРѢВАТЬ *што*, *каго*; аграваць, агрэты.

ОБОДРЯТЬ *каго*, захочываць; асьмяляць.

ОБОДРИТЕЛЬНЫЙ, захотлівы; асьмельчывы.

ОБОЕОСТРЫЙ, абавостры.

ОБОЕСТОРОННИЙ, абастаронны, абапольны.

ОБОЖАТЬ *каго*, лічыць богам, божышчам, выказываць пашану як Богу; багоміць, абагомліваць, абагомленьне.

ОБОЖАТЕЛЬ *м.* абагоўнік, абагоуленік.

ОБОЖАТЕЛЬНЫЙ, абагоўлевы—вая.

ОБОЗНАЧАТЬ *што*, азначаць, азначаны.

ОБОЗРѢВАТЬ *што*, азіраць; аглядаць.

ОБОЗРѢНИЕ *ср.* агляд.

ОБОИ, папера да аклеіваньня сыцен; шпалеры.

ОБОКОЛ *присл.* наўкол.

ОБОЛОЧКА, павалока, апавалока, абалона—нка.

ОБОЛЬЩАТЬ *каго*, чым; звадзіць, звясьці, звод; спакушаць, спакушаны, спакусьнік—ніца; абласуціць; спяляшчаць, спалешчаны. *Награды больш спакушаюць чым захочуюць. Знаць благі яго спакусіў, зьвёў. Зьвёў, спакусіў дзяўчыну. Абласуціў лёстачкамі ды прымілачкамі бабу. І не спяляшчай таннасьцю, я тзайго тавару ня куплю.*

ОБОМШИТЬ *хату*, амшыць, амшоны; амшара, абшар заросшы мохам; амшанік, сыцюдзёная будоўля, але з амшонамі. сыценамі, рознага ужытку; амшавець, пакрыцца, парасьці мохам.

ОБОНПОЛ *присл. црк.,* патой бок.

ОБОНЯТЬ, чуць носам, нюхам пах; нюхаць, вохшыць. *Сабака вòхшыць, звохшыў сьлед.*

ОБОНЯНІЕ ср. апавохнасьць, нюх. *Ад сільнага катару траціцца апавохнасьць.*

ОБОРАЧЫВАТЬ што, авяртаць, аварот; абяртаць.

ОБОРАНИВАТЬ каго, што; абараняць, абарона, абаронны.

ОБОРОТЛИВЫЙ, аваротлівы, зваротлівы. *Аваротлівы круг. Зваротлівы чалавек.*

ОБОРОТЕНЬ, чалавек перакінуты ведзьмаком у воўка; перакульшчык, ваўкалака; вукула (смл.).

ОБОРОТ м. аварот. *Аварот каляса.*

ОБОРКА, абшыўка па рубу; абрубка, фальбанка, шлярка.

ОБОРВАНЕЦ м. абарванец, абдзерцік, абдзіра; лахудра,

ОБОРУДОВАТЬ што, абастовіць, астовіць. *Астоўленьне майстэрні дорага каштавала. Прадаецца кузьня з усёй абастойкай.*

ОБОСОБЛЯТЬ каго, адасабляць, адасобнены. *Кормнага кукуця (парсюка) ўжо адасобнілі, заперлі ў катух,*

ОБОСТАЛЬ прысл. ўдосыць.

ОБОСТРЯТЬ што, авайстраць, авойстраны.

ОБОСТРЕНИЕ ср. авойстраньне.

ОБОЩРЯТЬ каго, заахвочываць.

ОБОЮДНЫЙ, абапольны, абапал. *Абапольная віна. Абапольны грэх. Абапол дарогі пасаджаны ліпы.*

ОБРАБАТЫВАТЬ што, паляпшаць даглядам, работай; апрацовываць, апрацоўка; абрабляць, аброблены, абробка. *Дзікі камень абрабляюць чэшучы яго. Скуры абрабляюць квасам. Ральлю абрабляюць плугам і бараной.*

ОБРАЗОВЫВАТЬ што, надаваць кшалт, абраз; утвараць, ствараць, вытвараць. *За гліны вытвараюць начыньне. Італьянцы першыя стварылі*

са статыстыкі навуку. Бераг, на загібе ракі творыць прытную сугу (мйс). Вецер натварыў з сыпучага пяску качагораў (дюн).

ОБРАЗОВАНИЕ, асьвета; адукація, адукаванасць, адукаваны. Адукаваны чалавек не раўня прастаку. Век шаснадцаты быў у нас векам адукаванасці. Адукацыйная праца вымагае вялікіх высілкаў.

ОБРАЗЕЦ *м.* рэч паводле памеру, якасці і падобнасці каторай павінны быць другія рэчы; наўзорчык, наўзорны, наўзорна, наўзор; проба, пробка; постатка. Постатка ножкі крэсла. Пробка гароху, аўса, сукна. Пробка, наўзорчык паперы, лёну, воўны. Наўзорны, прыкладны вучань. Наўзорны спосаб выкладу навук. Наўзорна перапісана папера, зроблена работа.

ОБРАЗНОСТЬ, што уяўляеца ў форме постаці, абраза; уяўнасць. Уяўнае апісаньне прыроды. Уяўлівае апавяданьне.

ОБРАЗИНА *ж.* хара.

ОБРАЗДИТЬ *црк.* акілізаць.

ОБРАЗУМИТЬ *каго*, апамятаць; ацяміць.

ОБРАЗУМЧИВЫЙ, апамятлівы, ацямлівы.

ОБРОНИТЬ *што*, ськінуць, спакінуць.

ОБРАСЫВАТЬ *што*, абкідаць.

ОБРАЩАТЬ, абяртаць, зьвяртаць. Няма што зьвяртаць на яго ўвагі. Абярнуў човен ўверх дном; абярнуў міску.

ОБРЕВИЗОВАТЬ *што*, *франц.* прагледзіць, парадак і праўднасьць рахункаў; зрэвізаваць; спраўдзіць.

ОБРЕКАТЬ, **ОБРЕЧЬ** *каго*, прызначаць, пасьвячаць, ахвяровываць.

ОБРОЧНЫЙ пазямельны падатак; чынш, чыншовы, чыншавік. Арэнда за карыстаньне нерухомасьцю адбываная даўней якой колечы „чыннасьцю“, прыкл.: паводнай, ткацкай, рымарскай, сталарскай, бондарскай,—пазьней пераведзеная на аплату грашыма.

ОБРЕМЕНЯТЬ *каго, чым;* накладаць на каго цягар; ацягчаць, ацягчаньне.

ОБРЕМЕНИТЕЛЬНЫЙ, уцяжлівы. *Уцяжлівыя варункі.*

ОБРЕЧЬ *каго, празначыць, пасьвяціць, ахвяраваць.*

ОБРИТЬ *каго, агаліць, аголены.*

ОБРИСОВАНИЕ *ср. абрысоўка.*

ОБРУБАТЬ *што, абсякаць, абсякацца, абсечаны, абсечнік, абсяканец.*

ОБРУБОК *м. кавалак адсечаны ад цэлага; тое, што абсечана з усіх старон; абсяканец, воцяпень; цяльпух, цяльпушок, цяльпешка. „Цяльпушок“ кавалак адсечаны ад цэлага, нешта вычасанае з цэлага.*

Люлі, люлі Цяльпешыку,

Звару табе кулешыку:

І яечнага і смачнага,

Аўсянога, прасячнага.

(Казка аб „Цяльпешыку“ Дзісна).

ОБРУБКИ, астаткі, адпадкі ад сячэньня; поцяпнік, поцяпкі; аскромкі, трэскі.

ОБРУГАТЬ *каго, аблаяць, аблаяны. Другі пахваліць горш чым аблаіць.*

ОБРУЧЕНИЕ *ср. заручыны.*

ОБРУЧАЛЬНЫЯ *пярсьцёнкі, заручныя.*

ОБРУЧЕНИК-ЧЕНИЦА, заручнік-ніца.

ОБРУШАТЬ *што, рыючы зваліваць; абрынаць, абрынацца. Абрынуўся бераг ракі, скрай гары. Абрынуўся дом, абрынулася сыцяна, страх. Лёд абрынуўся і ледзь мы не патаніліся. Ен спохапу ды са злосьці тэй на мяне абрынуўся.*

ОБРЫВАТЬ *што, акапываць.*

ОБРЫВАТЬ *што, рвучы аддзяляць; абрываць, абрываньне, абарваць, абарванец, абрывац, абрыўны.*

ОБРИЗГИВАТЬ *каго, што; апырсківаць; абрызгаць, абрызнуць.*

ОБРѢЗЫВАТЬ *што, абразаць, абрэз, абцінаць, абцяты.*

ОБРѢЗАНЕЦ *м. над кім выпоўнены абрад абразанья; абразанец.*

ОБРѢЗ *м. абрэз, абцін.*

ОБРѢТАТЬ *што, набываць; знаходзіць, вынаходзіць.*

ОБРѢТЕНІЕ, *набытак; знаходка.*

ОБРЮЗГНУТЬ, *ацячы, аплыць на целе; азызнуць, абракнуць.*

ОБРЯДИТЬ *што, прыбраць.*

ОБРЯД, *заведзены правам або звычаям парадак; абрадак, абрадовы; цэраманьял, цэрамонія.*

ОБСАЖИВАТЬ, ОБСАЖДАТЬ *што, чым; абсаджаць, абсаджаны, абсада, абсядаць.*

ОБСАЛИВАТЬ *што, аклушчаць.*

ОБСАСЫВАТЬ *што, абсысаць.*

ОБСАХАРИТЬ *што, абцкураваць.*

ОБСЕЛИТЬ, *мяйсцовасць; абсяліць.*

ОБСЕМЕНИТЬ *поле, абсеяць, абсевак.*

ОБЕРВАЦІЯ *ж. лац. спаціканьне.*

ОБСЕРВАЦІОННЫЙ, *спацікаўчы.*

ОБСЕРВАТОР *м. спацікач.*

ОБСИДІАН *м. вульканічнае шкло.*

ОБСИДѢТЬСЯ, *абседзіцца.*

ОБСКУРАНТ *м. лац. вораг адукаціі, асьветы народу; кастырнік.*

ОБСЛАЩАТЬ *стравы, асаладжываць.*

ОБСЛУШИВАНІЕ *ср. аслуханьне.*

ОБЛѢДОВАТЬ *што, абазнаць, абазнаньне; спасачыць, спасочаны, спасочнік-ніца, апасока, спосач. Апасочылі ўсю акаліцу і нідзе не знашлі злодзеяў. Мальцы такі спасачылі дзе курыца нясецца. Пан загадаў нам апасочыць ўсю пушчу каб даведацца ў якім оступе мядзьведжае лаго. (Пружаны).*

ОБСНАЩИВАТЬ *вадаплаў; аснаджаць, аснада.*

ОБСОБИТЬ *што, прысобіць, асвоіць.*

ОБСОВЫВАТЬСЯ, *асувацца.*

ОБСТАВИТЬ *што, чым; абставіць, астовіць.*
*Абставіў лавы гаршкамі. Астовіў ўсю хату бол-
дамі, стаўцём.*

ОБСТАНОВКА, *акружаючыя, каго ці што людзі,
рэчы, варункі; абастоўка; варункі, акольнасьць.*
*У гэткай абастоўцы, варунках, акольнасьцях
цяжка працаваць.*

ОБСТАИВАТЬ *каго, адстаіваць; заступацца,
заступаць.* *Заступацца за свае правы, за сваю
справу. Нябось, я цябе адстаю перад началь-
ствам (зьверхнасьцю),*

ОБСТОЯТЕЛЬНЫЙ *чалавек, надзейны; пэўны.*

ОБСТОЯТЕЛЬСТВА, *акольнасьці, варункі.*
Акольнасьці, варункі не далі мне свабоды рухаў.
*Гэта акольнасьць прымусіла мяне перамяніць
еваю подумку.*

ОБСТЕГАТЬ *каго, абсьцябаць, абхлястаць.*

ОБСТРОГАТЬ *дашку, астругаць.*

ОБСТРАДАТЬСЯ, *агоўтацца, абцярацца.*

ОБСТРАИВАТЬ *дом, аббудовываць, аббудоў-
ка, аббудавацца.*

ОБСТРОЧИТЬ *каўнер, абштабнаваць.*

ОБСТРУКЦИЯ *ж. лац. лек. зацьвердзь, завал у
кішках; зацьвердзь.*

ОБСТУПАТЬ *каго, аступаць, аступлены, ос-
туп.*

ОБСУЖДАТЬ *што, абдумываючы абгаварываць
што; абмярковываць, абмяркаваньне, абмярка-
цыя.*

ОСУЖДЕНИЕ *ср. абвіняць каго судом; хаяць аб-
гаворами; осуд, асуджаць, асуда, асуднік—ніца,
асудны.*

ОБСУРГУЧИВАТЬ *ліст, абляковываць.*

ОБСУСЛИТЬ, *асьлінявіць.*

ОБСУШИВАТЬ *што, асушаць.*

ОБСЧИТЫВАТЬ *каго, аблічаць.*

ОБСЫПЫВАТЬ *каго, чым; абсыпаць.*

ОБСЪМЕНЯТЬ *поле, абсяваць, абсевак, абсеў, абсеўны абшар.*

ОБСЪНЯТЬ *што, азасьціць.*

ОБТАЧИВАТЬ, *на такарным пастаўцу; абтачываць, абточаны.*

ОБТЕСАТЬ *бэльку, абчасаць.*

ОБТРЕСКАТЬСЯ *аб рэчы; абшчапацца.*

ОБТЯГИВАТЬ *што чым, абцягаць; апінаць.*

ОБТЯЖКА, *напінка, напін.*

ОБТЯЖНЫЯ *гузікі, абাপонныя.*

ОБУВАТЬ *каго, абуваць, азуваць.*

ОБУВЬ *ж. абутак, абуваць.*

ОБУГЛИВАТЬ *што, авогліваць, абвоглены, абвогліць.*

ОБУЕВАТЬ, ОБУЯТЬ *каго, агалчаць. Хцівасьць агалошыла яго. Слава агалчае людзей. Агалцелы страхам, страціўся.*

ОБСУЖДАТЬ *што, амярковываць.*

ОБУЗДАТЬ *каго, акілзаць, абрытаць; угамаіць; паўсьцягнуць.*

ОБУЛТЫХАТЬСЯ *ў вадзе, абалохтацца.*

ОБУМИТЬ *каго, аразуміць, апамятаць.*

ОБУРЕВАТЬ *каго, абураць. Ветры абураюць мора. Ярасьць абурае душу.*

ОБУСЛОВЛИВАТЬ, *абварунковываць.*

ОБУХ *м. тупы зад усякай вострай прылады—сякоры, нажа; абух, абушок, абушнік, абушына.*

ОБУЧАТЬ *каго, чаго; навучаць, навучаньне, навучаны, навучнік—ніца, навучка.*

ОБУЯТЬ, *ахапіць, апанаваць.*

ОБХАЖИВАТЬ *розныя мейсцы, абхадзіць, абходжаны, абход, абходчык.*

ОБХОЖДЕНИЕ, ОБХОДИТЕЛЬНОСТЬ, *ветласьць*

ОБХВАТЫВАТЬ *што, абхапляць; абхопчывы. Мядзьведзь абхопчывы, ахвоч абнімацца. Аха-*

пываньне, ахапаньне, ахоністы, ахапка. *Усяго ў ахапку не забярэш. Хату ды сямью ў ахапку ня возьмеш.*

ОБХЛЕСТАТЬ пугу, абляскаць, ахлыстаць.

ОБЦАРАПАТЬ што, абдзерці, абдзёрстаць.

ОБЧИНЯТЬ алувок, абразаць борк алуўка; ас-
тругаць.

ОБШАРКИВАТЬ што, асмаргаць, ашмаргаць;
абшмыгаць, абшмыгтаць локці ў вопратцы.

ОБШИВКА на вопратцы, аблямоўка; на сьце-
нах хаты: ашалёўка.

ОБШИВНИ, шырокія сані; розвальні.

ОБШЛАГ м. ням. адварот на рукаве ці на гру-
дзёх; закарваш, закарвашы.

ОБЩЕНИЕ ср. лучнасьць. *Лучнасьць людзей.*

ОБЩАТЬ, ОБЩАТЬСЯ, лучыць, злучаць. *Не
лучы гэтых людзей разам. Ня злучай маіх спраў
са сваімі. Не прылучай чужога. Дзьве палавіцы
гораду разлучаны ракой.*

ОБЩЕЕ ср. агульнае, супольнае. *Агульная міса.*

ОБЩНО з кім, лучна, супольна.

ОБЩНОСТЬ, агульнасьць, сумеснасць, суполь-
насьць.

ОБЩИТЕЛЬНЫЙ чалавек, таварыскі, дружац-
кі.

ОБЩИНА ж. злучнасьць людзей як нешта аддзель-
ная цэлае; грамада, грамадзі.

ОБЩЕСТВО ср. сабраньне людзей злучаных які-
мі колечы варункамі, умовамі; суполка; таварыст-
ва. *Суполка, таварыства дамаўласьнікоў, шаў-
цоў, краўцоў, выдаўцоў.*

ОБЩЕСТВЕННЫЙ, грамадзі.

ОБЩЕИЗВѢСТНЫЙ, агульнаведамы.

ОБЩЕДОСТУПНОЕ відовішча, агульнадаступ-
нае.

ОБЩЕЖИТИЕ, сужывецтва; інтарнат.

ОБЩЕНАРОДНЫЙ. ўсенародны.

ОБЩЕПОЛЕЗНОЕ, агульнакарыснае.

ОБЩЕПОНЯТНОЕ, агульназразумелае.

ОБЩЕУПОТРЕБИТЕЛЬНОЕ, агульнаўжытнае.

ОБЩЕЛКАТЬ, аблужгаць.

ОБЩИПЫВАТЬ гусю, скубаць, аскубываць.

ОБЪЕДИНЯТЬ што, спалучаць, злучаць; са-
дначываць; аб'еднываць.

ОБЪЕКТ м. лац. знадабень, знадбень; са-
масьць.

ОБЕКТИВ м. шкло падзорнай трубы, зьвернутае
да рэчы.

ОБЪЕКТИВНЫЯ азнакі, якія могуць быць спа-
ціканы глядачом; суб'ектыўныя, чуюцца самім аб'-
ектам.

ОБЪЕКТИВНОСТЬ погляду, апісаньня; праўд-
ная, безстаронняя перадача, без асабістага удзелу.

ОБЪЕМИСТЫЙ, абоймісты, абоймістасьць.

ОБЪЕМ чаго, абойм, абойма, абоймы.

ОБЪЪЗЖАТЬ што, аб'язджаць.

ОБЪЮНЪТЬ на вясну, амаладзець.

ОБЪЯВЛЯТЬ што, апавяшчаць, аглашаць.

ОБЪЯВЛЕНИЕ ср. апавешчаньне, агалошань-
не.

ОБЪЯСНЯТЬ што, каму; тлумачыць.

ОБЪЯСНЕНИЕ ср. тлумачэньне.

ОБ'ЯТЬ, абняць; ахлынуць.

ОБЫВАТЕЛЬНИЦА, абываталь-талка.

ОБЫКАТЬ да чаго, абвыкаць.

ОБЫКНОВЕНЬЕ ср. звычай, звычайны; навыв.

ОБЫКНОВЕННЫЙ, звычайны.

ОБЫСКИВАТЬ каго, шукаць чаго ў каго; тра-
сці.

ОБЫСК м. потрус, пяротрус, пяротрусы, пярот-
русны

ОБЫЧАЙ, звычай, звычайі, звычайны.

ОБЫЩИК м. пяротрусьнік, ператрусьнік.

ОБѢДАТЬ, *абедаць, абеданьне, абед; палуд-
наваць, палуднік.*

ОБѢДНЯ, *царкоўная служба, літургія; палудня,
палудніца; палудзенка, малая палудніца.*

ОБѢДНЕНЬЕ, *абядненьне, абяднець.*

ОБѢЖАТЬ *што, абегчы.*

ОБѢЛИВАТЬ *сьцены, абяляць, пабяляць.*

ОБѢЛЬНЫЕ *селяне, вольныя, звольненыя ад
усякіх паслуг і падаткаў.*

ОБѢРУЧЬ *прысл. абаруч, абаручны.*

ОБѢТОВАТЬ *што, ахвяраваць, азарочыць,
прыракаць, прырачыны.*

ОБѢТ *м. ахвяра; зарок, зарочны, заракацца.
Даў зарок ня піць гарэлкі. Зарочнага барана
павёз у царкву на ахвяру. Заракалася свіньня
бруды есці.*

ОБѢЩАТЬ *што каму, абяцаць, абяцаньне,
абяцацца, абяцанка.*

ОБЯЗЫВАТЬ *каго, чым; абавязываць.*

ОБЯЗАННОСТЬ, *абавязак, абавязковы; павін-
насьць.*

ОБЯЗАТЕЛЬНОСТЬ *ср. забавязаньне.*

ОВАЦІЯ *ж. лац. выяўленьне каму ад грамады
ўдзячнасьці; авація.*

ОВДОВѢТЬ, *аўдавець, удовы-вая.*

ОВЕН *м. баран, барашак, баранчык.*

ОВЕРШЕК, *узвершак.*

ОВЕС *м. авёс, аўсяны, аўсянік (блін), аўсюг.*

ОВИН *м. будоўля да сушэньня збожжа; еўня,
асець, стадола (смл.), клуня. Вось ўжо для ва-
вашэці гатова жыта ў асеці.*

ОВЛАДѢВАТЬ *чым, аваладзець, аваладзеваць,
аваладзежа.*

ОВОД *м. муха Oestrus; авадзень, авадні; гіз,
гізы. Трэба разрожніваць авадня, гіза і сляпня якіх
зазвычай зьмешываюць. Авадзень большы і сьвят-*

лейшы за сьляпня, а гіз—меншы, касматы і цям-нейшы за сьляпня.

ОВОЩ, ОВОЩИ, ядомые націвы і карэньні: цыбуля, капуста, буракі, морква, рэпа, агуркі, гарбузы: гардавіна, гардовіца; сьлеціва, сьлеціўя; зеляніна. *Сьлеціўя сёлета неўрадзіла (Слонім).*

*У гародзе гардовіца,
Цяжка дзяцюком Пятровіца:
Ідзіце, дзеткі, гарду рваці,
Лягчэй будзе Пятра ждаці.*

(Крачк. 139).

ОВОЩНИК м. чалавек які прадае сьлеціўя, гардавіну; сьлетнік, гардаўшчык.

ОВРАГ м. прытнабокая рытвіна, расточына ад веснавых вод; яр, яруга; растока; сухадол.

ОВЦА ж. авечка, авечы; авечнік, аўччарнік, хлявец для авечак.

ОГАРОК м. агарак, агаркі.

ОГВОЗДИТЬ скрыню, абіць цывякамі; ацьвякаваць.

ОГИБАТЬ што, агібаць, агінаць, ахінаць.

ОГЛАВЛЯТЬ што, азгалаўліваць, азгалоўлены.

ОГЛАВЛЕНИЕ ср. агаловак, азагаловак, азагалоўны, азагалоўлівы.

ОГОНЬ м. агульн. слав.; агонь, агністы, агнявы; агнявік, камень які дае агонь; агнявіца, гарачка; вогнік, запаленьне, гангрэна; агніво, зьвяно у ланцугу, крэсіва; вогнішча, разложаны агонь, сьлед, мейсца дзе быў разложаны агонь.

ОГНЕДЫШУЩАЯ гара, агнезейчая.

ОГНЕСТОЙКИЙ, ОГНЕУПОРНЫЙ, агнеадпорны. *Агнеатпорная цэгла, будоўля.*

ОГНЕСТРЪЛЬНЫЙ, агнястрэльчы.

ОГНЕННЫЙ, агністы.

ОГОВАРИВАТЬ што, дапускаць што умоўна, ставіць варункі; варункаваць, засьцярагаць; ра-

біць увагу, ссылку **амаўляць**; асуджаць каго завочна, **абмаўляць**.

ОГОВОРКА ж. *засьцярога*. *Трэба зрабіць засьцярогу, што падмочанага тавару ня прыймем.*

ОГОЛАЖИВАТЬ каго, агаладжаць.

ОГОРОД м. агароджанае мейсца, дзе садзяць гардавіну, сьлеціва; **гарод**, **гародны**; **садок**.

ОГОРОДНИК м. агро́днік, агро́дні́цкі, агро́дні́цтва.

ОГРАЖДАТЬ што, каго; асланяць. *Ад ворага аслонішся, а ад прыяцеля не аслонішся. Аслані сябе крыжом і малітвай.*

ОГРАДА ж. агарода, агароджа.

ОГРАДИТЕЛЬ м. заступнік.

ОГОРЧАТЬ каго, зажаляць, засмучаць, згрызьці.

ОГОРЧЕНИЕ ср. смутак, згрызота.

ОГОРОШИТЬ каго, агалошыць.

ОГОРСТАТЬ што, агартаць.

ОГРАБИТЬ каго, аграбаваць, абрабаваць, аблупіць.

ОГРАНИВАТЬ што, аграняць, агранка.

ОГРАНИЧИВАТЬ што, агранічаць, абмяжаць.

ОГРЕСТИ што, абграбсьці.

ОГУРЕЦ м. расьціна і плод *Cucumis sativus*; **агурок**, **агуркі**, **агурэчнік**; **хрустак** (Гродзенск.). Націва агурэчніка, таксама як гарбузоў і іншых паўзучых называюць—*гічы*. **Агурнік**, расц. *Borago offic.*

ОДЕЖДА ж. ўсё чым чалавек адзяваецца; **адзеньне**, **адзежа**, **адзежка**, **адзежына**; **вопратка**. *Усей адзежы—шапка ды анучы. Без адзежы, бяз ежы, сядзелі на вежы (пабрахушка).* Адзежа падзяляецца на сподню—*бялізну* і верхнюю—*адзеньне*, або *вопратку*. Слова „хусьцё“ літэральна тое-ж самае, што і рас. „платье“. З чужаземных пісьменнікаў даведываемся, што вопратка нашых прапрашчुरаў (X—XII ст.) складалася з сьвіты, бо-

таў і пушыстай шапкі. Гэты весткі пацьвярджаюцца нашымі народнымі абрадовымі песнямі (Вялікоднымі і Каляднымі). Пяецца ў песнях: „Надзень сьвіту, шоўкам шыту“. „Надзень боты Казловыя“ (адмена „хазовыя“). „Надзень шапку бабровую“. З летапісаў можна ўстанавіць даволі падрабна склад вопраткі нашых прашчураў. Насілі „сарочки“, „кашулі“, „сьвіты“, сьвіты падпаясывалі паясамі з мэталю або тканіны. У багацейшых паверх сьвіты плашч „корзна“, „керэя“. На нагах „боты“, „прабашні“, „чэрэвіі“; бяднейшыя насілі „лычакі“, „назутні“. На галаве „клобук“ (шапка) з пушыстым аколкам. На шыі у багатых—залатыя ланцугі, „грыўні“; у жанок у вушах „кольцы“ (завушніцы“).

ОДЕРЕВЯНѢТЬ, адрывець, адрывянець; адубець, адубелы. *Адубелі рукі ад работы, ногі ад хадоты.*

ОДЕРЖИМЫЙ, апантаны, агалцелы.

ОДЕСНУЮ чаго, праваруч.

ОДИН м. адзін, адна, адзіны, адзінюсенькі, адзіна, аднойчы; адзінец, адзінокі, адзінакі, адзінака, адзінакавы; адзінак, адзіначка, адзінком, адзінка, адзіночна.

ОДНОВРЕМЕННО, адначасна, адначасова.

ОДНОГЛАСНЫЙ, аднагалосны.

ОДНОДВОРЕЦ, аднахатнік, засьцяянкевец.

ОДНОЗВУЧНЫЙ, адназгучны.

ОДНОЗНАЧНЫЙ, сузначны.

ОДНОЛИЧНО, аднаасобна.

ОДИНАКОВЫЙ, аднолькавы.

ОДНАЖДЫ, аднакрот, аднакротны.

ОДНОИМЕННЫЙ, суіменны.

ОДНООБРАЗНЫЙ, аднастайны.

ОДНОРОДНЫЙ, аднаісты аднаякі.

ОДНОЦВѢТНЫЙ, аднаколерны, аднабарвісты.

ОДНАКО прысл. аднача. *Усё добра, аднача канец благі.*

ОДОБРЯТЬ *што, пахваляць, пахвала, пахвальнік.*

ОДОЛЖАТЬ *каму што, даваць у доўг; пазычаць, пазыка; абавязываць, рабіць каму службу, ласку. Пазыч мне грошы. Апазычыўся, запазычыўся кругом. Узяў пазыку пад застаў. Зрабі ласку, падай мне кнігу. Не хадзі, не прасі чужой ласкі.*

А я маю курыцу,

Для васпана няўзычу. (Беліца, Могіл.).

ОДОЛѢТЬ *каго, што; („доля“, часьць), асіліць, перасіліць, перамагчы, перамагаць, перамога, пераможлівы; адужыць.*

ОДОНЬЯ, ападкі, астаткі, гушча на дне; падонкі.

ОДР *м. ложа, лежа; пасьцель; памост пры дрэве ў лесе, на які стаўляюць вульлі пшчол; сядлаватае разьвільле на дрэве; адро.*

ОДРЯБЛѢТЬ, ОДРЯБНУТЬ, разкіснуць, зьвянуць і падыйсьці вадой як мёрзлая рэпа; **ахізнуць, ахізлы.**

ОДРЯХЛѢТЬ, стацца трухлым; **атрухлець, атрухлелы, атрухнуць; авехнуць.**

ОДТЯЖКА, адвалочка, адвалока.

ОДУБИТЬ *скуры, агарбаваць.*

ОДУВАНЧИК *расціна* *Leontodon taraxacum*, якога пухавістае насеньне разносіцца ветрам; **кульбаба, багатка.**

ОДУТЛЫЙ, адутлаваты; **азызлы, азызлаваты.**

ОДУРМАНИТЬ, ачмуціць, ачмута; **ачмарыць, ачмара, ачмурэлы.**

ОДУХОТВОРЯТЬ *што, надаць чаму духоўны зьмест, значэньне, ажывіць духам; адухаўляць, адухоўлены, адухоўленьне.*

ОДУШЕВЛЕНІЕ, ажыўленьне, ажыўляць.

ОДЫШКА, труднае прыгнеценае дыханьне; **удуша, удушлівы, удушлівец.**

ОДѢВАТЬ *каго ў што, апранаць, апранацца.*

ОДѢЯЛО, палотнішча якім акрываюцца кладучы-

ся спачь; *суконная або ватная: коўдра, ватола; палатняная: капіа.*

ОДѢЯЛЬНИК, посьцілка падшываная пад коўдру; *пакрывец, прасьцірадла.*

ОЖЕРЕЛЬЕ *ср.* нашыйная аздоба з каменяў ці манэт; *нашыйнік, ашыйнік.*

ОЖЕСТОЧАТЬ *каго*, пазбавіць спачуцьця і жаласьці; *акамевіць, акамелы, акастырыцца, ачарсцьвець сэрцам. Акамеў сэрцам, акамелае сумленьне. Закамеў ў злосьці сваей.*

ОЖЕСТВВАТЬ, каржэць, калянецць, дубецць, карэць, скорбнуць.

ОЖЕЧЬ, апаліць.

ОЖИВЛЯТЬ *каго*, ажыўляць.

ОЖИВОТВОРЯТЬ, ажыцяўляць, ажыцёўлены.

ОЖИДАТЬ *каго*, ждаць, чакаць, чаканы.

ОЖИРѢТЬ, разсыцець.

ОЗАБОТИТЬ *каго*, заклапоціць, стурбаваць.

ОЗАБОЧЕННО, заклапочана, клапатліва.

ОЗАВОДИТЬСЯ *чым*, азасаблівацца, азасобіўся. *Азасобіўся жонкай і дзеткамі.*

ОЗАГЛАВИТЬ *кнігу*, азагаловіць, азагаловак.

ОЗАДАЧИТЬ, зумець, зумеўся, зуменьне.

ОЗАРИТЬСЯ *на што*, пагаліцца, паквапіцца. *Паквапіўся на дармовую чарку.*

ОЗДОРАВЛИВАТЬ *каго*, аздараўляць, ачуняць.

ОЗЕРО *ср.* возера, возерца, вазёрны, азярына.

ОЗИМЬ, пясей па зіму; *азіміна.*

ОЗЛАЩАТЬ *што*, азалачываць, азалочаны.

ОЗЛОБЛЯТЬ *каго*, злаваць, злосьціць.

ОЗНАКОМИТЬ *каго*, азнаёміць, азнаёмленьне.

ОЗНАМЕНОВЫВАТЬ *што, чым*; азнамляць, азнамлены, азнаміцца; адзначаць, адзначаны, адзнака.

ОЗНОБЛЯТЬ *пальцы, вушы, нос; азябляць, азяблы, азябшы*

ОЗНОБ, *м. зяб, зябкі, зябіць, празябнуць.*

ОЗНОБЧИВЫЙ, *зябкі, азяблівы.*

ОЗОЛЯТЬ *што, ажлукчаць.*

ОЗОЛА, *дакука.*

ОЗОРСТВО, *буянства, буяніць, буян.*

ОЗРѢВАТЬ, *аглядаць, агляд,*

ОКАЙМЛЯТЬ *што, аблямовываць, аблямоўка, абрамляць, абрамоўка. Абрамаваць рысунак.*

ОКАМЕНѢТЬ, *акамець, акамелы.*

ОКАМЕНѢЛЫЙ, *акамеўшы, скамеўшы.*

ОКАНЧИВАТЬ *што, даканчаць, даканчальна.*

ОКОНЕЧНОСТЬ, *канец рэчы, гаворыцца аб руках і нагах; канчына, канчыны.*

ОКОПТИТЬ *шкелка, задыміць, задымлены.*

ОКАРАЧИВАТЬ *каго, акярэчываць, акярэчыў; ажыргаць, ажыргнуў. Ажыргаў каня,— абняў нагамі конскі хрыбет.*

ОКАРАЧУНИТЬСЯ, *акапуціцца, акалець.*

ОКАРМЛИВАТЬ, *акярмляць, акормлены.*

ОКАЯННЫЙ, *пракляты, закамелы.*

ОКАТИСТЫЙ, *кругляны; букаты.*

ОКАЧИВАТЬ, *абліваць.*

ОКЕАН *м. ўсесьветнае мора якое акружае ўсю цвёрдзю зямельную; акіян, акіянскі.*

ОКИПЯТИТЬ *што, акіпеніць, абварыць.*

ОКИСАТЬ, *станавіцца кіслым; акісаць, акіснуць; аквашывацца, акваснуць.*

ОКИСЛЯТЬ *што, аквашываць, акісьляць, оквась.*

ОКЛЕВЕТАТЬ *каго, абмовіць, абмова; ачарніць.*

ОКЛИКИВАТЬ *каго, аклікаць.*

ОКОВЫ, *аковы.*

ОКНО *ср. аг. слав., вакно, ваконца, ваконны.*

ОКО *ср. аг. слав., вока, вочка, вочы, вочки, вочніца, вочны, вачкаваты.*

ОКОЛДОВАТЬ *каго, ачараваць.*

ОКОЛИРОВАТЬ *яблыню, прышчапляць, пучкаваць.*

ОКОЛЕСИЦА, *акалозіца, кругабродзіца.*

ОКОЛО, *каля, акаля, вакол. Каля хаты, лесу, дарогі. Будзе каля 30 гадоў. Прыбяры акаля дому. Вакол хаты рожы, а ў хаце прыгожа.*

ОКОЛОЗЕМНЫЙ, *акалязямельны.*

ОКОЛЫШЕК, *аколак.*

ОКОЛОТОК *м. аколіца, акалічны; кругаселіца.*

ОКОЛАЧИВАТЬ *каго, абіваць.*

ОКОЛПАЧИТЬ *каго, адурыць.*

ОКОЛТАТЬСЯ *каля чаго, агоўтацца.*

ОКОМГНОВЕНІЕ *ср, воміг, вомігам.*

ОКОНЕЧНЫЙ, *даканчальны, аканечны.*

ОКОНОПАЧИВАТЬ *човен, пакляваць.*

ОКОНТУЗИТЬ, *ассаdnіць, садно.*

ОКОРАЧИТЬ *што, ажыргаць.*

ОКОРНАТЬ *каго, што; акуртаць, куртаты.*

ОКОРОК *м. сыцягно, кумпак з мясам; кумпак, кумпачына.*

ОКОРЯВѢТЬ, *заскарузнуць, заскарэць.*

ОКОСЕВО, *дрэўца, ручка касы; касавіла.*

ОКОСНѢТЬ, *акалець, асьцерпнуць, акрэпнуць.*

Рукі акалелі, асьцерплі, акрэплі ад сыцюжы. Нябошчык яшчэ не асьцерп, не акрэп.

ОКОСОЛАПИТЬ *каго, акульгавіць.*

ОКОСОГЛАЗИТЬ *каго, абаднавочыць.*

ОКОСТЕНѢТЬ, *стацца цвёрдым як косыць; акасьцявець, акасьцявелы, акасьцявеласьць, акастырэць, акастырыцца.*

ОКОЧЕНѢТЬ, акрэпнуць астыгаючы ад сьцюжы; акрэпнуць, асьцерпнуць, адубець, акалець.

ОКОШКО ж. ваконца; прозарка, малое ваконца каля дзьвярэй.

ОКРАДЫВАТЬ каго, акрадаць, акрадзены.

ОКРАШИВАТЬ што, афарбовываць.

ОКРАСКА ж. афарбоўка.

ОКРЕСТ чаго, вакол. Вакол хаты, лесу. Вакол сьвятых чэрці плодзяцца.

ОКРЕЩИВАТЬ, ахрышчаць, ксціць.

ОКРИВЛЯТЬ каго, назбавіць вока, асьляпіць на адно вока; калечыць. Па нашаму „крывы“ можа быць толькі с пакрыўленай, падагнутаю нагой, але ніколі „крывы“ ў значэньні аднавокага.

ОКРИЛЯТЬ каго, акрыяць, акрыяў, акрыялі.

ОКРИСТАЛИЗИРОВАТЬ што, акрышталіць.

ОКРОВАВИТЬ каго, што; акрывавіць, акрывеніць.

ОКРОМСАТЬ што, абчыкрыжыць.

ОКРОМУХА хлеба, акраец.

ОКРОМЯ прысл. акром, апрыв.

ОКРУГЛЯТЬ што, акругляць, акругляцца, акругласьць.

ОКРУГ м. абвод кругам; круг. Небесному кругу верхотворче Господи. С небесных кроуг Гаоуриилъ слетев. Круг нябесны (зодзіяк). Круг сонечны, месячны. (Гл. „Круг“).

ОКРУГ м. майсцовасьць абнятая кругам інтэрасаў; абвод; кругаколіца, кругакольны; кругаселіца, акаліца.

ОКРУЖИТЬ што, акружыць, акружацца, акружэнь.

ОКРУЧИВАТЬ што чым, акручваць, акручаць, акручаны.

ОКРУТНИК м. машкарнік.

ОКРЫЛАТѢТЬ, акрылець, акрыяць.

ОКТАЭДР *м. грэцк. гэамэтр.* васьміграннік; клуб агранены на восем гран.

ОКТОИХ *м.* кніга царкоўнага сьпеву на 8 галасоў; васмігалосьнік.

ОКТЯБРЬ, дзясяты месяц году; **кастрычнік**.

ОКУЛИРОВАТЬ *лац.* прышчапляць воспу, дрэвы; прышчапляць, прышчэпка, прышчэп.

ОКУЛИСТ *м.* вачавы доктар.

ОКУНАТЬ *што, каго у што;* апусьціць у печу і ўзноў выняць; **панураць, панураны, панурыў, панурыўся, панураньне.**

ОКУПАТЬ *што, акупляць.*

ОКУРИВАТЬ *дымам, акаджаць, ацьмяваць.* адымляць.

ОКУТАТЬ *дзяцё, авінуць, атуліць, агарнуць.*

ОКУЧИВАТЬ *бульбу, буракі; акапываць, абсыпаць.*

ОЛАДЫ, блінчыкі; аладкі.

ОЛЕНЬ *м.* найме зьвера *Cervus tarandus*; **алень.**

ОЛИСТВЕНИТЬ *дрэвы; алісьцьвіць.*

ОЛИФА *ж.* вараны алей да маляваньня; **пакост, пакосьціць, напакосьціць.**

ОЛИЦЕТВОРЯТЬ, прыдаваць рэчы аблічча, прыпісываць ўласьцівасьці асобы; **уасабляць, уасобленьне, уасоблены.**

ОЛОВО, крушэц, мэтал, *stannum*; **цына, цыновы, цынаваць.** Цыновая конаўка, талерка. Па нашаму „волава“: *Plumbum*, а па расійску—„свинец“.

ОЛТАРЬ *м.* аўтар, аўтарны.

ОЛУХ *м.* цяляпей, пабавень.

ОЛЬХА *дрэва* *Alnus glutinosa*; **вольха, альшына, альхоўнік, альховы.**

ОМЕГА *ж. грэцк.* апошняя літара грэцкай абэцады.

ОМЕРЗИТЬ *што, чым, каму; агідзіць, агіда; абрыдзіць, абрыда.*

ОМЕРЗИТЕЛЬНЫЙ, агідлівы; абрыдлівы,

ОММОРОК м. амарока.

ОМОВЕНІЕ ср. абмыцьцё.

ОМРАЧАТЬ *што*, зацямяняць, зацяняць; амарочываць, ахмараць, ацьмяваць.

ОМРАЧАТЬСЯ, хмарыцца, ацямяняць. *Ноч ацямяніла зямлю. Ведамка гэта амарочыла яго. Неба ахмарылася, зыхмарылася.*

ОМУТ м. яма пад вадой у рацэ ці возеры; вір, амут. *У ціхім віры чэрці плодзяцца.*

У халодным у вірочку,

Ўтапіў, дочку. (Гомель. Р, 8-9. 178).

ОНЕМѢТЬ, анямець, анямелы; ацерпнуць. *Приседжаная нага ацерпла. Ацерплі ад сыцюжы пальцы. Анямеў, ябязмовіў навекі.*

ОНУЧА м. ануча, анучына, анучы; анучнік, рызьнік, хто скупляе старое рызьзё.

ОН м. заімак; ён, яго, ягоны; яна, яно.

ОНѢМИТЬ каго, аняміць, анямеласьць.

ОПАДАТЬ, ападаць, ападкі.

ОПАЗДЫВАТЬ, прыхадзіць, прыбываць куды пазьней належнага; пазьніцца, спазьняцца, спознены, спозьненьне.

ОПАИВАТЬ каго, апаіваць, апоены.

ОПАИВАТЬ, ОПАЯТЬ *што*, абліць цынай; аблютаваць, алютаваць, алютоўка. *Трэба алютаваць дно ў бляшанцы каб не цякла.*

ОПАЛЗЫВАТЬ, апаўзаць, апаўзаньне, апоўзьліва, апоўзьлік, апаўзень.

ОПАЛУБИТЬ човен, апакрыць, астрапіць.

ОПАЛ м. цэнны камень; апаль, апалёвы.

ОПАЛЫВАТЬ белар. лехі; апалываць, апалоць. пеліва.

ОПАЛА, гнёў, няміласьць зьверхніка; кара, гнеў,

ОПАЛЬЧИВЫЙ, запальчывы, які хутка згараеца гневам.

ОПАРИВАТЬ; абварываць вараткам.

ОПОРИШ *м.* часьць адпорага абутку; апо-
рак.

ОПАСАТЬ *каго*, перасьцярагаць, асьцярагаць.

ОПАСАТЬСЯ, асьцярагацца, баяцца.

ОПАСЕНЬНЕ, асьцярожнасьць, абачлівасьць.

ОПАСКА, *ж.* асьцярога, абачнасьць.

ОПАСНЫЙ чаго трэба асьцярагацца; небасьпеча-
ны, небасьпечаьнасьць.

ОПАСНОСТЬ, небасьпека.

ОПАСЛИВЫЙ чалавек, асьцярожны, абачны,
боязкі.

ОПАХИВАТЬ *што*, абдзьмухаць, абвяваць, аб-
махіваць.

ОПАХАЛО, знадабьбе для навяваньня на сябе
прахалоды; авахтаць, авахтацца, вахтар, вах-
тавацца.

ОПАШЬ *присл.* ўнакідзь, ўнакідку.

ОПАШЕНЬ, шырокая, вопратка; накідка.

ОПАХИВАТЬ, праводзіць баразну; аборываць.

ОПАХТАНЬНЕ, сырватка ад біцьця масла; мась-
лянка, юрага.

ОПЕКА *ж. аг. сл.* апека, апякун, апякунства,
апякавацца. *Апякуецца над чужымі дзяцьмі.*
Бацькаўская апека найлепшая.

ОПЕКАТЬ, аблажыўшы гарачым пячы; апякаць,
апяканьне, апеклы.

ОПЕЛЕНЫВАТЬ *каго*, спавіваць.

ОПЕЛЕНИТЬ *што*, пакрыць.

ОПЕПЕЛЯТЬ *што*, спаляць; абяртаць у попел;
спаляляць, папяліць; папялыжка, рэч спапялеў-
шая.

ОПЕРА *ж.* музыкальны драматычны твор, на
даньня словы; *опэра*; якія называюць *лібрэццо*
тэкст, зьмест.

ОПЕРЕТКА *ж.* музична-сценічны твор жартлівага зьместу; **опэрэтка**.

ОПЕРАЦІЯ *м. лац.* гаспадарчае, тарговае ці іншае прэдпрыемства; часьцей разумеца лекарская помач падаваная нажом, хірургіяй; **апэрацыя**.

ОПЕРЕЖИВАТЬ *каго, апераджаць.*

ОПЕРЕЛОЖЬТЬ аб ральлі, абярнуца ў дзірван, быць запушчанай; **задзірванець, задзірванелы**.

ОПЕРЕНЬЕ *ср.* апераньне, апераны, аперыцца. *Дзеткі ўжо аперыліся і акрыялі.*

ОПЕРЕТЬ *што на што; абапэрці; прысланіць.*

ОПЕСТРЯТЬ *што, апстрыкаціць, апярэсьціць.*

ОПЕХИВАТЬ, адтрасаць у начоўках ашакі, луску; **апалываць.**

ОПЕЧЬЕ, лаўка, ляжанка пры печы; **пяколак.**

ОПИЛИВАТЬ *што, апіловываць, апілкі.*

ОПИСЫВАТЬ *што, апісываць, апісаньне, опіс.*

ОПИСЬ, сьпісаньне чаго; **сьпіс, сьпісовы.**

ОПСКА, памылка ў пісьме; **памылка, памылковы, памыляцца.**

ОПІЙ *м.* згущаны малочысты сок індыйскіх макавак; **опіум.**

ОПЛАВЛИВАТЬ *руду, воск, сала; тапіць, топлёны, топкі.*

ОПЛАКИВАТЬ *каго, што; аплаківаць.*

ОПЛАМЕНЯТЬ *што, апалымляць, апалымець. Апалымелі ўжо дровы ў печы. Апалымеў румянцам.*

ОПЛАЧИВАТЬ *што, каму; аплачываць.*

ОПЛЕВЫВАТЬ, аплёвываць; **ахарківаць, акархіваць.**

ОПЛЕКА *ж.* нашытка, знак на плячы; **нарамнік. З залатымі нарамнікамі.**

ОПЛЕСНЬТЬ, зацьвілець.

ОПЛЕТАТЬ *што, аплятаць, аплёт, аплецыны.*

ОПЛОДОТВОРЯТЬ, апладняць, запладняць,

заплоднены—ная, заплод, азапладняць, азаплодлівы.

ОПЛОТ м. апора, агарода.

ОПЛОШАТЬ, спрамахнуцца, прамахнуцца; здрэфіць.

ОПЛОШНОСТЬ, няруплівасьць, нядбаласьць.

ОПЛѢШИВѢТЬ, аблысець.

ОПОГАНИВАТЬ што, сплюгаўліваць, сплюгаўлены.

ОПОДЛѢТЬ, аподліцца.

ОПОДОЗРИТЬ каго, запасачыць, запасочаны. Грыня запасочылі ў крадзежы. Запасочаны злодзей хоць і нявінен адпавядае.

ОПОДОЛЬНИК м. ніз вопраткі; падол.

ОПОЗДАТЬ куды, спозьніцца.

ОПОЗИЦИЯ ж. лац. адпор, супраціўства.

ОПОЗНАВАТЬ што, беларус. апазнаваць. Я апазнаў свайго украдзенага каня на рынку.

ОПОЗОРИТЬ каго, абезславіць, асароміць; аганьбіць, зганьбіць.

ОПОЛДНИ прысл. поўдзень.

ОПОЛИЧАТЬ каго, апасочыць.

ОПОЛОВНЯ, застаронак да ссыпаньня мякіны; мякіньнік, застаронак.

ОПОЛЧАТЬ каго, падымаць народ творачы з яго войска; азбраіваць, азбройнік.

ОПОМНИТЬСЯ, апамятацца, ацяміцца.

ОПОНЕНТ м. лац. супраціўнік, спанрэчнік.

ОПОРАЖНИВАТЬ што, апаражняць, апарозіць.

ОПОРОЧИТЬ каго. ганіць, зняславіць, хуліць. І Бога хвалі і чорта не хулі. Ён запасочаньнем зняслаўлены. Майго каня ніхто не зганіць, конь хоць куды! Ён наўекі зганьбіў, зняславіў жыццё сваё.

ОПОРОШИТЬ што чым, абсыпаць пылам, мукой; апарушыць. Апарушыць пірог цукрам.

ОПОСЛѢ *присл.* апасья, посьле. *Апасья нас, хоць трава не расьці. Кожды разумен.—хто сьпяраша, хто апасья.*

ОПОСТИТЬСЯ, аскароміцца.

ОПОСТЫТЬ, ОПОСТЫЛѢТЬ; дакучыць, абрыднуць. *Абрыд як горкая рэдзька.*

ОПОСТѢН *присл.* апасьцен.

ОПОТРОШАТЬ, апатрошыць.

ОПОХАБИТЬ каго, аблаяць.

ОПОХМѢЛЯТЬ каго, пахмяляць, пахмельле.

ОПОЧИВАТЬ, аддыхаць лежучы; апачываць.

ОПОШЛЯТЬ *што*, рабіць не цікавым, не глыбокім звычайным; аплыгчаць, плыгкі.

ОПОЯСЫВАТЬ каго. апаясываць; апяразываць, аперазацца, апяразаў, апяразка. *Я це як аперажу віцьцю. Апяражыся паясом паверх кажуха. Аперажы сноп прэвясла.*

ОПРАВДЫВАТЬ каго, апраўдваць, апраўдвацца, апраўданьне.

ОПРАСТЫВАТЬ *што*, апаражняць, спаражняць.

ОПРАШИВАТЬ каго, выпытываць.

ОПРОС *м.* допыт. *Круціцца як на допыце.*

ОПРЕДѢЛЯТЬ *што*, акрэсьляць, азначаць, прызначаць, вызначаць.

ОПРЕДѢЛЕНЬЕ *ср.* акрэсьленьне, акрэсьлены, акрэсьленасьць.

ОПРЕЖДАТЬ каго, апераджаць.

ОПРИТЧИТЬ каго, сурочыць.

ОПРИЧЬ *присл.* акром.

ОПРОВЕРГАТЬ *што*, перавяртаць ўверх дном, перакуляць, перакідаць; даводзіць каму адваротнае сьпіраючыя, зьбіваць, прэчыць, аспярачаць, зьнепраўджаць.

ОПРОВЕРЖЕНИЕ *ср.* зьняпраўджаньне, аспярэчаньне, аспярэчаны.

ОПРОКЫДЫВАТЬ *што, перакуляць, перакулены, перакуліць, перакульчывы.*

ОПРОМЕТЧИВЫЙ, *парыўчы, парыўчывасць, парыўчасць. Усякую справу псуе ён сваёй непаздэержнай парыўчасцю.*

ОПРОМЕТЬЮ *пабег, кумяльгом.*

ОПРОСТАТЬ, *апаражняць, спаражніць.*

ОПРОС, *выпыт, допыт.*

ОППОТИВѢТЬ *каму, абрыднуць.*

ОПРУДИТЬ *раку, загаціць.*

ОПРѢСНОК *м. аплатак, аплаткі.*

ОПРЯТНОСТЬ, *трываньне і трыманьне чыстасьці; ахайнасьць, ахайны.*

ОПТИКА *ж. часць фізыкі, навук а б сьвятле, аб праявах яго і законах зроку; опытка.*

ОПТИМИЗМ, *філёзофічны, кірунак які кажа што на сьвеце усё ідзе да лепшага.*

ОПТ *м. прадажа агулам; агул, агулам; гурт, гуртам.*

ОПТОВОЙ, *агульны, агульніцкі; гуртовы. Агульніцкая крама, ў якой прадаюць тавары не ў раздроб, а агулам, гуртам.*

ОПУСТОШАТЬ *што, белар., апусташаць, пустошыць, пустэчыць.*

ОПУТЫВАТЬ *што, аблутываць, аблутаць, аблутаны, аблутіна, аблута, аблутак. Аблуталі хлапца ды зьбілі з дарогі. Нашто аблутаўся ўвесь ніткамі. Інкалі называюць запоіны „аблутінамі“, што, знача, аблуталі хлапца з дзеўкаю (Шаркаўшчына).*

ОПУХОЛЬ, *анухлае месца; пухля, пухліна.*

ОПУЧИВАТЬ, *ўздуваць, раздуваць; пушыць, апушыць. Апушыла карову ад маладой канюшыны. Апушыла, ўздула жывот.*

ОПУШАТЬ *што, пушным або мяккім чым ашываць брыж вопраткі; абрамаваць, абрамоўка.*

ОПЫТ *м. досьлед; спроба; практыка.*

ОПЫТНЫЙ, дасьведчаны, практычны.

ОПЫТНОСТЬ, дасьведчанасьць, практычнасьць.

ОПЪЖИТЬ *каго*, апялёсіць.

ОПЪШИТЬ, растраціцца, не спахапіцца, спужацца і страціцца; асалупец, спаталыжыцца.

ОПЯЛИВАТЬ *чым, што*; апінаць.

ОПЯТНАТЬ *што*, апляміць. Ягадамі аплямілі, заплямілі абрус.

ОПЯТЬ *прысл. ізноў, узноў. Ен узноў прышоў прасіць. Узноў Янук расквасіў сабе нос.*

ОПЯТИТЬ, падаць назад.

ОРАКУЛ *м. лац.* прарок, мейсца дзе прарочуць; аракул.

ОРАЛО, нарог у сасе ці плузе; рало.

ОРАНЖЕВЫЙ, колеру аранжаў, чырвона-жоўты; аранжовы.

ОРАНЖЕРЕЯ *ж. фр.* зімовы сад пад шклом.

ОРАТОРИЯ *ж. лац.* навука красамоўства.

ОРАТОР *м. лац.* красамоўца, умец гаварыць пры людзях; прамоўца.

ОРАТЬ, крычаць ва ўсё горла; гаманіць, зяпаць. *Нехтѧ зяпае на вуліцы, бытцам ратунку просіць. Дзеці песьні зяпаюць. Вольна чорту ў сваім балоце зяпаць.*

ОРБИТА *ж. фр.* кругакольны шлях плянэты каля сонца; кругакол. Вачавая ямка ў якой ляжыць вачавое яблыка; вачадол.

ОРГАН *м. лац.* чэляс, орган; больш а часьцёх цела ў якіх свае назначэньні прыкл.: *орган зроку*—вока, *орган слуху*—вуха.

ОРГАНИЧЕСКИЙ, прыналежны да аднаго з двух царстваў прыроды—расьціннага ці жывёльнага. *Арганичнымі* называюцца тыя, у якіх ёсьць аджыўляньне і траўленьне, ці ператвараньне стравы; *арганічны*.

ОРГАНІЗМ *м. лац.* стройнае цэлае. *Арганізм чалавека,—ўсё ўстройства яго цела. Арганізм машыны, яе ўстройства.*

ОРГАНИЗАЦІЯ *ж. лац.* ўстройства.

ОРГАНИЗАТОР—ША, устройшчык—чыца.

ОРГАН *м. лац.* музычная прылада зложаная з вялікага ліку рознамерных труб; **арганы**; **арганісты**, музыка які іграе на арганах.

ОРГІЯ *ж. грэцк.* п'янства і распуста; **руя**. Руяй называюць кождае распуснае сабраньне, а такжа сабачае і воўчае вяселье.

ОРДА *ж. татар.* качуючае племя, часьць кача-вога народу,—арава, таўпа; **арда**.

ОРДЕН *м. лац.* кляса, стан кавалераў аднаго ор-дэнскага знаку ношанага як знак брацтва; **ордэн**. *Ордэн крыжакаў.*

ОРДИНАРНЫЙ, устаноўлены, зацьверджаны. *Ар-дынальны прафэсар*, які зьцьверджаны сябрам пра-фэсарскай калегіі (касты).

ОРДЕР *м.* пісаны загад, квіт; **ордэр**.

ОРЕЛ *м.* птах *Aquila*; **арол**.

ОРЖАД, ОРШАД *м. фр.* мігдаловае малако з цукрам; **сочыва**.

ОРЖАНОЙ хлеб, аржаны, жытні.

ОРИГИНАЛ *м. лац.* іставы, праўдзівы, ня копія, ня адпіс,—дакумант ці твор; **іставік, істак; арыгінал**.

ОРИГИНАЛЬНЫЙ, істы, істны; сваеаблічны; асаблівы; арыгінальны.

ОРИКТОЛОГІЯ *ж. грэцк.* навука пазнаванья крушчоў са зьнешняга выгляду.

ОРИЕНТИРОВАТЬСЯ *франц.* спакмячаць. *Спра-соньня я не спакмеў дзе дзьверы, Як ужо за-блудзіўся ў лесе то цяжка спакмець выхад з яго (Лужкі).*

ОРИЕНТАЦІЯ на што спокмеўка. *Яго не па-сылай туды дзе патрэбна хуткая спокмеўка. Я ў лесе не заблуджуся, бо абладаю спокмеўкай,*

кудой трэба ісьці (Аношка Антон, Гарманавічы)-
Пайшоў на спокмеўку, на цямкі і вышаў з ле-
су. Восьцер на спокмеўку.

ОΡΙΟΝ м. грэцк. спазвездзе; кігачы, кічагі ра-
гачы. (Пагост. Дзісн. п.).

ОРКЕСТР м. італьян. поўнае сабраньне музы-
кантаў дзеля сумеснай ігры; **аркестра**, **спогудзьба**;
спогудка, сыгрыўка некалькіх музыкантаў.

ОРНАМЕНТ м. франц. аздобы узорами у будоў-
ніцтве, рэзьбярстве; **выхілясы**; **сповіткі**. *Спо-
віткамі і выхілясамі прыбраны сьценны.*

ОРНИТОЛОГІЯ ж. грэцк. навука аб птушках,
часьць гісторыі натуральнай; **птахаведаньне**.

ОРОБѢТЬ усх. прыйсьці ў замяшаньне на нясь-
меласьці, спужацца; **атаропець**; **асалупець**, **зляк-
нуцца**, **спатлыжыцца**, **спаталычыцца**. *Як зірнуў
я што зладзеі ў клеці, дык спаталыжыўся і
няведаў што рабіць. Мой сьведка спаталыжыўся
і пачаў вярзці нісянеціцу. (Празарокі).*

ОРОШАТЬ што чым, **авалажываць**, **авалога**.
*Дождж аваложыў зямлю. Я ж гэту зямельку
авалажываў потам сваім, а яе чужынцы забра-
лі. (Несьвіж).*

ОРТОПЕДІЯ ж. грэцк. умяцтва папраўляць ка-
лецтва чалавечага цела.

ОРУДІЕ, усё што пасярэднічае паміж работнікам
і работай, усякая прылада, знадабьбе: малаток, піла,
нож, кася, машына; **прылада**.

ОРУЖІЕ усякая прылада якая служыць да напа-
даньня і абароны; **зброя**, **збройны**; **збройнік**, хто
азброены; **збройня**, склад, будынак для перахову
зброі.

ОРУЖЕЙНЫЙ, збрайнічны.

ОРУЖЕБОРСТВО, бітва.

ОРУЖЕНОСЕЦ, даўней: **мечнік**; **збройчы**.

ОРЪХ м. агульн. слав. **арэх**, **арэшак**, **арэхава**;
арэшнік; **арэхаўка**.

ОРЕОГРАФІЯ ж. грэцк. **правопісь**.

ОСА ж. жамярыца *Vespa*; асва, асвіны. Лезьці асвой у вочы. Злы як асва. Няруш асвiннага гнязда.

ОСАДА ж. вайск., аблога, аблягаць. Баяры лаўкі абляглі, пасыпалі золата на скамлі. Станулі аблогай вакол гораду. Полацак вытрымаў многія аблогі на сваім вяку.

ОСАЖИВАТЬ каго, што; асаджываць.

ОСАНКА ж. склад жывога цела і ўсіх яго рухаў; пастава, постаць. Высокі, стройнай постаці.

ОСАННА црк. збаў, захавай.

ОСАЧИВАТЬ дрэва, выпускаць з дрэва сок, смалу, падсякаючы кругом пня кару; асушаць.

ОСВИДѢТЕЛЬСТВОВАТЬ што, зрабіць агляд, спраўдзіць, апазнаць ўсю праўду; асьветчыць, асьветчаньне.

ОСВИРѢПѢТЬ, азьвярэць, разьюшыцца.

ОСВОБОЖДАТЬ каго, асвабаджаць, звальняць.

ОСВѢДОМЛЯТЬ каго аб чым, белар.; асьведамляць.

ОСВѢЖИТЕЛЬНЫЙ вецiрок, асьвяжаючы.

ОСВѢТАТЬ, развiдняць, днець, залачэць.

ОСВѢЩАТЬ што, асьвятляць, асьвятленьне. Сонца асьвятліла зямлю. Іскрай хаты не асьветліш. Ужо саўсім на дварэ асьвятлела.

ОСВЯЩАТЬ што, асьвянчаць, асьвянчоны.

ОСДАБЛИВАТЬ траву, акрашаць.

ОСЁЛ жывёла *Equus asinus*; асёл, асьліны, асьлячы, асьліца.

ОСЕЛОК, брусочак; гладзік.

ОСЕМЬЯНИТЬСЯ, азасобіцца сямьёй; асьмеіцца.

ОСЕНЬ, пара году паміж летам і зімой; восень, восенны, восенскі, восеншчына, восеннік.

ОСИНА дрэва *Populus tremulus*; асіна, асінавы,

асовы. Асовыя дровы. Вядзьмаку загналі ў гру-
дзі асовы кол.

ОСКАЛИВАТЬ зубы, ашчыраць, ашчырацца.
Не ашчырай зубоў на старшых за сябе. Сабака
ашчырыў. зубы. Ашчырлівы сабака.

ОСКВЕРНЯТЬ што, паганіць, паганіцца, апа-
ганеньне; гадзіць, гадкі.

ОСКЛАБЛЯТЬСЯ, усьміхацца, пасьміхацца;
ашчырацца.

ОСКОЛОК м. аскромак, аскепак, ашчэпак, драз-
га, шчабень.

ОСКОЛИТЬ палена, аскяпаць, аскепак.

ОСКОЛЬЗАТЬ, асклізаць, асьлізнуць.

ОСКОМА ж. тупое ныцьцё ў зубах ад кіслага;
аскома аскамець, аскамелы; ажоса, ажоснуць,
ажосьлі.

ОСКОРБЛЯТЬ каго, абражаць, абражацца,
абразьлівы, абражаньне; зьнявага, зьняважаць,
зьняважліва, зьняважанне. Я не чакаў ад яго
гэткай зьнявагі. Мы-ж цябе (гаспадара) не зьне-
важаем,—з сьвятым Вялічкам паздараўляем.

ОСКУДѢТЬ, абяднець, атушчэць. Атушчэла маё
цярпеньне. Рука даючага не абяднее.

ОСЛОЖНЯТЬ што, блутаць, блутываць.

ОСЛОП усх. м. кій, палка, кол.

ОСЛУШАНИЕ ср. непаслушнасьць, непаслуш-
ны, непаслушлівасьць; непаслухмяны, неслух,
непаслушнік, непаслухмянасьць.

ОСЛѢПИТЕЛЬНЫЙ блеск, асьляпляючы.

ОСМАТРИВАТЬ што, аглядаць, агляд.

ОСМОТРИТЕЛЬНЫЙ, аглядны, абачны.

ОСМОТРИНЫ, агледзіны.

ОШМЫГАТЬ рукавы, асмуніць. „Сьмуніць“ цер-
ці выціраць. Асмуніць вяроўку, абцерці яе на кру-
ку, пасья зьвіцьця.

ОСНАСТКА, аснада, аснаджаць, аснач.

ОСНОВЫВАТЬ што, засновываць, заснаваць,
заснова; закладаць.

ОСНОВАТЕЛЬНЫЙ, грунтоўны.

ОСНОВАТЕЛЬ, заснавец, закладчык.

ОСНОВНОЙ, падставовы, падстаўны.

ОСОБЕННЫЙ, асаблівы, асаблівасьць.

ОСОБЕННО, асабліва, злашча.

ОСОКОРЬ, дрэва *Polypus nivea*; белы топаль, ясакар.

ОСПА *ж.* воспа, восьпіна, восьпіца.

ОСПАРИВАТЬ *каго што*; пярэчыць, сьпірацца; запырэчваць. *Каждая вера пярэчыць, другой I не запырэчуй ужо, што ты там ня быў,*

ОСПОРЩИК *м.* супоршчык, супорлівец. супар.

ОСРАМИТЬ *каго*, астыдзіць, асароміць.

ОСТАЛЬНОЙ, астанны, астатні.

ОСТАТОК *чаго*, астанак, у астанку.

ОСТАНОВКА *ж.* затрымка, астаноўка.

ОСТАИВАТЬСЯ, астаівацца, астоіны.

ОСТАТНИЙ, апошні—няе—няя.

ОСТЕГИВАТЬ *што*, *каго чым*; асьцёбываць, абшываць дробна пазад іголки; ахлыстаць *каго* пугай, дубцом. *Асьцёбываньне, восьцібка, восьцібны; асьцёбак, той каго асьцябалі; адломак дубца.*

ОСТЕКЛИТЬ *што*, ашкліць, ашклёны.

ОСТЕРВЕНЕНИЕ *ср.* азьвярэньне.

ОСТЕРЕГАТЬ *каго*, перасьцярагаць.

ОСТЕРЖЕНОК *м.* астрыжэнь, стрыжэнь.

ОСТИСТЫЙ *ячмень*, асьцяваты.

ОСТОВ *м.* аснова, корпус; кодаб.

ОСТОЖЬЕ *ср.* стажар.

ОСТОЛБЕНИТЬ *каго*, астаўпіць, астаўпеў.

ОСТОЛОП *м.* абрубак палена; цяльпук, цяльпук; цяляпей.

ОСТРАЩИВАТЬ *каго ,чым*; атстрашываць.

ОСТРАСТКА *ж.* пастрашка.

ОСТРИТЬ *што*, рабіць вострым; лязіць, істрыць.

ОСТРИТЬ, падпускаць шпілкі, насѣміхацца; шкеліць, шкельнік—ніца, сашкеліў, дашкуліў. *Абсадзі шы гэтага шкеля. Досыць табе шкелі строіць. Галузаааць. Галузуюць паны з нашай беднасьці.*

ОСТРЕЕ, **ОСТРІЕ**, вострыва, востраць.

ОСТРІЙ, востры, войстры.

ОСТРОУМІЕ *ср.* дасьціпнасьць, дасьціпны.

ОСТРОВ *м.* кавалак сушы аколаны вадой; атока; востраў.

ОСТРОВІТЯНІН *м.* астраўчанін.

ОСТРИЧЬ *каго, што;* астрыгчы, астрыжаны.

ОСТРОГ *м.* частакол з бярэвеньна ўверху завостранага; астрог. Даўней кожная сяліба была гарадцом або астрогам. Гарадзець бываў будаваны вянцамі з вугламі і вежамі, а астрог толькі абнесены вастраколам. Цяпер „астрог“, азначае вязьніцу, турму.

ОСТЫВАТЬ, астыгаць, асьцюдзяваць, астуда.

ОСУЕТИТЬ *каго,* зблзіць.

ОСУЖДАТЬ, асуджаць, абмаўляць, засуджаць.

ОСУЩЕСТВЛЯТЬ *што,* зысчаць, зысціць, зышчаньне. *Зысціліся словы мае. Думаў пабудаваць сабе хату, але не зысьціў канодумкі сваей.*

ОСЫРѢТЬ, аволагнуць, авільгнуць, авогнуць. *Сена зо нач авогла.*

ОСЬ, асярэдзінны стрыжэнь на якім ходзіць кола; вось, восі, васыявы, васыявіна. *Кола на восі круціцца. Зямля аварачываецца каля сваей восі.*

ОСЬМ *лічэбн.* восем, восьмы, васьмаваць, васьміна, васьміканцік, васьмікантнік.

ОСѢВКИ збожжа, высеўкі.

ОСѢДЛОСТЬ, аселасьць, асёлы.

ОСѢМЕНЯТЬ *поле,* абсяваць, абсяянае, абсевак.

ОСѢРИВАТЬ, *серчыкі,* асярковываць.

ОСѢНЯТЬ, ацяняць, засьціць, асланяць.

ОСѢТИТЬ *каго, аблутаць, ацянеціць.*

ОСЯЗАНИЕ, *ср. чоў ошчупу; ошчуп; дотык.*

ОСЯЗАТЬ *што, ашчупываць, шчупні; датыкаць.*

ОСЯЗАЕМОСТЬ, *датыкальнасьць, датыкальна.*

ОТАПЛИВАТЬ *печи, апалаяць, ацяпляць.*

ОТБАВЛЯТЬ *што ад чаго, адыймаць.*

ОТБАРАХТАТЬСЯ *ад каго, адбалохтацца, адкараскацца.*

ОТБЛАГОДАРИТЬ *каму за што; аддзячыць, адпомніць.*

ОТБЛАГОДѢТЕЛЬСТВОВАТЬ, *аддабрадзеіць.*

ОТБЛЕСК *м. водблесь, водзіг, сполыск.*

ОТБОЙ, *чыннасьць адбіваньня; адбой; адвал. Ад пакупцоў адбою няма. Адвал вадиплава ад берагу.*

ОТБОЛѢТЬ, *кончыць хварэць; адхварэць.*

ОТБОРНЫЙ, *выбраны; адборны, адбор.*

ОТБОЯРИТЬСЯ *ад каго, адкараскацца.*

ОТБРАНКА, *спалайка, лаяць.*

ОТБРАСЫВАТЬ *камень, адкідаць, адкідлівы.*

ОТБРОСЫ *мн. адкідзьдзя, адпадкі.*

ОТБРОСНЫЙ, *адкідны, адкідак.*

ОТБРИВАТЬ, *адгаліваць, адгаліць.*

ОТБРЯКАТЬ, *адбразгаць.*

ОТБУЧИТЬ, *аджлукціць, жлукціць.*

ОТБѢЖАТЬ *куды, адбегчы, адбеглы.*

ОТБѢСИТЬСЯ, *атшалець.*

ОТВАЖИВАТЬ *каго, аднаджываць, аднадзіць, аднадка. Лёгка прынадзіць, ня лёгка аднадзіць. Аднадзілася свіня у гарох хадзіць. Кус панадны, ды кій аднадны.*

ОТВАР *чаго, адвар, адварываць.*

ОТВЕРГАТЬ *што, адрынаць, адрынуты, адрынаньне; адкідаць, адкінуты, адкіданьне. Не ад-*

кідай, не адрынай просьбы нашай. Ён адрывнуўся ад нас. Адрывнуты ад грамады.

ОТВЕРЕЗИТЬ *каго, ацьвярозіць.*

ОТВЕРДЖВАТЬ, *цьвярдзец, зацьвярдзелы, зацьвярдзец, зацьвярдзеласьць, зацьвердзь.*

ОТВЕРЗАТЬ *што, расчыняць. Зямля расчыняе нетры свае. Ён расчыніў вусны свае. Усе хлябы нябесныя расчыніліся.*

ОТВЕРСТИЕ *ср. атворына; шчалуга, шчалу- жына.*

ОТВЕРТЫВАТЬ *што, адвяртаць, адкручваць, адшрубовываць.*

ОТВЕРТКА *ж. зашрубка.*

ОТВИВАТЬ *нітку, адвіваць, адвінаць.*

ОТВИЛИВАТЬ *ад чаго, выкручвацца.*

ОТВИНЧИВАТЬ *што, адшрубовываць, адшру- боўка.*

ОТВЛЕКАТЬ *што ад чаго, куды; адцягаць на дру- гое мейсца; адцягаць, адцяганьне; адвалока.*

ОТВЛЕЧЕННОСТЬ, *адвалочнасьць, адвалоч- ны. Адвалочнае паняцьце. Філёзофія і мэтафі- зыка займаюцца адвалочнымі паняцьцямі.*

ОТВНУТРЬ *прысл. спазнутра.*

ОТВНЬ *прысл. спазне, спазнешні.*

ОТВОДОК *м. сучок, ветка пасаджаная асобна; чаранок.*

ОТВОДИТЬ *каму, што; аддзяляць каму што, на- значаць; прадзначаць, назначыць. У пажар ква- тэр не назначаюць. Гэту зямлю нам назнача- лі, прадначылі.*

ОТВОРЯТЬ *што, адчыняць, атчыняцца, ат- чынены, адчын, адчынлівы.*

ОТВРАЩАТЬ *каго, што, ад чаго; адвяртаць.*

ОТВАЩЕНИЕ *ср. абрыда, агіда, адраза.*

ОТВРАТИТЕЛЬНЫЙ, *адразьлівы, абрыдлівы, агідны.*

ОТВРАТНЫЙ, *адваротны.*

ОТВРЕЩИ *што, царк. адрыгнуць.*

ОТВѢДЫВАТЬ *чаго, прабаваць; аб ежы, пазнаваць смак; кушаць. Не спрабаўшы гора не пазнаеш і шчасьця. Не пакушаўшы не кажы што смачна. Пакушаў воўк канінкі ад хваста.*

ОТВѢСНЫЙ, простападны; сустромы, прытны.

ОТВѢЧАТЬ *каму на што; даць адповедзь; адпавядаць; адказываць. Ён мне адказаў стрэчным пытаньнем. На гэткія пытаньні, я зазвычай адпавядаю маўчаньнем. Не сьпяшай адпавядаць, сьпяшай слухаць.*

ОТВѢЧАТЬ *за што, за каго; адказываць, адказы, адказ, адказчык; адпавядальнасьць, адпавядальны.*

ОТВѢТСТВЕННОСТЬ, адказнасьць.

ОТВѢТЧИК—ЧИЦА, адказчык—чыца.

ОТВѢШИВАТЬ, адважываць на вагах; адважываць, адважаць, адважыць. *Адваж мне фунт мыла. Адважыць каго на што, прыдаць адвагі, сьмельсьці каму. Адвага, сьмеласьць; адважны, адважлівы, адважлівасьць.*

ОТВЯЗЫВАТЬ *што, адвязваць.*

ОТВЯЗАТЬСЯ *ад каго, адкасацца, адкараскацца, адстрычыцца.*

ОТГАДЫВАТЬ *загадку, адгадываць, атганаць. Атгані загадку. Атгані дзе мы былі (ганаць).*

ОТДАВАТЬ *каму, што; аддаваць, аддаваньне, аддатак, адданкі, аддатчык—чыцца, аддатны.*

ОТДАВЛИВАТЬ *што, адціскаць, адціскацца, адцісканьне, водціск.*

ОТДАВНА *прысл. здаўна.*

ОТДАЛЯТЬ *каго, што; аддаляць, аддалены, аддаленьне.*

ОТДАНИЕ *ср. аддатак.*

ОТДВИГАТЬ *што, адсуваць, адсунуты, адсовісты, адсоўка, адсоўны.*

ОТДЕЖУРИТЬ, аддняваць.

ОТДЕРГИВАТЬ *што, адрываць торгаючы; ад-тыргаць, адторгнуты, адтыргнуць, адтыргнуў. Я яму руку падаў, а ён сваю адтыргнуў. Ад-стыргні фіранку.*

ОТДИРАТЬ *што ад чаго, аддзіраць, аддзірань-не, адзірчывы.*

ОТДОЛУ *присл. сысподу.*

ОТДОХНУТЬ, адпачыць, адпачынак.

ОТДРУЖИТЬ *каму за што, адпомніць.*

ОТДУТЬ *каго, выбіць; аддубасіць, аткалашма-ціць.*

ОТДУНУТЬ *што, аддзьмухнуць, дзьмухаць.*

ОТДЫХАТЬ, адпачываць пасья працы, адпачы-ваць, адпачынак.

ОТДѢВАТЬ *што, атчапляць.*

ОТДѢЛЫВАТЬ *што, выканчаць якую работу; аб-рабляць, аброблены; аздабляць; выладжываць.*

ОТДѢЛКА *ж. абробка; аздаба; выладка.*

ОТДѢЛЯТЬ *што ад чаго, адзяляць, адзелены, аддзел, аддзельны; адасабліваць, адасоблены, адасобленьне, адасобчывы, адасобнены, адасо-бак. У клеці ёсьць яшчэ адасобак для схову да-кумантаў. Каліта с чатырма адасобкамі. Гэта саўсім іншага адасобку рэчы. Маю справу, урэ-шце, адасобілі ад ягонай.*

ОТЕКАТЬ *вадой, аплываць.*

ОТЕЛЬ *м. франц. гасцініца.*

ОТЕПЛѢТЬ, ацяплець.

ОТЕРЕТЬ *што аб што, асморгаць, асмуры-жыць, ацерці, абмуліць, ашмуляць.*

ОТЕРЗАТЬ *што, абтурзаць, атурзаць. Сабакі атурзалі кажух.*

ОТЕЦ *м. хто мае дзяцей, хто спладзіў дзяцей; бацька, баця, бацькаў, бацькавы; бацькавіч, сын бацькі, бацькаўскі. Тата, татка, татуля, та-тусь. Пажывеш то і Кузьму бацькам назавеш. Ня лезь раней бацькі ў пятлю. У літэратурнай*

мове ўжываецца: **аец**, **айца**, **айцу**, **ойчы**, але ў народнай мове гэтага слова саўсім не чуто, мабыць такі яно чужое і дагэтуль ў народзе не прынялося, акром рэдкіх здарэньняў ў песьнях.

ОТЦОВСКИЙ, бацькаўскі.

ОТЦОВЩИНА, бацькавіна.

ОТЕЧЕСТВО, бацькаўшчына.

ОТЧИМ, войчым, бацюк.

ОТЖЕЧЬ *што*, адпаліць, адпалены.

ОТЖИВЛЯТЬ, ажыўляць, ажыўчы.

ОТЖИГАТЬ *гарэлку*, выганяць.

ОТЖИМАТЬ *што*, выціскаць.

ОТЖИРѢТЬ, атсыцець.

ОТЗАВТРАКАТЬ, атсьнедаць.

ОТЗВУК *чаго*, адгалосак, водгук.

ОТЗНОБИТЬ, адзябіць.

ОТЗНОИТЬ, адпарыць.

ОТЗОЛИТЬ *бялізну*, аджлукціць.

ОТЗУДИТЬ, атсьвсярцець.

ОТЗЫВАТЬ *каго*, адкуль; адклікаць, адкліканьне, отклік, атклічны ліст, атозвіны.

ОТЗЫВЧИВОСТЬ *сэрца*, спагадлівасьць, спагадлівы. *Спагадлівы чалавек. Спагадлівасьць на чужое гора.*

ОТКАЗ *каму* у чым, адмова, адмаўляць.

ОТКАЛЫВАТЬ *што* ад чаго, адшчапляць, адшчэплены, адшчапіўся, адшчэпак, адшчапенец, адшчапенства. *Адшчапіў кавалак палена. Адшчапіўся бераг стала, і адшчэпак зьвісае. Адшчапенец гэты, адшчапіўся ад нашай грамады.*

ОТКАРМЛИВАТЬ *каго*, адкармліваць, адкормнік.

ОТКАТЫВАТЬ *што* ад чаго, адкачваць, адкочаны, адкотак, адкотны, адкотчывы.

ОТКАЧНУТЬ, адхібнуць.

ОТКАШЛИВАТЬ, адкашліваць, адкархіваць, адкархнуць, адкархівацца.

ОТКИДЫВАТЬ *што*, адкідаць, адкідак.

ОТКИПЯТИТЬ, адкіпеніць, адварыць, адпрагаціць.

ОТКИЧИТЬСЯ, адпышацца.

ОТКЛАДЫВАТЬ *што*, адкладаць, адложаны, адлажыцца. адклад. *Адклад ня йдзе на лад.*

ОТКЛАНИВАТЬСЯ *каму*, адвітывацца.

ОТКЛОКТАТЬ, адклыгтаць.

ОТКЛОНЯТЬ *тшо*, адхіляць, адхінаць, адхінацца, адхін (адварот).

ОТКЛОНЕНИЕ, адхіл, адхілчывы, адхілчывасьць.

ОТКЛОХТАТЬ, адквактаць.

ОТКОВЫРЫВАТЬ *што*, адкалупываць, адкалупаць, адкалупнуць, адкалупчывы, адкалупець, адкалупнае, адкалупнік, адкалупак.

ОТКОЖУРИВАТЬСЯ, адскажурыцца.

ОТКОЛАЧИВАТЬ, адбіваць, атшчапаць.

ОТКОЛОК *м.* атшчэпак, атшчапаць.

ОТКОЛЬ, **ОТКОЛЬ** *присл.* аткуль, скуль. *Аткуль, скуль прыехаў. Аткуль вецер вее? Скуль што бярэцца.*

ОТКОМАНДИРОВАТЬ *каго*, *куды*, *нямец.*; адпасылаць, адпасланы, адпасылка, адпасыльны.

ОТКОНОПАТИТЬ, адпакляваць.

ОТКОРОБИТЬ, адкарабаціць.

ОТКОРЯЧИТЬ *нагу*, адкярэчыць, аджыргаць.

ОТКОСНЫЙ *бераг*, прытны, прыцень.

ОТКОСТЫЛЯТЬ *каго*, *выбіць* *кавялой*, адкавеліць, адкавелівай *па дарозе.*

ОТКРАИВАТЬ, адкраіваць, адцінаць, адцятак.

ОТКРАХМАЛИТЬ, адскарбліць.

ОТКРОХМАЛИТЬСЯ, адскорбіцца.

ОТКРЕЩИВАТЬСЯ, адхрэшчывацца.

ОТКРОВЕНИЕ *ср.* аб'ява. аб'явіцца, ябяўленьне; аткрыцьце, аткрыцьцё.

ОТКРОМСАТЬ *што*, адрэзаць як папала; адчыкрыжыць; адваліць.

ОКРУГЛЕНИЕ *чаго* акругласьць, круглянасьць.

ОТКРЫВАТЬ *каму што*; аткрываць, аткрыцьцё, аткрытна, аткртынасьць.

ОТКУПАТЬ *што*, адкупляць, адкупленьне.

ОТКУПОРИВАТЬ *што*, адтыкаць адкарковываць.

ОТКУТЫВАТЬ *што*, адвіваць, разгартваць.

ОТКУШАТЬ, спробавать на смак; пакушаць, спробаваць, пасмакаваць.

ОТЛАГАТЬ *што*, адкладаць, адложаны.

ОТЛАГАТЕЛЬСТВО, адклад. *Адклад ня йдзе на лад.*

ОТЛОГИЙ бераг, пахоны, пахоністы, пахонасьць.

ОТЛЕТАТЬ адкуль, адлятаць, адляцець, адлёт, адлётны, адлётак.

ОТЛИВАТЬ *што ад чаго*, адліваць, адліць, адліцьцё, адліў, адліўка,

ОТЛИЦОВЫВАТЬ *што*, адніцовываць.

ОТЛИЧАТЬ *што ад чаго*, адрожніваць, адрожнівацца. *Пры агне зялёнага ад блакітнага не адрожніш.*

ОТЛИЧИТЕЛЬНЫЙ, адрожлівы, адрожніваючы,

ОТЛИЧИЕ *ср.* адзнака. Часта зьмешываюць словы—азнака і адзнака; першае „азнака“—перакладаецца ня расійскае словам „признак“, а другое—„адзнака“—„отличіе“.

ОТЛИЧИТЬСЯ, адзначыцца.

ОТЛУДИТЬ *начыньня*, пабяліць, пабела.

ОТЛОМОК, адломак, аскромак.

ОТЛУЧКА *ж.* нябытнасьць.

ОТМАЛЧИВАТЬСЯ, адмаўківацца.

ОТМАТЫВАТЬ, адматываць, адвіваць.

ОТМЕЖОВЫВАТЬ зямлю, адмяжаць.

ОТМЕЩАТЬ, мсьціць, помставаць.

ОТМѢНЯТЬ што, адмяняць, адмена.

ОТМѢЧАТЬ што, адмячаць, адзначаць, адзначаны, адзнака, адзначны.

ОТМЯУКАТЬ, адмяўкаць.

ОТНИМАТЬ ад каго ці чаго што; адбіраць, адбіраньне, адбірны, адбірчывы, водбірка, водбірак.

ОТНОСИТЬ што, аднасіць, аднос, адносчывы.

ОТНОСИТЕЛЬНЫЙ, датычны, ўзглядны. Але нельга ужываць жаргоннага барбарызму „адносны“, „адносна“, „адноснасьць“, бо ў нашай мове выглядае як быццам нешта мела адыходзіць ад носу.

ОТНОСИТЕЛЬНО, ўзглядна, датычна. *Ўзглядна і гэта добра. Датычна гэтай справы, трэба яшчэ падумаць. Узглядна лепш было бы так было.*

ОТНОШЕНИЕ, зварот да каго урадовым пісьмом; цэдула.

ОТНЫНѢ прысл. адцяпер. *Адцяпер і давеку ніць заракуся.*

ОТНЮДЬ прысл. аніяк, ані. *Гэта ані цябе не датыча.*

ОТОВРАТЬСЯ, адылгацца.

ОТОВСЮДУ прысл. адусюль. *Адусюль найшло.*

ОТОВСЮДЬ, адусюль, адусюльныя навіны.

ОТОДВИГАТЬ, адсуваць, адсунуць.

ОТОПЛЕНИЕ, ср. апал, апаляць; ацяпляць.

ОТОРАЧИВАТЬ што, абшыць край стужкай, тасемкай, скурай; аблямаваць, аблямоўка.

ОТОЩАТЬ, аслабець даўно ня еўшы; атушчэць, атушчэласьць, атушчэлы. *Ад раніцы ня еў і атушчэў. Ня еў—атушчэў, пад'еў—ацяжэў. Жывёла за зіму атушчэла.*

ОТПАДЫВАТЬ ад чаго, адпадаць.

ОТПАИВАТЬ *што, адлютовываць.*

ОТПАЛЗЫВАТЬ *куды, атпаўзаць, адпаўзыці.*

ОТПЕЧАТЫВАТЬ *што, аддруковываць.*

ОТПЕЧАТОК *чаго, водціск, воддрук.*

ОТПЕЧАТЛѢВАТЬ *што, адціскаць.*

ОТПИРАТЬ *дзверы, адчыняць, адчыняцца, адчынены; замок—адмыкаць, адамкнуць; адключаць.*

ОТПИХИВАТЬ *што, каго; адпіхаць.*

ОТПЛАТЧИВЫЙ, отплатливы, адплата.

ОТПЛЕВЫВАТЬ, *адплёвываць, адкархіваць.*

ОТПЛЕСКИВАТЬ *што, адпалыскаць, адпалыснуць.*

ОТПЛЫТІЕ *куды, атплыцьцё, адплываць.*

ОТПЛЯСЫВАТЬ *што, адтанцовываць.*

ОТПОВАЖИВАТЬ *каго, адпанаджываць, адпанадка.*

ОТПОТЧИВАТЬ *гасьцей, адчастваць.*

ОТПРАВЛЯТЬ *што куды, адпраўляць, адпасылаць.*

ОТПРАВИТЕЛЬ-НИЦА, *адпасыльнік—ніца.*

ОТПРАЗДНОВАТЬ, *адсвяткаваць.*

ОТПРАВЛЕНИЕ, *адпраўка.*

ОТПРИГИВАТЬ *ад чаго, адскаківаць, адскок.*

ОТПРЫСК *дрэва, малады адростак; атожылак.*

ОТПУГИВАТЬ *каго, адпуджываць, адпуджаць.*

ОТПУСК, *часовае звальненне ад абавязкаў, службы; спаволя, спаволены, спаваліваць, спавольнік.*

ОТПУТЫВАТЬ *што, адблутываць, адблутны.*

ОТПЫХИВАТЬСЯ, *адсапывацца, адсапецца.*

ОТПѢВАТЬ *каго, адпяваць. Толькі памры а адпявалы знойдуцца.*

ОТПЯЛИВАТЬ *што, адпінаць, адпяць.*

ОТПЯЧИВАТЬ *калёсы, адпазаджываць, адпазадзь.*

ОТРАБАТЫВАТЬ доўг, адрабляць, адработак.

ОТРАВЛЯТЬ каго чым, атручаць, атручаны, атручаньне, атрута, атрутны, атрутнік. Горкае жыццё атручае радасць. Перац—курыцы атрута.

ОТРАДА ж. уцеха, асалола, успакаеньне; патоля, патоліць, спатоліць. Дзеткі патоля мая. А калі ня будзе песьні, то што спатоліць душу ім? Спатоліў жаль свой. П'яніца знае адну толькі спатолю. ў гарэліцы.

ОТРАЖАТЬ каго, адбіць сілай; адбіваць, адбівацца, адбой. Ад людзей адбою няма. Люстра адбівае акружаючыя рэчы.

ОТРАЖЕНІЕ чаго, адбіццё, адсвят.

ОТРАПОРТОВАТЬ каму што; пераказаць, пераказ.

ОТРАСЛЬ, адросьце, адростак; галіна.

ОТРЕЗВЛЯТЬ каго, ацвяржаваць, ацвярожаны, ацвярожаньне. П'яны пакуль не праспіцца, не ацвярозіцца.

ОТРЕКОМЕНДОВЫВАТЬ каго каму, франц.; адрэкомандовываць, рэкомандаваць.

ОТРЕПЬЕ чаго, атропкі; лахмацьцё, дзярмацьцё.

ОТРЕТИРОВАТЬСЯ фр. адыйсьці.

ОТРЕЧЕНІЕ ад чаго, адрачэньне, адрачыся.

ОТРИЦАТЬ што, адкідаць, запірацца, запярэчваць; нэхціць, нэхчаньне. Няма чаго запірацца, прызнайся. (Сержп. 51).

ОТРОГ м. сук, галіна рогу; атовільня, атовілкі, атовілак. Рогі лася нарастаюць атовілкамі.

ОТРОЖДАТЬ каго, што; адраджаць, адроджаны, адраджэньне, адродчывы.

ОТРОК м. **ОТРОКОВИЦА** ж. дзяцё ад 7 да 15 гадоў; падростак, падросткі.

ОТРУБАТЬ што, адсякаць, адсечаны.

ОТРУБОК м. адсяканец, ацёпак.

ОТРУБИ, аstatкi ад прасеянай мукі; вотрына, ашакі.

ОТРЫВАТЬ *што ад чаго*; адрываць, адарваны, адрываак, адрыўчывы, адрывісты.

ОТРЫТЬ *што*, адкапаць, адкапаны, адкопны, адкопы, адкоп.

ОТРЫЖКА, адрыжка.

ОТРЪЗЫВАТЬ *што ад чаго*; адраз аць, адрэ.

ОТРЪШАТЬ *што ад чаго*; адлучаць, адзяляць, адкідаць.

ОТРЯДИТЬ *каго куды*; адаслаць, аддзяліць.

ОТРЯД *м.* збор жывой сілы куды і дзеля чаго колечы адасланай; аддзел. *Вайсковы аддзел. Аддзел работнікаў.*

ОТРЯСЫВАТЬ *што*, атрахаць, атрушаць.

ОТСАЖИВАТЬ *што*, адсаджаць, адсадзіць.

ОТСВѢЧИВАТЬ, адбіваць сьвятло; блішчэць.

ОТСЕЛЬ, **ОТСЕЛЕ** (Ѣ), адгэтуль, адсюль.

ОТСЕПАРОВЫВАТЬ *лац.* аддзяляць, адлучаць.

ОТСИЖИВАТЬ, адседжываць, адседка.

ОТСКОБЛИТЬ *што*, адскабліць.

ОТСКРЕСТИ *што*, адскрабаць.

ОТСКРЕЖЕТАТЬ *зубамі*, адскрыгаць.

ОТСЛАИВАТЬ *што*, адслаяць, адслой.

ОТСЛАНИВАТЬ *што*, адсланяць, адслон.

ОТСЛУЖИВАТЬ *службу*, адслужыць, адслуга.

ОСМѢИВАТЬ *каго*, асьмяваць, асьмевы.

ОТСОВЫВАТЬ *што*, адсуваць, адсунуты.

ОТСОВѢТОВЫВАТЬ *каму што*, адраджаць.

ОТСРОЧИВАТЬ *што*, адкладаць. У старой нашай мове ў значэньні „срок“, ужывалася слова „рок“. *На рок завіты*, на тэрмін (срок) даканчальны. *Рокі судовыя*, тэрміны (сроки) судовыя. *А маеь N стаці на суд наш земскі року пазначоного.* Побоч са словам *рок*, ужываліся і выводныя: *адрыхць, адроченьне, адрочаны.*

ОТСТАВАТЬ, аставацца ззаду не даганяць; адставаць.

ОТСТАВЛЯТЬ *што ад чаго, адстаўляць.*

ОТСТАВКА *ж.* адстаўленьне, адпраўка каго ад якой службы; адпраўка, адправіць, адпраўны.

ОТСТОЯТЬ *ад чаго, быць на агледласьці.*

ОТСТОЯТЬ *каго, абараніць, асланіць, адстаяць.*

ОТСТЕГИВАТЬ, адштабнаваць; адпінаць гузікі.

ОТСТИРАТЬ *плямы, адмыць, адмываць.*

ОТСТРАНЯТЬ *каго адкуль, аддаляць, аддалены.*

ОТСТРАДАТЬ, адмучыцца.

ОТСТРАИВАТЬ *дом, адбудовываць.*

ОТСТУПАТЬ *куды, адступаць, адступленьне.*

ОТСТУЖИВАТЬ *што, адстуджаць.*

ОТСУТСТВИЕ *чаго дзе, нябытнасьць, нябытны, нябытаваць; немень. Гэта сталася ў часе маея нябытнасьці. Ё нябытнасьці вінаватага ня судзяць. Нябытны тут сьведка піша. Немень, нябытнасьць грошы, прымушае рабіць дыўгі. Вельмі непрыгожа выглядае жаргонны расійскі барбарызм які, нажаль, цяпер даволі часта ужываюць: „атсутнасьць“, „адсутны“.*

ОТСЧИТЫВАТЬ *што, адлічаць, адлічаньне.*

ОТСЫРЬТЬ, адвілжэць, адволгнуць.

ОТСЮДА *прысл. адсюль, адгэтуль.*

ОТТАЛКИВАТЬ *каго, што; адпіхаць, адтаўхаць.*

ОТТОЛКАТЬ, *адтоўхаць. Мне такі акуратна бакі адтоўхалі.*

ОТТАЛКИВАЮЩИЙ, непрыемны, гідкі; адражаючы, адразьлівы, адраза, адражаць.

ОТТАРАЩИТЬ *нагу, руку, адтапырыць.*

ОТТАСКИВАТЬ *адкуль, адцягаць.*

ОТТАЧИВАТЬ *нож, істрыць, навоstrаны.*

ОТТЕПЕЛЬ, адліга, адліжна.

ОТТИРАТЬ *што, адціраць.*

ОТТИСКИВАТЬ *што, адціскаць, адбіваць.*

ОТТОГДА *прысл. адтады.*

ОТТОЛКАТЬ *што, адпіхаць.*

ОТТОРГАТЬ *што ад чаго, адрываць; адтыргаць, адтырнуты, адтыржны.*

ОТТОЧИТЬ *нож, адыйстрыць, адыйстраны.*

ОТТРАПЕЗОВАТЬ, *адпасілкавацца, пад'есьці.*

ОТТРСЯСЫВАТЬ *што, адтрасаць, адтрэсены.*

ОТТУДОВА *прысл. адтуль. Адтуль адкуль і ўсе. Адкуль вецер, адтуль і дождж. „Адкуль Гануля?”—„З Барысава”.—„А чыя ты?”—„Дзянісава”.*

ОТТУШЕВЫВАТЬ *што, адцяняць.*

ОТТѢНЯТЬ, *адцяняць, адценак.*

ОТТЯГИВАТЬ *што, адцягаць, адвалакаць.*

ОТТЯЖКА, *адвалока, адклад.*

ОТУЖИНАТЬ, *адвячэраць.*

ОТУТЮЖИТЬ *вопратку, адпегліць.*

ОТУХАТЬ *абвугальлях, ачаваць, ачанаць, ачалі.*

ОТФИНТИТЬ, *выкруціцца.*

ОТФЫРКАТЬ *носам, адпорскаць.*

ОТХОЖІЙ *промысл, адыходны.*

ОТХАРКИВАТЬ, *адхаркаваць, адкархаваць.*

ОТХВАТИТЬ *што, адхапіць, адваліць.*

ОТХЛЕСТАТЬ *каго, адсьцябаць.*

ОТХЛОПАТЬ *каго, адляскаць.*

ОТХЛЫНУТЬ *беларуск., ад чаго; адхлынуць, адлынуць.*

ОТЦАРАПАТЬ *струп, аддзерці, адкалыпаць.*

ОТЦВѢТАТЬ, *адквітаць, адквітання.*

ОТЦОВЩИНА *ж. бацькаўшчына.*

ОТЦѢЖИВАТЬ *што, адцаджаць.*

ОТЦѢПЛЯТЬ *што, адчапляць, адчэп, адчэпны.*

ОТЧАЛИВАТЬ *ад берагу, адплываць.*

ОТЧАСТИ *прысл. часьцю, часткова.*

ОТЧАИВАТЬ *каго, абезнадзеіваць, абезнадзеіцца.*

ОТЧАЯНІЕ *ср. безнадзея, распач. Распач бярэ глядзець на іх бяду. Распачны наступак, крок. Безнадзея агарнула яго. Безнадзейная справа.*

ОТЧЕГО *злуч. чаму, чаго дзеля. Чаго дзеля не прыйсьці, прыйду. Чаму-б табе ня заняцца чым?*

ОТЧЁКАНИВАТЬ *манэту, адбіваць, выбіваць.*

ОТЧЕРКИВАТЬ *што, адкрэсьляць.*

ОТЧЕРПЫВАТЬ *што, адчарпаць.*

ОТЧЕРТИТЬ *што, адкрэсьліць.*

ОТЧЕСТВО *імя на бацьку; прыйме. Маскалі кажуць заўсёды імя с прыймом: Петра Антонавіч, Іван Іванавіч; у нас здавён гэта ўжо вывелася.*

ОТЧЕСТВОВАТЬ *каму за што, адудзячыць.*

ОТЧЕТ, *справаздача.*

ОТЧЕТЛИВЫЙ, *выразісты, выразістасьць, выяўна, выяўнасьць.*

ОТЧИЗНА, *бацькаўшчына.*

ОТЧИМ, *войчым, бацюк.*

ОТЧИСЛЯТЬ *што, адкуль, куды; адлічаць.*

ОТЧИЧ *м. дзедзіч, дзедзічны, дзедзіна.*

ОТЧІЙ *дом, бацькаўскі.*

ОТЧМОКАТЬ *каго, адцмокаць.*

ОТЧУЖДАТЬ *каго, адчураць, адчураньне.*

ОТШАГАТЬ, *адкрочыць.*

ОТШАСТАТЬ, *адшахнуць.*

ОТШАТАТЬ, *адківаць, адхібаць.*

ОТШАТНУТЬ, *адхібнуць, адшахнуць.*

ОТШВЫРНУТЬ, *адшпурнуць.*

ОТШЕВЕЛИТЬ *што, адкратаць.*

ОТШИБАТЬ *што ад чаго, адбіваць.*

ОТШЕСТВІЕ *ср.* адойсьце, зойсьце. *Па зойсьцю з сьвету гэтага нябошчыка Якіма.*

ОТШПАКЛЕВЫВАТЬ, адкітовываць.

ОТШТУКАТУРИТЬ сьцяну, адтынкаваць.

ОТЩЕЛКАТЬ *што*, адлузгаць, адлузнуць.

ОТЩИПНУТЬ кветку, адшчыкнуць, адарваць шчыпком.

ОТЫСКИВАТЬ *што*, адшуківаць, адшуківаньне.

ОТЪЗЖАТЬ куды, ад'язджаць, ад'езджы.

ОТ'ЮЛИВАТЬ ад работы, адлынаць.

ОТЪНЯТЬ, зацяняць, засьціць.

ОТЯГИВАТЬ *што*, ацягаць, адцяганьне.

ОТЯГОЩАТЬ каго, ацягчаць, ацяжаць.

ОФЕНЯ, разносчык тавараў; крамнік; хадач.

ОФИЦЕР *м. франц.* афіцэр, афіцэрства, афіцэрскі.

ОФИЦИАНТ *м. фр.* слуга пры сталё; стольчы.

ОХАЛЬНИЧАТЬ, буяніць.

ОХЛАЖДАТЬ *што*, астуджаць, астудзіць, астуда, астудзяваць.

ОХЛЯБНУТЬ, ахізнуць, ахізлы; ахлюзнуць.

ОХАВРОНИТЬ каго, аukuціць.

ОХАПКА *ж.* ахапка, наручча, улоньне.

ОХВАТЫВАТЬ, ахапляць, абымаць.

ОХОЛАЩИВАТЬ, выкладаць.

ОХОЛОПИТЬ каго, амужычыць.

ОХОТА *ж.* стан чалавека які штокоlechы хоча; ахвота, ахвочы, ахвотна, ахвоціць.

ОХОТА *ж.* лоўля і страляньне зьвераў; паляваньне, паляўнічы, паляваць; ловы, лавец, лавечыць, лавецтва, лавецкі. *Лавецкі сабака. Тры гады лавечылі, многа зьвяр'я накалечылі.* Наша старое і жывое да гэтуль слова: лавец, лавечыць; паляваньне, паляўнічы, здаецца, ўплыў польскі.

*Ўставайце, баяры, коні сядлайце,
Едзьце на ўловы ў зялёны дубровы.*

(Р. 8-9 113).

ОХРА ж. чырвона-жоўтая зямельная фарба; *вохра, вохрыць, вахраваць.*

ОХРАНЯТЬ *што, каго, абаховываць, абасьпячаць.*

ОХРАНА ж. абахоў, абасьпека.

ОХРИПЛОСТЬ, хрыпка, хрыпаты, хрыпун.

ОХРОМИТЬ *каго, акульгавіць, кульгавы, кульгаць.*

ОХРУСТАЛИТЬ *што, акрышталіць.*

ОХУЖДАТЬ *каго, што, агуджаць, гудзіць. Згудзілі маю работу.*

ОХАТЬ, стагнаць, крактаць; *вохаць.*

ОЦАРАПЫВАТЬ *каго, абдзіраць, абдзёр, абдзёрстаў сабе рукі.*

ОЦВѢТАТЬ, аквітаць, аквітаньне, аквецьце, акветаўка.

ОЦѢНИВАТЬ *што, ацаняць, ацэна.*

ОЦѢПЕНѢТЬ, адрантвець, асьцербнуць.

ОЦѢПЛЯТЬ *што, акружыць ланцугом, вартай, акружаць, акаляць.*

ОЦѢПЛЯТЬ, навешываць; *апавешываць, абвешываць. Крамнік абвесіў дзьверы таварамі.*

ОЦѢП м. рагатка на дарозе, а такжа асьвер пры студні; асьвер, касарга, застава.

ОЧАГ м. под для вогнішча; агмень, вогмішча. *Палажы загнет на вогмішча. Кавальскае вогмішча завецца гарном. Зьбілі под пад вогмішча.*

ОЧАПИТЬ *што, перасьверыць.*

ОЧАРОВАТЕЛЬНЫЙ, чароўны, арудны.

ОЧЕВИДНЫЙ, ачавісты, ачавісьтасьць.

ОЧЕЛОВѢЧЕНИЕ, ачалавечаньне.

ОЧЕНЬ прысл. вельмі. *Вельмі добра Вельмі многа, мала. Вельмі, ня вельмі,—нятое каб надта, але хачу есьці.*

ОЧЕРЕДЬ, пазьменная радоўка аднаго за другім; чарод, чародны, чарадаваць, чарадоўка; радоўка. *Ці гэта ўжо мая радоўка на работу?*

ОЧЕРЕТ *укр.* чарот, чаротнік; трасьнік.

ОЧЕРЧИВАТЬ *што*, акрэсьляць, абрысываць.

ОЧЕРК *чаго*, абрыс; нарыс.

ОЧЕРСТВѢТЬ, ачарсьцьвець; аскарэць; заскорбнуць.

ОЧЕРТАНІЕ *ср.* абрыс.

ОЧЕСТИТЬ *гасьцей*, ачастваць.

ОЧИНЯТЬ *алувок*, астругаць; само мейсца астругане называецца—*борк*.

ОЧИПОК *укр.* чапец, чыпак.

ОЧКИ, акуляры; акулярнік, похва на акуляры.

ОЧКО *на дрэве*, пучок; пупырок, апошнія больш адносіцца да завязі кветкі.

ОЧКОВАТЬ *дрэвы*, прышчапляць.

ОЧКУР *м. укр.* паяс, завязка пры штанах; матуз, матузы.

ОЧНУТЬСЯ *са сну*, прачхнуцца, ачунуцца.

ОЧУВСТВОВАТЬСЯ, ачухацца; ачуняць, ачунацца, ачунак.

ОЧУДИТЬ *каго*, зьдзівіць, уразіць; акудзіць, акудны, акудлівы.

ОЧУТИТЬСЯ, апынуцца.

ОШАРАШИТЬ *каго*, агалошыць, аглушыць

ОШЕЙНИК *м.* ашыйнік.

ОЩЕЛОМИТЬ *каго чым*; аглушыць, спаталыжыць.

ОШЕЛУДИВѢТЬ, ашалудзец, апаршывець.

ОШИБИТЬСЯ, памыліцца, памылка.

ОШПАРИТЬ, абварыць.

ОШТРАФОВАТЬ *ням.* аштрафаваць.

ОШУРКИ вытапкі сала; скваркі.

ОШШУЮ *слав.* левую, лявіцу.

ОЩЕЛКАТЬ *што*, аблузгаць.

ОЩЕТИНИТЬСЯ, наставіць шэрсць; насторшыцца.

ОЩУЛИТЬ *зубы, ашчырыць, вышчырыць.*

ОЩУЩАТЬ, *пачуваць, почаў, почаўна, пачовісты.*

П.

ПАВИЛЬОН *м. франц.* летняя прыбудоўка да дому; прыдомак, прымень.

ПАВЛИН *м.* птах *Pavo cristatus*; павун, павуница, павук, пава, павіны.

ПАВНА, праток, ручэй на балоце які рэдка замярзае, гэта выплывы рэк і рэчак; патока, паток.

ПАВОЛОКА *ж. стар.* дарагія прывозныя тканіны, асабліва шаўковыя; павалока.

ПАГУБА *ж.* загуба, згуба; гібель, пагібель, пагібельны.

ПАДАТЬ *агульн. слав.* падаць, падае, паўшы, падкі; падзь, мейсца якое праваліўшыся ці дзе нешта правалілася; падзежа; падла, падліна, сьцержва, труп палай, здохлай жывёлы; пажа, падзежа, паданьне, падыханьне жывёлы; пасьць, правал, зеў; пастка, западка, лавушка на мышэй; падучая хвароба, эпілепсія.

ПАДАЛЬ, труп паўшай жывёлы; падліна, падла; сьцержва.

ПАДЕНІЕ, падзежа, паданьне, спаданьне.

ПАДКІЙ *да чаго*, квапны, сквапны, скваплівы.

ПАДУЧАЯ *хвароба*, эпілепсія, пры якой чалавек час ад часу падае без памяці ў сутаргах; падучая, падучка, кадук (смац.).

ПАЖИТЬ *ж.* пожня або поле дзе пасецца ста-так; паша, пасьвіць.

ПАЖ *м. фр.* хлопчык арыстакратычнага роду на ўслугах у пануючай асобы; паж.

ПАЗ *м.* вузкая і доўгая шчэль, глыбокая разора на цеслярскіх, сталярскіх і другіх вырабах; жалу-

біна, жалонка, жалубіць, жалубнік; паз, пазок, пазаваць; шпуга, шпугаваць.

ПАЗУХА ж. мейсца паміж грудзьмі і вопраткай над паясом; заглыбленьне паміж грудной клеткай і рукой, расійск. „мышка“: пазуха, пазушка, пазушны, пазушына. *Атагрэў зьмяю за пазухай. Палажы люльку за пазуху. Паха, падпаха; заўлоньне. Вазьмі хлеба ўзаўлоньне. Атагрэў зьмяю заўлоньнем. Пахаваў ўзаўлонкі.*

ПАЙ м. татар. часыць, дзель у складчыне, ў сябарстве, ў таварыстве; бонда. бондаўка. Ужо Чэчот („Piosnki wieśniacze z nad Niemana i Dźwiny“ Вільня 1846 г.). ў слоўнічку даложаным да вышэй названай яго кнігі зрабіў памылку ў тлумачэньні слова „бонда“. За Чэчотам абмылку паўторыў Насовіч; за Насовічам пайшлі іншыя, як прыкладам, выдаўцы кнігі праф. Янчука („Нарысы па гісторыі беларускае літэратуры. Старадаўны пэрыод“. Менск 1922 г. (дзе слова „бонда“, ў вынасьцы, тлумачыцца так:—„бочка, кадь, (укр. бодня), дзе хаваецца асабістая маемасьць і харчы; часамі значыць, выслужаная ўласнасьць—зямля“.

Слова „бонда“ вельмі пашыранае на ўсім абшары Беларусі і даўно ўжываецца ў беларускай нісьменнасьці. Гэтак, у „Судзебніку Казіміра, выданым у Вільні В. Кн. Літоўска-Беларускім Казімірам, 29 лютага 1468 году, пішацца: „Аколи чии паробки украдутъ што у кого... коли первое украдетъ ино его не вѣшати, а заплатити бондою его; а не будетъ бонды, ино осподар его за него заплатитъ, а паробка сказнити*) и пробити“. (Янчук, Нарысы па гістор. бел. Літ. стр. 49).

Гэты тэкст „Судзебніка“ для нашага народу і цяпер саўсім зразумелы, бо і сягонья яшчэ аплата паробка бывае траякая: а) аплата бондай, б) умоўленай сумай грошы і бондай, в) толькі грашмі, га-тоўкай. Трэба думаць, што даўней, пры натуральнай

*) Слова—казна, казья ўжывалася ў старой Беларусі ў значеньні „кара“; „Прабіць“—знача кляймоць прабіццем дзіркі на вуху або поздры.

гаспадарцы, аплата працы прадуктамі зямлі была найболей пашыранай формай; цяпер гэта форма сустрачаецца толькі мясцамі, як перажытак. Пры разрахунку з парабкам „бондай“, за яго працу ў гаспадара, робіцца умова аб тым, якую часьць ураджаю атрымае парабак за вядомы пэрыод працы, або якая часьць зямлі будзе дадзена парабку на яго долю. Парабак дае толькі сваю асабістую працу, гаспадар дае зямлю, інвэнтар, харчы і насеньне. У меншых гаспадарках,—на адну, дзьве, тры сахі,—найчасьцей, парабак вытаргавуе, як „бонду“ сабе, часьць ад агульнага ураджаю, часам нават, пры умове на 2—3 гады, ў парабкаву „бонду“ іддзе часьць і прыплоду ад скаціны. Гэта форма аплаты наемнай працы ў народзе вядома пад называньнем „служыць з бонды“.

Другая форма—аплата парабка грашмі і бондай, да нядаўна яшчэ была вельмі пашыранай, а ў малых гаспадарках практыкуецца і цяпер. Мае яна галоўным чынам на мэце „шчырасьць“ у працы „старэннасьць“ і „прыхільнасьць“ увайшоўшага ў сямью чалавечка. Калі гэта парабак, то яму, акром пэнсы гаспадар „за старэннасьць“ абяцае даць „бонду“ бульбай або збожжам; калі наймаецца дзеўка, то ей даецца „бонда“ зазвычай лёнам „на кашулі“, калі — настух, то яму як „бонда“ паступае парасё ці ягнё. У гэтым здарэньні „бонда“ зьяўляецца дабравольным наддаткам да пэнсы найміту, для захвоты яго „да шчырай працы“.

У сялянскіх сям'ях, асабліва вялікіх сям'ях, дзе жывуць разам, на непадзеленай гаспадарцы жанатыя браты, кожны працаздольны сям'янін мае сваю „бонду“ ў агульнай гаспадарцы. Падрастаючым дзяўчатам засяваюць гарнец, другі лёну „на палотны“, акром таго даюць у „бонду“ цялушку, парасёнка. У прыпадку выхаду замуж,—„бонда“ дзяўчыны зьяўляецца яе пасагам, ёю самой запрацаваным. Падрастаючым хлапцом даюць у „бонду“ гадаваць жарабёнка, а ўзросламу „дзяцюку“ даюць мерку, другую збожжа на яго безкантрольныя выдаткі. Пры падзеле братоў, „бонда“ падзелу не падлягае.

Пры пячэньні хлеба, з паскорбкаў дзяжы, гаспадыня лепіць маленечкую булачку, якая завецца „бондачка“ г. зн. піражок, які традыцыйна пячэцца на долю пастуха выходзячага ў поле—„пастуская бондачка“, „каб лепш пасьвіў“.

У гаспадарках, дзе практыкуюцца хатняе рэмясло, напр. бондарства, ці выраб лыжак, найміт, за падмогу ў гэтай рабоце, дастае „бонду“ вырабамі, паводле яго „працавітасьці“, незалежна ад гадавой платы.

„Бондай“ кождага сямьяніна, у нашых сялян, зьяўляецца яго адзежа, часам рамесьленны інструмант. Слова „бонда“ гэткім чынам тасуецца да ўсякіх рэчаў і прадуктаў, абазначаючы іх выключнасьць з агульна-сямейнай ўласнасьці.

У часе гэтай вайны нашы сяляне, разумеючы саму істоту слова, ўжывалі, саўсім правільна, слова „бонда“ замест, нічога іх сэрцу і розуму не гаворачага, расійскага—„паёк“. Атрымала бондачку і г. п. (Барысаўскі павет, а такжа каля Оршы).

Што датыча слова „бодня“, то яно у нас мае больш разьвітыя формы чым у Украінцаў, у якіх маецца толькі адна форма для абазначаньня вялікага бондарскага начынья. Мне здаецца, што больш правільна „боднар“ чым „бондар“. Бо „бодніна“ агульнае назьваньне начынья бондарскай работы, „боднаўё“, зборнае названьне боднарскіх вырабаў.

ПАКЕТ *м. франц.* кувэрт, агортка з паперай у ей; спокладак, спокладзень.

ПАКИ *присл. зноў, ізноў.* *Ізноў зробіш, ізноў пакараю.*

ПАКЛЯ *ж.* атрэпья лёну і пянькі; пакульля, пакульны; пакляваць, затыкаць шчэлкі пакульлям.

ПАКОВАТЬ *нямецк.* складаць у скрынкі, зьвязываць у трокі; спакладаць, спакладаньне, спаложаны, спакладка, спакладчык, спокладак, спокладзень; пакаваць, пакаваньне, апакоўнік, пак. *Спалажы бутэлькі ў скрынку. Узяў чатыры спокладні на воз.*

ПАКОСТЬ *ж.* поскудзь, паскудзіць, паскуднік; плюгаўства, плюгавасьць, плюгавіць, плюгаўнік, плюгаўка. *Плыгаць*, скакаць падобна жабе, поўзаць як вужака.

ПАЛЛАДА *ж. грэцк.* багіня вайны.

ПАЛАДИН *м. лац.* рыцар гонару.

ПАЛАНКИН *м.* драгі, насілки.

ПАЛАТА *ж.* намет, наметка (не намет); шацёр. *Аткрыў акно, гляні на двор: на тваім дварэ стаіць шацёр навясенькі, бялюсенькі (Вялікодн. п.). А ў полі, а ў полі татары стаялі, татары стаялі, наметы стаялі (нар. песн. Новагр. п.).*

ПАЛАЧ *м.* той хто выпаўняе сьмяротны прысуд; кат; катаваць, біць, зьдзекавацца падобна кату, прыстаўленаму на даўнейшым судзе мукамі дабыць прызнаньне.

ПАЛЕВЫЙ *франц.* колеру саломы, бледнажаўтаваты; палавы палавець.

ПАЛЕНИЦА *ж. укр.* пірог, піражок, перапеча.

ПАЛЕОГРАФІЯ *ж.* часьць архэолёгіі; навука аб старадаўных літарах і спосабах пісаньня; палеографія.

ПАЛЕСТИНА *ж. жыдоўск.* палестына. У перакладзе азначае—*бацькаўшчына*.

ПАЛЕЦ *аг. слав.* палец, пальцы, пальчаты, пальчаткі, рукавіцы с пальцамі. Названьне пальцаў на руках: *вялікі або пянцох, сцаказны, сярэдні, пярсьцяк, мезяны*. На нагах: *вялікі або ступель і чатыры малыя палюхі*.

ПАЛЕЯ, летапісь выбраная са Старага Закону.

ПАЛИСАД; ПАЛИСАДНИК *м. франц.* тынок агародка з калкоў тычком; штахэтнік; тын, тынок, тынец, тыніць.

ПАЛИТРА *ж. франц.* ручная малярская дашчэчка да накладаньня фарбаў.

ПАЛКА *ж.* палка, палкі, палкаваць. *Любіць як сабака палку*.

ПАЛИЦА *ж.* палка, асабліва закамлістая з булдавой; пабаўга, побаўка; кіяга.

ПАЛОМНИК *м.* багамол, пілігрим.

ПАЛУБА, памост і столь на вадаплавах; **апастрэша**, пострап.

ПАЛЬМА *ж.* найме дрэў гарачых краёў.

ПАЛЬТО *ср. нескл. франц.* верхняя вопратка; **бурнос**.

ПАЛЬЯТИВ *м. лац.* часовае, аблягчаючае але не вылячаючае лякарства; **пальятыв**.

ПАМФЛЕТ *м. англ.* Нападка на што ці на каго, аддрукаваная аддзельнай кніжачкай; **памфлет**.

ПАМЯТЬ *ж. агульн. слав.* памяць, памятаць, памятны, памятка, памятна, памятлівасьць, **пмятаньне**.

ПАНАГІЯ *ж. грэцк.* абразок ношаны архірэямі на грудзёх.

ПАНАЦЕЯ *ж. альхім.* ўсеагульнае лекаства, знадабьбе ад усіх хвароб, зелья доўгалецця.

ПАНДАН *м. франц.* рэч роўнамерная, роўназначная, аднаякая, адноколерная; **спараўня**. *Гэты абраз спараўня таму. Гэтай рэчы няма спараўні. Разлажы кнігі ў спараўнь фігуры.*

ПАНДЕКТЫ, зборнік рымскіх правоў і пастаноў.

ПАНЁВА, спадніца; **андарак**.

ПАНЕГИРИК *м. грэцк.* пахвала.

ПАНЕЛЬ *ж. нямецк.* лата, якую прыбіваюць на памосьце ўдоўж сыцен каб закрыць шчэлку; **ходнік** ўздоўж дому.

ПАНИКАДИЛО *ср. грэцк.* царкоўны вісомы сьвечнік; **балядаш**, **павук**, **сьвечніца**.

ПАНИХИДА *ж. грэцк.* царкоўная адправа за ўмершых; **задушная адправа**.

ПАНИЧЕСКИЙ *страх* **ПАНИКА** *грэцк.* раптоўны, безпрытомны і няўстрымны страх.

ПАНОРАМА *ж. грэцк.* кругавы абраз, абманываючы глядача, які лічыць сябе пасярод выябражанай вакол яго мяйсцовасьці.

ПАНСІОН *м. франц.* вучомная і выхаваўчая ўстанова; **пансіён**.

ПАНТАЛОНЫ *італьян.* штаны, гаштакі; хлачы, жаночыя.

ПАНТЕИЗМ *м. грэцк.* многабожнасьць, многабожства; багомленьне прыроды; **пантэізм**.

ПАНТЭОН *м.* мейсца пахаваньня слаўных людзей; сабраньне твораў ўсіх адмен; зборнік жыцьцяпісаньняў слаўных людзей.

ПАНТЕРА *ж.* хіжны зьвер, сямьі львоў; **пантэра**.

ПАНТОМИНА *ж. грэцк.* перадача пачуваньняў і мысьляў выражэньнем аблічча і рухамі ўсяго цела.

ПАНЦЫР *м. ням.* кальчужная кашуля; **панцыр**. *Панцырныя баяры*, баяры якія ставалі на вайну ў панцырах.

ПАПА *м. грэцк.* бацька, тата.

ПАПА *м.* каталіцкі першасьвятар; **папеж**, **папежскі**; **папежнік**, каталік, які прызнае папежа.

ПАПАХА *ж.* круглая шапка з касматым верхам.

ПАПЕРТЬ *ж.* прысёнак пры цэркві; **бабінец**, **святар**, **цвінтар**.

ПАПИЛЬОТКА *ж. фр.* трыкутны кавалачак паперы да закручваньня валасоў.

ПАПОРОТНИК *м.* вялікая сямья зэрлавых (бяз кветных) расьцін *Filix*; **папараць**. *На Купала ў ночы цьвіце папараць* (*Сажрп.* 46).

ПАПСКІЙ, **папежскі**.

ПАПЬЕМАШЭ *ср. франц.* папяровае цеста; **паперкаўка**, **папярковы**. *Папярковая лялька*.

ПАРА *ж.* двойка, двойца; **пара**, **парны**, **параваць**; **спарыш**, зростак двух арэхаў.

ПАРАБОЛА *ж. грэцк.* прыповесьць; *матэ мат.* разьезд цукровай галавы наскось, зьверху ў ніз, дае крывую кучмаватую лінію; **воблю**, **параболю**.

ПАРАГРАФ *м. грэцк.* невялікі аддзел, зварот у пісьме абазначаны параграфічным (§) знакам і лічбай.

ПАРАДОКС *м. грэцк.* высказ дзіўны, на першы погляд дзікі, спраціўны агульна прынятаму.

ПАРАД *м. фр.* сьвяточная вопратка; аздоба; *вайск*: **урочысты** прагляд войска.

ПАРАЗИТ *м. грецк.* расьціна або жамяра якая жыве чужымі сокамі; чужапас, чужапасны.

ПАРАКЛИТ *м. грецк.* найме прыдаванае Св. Духу: спацяшыцель.

ПАРАЛЕЛЬ *ж.* **ПАРАЛЕЛЬНАЯ** *лінія*, роўна-легласьць, роўналежнік, роўналежны, паўзьбежны.

ПАРАЛИЧ *м.* хвароба пазбаўляючая цела руху; параліж, паляруш; параліжаваць, спараліжаваны.

ПАРАПЕТ *м. франц.?* балясы.

ПАРАФИН *м.* выкопны воск; парафіна, парафінавы.

ПАРАФРАЗ *м. грецк.* падробнае абшырнае тлумачэньне, сыціслаі прамовы; пераказ іншымі словамі; перафраза, парафразоўка.

ПАРАШУ(Ю)Т *м. франц.* складны парасон, як. раскладаецца пры паданьні цела.

ПАРДОН *м. франц.* выбач, выбачайце.

ПАРЕНЬ *м.* малады хлапец, падростак і вышэй падростка, ня жанаты (не мужчына); дзяцюк, дзяцючок, дзяцюкоўскі, дзяцюкі.

ПАРИ *нескл. франц.* заклад, *Пайду аб заклад што ты гэтага ня зробіш. Давай, пойдзем ў заклад, што гэта ня той.*

ПАРИК *м. франц.* накладныя, на ўсю галаву валасы; сызвалосьнік, сызвалосіца.

ПАРИКМАХЕР, майстар які голіць і пастрыгае валасы; пастрыгач; галяр.

ПАРИКМАХЕРСКАЯ, пастрэгальня; галярня.

ПАРКЕТ *м. франц.* складаны з дробных дашчэчак узорами памост; ціс, цісовы.

ПАРИТЬ, лынаць, лынае.

ПАРК *м. англ.* чысты гаёк з дарожкамі для прахаджкі; гай, гаёк.

ПАРЛАМЕНТ *м. франц.* сабраньне народных паслоў для кіраваньня дзяржавай; рада, дзяржаўная рада.

ПАРНИК *м.* цёплы ашклёны будынак для расадкі і зімовага перахову расьцін; цяплярня, цяпляца; зруб пакрыты вокнамі: **расаднік**.

ПАРОДІЯ *ж. грэцк.* перасьмешка паважнага твору; пераробка якога твору навыварат; **перасьмешка**, **пераніцоўка**.

ПАРОКСИЗМ *м. грэцк.* прыступ, прыпадак хваробы; спохват, спохваты.

ПАРОЛЬ *м. франц.* слова перадаванае варце, дзеля пропуску ў абоз тых, якія знаюць тое слова; спокліч.

ПАРОСЬ, дробны дожджык; **сітнік**, **сітнічок**.

ПАРОХОД, паравы вадаплаў; **параплаў**.

ПАРТЕР *м. франц.* ніз, под тэатру; **прыспад**.

ПАРТІЯ *ж. франц.* аднадумнікі, сувязь людзей аднаго пераконаньня; **партыя**, **партыйны**; **партызан**, староннік партыі, які змагаецца за свае пераконаньні са зброяй у руках.

ПАРТИКУЛЯРНЫЙ, не афіцыйны, **прыватны**

ПАРУС *м.* вятруг, вятругі; **лаштыр**.

ПАРЧА *ж.* залатая або сярэбраная тканіна; **грызэт**, **грызэтовы**; **залататканка**, **залататканы**.

ПАРШИ, **пархі**, **паршывы**, **пархуць**.

ПАР *м.* пакінутая адлогам зямля; **папар**, **папарны**; **адлог**.

ПАР *м.* цеклаць абярнутая гарачынёй ў лятучую форму; **пара**, **паруе**, **парыць**, **параваць**, **выпарывацца**, **паравы**, **парыва**, **параніна**, **параніца**, **выпетрываць**.

ПАРОВОЗ *м.* цягнік. *Цягнік цягне ўвесь поезд*.

ПАРОХОДСТВО, вадаплаўства, вадаплаўны.

ПАСАЖ *м. франц.* крыты ход, праход з вуліцы ў вуліцу часам з крамамі і спаказамі тавараў; **апаветнік**, **апаветніца**.

ПАСАЖИР *м. франц.* сядак, **сядакі**, **сядацкі**.

ПАСАТНЫЯ ВЕТРЫ, якія ў вядомую пару году веюць заусёды з аднаго боку.

ПАСПОРТ *м. франц.* пасьведчаньне тожсамасьці асобы; пашпарт.

ПАСИВ *м. фр. доўг.* Процілеглае: актыў—гатуўка.

ПАСИВНЫЙ, ад'емны; актыўны: дадатны.

ПАСКВИЛЬ *м. франц.* безыменны, зьняважлівы, насьмешлівы твор; пашквіль.

ПАСКОРНИ, аскробкі мяздры; мяздруга.

ПАСКОННЫЙ, з горнай канаплі; пяньковы.

ПАСЛЕН, радавое найме расьцін Solanum; глісьнік.

ПАСМО *ж.* ніткі матаюць пасмамі; пасмо. Маток мае ад 7 да 17 пасмаў; пасмо мае 40 нітак ці 10 чысьменак па 4 ніткі.

ПАСМУРНЫЙ, хмарны, хмарлівы, хмарыцца, пахмурны. *Пахмурная пагода, Захмарыўся хлопец, зажурыўся.*

ПАСТБИЩЕ, паша, пасьвіць.

ПАСТЕЛЬ *ж. італьян.* рысунак сухімі фарбамі.

ПАСТЕРНАК *м.* пастарнак.

ПАСТИ *статак*, пасьвіць, пасьціць.

ПАСТВА *ж.* пасцьба, пасьцьвіць.

ПАСТУХ *м.* пастух, пастыр, пастушок, пастускі.

ПАСТИЛА *ж. лац. (pasta),* запяканае фруктовае мязіва з цукрам.

ПАСХА *ж. жыдоўск. (пэйсах);* Вялікдзень.

ПАСТЬ, зеў, зяўло; зяпа, зяпаць, крычаць на ўсю глотку.

ПАС *прысл. франц.* у гульні ў карты; годзі.

ПАСЬЯНС *м. франц.* раскладаньне карт рожным парадкам, часам з варажбой; кабала.

ПАСЮК *м, укр. пацук.* Расійск.: крыса.

ПАТЕНТ *м. лац.* ліст на годнасьць, вучоную ступеню, на права торгу.

ПАТЕТИЧЕСКИЙ *м. грецк.* расчуляючы, пабуджаючы; патэтычны.

ПАТОКА *ж.* сток цечы, мядовы самацёк; бульбяны салодкі сироп: меляс.

ПАТОЛОГІЯ *ж. грецк.* навука аб азнаках і характарах хвароб; паталёгія.

ПАТРІАРХ *м. грецк.* прабацька, патрыярх.

ПАТРІЮТ—ТКА, хто любіць бацькаўшчыну; патрыот—тка, парыютычны.

ПАТРОН *м. лац.* апякун, заступнік дабрадзей; апякун. Папяровая ці мядзяная трубка для набояў; сам набой; ладунак, ладункі.

ПАТРОНТАШ *м. нямец.* ладаўніца; кулетніца.

ПАТРУЛЬ *м. франц.* вайсковы абход або аб'езд; дазор.

ПАУЗА *ж. грецк.* муз.; пяропын.

ПАУК *м.* жамяра; павук, павуковы, павучына, павучыньне.

ПАУПЕРИЗМ *м. лац.* бедната, абядненьне.

ПАХАБИТЬ, гаварыць стыдныя словы, непрыстойна лаяцца; машкеліць, машкельнік, машкельчына, машкяляць. *Не машкяляй пры дзяцёх. Брыдка слухаць тваю машкельшчыну (Празарокі).*

ПАХАТЬ зямлю, араць, заворываць, аромы, араньне, аральля; ральля, раліць, ралейны, аральбіт, араты, артай, артаі.

ПАХАРЬ, хто арэ; аральбіт, ратай, араты.

На жыццё багатае,

На сыноў ратаёў,

На дачок жнеяк. (Дзіс. п. Вясель. п.).

Не пашла-б я за аратага,

Ды пашла-б я за сэнатара.

ПАХОТА *ж.* ральля, аральля. Слова „пашніца“ сустрачаецца ў абрадовых песнях ў значэньні „пасеву“, „збожжа“. *Радзі Божа жыта і пшаніцу, жыта і пшаніцу, ўсякую пашніцу! Зраўняй „па-*

ша“, падножны корм. У Лепэльшчыне я чуў слова „пахаць“ ў значэньні *сеяць*.

ПАХМУРНЫЙ *чалавек, хмырлівы, нахмыраны.*

ПАХТАТЬ, баўтаць, збаўтываць, зьбіваць *цеклаць* трасучы само начыньне, або калатоўкай; *баўтаць*. Аб зьбіваньні масла: *зьбіваць, біць; бойка*, дзяжурка да зьбіваньня масла.

ПАХТАЛКА *ж. бойка*. *Бойку купіла масла зьбіваць*. Кіёк плосмы на канцы, да зьбіваньня масла: *калатоўка*.

ПАХТАНИНА *ж.* сырватка ад зьбітага масла; *масьлянка, юрага*.

ПАХОВИНА, сподняя і бакавая часьць бруха жы-вёлаў ад пупа да пах; *пахвіна, пахвінка*.

ПАХОТИНА *ж.* паха, пашка.

ПАЦИЕНТ *м. лац.* хворы, спалечнік.

ПАЧЕ *прысл.* больш, лепш, больш за ўсё. *Больш за ўсё сьцеражыся благога таварыства. Люблю парэчкі а больш чорныя*.

ПАЧКА *ж.* нямецк. зьвязка, згортak; *клумчык, клонцік, клонка*. *Купіу клонцік табакі. Іголкі прадаюць клонкамі па 12 штук у клончыку*.

ПАЧКАТЬ *што, пэцкаць, пэцканіна, пэцкіль*. *Гэта не майстар, а пэцкіль. Дзе гэта ты запэцкаўся ў сажу? Не памыўся, а толькі папэцкаўся*. *Мурзацца, замурзаны, мурзацік, мурза*. „Мурзамі“ называюць вусны і шчокі ў пагардлівым значэньні; *замурзацца, абмурзацца*, знача папэцкаць нечым аблічча, а болей шчокі і вусны.

ПАШТЕТ *м. ням.* пірог з мясной накрывкай; *пірог з накрывкай, накрывка*.

ПАЯТЬ *што, злучаць ці зварываць мэталічныя часьці, лёгкатопным мэталем; лютаваць, лютоўка, лютаваны, лютавальны, лютавальнік, лютаўнік*. *Медзь і бляху лютуюць цынай (stannum); медзь і зьлеза—мядзяным прыварам; серабро і золата—сярэбранай і залатой прылюткай. Цынай лютуюць лютавальнікам, а медзьдзю—ў агне*.

ПАЯЦ *м. італьянск., кулдыаш, кулдыш* (гл. „Гаер“).

ПЕГАС *м. грэцк.* баечны крылаты конь.

ПЕДАГОГИКА *ж. грэцк.* навука аб гадаваньні і выхованьні дзяцей, маладзёжы; **пэдагогіка**.

ПЕДАЛЬ *м. лац.* касарга, асьвер у рожных машын і музычных прылад, націсканы нагой; **понажы**. У арганах і ў кроснах **понажы**.

ПЕДАНТ *м. франц.* чалавек да драбніц акуратны; крыпатун, крыпотлівасьць, крыпотлівы, крыптацца. Часам нельга ня быць крыпотлівым: сама-меншая неакуратнасьць псуе ўсё. Ён зазвычай крыптаецца ў драбніцах.

ПЕДОМЕТР *грэцк.* прылада да мераньня пройдзенага; **хадамер**.

ПЕЙЗАЖ *м. франц., ландшафт нямецк.;* малюнак, выгляд мясцовасьці; **краёвідзь; спазор**. З гары аткрываецца прыгожы спазор на раку і лес. У кнізе пададзена **краёвідзь** вельмі падобная да нашага краю.

ПЕЙЗАЖИСТ *м. франц.* маляр які малюе краёвіды; **краёвіднік, краёвідны**.

ПЕКЛЕВАТЬ *жыта, пшаніцу, пітляваць, піталь, пітляваны* хлеб; **пітляванікі, блінцы** з пітляванай мукі.

ПЕЛЕНА *жс.* палотнішча да пакрываньня чаго тканіна да абвіваньня чаго; **полка** (з „апаволка“, апавалачываць).

ПЕЛЕНАТЬ *дзяцё, спавіваць, спавіць*.

ПЕЛЕРИНКА *жс. франц.* круглы доўгі каўнер, поўплашчык; **палярінка**.

ПЕЛЬМЕНЬ, ПЕЛЬМЕНИ *вогульск.* заварыванае ў цесьце мяса маленькімі піражкамі; **каўдуны, каўдунцы**. Найме паходзіць ад назовы трыбуха—„кін-дзюк“, „каўдук“; „каўдунцы“—малыя трыбушкі. Беглі авечкі па калінаву масту, ўбачылі агонь,—скочылі ў ваду (Загадка: Каўдуны).

ПЕМЗА *жс. ням.* наздраватая, кіпрая лява, адме-на наздраватага каменя, застыгшай каменнай пены

выкіданай агнепыхлівымі горамі; шарха, шархаваць; памакс, памаксаваць.

ПЕНТЮХ *м.* трыбух, кіндзюк, каўдук, пехтыр, мендзер; гэта усё наймі трыбуха, бруха, жалудка самага рознаякага паходжаньня. *Сьвінны кіндзюк, каўдук с кашай. Янучок, Янучок, ці напхаў каўдучок!*

ПЕНСІОН *м.* або **ПЕНСІЯ** *ж. франц.* плата звыж памесячнай, пагоднай дажы, за заслугі, або за доўгалетную службу; запаслуга.

ПЕНЬ *м.* астатак пры карані ссечанага або зломленага дрэва; пень, пні, пнішча, пнеўя, пністы; галамень, галамьё, галомісты; корч, карчы, карчаваць, карчаваньне.

ПЕНЬКА *ж.* канопнае валакно; пянька, пяньковы.

ПЕНЮАР *м.* жаночая ранная вопратка; растармашка.

ПЕНЯ *ж.* кара грашмі; грашобірка, грашаборны, грашаборы.

ПЕНЯТЬ, наракаць, дакараць, дакора.

ПЕНЯЗЬ *м. ням.* грош.

ПЕПЕЛІ *м.* попел, попельны, попельнік, папальніца, папальшча, папальць, папальышка, папальга; прысок, прысець, прысцовы, прысіць, спрысець, прысец; прысьнік ямка ў печы куды зьмятаюць жар і попел.

ПЕПЕЛИЩЕ, папальшча, пагарэлшча.

ПЕРВЫЙ *лічэбн.* першы, першасьць, пяршак, пяршачка, пяршанка, пяршацтва, пяршына, першаваць; пярвічка.

ПЕРВЕНСТВО, пяршацтва, пяршак.

ПЕРВИЧНЫЙ, першаісты, першаістасьць.

ПЕРВЕНСТВОВАТЬ, першаваць пяршуе.

ПЕРВОБЫТНЫЙ, першабытны, першаісты.

ПЕРВОВЕСНІЕ *ср.* прадвесье.

ПЕРВОГЛАСНЫЙ *напеў*, першагалосны.

ПЕРВОГОДНЫЙ, першагодны, першагодак.

ПЕРВОДАНЫЙ сын, першародны.

ПЕРВОЗВАНЫЙ *госьць*, першазваны.

ПЕРВОЗДАНЫЙ *камень*, першатворны.

ПЕРВОЗИМЬЕ, *зазімак*, *зазімкі*.

ПЕРВОИЗБРАННИК, першавыбранец.

ПЕРВОКЛАСНЫЙ, першаклясны.

ПЕРВОНАЧАЛЬНЫЙ, першапачатны.

ПЕРВООБРАЗНЫЙ, першааблічны.

ПЕРВООСНОВАТЕЛЬ, першаасноўнік.

ПЕРВОСВЯЩЕННИК, першасьвятарнік.

ПЕРВОПЕЧАТНЫЙ, першадрукоўны.

ПЕРВОПИСНЫЙ, першапісны.

ПЕРВОПЛОДНЫЙ, першаплодны.

ПЕРВОПОБѢДНЫЙ, першапераможны.

ПЕРВОПОДВИЖНИК, першападзейнік.

ПЕРВОПРЕПОВѢДНИК, першапрапаведнік.

ПЕРВОПУТЬЕ, першадарожыца, першадарожны.

ПЕРВОРОДСТВО, першародства, першародны.

ПЕРВООСЕНЬЕ, першавосеньне.

ПЕРВОСЛУЖИТЕЛЬ, першапаслужнік.

ПЕРВОСТРАДАТЕЛЬ, першамучанік.

ПЕРВОСУЩНЫЙ, першаісты.

ПЕРВОУГОДНИК, першагодлівец.

ПЕРВОУЧЕНИК, першавучнік, першавучны.

ПЕРВОЦВѢТ, першаквет, першакветны.

ПЕРГАМЕНТ *м.* цялячая ці другая скура прыгатаваная да пісанья; *пэргамант*.

ПЕРЕАУКИВАТЬ, пераклікацца ў лесе; *перагукацца*.

ПЕРЕБАВИТЬ *чаго у што*; *перадаць*.

ПЕРЕБАЛОВАЛИСЬ *дзеці*, *распусьціліся*, *распуста*.

ПЕРЕБАЛОТИРОВАТЬ *каго, перагаласаваць.*

ПЕРЕБАЛТЫВАТЬ *лякарства, перабаўтываць.*

ПЕРЕБИВАТЬ *каго, што; перабіваць, перабіваньне, перабіўка, перабіўчывы, перабой, пяробіль. Толькі привязла сыры на рынак дык наўпяробіль парасхапалі.*

ПЕРЕБИРАТЬ *што, перабіраць, перабірацца, пераборы, перабор, перабіраньне, пераборка, пераборчывасьць.*

ПЕРЕБОЙ, *пяробіль, пяробільны.*

ПЕРЕБОДАТЬ, *перабасьці, перабоды.*

ПЕРЕБОЛТАТЬ, *перабаўтаць.*

ПЕРЕБОЛЪТЬ *хварэючы, перахварэць.*

ПЕРЕБОРАЗЖИВАТЬ *што, перабарозіваць.*

ПЕРЕБОРАНИВАТЬ *ралью, перабарановываць, пераскараджываць, пераскароджаны.*

ПЕРЕБОРАТЬ *каго, перабараць, перасіліваць, перамагаць.*

ПЕРЕБОРМОТАТЬ, *перамарматаць.*

ПЕРЕБРАЖИВАТЬ, *пераходзіць праз брод; перабрыдаць, перабрысьці, пераброд, пераброды. Ой шырока рэчка, мелкі пераброд. Не вайною, не паходам, а ракою, перабродам (Салд. песн.).*

ПЕРЕБРАКОВАТЬ *тавар, перабракаваць.*

ПЕРЕБРАНИТЬ *усіх, пералаяць, пералаівацца, пералайка, пералайчывы. Цябе, дачушка, сто сабак не перабрэшуць у пералайцы.*

ПЕРЕБРАСЫВАТЬ *камень праз хату, перакідаць, перакідацца, перакіданьне, перакідчывы, перакід, пярокід, пярокіды, пярокідак.*

ПЕРЕБРАЧИТЬСЯ, *перажаніцца.*

ПЕРЕБРИВАТЬ *каго, перагаліць іначы; перагаліваць.*

ПЕРЕБРОДИТЬ *аб піве, перабрузнуць, пяробрасьць; парабрузлае малако, піва,—перакісшае.*

ПЕРЕБРИЗГИВАТЬ, *перабрызгаць, пяробрызь.*

ПЕРЕБРЯКАТЬ, *перабрызгаць.*

ПЕРЕБУКСИРОВАТЬ *вадаплаў, перавалічы.*

ПЕРЕБУНТОВАТЬ *народ, перабунтэжыць, перабурыць.*

ПЕРЕБУТИТЬ *што, перажлукціць.*

ПЕРЕБЫВАТЬ *дзе, перабываць, перабыць, перабываньне.*

ПЕРЕБЫЗИТЬСЯ *аб статку, перагізавіць.*

ПЕРЕБЪГАТЬ *праз што, пэрабгаць, перабганьне, перабегі, перабежка, пэрабежнік, перабеглы. Конь масточак перабег, счатыкнуўся на дарожцы.*

ПЕРЕБЪЛИВАТЬ *дом, перабляць, перабляны, перабелка. Больш каштуе перабелка як сама атынкоўка.*

ПЕРЕБЪСИТЬ *каго, перашалець.*

ПЕРЕБЪЩИК, *пяробег, перабежнік.*

ПЕРЕВАДИТЬ *каго, перанадзіць. Перанадзілі да сябе нашых галубоў.*

ПЕРЕВАЗЖИВАТЬ *каня, пераляяцовыаць.*

ПЕРЕВАЛИВАТЬ *што куды, пераваліваць, перавалаяць, перавалаяньне; перавал.*

ПЕРЕВАРАКСАТЬ, *перакешкаць.*

ПЕРЕВАРИВАТЬ *што, пераварываць, перагатовываць.*

ПЕРЕВАРИВАТЬ *аб жываце; ператраўляць, ператраўлены. Сабака і косьці ператраўляе.*

ПЕРЕВЕРСТЫВАТЬ *што, перашыхтовываць.*

ПЕРЕВЕРТЫВАТЬ *што, перавяртаць, перавернуты, пярвертка, пярверцень.*

ПЕРЕВЕРШИВАТЬ *што, перапастанаўляць.*

ПЕРЕВЕСЛО *абвязаць, саламяны шнур да зьвязваньня снапа; пяроясла; такжа перавязка на вярэ.*

ПЕРЕВЗНУЗДЫВАТЬ *коні, перакелзываць.*

ПЕРЕВИВАТЬ *што чым, перавіваць, перавіца, перавіўка, перавіўчывы.*

ПЕРЕВИЗЖАТЬ *каго, перапiшчаць, перазь-
вiржджэць.*

ПЕРЕВИНЧИВАТЬ *што, перашрубываць.*

ПЕРЕВИРАТЬ *што, каму; пералгаць, перал-
гацца, пералганьне, пяролгі, пяролыжны, пера-
лыгі і пяролыгі, пералыгчывы. Хто мяне перал-
жэ, трох дзён не пражыве. Адзін лгаў, не дал-
гаў, другі лгаў, пералгаў, трэці пералыгіваў.*

ПЕРЕВИСАТЬ, *вісець, цераз што; перавісаць,
перавіслы, пярovesка.*

ПЕРЕВОДИТЬ *што, каго; вывеўшы з аднаго
мейсца пакідаць на другім; перавадзіць, перавод,
пераводнік—ніца, пяровады.*

ПЕРЕВОДИТЬ *з аднэй мовы на другую; пера-
кладаць, пераклад, пераклады, перакладчык—
чыца, перакладзены. З чужой мовы цяжка зра-
біць добры пераклад. Перакладчык не павінен
трымацца будовы чужой мовы.*

ПЕРЕВОДИТЬ, *нішчыць, выгубляць. Мышэй
нішчаць атрутай. Выучні пакуль навучацца пі-
саць перанішчаць многа пёр і паперы.*

ПЕРЕВОЗИТЬ *што, куды; перавазіць, пера-
вазіцца, перавоз, перавозка, перавозьнік, пера-
возны.*

ПЕРЕВОЙ, *перавіў, перавіўны.*

ПЕРЕВОЛАКИВАТЬ *што праз што; перава-
лачываць, перавалочны, перавалока, перавало-
чча; перавалочына—ніца, пярокладка, папярэчніца
на двух стаўбах; папярэчная бэлька ў будоўлях
бяз столі.*

ПЕРЕВОЛОЧЬ *што, перавалачы.*

ПЕРЕВОРАЧИВАТЬ *што, перавяртаць.*

ПЕРЕВОРАШИВАТЬ *сена, ператрасаць, пера-
труска.*

ПЕРЕВОРОТИТЬ *што, перавярнуць.*

ПЕРЕВОРСИТЬ *сукно, перакуграць, перакут-
рыць.*

ПЕРЕВОРЧАТЬ *на каго, перабурчэць, пераквактаць, перапуктаць.*

ПЕРЕВОСПИТЫВАТЬ *каго, перавыховываць.*

ПЕРЕВОСТРИТЬ *нож, перайстрыць.*

ПЕРЕВОЩИК *м. перавозьнік.*

ПЕРЕВРАТЬ *што, каму; пералгаць, перама-ніць.*

ПЕРЕВЬЮЧИВАТЬ *каго, ператрочываць, ператрочаньне.*

ПЕРЕВЪВАТЬ *збожжжа, перавяваць, перавяваньне.*

ПЕРЕВЪШИВАТЬ *што на вагах; пераважываць, пераважываньне, перавага, пераважнік. На ад-ных вагах важ, а на другіх пераважывай.*

ПЕРЕВЯЗЫВАТЬ *што, перавязываць, апавязываць, спавязываць. Рана ня добра апавязана-абвязана. Вязаў вузлы ды дрэнна, дык цяпер п е р а в я з у е. Спавяжы клункі свае.*

ПЕРЕГАР *м. перапал.*

ПЕРЕГИБЧАТЫЙ, *перагібісты, пярогіб.*

ПЕРЕГЛЯДЫВАТЬ *што, пераглядаць, пяро-гляд.*

ПЕРЕГНОЙ, *што перагніло; пярогніль, пяро-гніўны.*

ПЕРЕГНУСИТЬ *што, перагугнавіць.*

ПЕРЕГОВАРИВАТЬ *што, перагаварываць пе-рагаворы.*

ПЕРЕГОРАЖИВАТЬ *што, перагараджываць, перагародка.*

ПЕРЕГОРОДЧАТЫЙ, *перагарадністы.*

ПЕРЕГОРДИЛИСЬ *ўсё, перапышэлі.*

ПЕРЕГОРЕВАТЬ *гора, перагараваць.*

ПЕРЕГРАБИТЬ *у людзей, пераграбаваць, пе-рарабаваць, пералупіць.*

ПЕРЕГРЕЗИТЬ *ў думах, перамроіць. Мала ча-го чалавек перамроіць, пакуль да чаго дойдзе.*

ПЕРЕГРОХОТАТЬ *ўсё, перагракатаць.*

ПЕРЕГРУЖАТЬ *тавар, перакладаць, пераваліваць.*

ПЕРЕГРУПИРОВАТЬ *каго, што; перагрупаваць.*

ПЕРЕГРУСТИТЬ *па кім, перамаркоціцца.*

ПЕРЕГРЯЗНИТЬ *што, перабрудзіць.*

ПЕРЕДАВАТЬ *што, каму; перадаваць.*

ПЕРЕДАВЛИВАТЬ *што, пераціскаць, пяроцісь.*

ПЕРЕДОЙНИЦА *карова, перадойка.*

ПЕРЕДАТОЧНЫЙ, *перадатны, перадача.*

ПЕРЕДБАННИК *м. прылазнік, прымыйнік.*

ПЕРЕДВИГАТЬ *што, перасуваць, перасоўка, перасоўны, пяросаўка. Перасувалі стол і палаталі ножкі. Серады не перасунеш.*

ПЕРЕДГОРЬЕ *ср. узгор'я, паўзгор'я.*

ПЕРЕДЕРГИВАТЬ *што, перастыргаць, перастыргнуты.*

ПЕРЕДЕРЖАТЬ *што, ператрымаць, ператрымка.*

ПЕРЕДЛИНИТЬ *што, перадоўжыць.*

ПЕРЕДОЛЖИТЬ *што, перадоўжыць.*

ПЕРЕДОЛБИТЬ *што, перадзяўбсьці, перадзяўбці.*

ПЕРЕДОПРОС *м. пяропыт, перадопыт.*

ПЕРЕДПОСЛѢДНИЙ *грош, перадапошні.*

ПЕРЕДРАЗНИВАТЬ *каго, перадражняць.*

ПЕРЕДРОБИТЬ *косць, раздрушчыць.*

ПЕРЕДРОГНУТЬ, *дрыжэць ад сысюжы; перазябнуць, перадрыжэць, перакалаціцца.*

ПЕРЕДРЯГИ, *сваркі, калатня; перакалоты.*

ПЕРЕДРЯБНУТЬ, *перахізнуць, ператрухлець.*

ПЕРЕДРЯЗГИ, *перасваркі, перакалоты.*

ПЕРЕДУНУТЬ *што, перадзьмухнуць.*

ПЕРЕДНЯЯ, *першы пакой, пакойчык пры ўходзе*

ў дом; сені, сенцы. Судзьдзя нас у сенцах пратрымаў да поўдня. Паны любяць простых людзей у сенцах прыймаць.

ПЕРЕДНИК м. часьць вопраткі і ожнага выгляду і крою для акрыцця верхняй вопраткі ці для аздобы; панявень, панявок, поняўка, поньцік; заполак; хвартух, хвартушок. „Хвартух“ слова нямецкае, зайшло да нас праз палякаў (ням.: *Fahrtuch*). Наша пітомае слова *панява*. Пінява гэта сымвал замужнай жанкі, як і чапец. Абычай нашэньня паняўкоў дзяўчатамі, як аздоба да вопраткі, гэта так сама праціўна нашым традыціям як абстрыганьне валасоў у дзяўчат, як адзяваньне іх у чапец.

Узяў цябе у перайку,

Пушчу ў паневяйку. (Б. Зсонаў).

ПЕРЕДОВОЙ, хто, або што на перадзе; нярэдні, наўнярэдні.

ПЕРЕДИРИТЬ што, прадзіравіць.

ПЕРЕДЫШАТЬ, перадыхаць, перадышка; ператхнуць, пяротха. Без спачынку, без пяротхі гналі нас у воласьць.

ПЕРЕДЪЛЫВАТЬ што, перарабляць, перарабляцца, перарабляньне, пераробка, пераробны. Гарбатага толькі магіла перарэбціць. Усіх работ зразу не пераробіш.

ПЕРЕЖАРИВАТЬ пачэню, перапражываць. Лепш недапражыць чым перапражыць. Кава недапражана, трэба перапражыць.

ПЕРЕЖАТЬ, пераціснуць. .

ПЕРЕЖАВКАТЬ, перачаўкаць, перажваць.

ПЕРЕЖЕЛАТЬ чаго, перахацець.

ПЕРЕЖЕРАВЛИВАТЬ асьвер, перасьверываць.

ПЕРЕЖИГАТЬ што, перапаляць, перапаляньне, перапал, перапалкі.

ПЕРЕЖИЖЖАТЬ што, перарэджаць, перарэджаны.

ПЕРЕЗАРИТЬСЯ на што, перагаліцца.

ПЕРЕЗНОБИТЬ рукі ногі; перазябіць.

ПЕРЕЗОЛЯТЬ *попел, пералуговываць.*

ПЕРЕЗРЪВАТЬ *аб фруктах, перасьпяваць, перасьпелы.*

ПЕРЕИМЕНОВЫВАТЬ *даць другое імя, перамяновываць.*

ПЕРЕКАЛЯТЬ *дрот, перапаляць, перапал.*

ПЕРЕКОЛОТЬ, *расшчапаць; перашчапіць, перашчэп.*

ПЕРЕКАЛЯКАТЬ *аб чым, перагукаць.*

ПЕРЕКОПТИТЬ, *перадыміць, перавангліць.*

ПЕРЕКАТЫВАТЬ, *перакачываць, перакочаны, перакотны, перакот. Праз камяні бярэвеньня не перакоціш. Яйко перакацілася.*

ПЕРЕКАЧНУТЬ *што, перахібнуць.*

ПЕРЕКИДЫВАТЬ *што, перакідаць.*

ПЕРЕКИПАТЬ, *перакіпеніць, пярокіп.*

ПЕРЕКИСЬ, *пяроквась.*

ПЕРЕКЛАДЫВАТЬ *што, перакладаць.*

ПЕРЕКЛАДИНА, *у будоўлі, верхняя звязка; пярэчніца, папярэчніца, пярочага; у сасе: паліца.*

ПЕРЕКЛЕВЫВАТЬ *што, перадзюбываць, перадзюбнуць.*

ПЕРЕКЛОЧИТЬ *што, пераскумаць, перакудлаць.*

ПЕРЕКОБЕНИТЬ *каго, перакабаціць.*

ПЕРЕКОВЕРКАТЬ *што, пераламаць, перакрыўляць.*

ПЕРЕКОВЫЛЯТЬ *дарогу, перакандыбаць, перадыбаць.*

ПЕРЕКОВЫРЯТЬ *што, перакалупаць.*

ПЕРЕКОЛАЧИВАТЬ *што, перабіваць, перабіваньне.*

ПЕРЕКОНОПАТИТЬ *што, перапакляваць.*

ПЕРЕКОРОБИТЬ *што, перакарабаціць, перакрывіць.*

ПЕРЕКОРЧИТЬ *каго, перакривіць, перакорчыць.*

ПЕРЕКОРЯЧИТЬ *нагамі, перажаргаць.*

ПЕРЕКОЧЕНЬТЬ *на марозе, перакалець.*

ПЕРЕКРАСИТЬ *што, перафарбаваць, перамалываць.*

ПЕРЕКРАХМАЛИТЬ *што, пераскорбліць.*

ПЕРЕКРОШИТЬ *што, перакрышыць, перакружаць.*

ПЕРЕКРЕСТИТЬ *каго, пераксьціць.*

ПЕРЕКРЕСТОК, мейсца дзе перасякаюцца дарогі (+) **пярокрыжкі**, **крыжавыя дарогі**; мейсца дзе дарога разыходзіцца на двое віламі (<)—**ройста, розстанкі.**

ПЕРЕКУБАРІТЬСЯ, **перакуліцца.**

ПЕРЕКУВЫРНУТЬ *што, перакуліць, перакуляць.*

ПЕРЕКУПАТЬ *што, перекупляць, пярокуп.*

ПЕРЕЛАГАТЬ *што, перакладаць, пераклад.*

ПЕРЕЛЕЛЕЯТЬ *дзяцей, перакукобіць.*

ПЕРЕЛИСТОВЫВАТЬ *кнігу, перагартаць.*

ПЕРЕЛИЦОВЫВАТЬ *што, пераніцовываць, пераніцоўка, пераніцаваны.*

ПЕРЕЛОГ *м. дзірван.*

ПЕРЛУЖИВАТЬ *рондлі, перапабяляць, перапабела.*

ПЕРЛУКАВИТЬ *каго, перахітрыць.*

ПЕРЕЛЯГНУТЬ *праз што, перабрыкнуць.*

ПЕРЕМАЯТЬ *людзей, ператаміць, перамучыць*

ПЕРЕМЕДЛИТЬ, **перамарудзіць.**

ПЕРЕМЕЖКА, **мітускі, пераменкі.**

ПЕРЕМЕЖНО, **пераменна, наўпераменна.**

ПЕРЕМЕЛЬЧАТЬ *што, перадрабляць.*

ПЕРЕМЕТ *м. пярокідзь, ўпярокідзь.*

ПЕРЕМЕТЫВАТЬ *што, перакідаць, перашпургаць.*

ПЕРЕМОРОСИТЬ *дожджам, перакрапаць.*

ПЕРЕМЪННОСТЬ, *зьменнасьць, зьменчывасьць*

ПЕРЕМЪТИТЬ *што, перазначыць.*

ПЕРЕМЯГЧАТЬ *што, перамякчаць, перамяк-*
лы.

ПЕРЕНАЗМИТЬ *папар, перагнаіць.*

ПЕРЕНАШИВАТЬ *што, перанасіць, перанос-*
чывы.

ПЕРЕНОСЬЕ, *пераносіца.*

ПЕРЕОБРОЧИТЬ *каго, перачыншаваць.*

ПЕРЕОБЫКНУТЬ, *перавыкнуць.*

ПЕРЕОДЪВАТЬ *каго, пераапранаць.*

ПЕРЕОСВИДѢТЕЛЬСТВОВАТЬ, *пераасьвед-*
чыць.

ПЕРЕПАИВАТЬ *што, пералютовываць.*

ПЕРЕПАКОСТИТЬ *што, перагадзіць.*

ПЕРЕПАЛЗЫВАТЬ *куды, перапаўзаць, пера-*
поўзіны.

ПЕРЕПАХИВАТЬ *ралью, пераворываць.*

ПЕРЕПАХНУТЬ *палу свѣткі, перахітнуць.*

ПЕРЕПЕЛЕНЫВАТЬ *дзіцянь, перапавіваць.*

ПЕРЕПЕЛ *м. птах. перапёлка.*

ПЕРЕПЕЧАТЫВАТЬ *кнігу, перадруковываць.*

ПЕРЕПИЛИВАТЬ *дашку, перапіловываць.*

ПЕРЕПИХИВАТЬ *што, перапіхаць.*

ПЕРЕПЛАВЛЯТЬ *лой, ператапляць, ператопны.*

ПЕРЕПЛАНИРОВАТЬ *‘мяйсцовасьць перапля-*
наваць.

ПЕРЕПЛЕСНУТЬ *ваду, перапялэхнуць.*

ПЕРЕПЛЕТАТЬ *кнігу, сшываць.*

ПЕРЕПЛЕТЧЫК *м. шытар, шытарства.*

ПЕРЕПЛЕТНАЯ *ж. кнігашытня.*

ПЕРЕПЛУТОВАТЬ *каго, перамахляваць.*

ПЕРЕПОНКА *ж, прыродная перагародка ці раз-*
гародка ў целе жывёлы расьціны; балона, балонка,
плеўка.

ПЕРЕПОНЧАТЫИ, балонлівы, балоністы.

ПЕРЕПОРУЧАТЬ *каму*, перадааручаць.

ПЕРЕПОРХНУТЬ *куды*, перапырхнуць.

ПЕРЕПОРТИТЬ *што*, перапсаваць.

ПЕРЕПРАЗДНОВАТЬ, перасьвяткаваць.

ПЕРЕПРАШИВАТЬ *каго*, перапытываць.

ПЕРЕПРИКАЗАТЬ *каму*, перазагадаць, перазагад.

ПЕРЕПРОКИДЫВАТЬ *што*, перакідаць, перакуляць.

ПЕРЕПРИГИВАТЬ *што*, пераскаківаць.

ПЕРЕПРѢТЬ *ў* *печы*, перапетрыць.

ПЕРЕПРЯДЫВАТЬ, перасігаць, пераскакаць.

ПЕРЕПРЯМИТЬ *пруткі*, перапраставаць.

ПЕРЕПРЯТЫВАТЬ *што*, пераховываць.

ПЕРЕПУГАТЬ *каго*, перапужаць, перастрашыць.

ПЕРЕПУТЬЕ, раздарожжа.

ПЕРЕПУТАТЬ *што*, пераблутаць.

ПЕРЕПЫРАТЬ *каго*, *што*; перапыркаць, перапырнуць.

ПЕРЕПЯЛИВАТЬ *што*, перапінаць.

ПЕРЕПЯТНАТЬ *што*, перапляміць.

ПЕРЕРАБОТАТЬ *што*, перарабіць, пераробка

ПЕРЕРДѢТЬ *чырванець сьпеючы*, перажаўрэць

ПЕРЕРЕБЯЧИТЬСЯ, перадзяцініцца.

ПЕРЕРОБѢТЬ, перебаяцца, боязкі, ператаропец.

ПЕРЕРОЖАТЬ, перараджаць, перароджаны.

ПЕРЕРОНЯТЬ *што*, пераскідаць.

ПЕРЕРУБАТЬ *што*, перасякаць, перасека.

ПЕРЕРУГАТЬ *людзей*, пералаяць.

ПЕРЕРЫВАТЬ *зямлю*, перакапываць, перакоп.

ПЕРЕРЫВ *м.* *пярохва*, перапын.

ПЕРЕРЫДАТЬ, перахліпаць.

ПЕРЕРЫСКАТЬ *горад*, перагнаць, ганьба, гон.

ПЕРЕРЫХЛИТЬ *зямлю*, перапухліць.

ПЕРЕРЪЗЫВАТЬ *што*, перарэзаць, перарэз.

ПЕРЕРЯЖИВАТЬ *каго*, перапранаць.

ПЕРЕСАЖИВАТЬ *дрэвы*, перасаджаць.

ПЕРЕСАСЫВАТЬ *што*, перасысаць.

ПЕРЕСКОБЛИТЬ *што*, пераскрабці.

ПЕРЕСКАЗЫВАТЬ *што*, перапавядаць, пераказываць.

ПЕРЕСКОРЪТЬ *аб чым*, перасумаваць.

ПЕРЕСКУДЪТЬ, перанеціцца, перабяднець.

ПЕРЕСКУЧИТЬСЯ, перанудзіцца.

ПЕРЕСЛАЩИВАТЬ *гарэлку*, перасаладжываць.

ПЕРЕСЛУШИВАТЬ *што*, пераслухаць.

ПЕРЕСМАТРИВАТЬ *што*, пераглядаць.

ПЕРЕСНАБЖАТЬ *каго*, перазасобіць.

ПЕРЕСНАРЯЖАТЬ *каго*, перапасылаць.

ПЕРЕСНАЩИВАТЬ *што*, пераснаджываць.

ПЕРЕСОВЫВАТЬ *што*, перасуваць.

ПЕРЕСОВЪТОВАТЬ *каму*, перарадзіць.

ПЕРЕСОЗИДАТЬ *што*, ператвараць.

ПЕРЕСОРТИРОВЫВАТЬ *што*, перасартовываць.

ПЕРЕСОЧИНЯТЬ *кнігу*, пераскладаць, перасклад.

ПЕРЕСПЪСИВЪТЬ, перапышэць.

ПЕРЕСПАРИВАТЬ *каго*, пераспрачаць.

ПЕРЕСПОСОБИТЬ *рэч*, пераладзіць.

ПЕРЕСПРАШИВАТЬ *каго*, перапытваць.

ПЕРЕСРОЧИТЬ *час*, перарочыць, ператэрмінаваць.

ПЕРЕССОРИТЬ *каго з кім*, перасварыць.

ПЕРЕСТАНОВКА *чаго*, перастаўка.

- ПЕРЕСТЕГАТЬ *коўдру*, перасьцібаць.
ПЕРЕСТЕКЛОВАТЬ *што*, перашкліць.
ПЕРЕСТИГАТЬ *каго*, перасягаць.
ПЕРЕСТИРАТЬ *што*, перамыць.
ПЕРЕСТРАГИВАТЬ *што*, перастругаць.
ПЕРЕСТРАДАТЬ, перамучыцца.
ПЕРЕСТРАИВАТЬ *што*, перабудовываць.
ПЕРЕСТРАХОВАТЬ *дом*, перабасьпечаць.
ПЕРЕСТЫВАТЬ, перастыгаць.
ПЕРЕСУЖИВАТЬ *каго*, перасуджаць.
ПЕРЕСУШИВАТЬ *што*, перасушаць.
ПЕРЕСЧИТЫВАТЬ *што*, пералічаць.
ПЕРЕСЫРЪТЬ, пераволгнуць, пераволагнуць.
ПЕРЕСЫЩАТЬ *што*, перасычаць.
ПЕРЕТАСКИВАТЬ *што*, перацягаць.
ПЕРЕТАЛКИВАТЬ *што*, перапіхаць.
ПЕРЕТОМИТЬ *людзей*, перамарыць.
ПЕРЕТЕРЕБИТЬ *воўну*, пераскубаць.
ПЕРЕТЕРЪТЬ *скуру*, працерці, перасморгаць.
ПЕРЕТЕРЗАТЬ *каго*, ператузаць.
ПЕРЕТЕРЯТЬ *што*, перагубіць.
ПЕРЕТЕСЫВАТЬ *брус*, перачосываць.
ПЕРЕТОЛКОВЫВАТЬ *што*, ператлумачываць.
ПЕРЕТОЛОЧЬ *крупы*, ператаўчы.
ПЕРЕТОПОРЩИТЬ *рукі*, ператапырыць.
ПЕРЕТОРОПИТЬ *каго*, перетуравіць.
ПЕРЕТОРМОЗИТЬ *машыну*, перагальмаваць.
ПЕРЕТОРМОШИТЬ *што*, пераскуматаць.
ПЕРЕТОСКОВАТЬ, ператужыць.
ПЕРЕТРАВИТЬ *што*, квасамі; перапаліць.
ПЕРЕТРАНЖИРИТЬ *многа грошы*, ператраляваць.
ПЕРЕТРАТИТЬ *грошы, дабро*; перамарнаваць.
ПЕРЕТРЕЗВИТЬ *каго*, працьвярозіць.

ПЕРЕТРУНИТЬ *каго, перашкеліць, перакпіць.*

ПЕРЕТРЯСЫВАТЬ *сена, ператрушаць, пяротрус.*

ПЕРЕТЬ, сунуць нешта упіраючыся; *налягаць; перці, прэ, прэца, разпірае, падпірае, запірае.* Да гэтага караня трэба аднясьці *пяру, праць, і* магчыма: *Пярун.*

ПЕРЕТЯПАТЬ *што, перацюкаць.*

ПЕРЕУВЪРИТЬ *каго, перакабаціць.*

ПЕРЕУГЛИТЬ *што, перавогліць, перавогліў.*

ПЕРЕУКЛАДЫВАТЬ *што, перакладаць.*

ПЕРЕУЛОК *м.* папярэчная вулка; *перавулак.* Глухая вулка: *завулак.*

ПЕРЕУМНИЧАТЬ *каго, перахітрыць.*

ПЕРЕУСТУПАТЬ *што, пераўступаць.*

ПЕРЕУТЮЖИТЬ *што, перапегліць.*

ПЕРЕХВАТЫВАТЬ *што, перахопліваць.*

ПЕРЕЦВѢТАТЬ, *пераквітаць, пераквет.*

ПЕРЕЦ *м.* расьціна *Piper nigrum*; *перац, пярцовы, перчыць, пярчыца, перчына.*

ПЕРЕЦЪПЛЯТЬ *што, перачапляць.*

ПЕРЕЧАЛИТЬ *што, перавязаць.*

ПЕРЕЧЕНЬ *чаго, рээстр, рээстраваць.*

ПЕРЕЧЕРТИТЬ *што, перакрэсьліць.*

ПЕРЕЧЕТ *чаго, пералік.*

ПЕРЕЧИНЯТЬ *што, перапраўляць.*

ПЕРЕЧИСЛЯТЬ *што, пнралічаць.*

ПЕРЕЧНИЦА, *што папярок; папярэчка.*

ПЕРЕЧНИЦА, *у чым трымаюць перац; пярцоўніца.*

ПЕРЕЧУВСТВОВАТЬ *што, перачуць, перапачуць.*

ПЕРЕШАГНУТЬ *што, перакрочыць, перажыргнуць.*

ПЕРЕШЕЕК, *перашыяк, перахват, перасмык, пяроцісь, перачап.*

ПЕРЕШИБИТЬ *што, перабіць.*

ПЕРЕШИПѢТЬ *каго, перасінець.*

ПЕРИЛА (апірацца), **поручы, рэлі, балясы.** У *крэсьле поручы; пры масьце ставяць—рэлі, а паладок (балькончык) мае—балясы.*

ПЕРЕСТИЛЬ *м. грэцк.* Крытыя пераходы на стаўбах; *апавеці, посенкі.*

ПЕРИСТЫИ, пёрысты, пёрны.

ПЕРИФЕРІЯ *ж. грэцк.* абакружыца.

ПЕРИФРАЗА *ж. грэцк.* пераказ.

ПЕРЕФРАЗИРОВАТЬ *што, пераказаць.*

ПЕРІОД *м. грэцк.* час ад аднаго здарэньня да другога; *арх.: рок, рочны, рокі. Рокі судовыя тэрміны, пэрыёды судоў; іх было спярша чатыры ў гаду, а пазьней два—вясной і восеньню. Рокі соймавыя, пэрыёды соймаў; пэрыёд, пэрыёдычны. Народнае: верамье. У веташнае (калі месяц на ветаху) верамье ня можна сьвязываць статку, бо мяса будзе ўбываць варучыся і хутка чарвецъ (Задарожжа). Вось у гэта верамье,—ад Турэцкай да Японскай вайны. Жонка хворая на вярэміцу не павінна хлеба мясіць, гэта грэх. (Навагрудск. п.).*

ПЕРЛОМУТР *м. ням.* пэрлавіца, перавічны.

ПЕРЛЮСТРАЦІЯ *ж. франц.* тайнае чытаньне чужых лістоў.

ПЕРО *ср. агульн. слав.* Пяро складаецца са *стрыжня і махтачоў; стрыжэнь: з камля, або дудкі з душой і з лычка. Абрэз дудкі пісомага пярэ: борк. Пяро, пёрка, пёры, пярэна, пярцо, пярэнка, пёрысты, пераваты, пярэстасьць, пёрны, пёрнаўка, пярнатка, пернаціць (стрэлы), пярнач, булава з пёрамі, рэбрамі наверх.*

ПЕРПЕНДИКУЛЯР *м. лінія пад 90° вуглом; пра-стапад.*

ПЕРСИК *м. дрэва і плод Persica vulgaris; брусква, брусквица.*

ПЕРСОНА *ж. франц. асоба; архаічн.: парсуна. Абед замоўлены на пяць асоб.*

ПЕРСПЕКТИВА *ж. лац.* спазор ўперад, на адлегласьць; аманчвае паменшаньне рэчаў ўмеру іх аддаленьня ад глядача; ўсе чаго чакле і спадзяецца

чалавек у будучыне; пэрспэктыва, пэрспэктыўны; празор. *Простая ў празоры прасада. (Лужкі Дзісенск. п.).*

ПЕРСТ м. палец, пальчык, палюх, пальцы, пальцаваты, пальчасты; пальчаткі, рукавіцы з пальцамі.

ПЕРСТЕНЬ м. персьцень, пярсьцёнак, пярсьцёнік, пярсьцёнчык.

ПЕРЧАТКИ ж. пальчаткі, рукавічкі.

ПЕРТУРБАЦІЯ ж. лац. непакой.

ПЕРУН м. міт. З усіх славянскіх народаў найжывейшая памяць аб Пяруну захавалася у Крывічоў. Паводле народнага апісаньня—гэта высокі, плячысты галавач з доўгімі валасамі, чорнымі вачамі і залатой барадой; у левай руцэ ў яго лук, у правай страла; езьдзіць ён па небе ў залатой павозцы і пускае агністыя стрэлы. Слова *пярун* сягае ў прарыйскую эпоху: паміж іншымі эпітэтамі Індры было *parjanya, parganya*,—грамавая хмара, ад караня *prg (=prc)*—разсяваць, акрапляць, пырскаць. Пярун; пяруном, хутка, пасьпешна, скоро.

ПЕСИМИСТ м. лац. чалавек якому здаецца што ўсё ідзе на сьвеце да горшага, які ва ўсім бачыць толькі зло, які на ўсё ўзіраецца панура.

ПЕСОК м. пясок, пясчына, пясчынка, пяскі, пяскаваты, пясочны, пясчысты, пясчанка.

ПЕСТИК м. пладнік, тая часьць кветкі якая запладняецца і далей творыць завязь і плод; таўкачык.

ПЕСТРЫЙ, рабы; перапялёсы, пярэсты, стрыкаты. *Стрыкатая курыца.*

ПЁСТРО, стрыката, стрыкаціста, стрыкаценькі, стрыкаціна, стрыкаціць. *Не багата ды бліс куча і стрыката.*

ПЕСТРЬТЬ, пярэсьціць, стрыцець.

ПЕСТ м. таўкач, таўкачык, таўчы.

ПЁС м. сабака, сабачка, сабачэц, сабацкі, сабацы, сабачэць. *Сабака, ўзрослы сабачы самец;*

сука, сучка, сабачая самка; **клюст** сабачы самец расплоднік (кобель). Падодле адмен бываюць: *кунда*ль або *кундыс*, *брэхта*, *выжсал*, *гончы*, *хорт*, *ямнік*.

ПЕТАРДА *ж. фрацц.* бляшанка напоўненая порахам да ўзрываньня чаго.

ПЕТИТ *м. франц.* самыя дробныя друкарскія літары; **пэціт**.

ПЕТИЦІЯ *ж. лац.* пісаная просьба; **просьба**.

ПЕТЛЯ *ж.* пятля, пяцелька, пяталыга; **пятляць**, **путляць**, **круціць**, **блутаць**.

ПЕТЛИЦА *ж.* абшытая або прышытая засцібка для гузіка; **пяцелька**; **зашплік**. *Ходзіць з кветкай у зашпліку*.

ПЕТЛИ, пры дэвярох; **завесы**.

ПЕЧАЛИТЬ *каго*, **смуціць**, **смутак**, **смутны**.

ПЕЧАЛОВАТЬСЯ, **смуціцца**.

ПЕЧАТЬ *ж.* **пячаць**, **пячатка**, **пячатаць**.

ПЕЧАТАТЬ, адбіваць друк; **друкаваць**.

ПЕЧАТНИК, хто друкуе; **друкар**.

ПЕЧАТНЯ, установа да друкаваньня; **друкарня**.

ПЕЧЁНІЕ, сухое салодкае печыва; **сушкі**.

ПЕЧЕНЬ, чэрэва ў целе якое аддзяляе жоўць; **печань**, **ятро**.

ПЕЧЬ *ж.* **печ**, **печа**, **печка**, **печны**; **печавік**, майстар які будуе печы; **пячух**, хто сядзіць на печы, **дамасед**; **пячурка**, пазушка ў печы да сушэньня і агрэваньня. Печ зложаная з камянёў: **камянка**, **крушвіца**.

ПЕЧНИК *м.* **мурнік**.

ПЕЩЕРА *ж.* падзь, пустата ў зямлі; **пячора**, **пячорны**, **пячорка**, **пячорскі**.

ПИГАЛИЦА, птах *Vanellus*; **кнігаўка**.

ПИГМЕЙ *м. грэцк.* малы чалавечак; баечны мальчык з пальчык; **злыднік**, **карштук**.

ПИК *м.* масьць у картах; **віна**, **віновы**.

ПИКА *ж. франц.* ражон на доўгім дрэўку; **рагаціна**, **дзіда**, **бадыга**, **сыпіца**, **кап'ё**.

ПИКЕТ *м. фр.* чата.

ПИКНИК *м. англ.* пачастунак ў складку; **братчына**.

ПИЛИТЬ *чым што*, **пілаваць**, **пілаваньне**, **пілоўка**; **пільшчык** хто пілуе, гаворыцца аб пільшчыках дроў; **пільшчыкаў** бэляк на досці, называюць—*трачамі*.

ПИЛЮЛЯ *ж. лац.* пігулка.

ПИЛЯСТРА *ж. лац.* прысьцэнны стоўб, якбы напалавіну таўшчыні ўтоплены ў сыцяну.

ПИНАТЬ *каго*, **пехтаць**, **пехнуць**, **петаць**.

ПИПА *англ.* мера віна: 40 вёдраў.

ПИПЕРМЕНТ, **перная мята**.

ПИРАМИДА *ж. грэцк.* востраверхае цела на шырокай падставе, з палогімі бакамі; **піраміда**, **кантастог**.

ПИРАТ *м. грэцк.* наморны разбойнік.

ПИРОВАТЬ, **баляваць**, **бясёдаваць**, **банкетаваць**.

ПИРОМЕТР *м. грэцк.* агнямер.

ПИРОТЕХНИКА *ж. грэцк.* умецтва складаць агні і арудаваць агнямі.

ПИР *м.* **ПИРШЕСТВО**, многачюдная званая бяседа; **бяседа**, **бясёдаваць**, **бяседнік—ніца**, **бяседанька**, **бяседнікі**; **гасцьба**, **гасьцітва**; **банкет**, **баль**. *Вясельная, хрэзьбінная бяседа. Ой вясёла тая бяседанька, дзе гарэлку пьюць (песн.). Зваў воўк казу на бяседу, ды каза няйдзе.*

Ясна сонца за лес коціцца,

Ўся бяседанька разыходзіцца. (Быхаў).

ПИРОГ *м.* хлебнае ці пірожнае цеста запечанае з накрывкай; **скаромная**—з мясам, салам; **посная**, з рыбай, крупамі, макам, ягадамі; **кныш**, **кнышы**. *Поўна печ перапеч, а пасярэдзіне кныш. (Загадка: Зоры і месік). Пакуль у бабы дасьпеюць кны-*

шы, то ў дзеда нястане душы. Па нашаму „пірог“ пшанічны хлеб, тое што па расійску „булка“, „куліч“. Дробныя пшанічныя піражкі (рас. „булочки“), у нас маюць названьне: перапечы, пераіечкі; перапечайніца, жанка якая выпякае ці прадае піражкі („булочки“).

ПИРОЖНОЕ, мазулёк, мазулькі; цестка, цестачка.

ПИСАТЬ што агульн. слав.; пісаць, пісаны, пісаньне, пісацца, пісака, пісомы—мая, пісар, пісарства, пісьменнік, пісьменніцтва.

ПИСАННЫЙ, аздоблены калеровымі рысункамі; маляваны, маляваць, маляванік—нка.

Каромысьлік яровенькі,

Вядзерцы маляваны. (Рогачоўск. пав.).

Ня можа чалавек ціханька сядзець, бо не маляваны сьвяты (Сержп. стр. 1).

ПИСАНКА, украін. размаляванае фарбамі вялікоднае яйко; маляванка.

ПИСАТЕЛЬ, пісьменнік—ніца, пісьменніцтва.

ПИСЧЫЙ, пісомы. Пісомая пипера.

ПИСМО, паведамленьне на паперы; ліст, лісьцік, лісты, ліставаньне, перапіска, абмен лістамі; лістоўна, паведаміць каго аб чым. Напісаць, выслаць ліст. Я з ім даўно не лістуюся. Паведамлю Вам аб гэтым лістоўна.

Ня сплю, не ляжу,—лісточкі пішу,

Лісточкі пішу, да паненкі шлю,

(Р. 8—9. с. 113).

ПИСКАР м. рыба піскун, піскуны.

ПИСТОЛЕТ м. пісталет.

ПИТАТЬ каго, сыціць, сыціцца, сытны, сытасьць; карміць. Сыціць д шу і цела. Ці насыціўся-ж ты? Сытная, внасытная страва. Якая-ж насыць з рака?! У печы румяна, на ста-
е сытна. (Р. 8—9. 175).

ПИТАТЬСЯ, сыціцца, карміцца, жыраваць.

Каля рэчкі хадзіла,

Жыравала пясок (Нар. пес.).

ПИТАТЕЛЬНЫЙ, *сытны, насытны, пажыўны.*

ПИТЬ *што, піць, піты, піваць, піцьцё, піта; пітны мёд; пітня, мейсца дзе пьюць; піва, піта з соладу; піта, напітак, цеклаць служакая да піцьця; жлактаць, жлабтаць; лактаць, локча.*

ПИХТА *хваёвая дрэва, блізкае да сосны Pinus abies; хвоя, хваёвы, хвойка.*

ПИЧКАТЬ *каго чым; напіхаць, нашпіковываць; пехтаць, пехціць. Напехталі, галаву вымысламі.*

ПИЧУГА, ПИЧУЖКА, птах, пташка, пташачка.

ПИЩА *ж. усё што службыць да аджыўляння, што сыціць; страва, страўка, страваваць; корм, ежа.*

ПИЩЕВОЙ, *страўчы, настраўны. Настраўныя знадаббі. Страўчы праход.*

ПИЩЕПРОВОДНИК, *стравапраход.*

ПИЩЕВАРЕНИЕ *ср. траўленьне, травіць, страўны. Толькі пры добрым траўленьні можа быць чалавек здаровы. І пры добрым траўленьні ня страўных рэчаў, жы вот ня можа травіць.*

ПІАНО *прysl. італьян. музычн. ціха, цішэй.*

ПИТИКА *ж. грэцк. навука вершавання.*

ПИОНЕР *м. франц. вайсковец для земляных работ, для праторання дарог.*

ПІЯВКА *ж. п'яўка. Піла-бы п'яўка ды залубянела брушка.*

ПЛАВАТЬ, *плысьці, плыцьцё, плыўмя, плывучы, плывун, плывень, плывок, плывучка.*

ПЛАВИТЬ *што, рабіць рэдкім, на агні; тапіць, топкі, топлены, тапленье, топкасьць, тапіньнік.*

ПЛАВНО, *паточыста, паточысты.*

ПЛАКАТ *м. франц. апавестка да расклеівання на сьценах.*

ПЛАКАТЬ *агул. слав. плакаць, плач, плача плачмя-плача, плачлівы, плакса, плак.*

ПЛАЧЕВНЫЙ, *годны плачу; плачлівы.*

ПЛАМЯ, полымя, полымны, палымее, паланее, паломісты, паланець, палымець. *З агня ды ў полымя. Паломістае жаданьне дабра. Дровы пылаюць, паланеюць у печы.*

ПЛАМЕННО, палка, агніста.

ПЛАНЕТА *ж. грэцк.* плянэта.

ПЛАНКА *ж. нямец.* невялічкая дашчэчка; **пластка**, **пластачка**; **лішта**, **ліштаўка**.

ПЛАНТАЦІЯ *ж. лац.* зямля абробленая і абсаджаная фруктовымі дрэвамі або кустамі; **плянтацыя**.

ПЛАН *м. лацін.* плосмець, плосмы нарыс, выябражэньне рэчы, без пэрспэктывы (празору); **плян**, **плянаваць**, **плянаваньне**.

ПЛАНИМЕТРІЯ *ж.* часьць геамэтрыі, якая абыймае вымерываньне і вылічаньне плосмяцяў, па паверхні цел.

ПЛАСТИКА *ж. грэцк.* умества выябражаць рэчы ў поўным, круглым выглядзе, разьбой або лепкай; **плястыка**, **клублавітасьць**.

ПЛАСТ *м.* пласт, пластаць, **пласткі**.

ПЛАСТИНКА *ж.* кожная рэч у форме цененькай дошчачкі; **пластка**, **пластачка**.

ПЛАСТИНЧАСТЫЙ, **пласткаваты**; аб грыбох на сподзе якіх маюцца пластачкі, пружкі, ўвесь род гэтых грыбоў—**пружакі**.

ПЛАСТАТЬ *рыбу*, **палтаць**, **плытаць**.

ПЛАСТАР *м. лек.* **плястыр**, **плястры**; **прыльпень**.

ПЛАТАН *м.* дрэва з кляновымі лісьцямі *Platanus occidentalis*; **явар**.

ПЛАТАТЬ *вопратку*, **зашываць**, **накладаць латкі**; **лапіць**, **лапленьне**, **лаплены**, **палаплены**; **лаплік**, **палаплена** *вопратка*; **латаць**, **латаніна**, **латаньне**.

ПЛАТЬЕ *ср.* ўсё што мы напранаем, акром бялізны; *стар. і песеннае*: **хусьцё**; цяпер: **вопратка**, **адзеньне**, **адзежа**.

ПЛАТОК м. хуста, хустка, хустачка, хусьціна, хусьцінка; стар.: шырынка.

*Шыла шырыначку барвістым шоўкам,
Шоўкам шыла, золатам рубіла.*

Аднаму дала заліты персьцень,

Другому дала шаўкову хусту,

А за трэйцяга сама пашла. (Р. 8-9. 119).

ПЛАТИТЬ за што, каму; плаціць, плата, платны, платнік—ніца аплатчык.

ПЛАТФОРМА ж. франц. памост, насыцілка, памост да пастаўленьня чаго колечы; пласа, пласьня.

ПЛАФОН м. франц. столь, малюнак на столь.

ПЛАХА, расшчэплены напалам кругляк дае дзьве плахі; верх плахі: гарбыль, ніз, па расшчэпу: пласмень, пласмо. Палажы плаху гарбом, пласмом ўверх; плашка, пластка, плашмак.

ПЛАШМЯ палажыць, пласмя, пласмом; наўсплась.

ПЛАЦ м. нямецк. майдан, ток, буёк.

ПЛАЧЕВНЫЙ, плачлівы. Вясёлы пачатак ды канец плачлівы.

ПЛАШМЯ, наўсплась.

ПЛЕЯДЫ ж. найме групы з сямі гвёзд ў снагвездзі цяльца; стажары, валасажары, гнездо, бабы, кучкі.

ПЛЕВА ж. плева, плеўка, плевачка, плявіна; балона, балонка, балоністы.

ПЛЕВЕЛ м. мякіна, палова, пялюха.

ПЛЕВЕЛ, шкодная трава ў збожжы; зеліва.

ПЛЕВАТЬ, пляваць, харкаць, харкацьцё.

ПЛЕВОК м. плявунец, харкавень.

ПЛЕМЯ агульн. слав. племя, племны, племіць; пляменік, з брата сын.

ПЛЕМЕННОЙ, племны. Племны бычок, цялушка, пакінутыя на племя.

ПЛЕМЕННИК м. установка для расплоду; племнік.

ПЛЕОНАЗМ *м. грэцк.* многамоўства.

ПЛЕРЕЗЫ *ж. фр.* белыя нашыткі на чорнай во-
пратцы; жалобныя нашыткі.

ПЛЕСЕНЬ, гнільная нарасьць ад вільгаці; цьвіль,
цьвілець, зацьвіль.

ПЛЕСКАТЬ, плюскаць, плюскацца, плюск,
плюскоча; плюса або плёса, заліў на рацэ,— мелкі
заліў ў возеры, мелкая затопа.

ПЛЕСНА *ж.* ўся ступня нагі, плоская яе часьць;
ступня.

ПЛЕТЬ *ж.* пуга, пужка.

ПЛЕТЕНЬ *м.* тын, тыніць, тынок.

ПЛЕХНУТЬ *што*, пялёхнуць.

ПЛЕЧО *ср.* плячо, плечы, плячысты.

ПЛИС *м. франц.* партовы аксаміт; пліс.

ПЛИТА *ж.* пліта, плітка, плітоўнік.

ПЛОДИТЬ *каго*, пладзіць, пладзіцца, плодны,
плод, пладавіты, плоднасьць.

ПЛОМБА *ж. франц.* валавяная вісячая пячаць;
плёмба.

ПЛОСКІЙ, роўны, сплюшчаны, на чым няма гар-
боў; плосмы, пласмаваты, пласмо, пласміня,
пластка; плоцны, плоц, плацмаваты, плоцкі.

ПЛОСКОСТЬ, глупая насьмешка, высказ; пляў-
зьня, пляўза, пляўзнуў, пляўзае.

ПЛОСКОВЕРХІЙ, пласмаверхі.

ПЛОСКОГРУДЫЙ, пласмагруды.

ПЛОСКОДОННЫЙ, пласмадонны.

ПЛОСКОНОСЫЙ, пласманосы.

ПЛОТНЫЙ, сыціснуты, зьбіты, густы; шчытны,
зворны, стульны, сыціпры, зьніцны. *Сыціпры ком.*
сыціснуты, зьбіты. Сыціпрэй накладай воз.
Шчытна, зворна, стульна, зьнічна зложаны
клепкі ў дзяжы; дапасавана дно да вядра.

ПЛОТНОСТЬ, сыціпрасьць; процілеглае гэтаму
паняцьцю кіпры кіпрасьць, рыхлы, наздрысты, ня
сыціслы. *А плоть языка суть кипрая. (Супр. рук).*

Клён куды сьціпрэй за бярозу. Слова „сьціпры“ праўдападобна, злажылася са слоў „сьціслы“, і „сьперты“.

ПЛОТНИК *м.* цясельнік, цясельніцтва, цясельства, цясьліць.

ПЛОТЬ *ж.* цела жывёлы і чалавека; уся матэрыя з якой складаецца жывое цела; цела, цялесны. Слова „плоць“ ужываецца ў нашай мове для абазначэння сорамных часцей цела, а часам для выражэння паняцця да якога гатунку, мужскога ці жаночага, належыць аб'ект: *Плоці мужчынскай, плоці жаночай. Не падкасывайся, плоці сваей не паказвай! У маскалёў і галава плоццю называецца, таму яны так брыдка і лаюцца (в. Мікалаева, каля Дзісны). Што ты як сабака плоць сваю паказуеш! Па плоці пазнаюць хлопчык ці дзяўчынка.*

ПЛОТОЯДНЫЙ, мясаедчы, мясяеднік.

ПЛОХОЙ, *благі, худы, дрэнны, кепскі. Благага, худога чалавека унікай. Блага, худа, дрэнна жывецца.*

ПЛОШАТЬ, кепсьціцца, скепсьціцца; *блажэць, зблажэў; дрэфіць, дрэпіць, дрэпіцца, здрэпіўся.*

ПЛОЩАДЬ *ж.* не забудаваны абшар у гарадох і сялібах, шырэйшы за вуліцу; **майдан**; *архаічн. ток.* Раўніна, роўнае мейсца: **раўніна**, **плосня**. У нашых казках калі зыходзяцца асілкі, то перш чым біцца робяць *ток* сабе, на якім будзе змаганьне. Па вёсках, пляцок для забавы дзяцям называюць *тачком.* *Тарговы ток, царкоўны ток. Конскі ток, выган дзе пушчаюць коні на пашу.* У тураве каля Туравага калодзезя існаваў пляцок, які звалі *Тураў ток.* Слова *пляц*, якое цяпер ужываецца,—нямецкае. *Раўніна займаная Палесьсям, роўна палавіне ўсяго нашага краю.*

ПЛОЩАДКА *ж.* падвышанае і роўнае мейсца; **тачок.** *Стралецкі тачок у Полацку, дзе быў стралецкі замак. Княжы тачок, перад замкам у Навагрудку.* У в. Пагосьце (Дзіс. п.) перад школай пляцок для забавы дзяцям „тачок“.

ПЛУГ *м.* плуг, плугаваць, плужыць, плужнік, плугатар, плугарал, плугавік.

ПЛУТ *м.* пройда; махлюга, махляваць, махляжыць, махляга.

ПЛЪНИТЬ *каго*, паланіць, палонны, палон, палоннік—ніца.

ПЛЪНИТЕЛЬНЫЙ, павабны, павабліваць.

ПЛЪСЕНЬ, сівазялёны грыбок на загниваючых рэчах; цьвіль, цьвілець, цьвілаваты, цьвільга; цьвіляваты; цьвіліховы—па Масцы—сівазеленаваты.

ПЛЪШЬ, голае мейсца ад выпаўзлых валасоў; лысіна, лысець, лысы, лысаты, лысаваты.

ПЛЮСНА, ўся нага ад пяты да пальцаў; ступня, ступеня.

ПЛЮС *м. лац.* знак дадаваньня (+); плюс.

ПЛЮШ, тканіна, машыст, машыстовы.

ПЛЯСАТЬ, танцаваць, танцы, танок, танцор—рка.

ПНЕВМАТИКА *грэцк.* павука аб паветры, часьць фізыкі.

ПОАЛЪТЬ, пачырвець, пачырвеў.

ПОБЕРЕЧЬ *што*, паашчадзіць.

ПОБЕРЕЖНЫЕ *жыхары*, наўзьбярэжныя.

ПОБИРАТЬСЯ, жабраваць, жэбры.

ПОБЛАГОДАРСТВОВАТЬ *каму*, падзякаваць.

ПОБЛАГОДЪТЕЛЬСТВОВАТЬ, памагчы.

ПОБЛАГОПРІЯТСТВОВАТЬ *каму*, паспрыяць.

ПОБЛАЖАТЬ *каму*, патакаць, патачка.

ПОБОРАТЬ *каго*, перамагаць.

ПОБОРСТВОВАТЬ *чаму*, дапамагаць.

ПОБОРОЗДИТЬ *што*, паскародзіць.

ПОБРАНКА *вышла*, палайка, палаяць.

ПОБРЕЗГОВАТЬ *чым*, пагрэбаваць.

ПОБРЯКУШКА, набразгушка; дзындзык.

ПОБУЖДАТЬ *каго да чаго*; пабуджаць, пабудка; панука, пакаць.

ПОБЫВКА, часовае быцьцё; побыць, на побыце.

ПОБЪГ *м.* уцёк, уцекі, уцечны, уцечка.

ПОБЪГИ *на дрэве*, парасьці.

ПОБЪГУШКИ, пабягушкі, пабягун, набягулькі

ПОБЪДА, перамога, *архаіч.*: звыцяжства.

ПОБЪДИТЕЛЬ, пераможца, *архаічн.*: звыцяжнік.

ПОВАДКА *м.* панада, панадка, панадзіцца. *Што ў цябе за панадка—біцца: Понадзіўся, як сьвіньня ў гарох хадзіць.*

ПОВЕДЕНИЕ, спосаб у які вядзе сябе чалавек; паступаньне; паводжаньне, паадэнція.

ПОВАЖИВАТЬ *што каго*; павозіць, павознік, вазіла, павозка, павоз, павозьніцкі.

ПОВАЛЬНЫЙ, ўсеагульны, пагалоўны; *аб хваробе*: пошастная, пошасьць.

ПОВАР—РИХА, хто варыць, займаецца варэньнем; кухар, кухарка, кухцік, кухня; варыўня.

ПОВЕЛѢВАТЬ *што, каму*; загадываць, загадываньне.

ПОВЕЛИТЕЛЬНЫЙ, загадны, загадніцкі, загад.

ПОВЕРГАТЬ *каго, што*; парынаць, парынаньне, парынуты, парынаўнік—ніца.

ПОВЕРТЫВАТЬ *што, каго*; павяртаць.

ПОВЕРХНОСТЬ *ж.* паверхня, паверхні, паверхнасьць.

ПОВЕРХ *прысл.* наўзверху.

ПОВЕТШАТЬ, пастарэць, зьветхнуць.

ПОВЕРСТАТЬ, параўняць, пашыхтаць.

ПОВИВАТЬ *што, чым*; павіваць, павінаць, павой; бабіць.

ПОВИВАЛКА, ПОВИТУХА *ж.* полажніца, полажная бабка.

ПОВИВАЛЬНЫЙ, полажны. полажніцкі.

ПОВИДИМОМУ *присл. відочна. Зіма у нас відочна сярдзітая будзе.*

ПОВИДАТЬСЯ з кім, пабачыцца.

ПОВИНОВЕНІЕ *ср. пакора, паслухмянасьць.*

ПОВРЕЖДАТЬ *што, псаваць; шкодзіць, пашкоджаньне,*

ПОВРЕМЕНИТЬ, пагадзіць, зчасаваць, пачакаць, саждаць. *Згадзя год ён ізноў прышоў. Стой, сажджы жана мая (Р. 8—9. 163)*

ПОВРЕМЕННЫЙ, пачасоўны.

ПОВСЕДНЕВНЫЙ, паўсякчасны, абыдзенны.

ПОВСЕМЪСТНЫЙ, паўсюдны.

ПОВСЕСВѢТСКІЙ, паўсясьветны.

ПОВТОРЯТЬ *што, паўтараць, пазнаўляць, паўзноўна,*

ПОВТОРИТЕЛЬНЫЙ, паўторчы, паўзноўчы.

ПОВЫКОВЫРОВАЛИ, павыкалупывалі.

ПОВѢРКА, спраўдка, спраўджаць.

ПОВѢРЕННЫЙ, павернік—ніца.

ПОВѢРЬЕ, забабон, забабоннасьць.

ПОВѢТСТВОВАТЬ, павядаць, апавядач.

ПОВѢСА, вісус; шыбельнік—ніца.

ПОВѢСТКА *ж. позаў.*

ПОВѢЩЕНІЕ *ср. павядомленьне, наказ, азнаймо.*

ПОВѢТРИЕ *ср. заразьлівая хвароба; памор, паморак.*

ПОГАНИВАТЬ *каго, паганяць, пагонка, пагоня.*

ПОГОРЯТЬ, пагараць, пагарэлы, погар, погары.

ПОГАШЕНІЕ *ср. спагашаньне, гасьба.*

ПОГИБАТЬ, гінуць, спагін; прападаць.

ПОГУБЛЯТЬ *каго, губіць, загуба; запрапашчаць.*

ПОГЛАВНИЙ сабор, пагалоўны, усеагульны.

ПАГЛАЗЬТЬ на што, павароніць.

ПОГЛА(О)ЩАТЬ што, паглынаць, пахлынаць.

ПОГЛЯДЫВАТЬ на што; паглядаць, погляд.

ПОГНУШАТЬСЯ чым, грэбаваць, пагарджаць, чурацца.

ПОГОВОРКА. гутарка, чутка; памоўка, *На воўка памоўка, а воўк тут.* Кароткі але зьмястоўны сказ; прыказка.

ПОГОДА ж. пагода, пагодны, пагодлівы, пагодна, пагодзіцца.

ПОГОНЫ, нарамнікі.

ПОГОРЛАНІТЬ, пагалакаць.

ПОГОСТ м. магілкі з цэркаўкай; цвінтар.

ПОГРАНИЧНЫЙ, наўзьмежны.

ПОГРЕБАТЬ каго, хаваць, хаваньне, паховіны, пахоўны; хаўтурыць, хаўтуры, хаўтурны. „Хаўтуры“ ад слова „хаваць“, „скрываць“, „хутаць“. *Сягоньня абаралі, сягоньня і ахаўталі бульбу, знача абсыпалі, абкапалі (Вітабшчына). Куды ты захаторыла маю шапку, паяс? Хаўтурка, хатурка,* названьне зрубчыка які будуюць на могілках замест помніка. *Хаўтыр,* скупец, які ўсё хавае, хоўтае, скрывае. *Хутырка,* скрытка, схоўка, зямлянка, склеп. *Хатарга,* цемень, цямната. *Захаторылася,* захмарылася, зацянілася, зацямнілася. *Расхатурхацца,* развіднець, разсьвятлець, ачуняць, раскрыцца.

ПОГРЕБЕНІЕ ср. паховіны, пахаваньне; хаўтуры.

ПОГРЕБАЛЬНЫЙ, пахоўны, хаўтурны.

ПОГРЕБ м. склеп, поднік, поруб.

ПОГРЕМОК м. брашчотка.

ПОГРОХОТАТЬ, пагракаць.

ПОГРУЖАТЬ што у што, панураць, панураньне, панураны.

ПОГРУЖАТЬ *што, націскаць. націсь, націс-каньне.*

ПОГРЪШНОСТЬ, спамылка.

ПОДАТЕЛЬ *чаго, давец.*

ПОДАТЬ *ж. надатак, падаткі, падатковы.*

ПОДАВЛЯТЬ *што, каго; тлуміць, ціснуць. Тлуміць жаль ў душы; сьлёзы ў вачах. Тлумяць, ціснуць людзей.*

ПОДАВЛЯЮЩЕ, патлумляюча, атлумляюча.

ПОДАВНО *прысл. пагатоў. Вам добра, а мне пагатоў.*

ПОДОЙНИК *м. начыньне да даеньня; даёнка, дайніца.*

ПОДДАКИВАТЬ, патакаць.

ПОДАРИТЬ *што, каму; дараваць, падараваць, падарунак. Каго люблю, каго люблю таго пацалую; пуховую падушачку таму падарую.*

ПОДАЯНІЕ *ср. датак; дар, дарэньне. Усякі датак добры.*

ПОДБАВЛЯТЬ *што у што; дадаваць, наддаваць.*

ПОДБАВКА, наддача, наддатковы; падвышка.

ПОДБЕДРЕННЫЙ, паджаберны, паджабрыцы,

ПОДБЕРЕЖНЫЙ, наўзьбярэжны.

ПОДБИВАТЬ *каго на што; падушчаць, падбіваць.*

ПОДБИВКА, падкладка; хутроўка, хутраваць; подшаўка.

ПОДБОР *м. дабор, дабіраць, даборны.*

ПОДБРАСЫВАТЬ *што, падкідаць, падкіданьне.*

ПОДБѢЧЬ, падбегчы, падбежка.

ПОДВАЛ *м. зруб ўстаўлены ў зямлю; поруб. Па нашаму „падвал“, „падвала“, фундамант; падвалак пень, калода, найчасцей дубовая, якую падкладаюць пад вуглы вясковых будынкаў.*

ПОДВЕРГАТЬ *што ці каго чаму; паддаваць, наражаць. Паддаваць каго чым уплывам. Паддаць каго суду, адпавядальнасьці. Наразіць каго на клопаты, непрыемнасьці.*

ПОДВЕРНУТЬ *што, падвінуць.*

ПОДВЕРСТАТЬ *што, падшыхтаць, падшыхтаваць.*

ПОДВЗДОХИ, падуздошы, падмікіткі.

ПОДВИГАТЬ *што, пасуваць, пасуваньне; па-рухаць; пакранаць.*

ПОДВИЖНОЙ, рухавы, рухавасьць; пакратлівы.

ПОДВИЖНИК *м. патужнік, падзейнік, спачынца.*

ПОДВИГ *м. патуга, чын.*

ПОДВИЗАТЬСЯ, чыніць, дзеяць.

ПОДВИНЧИВАТЬ *шруб, падшрубываць.*

ПОДВЛАСТНЫЙ, падуўладны. падлеглы.

ПОДВОРАЧИВАТЬ *што, падвяртаць.*

ПОДВОРЬЕ, заездны дом; заезд, заездны.

ПОДВОХ *м. подступ.*

ПОДВѢДОМСТВЕННЫЙ, падведамны, падведнасьць.

ПОДВѢСКА *ж. вісулька, дзындзык, брындзік.*

ПОДГАДИТЬ, падгадзіць, здрэпіць.

ПОДГВОЗДИТЬ *боты, падцьвякаваць, падцьвечыць.*

ПОДГЛЯДЫВАТЬ, падглядаць.

ПОДГНОЙ, пагной.

ПОДГОВАРИВАТЬ *каго, падмаўляць.*

ПОДГОЛОВОК *м. узгалавак, узгалоўе,*

ПОДГОРОДНЫЙ, прыгорадны, прымескі.

ПОДГОРЮНИТЬСЯ, зьбедніцца.

ПОДГОТОВЛЯТЬ, спасобіць; прыгатовываць.
Спасобіць хлапца у гімназію.

ПОДГРАБЛИВАТЬ *сена*, падграбаць.

ПОДДАНСТВО, падданства, падданы.

ПОДДАВЛИВАТЬ *што*, падгнятаць, падціскаць.

ПОДДАКИВАТЬ, *каму*, патакаць, патачка.

ПОДДОЛБИТЬ *што*, падцюкаць.

ПОДДЕВКА *ж.* падопранка.

ПОДДЕРГИВАТЬ *што*, падтыргаць, потаргі.

ПОДДЕРЖИВАТЬ *што*, падтрымліваць, падтрымка.

ПОДДРЕВЕСНЫЙ, падрэўны.

ПОДДУВАЮ, атворына ў печы праз якую паветра дзьме ў печ; падзьмеўка, падзьмевень.

ПОДДЪТЬ *каго*, падхапіць кручком, нанізаць на што; падшпіліць, падцяць. *Падцінай рыбу пакуль скубе. Падцяў вострым словам.*

ПОДДЪЛЫВАТЬ *што*, падрабляць, падробка, падробны.

ПОДЕНКА *ж.* жам'ярыца, якой век доўжыцца ўсяго адзін дзень; мятульга.

ПОДЕРГИВАТЬ *што*, патаргаць, потарга.

ПОДЕРГИВАТЬСЯ, ПОДЕРНУТЬСЯ, пакрыцца чым лёгка каб аснаўное прасьвечывала; пакрыцца. *Серабро ад серкі пакрылася чэрню.*

ПОДЖАЛИВАТЬ, паджыгаць.

ПОДЖАРИСТЫЙ *ч* алабек, падхорцісты, падхартаны; шчаплы.

ПОДЖАРИВАТЬ *што*, падпражываць, падпражаны.

ПОДЖАТЬ ногі, падкорчыць, падціснуць.

ПОДЖИГАТЬ *што*, падпаляць, падпаляньне, падпал; падгнячаць, падгнет.

ПОДЖИГАТЕЛЬ, падпаляч—чка; падгнетнік—ніца.

ПОДЖИДАТЬ *што, каго*; нажыдаць, чакаць.

ПОДЖИДИТЬ *што*, падрэдзіць.

ПОДЖЕ(О)Г *м.* падпал, падгнет.

ПОДЗАТЫЛОК *м.* задняя часьць шыі, ад патыліцы да першай шыйнай хрыбеткі; **запатылак**.

ПОДЗЕМЕЛЬНЫЙ, падземны, падземье.

ПОДЗЕРКАЛИТЬ *шкло*, падлюстрыць.

ПОДЗОБОК *м.* ніжняя часьць валя; падволье, падвольны.

ПОДЗУЖИВАТЬ *каго*, падбухторваць.

ПОДКЛАДЫВАТЬ *што*, падкладаць, падклад.

ПОДКЛАДКА *пад вопратку*, подшаўка.

ПОДКЛИНИВАТЬ, надкліновываць.

ПОДКОВЫРОВАТЬ *што*, падкалупываць.

ПОДКОЖНЫЙ, падскурны.

ПОДКОЛАЧИВАТЬ *што*, падбіваць.

ПОДКОЛДОВАТЬ *што*, падчараваць.

ПОДКОЧЕЧНЫЙ, падкуртаны.

ПОДКРАШИВАТЬ *што*, падфарбовываць.

ПОДКРЫШНЫЙ, падстрэшны, падстрэшак.

ПОДКРЪНЛЯТЬ *што, чым*; падмацовываць.

ПОДКРЪПЛЕНИЕ *ср.* падмацунак; пасілак.

ПОДКУВЫРНУТЬ *што*, падкуліць, падкуляць.

ПОДКУПАТЬ *каго* падкупляць. падкупляцца, падкупляньне, подкуп, падкунны, падкупнік—ніца.

ПОДКУРГУЗИГЪ *каго*, падкуртаць, падкуртаны.

ПОДКУРЖЕВЪТЬ, пад'інець.

ПОДКУТЫВАТЬ *што чым*, падвіваць, авіваць.

ПОДЛАЖИВАТЬСЯ *да каго*, падлабунівацца.

ПОДЛАГАТЬ *што. пад што*; падкладаць, падклад.

ПОДЛЕЖАТЬ *чаму*, прыслухаць.

ПОДЛЕЖАТЕЛЬНЫЙ, падлеглы, прыслухаючы, залежны.

ПОДЛАСКАТЬСЯ *да каго, падлашчыца.*

ПОДЛЕ *прысл. водле, Водле гэтага, ты вінен.*

ПОДЛЕБЕЗИТЬСЯ *да каго, падлабуніца.*

ПОДЛЕТЫВАТЬ, *падлятаць, падлёт, падлётак.*

ПОДЛИННЫЙ, *запраўдны, праўдны; істы, істотны. Істае золата. Істы чорт. Істая, істотная праўда. Істы ліст, не перапісаны, ня копія.*

ПОДЛИННО *прысл. істотна. Істотна справа была так і так. Я істотна гэтага ня ведаю, Істотна, гэта не чалавек, а зьвер.*

ПОДЛИННИК *м. іставік. Іставік дакуманту. Іставікі лістоў, рысункаў. Іставы малюнак, ня копія, арыгінал.*

ПОДЛОГ *м. спофальш. Спофальш дакумантаў.*

ПОДЛОЖНЫЙ, *спафальшоўны, спафальшэрскі.*

ПОДЛОКОТНИК, *падлоктавік, падлокніца.*

ПОДЛОПАСТНЫЙ, *падпелюсны.*

ПОДЛУКАВИТЬ, *падхітраваць.*

ПОДЛУННЫЙ *аб сьвятле, падмесячны.*

ПОДЛУЩИВАТЬ *гарох, падлушчаць.*

ПОДЛЫЙ, *подлы, подласьць, падлец.*

ПОДЛЪ *прысл. водле, побач. Водл ставу грэбля.*

ПОДМАЗЫВАТЬСЯ *да каго, падлазіць, падлізацца.*

ПОДМАКЛАЧИВАТЬ, *падмахлёвываць.*

ПОДМАРАТЬ *што, падпэцкаць.*

ПОДМАСТЕРЬЕ, *памочнік майстра; падмайстар.*

ПОДМЕТНЫЙ, *падкідны.*

ПОДМЕТКИ *у ботах, падноскі.*

ПОДМИНАТЬ, *падкомкаць, падкомсьціць.*

ПОДМОСТКИ, *вышкі. Тэатральныя вышкі.*

ПОДМЫВАЕТ, *цягне, хочацца; карціць. Мне ўсё карціць сказаць яму праўду. Так і карціць ўмяшацца ў гэта.*

ПОДМЫШКА, ямка пад плячавой косьцю; пад-
пах.

ПОДМЫШЕЧНЫЙ, падпашны.

ПОДМЪЛИТЬ *крэдай*, падкрэйдаваць.

ПОДМЪСЬ, дамешка.

ПОДМЪЧАТЬ *што*, спасьцярагаць, спасьцера-
лаца, спасьцярога, спасьцярожлівы; заўва-
жаць, заўважыў, заўвага, заўважлівы.

ПОДНАВЪСЬ *ср.* павець, паветка, паветны.

ПОДНАСЪСТНЫЙ, падкурасадны.

ПОДНАУМИТЬ *каго*, паднацяміць.

ПОДНАЧАЛІЕ *ср.* падуўладнасьць.

ПОДНЕБЕСНЫЙ, паднебны, паднебье.

ПОДНЕБЬЕ, верх губной падзі; паднябенне.

ПОДНЕСЬ *прysl.* дасягонья, пасяньдзень.

ПОДНИМАТЬ, падымаць, падыманьне, па-
дойм.

ПОДНОЖІЕ, падножак.

ПОДНОВЛЕНІЕ *ср.* падноўка.

ПОДНОС *м.* тайстра, тайстэрка.

ПОДНОГОТНЫЙ, падпазнокны, падпазнокціца.

ПОДОБАЕТ *што, каму*; прыстоіць.

ПОДОБІЕ *ср.* падоба, падобны, падобнасьць;
падабец, падабізна, партрэт, зьнімак.

ПОДОБЛАЧНЫЙ, падаблочны.

ПОДОДВИГАТЬ *што*, падсуваць.

ПОДОДЪЯЛЬНИК *м.* апакровец, апокрыўка.

ПОДОВИННЫЙ, падасетны, падасетнік.

ПОДОВРАТЬ *што, каму*; падылгаць.

ПОДОЗРИТЕЛЬНЫЙ, запасочаны, запасоч-
насьць.

ПОДОЙНИК *м.* дайнца, даёнка.

ПОДОЙТИ *да каго, чаго*, падысьці, падход.

ПОДОКОННИК *м.* падваконец, падваконца.

ПОДОЛЕЩАТЬСЯ, падлѣсчывацца; пахлебавацца.

ПОДОМАШНЕМУ *присл.* падамоваму.

ПОДОНКИ, ападонкі, падонкі; толаг; грузлі.

ПОДОПЕЧЕК *м.* паднечак, падпечча.

ПОДОПЛЕКА *ж.* подшыўка пад кашуляй на плячах і грудзях; подшыўка, падкладка.

ПОДОПОЯСКА *ж.* падпязка, падпязны.

ПОДОРДѢТЬ, паджаўрэць.

ПОДОРѢЖАТЬ, папаражэць.

ПОДОСАДОВАТЬ, памарокаваць.

ПОДОСТЛАТЬ *што*, падаслаць.

ПОДОСТАЛЬ *присл.* ўдосыць, ўшчэнт, ўдакон.

ПОДОТВѢСНЫЙ, паземы.

ПОДОТВѢТНЫЙ, падатказы.

ПОДОШВА *ж.* спод абутку; падэшва, падашвіца, скура прыгатаваная на падэшву.

ПОДПАДАТЬ *пад што*, падпадаць, падлягаць.

ПОДПАКОСТИТЬ *каму*, падгадзіць.

ПОДПАЛЗЫВАТЬ *пад што*, падпаўзаць.

ПОДПАХИВАТЬ *ралью*, падорываць.

ПОДПАЯТЬ *што*, падлютаваць.

ПОДПИЛИВАТЬ *што*, падпіловываць.

ПОДПИЛОК *м.* напільпik, напілак.

ПОДПИСЫВАТЬ *што*, падпісываць, падпісывацца, подпіс, падпіска, падпісчык—чыца.

ПОДПИЧКАТЬ *што пад што*; падпехціць, пхаючы падпіхнуць.

ПОДТЛЕТЫВАТЬ *што пад што*; падплятаць.

ПОДПЛЯСЫВАТЬ, падтанцовываць.

ПОДПОЛЬНЫЙ, які знаходзіцца пад завалам, памостам, у порубе, склепе; **тайны, скрытны, падземны.**

ПОДПОЧВЕННЫЙ, падглебны, падглебье.

ПОДПРИГНУТЬ, падскокнуць, падскочыць.

ПОДПУГИВАТЬ *каго*, пастрашаць, напужаць.

ПОДПУЧИВАТЬ, падпушаць, ўздуваць,

ПОДПЫРНУТЬ *каго пад бок*, падтыкнуць.

ПОДПЯТИТЬ *калёсы*, пазадзіць.

ПОДРАВНИВАТЬ *што*, падраўнаць.

ПОДРАЖАТЬ *каму, чаму*; рабіць тое самае што і другі, старацца ўпадобніцца каму; патвараць, патвараньне, патворства, патворнік—ніца; патвор, вырадак; патворлівы; *патураць, патураньне. Не патурай благому прыкладу. Не патурай бага-таму. Лягчэй патвараць як самому прыдумаць.*

ПОДРАЗДЪЛЯТЬ *што*, дзяліць другім парадкам, у другой ступені; падпадзяляць, падпадзел.

ПОДРАЗУМЪВАТЬ *што*, паднагадываць, нагадуецца. *Што такі ён паднагадываў сваім словам. У казках гаворыцца аб зьвярох, а паднагадуюцца людзі.*

ПОДРАТЬСЯ з кім, пабіцца.

ПОДРЕБЕЗЖАТЬ *чыи*, падрызджэць.

ПОДРУБЛИВАТЬ *што*, падсякаць, падсека.

ПОДРУГА *ж.* прыяцелка; дружка; тайка, таечка (Смал.). „Тайка“, дваяка тлумачыцца: як асоба каторай давераецца ўсё тайнае і ад караня „таяць“. Паняцьце аб каханьні, любові, ласцы і дабраце, ў смаленскай Крывіі, знайшло сабе мэтафорычнае выражэньне ў словах: *талкі*, добры, ласкавы, сэрдэчны; напр. гавораць аб маладых: „Тут у іх пойдучь прытайкі ды прымілкі“; згодна з гэтай мэтафорай песьлівае найме прыяцелкі: *тайка, таечка. Цёплая ты мая таечка-сугрэвачка, сугрэй ты сэрцэйка май, зьвясялі душу маю.*

ПОДРУЧНИК—НИЦА, памочнік—ніца.

ПОДРЪЗЫВАТЬ *што*, падрэзаць, падрэз.

ПОДРЯГИВАТЬ, падрыгаць, падрыгі.

ПОДРЯД *м.* прысл. ўрад, ўпорадзь, падряд.

ПОДРЯЖАТЬ *каго, гадзіць, згоджаны. Згадзіў фурманкі. Згадзіць парабка на год, найміта на месяц.*

ПОДРЯД, умова на дастаўку, на тэрміновую работу; **узнойм, узноймны, узнаймацца, узнойміт.** *Узноймамі людзі і багацеюць і галеюць. Узяў узнойм на пабудаву маста, на звозку бярвеньня. Здаецца на узнойм папраўка дарогі.*

ПОДСАЧИВАНІЕ *дрэў на пню; падраска, падрасіна, падрасіць.*

ПОДСВѢЧНИК *м, ліхтар; сьвечнік.*

ПОДСКАЗАТЬ *каму, што; падказаць, падказчык.*

ПОДСКАКИВАТЬ, *падскакаць, падскок.*

ПОДСОЛАЖИВАТЬ *што, падсаладжаць.*

ПОДСЛУШИВАТЬ *каго, падслухаць.*

ПОДСЛѢЖИВАТЬ *зьвера, падсачаць, падсочаны.*

ПОДСМАТРИВАТЬ *каго, падглядаць.*

ПОДСМѢИВАТЬСЯ *з каго або з чаго; падсьмяхацца.*

ПОДСОБЛЯТЬ *каму, памагаць, памаганьне.*

ПОДСОВЫВАТЬ *што пад што; падсуваць.*

ПОДСОЛНЕЧНИК *расьц, падсонечнік.*

ПОДСПОРЬЕ, *падмога, спамога.*

ПОДСПУДНЫЙ, які знаходзіцца пад оберцю схаваны (пад абярнутаю судзіною); **спахоўны.**

ПОДСТАТЬ *прысл. ўсамраз, ўдалад. Гэта шапка ўсамраз яму. Ўсамраз ты зьявіўся. Не удалад азваўся.*

ПОДСТЕКОВЫЙ, *падшклоўны, абашклоўны.*

ПОДСТЕРЕЧЬ *каго, падпілноваць.*

ПОДСТОРОЖИТЬ *каго, падвартаваць.*

ПОДСТРЕКАТЬ *каго на што; падбухторываць, пад'юджаць, падбіваць, падсковываць.*

ПОДСУДИМЫИ, падсудны, падсуднасьць.

ПОДСУЧИВАТЬ шарсьціну ў драгву; падсу-
каць.

ПОДСУШИВАТЬ што, падсушаць.

ПОДТАЛКИВАТЬ што, каго; падпіхаць.

ПОДТАСКИВАТЬ каго, што; падцягаць.

ПОДТАЧИВАТЬ сякеру, падвастраць; падно-
рываць. Вада паднорыла сьцяну.

ПОДТВЕРЖДАТЬ што, пацьвярджаць, паць-
верджаньне.

ПОДТРУНИВАТЬ, падкпіваць.

ПОДТЯГИВАТЬ, падцягаць; падзягаць, дзяг-
нуць. Дзягай, выкрык плытнікаў пры падцяганьні
плытоў да бегу.

ПОДТЯЖКИ, трочкі.

ПОДСЪКА ж. выцябкі, лядо.

ПОДУСАДЕБНЫЯ землі, падыдворныя, пад-
сялібныя.

ПОДУЧИВАТЬ каго, падвучаць, падвучаны.

ПОДХАЛИМ м. падхалуса, падхалюза.

ПОДХЛЕСТЫВАТЬ каня, падсьцёбываць.

ПОДХЛОПЫВАТЬ бічом, пахлястаць.

ПОДХОД м. подступ.

ПОДЦВЪЧИВАТЬ, падбарвіць, пабарвоўка.

ПОДЦЪПЛИВАТЬ што, падчапляць.

ПОДЧЕЛЮСТНЫЙ, падськкіўны.

ПОДЧЕРКИВАТЬ што, падкрэсьляць.

ПОДЧИВАТЬ каго, частаваць, трактаваць.

ПОДЧИНЯТЬ каму каго; даваць пад абладу.

ПОДЧИНЕНІЕ ср. падуўладнасьць, падуўлад-
ны—ная.

ПОДЧИСЛЯТЬ што, падлічаць.

ПОДШАЛИВАТЬ, падураваць.

ПОДШАТЫВАТЬ што, падхібаць, падхістаць.

ПОДШВЫРИВАТЬ што, падкідаць, падшпур-
гаць.

ПОДШЕВЕЛИВАТЬ *што, падкратываць.*

ПОДШИБАТЬ, *падбіваць.*

ПОДШПОРИВАТЬ *каня, падбадаць („бадыгі“—шпоры).*

ПОДШТАННИКИ, *гаштакі, гасьці.*

ПОДШУЧИВАТЬ *з каго, паджартовываць, падсьмяваць.*

ПОДЩЕБЕНИВАТЬ *дарогу, паджвіровываць.*

ПОДЩУРИВАТЬ *вочы, падплюскаць.*

ПОД'ЕЖИЛО *жывот, падцягнула.*

ПОД'ЕРЗНУТЬ *пад каго, падлызнуць.*

ПОД'ИЗБНЫЙ, *падхатны.*

ПОД'ЪЗД *м. зьнешнія дзьверы у доме, да якіх пад'язджаюць для ўхода ў дом; пад'езд.*

ПОД'ЕМ *м. уздойм, уздоймны, уздоймам.*

ПОД'ЕМНЫЙ *мост, узводны.*

ПОД'ЮРКНУТЬ *пад што, паднырнуць.*

ПОД'ЯЧІЙ, *судовы пісар, памочнік пісара; пад-пісак.*

ПОДЫЗБИЦА, *прызба, завальня.*

ПОДЫСКИВАТЬ *што, падшукаць, падшуканьне.*

ПОДЫШАТЬ *наветрам, падыхаць.*

ПОДЪЛЫВАТЬ *што, парабляць.*

ПОДЮЖЪТЬ, *акрэпнуць, ачуняць.*

ПОЕДИНО *прысл. паводна.*

ПОЕДИНОК *м. бой сам на сам; паядынак, двубой.*

ПОЕЛИКУ *прысл. пасколькі, якмага.*

ПОЕМНЫЯ *сенажаці, наплавы, паплаўныя, заліўныя.*

ПОЖАЖДАТЬ *чаго, пажадаць, пажадлівасць.*

ПОЖАЛИТЬ *каго, пажыгаць.*

ПОЖАЛОВАНИЕ *каму чаго, наданьне, надаўчы ліст, надаваць, надавец.*

ПОЖАЛОВАТЬСЯ *каму, пажаліцца.*

ПОЖАЛУЙ *прысл. бадай. Бадай,—гэта і лепш.*

ПОЖАРИВАТЬ *што, папражываць, папякаць.*

ПОЖАРНЫЙ, агнягасны, спагасны.

ПОЖАРНИК, чалавек які гасіць пажары; спагасьбіт, спагасьнік, спагасьбніцкі, спагасны.

ПОЖАТЬ *руку, паціснуць.*

ПОЖЕЛАТЬ *чаго, пажадаць, пажаданьне.*

ПОЖЕЛТИТЬ *што, пажаўціць, пажоўкнуць.*

ПОЖЕМАНИТЬСЯ. *накарэжыцца.*

ПОЖЕРТВОВАТЬ *што, ахвяраваць.*

ПОЖЕСТЬ, скалянец, ажоснуць, заскаржэць.

ПОЖЕЧЬ *што, папаліць, спаліць.*

ПОЖИТКИ, рухмацьцё, дабыткі, худоба.

ПОЖИЗНЕННЫЙ, дажывотны, дажывоцьце.

ПОЖИЛОЙ чалавек, сталы, летны, падстары.

ПОЖИДИТЬ *расчыньнік, разрэдзіць, развязаць.*

ПОЖИНКИ, дажынкi.

ПОЖИРАТЕЛЬ, пажорца, пажорнік.

ПОЖИРЬТЬ *на цэле, пасыцець, папаўнець.*

ПОЗА *ж. фр. пастава. Пригожая пастава.*

ПОЗАБРОСАТЬ, пазакідаць.

ПОЗАБЫВАТЬ *каго, забываць.*

ПОЗАВИДОВАТЬ *каму, пазаздросьціць.*

ПОЗАВИНЧИВАТЬ *шрубы, пазашрубоўваць.*

ПОЗАВТРАКАТЬ, пасьнедаць, пасьнедак.

ПОЗАВЧЕРА *прысл. пазаўчора.*

ПОЗАГЛАЗНО *прысл. пазавочна.*

ПОЗАДВИГАТЬ *што, пазасуваць.*

ПОЗАДИ *чаго, апазадзь, ззаду. Ня бачыш, што апаздзь цябе дзеецца? Напярод не высувайся, ззаду не аставайся.*

ПОЗАИМСТВОВАТЬ *што, адкуль; запазычыць.*

ПОЗАКЛЕИТЬ *што, абклеіць.*

ПОЗАКЛИНИВАТЬ *што, аклінаваць.*

ПОЗАКРАСИТЬ *што, замаляваць.*

ПОЗАРИТЬСЯ *на што, пагаліцца, паквапіцца. Пагалішся на чужое, сваё ўпусьціш. На двух зайцаў паквапішся, ніводнага ня зловіш.*

ПОЗВОЛЕНИЕ *ср. пазваленьнэ, пазваляць.*

ПОЗВОНОК *м. адна хрыбетная костачка; хрыбетка; хрыбетная косць зложаная з 24 хрыбетак (у чалав.)—хрыбетніца. Па крыўску „пазванок“ гэта драўляны званок (бразгушка), які прывешываюць каровам.*

ПОЗВОНЧАТЫЯ *стварэньні, хрыбчакі, хрыбчатыя.*

ПОЗВОЛИТЕЛЬНО, *пазвольна.*

ПОЗДНО, *позна, позны, позьніць, пазьнець, позьнік.*

ПОЗДОРОВКАТЬСЯ *з кім, павітацца.*

ПОЗДРАВИТЬ *каго, павітаць.*

ПОЗДРАВЛЕНИЕ *сьвят, павітаньне, павітачка.*

ПОЗЕМ *м. ральля.*

ПОЗОР *м. ганьба, ганьбіць, ганебны.*

ПОЗОРИЩЕ *ср. відовішча.*

ПОЗИЦИЯ *ж. лацін. пастава, стан, мяісцовасьць.*

ПОЗИТИВНЫЙ *лац. дадатны.*

ПОЗЛАЩАТЬ *што, пазлачаць. Стаўбы новыя, тачоныя, тачоныя пазлачоныя.*

ПОЗЛИТЬ *каго, пазлаваць.*

ПОЗНАНЬЕ *ср. пазнаньне.*

ПОЗНАВАТЕЛЬ *м. пазнавец, пазнатчык.*

ПОЗНОБИТЬ, *пазябіць.*

ПОЗУДИТЬ *каго, пасьверціць.*

ПОЗУМЕНТ *фр. залацістая тасемка, стужка; галун.*

ПОЗЫВ *да ежы, пабудка, похаць, хоць.*

ПОИГРЕЦКИ *гуляць у карты, на мастацку; па гулецку.*

ПОИЗБАВИТЬ *каго, пазбавіць.*

ПОИЗБОРОЗИТЬ *ральлю, пабарозіць.*

ПОИЗБЫЛО *вады, пазбыло.*

ПОИЗВЛЕЧЬ *карысьць, паўзяць.*

ПОИЗВѢДАТЬ *брод, вызьведаць.*

ПОИЗДЕРЖАТЬ *грошы, павыдаць.*

ПОИЗДЫРЯВѢТЬ, *падзіравіцца.*

ПОИЗДѢЛЬНАЯ *плата, пазробная.*

ПОИЗМОЛОТЬ *зярно, памалоць.*

ПОИЗНОВУ *прысл. спаноўна.*

ПОЕМНЫЕ *сенажаці, паплавы.*

ПОЕМИСТАЯ *рака, паплаўная.*

ПОЙМАТЬ *каго, злавіць, злавіцца, злоўлены.*

ПОИМЩИК *м. лавец, лавіць, улоў.*

ПОИМЕНОВАТЬ *каго, памянаваць.*

ПОИМЕННЫЙ *сьпіс, пайменны.*

ПОИСКИВАТЬ *чаго, пашуківаць; спаганяць.*

ПОКА *прысл. пакуль, дакуль. Пакуль сонца ўзойдзе—раса вочы высьць. Куй зялеза пакуль гарача. Дакуль цярлю—гарцуй нябожа.*

ПОКАЗАТЕЛЬ, *даказчык, сьветка: паказнік.*

ПОКАЗЫВАТЬСЯ, *паказывацца, казацца, кажацца, яўляецца.*

А ці дома, дома сам пан гаспадар?

А хоць і дома ды не кажацца, прыбіраецца.

ПОКАЯНИЕ *ср. каяньне, каяцца, пакайны, пакайнік—ніца. Чым малады пахваліцца, тым стары пакаіцца. Мазур раз на вяку праўду скажа ды і то пакаіцца.*

ПОКАЛЯКАТЬ *з кім, пагукаць.*

ПОКАМѢСТ, *пакуль, пакуль што.*

ПОКАТЫЙ *бераг, пахоны, палогі, суслоны.*

ПОКАЧИВАТЬ *што*, калыхаць; гойдаць, пагойдуе.

ПОКАЧНУТЬ *стоўб*, пакіўнуць, пахібнуць.

ПОКЛАЖА *ж.* цягар; паклада, пакладны; покладзень.

ПАК, *м.* скрыня, скрынка.

ПОКЛЕП каверза, напасьць.

ПОКЛОНЕНІЕ *каму*, паклон, суклон; чэсьць, чціць.

ПОКЛОННИК—НИЦА, чэсьнік—ніца; адаратар—рка.

ПОКЛОЧИТЬ *воўну*, пакузлаць.

ПОКЛЯПЫЙ, пахілы, паклякны.

ПОКЛЯУЗНИЧАТЬ, накаверзаваць.

ПОКОБЕНИВАТЬСЯ, пакарэжыцца, пачачэніцца.

ПОКОВАРНИЧАТЬ, пакаведаваць, накаверзаваць.

ПОКОЙ, стан нячыннасьці, адначынак, спакой; ціш; спакой, спакойлівасьць; спакойства, спакойнасьць, спакойны, спакойць; коесьць, койліва, коіць, коіцца, сукоіцца, укаіць. *Спакой душы і цела. Ні днём, ні ноччу супакою няма. Згодай і спакойнасьцю народы растуць, а сваркамі ды закалотамі руйнуюцца. Ледзь сукоіла дзіцятка. Радасьць раны гоіць і сэрца коіць.*

ПОКОИТЬСЯ, спачываць, апачываць.

ПОКОЙНИК *м.* нябошчык, навец. Наўцом называюць сьвежа памершага нябошчыка, а такжа нябошчыка які ходзіць па сьмерці ў сваім целе і высысае ў жывых кроў (рас. *вурдалак*, польск. *upiór*). Навец процістаўляецца мярсьню,—даўно памершаму, які разсыпаўся і нямае ўжо цела, а паказуецца толькі як дух „сьцень“ (мярсьцень, мярсьціцца, прымярсьціцца). У даным здарэньні слова „навец“, гэта эпітэт, як і слова „сьвежаніна“, „свежаваць“, якое ўжываецца гаворачы аб статку забітым на мяса. Наш селянін ня скажа: „зарэзаў“, „забіў“ кабана, вала,—гэта лічыцца грубо, а таму кажа:

„асьвяжыў вала, барана, кабана“. У мысль фэтага непрыстойна казаць:—„мярцьвец“, „труп“ на памершага чалавека, а кажуць: „нябошчык“, „навец“. „Наўскі“,—яму прыналежаць; прыкладам: „Наўскі Вялікдзень“, веснавыя памінкі. У штодзённай мове можна сустрэць падобныя сказы: *Наўца праводзілі на могількі. Наўца, нябошчыка памылі, ўхаўтурылі.*

ПОКОИНИЦКАЯ, будынак дзе ставяць нябошчыкаў; нябошчыцкая.

ПОКОЛОТИТЬ каго, выбіць, абабіць.

ПОКОЛЕБАТЬ што, скалынуць, скіўнуць, схібнуць, спахібнуць.

ПОКОЛИКУ прысл. пасколькі.

ПОКОЛЬ, ПОКОЛЬ прысл. пакуль, дакуль. *Дакуль дажджы ідуць, нельга касіць.*

ПОКОЛЕНІЕ ср. аг. слав. пакаленьне.

ПОКОМНАТНО прысл. папакойна.

ПОКОРОБИТЬ што, пакарабаціць, пакарэжыць.

ПОКОРОТАТЬ час, пакароціць; сьцерці.

ПОКОРЫСТОВАТЬСЯ чым, пакарыстаць.

ПОКОРЯТЬ каго, паконываць, паканаць, пакананьне, пакананы; паняволіваць, паняволеньне, панявольны. Слова „пакараць“ у нашай мове ўжываецца ў значэньні расійскага „укроцать“, „караць“ таксама як наша слова „пакора“, тлумачыцца на расійскае „кротость“; „пакорны“,— „кроткій“, „смиранный“.

ПОКОСНИТЬ, пачакаць, пабавіць, памадзець.

ПОКОЧЕВРЯЖИТЬСЯ, пакарэжыцца.

ПОКРАЖА, крадзьба, крадзежа.

ПОКРАЙ прысл. наўскрай. *Наўскрай поля бяроза.*

ПОКРАХМАЛИТЬ бялізну, паскарліць.

ПОКРИКИВАТЬ, пакрыкаць, пагойкаваць.

*Ой выйдзем мы ды паслухаем,
А ці ня едуць, ды ці ня гойкаюць (Вітаб.).*

ПОКРОВИТЕЛЬ, апякун, заступнік, пратэктар.
ПОКРОВИТЕЛЬСТВОВАТЬ, апякавацца, пратэгаваць.

ПОКРОЙ, форма, выгляд як скроена вопратка; крой. *Якім кроем. Ня тым кроем.*

ПОКРУПНІТЬ, пабуйнець.

ПОКРУЧАТЬСЯ, апранацца, прыбірацца.

ПОКРУЧИНІТЬСЯ, пахаморыцца.

ПОКРОВЕНІЕ ср. пакрыццё, апакова.

ПОКРЫВАЛО ср. пакровец.

ПОКРЫТКА ж. дзеўка, якая дзякуючы упадку свайму прымушана пакрыць галаву чапцом; **пакрутка**, пакрутная, **пакруцілася**, пусцілася ў распусту.

ПОКРОВЕННЫЙ, пакрыўны.

ПОКРЫВАТЕЛЬ, спакрываць чка, спакрываць.

ПОКРЪПИТЬ што, памацаваць, падмацаваць.

ПОКРЯКИВАТЬ, пакрэктаваць, крэкнуць.

ПОКУДА прысл. дакуль. *Дакуль гэта ты цярпець будзеш. Дакуль дакаціў качулку?*

ПОКУПАТЬ што, купляць, куплены, купля, купны, куплянне, пакупец пніца, куплі.

ПОКУПОРИТЬ бутэлькі, пакаркаваць, пазатыкаць.

ПОКУШАТЬ, наесьці, пад'есьці, наесцца.

ПОКУШАТЬСЯ зрабіць што, памыкацца.

ПОЛА ж. ніжняя часць разшпільной вопраткі; **крысо**; **пала** (палавіна); **палаток**, **пала**, **падол**.

ПОЛАГАТЬ што, думаць, дагадывацца, прыймаць за пэўнае; мяркаваць, лічыць. *Чалавек мяркуе, а Бог выракуе. Даўней лічлі, што сонца каля зямлі кружыцца.*

ПОЛАГАТЬСЯ на каго, здавацца. *Нельга на чужую волю здавацца. Можаш на яго саўсім здацца.*

ПОЛАГАЕТСЯ чаго сколько, прыпадае. *Гэтага хлеба прыпадае па гэтулькі ў дзень. Мне прыпадае атрымаць загульных грошы 3 рублі заробтку.*

ПОЛБА *ж.* каласавая расьціна *Triticum spelta*; оркіш; пансак.

ПОЛДЕНЬ палавіна дня; поўдзень; палудзень, палуднёвы; палуднік, абед; палудніца, палудзенька, царкоўная адправа, „обѣдня“; прыцінь, стаяньне сонца ў самым зеніце.

ПОЛДНИЧАТЬ, спачываць ў сам палудзень; палуднаваць; уднеўкі, уднаваць. *Наймiты папалудналі і пайшлі на уднеўкі, зн. на спачынак.*

ПОЛЕВОДСТВО, ратарства.

ПОЛЕВОЙ, польны.

ПОЛЕЗНЫИ, пажытэчны, карысны.

ПОЛЕЛЕЯТЬ *каго*, пакукобіць, папесьціць.

ПОЛЕМИКА *ж. грэцк.* пераспрэчкі, пераспрэчны, пераспрэчнік.

ПОЛЁТЫВАТЬ, палятаць, палёт, палятуха.

ПОЛЕЧЬ, палегчы, палглы.

ПОЛЗАТЬ, поўзаць, поўзаньне, поўзкі, паўзун, паўзмя, паўзаліз.

ПОЛЗКОМ, паўзмя; наўгомыжкі (Полацак).

ПОЛИВНЫЯ луга, паплавы.

ПОЛИГАМІЯ *грэцк.* многажонства.

ПОЛИГАРХІЯ *грэцк.* многапанства.

ПОЛИГОН *м. грэцк.* многабочнік.

ПОЛИКРАТІЯ *грэцк.* многаўладства.

ПОЛИМЕНТ *франц.* гіпс паложаны на дрэва пад пазалоту; гіпс, гіпсаваны.

ПОЛИМОРФНЫЯ *целы, грэцк. хiм.* многастайныя.

ПОЛИП *м.* мякчак; паліп, склізень.

ПОЛИРОВАТЬ *што, фр.* сьлігаваць, сьлігкі, сьлігтаваць, сьлігтоўны; сьлігтар, майстар, які сьлігтуе шкло ў гутах; сьлігтарня, установа, дзе сьлігтуюць шкло, а такжа названьне машыны.

ПЛИТЕИСМ *грэцк.* многабожства.

ПОЛИТИКА *грэцк.* навука дзяржаўнага кіравецтва; палітыка.

ПОЛИТИПАЖ *франц.* різьба рисункаў па дрэву; *дрэварытніцтва, дрэварытнік.*

ПОЛИТУРА *франц.* сьліга.

ПОЛИХРОМІЯ *грэцк.* размалёўка рэзаных і іншых мастацкіх вырабаў; *малятура.*

ПОЛИЦІЯ *франц.* дагляд над публічным парадкам; *паліція.*

ПОЛИЧНОЕ, што пацьвярджае праступак; *пазнакі, апознаткі.* *Злавілі злодзея з пазнакамі у руках. Апознаткі знайшоў у клеці: злодзей згубіў сваю шапку.*

ПОЛИКА, *пазнатка.*

ПОЛИШИНЕЛЬ *італьян. блазан.*

ПОЛК *м.* адзінка лічбы войска; *пяхотны* полк складаецца з 3—4, а часам і больш батальёнаў, у кожным па 1000 чалавек; *конны*—з 4—6 эскадронаў адпавядаючых ротам (100—250 чал.); *полк, палковы, палкі, палкоўнік.* Старае нашае вайсковае дзяленьне вялося на *сотні і тысячы*, згэтуль найме зьверхунікаў *сотнік, тысяцкі*; кожны афіцэр называўся *сотнікам*, а палкоўнік—*тысяцкім*, генералы—*ваяводамі.*

ПОЛНЫЙ, поўны, поўніць, поўніцца.

ПОЛНО *присл.* годзі, будзе. *Годзі вам сварыцца! Годзі ўжо гэтага гультайства. Будзе ўжо піць. Будзе ўжо жыць—пара паміраць.*

ПОЛНОЛУНІЕ, поўня.

ПОЛНОТА, поўнасьць.

ПОЛНОВЪСНЫЙ, поўнаважкі.

ПОЛНОВЛАСТНЫЙ, поўнаўладны.

ПОЛНОМОЧНЫЙ, поўнамоцны.

ПОЛОВИЦА, дашка у памосьце; *памосьціна.*

ПОЛОВИК *м.* радно да засьціланьня памосту; *кілімчык, мата.*

ПОЛОВА *ж.* мякіна, палаўня, пялюха.

ПОЛОВОЙ *м.* паслужнік.

ПОЛОЖЕНІЕ чаго, паклад, палажэньне.

ПОЛОЗ *м.* кривеліна падстаўляная пад санкі; **полаз**, **палазы**, **палазок**, **палозьзі**; **касьпель**, **каспылі**; **касапеліна**, **касапля**, крывое дрэва прыдатнае на каспылі да санака.

ПОЛНОЧЬ, поўнач; кураклік.

ПОЛОСА *ж.* доўгая плоская і стасоўна вузкая часьць чаго колечы; **плашка**, **пластка**; **пяляса**; **штаба**, **штабка**; **пруга**, **пругаваты**.

ПОЛОСА *зямлі*, **шнур**.

ПОЛОСАТИТЬ, **пялёсаваць**, **пялясаты**.

ПОЛОСОВАТЬ, **пялёсіць**, **пялёсаваць**, **пялёсы**.

ПОЛОСТЬ, **западзь**, **шчалуга** у чым; **падзь**, **падзісты**, **падзіна**; **шупло**, **шуплавіна**.

ПОЛОТЕР *м.* хто выцірае памост; **шліхтар**.

ПОЛОТНО *ср.* **палатно**, **палатняны**, **палотнішча**; **палаценца**, **палаценка**.

ПОЛОТЕНЦЕ, **палотнішча** да выціраньняся; **ручнік**, **ручнікі**; **ручніца**, **ручнічок** да рук.

ПОЛСТЕВ ЁЙ, **поўсьцявы**, зроблены з поўсьці.

ПОЛТИНА *ж.* 50 капеек; **капавік**.

ПОЛУДИТЬ **самавар**, **пабяліць**; **пацынаваць**, **пацына**.

ПОЛУКРУГ *м.* **паўкруг**.

ПОЛУСВѢТ, **суцьмень**, **сутон**.

ПОЛУЧАТЬ *што ад каго*; **атрымліваць**, **атрыманьне**.

ПОЛУЧКА, **атрымка**, **пасылка**.

ПОЛУЧАЙ, **атрымай**, **вазьмі**, **прыймі**.

ПОЛУЧШЕ *чаго*, **палепш**.

ПОЛУШАРІЕ *ср.* **паўклубьбе**.

ПОЛУШКА *ж.* **дробная манэта**; **шэляг**.

ПОЛ *м.* **насьцілка** на под з дошчак; **памост**; **выкладаны** з малых кавалкаў дрэва **узорами**—**цісок**, **цісовы памост**; **біты** з гліны—**под**.

ПОЛ *м.* **прыналежнасьць** да мужскога ці жаночага роду; **плоць**, **постаць**. *Мужской, жаночай*

плоці, *цела*; (гаворыцца „плоць“ толькі аб стыдных часьцях *цела*).

ПОЛОВОЕ *пытаньне*, *плоцьскае*, *плоцьнае*, *плоцьлівае*.

ПОЛЫЙ *пусты*, *парожні*, *шуплы*.

ПОЛОУМІЕ *ср.* прыдуркаватасьць, *неспаўна розуму*; *недарэка*; *некумны*, *некумнасьць*, *некмеўны*, *некмень*.

ПОЛЫНЬ, *трава* *Artemisia absinthium*; *палын*.

ПОЛЬЗА *ж.* *карысьць*, *карысны*, *карыстаць*, *карыстаньне*, *карысьнік*.

ПОЛЬСТИТЬ *каму*, *пахлебіць*.

ПОЛЮБИТЬ *каго*, *пакахаць*.

ПОЛЮБИТЬСЯ, *падабаецца*.

ПОЛЮБОВАТЬСЯ, *пацешыцца*, *парадавацца*.

ПОЛЮБОВНАЯ, *палюбчая*, *палюбная*.

ПОЛЮБОВНИК—НИЦА, *каханец—нка*.

ПОЛЮБЕЗНИЧАТЬ *з кім*, *пазалецацца*, *паветліцца*.

ПОЛЮБОПЫТСТВОВАТЬ, *пацікавіцца*.

ПОЛЮС *м. грэцк.* кожная з канечных пунктаў *восі*, на *якой* *аварачываецца клуб*; **скрань**, **аскрай**. *Зямельныя скрані—паўночны і палуднёвы*.

ПОЛЯРНЫЙ, *паўночны*, *а сыцісьлей*; **аскрайны**. *Аскрайныя адны адным сілы*. *Аскрайная зорка*, *бліжэйшая да паўночнага скраня*.

ПОЛЯК *м.* *паляк*, *польскі*, *польшчына*; *лях*, *ляскі*, *ляшка*. *Першае найме ад „поле“, другое—ад „ляха“*.

ПОМАВАТЬ *црк.* *надаваць знак*; *паманіць*, *паманка*, *вабленьне*, *прыкліканьне*.

ПОМАДА *ж. фр.* *мазь да валасоў*; **памаста** *памастка*.

ПОМАЗЫВАТЬ *што*, *каго*; *памазываць*, *памазаньне*, *памазка*, *памаз*, *памазок*; *помазь*, *мазіва да калёс*.

ПОМАЗАННИК, памазанец—нка.

ПОМАКИВАТЬ *што у што*; памакаць, памакач; памаканец; памак намокшая калода; памакалка, тук у які макаюць бліны.

ПОМАКЛЕРИТЬ, памахляваць.

ПОМАЛЧИВАТЬ, памаўкаць, памоўклі, памоўчка.

ПОМАРГИВАТЬ, паміргаць, поміргі.

ПОМАРАТЬ *што*, папэцкаць, пабрудзіць, паляксаць.

ПОМАРКА *ж. на паперы*, клякса.

ПОМАТОРЪТЬ, пасталець.

ПОМЯТЬ *што*, пакомкаць.

ПОМЕДЛИТЬ, пагадзіць, пабарыць, спаволіць.

ПОМЕРЕКАТЬ, падумаць; памазгаваць.

ПОМЕРЕЩИТЬСЯ, патрызьніцца, здацца.

ПОМЕРЦАТЬ *црк.* памяркаць, меркнуць. *Сонца памеркла за хмарай. Памерк яго розум.*

ПОМЕТ, усякія адпадкі; адкідзьдзя, усё што пакінута, закінута.

ПОМЕЧТАТЬ, пакрозіць, памрэяць, паканодуміць, памжаволіць. Апошняе слова запісана мной у аколіцах Полацка. *Ляжыць ды пустое мжаволіць. Памжа, паўдрэмка, паўсон, паўява, а такжа называюць памжой што ў паўсьне, ці перад засыпаньнем прыдаецца ў вачу. Толькі самжыў павекі ажно памжа нейкая стала ў вачу. Перад засыпаньнем, заўсёды ў вачу памжа ўзносіцца: як дождж бліскучы, кружкамі сыплецца, плыве. І ня здумаеш і не спамжыш таго, што ён табе нараскажа. Прымжыцца (або прымсьціцца) другі раз такое што век не забудзеш. Дзяцё часта прымхі свае за праўду прыймае.*

ПОМИГИВАТЬ, памігаць, помігі.

ПОМИЛОВАТЬ *каго*, дараваць каму віну, не караць; злітавацца, зьлітаваньне.

ПОМИЛОВАТЕЛЬ, літасьцівец, літасьнік.

ПОМИМО *присл. паміма, акром, апрыч.*

ПОМИНОВЕНІЕ *ср. памінкі, памінаньне, памін.*

ПОМИНУТНО *присл. штомінутна,*

ПОМИРИТЬ *каго з кім; пагадзіць, пагадзіцца, пазгодна. Сабаку з катом не пагодзіш. Нячым судзіцца, лепш гадзіцца.*

ПОМИРОВАТЬ *каго, памазаць мірам; пакрыж-маваць.*

ПОМІРСКИ *присл. пасьвецку.*

ПОМІРУ *ісьці, пасьвету, жабруючы.*

ПОМНИТЬ, *падумаць.*

ПОМОИ, *памыі, памыйкі, памыйніца.*

ПОМОЛВКА *ж. памоўка. На воўка памоўка, а пастухі барана зьелі. На чорта памоўка, а папы чадзяць. Аб змове дзяўчыны; заручыны, дзеваснобьбя.*

ПОМОЛОГІЯ *лацінск. агродніцтва.*

ПОМОРОСИЛ *дождж, пакрапаў.*

ПОМОРЬЕ *ср. паморья, паўзморья.*

ПОМОХА, *імгла, туман, горкая раса і пара шкод-ная збожжу; памарока.*

ПОМОЧИ *мн. ртвяні, матузы да падтрыманьня чаго; матузы. Штонікі на матузкох.*

ПОМОЩ *м. помач, памагаць, памога. Цяжка жыць на старасьць дзеду з бабай без памогі (Сержпут. 96).*

ПОМОШЬЕ, *імхавое балота; мшара.*

ПОМОЩЕСТВОВАТЬ *каму, памагаць.*

ПОМПОН *м. фр. кутас.*

ПОМРАЧАТЬ *што, хмарыць, хмарны, хма-рыцца; хаморыць, хомарна, хомар; паміркаць, памерклы, памарока, памарочная пагода, по-марак, памарочыць.*

ПОМСТИТЬ *каму, адамсьціць, помста, пам-сьціць.*

ПОМУРАВЛЕНІЕ *гліны, апаліва, паліва.*

ПОМУРЛЫКАТЬ, пакурняўкаць, памурчэць.

ПОМУСАТИТЬ *нож*, палязіць.

ПОМУСОЛИТЬ *пальцы*, пасьлініць.

ПОМУТИТЬ *цечу*, скаламуціць, скаламуціцца.

ПОМУЧНІТЬ, памучавець, памучав'лы.

ПОМХА *ж.* перашкода, перапона.

ПОМЦЫ *мн.* сеці да лоўлі ітушак; цянёты.

ПОМЧАТЬ *што*, патурыць. *Віхар патурыў пыл стаўбом. Каршак патурыў курчонка.*

ПОМЧАТЬСЯ, пагнаць. *Куды ён пагнаўся.*

ПОМЫКАТЬ *каго*, папіхаць, папіханьне, папіхач. *Пан намі як жывёлай папіхае. Папіхач карчомны.*

ПОМЫЧАТЬ, памычэць.

ПОМЫШЛЯТЬ *аб чым*. падумываць, памысляць.

ПОМЫШЛЕНИЕ *ср.* подум, подумка; помысл; памысны, згодны з мыслямі з жаданнямі; памысльісты чалавек, шпаркага розуму, амяркаці.

ПОМЪРЪ *присл.* ўмеру.

ПОМЪСЬ *ж.* ПОМЪСОК *м.* плодная злучка жывёлаў; мяшанец.

ПОМЪХА *ж.* перашкода, абুза; заміна.

ПОМЪШАТЕЛЬНОСТЬ, памяшаньне.

ПОМЪШКАТЬ, памарудзіць, забавіць.

ПОМЪСТИТЬ *што*, *у што*; патоўпіць, патоўпішча.

ПОМЪСТЬЕ, маёнтак, двор, валасьцеля.

ПОМЪТКА, пазначка, пазначаць.

ПОМЪЩИК *м.* валасьцель, валасьцельскі, валасьніства; абываталь.

ПОНАБРОСАТЬ *чаго*, панакідаць.

ПОНАДБАВИТЬ, панаддаць.

ПОНАДВИГАЛИ *лавак*, панасувалі.

ПОНАДОБИТЬСЯ, запатрэбіцца.

ПОНАДѢЯТЬСЯ, паспадзаяцца.

ПОНОСИТЬ *каго*, лаяць, абмаўляць; зьневажаць.

ПОНОС *м.* частая і цеклая спарожа; мытуха.

ПОНАШИНСКИ *прysl.* па наскаму.

ПОНЕВА *ж.* адмена спадніцы, сярэднія між спадніцай і хвартухом; поняўка, понька.

ПОНИКЛЫИ, паклякны, паніклы.

ПОНИМАТЬ *што*, разумець.

ПОНЯТІЕ, здольнасьць разумець; разуменьне. *Гэтакле разуменьне аб людзях у яго. Гэта звыш майго разуменьня; споцям.*

ПОНЯТНЫЙ, зразумелы, зразумела; іямкі.

ПОНЯТНОСТЬ, зразумеласьць. *Зразумела тлумачыць, дык і мы сваю зразумеласьць выказуем. Зразумеласьць прамовы залежыць ад чыстаты мовы. Спацямлівасьць*

ПОНЯТЛИВЫИ *хлапец*, зразумчызы; спацямлівы.

ПОНИТКОВЫЙ *андарак*, паўсуконны, паўсуконак.

ПОНИЩЕНСКИ *выпрашываць*, па жабрацку.

ПОНОВЛЯТЬ *што*, аднаўляць, аднова.

ПОНОВИ *прysl.* паноўна. *Ен паноўна прыйшоў.*

ПОНОРАВЛИВАТЬ *каму*, гадзіць, дагаджаць.

ПОНРАВИТЬСЯ *каму*, падабацца, падабаньне.

ПОНТОН *м. фр.* адзін з лёгкіх разборных чоўнаў, які служыць для хуткай пабудовы мосту; пантон; боднік, бодны мост, баднаўнік, баднаўцы.

ПОНУЖДАТЬ *каго да чаго*; панукаць, панукунуць, панука; прымушаць, прымус; сілаваць.

ПОНУЗДАТЬ *коні*, памуздаць.

А золатам пасідланыя,

А сірабром памузданыя.

ПОНЫТЬ, панурыцца.

ПОНЫНѢ *прysl.* дагэтуль. *Дагэтуль не аддае доўгу. І дагэтуль там усё так-жа.*

ПОНѢМЕЦКИ *присл.* панямецку.

ПОНЯТЛИВОСТЬ, *цямлівасьць, цямкасьць; зразумчывасьць.*

ПОНЯТОЙ, *сьведка прыватна запазваны; віж, віжаваць.*

ПООДАЛЬ, *водаль. Водаль ад берагу, хаты.*

ПООЧЕРЕДНО, *пачародна, пазьменна.*

ПООЩРЯТЬ *каго, захачаць, захота, захотчы-вы, захотнік—ніца.*

ПОПАДАТЬ *куды, трапляць, трапляцца; лучаць, лучацца.*

ПОПАД, ПОПАДКА, *патрап. У патрап сказана.*

ПОПЕЧЕНІЕ *ср.* апека, абахоў.

ПОПЕЧИТЕЛЬ, *апякун, апекавацца.*

ПОПЕНЯТЬ *на каго, памарокаваць.*

ПОПЕПЕЛИТЬ *сёлы, гарады, папаліць.*

ПОПЕРВУ *присл.* спярша, наўперш.

ПОПЕРЕК *присл.* наўпоперак, наўпоперач.

ПОПЕРЕМЕННЫЙ, *паўзьменны.*

ПОПИРАТЬ *што, таптаць.*

ПОПОЛЗНОВЕНІЕ *ср.* лёгкая пакуса да чаго; *паманка, памыканьне, памыкацца; похаць.*

ПОПОЛЬЗОВАТЬ *каго, памагчы ў хваробе; намагчы.*

ПОПОЛЬЗОВАТЬСЯ, *пакарыстацца.*

ПОПОМНИТЬ, *папамятаць.*

ПОПОРТИТЬ *што, папсаваць.*

ПОПОТЧИВАТЬ *каго, чым; пачаставаць.*

ПОПРАВИТЕЛЬНЫЙ, *іапраўчы.*

ПОПРАЗДНОВАТЬ, *пасьвяткаваць.*

ПОПРАНІЕ *ср.* патаптаньне, таптаньне.

ПОПРЕДЬ *присл.* наўперш.

ПОПРЕКАТЬ, *дакараць, закідаць; памінаць.*

ПОПРЕК, *дако́р, закі́д, дагана.*

*Як пайду я у чужыя людзі,
Мне маладой дагана будзе. (Крачк. 78)*

ПОПРЕПЯТСТВОВАТЬ *каму, папярэчыць.*

ПОПРЕТИТЬ *каму, што; папярэчыць; згадзіць.*

ПОПРИДВИГАЛИ, папрысувалі.

ПОПРИЖАЛ *хто, каго; прыціснуў.*

ПЭПРИТЧИТЬСЯ *каму, што; здалося; прыдарылася.*

ПОПРИЩЕ *ср. црк. мера дарогі, днеўны пераход, каля 20 вёрст; прагон.*

ПОПРИЩЕ *ср. абшар, мейсца на якім дзеюць; мейсца прыладжанае для выперадкаў, здагонак, гульні, змаганьня; точышча, такавішча; поле. Поле, точышча бітвы. Выйс ці на точышча. Зрабіць точышча, такавішча, да лоўлі зьвяроў, птахаў. Точышча вялікасьвецкага жыцьця плыгкае і пустое.*

ПОПРОБОВАТЬ *што, спрабаваць.*

ПОПРИГИВАТЬ, падскаківаць.

ПОПРИГУН, паскакун, скакун, скакунец.

ПОПРЯТАТЬ *што, пахаваць, паховы.*

ПОПУЛЯРНЫЙ *франц. народны, просты.*

ПОПУРИ *франц. мяшаніна, мяшанка.*

ПОПУЩЕНЬЕ *ср. допуст: пакволя. Гэта Боскі допуст. Пакволяй бацькоў распушчаны.*

ПОПУСТУ *прysl. дармо дарэмна.*

ПОПУТАТЬ *што, пablутаць, пablутаньне.*

ПОПУТНЫЙ, спадарожны, спадарожнік—ніца;

ПОПУТИ *прysl. падарозе.*

ПОПЫТАТЬ, спрабаваць.

ПОПЫХ *м. ПОПЫШКА* *ж. пасьпех, пасьпешка спыхап.*

ПОПЫХТѢТЬ, пасапець, папыхаць.

ПОПЯЧИВАТЬ *што, апазаджываць, пазадны; паступацца, падавацца назад.*

ПОРА *агульн. слав. пара.*

ПОРА *ж. лац. шчэлкі, дзірачкі, наздрыцы; кіп-*

ра, кіпрыца, кіправаты, кіправы. Язычная плоть *есть* кипрая, аки гоуба (Срезн). Сьвінная скура *кіпрая, нягодна на абутак.*

ПОРАБОЩАТЬ каго, паняволіваць; паярэмліваць.

ПОРАБОТАТЬ, папрацаваць.

ПОРАДЪТЬ каму паспрыяць.

ПОРАЗИТЕЛЬНО, паражаяча.

ПОРАЗБРОСАТЬ што, параскідаць.

ПОРАЗБУХНУТЬ, разбракнуць, раздуць.

ПОРИЦАТЬ каго, гудзіць, ганіць, хуліць, дакараць.

ПОРИЦАНІЕ *ср.* дагана, згана, зганіць.

ПОРИЦАТЕЛЬНЫЙ, здаганны, здаганнік—ніца.

ПОРОГ *аг. слав.* парог, парогі, парожысты.

ПОРОЖДАТЬ што, раджаць.

ПОРОЖДЕНЬЕ *ср.* спародзьдзе.

ПОРОДА *ж.* род, калена, адмена пакаленьня жывёлы з асобнымі азнакамі; завод. У яго конь добрага заводу. Заводныя каровы. Куры калакуцкага заводу; сабакі гончага заводу; жарабец арабскага заводу. Котла (Сержп).

ПОРОДА *горн.* адмены выкопных, якія твораць цэлыя тоўшчы і служаць якбытцам асновай, галоўным засабам, ядром зямнога клуба; пароды.

ПОРОДИСТЫИ, роджаны ад чыстага, не мяшанага гатунку; заводны.

ПОРОДНИТЬСЯ з кім, спакровіцца, спакроўны.

ПОРОЗНЬ *прысл.* ўпопрысь, паасобна, паразна, ўроскідзь, ўроспадзь. Яны з братам ўпопрысь, ўроскідзь жывуць.

ПОРОЗНИТЬ каго з кім, парожніць, парожніцца.

ПОРОК *м.* недастатак духовы, ўсё, што праціўна праўдзе і дабру; склоннасьць да злага, да бла-

гога жыцьця; спагуда, спагудны, спагудныя людзі, гудзіць. Агульная спагуда нашых вяскоўцаў, гэ-та п'янства. Крадзьба і лжа самыя цяжкія спагуды. Не вадзі зчаёмства са спагуднымі людзьмі каб цябе не спагудзілі добрыя людзі.

Ці я яму конікі паспудзіў;

Ці я яму Настульку пагудзіў?!

(Аршан, пав. Ш. I ч. II. 57).

Ніхай яна нашай хатанькі ня гудзіць.

(Вітабс.к Ш. I ч. II. 35.).

ПОРОК м. недастатак цялесны; гана. Конь без ганы ніякай.

ПОРОЧИТЬ каго, ганіць, ганіцца, гана; гудзіць, спагуда, спагудлівы, 'спагуднік—ніца. Не нам людзей гудзіць, хай іх сам Бог судзіць. Ніхто свайго тавару ня гудзіць.

ПОРОСЛЬ ж. порасьць. Усякая порасьць зямельная.

ПОРОТОЗЕИТЬ, пасалупеніць.

ПОРОТЬ каго, сячы, сьцябаць. Высеклі хлопца.

ПОРОЧНЫИ, сппгудны.

ПОРТАЛ лац. галоўны ўход; галоўныя зьнешныя дзьверы ў будынку.

ПОРТВЕИН м. адно з моцных салодкіх він.

ПОРТЕР м. англіцкае, вельмі моцнае піва.

ПОРТИК м. будаўн. крытыя зьверху, на стаўбах пераходы, зазвычай ўдоўж будынку.

ПОРТИТЬ што, псаваць, псаваны, пспвацца, псуцьцё.

ПОРТКИ, штаны, гасьці, нагавіцы.

ПОРТМОНЭ ср. франц. каліта, калетка; кеса; гамэтка.

ПОРТЯНКИ, анучы.

ПОРТЫ црк. стар. вопратка.

ПОРТНОЙ м. кравец, кравецтва; крэўчык, па-

мочнік, вучань краўца; **крэўчы**, **кройчы**, **закройшчык**.

ПОРТНИХА *ж.* швачка, швацтва.

ПОРТУПЕЯ *ж. франц.* рэмянь, тасемка праз плячо для нашэння шаблі; **тазак**; **рамень**.

ПОРТФЕЛЬ *франц.* скураная торба да нашэння папераў і спраў; **гамец**, **вайгак**; **торба**.

ПОРТШЕЗ *м. фр.* драгі.

ПОРТ *м.* мейсца для прыходу і пастоя вадаплаваў; **прыстаць**.

ПОРТЬЕРА *фран.* запона, запаваса.

ПОРУБИТЬ *што.* пасеч, насячыся, пасёк, пасячэньне **нарубень** тоўстая жэрдзь да ўцісканья возу з сенам.

ПОРУБЕЖНЫІ пагранічны, паўзьмежны.

ПОРУГИВАТЬ *каго.* лаяць, зьневажаць, бэшціць.

ПОРУГАНІЕ *ср.* палайка, ганьба, зьнявага.

ПОРУСКИ *прысл. па руску.* Рускай народнасьцю і мовай, да XIX ст., называліся Украіна і Крывія (дынастычна-вераызнаўчы тэрмін), т. зв. Вялікарасія насіла найменьне Масковія, а народнась і мова яе—*маскальская* (не „Маскоўская“ бо калі „маскоўская“, то чаму ня тульская, яраслаўская, разанская). Ад Пятра і Кацярыны ўтвараецца „Російская“ імперыя з адменнай, мяшанай мовай ў склад якой ў $\frac{3}{4}$ ўходзяць словы чужаземныя (францускія, нямецкія, татарскія, лацінскія, грэцкія, крыўскія і украінскія) і $\frac{1}{4}$ народныя маскальскія і царкоўныя. Гэта мова і народнасьць ужо ня руская, а „*расійская*“ (па жаргоннай вымове—„*расейская*“). Цяпер, у нашы часы, калі наступіла адраджэньне Крыві і Украіны, т. зв. расійскай мове адрэзаюцца крыніцы высыанья лексычнага матэрыялу з гэтых зямель, сама мова і народнасьць вялікарусаў стылізуецца на ўласнай глебе, якая абыймае землі быўшага царства Маскоўскага; а згэтуль самае праўднае найме гэтай мовы і народнасьці ёсьць яе старадаўнае імя: *маскалі*.

маскальскае, маскальства, па маскальску, амаскаліць.

ПОРУЧАТЬ *што, киму; даручаць, даручацца, даручэньне.*

ПОРУЧИТЕЛЬСТВО, *зарука, заручацца, заручнік—ніца; паручна, кождаму ў рукі.*

ПОРУШИТЕЛЬ, *хто нешта парушыў; парушнік.*

ПОРФИРА *ж. грэцк. кармазын; пурпура.*

ПОРФИРОРОДНЫЙ, *пурпурародны.*

ПОРХАТЬ, *пырхаць, пырхнуць, пырхун.*

ПОРЦІЯ *ж. франц. часьць, дзель, зазвычай у значэньні часьці, дзелі стравы.*

ПОРЧА, *псуцьцё, папсоўка.*

ПОРШЕНЬ, *стрыжэнь, жэрдзь якай ўкладаецца ў трубу помпы; саўгач, саўгак. Прут для пратору заскарузных дзірак, цыбука пры люльцы і інш. пратар.*

ПОРШНЕВОЙ ЗОЛОТНИК, *кляпа, затамка для затамоўкі ходу вады ўніз; затамка, каўтыга.*

ПОРЫВ *м. похап, пахопамі, пахопісты.*

ПОРЪШАТЬ *справы, пасканаць.*

ПОРЯБИЛ *вецер ваду, памітусіў. Памітусілася ў вачах.*

ПОРЯДОК *м. парадак, парадкі, парадкаваць.*

ПОРЯДКОМ *прысл. ладна. Яму такі ладна дасталася.*

ПОРЯДКОВЫЙ *нумар, парадковы, пачародны.*

ПОРЯДОЧНЫЙ *які ідзе па парадку, па чародзе; даладны. Даладны чалавек, які любіць лад, парадак. Даладны дом, які ўтрыманы ў ладзе, парадку.*

ПОРЯДОЧНЫЙ *не малы, значны, слушны. Гэта цана значная. Значны, слушны ўжо хлапец.*

ПОСАЖЕНый, *пасаджаны.*

ПОСАД *м. рад дамоў, вуліца ў два рады дамоў; слабада.*

ПОСБРАСЫВАТЬ *што*, паськідаць, паськідкі.

ПОСВИНЯЧЕМУ *жыць*, пасьвінску.

ПОСВЯЩАТЬ *каго у што*, пасьвячаць, пась-
вята.

ПОСДОБИТЬ *страву*, акрасіць, акраса.

ПОСЕДМИЧНО, патыднёўна.

ПОСЕЛЬ *прысл.* дасюль, дагэтуль.

ПОСЕЛЯТЬ *каго*, дзе; сяліць.

ПОСЕЛЕНИЕ *ср.* сяліба, сялібны, сяляк, сяля-
цтва.

ПОСЕЛЯНИН *м.* сялянін—нка, сялянскі.

ПОСРЕДИ *прысл.* пасярод. *Пасярод гораду.*

ПОСЕРЖИВАТЬ *каго*, злаваць, злавацца.

ПОСЖИГАТЬ *дровы*, паспаляць.

ПОСЖИМАТЬ *што*, пасьціскаць.

ПОСОЗЫВАТЬ *людзей*, пасклікаць, пазываць.

ПОСИДѢЛКИ, павячоркі, папрадкі.

ПОСИДѢЛКА, *пры хворым*, прызорніца, пры-
зіраць.

ПОСІЯТЬ *аб сонцы*, пазіяць.

ПОСКИДЫВАТЬ *што*, паскідаць.

ПОСКИДЫВАТЬ *што*, паськачываць.

ПОСКИТАТЬСЯ *на чужыне*; пабадзяцца, пава-
лондацца.

ПОСКОЛОТЬ *што*, сасчапіць.

ПОСКОЛАЧИВАТЬ *што*, пазьбіваць.

ПОСКОЛЬЗАТЬСЯ, пасьлізацца, пасьлізнуцца.

ПОСКОНЬ, зрэбье; пянька, пяньковы, плас-
кіры.

ПОСКОПИТЬ *грошы*, сабраць, наспароміць.

ПОСКОРБѢТЬ, пасмуціцца, пасмутнець.

ПОСКОРѢ *прысл.* хутчэй.

ПОСКОТИНА *ж.* выган.

ПОСКРЕЖЕТАТЬ зубами, наскрыгаць.

ПОСКРЕЩИВАТЬ *што*, пакрыжаваць.

ПОСКУЧАТЬ, панудзіцца.

ПОСЛАБЛЯТЬ, папушчаць, попуск, попуст.

ПОСЛАЗЫВАТЬ, пазьлязаць.

ПОСЛИЗНУТЬ, паскаўзнуць, паскаўзель.

ПОСЛИНЯЛА фарба, паблекла.

ПОСЛОВИЦА ж. прыказка.

ПОСЛОЖИТЬ рэчы, паскладаць.

ПОСЛУЖНОЙ сьпісак, паслужны.

ПОСЛУШАТЬ каго, паслух іць.

ПОСЛУШАНІЕ ср. паслухнянасьць, слухмянасьць, паслушнасьць, паслухач, хто слухае.

ПОСЛУШНИК, келятнік—ніца.

ПОСЛЫШКА ж. чутка, посылтка.

ПОСЛЫШАТЬСЯ, пачуцца.

ПОСЛѢ прысл. пасьяля, затым. *Пасьяля прыду, Сьпяраша падумаі, а пасьяля, затым скажы*

ПОСЛѢДНІЙ, апошні, апошкі, астатні. *Апошні грош. Апошкі сабраў. Першы прышоў, а апошні вышаў. Астаткі з хаткі.*

ПОСЛѢДСТВЕННЫЙ, які зьяўляецца не прычынай, а вынікам; вынікны, вынікласьць.

ПОСЛѢДСТВИЕ ср. вынік, вынікі, выніканьне.

ПОСЛѢДОВАТЬ за кім, пайсьці.

ПОСЛѢДУЮЩИ, чародны, ўчародны.

ПОСЛѢДОВАТЕЛЬ, пасьцежнік—ніца.

ПОСЛѢДОВАТЕЛЬНЫЙ, пасьцежны. *Пасьцежныя лічбы адзін, два, тры. Пасьцежная гутарка, якая ідзе па парадку, разумнай сьцягой.*

ПОСЛѢСЛОВІЕ, паслоўе.

ПОСЛЫ мн. паслы, пасол, пасылаць; віці. *Пусьцілі віці па сьвеце, пусьцілі хвалу па сялу (у Шэйна, т. I. ч. II стр. 29, сказана: „веце па сьвеце“).*

*Есьць у дому сьвячоным
Бацька і маці, сёстры і брацьця,
Старыя бабкі, малыя рабяткі,
Віці, павіці, красны дзявіцы (Мсціслаў).*

ПОСМАТРИВАТЬ на каго, паглядаць, пазіраць.

ПОСМЕКНУТЬ што, спакмець. Ён усё гэта спакмеў.

ПОСМѢТЬ, адважыцца. Не адважыўся я зрабіць гэта.

ПОСМѢЯНІЕ, перасьмевы, насьмешкі.

ПОСОБЛЯТЬ каму чым; памагаць.

ПОСОБІЕ ср. дапамога; засілак; спамога.

ПОСОБНИК—НИЦА, памочнік—ніца.

ПОСОБСТВОВАТЬ, памагаць.

ПОСОВОКУПИТЬ, зграмадзіць.

ПОСОВРАЩАТЬ, панавяртаць, паперакуляць.

ПОСОВЫВАТЬ што, пасуваць, пасувацца, пасовісты.

ПОСОВЕСТИ, па сумленьню.

ПОСОВѢТОВАЛИ каму, што; параілі.

ПОСОГЛАСИТЬ, тых што сварацца; пагадзіць.

ПОСОДѢИСТВОВАТЬ каму, дапамагчы.

ПОСОЗРѢТЬ, пасьпець. Ягады пасьпелі.

ПОСОКРАЩАТЬ, пазьмяншаць.

ПОСОЛОНО прысл. наўслонь.

ПОСОСЛОВНОЕ дзяленьне, пастаноўнае.

ПОСОТЕННО, пасотна.

ПОСОХ м. палка, ляска; посах. *Старэцкі посах; Пасашок*, апошняя, чарка якой частуюць гаспадары гасьцей перад выхадам з дому.

*Вазьмі пасашок папірайся,
Сьцежкі ў клетку дабівайся (Крачк. 46).*

ПОСПИХИВАТЬ, пасьпіхаць.

ПОСОПУТСТВОВАТЬ каму, памагчы, паспрыяць.

ПОСПОРИТЬ з кім, паспрачацца.

ПОСПРОСИТЬ каго, паспытаць.

ПОСПРИГНУТЬ, саскочыць.

ПОСРАЖАТЬ *каго, паразіць, паразіў.*

ПОСРАМЛЯТЬ *каго, сароміць, застыдаць.*

ПОСРАМЛЕНІЕ *ср. асаромленьне, пастыда.*

ПОСРАМИТЕЛЬНЫЙ, пастыдны, пасаромлівы.

ПОСРЕДИ, пасярод. *Пасярод хаты.*

ПОСРЕДСТВЕННЫЙ, пасярэдны, пасярэднасьць; мерны.

ПОСРЕДСТВО *ср. спосаб, пасяродак.*

ПОСРЕДНИК, трэцьці выбраны двумя старанамі для спагоды; пасярэднік.

ПОСРЕДСТВОВАТЬ, пасярэднічаць.

ПОСРЕДИННЫЙ, пасярэдны.

ПОСРОЧНАЯ *плата, патэрміновая.*

ПОСРУБИТЬ *дрэвы, пазсякаць.*

ПОСРЪЗАТЬ *галіны, пасьцінаць, пазрэзаць.*

ПОССОРИТЬ *каго з кім, пасварыць.*

ПОСТАВЛЯТЬ *што, куды; пастачаць, пастачаньне; дастача.*

ПОСТАВЩИК *м. дастатчык, дастача.*

ПОСТАНОВЛЕНІЕ *ср. пастанова.*

ПОСТОЙ *м. папас, папасываць.*

ПОСТОЯЛЫЙ ДВОР, заезд.

ПОСТОЯЛЕЦ *м. пожыцень, кватэранец.*

ПОСТОЯННЫЙ, не пераменчывы, роўны, аднастайны; сталы, сталасьць.

ПОСТАЛКИВАТЬ, пасьпіхаць.

ПОСТАСКИВАТЬ, пасьцягаць.

ПОСТАТЕЙНО, паартыкульна.

ПОСТЕНАТЬ, пастагнаць.

ПОСТЕПЕННЫЙ, паступенны, паступенна.

ПОСТЕРЕЧЬ, папільнаваць.

ПОСТИГАТЬ, насягаць, судашаць. *Бура насягнула, судосіла нас у лесе. Судосіла іх нядобрая доля.*

ПОСТИЖИМИИ, дасягны; судосны, судосьлівы.

ПОСТИТЬ, поставаць, пасьціць, посны, пост, посьнік—ніца.

ПОСТИЧЬ, судосіць, асягнуць.

ПОСТЛАТЬ, паслаць, пасьцель.

ПОСТНИЧАТЬ, поставаць.

ПОСТОЙ, часовы кватэрунак; пажытво, кватэрунак.

ПОСТОРОННИЙ, пабочны, чужы.

ПОСТОЯННО, заўсёды, уставічна, няўстанна.

ПОСТРАДАТЬ, пацярпець, пацярпеў.

ПОСТРОИТЬ будоўлю, пабудоваць.

ПОСТРОЕНЬЕ, пабудова, будова.

ПОСТРОЙЩИК *м.* будаўнік, будаўніцтва.

ПОСТРАШИТЬ *каго*, папужаць.

ПОСТРИГИВАТЬ *каго*, пастрыгаць, пастрыжкі, пастрыжыны, пастрыгальня.

ПОСТРЪЛ *м.* хвароба; апоплексія.

ПОСТРЯПАТЬ, упорацца.

ПОСТРЯТЬ *дзе*, завязнуць, завяз.

ПОСТРЯХИВАТЬ *што з чаго*, пастрасаць.

ПОСТУЧАТЬ *у дзьверы*, пастукаць.

ПОСТУПАТЕЛЬНЫЙ *рух*, паступовы.

ПОСТУПОК, учынак.

ПОСТ *м. ням.* мейсца, абавязак, становішча.

ПОСТЫЖАТЬ *каго*, ганьбіць.

ПОСТЫДНЫЙ, ганебны.

ПОСТЫВАТЬ, астыгаць.

ПОСТЫЛЫЙ, прыкры, апрыкрыны; гадкі; абрыдлы, абрыдлівы; нялюбны.

ПОСТЪСНЯТЬСЯ, пасароміцца, пастыдацца.

ПОСУДА *зборн.* усякае падручнае знадабьбе; начыньне. *Сталовае, кухоннае начыньне; стальярскае, бандарскае начыньне; зямецкае, кавальскае начыньне.*

ПОСУХА *ж.* посха, засха, суш.

ПОСЦАРАПАТЬ *што*, пазьдзіраць.

ПОСЦЪПЛЯТЬ *што*, пашчапляць, сасчапіць.

ПОСЧАСТЛИВИТЬ, пашчасьціць, пашчасьціла.

ПОСЧИТЫВАТЬ *што*, палічаць, палічаны.

ПОСЫЛАТЬ *каго*, *куды*; пасылаць, пасылка, пасыльны, пасланец, пасол.

ПОСЫРЪТЬ, павільжэць, паволгнуць.

ПОСЫХАТЬ, засыхаць, засха.

ПОСЪДЪТЬ, пасівець, пасівелы.

ПОСЪРИТЬ *серчыкі*, пасеркаваць.

ПОСЪРЪЛО *неба*, пашэрала.

ПОСЪЩАТЬ *каго*, наведываць, адведываць; учашчаць.

ПОСЪТИТЕЛЬ, наведнік—ніца, наведацца, наведкі. *Пан наведаўся да нас. Наведнікі аж дзьве-ры разкоўталі. То ў гасьцях, то ў наведках, а хата ройстам без гаспадыні. Будуць наедкі як пойдзем ў наведкі.*

ПЪСЯГАТЬ *на што*, парывацца, памыкацца; пасягаць; пасягнуць, паязнуўся, паязьлівы, паязьлівасьць.

ПОТАИНИК *м.* скрытка.

ПОТАЛАНИТЬ *каму, што*; паручыць, пашчасьціць.

ПОТАЛКИВАТЬ *каго*, папіхаць.

ПОТОЛОЧЬ *што*, патаўчы; падратаваць.

ПОТАСКИВАТЬ, пацягаць.

ПОТАЩИТЬ, пацягнуць, пацягнулі.

ПОТАСКУН—КУХА, шлюхтыр, шлюха.

ПОТВЕРЖИВАТЬ, пацьвярджаць.

ПОТЕЧЬ, пацячы.

ПОТЁКИ, цеклаці па чым; рагі.

ПОТЕМНЯТЬ, цямнець, пацямнець, пацёмкі пацьмежа.

ПОТЕРЕБИТЬ, патурзаць. *Сабака патурзаў крысо.*

ПОТЕРЕБКИ, пацяробкі, поцябкі.

ПОТЕРЗАТЬ каго, патурзаць.

ПОТЕРЯТЬ што, страціць, страта, стратнік.

ПОТИР м. грэцк. чаша, келіх.

ПОТИСКИВАТЬ, паціскаць, поцісь.

ПОТОЛОК м. насьцілка па маціцах; **столь**, **стальвы**, **сталіць** хату. Насьцілка на кроквах—**накот**. Накоты робяць у клецях.

ПОТОМНЫЙ, нашчадны.

ПОТОМ прысл. пасья, затым. *Пасья таго не барыце, хутка дарыце. Спярга так, пасья інак. Затым прышлі госьці.*

ПОТОМУ, таму, дзеля таго.

ПОТОМОК м. нашчадак, нашчадны.

ПОТОМСТВО, якія пасья будуць; нашчадзь.

ПОТОНУТЬ, патопнуць, патоп.

ПОТОНЧАТЬ, пацяняць, ценкі.

ПОТОПОРЩИТЬ, патапырыць.

ПОТОРОНИТЬ каго, патуровіць, патуровіцца.

ПОТОРМОШИТЬ, патурзаць.

ПОТОСКОВАТЬ па чым, патужыць.

ПОТОШНИЛО, змліла, згадзіла.

ПОТРАВА, спаша.

ПОТРАТИТЬ грошы, выдаць, выдатак.

ПОТРЕБЛЯТЬ што, спажываць, спажываньне.

ПОТРЕБИТЕЛЬ, спажывец, спажывецкі.

ПОТРЕБОВАТЬ што, беларуск. ад „трэба“; па-трэбаваць.

ПОТРЕВОЖИТЬ каго, патурбаваць.

ПОТРЕЗВОНИТЬ, пабарабаніць, пабразгаць.

ПОТРЕПАТЬ хлапца па шчацэ, пакляпсаць.

ПОТРОГАТЬ што, парухаць, пакратаць, пакрануць.

ПОТРОШИТЬ *каго, патрошыць; палтаць.*

ПОТРОХА, падрабязгі; драмяза; трыбухі, трыбушыць. *Драмязоўка, поліўка з драмязы, а такжа каўбаса.*

ПОТРУБНОЙ *падатак, падымны, падымшчына.*

ПОТРУДИТЬ *каго просьбай, патурбаваць.*

ПОТРУНИВАТЬ *з каго, насьміхацца, кпіць.*

ПОТУДА *присл. патуль, датуль. Дакуль жывецца датуль жыві. Датуль жыў пакуль, не памер.*

ПОТУСКАТЬ, бледнуць, сьвянуць.

ПОТУХНУТЬ *аб агні, пагасьнуць.*

ПОТУХОЛЬ, пах тхліны; тхля.

ПОТУШИТЬ *агонь, гасіць, пагашаць, пагаснуць.*

ПОТЧИВАТЬ *каго, частаваць, трактаваць, гасьціць.*

ПОТЩАТИСЯ *црк. пастарацца, парупіцца.*

ПОТЬМА *ж. поцёмкі, пацёмкі.*

ПОТЬШАТЬ *каго, чым; пацяшаць, пацеха, забавляць.*

ПОТЬШНЫЙ, забавны, забавляцца.

ПОТЯГИВАТЬ, пацягаць, пацягацца, пацягнуцца, пацяганьне, пацягушкі; поцяг, рэмень якім шаўцы прытрымліваюць работу.

ПОУБАВИТЬ *чаго, паменшыць.*

ПОУБЪДИТЬ *каго, пераканаць.*

ПОУЖИНАТЬ, павячэраць.

ПОУКЛАДЫВАТЬ *рэчы, спалажыць.*

ПОУКРАСИТЬ *хату, прыздобиць.*

ПОУКРЫВАТЬ *вінных; пахаваць.*

ПОУКРЪПЛЯТЬ *гарады, паўмацовываць.*

ПОУЛОЖИТЬ *дзяцей, улажыць.*

ПОУМНѢТЬ, паразумнець.

ПОУМОЛКЛИ *песьні, памоўклі.*

ПОУМЪРИТЬ *гнеу, спамяркаваць.*

ПОУНЯТЬ *дзяцей, спыніць, спацішыць.*

ПОУПРАЗДНИЛИ *многа мейсц, пакасавалі.*

ПОУРАВНИВАТЬ *дарогу, параўняць, зраўняць.*

ПОУСАЖИВАТЬ *каго, пасаджаць.*

ПОУСЕРДСТВОВАТЬ, *пастарацца.*

ПОУСКОРИТЬ, *пасьпяшаць, патуровіць.*

ПОУСМИРИТЬ, *спацішыць, сцішыць.*

ПОУСОМНИТЬСЯ *у словах, пазьняверыцца.*

ПОУСТАТЬ *ад працы, змарыцца.*

ПОУСЫПАЛИ *дарожкі, пасыпалі.*

ПОУТЕРПѢТЬ, *пастрымацца.*

ПОУТРѢТЬ, *абаднець, разьвіднець.*

ПОУТРУ, *спазаранку.*

ПОУТРАТИТЬ *маемасьць, патраціць.*

ПОУТЮЖИТЬ *вопратку, папегліць.*

ПОУХАТИ *чаго, стар. панюхаць.*

ПОУЦѢЛѢТЬ, *ацалець.*

ПОУЧАТЬ *каго, навучаць, навука, навучаньне; навучаючае слова; навучка.*

ПОУЩАТЬ *каго на што; падвучаць; падбіваць.*

ПОУѢЗДНЫИ, *папаветны.*

ПОФАНТАЗИРОВАТЬ *франц. пакрозіць, пабажаволіць.*

ПАФАНФАРОНИТЬ *франц. пафанабэрыцца, пачваніцца,*

ПОФАРСИТЬ *франц. пафранціць,*

ПОФИГЛЯРИТЬ *франц. пачмуціць.*

ПОФИЛОСОФСТВОВАТЬ, *пафілѣзафаваць.*

ПОФИСКАЛИТЬ *лац. паплёткаваць, заняцца даносамі.*

ПОФЫРКАТЬ, *папорскаць.*

ПОХАБНЫЙ, *мас(ш)кельскі, мас(ш)келяць, мас(ш)кельчына.*

ПОХАЖИВАТЬ, пахаджаць.

ПОХАНДРИТЬ, пахаморыцца, хаморны.

ПОХАНЖИТЬ, падэвоіцца.

ПОХАРЧИТЬ *каго*, пахарчаваць.

ПОХВАЛИВАТЬ *што, каго*; пахваляць, пахвала.

ПОХВАЛЬБА *ж.* пахвалка, пахвальства.

ПОХВАСТОВАТЬ *чым*, пахваліцца, пахвальба; лахва.

ПОХЕРИТЬ *што*, скасаваць, выкрэсьліць.

ПОХИМИТЬ, счараваць, сурочыць.

ПОХИЩАТЬ, хапаць, хапун, схапіць. *Каршун курчонка схапіў.*

ПОХЛЕБКА *ж.* поліўка.

ПОХЛЕСТЫВАТЬ, пасьцёбываць.

ПОХЛОПОТАТЬ, пахлапаціцца.

ПОХМЕЛЬЕ, пахмелье, похмелкі.

ПОХМУРЫЙ, ПАСМУРНЫЙ, пахнюпы, пахлюпіцца.

ПОХОДИТЬ *на каго*, быць падобным.

ПОХОЖІЙ, падобны.

ПОХОЗЯЙСКИ *прысл.* па гаспадарску.

ПОХОЖДЕНИЕ, прыгода.

ПОХОЛИТЬ *каня*, пашанаваць.

ПОХОЛОДНѢЛО *на дварэ*, пахаланела. *Рукі пахаланелі. Пахаланеў увесь.*

ПОХОЛОСТОМУ *жыць*, па кавалерску.

ПОХОРОННЫЙ, жалобны, хаўтурны.

ПОХОРОНИТЬ, нябошчыка, пахаваць, паховіны; ухаўтурыць, хаўтуры.

ПОХОТЬ, цялеснае хаценьне; пожадзь, пажадлівы.

ПОХОТЕНЬ, няшлюбна роджаны; байстро, байструк.

ПОХРАБРИТЬ *каго*, пасьмяліць, насьмяліць.

ПОХРАБРѢТЬ, асьмялець, пахаробець.

ПОХРАМЫВАТЬ, кульгаць.

ПОХРИСТІАНСКИ, па хрысьціянску.

ПОХРЮКИВАТЬ, рохкаць, рохля.

ПОХУДАТЬ, пахудзець, пахудзелы.

ПОХУЛИТЬ, зганіць, згудзіць.

ПОЦВѢСТИ, паквітнуць, паквіцець.

ПОЦЕРЕМОНИТЬСЯ, паветліцца, ветліўнік—ніца.

ПОЦѢЛОВАТЬ *каго*, пацалаваць, пацалунак, пацалаваньне, пацалоўкі.

ПОЦѢЛУЙ, бусень, бусік, бусяць, бусенькі; цалунак, пацалаванік, пацалуйкі.

ПОЦѢПЛЯТЬ, пачапляць, пачопы, пачопкі, пачапкі, пачапіць; пачапля.

ПОЧАВКАТЬ, пажвякаць.

ПОЧАЯТЬ *што, каго*; пачуць, згадаць; паспадзявацца.

ПОЧВА *ж.* верхні слой зямлі; глеба, глебны.

ПОЧЕЛОВѢЧЕСКИ, палюдзку. *Палюдзку прыняў, абышоўся, сустрэў.*

ПОЧЕЛОМКАТЬСЯ *укр.* павітацца.

ПОЧЕРК *м.* характар, характар пісьма.

ПОЧЕМУ *присл.* чаму, чом.

Зялёны дубочку, чом ты не зялёны;

Малады юначка, чом ты не вясёлы?

ПОЧЕРТИТЬ, пакрымзаць, пакрэсьліць.

ПОЧЕРПЫВАТЬ *ваду*, пачарпаць, чарпаць.

ПОЧЕРПАЛО, вядро на цаўі; чарпага, чарпло.

ПОЧЕСАТЬ *скуру*, паскрабаць.

ПОЧЕСТЬ, пашана, пашанота.

ПОЧЕСУХА *ж.* сьвярбучая высыпка; кароста.

ПОЧЕТ, ПОЧЕТНЫЙ, пашана, пашанотны.

ПОЧЕЧЕНИТЬСЯ, пакарэжыцца.

ПОЧЕЧУИ, хвароба ад застою крыві ў кезаўцы; лястыр.

ПОЧИНЯТЬ *што, правіць, папраўляць.*

ПОЧИН *м.* пачатак, запачатак, запачаць.

ПОЧИНОК, нова вырабленая ральля; навіна.

ПОЧИРИКАТЬ, пацілікаць.

ПОЧИРКАТЬ карову, падаіць; пацыркаць.

ПОЧИР *м.* кара на сьнезе, якая праламываецца
позьдзір, па паздру, паздром.

ПОЧИТАТЬ *каго, шанаваць; чціць.*

ПОЧЕТ, пашана, чэсьць.

ПОЧИТАТЕЛЬ, пашаноўнік—ніца.

ПОЧЕТНЫЙ, пашанотны.

ПОЧЕСТНОЙ, пачастоўны.

ПОЧЕСТКА, пачастунак.

ПОЧТЕНИЕ, пашана, увага.

ПОЧТИ *присл.* амаль, немаль, блізу, ледзь.
*Ён немаль згодзен. Ён ужо блізу што выздара-
веў. Я амаль саўсім разлічыўся. Ледзь не ўта-
піўся, не патоп там.*

ПОЧТИТЕЛЬНОСТЬ, уважлівасць, уважліва.

ПОЧКА *ж.* у жывёлаў, орган які служыць да адздзяляння з крыві пастарэўшых і аджыўшах часьцей цела, ў форме мочы; **нырка**, **нырковы**. Ны-
рак дзьве, абапал хрыбта ў акаліцах паясьніцы, ад
іх і ідуць ходы ў мачавы пузыр.

ПОЧКА *ж.* у расьцінаў, зародак кветкі, лісьця
або атожылка, не распуکشы квет або лісьць; **пупы-
рок**, **пучок**, **брысток**, **кацанка**, **каткі**. Завязь кве-
ткі—**пупырка**, **пупырок**; завязь лісьця або атожыл-
ка—**пучок**, **брысток**; касматая наклець на вербе—
кацанкі, **каткі**. Аб кветцы кажуць—**напукае**; аб
пучках на дрэвах—**брызне**, **набрызае**, згэтуль сказ:
Дрэвы набрызлі, накрыліся бросьцю, забрызью.
*Першая веснавая забрызь. Дрэвы брызюць, лес
брызее. Набрызлі лісьці, напуклі кветкі.*

ПОЧКОВАТЬ *дрэвы*, прышчапляць пучком; шча-
піць, прышчапляць.

ПОЧМОКАТЬ, пацмокаць, цмокаць, цалаваць.

ПОЧОКАТЬ, пастукнуць чарку аб чарку; пата-
лохнуць.

ПОЧТА *ням.* установа для перасылкі лістоў, па-
сылак, а мясцамі і для перавозкі людзей; **почта**,
пачтовы, пачтар.

ПОЧТО *прысл.* пашто. *Пашто прышоў? Пашто*
лаяцца, сварыцца, лепей пагадзіцца.

ПОЧУВСТВОВАТЬ *што*, пачуць, пачуваць.
почаў, почаўка.

НОЧУДАЧИТЬ, падзівачыць, накудашыць.

ПОЧУДИТЬСЯ з чаго, падзівіцца, подзіў.

ПОЧУДИТЬСЯ *што, каму*; здацца, здалося,
зданьне; пашавіцца, пашавілася, пашава.

ПОШАВКАТЬ, пашэпліць, шаплявы.

ПОШАГАТЬ, пакрочыць.

ПОШАЛИВАТЬ, сваволіць, свавольны, сваволь-
нік. *Дзеці без цябе сваволюць. Свавольны конь*
Дурэць, дуроны, дуроніць, дуронік—ніца.

ПОШАПОЧНОЕ *знаёмства, шапкавае.*

ПОШАРКИВАТЬ *нагамі, шуркаць, пашуркаць.*

ПОШАТЫВАТЬ, ківаць, хібаць, пахібнуць;
віхтаць.

ПОШВЫРЫВАТЬ, пашпураць, пашпурні.

ПОШЕВЕЛИВАТЬ *што, чым*; пакратываць, па-
кратываньне, пократ.

ПОШЕИНА, закаршэліна.

ПОШЕЯМ *прысл.* ўзакаршэль.

ПОШЕЛУДИВЪЛО, папаршывела.

ПОШЕЛУШИТЬ, палушчыць.

ПОШЕРШАВИТЬ *што*, пашэршыць.

ПОШИБ *у мастацтве*, стыль, школа, спосаб
похіб.

ПОШЛИНА *ж.* грашавы падатак з прывознага і
вывознага тавару; **мыта, мытны; павозчае.**

ПОШЛЫЙ, агульна ведамы, дакучны, не цікавы-непрыстойны, нізкі, вулічны; плыгкі, плюгкі.

ПОШЛОСТЬ, плыгкасьць, плыгкаваты, плыжэць; плюгасьць, плюгаты, плюжэць.

ПОШЛЯК, плыжнік—ніца; плюгак—гаўка. *Плюгі хлапец; плюгая дзеўка.*

ПОШЛЯТЬСЯ, палындаць, пабадзяцца.

ПОШТОПАТЬ назуткі, пацыраваць.

ПОШТУКАТУРИТЬ дом, патынкаваць.

ПОШУЧИВАТЬ, жартаваць.

ПОШУТОВСКОМУ, паблазэнску.

ПОШУШУКИВАТЬ, зюзюкаць.

ПОЩАДИТЬ што, каго; пажалець або ахаваць; захаваць; пашчадзіць. *Пашчадзі каня ў дому, а ён адплаціць табе ў дарозе. Пашчадзі капейку на чорны дзень.* Дараваць каму не караючы; зьлітавацца, зьлітаваньне.

ПОЩЕБЕНИТЬ дарогу, пажвіраваць.

ПОЩЕБЕТАТЬ, пашчакатаць, пошчак.

ПОЩЕГОЛЯТЬ у новай вопратцы; пашчапурыцца, пафрантаваць.

ПОЩЕДРИТЬСЯ, пашчадравацца.

ПОЩЕЛКИВАТЬ, палузгаць, палузгатаць.

ПОЩЕЛИТЬСЯ, пашчапацца.

ПОЩЕЧИНА, аплявуха, поўха.

ПОЩИПЫВАТЬ травіцу, паскубаць. *Авечка скубе, паскубае травіцу. Певень пеўня паскубаў.*

ПОЩУРИВАТЬ вочы, памжаць. *Ён сьмяючыся памжае вочы. Спамгнуў вачыма: паглядзеў на мяне спамжыўшы вочы.*

ПОЊДАТЬ што, паядаць, паяданьне, поедам, паедкі, поездзь, паедны.

ПОЊЗДИТЬ, паездзіць, паехаць, паязджаць, паязджане, поезд, вясельны; паездка, паезджы, паездны, паезднік—ніца, паязджанін—нка.

ПОЭЗІЯ ж. грэчк. прыгажство ў пісьменнасьці, усё мастацкае, духоўна і маральна прыгожае, выра;

жанае славамі і прыгэтым меранай мовай; паэзія, паэта, паэтычны, паэтычнасьць.

ПОЭКЗАМЕНОВАТЬ лац. каго; выпытаць, выпыт.

ПОЮЛИТЬ, пажэўжыць.

ПОЮРОДСТВОВАТЬ, пабажаволіць.

ПОЯВЛЯТЬ, ПОЯВИТЬ, паказываць, паказацца.

ПОЯВЛЕНИЕ ср. паказ, паказаньне. Па крыўску „паява“, дзіва, цуда. *Паява людзём сталася. Паяву ўбачыў: на дзеўку заглядзеўся. Нейкі чужы чалавек паказаўся ў акаліцы. Чаму ён да нас больш не паказуецца? Пакажыся толькі ён, зараз даўжнікі абступяць.*

ПОЯСНЯТЬ што, каму; тлумачыць, выясьняць.

ПОЯСНЕНИЕ, тлумачэньне, тлумач—чка. Па крыўску „паясьненьне“, пасьвятленьне. *Паясьнела на дварэ, бо сонца засьвяціла. Паясьнела ў хаце як больш сьвечак засьвятлілі. Паясьнела ў вачу.*

ПОЯС м. паяс, паясок, паясочак, паясы, паяскі, паясьніца, паясьнік, паясаць; павяс, павясы, павясьніца, повяска, повясла; сперазь спяразка, сыперазок, сыперацаць—зацца.

ПРАОТЕЦ м. прабацька, прабацькаўскі.

ПРАДЪД м. прадзед, прадзедаўскі.

ПРАВЫЙ, дзесны, ня левы; правы, правіца.

ПРАВЫЙ ня лжывы; істы, істны, правы.

ПРАВЫ, не вінаваты; правы, правасьць; чысты, справядлівы; слушны.

*Пыталіся сяла ды таго двара,
Мужа чэснага, сына ацэцкага,
Сына ацэцкага, слушнага пана.*

(Лепэльск. пав. Валач. п.).

ПРАВО прысл. запраўды. *Запраўды так было. Запраўды, кажуня быў, не рабіў.*

ПРАВО, ўлада, сіла і воля ва ўмоўных межах; права. *Гэта яго права караць і мілаваць. Права бацькоў над дзяцьмі. Права на награву, на заплату.*

ПРАВО, наука прававедання (лац. *jus*; ням. *das Recht*; франц. *les droits*), права, праўна, прававеданьне, правадаўства.

ПРАВИТЬ *што*, праставаць, папраўляць; кіраваць.

ПРАВЛЕНІЕ, кіравецтва. *Мудрае кіравецтва. Паветовае, валасное кіравецтва. Якое тваё кіравецтва, калі конь як хоча так і ідзе.*

ПРАВЛЕНСКИЙ, кіраўнічы, кіравецкі.

ПРАВЕЖ м. конямі, чоўнам; кіравецтва, кіроўка.

ПРАВИЛО ср. агульна чым кіруюць; у будаўнічых, простая планка з вагой, адмена лінейкі, **грунтавага**; у вадаплаўстве, цаўе стырна, касарга да кіраванья стырном, **драгля, стырно**; брусок, гладзік да брытваў—гладзік; шавецкая прылада да раўнанья абутку—капыл.

ПРАВИЛО, права пры вядомых варункх, **паста нова**.

ПРАВИЛЬНЫЙ, згодны з правамі, адпавядаючы вымаганьням правоў навукі, жыцця ці інш., **праўдны, праўднасьць**. *Праўдная вестка. Праўдная адповедзь. Праўнае паступаньне. Праўднае выкананьне задачы. Праўднае вымаганьне.*

ПРАВИТЕЛЬ—НИЦА, кіраўнік—ніца.

ПРАВИТЕЛЬСТВО, урад, урадаваньне, урадоўнік—ніца, ураднік, урадовы.

ПРАВДА аг. слав. праўда, праўдка, праўдзівы, праўдзівасьць, праўдзіць, праўднік—ніца, праўдаваць.

ПРАВЕДНЫЙ, праўдны, праўдзівы.

ПРАВЕДНИК—НИЦА, праўднік—ніца; справядлівец—віца.

ПРАВДОРЕЧИВЫЙ, праўдамоўны.

ПРАВОМЫСЛИЕ ср. праўвадумніцтва, правадумнік.

ПРАВОПИСАНИЕ, правопісь, правапісаньне.

ПРАВОСПОСОБНОСТЬ *юродычн.*, права асобы (persona); **праваздатнасьць, праваздатны**.

ПРАГМАТИЧЕСКИЙ *грэцк.* на чыне абаперты і прост у чынах стасаваны; **простадзеіны.**

ПРАЗДНЫЙ, даслоўна—парожні, пусты. *Пусты дом. Пустое начыньня.* Аб чалавеку: **безработны, пусты, вольны** у значэньні вольнасьці ад абавязкаў; **гуляшчы.** Аб часе: **правольны.**

ПРАЗДНИК *м.* сьвята, сьвяткаваць, сьвяточны.

ПРАЗДНЕНСТВО, гасьцьба або урочыстасьць ці сьвяткаваньне чаго абрадамі і бысьёдамі; **сьвяткавіца, сьвяткаўнік, сьвяткаўніцкі.** У іх усё сьвяткавіцы ды балявіцы. У другіх імяніны—вялікая сьвяткавіца. Сьвяткавіца **угодкаў.**

ПРАЗДНОЛЮБЕЦ, гультай, лянько.

ПРАЗДНОСЛОВИТЬ, пустамовіць, пустамоўны.

ПРАЗДНОШАТАНІЕ; абібоцтва, галцыяйства.

ПРАЗДНОЯДІЦ, дармаед.

ПРАЗЕЛЕНЬ *фарба, сіня-зялёная; ярзель, ярзлавы.*

ПРАКТИКА *ж.* практыка, практычны, практыкаваць.

ПРАПОРЩИК *м.* вайсковы чын; харужы.

ПРАСОЛ *м.* хто скупляе мяса і рыбу; агульнік у торгу статкам на мяса; **зарубач, зарубацтва, зарубацкі.**

ПРАЧКА, памывачка.

ПРАЧЕШНАЯ, прачкарня, мыйня.

ПРАХ *м.* трухля, ператрухлеўшая гніль; **пыл, прысок; порс, порсьць, пораш, пыршыць; пурха, пуршыць.**

ПРАЩА *ж.* зложаны пятлёй рэмень, вяроўка, часам з днішчам, куды кладзецца камень, які кідаюць; **прастка.**

ПРЕБЛАГІЙ, прадобры, дабраісты; **найлепшы.**

ПРЁБЫВАТЬ, бытаваць.

ПРЁВОЗВЫШАТЬ *каго, пераўзвышаць.*

ПРЕВОЗМОГАТЬ *каго, што; перамагаць.*

ПРЕВОЗМУЩАТЬ *каго, абураць.*

ПРЕВОЗНОСИТЬ *каго, што; вывыжшаць, выхваляць.*

ПРЕВОЗГЛАШАТЬ, *аглашаць, аклікаць.*

ПВЕВОЗРАСТАТЬ, *перарастваць, пераростны.*

ПРЕВОСХОДИТЬ *каго, што; перавышаць; згураваць. Як падрос Нічыпар, дак скоро бацька згураваў (Сержп. 54).*

ПРЕВОСХОДНЫЙ, *дасканалыны, дасканалынасьць.*

ПРЕВОСХОДСТВОВАТЬ, *перавышаць.*

ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВО, *тытул вышэйшых дастойнікаў; дастойнасьць.*

ПРЕВРАЩАТЬ *што, перавяртаць — тацца, абяртаць.*

ПРЕВРАЩЕНЬЕ, *пераісточаньне; перавяртаньне, перавертны.*

ПРЕВРАТНЫЙ, *пераваротлівы — васьць; зьменны, лжывы. Пераваротлівасьць, зьменнасьць шчасьця, долі.*

ПРЕВЫШАТЬ *што, перавышаць — шацца.*

ПРЕВЫШЕНЬЕ *ср. перавышэньне.*

ПРЕВЫСПРЕННИЙ, *горналёжны — насьць, горналёт.*

ПРЕВѢЧНЫЙ, *правечны.*

ПРЕГРАЖДАТЬ *што, перагараджаць, перагорода.*

ПРЕГРАДА, *загорода, перапона, запора, завала.*

ПРЕДАВАТЬ *што, каму; перадаваць.*

ПРЕДАНЬЕ, *памяць аб падзеях перадаваная вустна з пакаленьня ў пакаленьня; пагудка, апо-весьць.*

ПРЕДАННОСТЬ, *прыхільнасьць, вернасьць; адданасьць.*

ПРЕДАТЕЛЬ, *з(д)раднік, з(д)райца, з(д)рада, з(д)раджаць.*

ПРЕДАВНИЙ, прадаўны. *Прадаўны звычай.*

ПРЕДАШЕ *ср.* пагудка, апо́весьць.

ПРЕДВАРЯТЬ *каго чым*; запабягаць.

ПРЕДВАРИТЕЛЬНО *ср.* запабежна, наўзабеж.

ПРЕДВЗИМАТЬ, паўзяцца, паўзяць.

ПРЕДВИДѢТЬ *што*, нрадбачыць, прадбачаць-не.

ПРЕДВКУШАТЬ *што*, наперад смакаваць *што*, цешыцца з будучай насалоды; смакаваць, спацяшацца.

ПРЕДВКУСИЕ *ср.* посмак.

ПРЕДВОДИТЬ *каго або кім*; павадзіць, па-водчык.

ПРЕДВОДИТЕЛЬСТВОВАТЬ, павадырстваваць.

ПРЕДВОДИТЕЛЬ, павадыр—рніца; верхавод.

ПРЕДВОЗВѢЩАТЬ *каго*, спавяшчаць, спавесьтнік.

ПРЕДВОЗГЛАШАТЬ, спаглашаць—шацца.

ПРЕДВОСПѢВАТЬ *што*, апяваць.

ПРЕДВРАТИЕ *ср.* перадвароцьце, перадваротны.

ПРЕДВЫШЕ *присл.* спавыш. *Спавыш сябе.*

ПРЕДВѢДѢНІЕ *ср.* прадведаньне, прадведны.

ПРЕДВѢЧНЫЙ, прадвечны, прадвечнасьць.

ПРЕДВѢЩАТЬ *што, каму*; прадвяшчаць, прадвесьце; спавяшчаць, спавесьце, спавесьнік—ніца; прарочыць; запавяшчаць.

ПРЕДГОРЬЕ, падгорье.

ПРЕДГОРОДЬЕ, прадмесьце.

ПРЕДДВЕРЬЕ, праддзьверье.

ПРЕДЕРЖАЩИЙ, які трымае вышэйшую ўладу, які зьяўляецца ўладай, зьверхунасьцю; пануючы.

ПРЕДЗАКОНІЕ, праправа.

ПРЕДЗИРАТЬ, прадуглядаць, прадугледжаны.

ПРЕДЗНАМЕНОВЫВАТЬ, запавядаць.

ПРЕДЗНАМЕНОВАНИЕ *ср.* запаведзь, запаведнік—ніца.

ПРЕЗНАЧАТЬ *што, каму;* прызначаць.

ПРЕДИСЛОВІЕ *ср.* прадмова, прадмаўляць.

ПРЕДЛАГАТЬ *што, перад кім;* спакладаць.

ПРЕДЛАГАТЬ *што, каму;* прапанаваць, прапанава; суліць, посул.

ПРЕДЛОГ *м.* выдуманая прычына, адгаворка; пазор, прычына. *Выступіў пад пазорам (прычынай) хваробы. Пад пазорам нібы-то крыўды сваей, распачаў суд. Пад пазорам ветласьці нагаварыў шмат зьняважлівага. Гэта толькі пазор такі, а прычыны саўсім іншыя.*

ПРЕДЛОГ *грамат.* адна з нескланяных часьцей мовы; прыйма.

ПРЕДЛЕЖАТЬ *каму, быць наперадзе ў будучым; надыйсьці.* Усякому надойдуць свае клопаты.

ПРЕДМЕТ *м.* (пераклад з лацінскага Objectum) ўсё, што уяўляецца нашымі човамі або мысьлю. У народных, вясельных песьнях сустрачаем ў падобным значэньні словы: знадабьбе, знадабень, знадбень; угодзьдзя, угодзейка.

*Вы злотнічкі, вы работнічкі,
Ды зрабіце тры угодзьдзі (угодзейкі):
Пэрлоў венчык да вячаньня,
Срэбны кубак да вітаньня,
Злотый сыгнэт да міняньня.*

(Ром. 8-9. 173, а на стр. 177 „надобейкі“).

Акром гэтага ёсьць яшчэ прыказка: *У хаце пень і то знадбень.* У паперах нябошчыка Ольгерда (Аляксандра) Обуховіча (родам са Слуцчыны), маецца запісанае слова **спакмень**: „W czasie pobytu u. p. Czarnockich zrobiłem ciekawe spostrzeżenie do słownictwa ludu naszego, mianowicie: znalazłem, zdajemi się, zupełnie ekwiwalent słowu „objekt“, w naszym—*spakmień*; jakie słyszałem w żartobliwej piosence, która widocznie, posłużyła Odyńcowi do słynnego jego wierszyka „Czy to czart, czy to chart“.

*Nito czort, nito chort,
Ci to cień, ci spakmień.*

Нїадка Marcysia, pokojowa, po długich ceregielach wypytywań w czeladnej, zgłosiła: „Zdajetsa to budzie usio szto možno zdumaci, czy pobaczyci“; rcszta już ja sam downioskowałem. У старой нашай пісьменнасьці сустрачаем лацінскае, аб'ект, аб'ектыўны.

ПРЕДМОСТЬЕ *ср.* перадмосьце.

ПРЕДМЪСТНИК—НИЦА, папярэднік—ніца.

ПРЕДНАЗНАЧАТЬ *што, каго куды*; прадзначаць, прадзначаньне, прадзначацца.

ПРЕДНАЙМЕНОВЫВАТЬ, даваць каму зараней мяно, прозьвішча; наўмяновываць.

ПРЕДНАМЪРЕВАТЬСЯ, спаманацца, замышляць.

ПРЕДНАМЪРЕННО, размысна.

ПРЕДНАМЪРЕН, пражыць зіму у горадзе, ма-ніцца.

ПРЕДНАЧАЛЬНЫЙ, які быў перад пачаткам; пракавечны.

ПРЕДНАЧЕРТАТЬ *што*, накрэсьліць наперад; прадначыць, перадакрэсьліць.

ПРЕДНІЙ *црк.* пярэдні, першы.

ПРЕДОГРАЖДАТЬ *каго ад чаго*; ухаваць, абахоў.

ПРЕДОЗНАЧАТЬ *што*, наўзначаць.

ПРЕДОК, прабацькі і праматкі; дзяды, прадзе-ды; праішчар, праішчары. Нашы дзяды не знавалі бяды. Нашы дзяды гэтага няведалі і мы няхочамо ведаць. У новай пісьменнасьці сустрачаем новатвор: продкі, але народная мова гэтага слова ня знае. Народ у значэньні „предки“ ужывае словы: „дзяды“, „прадзеды“, „праішчары“, а для змацненьнявыслову, дзяды-прадзеды. Восенскае і веснавое сьвята „Дзяды“ у нас народ разумее як сьвята, памінкі па сваіх папярэдніках, якія раней жылі, а знача сьвята гэта ў перакладзе на расійскае будзе „предки“.

ПРЕДОПРЕДЪЛЯТЬ *што*, назначаць, пастанаўляць наперад; прызначаць.

ПРЕДОПРЕДЪЛЕНІЕ *ср.* прызначаньне.

ПРЕДОСТАВЛЯТЬ *што* каму, надаваць, даваць, пакідаць.

ПРЕДОСТЕРЕГАТЬ *каго*, перасьцерагаць, перасьцярога.

ПРЕДОСТОРОЖНОСТЬ, прасьцярожнасьць; празорлівасьць.

ПРЕДОСУЖДАТЬ *каго*, ганіць, гудзіць.

ПРЕДОСУДИТЕЛЬНЫЙ *паступак*, наганны, спагудны.

ПРЕДОТВРАЩАТЬ *што*, запабегчы, запаблягаць; папярэджаць; зарадзіць.

ПРЕДОХРАНЯТЬ *што* ад чаго, забасьпячаць, аберагаць,

ПРЕДОХРАНИТЕЛЬ, забасьпечнік, абасьпечнік.

ПРЕДОЩУЩАТЬ *што*, прачуваць, прачуцьцё.

ПРЕДПИСЫВАТЬ *каму што*; заўгадываць, заўгад.

ПРЕДПЛЕЧЬЕ (благі пераклад лацінск. *antibrachium*, часьць рукі ад локця да пясьці, зложаная з двух костак *лакцявой і цэўніцы*); *локвіца*. Рука пачынаецца ад *пляча* ці *рама*; паміж плячом і локцям знаходзіцца *плечавая косць*; плечавая косць злучаецца з локвіцай пры помачы выступаючага сустава—*жбіцы, жбіка*; паміж локвіцай і пясьцю знаходзіцца *цэўка*, зложаная з 8-мі костак, далей ідзе *пясьць* з *далоньню ўнізе і пальцы*.

ПРЕДПОЛАГАТЬ *што*, дамневацца, дапушчаць, гадаць, амярковываць.

ПРЕДПОЛОЖЕНІЕ *ср.* здогад, домнеў, дапушчэньне.

ПРЕДПОЛОЖИМ *прысл.* дапусьцім.

ПРЕДПОСЛѢДНІЙ, нерадапошні.

ПРЕДПОСЫЛАТЬ *што, каго чаму*; перадпасылаць.

ПРЕДПОЧИТАТЬ, воліць, першаважыць.

ПРЕДПОЧТЕНІЕ *ср.* першаўвага, пдршаўваж-
лівасьць.

ПРЕДПРИНИМАТЬ *што*, спачынаць, спады-
маць. *Мы спадняліся выканаць гэту работу.*
Спачалі падарожу.

ПРЕДПРІЯТІЕ *ср.* прэдпрыемства; промысл.

ПРЕДПРІИМЧИВЫЙ, дасьцейлівы, прамыс-
ловы.

ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬ, прамысловец.

ПРЕДРАЗСУДОК *м.* забабон, забабонны.

ПРЕДРЕКАТЬ *што*, прарочыць, запавядаць.

ПРЕДСЕРДІЕ *ср.* кожная з двух сэрцовых па-
дзіў, у адну з якіх уліваецца паваротная кроў са
ўсяго цела, а ў другую з лёгкіх; прысэрдак.

ПРЕДУКАЗЫВАТЬ, прадвяшчаць; прадвестнік,
запавядаць.

ПРЕДСКАЗАНЬЕ *ср.* прапаведня, запаведня.

ПРЕДСТАВАТЬ *дзе, перад кім*; ставаць, ста-
віцца перад кім.

ПРЕДСТАТЕЛЬ, заступнік—ніца; пратэктар,
апякун.

ПРЕДСТАТЕЛЬСТВОВАТЬ, заступацца, ста-
рацца за каго.

ПРЕДСТОЯТЬ *перад чым; кім*: стануць, ста-
яць.

ПРЕДСТОИТ *што, аб справах*; мае быць, бу-
дзе.

ПРЕДСТАВЛЯТЬ, падаваць, дастаўляць, пры-
сылаць, рэч, чалавека, ліст каму колечы.

ПРЕДСТАВЛЯТЬ, знаёміць, аказываць, пада-
ваць да ведама.

ПРЕДСТАВЛЯТЬ, выбражаць славамі, апісань-
нем, рысункам, разцом ці ўласнай асобай; выбра-
жаць.

ПРЕДСТАВЛЯТЬ на сцэне; прадстаўляць, прад-
стаўленьне.

ПРЕДСТАВЛЯТЬ *у мыслях, уяўляць, выяб-
ражаць.*

ПРЕДСТАВИТЕЛЬ—НИЦА, заступнік, заступ-
ніцтва.

ПРЕДСТАВИТЕЛЬНЫЙ чалавек, відны, пры-
стойны.

ПРЕДСУЩІЙ прымета, аблічны, асабісты.

ПРЕДСЪДАТЬ, сядзець на першым мейсцы;
старшынаваць, старшынуе.

ПРЕДСЪДАТЕЛЬ *м.* старшына(я), старшын-
ства; маршалак, маршалкаваць.

ПРЕДСЪНІЕ *ср.* першыя, зьнешнія сені; пры-
сенкі, прысёнак, прысенцы.

ПРЕДТЕКАТЬ, цячы, бегчы напярод чаго; наў-
збягаць, папярэджаць, запавадаць.

ПРЕДТЕЧА *ж.* наўзбежнік, папярэднік, за-
павесьнік.

ПРЕДУБЪЖДАТЬ *каго*, ўсяляць у каго загадзя
якое пераконьне, не абапертае на асабістым ведань-
ні справы, ці знаньні асобы; спапярэджаць, нага-
варываць.

ПРЕДУБЪЖДЕНИЕ *ср.* благое пераконаньне;
спапярэдлівасьць, спапярэдліва.

ПРЕДУВЪДЫВАТЬ *што*, спазнаваць, спаз-
натны.

ПРЕДУВЪДОМЛЕНИЕ, спавядомленьне, спа-
ведаміць.

ПРЕДУГАДЫВАТЬ *што*, згадываць, угады-
ваць.

ПРЕДУГОЖДЕНИЕ дагаджаньне, дагадзіць.

ПРЕДУГОТОВЛЯТЬ, спагатаўляць, спагатоў-
лены.

ПРЕДУЗНАВАТЬ *што, каго*; спазнаваць, споз-
натка.

ПРЕДУЗРЪВАТЬ *што*, прадбачаць.

ПРЕДУПРЕЖДАТЬ *каго, дзе*; папярэджаць.

ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ *ср.* спапярэджаньне, спапярэдлівасьць.

ПРЕДУПРЕДИТЕЛЬНОСТЬ, спапярэдлівасьць, забеглівасьць.

ПРЕДУСЛЫШАТЬ, дачуць, прачуць.

ПРЕДУСМАТРИВАТЬ, правідзіць, прадбачыць.

ПРЕДУСМОТРИТЕЛЬНОСТЬ, агляднасьць, прадбачлівасьць, празорлівасьць.

ПРЕДУСПІВАТЬ, спаспяваць, спасьпеў.

ПРЕДУСТРОЯТЬ *што*, спаладжаць, спаладжаны.

ПРЕДУСТРАНЯТЬ *каго, што*, адсуваць, аддаляць.

ПРЕДУЯСНЯТЬ *што*, спаясьняць.

ПРЕДШЕСТВОВАТЬ, папярэджаць, папярэднік.

ПРЕДЧУВСТВОВАТЬ *што*, прачуваць, прачуцьцё.

ПРЕДЫДУЩИЙ, папярэдні.

ПРЕДИЗВІЩАТЬ *каго аб чым*; апавяшчаць.

ПРЕДИЗ'ЯВЛЯТЬ, выяўляць.

ПРЕД'ЯВЛЯТЬ *што, каму, дзе*; аказываць, аказаньне, аказчык—чыца, аказны.

ПРЕДЪЛ *м.* канец, граніца, руб, немень, крэс, *Веснь и летоу крѣсы оуказа (Срезн.).*

ПРЕЕМНИК—НИЦА, наступнік—ніца, наступніцтва.

ПРЕЕМСТВЕННЫЙ, наступніцкі.

ПРЕЖДЕ *присл.* перш, наперш, спярша. *Перш падумай, а пазьней скажы. Спярша плаці, а пазьней бяры.*

ПРЕЖНИЙ, ПРЕЖДНИЙ, папярэдні, ранейшы, колішні.

ПРЕЖДЕВРЕМЕННЫЙ, перадчасны.

ПРЕЖДЕРЕЧЕННЫЙ, вышэйсказаны.

ПРЕЗИДЕНТ *м.* лац. старшыня(я); маршалак.

ПРЕЗИРАТЬ *каго*, пагарджаць, пагарда; пагардлівы.

ПРЕЗОР *м.* пыха, пышны.

ПРЕИЗБЫВАТЬ, быць у дастатку.

ПРЕИЗБЫТОК *м.* дастатак, давольства.

ПРЕИЗЛИШЕНСТВОВАТЬ, аплываць у дастатках.

ПРЕИЗОБИЛОВАТЬ, быць, аплываць дастаткамі.

ПРЕИМЕНОВАНИЕ, перамянаваньне.

ПРЕИМУЩЕСТВО *ср.* перавага; пяршомства.

ПРЕИМУЩЕСТВОВАТЬ, першаваць.

ПРЕЙСКУРАНТ *м.* ням. цэннік.

ПРЕИСПОДНИЙ, падысподны, прадонны.

ПРЕИСПОДНЯЯ, пекла, краіна вечнай цемры; тхлань, апраметная; марвець, марвовы.

*Нету, нету Агаткі (сіраты) дома,
Пашла да пана Бога.*

*Стаіць гадзіну, стаіць другую,
Пакуль адчынілі марвовыя дзьверы:
Там угледзіць сваю мамачку,
Як убачыць, сільна заплачыць.*

(Ш. 1. ч. 2. 98. Барысаўск. нав.).

ПРЕИСПОЛНИТЬСЯ, перапоўніцца.

ПРЕКЛОНЯТЬ *што*, скланяць, схіляць, схінаць.

ПРЕКЛОНЯТЬСЯ, кланіцца, скланяцца.

ПРЕКЛОНЕНИЕ *ср.* пакланеньне.

ПРЕКЛОННЫЙ, склонны. *Склонны да добра.
Склонных лет чалавек.*

ПРЕКЛОННИК, прыхільнік, хвальнік.

ПРЕКЛОНЩИК *м.* спахібнік, спакусьнік.

ПРЕКОСЛОВИТЬ *каму*, пярэчыць, пярэчаньне, агрызацца, адпірацца.

ПРЕКОСЛОВНЫЙ чалавек, спярэчлівы.

ПРЕКОСЛОВ *м.* спярэчнік, спярэчлівы.

ПРЕКРАСНЫЙ, сьлічны, зьлічны. *Сьлічны хла-*

пец, дзяўчына, маладзіца. Сьлічны сад. Слічная пагода.

*Там хадзіла сьлічна панна,
Сьлічна панна Марусічка.*

(Ром. 8—9 с. 172. Вяліжск. пав.).

*У вялікім доме на ганачку,
Там стаяла дзевак многа;
Скуль браўся кавалер сьлічны,
І дзеўкам дабрыдзень даў,
А маладу Марьяначку за руку ўзяў.*

(Ром. 8—9 с. 176 а такжа ў Шэйна і Крачк.).

ПРЕКРАЩАТЬ *што, спыняць, спын, спыняньне.*

ПРЕЛАГАТЬ *што, перакладаць, перанасіць.*

ПРЕЛОГ *м. прадмова.*

ПРЕЛЕСТЬ *ж. што найбольш лудзіць, спакушае; спакуса, понадзь. Моладасьцю ды понадзьдзю сваей бярэ дзеўка. Ад лесавога ад дамавога і ад понадзі нячыстага (Замаўляньне).*

ПРЕЛЕСТНЫЙ, *панадны, надны, наднік—ніца; спанадны, спанаднік—ніца. Надная дзеўка. Понадзі сьвецкага жыцьця. Панадная прапанова. Надна дзеўка танцуе.*

ПРЕЛЬЩАТЬ *каго, спанаджаць, спанадны. Грошы кождага спанадзяць. Чорт цябе спанадзіў улезьці ў гэту руку. Ён спанадзіўся розумам яго.*

ПРЕЛИМИНАРНЫЙ *франц. падгатоўчы, першапачатковы; спазаручны. Спазаручныя запоіны, перад заручынамі.*

ПРЕЛОМЛЯТЬ, *пераламываць, ламаць.*

ПРЕЛОМЛЯЕМОСТЬ, *пераломчывасьць.*

ПРЕЛУКАВСТВОВАТЬ, *хітрыць, хітраваць.*

ПРЕЛЬСТИТЬ *каго, спанадзіць.*

ПРЕЛЮБОДЪЙСТВОВАТЬ, ПРЕЛЮБЫТВОРИТИ, *блудадзеяць, блудадзейства, блудадзейнік—ніца; клосьціць, клосьціцца; таптацца.*

ПРЕЛЮДІЯ *ж. фр.* ўступ ў музычны твор; падогрыўка, зайгрыўка.

ПРЕМЕДЛЯТЬ, змарудзіць, марудзіць,

ПРЕМИЛОСЕРДНЫЙ, праміласэрны.

ПРЕМИНУТЬ, мінуць, прамінуць.

ПРЕМІЯ *ж. лац.* дадатак да выйгрыша на лётэрыі; дармовы дадатак кніг, або рэчаў падпісчыкам часопісяў; нагорода на спаказах вырабаў, тавараў; дадатак, нагорода.

ПРЕМОЛКАТЬ, прамаўчываць.

ПРЕМУДРЫЙ, прамудры, прамудрасьць.

ПРЕНЕБРЕГАТЬ *чым*, лёгкаважыць, грэбаваць, паневераць.

ПРЕНІЕ *ср.* перапор, перапоры; спрэчка.

ПРЕОБИДНОЕ *слова*, крыўднае, спакрыўднае.

ПРЕОБЛАДАТЬ *над чым*, пераважаць, панавваць.

ПРЕОБЛАДАНІЕ *ср.* панаваньне, перавага.

ПРЕОБРАЖАТЬ *што*, пераістачаць, пераістоціцца, пераісточаны; перакшталчаць. *Вясна пераістачае прыроду. Дзякую пераістоціўся ў мужа.*

ПРЕОБРАЗ *м.* першападобнасьць, першападобны,

ПРЕОБРАЗОВЫВАТЬ, пераістачаць, пераістоціць; перакшталчаць, перакшталчаны.

ПРЕОБРАЗОВАТЕЛЬ, перайстотнік—ніца, ператворнік, ператворніца.

ПРЕОДЕРЖАТЬ, паняволіць, заваяваць.

ПРЕОДОЛЕВАТЬ *што, каго*; перамагаць.

ПРЕОСВЯЩЕННЫЙ, найсьвятарнейшы.

ПРЕОСВЯЩЕНСТВО, прасьвятарства.

ПРЕПАРАТ *м. лац.* што колючы прыгатаванае для вучонай ці прамысловай мэты; спорабак, препарат.

ПЕРЕПИНАТЬ, прыспыняць, прыспын, прыспынак. Знакі прыспынку, маюць вялікае значэнне пры чытаньні: Замінаць.

ПРЕПЯТСТВОІЕ *ср.* перашкода, замінака. перапо́на.

ПРЕПЯТСТВОВАТЬ, перашкаджаць, замінаць, рабіць, перапоны.

ПРЭПИРАТЬ, перапіраць, перасіляць.

ПРЕПОДАВАТЬ *што, каму;* вучыць, навучаць; выкладаць.

ПРЕПОДАВАТЕЛЬ, вучыцель—лка.

ПРЕПОДОБНЫЙ, вялебны, вялебнасьць.

ПРЕПОЛОВЕНІЕ *посту*, перасяродак, перападоўленьне.

ПЕРЕПОРУЧАТЬ *што, каму;* перадааручаць.

ПЕРЕПОЯСЫВАТЬ кашулю, перапяразываць.

ПРЕПРОВОЖДАТЬ *што, каго, куды;* праводзіць, праводжаньне; перавадзіць, перавод.

ПРЕПРОВОДИТЕЛЬ, праводнік—ніца.

ПРЕПРУГ *м. црк.* вопратка.

ПРЕРЕКАНЬЕ, супярэчка, супар—порніца.

ПРЕРОГАТИВА *франц.* перавага, пяршомства, прывілейнасьць.

ПРЕРИВАТЬ *што*, перарываць, перарыў.

ПРЕРИВЧАТЫЙ, перарывісты, перарыўлівы.

ПРЕСВИТЕР *грэцк.* сьвятар, прэзбітар, духоўнік.

ПРЕСВЯТОЙ, прасьвяты.

ПРЕСЛОВУТЫЙ, славэтны.

ПРЕСЛУШАНІЕ, непаслушнасьць.

ПРЕСЛѢДОВАТЬ, гнацца па сылядох; сыцігаваць, тропіць, гнацца.

ПРЕСЛѢДОВАНІЕ *ср.* сыцігаваньне, пагоня, спагоня.

ПРЕСМЫКАТЬ, цягаць па зямлі; цягаць, валачы, поўзгаць.

ПРЕСМЫКАТЬСЯ, поўзаць, поўзаньне, плы-
гаць.

ПРЕСМЫКАЮЩИЕСЯ, паўзуны, полазы, плыз-
гуны.

ПРЕСТАВЛЯТЬ што, перастаўляць; выбра-
жаць.

ПРЕСТАВЛЕНИЕ чалавека, скон, сьмерць

ПРЕСТАРѢЛЫЙ муж, састарэлы, згрыбелы.

ПРЕСТОЛ, у сьвятыні: аўтар; у дамох: пасад.
Царскі, каралеўскі, князеўскі, біскупскі пасад.
Маладую садзяць такжа на пасад, прычым сьвятар-
ным седзішчам зьяўляецца дзяжа да хлеба пакры-
тая авеччым руном.

ПРЕСТОЛЬНЫЙ горад, сталічны.

ПРЕСТУПЛЕНИЕ ср. праступак, праступны.

ПРЕСТУПНИК, праступнік—ніца, праступ-
насьць.

ПРЕСУЩНЫЙ, прадвечны, пракавечны.

ПРЕСУЩЕСТВЛЯТЬСЯ, пераістачацца.

ПРЕСС м. нямецк. цісок, прыціск, прытуг
спогнет.

ПРЕССОВАТЬ, сціскаць, сьціслы; спагнаць,
спагнечаны; стужаць.

ПРЕСЫЩАТЬ, перасычаць—цца, насытнасьць.

ПРЕСѢКАТЬ што, перапыняць.

ПРЕТВОРЯТЬ што, ператвараць.

ПРЕТЕНДЕНТ м. франц. прыкасьнік—ніца.

ПРЕТЕНДОВАТЬ на што; дамагацца, прыка-
сацца.

ПРЕТЕНЗИЯ ж. прыкась. Якая твая прыкась
да мяне? Ен мае да мяне прыкась каб я апла-
ціў яму тое чаго ня вінен. (Лужскі, Дзісен. пав.).

ПРЕТЕРПѢВАТЬ, перацярпець; знасіць, пера-
насіць, перабыць. Бо якіх страхаў не давялося
яму на сваім вяку перабыць. (Сержп. стр. 1).

ПРЕТЭСАТИ, перасеч.

ПРЕТИТЬ, бараніць, забараняць.

ПРЕТИТ *м.* мліць, гідзіць.

ПРЕТИТЕЛЬНО, гадка, агідна.

ПРЕТКНУТЬ, спаткнуцца; скапыціцца.

ПРЕТКНОВЕНІЕ *ср.* спаткненьне.

ПРЕТНУТЬ *што*, перацяць.

ПРЕУВЕЛИЧИВАТЬ, перавялічаць, перавялічаны.

ПРЕУМНОЖАТЬ, перамнажаць.

ПРЕУСПѢВАТЬ, спасьпяваць; спасьцяваць, спасьцейлівы. *Мой Янук найбольш спасьцейлівы да рэмясла. Хлапец пачаў ужо спасьцяваць у грамаце.—„Як жывы, здаровы?“—„Дзякую, спасьцяваемо“.* (Пружанскі пав.).

ПРЕУСТРАШИТЬСЯ, спастрашыцца, перастрашыцца. *Спастрашся ты суда Бэскага!*

ПРЕУХИЩРИТЬ, спахітрыць, спахітраны.

ПРЕХОДЯЩИЙ, перамінаючы, зьнікомы.

ПРЕЧИСТАЯ *свѣта*, прачыстая.

ПРИБАУТКА *ж.* прысказка, пабасёнка, прыбайка.

ПРИБАВКА *ж.* прыдатак, дадача.

ПРИБАВЛЯТЬ *што да чаго*; дадаваць, дадаць, дадатак.

ПРИБАВОЧНЫЙ, дадатковы.

ПРИБАННЫЙ, прылазны, прылазьнік.

ПРИБАЮКАТЬ *дзіця*, залюляць, залюліць.

ПРИБЕРЕГАТЬ *што*, зашчаджаць, зашчадлівы.

ПРИБИРАТЬ, паставіць усякую рэч на сваё мейсца; зрабіць парадак; парадкаваць, парадкаваньне.

ПРИБОР *м.* агульнасьць рэчаў, сабраных ў адно цэлае; гарнітур. *Сталовы гарнітур. Гарбаты гарнітур.*

ПРИБЛАЖКА, прыбрэдка, бажаволіца, бажавольнік—ніца.

ПРИБЛЕКНУТЬ, прысьвянуць, спасалавець.

ПРИБЛИЗИТЕЛЬНЫЙ, *приблизны*.

ПРИБОДРИТЬ *каго*, *прихахорыць*, *абасьмеліць*.

ПРИБОЧЕНИТЬСЯ, *спабочыцца* *зухуючы*.

ПРИБРАНИВАТЬ *каго*, *палаіваць*.

ПРИБРАСЫВАТЬ *што*, *прыкідаць*.

ПРИБРЕЖНЫЙ *ж. ыхар*, *прыбярэжны*.

ПРИБЫТІЕ *поезда*, *приход*.

ПРИБЫЛЬ *ж. зыск*, *прибытак*.

ПРИБЫЛЬНЫЙ, *зыскоўны*; *прибыткоўны*.

ПРИБѢГАТЬ, *прыбягаць*; *уцякацца*. *Няма да каго уцячыся ў бядзе. Ён уцёкся да ліхіх спосабаў змаганьня.*

ПРИБѢЖИЩЕ *ср. прытулак. І птахі нябесныя не без прытулку. Бог—мой прытулак.*

ПРИБѢЖАТЬ *куды*, *прыбегчы*; *хапіцца* *якіх спосабаў*.

ПРИВАЖИВАТЬ *каго да чаго*; *прынаджываць*.

ПРИВАДА *ж. прынада*, *прынадлівы*, *прынаднік*.

ПРИВОЗЖАТЬ *каня*, *прылейцаваць*.

ПРИВЕРГАТЬ *што, куды*; *прыкідаць*, *прырынаць*.

ПРИВЕРЖЕННЫЙ, *адданы*, *адданасьць*.

ПРИВЗДЫМАТЬ *што*, *прыўзьнімаць*.

ПРИВИВАТЬ *што да чаго*; *прышчапляць*, *прышчэп*.

ПРИВИВ *м. прышчэп*, *прышчэпка*, *прышчэпны*.

ПРИВИДѢТЬСЯ *каму*, *здацца*, *здаецца*, *здань*, *прымярэсьціцца*.

ПРИВИЛЕГІЯ *ж. лац. привілей*, *привілейны*.

ПРИВИЛЯТЬ *да каго, чаго*; *прывіхтаць—цца*.

ПРИВИНЧИВАТЬ *што*, *прышрубовываць*.

ПРИВИРАТЬ *каму*, *махляваць*, *ілгаць*.

ПРИВЛЕКАТЬ *што, каго*; *прыцягаць*.

ПРИВЛЕКАТЕЛЬНЫЙ, *голос*; *прыцягаючы*, *павабны*, *павабнасьць*. *Прыгажство прываблюе.*

ПРИВОДИТЬ, привадзіць, приводны, привод.

ПРИВОЗИТЬ, привазіць, привозны, привоз.

ПРИВОЛЬЕ, приволіца, раздолье.

ПРИВОРАЧИВАТЬ *што да чаго*. привяртаць.

ПРИВРАТНИК *м.* брамнік—ніца.

ПРИВРЕМЕННЫЙ, часовы.

ПРИВСТАВАТЬ, спаўставаць.

ПРИВЫКАТЬ, привыкаць, привычны, привычка; звывацца, звычны, звывка.

ПРИВѢТСТВОВАТЬ *каго*, вітаць, вітаньне.

ПРИВѢТЛИВОСТЬ, ветласць, ветлы.

ПРИВѢТСТВИЕ *ср.* привітаньне.

ПРИВЯЗАТЬСЯ *да каго*, прысучыцца, прычепіцца, прыкасацца.

ПРИВЯЗЧИВОСТЬ, прычэплівасьць.

ПРИГЛАШАТЬ, запрашаць.

ПРИГАТЬ, скакаць, скакун—куха; гіцаць.

ПРИГЛЯДЫВАТЬ, прыглядаць, прыглядчывы.

ПРИГНЕТАТЬ *каго, што*, прыгнятаць, прыціскаць.

ПРИГНУТЬ, прыгнуць, прыхінуць.

ПРИГОВОР *м.* судовая, ці грамадзкая пастанова; пастанова.

ПРИГОДНЫЙ, прыдатны, прыдатнасьць; здатны.

ПРИГОНКА *ж.* дапасоўка.

ПРИГОРОД *м.* слабада, прадмесьце.

ПРИГОРШНИ *ж. мн.* прыгаршчы.

ПРИГОРЮНИТЬСЯ, зьбедніцца, зьбедзіцца.

ПРИГОТАВЛИВАТЬ, прыспасабляць, падгатаўляць.

ПРИГОТОВИТЕЛЬНЫЙ *кляс*, падгатоўчы.

ПРИГРЕБАТЬ *што*, прыгарнаць.

ПРИГРЕЗИТЬ *што, каго*, прыкрозіць, прымсьціць, прымроіць.

ПРИГУБИТЬ *што*, адпіць, зрабіць знак што пье; *прывеціць* (ад „ветласьць“).

ПРИДАННОЕ *ср.* багацьце маладой; вопратка, бялізна і хатні рыштунак: *выправа*; тое што ідзе ей ў спадковым парадку ці ў дар ад родных: *пасаг*; тое што запісуе малады сваей будучай жонцы: *вяно*.

ПРИДАННИЦА *ж.* *пасажная, пасажніца.*

ПРИДАТОК *чаго да чаго.* дадаток, дадатковы.

ПРИДАВЛИВАТЬ *што, чым; прыціскаць.*

ПРИДАКИВАТЬ *каму, патакаць.*

ПРИДВИГАТЬ *што, прысуваць, прысоўны.*

ПРИДВОРИТЬ *зямлі, прыгарадзіць да свайго двара; прыгаралзіць.*

ПРИДВОРНЫЙ, які знаходзіцца пры дварэ пануючай асобы; палацовец.

ПРИДЕРГИВАТЬ *што куды, прытаргаць.*

ПРИДЕРЖИВАТЬ *што, прытрымліваць, прытрымка.*

ПРИДИРЧИВОСТЬ, прычэплівасьць, прычэплівы, прычапляцца.

ПРИДУМЫВАТЬ, прыдумляць, прыдумка.

ПРИДЫХАТЕЛЬНАЯ *літара, прыдыховая.*

ПРИДѢЛЫВАТЬ *што да чаго, прырабляць, прыробка, прыробны.*

ПРИДѢЛ, асобны, дадатковы аўтар, акром галоўнага у царкве; капліца, бочны аўтар.

ПРИЖАРИВАТЬ *што, прыпякаць, прыпражаць.*

ПРИЖАТЬ *што, каго; прыціснуць, прытуліць.*

ПРИЖДАТЬСЯ *каго, дачакацца.*

ПРИЖИВЛЯТЬ *што да чаго; прыгаіваць, прыгойны, прыгойка, прыгойчывы. Прыгаіць адсечаны палец; пучок да прышчэпу.*

ПРИЖИГАТЬ *што, прыпаляць, прыпаляньне, прыпал.*

ПРИЖИЗНЕННОЕ, дажывотнае.

ПРИЖИМАТЬ *што або каго; прыціскаць—ца, прыцісканьне, прыціск, прыцісь, прыцісьлівы.*

ПРИЖМУРИТЬ *вочы, прымітурыць, прымітнуць, прымітні, прыміткі.*

ПРИЗАНИМАТЬ, *прыпазычаць.*

ПРИЗАРИТЬСЯ *да чаго, спагаліца, спаквапіца.*

ПРИЗАТВОРИТЬ *дзверы, прычыніць.*

ПРИЗИРАТЬ, *каго, што; даглядаць, дагляд.*

ПРИЗРАК *м. прывід, здань, прымірсень, мара*

ПРЫЗРАЧНЫЙ, *прымірсны, прымірснасьць; злудны.*

ПРИЗМА *ж. грэцк. доўгакантнік, доўгакантавік.*

ПРИЗНАЊЕ *ср. прызнаньне.*

ПРИЗНАК *м, азнака, пазнака, познатка, пазнатны.*

ПРИЗНАТЕЛЬНЫЙ, *ўдзячы, сьпагомлівы.*

ПРИЗ *м. фр. нагародны дар пераможніку; здабыча.*

ПРИЗЫВАТЬ *каго, куды; пазываць, заклікаць.*

ПРИЗВАНЬЕ *ср. склоннасьць, дар, талент.*

ПРИЗЯТИТЬ, *прыняць у прымакі.*

ПРИКАЗЫВАТЬ *каму што; загадываць, загад, загадны, загадчык-чыца.*

ПРИКАЗ *м. загад; стар.: канцэлярыя, кіравецтва. У Масковіі былі „прыказы“ пасольскі, страleckі, разбойны (крымінальны) і інш.*

ПРИКАЩИК *м. старшы работнік, слуга які перадае загады; загаднік—ніца; прыганяты; прыстоўчы.*

ПРИКАЛИТОК *м. прыбрамак, кавортка.*

ПРИКАЛЫВАТЬ *што да чаго; прышпіляць. прышпіль, прышпіль, прышпілька.*

ПРИКОПИТЬ *чаго, прыспароміць, прыспор.*

ПРИКАРМАНИТЬ *што, прысабечыць, прысвоіць.*

ПРИКАСАТЬСЯ *да чаго, дакранацца, датыркацца, датыкацца.*

ПРИКОСНОВЕНІЕ *ср. дотык, датыкальны; дотырк.*

ПРИКАЧЫВАТЬ *што, прыкачываць, прыкот.*

ПРИКАЩИК *м. загаднік—ніца; канцэлярысты ў дварох: скрыбаль.*

ПРИКИДЫВАТЬ *што да чаго, прыкідаць.*

ПРИКИСАТЬ, прыквасаць, прыквас, прыквасіць.

ПРИКЛАД *пры стрэльбе, галавіца, галавіцаю.*

ПРИКЛАДЫВАТЬ *што да чаго; прыкладаць, датасаваць.*

ПРИКЛАДНОЙ, датасоўны. Датасоўнае, датасоўчае мастацтва.

ПРИКЛИНИВАТЬ *што, прыкліновываць.*

ПРИКЛЮЧЕНЬЕ, прыгода, здарэньне.

ПРИКОВЫЛЯТЬ *адкуль, прыдыбаць, прыкульгаць.*

ПРИКОВЫРИВАТЬ, прыбліжаць куляючы; прыкуляць.

ПРИКОЛІАЧИВАТЬ *што да чаго; прыбіваць.*

ПРИКОЛДОВЫВАТЬ *каго да чаго; прычаровываць.*

ПРИКОЛКА *ж. прышпілка.*

ПРИКОЛТАТЬСЯ *да чаго, агоўтацца.*

ПРИКОМАНДИРОВЫВАТЬ *каго, прыкамандаваць.*

ПРИКОМНАТНЫЙ, пакаёвы, пакаёўка.

ПРИКОПИТЬ *што, прыспароміць.*

ПРИКОРЯЧИТЬ, прыжыргаць, прыкярэчыць.

ПРИКОРНУТЬ, прыкурнуць.

ПРИКОРОБИТЬ *што, прыкарабаціць.*

ПРИКОСНОВЕНІЕ *ср. дотык, дотырк.*

ПРИКОСТЫЛЯТЬ *каго, прыкавеліць.*

ПРИКРАШИВАТЬ *што, прыаздабляць.*

ПРИКРИКИВАТЬ *на каго, пакрыкаць.*

ПРИКРИТІЕ *вайск. аслона.*

ПРИКРЪПЛЯТЬ *што да чаго; прымацовываць, прымацоўка.*

ПРИКРЮЧИТЬ *што, прыкручыць.*

ПРИКУПАТЬ *што, прыкупляць, прыкуп.*

ПРИКУТАТЬ *што, каго; прыкуклаць, куклае, куклацца; агарнуць.*

ПРИЛАВОК *у краме, прыталка.*

ПРИЛАГАТЬ *што да чаго; прыкладаць.*

ПРИЛОЖЕНІЕ, *ср. дадатак.*

ПРИЛАГАТЕЛЬНОЕ, *дадатковае.*

ПРИЛАКОМИТЬ *каго, прыласіць.*

ПРИЛАСКАТЬ, *каго прылашчыць, прыгалубіць, прыкукобіць.*

*Прыкукоб мяне, матухна, сягоньні вечар,
А заўтра кукобіла-б ды некага будзе.
(Вяс. п., III. Т. I. ч. 2. с. 21).*

ПРИЛАЩИВАТЬ *што, прыгладжаць, глянцаваць.*

ПРИЛЕГАТЬ *да чаго, прылягаць, прытыкаць.*

ПРИЛЕЖНОСТЬ, *пільнасьць, старэннасьць, рупнасьць.*

ПРИЛЕЖНЫЙ *вучань, пільны, старэнны, рупны.*

ПРИЛЕТАТЬ *куды, прылятаць, прылёт, прылётны.*

ПРИЛЕЧЬ, *прылегчы, прылёгі.*

ПРИЛИСТНИК *м. ботан. stipula, бросьцік, прылісьцік.*

ПРИЛИЧЕСТВОВАТЬ, *прыстоіць, прыстойны.*

ПРИЛИЧНОСТЬ, *прыстойнасьць.*

ПРИЛЬНУТЬ, приліпнуць. прыгліпнуць, прыгліп.

ПРИМАЗАТЬСЯ *дя чаго, каго; прыкешкацца, прысуседзіцца, прысябравацца.*

ПРИМАНКА *ж. прынада; нутка, нутны, нуццѣ.*

ПРИМЕРЕЩИТЬСЯ, примсьціцца, прымітурыцца.

ПРИМОЛВКА *ж. прямоўка, прымаўляцца.*

ПРИМРАЧИТЬ *што, прыцьміць.*

ПРИМЧАТЬ *што, прытурыць—рыцца.*

ПРИМЫКАТЬ *чаму да чаго; прылягаць.*

ПРИМЪНЯТЬ *што да чаго; прыспасабляць.*

ПРИМЪНИТЕЛЬНО *ср. прыспасобна; прытасоўна.*

ПРИМЪРНЫЙ, прыкладны, прыклад.

ПРИМЪТА, прыкмеўка, прыкмеўны,

ПРИМЪТИТЬ *што, закмець. Закмеў пана на гумне (Сержп.). Прыкмеў гняздо на дрэве.*

ПРИМЪЧАНІЕ *ср. увага; прыкмеўка.*

ПРИМЪЧАТЕЛЬНОСТЬ, асаблівасьць; запокмеўнасьць.

ПРИМЪСЬ *чаго да чаго; дамешка.*

ПРИМЯТЬ, прыгнясьці, прыкомкаць.

ПРИНАДЛЕЖАТЬ *каму, прыналежаць, прыналежны—насьць; даналежаць, даналежны.*

ПРИНАРОЧИВАТЬ *што да чаго; прытарновываць.*

ПРИНАРЯЖАТЬ *каго, прыгашаць, прыгосіцца, госкі.*

ПРИНАСИЖЕНАЯ *яйкі, надседжаныя.*

ПРИНИЩАТЬ, прыбяднець.

ПРИНЕСЕНЬЕ *ср. дар, прынос.*

ПРИНУЖДАТЬ *каго, прымушаць, прыняваліваць, прынукаць.*

ПРИНУЖДЕНІЕ *ср.* прынука, примус, прыняволя.

ПРИНУДИТЕЛЬНО, прынявольна, примусова-
ПРИНЦИП *м. лац.* навучнае ці маральнае правіла ад якога не адступаюць.

ПРИНЦ *м.* **ПРИНЦЕССА** *ж. лац.* сын або дачка пануючай асобы.

ПРИНЯТІЕ *ср.* прыймо.

ПРИПАЛЗЫВАТЬ *куды*, прыпаўзаць.

ПРИПАЛИВАТЬ *што*, прыпаляць.

ПРИПАСАТЬ *што*, запасіць, запасіцца.

ПРИПАЯТЬ *што да чаго*; прылютаваць, прылютоўка.

ПРИПИЛИТЬ *каго*, прыпілаваць.

ПРИПЕРЕТЬ, упіраючыся прыціснуць; прыперці.

ПРИПЛЕНОК *м.* пакаленьне, прыплод; прыплемак, котла (ад „каціцца“). *З гэтае пары і ты, і твае дзеці, і ўсё тваё котла будзеце толькі пчол драць (сказаў Бог мядзьеведзю). Сержп. 73.*

ПРИПЛОЖАТЬ, прыкладжаць, прыплод.

ПРИПЛУТАТЬ *што да чаго*; прыблутаць.

ПРИПЛЯСЫВАТЬ, прытанцоўваць; падскаківаць.

ПРИПОДНИМАТЬ *што*, прыпадымаць.

ПРИПОИ *м.* прылютоўка, прылютка.

ПРИПОРОШИТЬ *пылам*, прыпарушыць.

ПРИПРИТЧИТЬСЯ *каму*, прымсьціцца.

ПРИПРИГНУТЬ *куды*, прыскочыць, прыскок.

ПРИПРЯНУТЬ, прыскочыць, прыгігнуць.

ПРИПРЯТАТЬ *што*, прыхаваць, прыхатурыць.

ПРИПУГНУТЬ *каго*, прыпужнуць, прыпуднуць.

ПРИПУТЫВАТЬ, прыблутываць.

ПРИПЫЖЫТЬ *набой*, прыбіць, прыштампляваць.

ПРИРАВНИВАТЬ *каго, што да чаго; раўняць.*

ПРИГАДѢТЬ *каму, прырачыць.*

ПРИРДѢТЬ, прыжаўрэць; прыжаўры.

ПРИРЕВНОВАТЬ *каго да каго; запаздросьціць, запаздросьлівы, запаздросьнік—ніца.*

ПРИРОДА, ўсё створанае, ўсё бачанае, ўсё што мы можам чуць пяццю нашымі човамі; **прырода**, **прыродны**, **прыроднік**—ніца.

ПРИРОСТ *працэнтаў, прыспор.* На рубель будзеш плаціць грыўню ў год прыспору.

ПРИРУЧАТЬ, прылашчаць, прылашчаны; **асвоены**. *І асвоены воўк у лес глядзіць.*

ПРИРѢЗЫВАТЬ *што да чаго; прырэзаць.*

ПРИРЯЖАТЬ *каго, строіць; прыгосіць, госкі.*

ПРИСАМИТЬ *сабе што; прысабечыць.*

ПРИСАСЫВАТЬ *што, прысысаць, прыссацца, прысосчывы, прысосак, прысысаньне.*

ПРИСАХАРИТЬ, прыцукрыць.

ПРИСВИСТ *м. посьвіст, пасьвіснуць.*

ПРЫСЕРДЫЙ, сэрдэчны. *За здароўе тамтэйшых і тутэйшых і ўсіх нашых сэрдэчных.*

ПРИСКАЗЫВАТЬ *што, прымаўляць.*

ПРИСКОРБНЫЙ, смутны, смутак, смутлівы.

ПРИСКУЧИТЬ *каму, знудзіць, надакучыць.*

ПРИСЛАСТИТЬ *што, прысаладзіць.*

ПРИСЛАСТЬ *ж. прысаладзь, прысалода.*

ПРИСЛУЖЕНИЕ *ср. паслуга, паслужнік—ніца.*

ПРИСЛУШИВАТЬ, прыслухаць.

ПРИСЛЫШАТЬСЯ, прычуцца, прычутка.

ПРИСМАТРИВАТЬ *што, каго; прыглядаць, даглядаць.*

ПРИСМИРѢТЬ, прыціхнуць, прыціх.

ПРИСМОТР *м. дагляд, дагляданьне.*

ПРИСНАБДИТЬ *каго, чым; узасобіць.*

ПРИСНАРЯЖЕНЬЕ *ср. прыснада.*

ПРИСНАЩАТЬ *што да чаго; прыгужаць, прыгужаны, прыгужаваньне.*

ПРИСНЫЙ, істы.

ПРИСНО *прысл. заўсёды, вечна.*

ПРИСНОБЛАГОСЛОВЕННАЯ, ўсёдыблогаслаўная.

ПРИСНОДѢВА, ўсёдыдзева.

ПРИСНОПАМЯТНЫЙ, векапомны.

ПРИСНОХВАЛИМЫЙ, векахвальны.

ПРИСНОСУЩІЙ, ўсюдаісты, вечнаісты.

ПРИСОВОКУПЛЯТЬ *што да чаго; дадаваць, далучаць.*

ПРИСОВЫВАТЬ *што да чаго; прысуваць.*

ПРИСОЕДИНИТЬ, прылучыць, прыяднаць.

ПРИСОЕДИНЕНІЕ, прулучэньне, прыяднаньне.

ПРИСОСАТЬ, прыссаць; прыцмактаць.

ПРИСПОСОБЛЯТЬ, прыладжаць, прылада.

ПРИСПѢШНИЧАТЬ, порацца, пораецца, ходзіць каля гаспадаркі, печы,—гаворыцца аб гаспадынях.

ПРИСПѢШНИК—НИЦА, памочнік; нароўнік; паплечнік—ніца.

ПРИСРОЧИТЬ *што да чаго, прырочыць.*

ПРИСТАВАТЬ, прыставаць; чапляцца.

ПРИСТАВ *м. даглядчык; асэсар.*

ПРИСТЕГНУТЬ *што да чаго, прысьцібнуць.*

ПРИСТРАИВАТЬ *будынак, прыбудовываць, прыбудоўка.*

ПРИСТАНИЩЕ, прыпын, прыпынак.

ПРИСТАНЬ, прыпарань, прыпаромак; прыстань; рум, мейсца, пляц над ракой на якім складаюць тавары, а асабліва бэлякі для сплаву.

ПРИСТАЛЬНЫЙ *погляд, праніклівы.*

ПРИСТРАСТНЫЙ, прыстаронны, прыжадлівы.

ПРИСТРУНИВАТЬ *каго, прыціскаць, прыспрындзіць.*

ПРИТЪСНЯТЬ, прыціскаць, угнятаць.

ПРИСТЯЖАТЬ *што*, прыспорыць, прыспаро-міць.

ПРИСТЯЖНОЙ, прыпрэжны, прыпражка.

ПРИСУЖДАТЬ *каму, што*; прысуджаць, прысуджаны, прысуд, прысуднік—ніца.

ПРИСУТСТВОВАТЬ *пры чым*, быць асабіста, быць пры тым; быць; быць прытым; прытым-быць.

ПРИСУТСТВОВАНИЕ *ср.* прытымбыцьце, прытомнасьць. Апошнімі часамі пачалі ўжываць у нас барбарызм „прысутны“, „прысутнасьць“, які павінен быць безумоўна адкінуты як нязгодны з духам мовы.

ПРИСУТСТВИЕ *ср.* прытомнасьць. Прытомнасьць духа. Судовая або агульна ўрадовае мейсца: **камо-ра** судовая, мытная, радная.

ПРИСУТСТВУЮЩИЙ, прытомісты, прытымбытны.

ПРИСУЩИЙ, прытымбытны, прытомны, прытомнасьць.

ПРИСУЩИИ, прытомісты, прытомістасьць.

ИРИСЯГАТЬ, прысягаць, прысяга, прысяжны.

ПРИТАЛКИВАТЬ *каго, што*; прыпіхаць.

ПРИТОЛОЧИТЬ *траву*, прытаўчы, выдратаваць.

ПРИТОЛОКА *ж.* верхні касяк у дзвярях; **пера-валока**. *Аб парог нагамі, аб, перавалоку галавой.*

ПРИТАСКИВАТЬ *што, куды*; прыцягаць.

ПРИТВОР *м.* прычын; у сьвятыні: бабінец.

ПРИТВОРСТВОВАТЬ, прытварацца.

ПРИТЕМНЯТЬ, прыцьмяваць.

ПРИТЕРЕБЬ, пасека, мейсца разчышчанае пад ральлю або сенажаць; поцябнік, поцябкі; выце-рабкі.

ПРИТЧА *ж.* прыповесьць; прыпадак, зда-рэньне.

ПРИТЧИТЬСЯ *каму, здарыцца, здараецца.*

ПРИТОК *м., прытока ж. Дзісенка—прытока Дзвіны.*

ПРИТОН *м. зацемак. Зацемак распусты, п'янства.*

ПРИТОРОПИТЬ *каго, прытуровіць.*

ПРИТОРОЧИТЬ *што да чаго; прыштабнаваць.*

ПРИТОРГОВЫВАТЬСЯ, *прыцаняцца, прыцэнка.*

ПРИТОРИТЬ *сьцежку, прытаптаць.*

ПРИТОРМОЗИТЬ, *прыгальмаваць.*

ПРИТОРНЫЙ *аб смаку, надмерна клусты, салодкі, прэсны; цкльвы, цкльвасьць.*

ПРИТРАВЛЯТЬ *ваўкоў, прытручаць.*

ПРИТРАПЕЗНЫЙ, *застольны, застольнік.*

ПРИТРОГИВАТЬ, *прыкранаць, прытыкаць.*

ПРИТУКМАЧИТЬ *каго. прыкокаць, прыкуксаць.*

ПРИТУЛУПИТЬСЯ, *прыкажушыцца.*

ПРИТЧА *ж. прыповесць.*

ПРИТЪСЧАТЬ, *прыціскаць, прыгнятаць.*

ПРИТЕСНЕНИЕ *ср. уціск, прыгнет—тчык.*

ПРИТЯГИВАТЬ *каго, што; прыцягаць.*

ПРИТЯЖАНИЕ *ср. прэтэнсія, прытась.*

ПРИТЯЖАТЕЛЬНЫЙ, *прытасны.*

ПРИХЛЕСТИВАТЬ *што, прысьцебываць.*

ПРИХЛОПАТЬ *што, каго; прыляскаць.*

ПРИШЕСТВИЕ *ср. прыход.*

ПРИХОД *м. парохія, парахіяльны, парахіянін, парох. Парахільны сьвятар.*

ПРИХОД, *даход, зыск. Сколькі мае прыходу ў год? Які ён мае зыск з арэнды?*

ПРИХОДОВАНИЕ, *запісь зыску ў касовую ці іншую бугальтэрную кнігу; запісь.*

ПРИХОЖАЯ, *першы пакой ў які ўходзіцца ідуць у дом; сені, сенцы.*

ПРИХОТЛИВЫЙ, привярэдлівы, вычварны, мільгавольчывы.

ПРИХОТЬ, жаданьне без якога лёгка абыйсьціся; привярэдзь, вычвара, мільгаволівасьць, бажавольле. *Вычвараньню яе канца няма. Привярэдліваму сам чорт не дагодзіць. Мільгаволіцца маладзіца, верадуг.*

ПРИХРАМЫВАТЬ, кульгаць, прыкульгіваць.

ПРИЦЪПЛЯТЬ, прычапляць, прычэп, прычапка.

ПРИЧАЛИВАТЬ да чаго; прывязываць.

ПРИЧАЩАТЬ каго да чаго; далучаць, прылучаць.

ПРИЧАЩЕНЬЕ ср. прылучэньне, спалучэньне.

ПРИЧАСТЬЕ ср. спалука.

ПРИЧАСТНОСТЬ да чаго, прыналежнасьць, прычыннасьць.

ПРИЧЕЛЬНЫЙ, прычольны, прычолак.

ПРИЧЕСКА ж. прычоска.

ПРИЧЕТНИК м. дзяк, дзячок.

ПРИЧЕТАТЬСЯ, злучыць у пару, цотку; спаравацца.

ПРИЧИНЯТЬ што, прычыняць, прычыняцца, прычына, прычынасьць, прычыннік—ніца. *Вось прычыннік бед маіх.*

ПРИЧИСЛЯТЬ што да чаго; прылічаць, прылічаньне, прылічлівы.

ПРИЧИТАТЬ што каму, прылічаць, далічаць.

ПРИЧИТАЕТСЯ што, каму; належыцца.

ПРИЧМОКИВАТЬ, прыцмаківаць.

ПРИЧТ м. црк. клер, паства; почат. *Почат роду, сьпісак, выказ роду, накаленьняў.*

ПРИЧУДИТЬСЯ, прыкудзіцца, прыкуда (памылкова: „пракуда“); здацца, здань; прымсьціцца; прымярэсьціцца; прышавіцца.

ПРИЧУДЛИВЫЙ чалавек, пракудны, пракудлівы, пракуднік—ніца.

ПРИЧУДЛИВОСТЬ, *пракудлівасьць.*

ПРИШАТНУТЬ *што, каго; прыкіўнуць, прыхібнуць.*

ПРИШЕЛЬНИК *м. приходзень, прыблуда.*

ПРИШЕСТВІЕ *ср. прыход, прыйсьце.*

ПРИШЛОСЬ, *прышлося, давялося.*

ПРИШИБИТЬ *каго, прыбіць.*

ПРИШКВАРИТЬ *што, прыскварыць, прыпражыць.*

ПРИШПОРИТЬ *каня, прыбаднуць.*

ПРИШТОПАТЬ *што, прыцараваць.*

ПРИЩЕЛКНУТЬ *пальцамі, прылузнуць.*

ПРИЩИПЫВАТЬ *пёраў, прыскубываць.*

ПРИЩИТИТЬ *каго, асланіць.*

ПРИЩУРИТЬ, *прыплюснуць моршчучыся, прыкрыць павекамі, пакінуўшы шчэлачку; прымірнуць, прымгнуць, прымгнуцца; прымжыць; прыплюснуць.*

ПРИЩУРІЙ *чалавек, прымжлівы, плюсьнявы, плюсьнявец—няўка.*

ПРІАУКИВАТЬ *каго, гойкаць. Ой, ці ня едуць ды ці ня гойкаюць?*

ПРІЕДИНИТЬ *што да чаго, далучыць, прыяднаць.*

ПРІЁМ *м. спохватка, спосаб. У гэтай справе ёсьць свае спосабы. У гэтага чалавека дзіўная спохватка. Кождае рэмясло вымагае знаўня спосабаў, спохватак.*

ПРІЁМОЧНЫЙ, *прымовы, прыймаць, прыманьне.*

ПРІЕМНАЯ *сьвятліца, вітальня; прымніца. Прымніца шпітальная, судовая, прыватная.*

ПРІЕМНЫЙ *дзень, тавар; прынятны, прыняцьце.*

ПВІЕМЛЕМОСТЬ *ж. прынятлівасьць.*

ПРІЕМНИК—НИЦА, *прыятынік—ніца.*

ПРИЕМЩИК *м.* хто приймає што колечы; пры-
нятчык.

ПРИЕМЫШ *м.* прыймак, прымук.

ПРИСКИВАТЬ *што*, вышуківаць, вышуканы.

ПРИСК *м.* што знайдзена, адкрыта, або мейсца
дзе што знаходзіцца вышуківаецца; спонайд, спо-
найды.

ПРИСКАТЕЛЬ, спанаходнік—ніца.

ПРИБОДРЯТЬ *каго*, асьмяляць, прыпасьмя-
ляць.

ПРИБОЛАКИВАТЬ *каго, што*; апавалачываць,
апавалока; апрацаць.

ПРИБРѢТАТЬ *што*, набываць, набытак. На-
быць імя, славу, маецнасьць.

ПРИБЩАТЬ *што да чаго*; далучаць.

ПРИЮТКРЫТЬ *дзверы*, прыадчыніць.

ПРИОХАЧИВАТЬ *каго да чаго*; падахочываць,
падахота.

ПРИУГOTOВЛЯТЬ *што*, спрыгатаўляць.

ПРИУДАРИТЬ, падыўдарыць, падыўдар.

ПРИУДЕРЖИВАТЬ *каго, што*; пастрымліваць.

ПРИУЗ *м.* прывязаць; матуз.

ПРИУКРАСИТЬ *што*, прыаздобіць.

ПРИУЛЕЧЬСЯ, прылегчы. *Мы толькі прыляглі.*

ПРИУМАЛИТЬ *што*, прыменшыць.

ПРИУМНОЖИТЬ, прымножыць, памножыць.

ПРИУНЫТЬ, спаныдзець, спаныднуць.

ПРИУРОЧИТЬ *што, да чаго*; прычасаваць;
стар.: прырочыць.

ПРИУСВОИТЬ *што*, прысвоіць; прысобиць.

ПРИУСПѢВАТЬ *у чым*, спасьпяваць.

ПРИУСТАРѢТЬ, спастарэць.

ПРИУСУГУБЛЯТЬ, стараньне, памнажаць, па-
вялічаць.

ПРИУСѢСТЬСЯ, спасесцца, прысесьць.

ПРИУТИХАТЬ, спаціхаць, прыціхаць.

ПРИУЧАТЬ *каго да чаго*; ірывучаць.

ПРІЎДАТЬ, прыядаць, прыяданьне, прые́чы-
вы.

ПРІЎЗЖАТЬ, прыязджаць, прыязджаньне,
прыезд.

ПРИЮТИТЬ *каго*, прытуліць, прытулак пры-
тульны, прытульнік—ніца.

ПРІЯКШАТЬСЯ *да каго*, прыкешкацца.

ПРІЯТНЫЙ, прыемны, прыемнасьць.

ПРІЯТСТВОВАТЬ *каму*, спрыяць, спрыяйны.

ПРІЯТЕЛЬ, прыяцель—целка; спрыяйнік—ні-
ца.

ПРОАХАТЬ *ўвесь дзень*, правохаць, прастаг-
наць.

ПРОБА *ж. аг. слав.* проба, пробны, проба-
ваць, пробня, пробнік.

ПРОБИРЩИК *м.* пробаўнік.

ПРОБАРАХТАТЬСЯ, прабалохтацца.

ПРОБИВАТЬ *што, чым*; прабіваць, прабівац-
ца, пробітка, прабівальнік; прабітны, прабітны
лежань; прабой, вушко да клямкі ўбіваньне ў
дрэва.

ПРОБИРЯТЬ, перабіраць, чысьціць ад адпад-
каў.

ПРОБКА *ж. нямецк.* корак, коркавы, корка-
вісты.

ПРОБЛАГОВѢСТИТЬ *на вячэрню*, празьвесць-
ціць.

ПРОБЛАГОДЕНСТВОВАТЬ, прараскашаваць.

ПРОБЛАЖИТЬСЯ, спаркудзіцца.

ПРОБЛЕМА *ж. грэцк.* заданьне, пытаньне, за-
гадка, што дадзена да разьвязаньня, задача да
адшуканьня невядомага паводле пазнак; праблема.

ПРОБЛЕМАТИЧЕСКИЙ, няпэўны, загадковы.

ПРОБЛЕСК *м.* проблісь, споміг.

ПРОБЛИСТАТЬ, праблішчэць.

ПРОБЛЮСТИ *што*, прагледзіць.

ПРОБОДАТЬ *што*, прабасьці, пракалоць, праткнуць, пратнуць.

ПРОБОЛѢТЬ *доўга*, прахварэць.

ПРОБОРАЗЖИВАТЬ, прабарозіць, прабаразнаваць, прабаразь, прабарозак.

ПРОБОРОНИТЬ, прабарнаваць, праскародзіць.

ПРОБРАЖИВАТЬ, перабрыдаць, перабрысьці.

ПРОБРАЖНИЧАТЬ *ноч*, прапьянстваваць.

ПРОБРАСЫВАТЬ *што*, пракідаць, прокідзь.

ПРОБРИВАТЬ *запатылак*, прагаліваць.

ПРОБРОДИТЬ *аб ніве*, перахадзіць, перабрызнуць.

ПРОБРОДИТЬ *ходзючы*, правалондацца, прабадзяцца.

ПРОБУЖДАТЬ *каго*, прабуджаць, пробудзь, прабудны, прабудлівы.

ПРОБУЙСТВОВАТЬ, прабуюніць.

ПРОБУРАВЛИВАТЬ, пракручваць, прасьверчваць, просьверць.

ПРОБЧАТЫЙ, коркаваты.

ПРОБѢГАТЬ *міма*, прабягаць, прабег.

ПРОБѢЖАТЬ, прабегчы.

ПРОБѢЛ, пустое, белае мейсца на паперы; пропуст.

ПРОБѢЛЬ, бялёсасьць, белавацина, белавіна.

ПРОВАЖИВАТЬ *каго*, праводзіць.

ПРОВАЛИВАТЬ, *валіць зверху ўніз*; праваліваць, прасыпаць, прарынаць, правалівацца, правал.

ПРОВАЛИТЬ, прарухнуць, праруха.

ПРОВАНСКОЕ МАСЛО, аліва.

ПРОВАРИВАТЬ *мяса*, праварываць, перагатаваць.

ПРОВЕДЕНЬЕ *справы, правод, пераправод.*

ПРОВЕЗТИ, *правязьці, перавязьці.*

ПРОВЕРТЫВАТЬ *што, пракручаць, пракручаны.*

ПРОВѢШИТЬ, *правехаваць.*

ПРОВИДѢТЬ *што, прадбачыць, прадбачыцца, прадбачаньне, прадбачаць—члівы.*

ПРОВИДѢНЬЕ, *прадбачнасьць.*

ПРОВИДѢЦ—ДИЦА, *прадбачнік—ніца.*

ПРОВИЗЖАТЬ, *прапісчэць, пракрычаць.*

ПРОВИЗИЯ *ж. франц. хорч, харчы, харчовы; жыўнасьць.*

ПРОВИЗОР *м. лац. памочнік аптэкара; вучоная ступеня якая дае права утрымліваць аптэку; правізар.*

ПРОВИНТИТЬ, *прашрубавачь.*

ПРОВИНИТЬСЯ, *правініцца, правіна, правінны, правіннасьць.*

ПРОВИНЦІЯ *ж. франц. вёска, вясковы, вясковец.*

ПРОВІАНТ *м. хлебны хорч; хорч, харчовы, харчаваць, харчы, харчоўны.*

ПРОВЛАСТВОВАТЬ, *праваладаць, прананаваць.*

ПРОВОЖАТЕЛЬ, *праваднік, праводзіны,*

ПРОВЕСТИ *каго, ашукаць, падмануць.*

ПРОВОДНИК *м. праводнік; павадыр.*

ПРОВОЗВѢЩАТЬ, *апавяшчаць, апавесьце.*

ПРОВОЗВѢСТИТЕЛЬ, *апавесьнік—ніца.* Ад „апавяшчаць“ паходзіць і названьне адміністрацыйнай адзінкі „павет“; старыя, і ў глухіх закутках, яшчэ і цяпер кажуць „апавет“, замест „павет“.

ПРЕВОЗГЛАШАТЬ *што, абаглашаць, абагалосіць.*

ПРЕВОЗГЛАСИТЕЛЬ *м. абагалосьнік—ніца.*

ПРОВОЛАКИВАТЬ, *правалачываць, правалока.*

ПРОВОЛОКА *ж.* дрот, драцяны, дратаваць, драціна.

ПРОВОНЯТЬ, прасьмярдзець, прасьмерднуць
ПРОВОПИТЬ, пракрычаць.

ПРОВОРНЫЙ *злодзей, прытны, прытнасьць; маторны. Прытны на пабягушкі. Прытны ў мяне хлапец. Прытны на хапанцы.*

ПРОВОРКОВАТЬ, нрабрукаваць, як голуб.

ПРОВОРЧАТЬ *цэлы дзень; правурчэць, прак-вактаць.*

ПРОВРАТЬ, пралгаць; праманіць, манюка.

ПРОВЪДАТЬ *аб чым, дазнацца; адведаць каго.*

ПРОВЪРЯТЬ *што, спраўджаць—цца, спраў-дка.*

ПРОВЪСИТЬ *на вагах, пераважыць.*

ПРОВЪЩЕВАТЬ *што, напаракаваць.*

ПРОВЯЛИВАТЬ *што, прасіверыць, прачэвіліць.*

ПРОГЛАЗЪТЬ *што, прагледзіць, правароніць.*

ПРОГЛАТЫВАТЬ, праглынаць, паглынаць.

ПОГЛОТИТЬ *што, паглынуць.*

ПОГЛЯДЫВАТЬ, паглядаць, паглядны.

ПРОГНУСИТЬ, прагугнавіць.

ПРОГНЪВЛЯТЬ, гнявіць, прагнавіць.

ПРОГОВАРИВАТЬ *што, прамаўляць.*

ПРОГОВЪТЬ, прапасьціць.

ПРОГОЛОДАТЬ, прагаладацца, прахартацца.

ПРОГОРЕВАТЬ, прабедаваць, прагараваць.

ПРОГОРЛАНИТЬ, прагалёкаць.

ПРОГРАМА *ж. грэцк.* кароткі нарыс, зьмест ча-го; плян; праграма.

ПРОГРЕМЪТЬ, прагрымець.

ПРОГРЕССИЯ *ж. лацінск. мат.* рад лічбаў якія ў гэтулькі-ж раз большыя, або меншыя, за папярэд-нія; прагрэсія.

ПРОГРЕСС *м. латинск.* умысловы і маральны рух наперад; поступ.

ПРОГРЕССИСТ, паступовец, паступовы.

ПРОГРОХОТАТЬ, прагрымець, прагракатаць.

ПРОГРУСТИТЬ *нейкі час*, перамаркоціцца.

ПРОГРѢВАТЬ *што*, праграваць.

ПРОГРѢШЕНЬЕ *ср.* пагрэшнасьць.

ПРОГУЛКА *ж.* пагулка, шпацар, прахаджка.

ПРОДАВАТЬ *што*, прадаваць—цца, продаж, прадажа, прадажны, прадавец, прадаўчык—чыца.

ПРОДАВЛИВАТЬ *што, чым*; праціскаць, процісь; пралуміць, пролумка.

ПРОДВИГАТЬ *што*, прасуваць—цца, прасуўка.

ПРОДЕГТЯРИТЬ, прадзегцяваць, прадзягціць.

ПРОДЕЖУРИТЬ, адбыць сваю днёўку; прадневіць.

ПРОДЕРГИВАТЬ *што*, працягаць, пратыргаць, протырг.

ПРОДЕРЖИВАТЬ, пратрымліваць—цца, пратрымка.

ПРОДЕРНУТЬ, пратыргнуць.

ПРОДЕШЕВИТЬ *тавар*, ператаніць.

ПРОДИКТОВАТЬ *што каму*; прадыктаваць.

ПРОДИРАТЬ *што*, прадзіраць—цца, прадзерты, продзірка, прадзірысты, прадзіраньне.

ПРОДЛИТЬ *што, чым*; прадоўжыць—жыцца; прадоўжка, прадоўжнік—ніца.

ПРОДОВОЛЬСТВОВАТЬ *каго*, харчаваць; жывіць.

ПРОДОЛЖАТЬ *што*, прадаўжаць—жацца, прадоўжаньне.

ПРОДОЛЖАТЕЛЬ, прадоўжнік—ніца, прадоўжлівасьць.

ПРОДОЛЖЕНИЕ *ср.* прадоўжаньне.

ПРОДОЛЖИТЕЛЬНО, прадоўжліва—васьць.

ПРОДОЛЬНЫЙ, ўздоўжны, ўздоўжкі.

ПРОДОЛЬНИК *м.* уздоўжнік, даўжнік.

ПРОДОЛГОВАТЫЙ, падаўгаваты—тасьць.

ПРОДОЛЬНЫЙ, паўздоўжны—доўжкі.

ПРОДОСАДОВАТЬ, прадакучыць.

ПРОДРАЗНИТЬ *каго*, прадражніць.

ПРОДРЕБЕЗЖАЛО *шкло*, прадрызджэла.

ПРОДРОГНУТЬ *ад сьцюжы*, праябнуць, прадрыгнуць.

ПРОДРЯБНУТЬ, прахізнуць, схізнуць.

ПРОДУБИТЬ *скуру*, прагарбаваць.

ПРОДУВАТЬ *дудку*, прадзьмухаць.

ПРОДУТЬ *прайграць*, прапусьціць, прадудзіць.

ПРОДУКТ *м. лац.* вытвор прыроды; больш аб вясковых, палявых вытварах аб натуральным тавары; прадукт, прадукцыя; вытвар.

ПРОДУШИНА *ж.* протха, прадышына.

ПРОДЫРЯВИТЬ *што*, прадзіравіць—віцца, продзірка.

ПРОДЫШАТЬ, прадыхаць—дыхнуць.

ПРОДѢВАТЬ *што у што*; прасуваць—вацца; пратыкаць.

ПРОДѢЛАТЬ *што*, прарабіць—роблены.

ПРОДѢЛКА *ж.* прорабка, протварка; махлярства.

ПРОДѢТЬ, праткнуць, пранізаць.

ПРОЕКТ *м. лацін.* плян, амяркацыя; плян, пляновы, плянаваць—ваньне.

ПРОЕКЦИЯ *ж. матэм.* выябражэньне цела на плоскаці, як яно павінна здавацца воку.

ПРОЕМ *м.* прахон, прошчалка.

ПРОЖАРИТЬ, прапаліць, прапражыць.

ПРОЖАТЬ *што*, праціснуць.

ПРОЖЕВАТЬ *што*, пражваць—вацца.

ПРОЖЕГ *м.* прапал, прапаліна.

ПРОЖЕЛКНУТЬ, пражоўкнуць, пражухнуць.

ПРОЖЕЛАБЛИВАТЬ *што*, пражалубліваць.

ПРОЖЕМАНИТЬСЯ, пракарэжыцца.

ПРОЖИВАТЬ, пражываць—вацца, пражы-
ваць—ваньне, пражытак, пражытны.

ПРОЖИГАТЬ *што*, прапаляць—ляцца, пра-
пал—паляньне.

ПРОЖИГАТЕЛЬНЫЙ, прапальны—нік.

ПРОЖИДАТЬ, праचाкаць—чаканьне.

ПРОЖУЖЖАТЬ *вушы*, прадзунець.

ПРОЗА *ж. грэцк.* звычайная мова, простая, ня
мераная; проза прозаічны, прозапісчык.

ПРОЗАПАС *м.* назапас, ўзапас, запасны.

ПРОЗАПАСИТЬ *чаго*, ўзапасіць.

ПРОЗВУЧАТЬ, прагучэць, прогук.

ПРОЗЕЛИТ—ТКА, новакшчэнец, новакшчэн-
ства.

ПРОЗНАМЕНОВАТЬ *што*, празвесьціць.

ПРОЗНОБЬ *ж.* праяба, праябнуць.

ПРОЗУДЪТЬ, прасьвярцець.

ПРОЗВИЩЕ *ср.* прозьвішча, мянюшка.

ПРОЗЯБАНИЕ *ср.* аб росьце расьцін; буцець,
буцее.

ПРОЗЯБАТЬ, ні жыць ні мерці; мадзець—
дзеньне.

ПРОИГРИВАТЬ, праігрываць, пройгры—рыш.

ПРОИДОХА *прымета*, праныра, працмыга.

ПРОИЗВОДИТЬ *што*, вытвараць—твараны.

ПРОИЗВОДСТВО *ср.* вытвар, вытворчывы, вы-
творчасць.

ПРОИЗВОДИТЕЛЬНАЯ *глеба*, ураджайная.

ПРОИЗВОДИТЕЛЬ, разплоднік.

ПРОИЗВОЛЯТЬ, прызваляць—леньне, приз-
вольнасьць.

ПРОИЗВЪЩАТЬ, празьвяшчаць, прозьвесць.

ПРОИЗНОСИТЬ *што*, вымаўляць, вымова.

ПРОИЗОЙТИ *чаму*, стацца, станьне.

ПРОИЗРАСТАТЬ *аб насеньні*, прарастваць, расьці.

ПРОИСКИ, забегі, подступы, каверзы.

ПРОИСТЕКАТЬ, выцякаць, выплываць.

ПРОИСХОДИТЬ, дзеяцца.

ПРОИСХОЖДЕНИЕ *ср.* паходжаньне.

ПРОИСШЕСТВИЕ *ср.* падзея, парыгода, здарэньне.

ПРОИСХОДИЛО, дзеялася.

ПРОКАЗА *ж.* спадковая, а можа і прыліпчывая хвароба; струпля, струпляваты.

ПРОКАЗНИЧАТЬ, пуштаваць. блазнаваць, дураць.

ПРОКАЗЫ, блазноцтвы, пуштаваньне, дуранасьць.

ПРОКАИМИТЬ *што*, абрамаваць.

ПРОКАЛИТЬ *што*, загартаваць.

ПРОКАЛЯКАТЬ, прагутарыць.

ПРОКАПЧИВАТЬ, прадымляць, правагляць.

ПРОКАТЫВАТЬ, пракачываць, пракот.

ПРОКАТНЫЙ *які пракочаны*, пракотны.

ПРОКАТ, часовае наймо; понайм. *Узяць што ў понайм. Я за грошы ў понайм не даю сваей павозкі.*

ПРОКИПАТЬ, пракіпаць, праварывацца.

ПРОКИСАТЬ, праквасаць—шываць, пракваска.

ПРОКЛАДЫВАТЬ *што па чым*, пракладаць, торыць.

ПРОКЛАМАЦІЯ *ж. франц.* адозва.

ПРОКЛЯТИЕ *ср.* праклён.

ПРОКЛОКОТАТЬ, праклыктаць.

ПРОКЛОКТАТЬ, праквактаць.

ПРОКОВЫРНУТЬ, пракалыпнуць, пракалупіна.

ПРОКОЛОТИТЬ *што*, прабіць, пробітня.

ПРОКОНОПАТИТЬ *што*, прапакляваць.

ПРОКОПТИТЬ *хату*, прадыміць.

ПРОКОГОТАТЬ *час*, съцерці.

ПРОКРАДЫВАТЬСЯ *куды*, пракрадацца.

ПРОКРАСИТЬ, прафарбаваць.

ПРОКРЯХТѢТЬ, пракрактаць.

ПРОКУТИТЬ, прапіць, прамантыжыць.

ПРОК *м.* пажытак, карысьць, моц, спор.

ПРОЧИТЬ *што, куды; назначаць; спароміць; хаваць.*

ПРОЧНЫЙ, сыціпры, крэпкі.

ПРОЧІЙ, іншы, другі.

ПРОЧЬ *присл.* вон, кром, проч. *Пашоў вон! Гані вон. Я ня проч ад таго, згодзен. Гатоў ўсё рабіць, кром гэтай справы. Прочки, нябытнасьць, выхад, уцекі з дому. Ён у прочках. Жонка ад яго ў прочкі пайшла.*

ПРОЛАГАТЬ; пракладаць, торыць.

ПРОЛАЯТЬ *аб сабацы, забрахаць.*

ПРОЛЕГАТЬ, пралягаць, пралегласьць.

ПРОЛЕПЕТАТЬ, празюзюкаць, пралапатаць.

ПРОЛЕТАРІЙ *м.* бабыль, безхатнік.

ПРОЛЕТ, пакінуты паміж чым одступ; прагал, прагаліна, прогаль; пералёт, пераляцець.

ПРОЛИТЬ, пераліць.

ПРОЛИВ *м.* пераліў, праток, перахон.

ПРОЛИВНОЙ *дождж, улеўны, улева.*

ПРОЛОГ *м.* грэцк. ўступ.

ПРОЛЫТАТЬ *ўвесь дзень, пралындаць.*

ПРОМАЛЧИВАТЬ *аб чым, прамаўчываць, прамоўчка.*

ПРОМАРШИРОВАТЬ, прамаршаваць, пракрочыць.

ПРОМАСЛИТЬ *паперу*, праклусьціць.

ПРОМОТАТЬ, прамантэжыць.

ПРОМАЯТЬ *каго*, прамучыць.

ПРОМЕДЛИТЬ, прабарыць, прамарудзіць; звалачы.

ПРОМЕЖ, ПРОМЕЖДУ *чаго*, паміж. *Паміж рук.*

ПРОМЕЖУТОК *м.* праміжлегласьць, прадзел.

ПРОМЕЛЬКНУТЬ, прамігнуць.

ПРОМЕЧТАТЬ, пракрозіць, прамрэзяць.

ПРОМЯТЬСЯ, працерціся.

ПРОМИНОВАТЬ *што*, прамінуць.

ПРОМУРЛЫКАТЬ, прамурчэць.

ПРОМЧАТЬ *што*, пратурыць.

ПРОМОИНА *ж.* прамывіна, прамывісты; рыт-ва,

ПРОМЫШЛЯТЬ прамышляць—словы.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ, прамысловасьць.

ПРОМЪШИВАТЬ, перамешываць, перамешка.

ПРОМЪШИВАТЬ, перамешываць.

ПРОМЪШКАТЬ, прабарыць, барыць.

ПРОМЯУКАТЬ, прамяўкаць, мяўкае.

ПРОНАЗМИТЬ *зямлю*, пранавозіць, навоз.

ПРОНОС, мытуха.

ПРОИЗАТЬ, прабіваць, пратыкаць.

ПРОИЗИТЕЛЬНЫЙ, праніклівы, праразьлівы.

ПРОИЦИТЕЛЬНЫЙ, праніклівы.

ПРОНЮХАТЬ, правохшыць, пранюхаць.

ПРООЛИФИТЬ, прапакосьціць.

ПРОПАГАНДА *ж. итальян.* пашырэнне.

ПРОПАГАНДИСТ, пашыршчык—пшчыцца.

ПРОПАСТЬ, продня, прадоньне; пропасьць.

ПРОПАСТНЫЙ, прапашчы—шчая.

ПРОПАЗИТЬ *што*, пражалубіць, прапазаваць.

ПРОПАЖА *ж.* згуба, страта.

ПРОПИТЫВАТЬ *што*, прасычаць; пражыўляць.

ПРОПИТАНІЕ *ср.* пракорм.

ПРОПИРОВАТЬ, прабаляваць,

ПРОПИЧКАТЬ *што*, прапехтаць.

ПРОПЛАМЕНѢТЬ, прапалынець.

ПРОПЛѢСНЕВѢТЬ, працьвілець.

ПРОПОВѢДЫВАТЬ, апавядаць, апаведнік.

ПРОПОВѢДЬ, казаньне, навука.

ПРОПОРЦІЯ *ж. франц.* спамернасьць, срамерны—насьць.

ПРОПОТЧИВАТЬ *грошы*, прачаставаць.

ПРОПРИГАТЬ, праскакаць.

ПРОПУСК *м.* прапустка.

ПРОПУСКНАЯ *папера*, прасітная, прасочная.

ПРОПУТЕШЕСТВОВАТЬ, прападарожыць.

ПРОПЫРНУТЬ *што*, праткнуць.

ПРОРАЩАТЬ *зярно*, расьліць, прарасьліць.

ПРОРИЦАТЕЛЬ, варажбіт, варажыць.

ПРОРОК *м.* прарок—рочыца, праакаваць, прароцтва.

ПРОРЖАВѢТЬ, праіржэць, праржавець.

ПРОРОНИТЬ *слова*, прабаўкнуць.

ПРОРУБАТЬ, прасякаць, прасека.

ПРОРУБЬ, прорубка, палонка.

ПРОРЫВ *м.* прорва, прарыў—рыўны.

ПРОРЫВАТЬ, пракапываць, пракоп.

ПРОРЫДАТЬ, прахліпаць.

ПРОРЫЧАТЬ, прамычэць, прарычэць.

ПРОРѢЗЫВАТЬ *што*, прарэзаць, прарэз.

ПРОСАК *м.* сіло.

ПРОСАСЫВАТЬ, прасысаць—сацца.

ПРОСАЧИВАТЬ *што*, прасачывацца, сочыцца.

ПРОСВЕРКАТЬ, прабліскаць.

ПРОСВИРА *ж.* праскура—рка.

ПРОСВѢЩАТЬ, асьвячаць, асьвета; адуковы-
ваць.

ПРОСВѢЩЕНІЕ, асьвета; адукація.

ПРОСВѢТИТЕЛЬ, асьветнік; адукатар.

ПРОСВѢТ *м.* просьвець, прагал.

ПРОСВѢТНАЯ *папера*, правідная, празрыстая.

ПРОСЕЛОК *м.* адлегласыць паміж вёскамі; пра-
сёлак; прасельная дарога.

ПРОСЕРЕДНИК *м.* сярэдні шоў у штанах, які
злучае ў кроку абедзьве штаніны; кятурка.

ПРОСИЖИВАТЬ, праседжываць.

ПРОСИРОТСТВОВАТЬ, прасіраецць.

ПРОСИТЬ *каго*, прасіць—сіцца, просьба, прось-
біт, просьба—сіцца, прошаны—шатай.

ПРОСИЯТЬ празіаць, зіаць, зіаньне.

ПРОСКОБЛИТЬ *паперу*, паскрабстаць—баць.

ПРОСКАЛЬЗЫВАТЬ, праскаўзаць, прасьлі-
заць.

ПРОСКОЛЬЗНУТЬ, прасьлізнуць.

ПРОСКУЧАТЬ, пранудзіцца.

ПРОСЛАБИТЬ, прачысьціць живот.

ПРОСЛАВЛЯТЬ *каго*, праслаўляць, выслаўляць.

ПРОСЛОЙКА *ж.* праслойка, прослань.

ПРОСЛЕЗИТЬ *каго*, прасьлязіць.

ПРОСЛѢДИТЬ *каго*, прасачыць.

ПРОСЛЫШАТЬ, прачуць, прочутка; дачуцца.

ПРОСМАТРИВАТЬ *што*, праглядаць, прагляд.

ПРОШНУРОВЫВАТЬ *камашы*, прабарсаць, за-
барсаць.

ПРОСОВЫВАТЬ, высуваць, сунуць.

ПРОСПЕКТ *м. фр.* вялікая шырокая вуліца.

ПРОСПЕКТ *м. фр.* парадак, праграма.

ПРОСРОЧИТЬ, пратэрмінаваць, *стар.*: праро-
чыць.

ПРОСТИРАТЬ *што*, разсьцілаць, выцягаць

ПРОСТОЙ, *просты*—тасьць, праставаты, прастата, прастаць, прасьцець, прастасьць.

ПРОСТЕЦ *м.* прастак—чка, прастачок—цкі.

ПРОСТЫНЯ *ж.* посьцілка, прасьцірала.

ПРОЩАТЬ *каму, што*; даровываць, дараваньне, дароўны, дараваны.

ПРОСТИНЫ *ж.* разьвітаньне.

ПРОСТИТЕЛЬНО *ср.* дароўна, выбачна.

ПРОСТОКВАША *ж.* сыракваша. Толькі што здоенае малако—*сырадой*; кіслае малако—*сыракваша*; адагрэваная сыракваша дае—*твораг*.

ПРОСТОРОЖИТЬ, прасцерагчы, прापільнаваць.

ПРОСТОР *м.* абшар, разлегласьць.

ПРОСТОРНЫЙ, абшырны, разлеглы.

ПРОСТРАННЫЙ, прасторны, разлеглы.

ПРОСТУПОК *м.* праступак, праступнік—ніца; *правіна, правініца, правінец—нніца.*

ПРОСТУЧАТЬ прастукаць—стукацца.

ПРОСТЫВАТЬ, прастыгаць.

ПРОСТУДА, праямба, праябіцца.

ПРОСТѢНОК *м.* просьцень.

ПРОТАСКИВАТЬ *што, праз што*; працягаць.

ПРОТАЧИВАТЬ *што*, паднорываць.

ПРОТЕЖИРОВАТЬ *каго, франц.* протэгаваць.

ПРОТЕЖ *м.* іголка без вушка да пратыканьня, прачышчаньня атворын; протар.

ПРОТЕКАТЬ, працякаць, пратока.

ПРОТЕРЕТЬ, працерці, праторыць.

ПРОТЕСТ *м.* чужаземск. пратэст—тэставаць.

ПРОТИВЕНЬ *м.* саган.

ПРОТИВНЫЙ, супраціўны; гадкі, брыдкі.

ПРОТИВНИК—НИЦА, вораг супраціўнік, супярэчнік, супар.

ПРОТИВНОСТЬ, брыдасьць.

ПРОТИВКУ *чаго*, супроць, наўпроць.

ПРОТИВИТЬСЯ *каму, чаму*; спраціўляцца.

ПРОТИВѢТЬ, брыдзець.

ПРОТИВСТВОВАТЬ, ісьці каму на перакор; спраціўляцца.

ПРОТИВУБОРСТВОВАТЬ, змагацца.

ПРОТИВОВОЗДАЯНІЕ, адплата.

ПРОТИВОВѢС *м.* проціўвага.

ПРОТИВОДѢЙСТВОВАТЬ *каму, чаму*; спраціўляцца.

ПРОТИВОДѢЙСТВІЕ *ср.* адпор.

ПРОТИВОЗВУЧІЕ *ср.* спроцігучнасьць.

ПРОТИВОПОКАЗАНІЕ, спроцісьветчаньне.

ПРОТИВОПОСТАВЛЯТЬ, спроцістаўляць.

ПРОТИВОПОЛОЖНЫЙ, спроцьлежны.

ПРОТИВОРЕЧИТЬ *каму*, прярэчыць.

ПРОТИВОСТОЯТЬ, процістаяць.

ПРОТИВОЯДІЕ, спроціатрута, адатрута.

ПРОТИВОГНИЛОСТНЫЙ, спроцігнільны.

ПРОТИВУРАТОВАТЬ, спроцізмагацца.

ПРОТЛѢТЬ, прабуцьвець, тлеючы згараць.

ПРОТОКОЛ *м. лац.* пратакол—кольны.

ПРОТОК *м.* пратока *ж.*, праточны.

ПРОТОРЧАТЬ, пратырчаць.

ПРОТОТИП *м. грэцк.* першападобіца, першападобны.

ПРОТРАВИТЬ *едкім* квасам; прапалиць.

ПРОТРАНЖИРОВАТЬ, пратраляваць.

ПРОТРЕЗВИТЬ *каго*, працьвярозіць.

ПРОТРЕСЫВАТЬ *кішані*, пратрасаць.

ПРОТУХНУТЬ, пратухнуць, прасьмерднуць.

ПРОТЯВКАТЬ, прадзяўкаць.

ПРОТЯГИВАТЬ, працягаць—ганьне, працяг.

ПРОТЯЖНОСТЬ *голосу*, працягласьць.

ПРОТЯЖНЫЙ, працяглы, працяжлівы.

ПРОТЯЖЕНИЕ *ср.* адлегласьць.

ПРОУЧИТЬ *каго*, навучыць, даць навучку.

ПРОФАН *м. франц.* нявеглай, нявеглайства.

ПРОФАНИРОВАТЬ *што*, касьціць.

ПРОФЕССОР *м.* прафэсар—ства, прафэсура.

ПРОФЕСІЯ *ж.* умяцтва.

ПРОФЕСІОНАЛЬНЫЙ, умецкі.

ПРОФИЛЬ *ж. франц* бочны абрыс; поверць.
Стануў ў поверць галавы. Я яго не бачыла ва ўсё аблічча, бо стаяў ён ўповерць ад мяне. Партрэт зроблены ўповерць, не ў аваль аблічча.

ПРОФИЛЬТРОВЫВАТЬ *што*, працадзіць праз паперу, пясок, войлак (лямец); працадзіць, працьсцьціць.

ПРОФОС *м. лац.* перароблена ў прахвост, вайсковыя гнаявозы, разам служылі катамі.

ПРОХОДИМЕЦ *м.* пройда, прайдзісьвет.

ПРОШЛЫЙ, прошлы, мінуўшы.

ПРОШЛОГОДНИЙ, леташні; лонскі.

ПРОШЛОДНЕВНЫЙ, учарашні.

ПРОХОЖІЙ, праходзень, праходны.

ПРОШЕСТВИЕ *ср.* пройсьце. *Па пройсьцю тэрміну зьявіцца. Па пройсьцю сьвятаў пачнем работу.*

ПРОХВАТЫВАТЬ *што*, прахапляць, прахоп.

ПРОХЛАДА *ж.* мяркоўная, прыемная цяплада, прахалода, прохаладзь, прахалодны.

ПРОХЛАЖДАТЬ, прахаладжаць, прахалодлівы.

ПРОХРУСТѢТЬ, прахрушчэць.

ПРОХРЮКАТЬ, прарохкаць.

ПРОЦАРАПАТЬ, прадзерці, прадзёрстаць.

ПРОЦВѢТАТЬ, праквітаць—таньне.

ПРОЦЕДУРА *ж. лац.* похадзь, ход.

ПРОЦЭСІЯ *ж.* паход.

ПРОЦЭС *м. лац. суд, судовы ход справы.*

ПРОЦЕНТ *м. прыспор.*

ПРОЦЪЖИВАТЬ *што праз што; працаджаць.*

ПРОЧАПИТЬ *што, пераліць.*

ПРОЧАХНУТЬ, *прасмягнуць.*

ПРОЧАЯТЬ *каго, пракакаць.*

ПРОЧЕСТЬ *кнігу, прачытаць.*

ПРОЧІЙ, *іншы. Іншы раз бывае, і ня тое яшчэ. Іншы чалавек.*

ПРОЧИСТИТЬ *жывод, ачысьціць.*

ПРОЧНО, *трывала, крэпка.*

ПРОЧНУТЬСЯ, *прачхнуцца, праснуцца, прасонкі.*

ПРОЧЬ, *проч, вон, кром. Проч, кром таго. Пашоў вон.*

ПРОШАТАТЬСЯ, *прабадзяцца, пралындаць.*

ПРОШЕНИЕ *ср. просьба. Падаць просьбу у суд.*

ПРОШИБИТЬ *што, прабіць.*

ПРОШИТЬ *што, спашыць.*

ПРОШИПѢТЬ *зьмеям, прасіпець.*

ПРОШМЫГНУТЬ *нітку, прасмыкнуць, просмык.*

ПРОЩЕНЬЕ *ср. дараваньне, выбачаньне.*

ПРОЩЕЛЫГА, *пройда, праныра.*

ПРОЩИПАТЬ *што, праскубаць, праскубці.*

ПРОЪЗЖАТЬ, *праезджаць, праездны—ездам.*

ПРОЪЗЖАЯ *дарога, праездная.*

ПРОЭКЗАМЕНОВАТЬ, *праэкзамінаваць.*

ПРОЯВЛЕНИЕ *ср. праява.*

ПОЯРОК *м. воўна з першага, веснавога стрыжэньня.*

ПРОЯСНЯТЬ, *выясняць, выясьняцца.*

ПРОЯВЛЯТЬ, *выяўляць, выяўна.*

ПРУДИТЬ *раку, гаціць, гачаньне.*

ПРУД *м.* капанае возера; стаў ставок; сажалка

ПРУЖИТЬ, пружыць—жыцца, пружына.

ПРУЖИННЫЙ, спружынны, спранжыновы.

ПРЫГАТЬ, скакаць, сігаць.

ПРЫЖОК *м.* скок, скочыў, скакун—куха.

ПРЫСКАТЬ, пырскаць—каньне, пырскаўка.

ПРЫТЬ, скорасьць, хуткасьць.

ПРЫЩ *м.* дробны нарыўчык на скуры; прышчык, прышчаваты, прышчавець.

ПРЪСНЫЙ, прэсны, прасьняк, прасьн ць.

ПРЪТЬ, прэць, прэлы, прэль, прэлаваты.

ПРЯДАТЬ, скакаць, гопаць, гіпаць.

ПРЯЛКА *ж.* прасьціна.

ПРЯМОЙ, просты, проста, просьць, прастата, праставаты, проткі, праставаць.

ПРЯМОВЕРХОЕ дрэва, проставерхае.

ПРЯМОБОКІЙ стол, простабокі.

ПРЯМОДУШІЕ, простадушнасьць.

ПРЯМОЛИНЕЙНЫЙ кірунак, просты, проста-леглы.

ПРЯМОУГОЛЬНЫЙ трыкутнік, простакутны.

ПРЯНЫЙ, востры, пахнучы і прыемны на смак; перны, пернасьць—наваты; пернік, салоджанае цеста печанае на мёдзе з рожнымі прыправамі; перніца, форма да пячэньня пернікаў.

ПРЯСТЬ што, прасьці, прадзе, прадзіва, праха, прадка.

ПРЯДЬ *м.* прадно. Прадно воўны, валасоў.

ПРЯДИЛЬНЯ *ж.* установа да прадзіва; прадніца, праднік.

ПРЯЛЬЯ *ж.* праха, пральля, прадка, папрадуха.

ПРЯЛКА *ж.* прасьніца, праліца.

ПРЯТАТЬ што, хаваць—вацца, хаваньне, хоўкі, схоўкі, хавач—вачка.

ПСАЛОМ *м.* натхнёная песня Давіда; **псальма**, **пальмніца**, **псальмовы**, **псальмісты**, **псальмоўнік**, **псальмапеўнік**.

ПСАРНЯ, **сабакарня**, **сабакар**.

ПСЕВДО *грэцк.* **бытцам**, **нібы**; **фальшывы**.

ПСИХОЛОГІЯ *ж. грэцк.* **навука** аб **душы** аб **духовым жыцці** чалавека; **психалёгія**.

ПТЕНЕЦ *м.* **птушанё**, **птушук**, **птушэц**.

ПТИЧІЙ **птушыны**.

ПТИЧНИК *м.* **птушынец**; **птушарня**.

ПТИЦЕВОДСТВО *ср.* **птушарства**—**рскі**.

ПУБЛИКА *ж. лац.* **народ**.

ПУБЛИКОВАТЬ *што*, **апавяшчаць**.

ПУБЛИЧНЫЙ, **яўны**, **ўсенародны**.

ПУБЛИЦИСТ *м.* **газэтны пісьменнік**.

ПУГАТЬ *каго*, **пужаць**—**жацца**, **пужаньне**, **пужлівы**, **пужала**, **пужак**, **патароча** да **пужанья**; **пуга**, **попліска**, **паганялка**; **пугаўё**, **тронак** да **пугі**; **пужальнік**—**жальніца**; **страшыла**; **пудзіць**, **пудзіцца**; **палашыць**, **палохацца**—**хлівы**.

ПУГОВИЦА *ж.* **кружок** або **клубік** з **вушком**, **прышываны** да **вопраткі**, для **зашпіляння** на **пятлю**; **кастыч**, **кастыга**, **кастулёк**—**лькі**; **гузік**.

ПУДЕЛЬ *м. нямецк.* **пудаль**.

ПУДИНГ *м. англ.* **церты хлеб** з **рожнымі прыправамі**; **пудынг**.

ПУДРА *ж. фр.* **мучны пыл** да **пасыпанья** **цела**; **пудра**, **пудраваць**—**вацца**.

ПУД *м. вага*, 40 **фунтаў**; **пуд**, **пудовы**, **пудавік**.

ПУЗО *ср.* **пуза**, **пузаты**—**тая**, **пузацік**, **пузавіна**, **пузацець**.

ПУЗЫРЬ *м.* **пузыр**, **пузырны**, **пузырысты**; **пузырыць** *што*, **ўздуваць** **пузырамі**; **пузырыцца**, **надувацца**, **напінацца**, **пушыцца**; **бурбаўка**.

ПУЗЫРЕК *м.* **шклянная бутэлячка**; **дутка**, **дуток**.

ПУКЛЯ *ж. фр.* павітка, прадка, сукро.

ПУК *м.* пук, пучок, пучкаваты; пукацца, аб пучках на дрэвах, разпукацца; пукаўка, дзяціная цапка, трубка з саўгачом якая пукае страляючы; пукалка, пупок, пупырок кветкі; пуктаць, вурчэць, квактаць.

ПУЧИТЬ *што*, ўздуваць, ўздымаць; пушыць.

ПУЛЬС *м. лац.* жылабой, біцьцё сэрца і жыл; пульс, пульсаваньне, пульсацыя; тутно, тутніца.

ПУЛЯ *ж. (нямецк. Kugel)*, куля, кулька, кульны; кулялітня, майстэрня да адліваньня куль; кулетніца, скураная торбачка да нашэньня куль пры паясе; куляток, гаршчэчак да варэньня кашы.

ПУНКТ *м. нямецк.* пункт, пунктацыя.

ПУНЦОВЫЙ *колер, пунсовы, пунсавее.*

ПУНШ *м. англ.* варатак з гарэлкай ці ромам і цукрам; пунш, погрэтак.

ПУПИТР *м.* падстаўка да кніг або да нот; клечнік.

ПУП *м.* пуп, пупок, пупавік, пупавіна.

ПУРГА *ж.* сьнежная мяцеліца; шугавая.

ПУРГАНЕЦ *м. лац.* наляксавае лякарства; мытнік.

ПУСТОЙ, падзісты ў сярэдзіне; пусты, пуста, пусташ, пустка, пустасьць, пуставаты, пустошыць, пуставаць.

ПУСТОМЕЛЯ, зьвягіль, зьвягша, зьвяга; вярзель, вяржэ; пустывякала, пуставячыць.

ПУСТОСЛОВІЕ, бляварза, блявузгае, бляўзае.

ПУСТОЗВОН пустазвон, пустаголк.

ПУСТЫНЯ *ж.* пустыня, пушча.

ПУСТЫРЬ, пустыш, пусташ.

ПУСТЯК *м.* дрэнь, пустое.

ПУСТЬ *присл.* няхай, найся. *Найся і табе, ды ня дам. Найся так будзе.*

ПУТАТЬ, блутаць, марсаць, путлаць.

ПУТО *ср.* пута, путаць; путло, путлаць; поўз, спавузаць. *Выгане яе (кабылу) Грышка паўзінаю за плот.. (Сержп. 5).*

ПУТЬ *м.* яздавая дарога; шлях, шляховы.

ПУТНЫЙ, карысны, разумны, прыдатны; годны.

ПУТНИК—НИЦА, падарожнік—ніца.

ПУТЕШЕСТВОВАТЬ, падарожыць, падарожа.

ПУТЕЙСКИЙ *афіцэр*, дарожны.

ПУТЕВОДИТЕЛЬ, праваднік.

ПУХНУТЬ, пухнуць, пухлы, пухля, пухліна, пухляк, глеба шэрабелаватай бузы.

ПУХ *м.* пух, пушок, пуховы. пухавік, пушына; пуш, мякіна, палова.

ПУХОВИК, пярнат, пярна.

ПУЧЕГЛАЗЫЙ, вірлавокі; тарашчака.

ПУЧИНА, вір, віровы; тоня.

ПУШКА *ж.* (ням. *Buchse*); гармата, гарматка, гарматнік, гарматня.

ПУШНОЙ *тавар*, касматы; касмар, гарбар, які вырабляе скуры з валасамі.

ПУЩЕ *присл.* горш, больш. *Горш за ўсё зімой у сьцюжу. Хвалёнага сьцеражыся больш ганаенага.*

ПЧЕЛА *ж.* жамярыца *Apis mellifera*; пшчала, пшчолы; пшчалаяр, пшчальнік, пшчальніцтва.

ПШЕНИЦА *ж.* пшаніца, пшанічны, пшонны, пшоннік.

ПЫЖЫТЬ *што*; пузырыць—рыцца; пузгёр, малы надуты чалавек.

ПЫЖ *м.* затычка з воўны, пакульля, якой прыбіваюць набой; клак, заклачыць.

ПЫЛКОСТЬ, палкасьць, ўспыхлівасьць.

ПЫЛЬ *зборн.* пыл, пыліць, пыліца, пылкі; порсьць, порсьнь, порскі, парушыць; порх, порхкі, поршыцца, порхаўка; прысок, прысець, попрысак; пярха, пяршыць.

ПЫЛИНКА, парушынка, прысінка; засарка.

ПЫЛКІЙ, хуткі, гарачы; палкі, папрысьлівы, апрысклівы, апрысклівец—ліўка.

ПЫЛЬНИК *м.* на кветках; пярхнік, пярхнічок; пярха, кветны пылок.

ПЫРЕИ каласянка *Triticum repens*; пырнік.

ПЫРИТЬ *што*, тапырыць—рыца.

ПЫРЯТЬ *каго*, ткнуць, калоць, папіхаць тычком; сяпаць, сяпануць; сяпаг, разьніцкі нож; торкаць.

ПЫТКА *ж.* катаваньне, тартура, мука.

ПЫТЛИВЫЙ, цікавы, спацікаўлівы.

ПЫТАТЬСЯ, кусіцца, памыкацца.

ПЫХАТЬ, пыхаць, пыхае, пыхтае, пыхтун.

ПЫХТѢТЬ, пыхтаць, пыхаць.

ПЫЩИТЬСЯ, надымацца, пузырыцца.

ПЪЕДЕСТАЛ *м. фр.* пастак; падумэнт.

ПЪЕСА *ж. фр.* драматычны твор, сцэнічны або музычны; падзея.

ПЬЮЩИЙ, пьючы, пьяны—нства, пьянець.

ПЬЯНИЦА, пьяніца, прапойца.

ПЪВЕЦ *м.* сыпявак, сыпявацтва.

ПЪГІЙ, рабы, рабаты, рабацець.

ПЪНА *ж.* пена, пеніцца; пенка, застыгшая плеўка на гарачай цеклаці.

ПЪНІЕ *ср.* сыпеў, сыпяваць, сыпяваньне.

ПЕНЯЗЬ *м. црк.* грош, грошы.

ПЪТЬ, пняць—яньне; сыпяваць; жупець, пняць падобна дробнай пташцы.

ПЪТУХ *м.* певень, пеўнік; пецел.

ПЪШИИ, пешы, пяхтур; пехты; пехтаць, біць нятамі, ступой нагі па зямлі.

ПЪШКА *ж.* у шахматах, пяхтук, пехцік.

ПЪХОТА *ж.* пяхота, пяхотны.

ПЯДЕНЬ *ж.* пяда, пядка, пядзіць.

ПЯЛИТЬ, пняць—пнуцца.

ПЯЛЬЦЫ, напінкі, кросенцы.

ПЯТА *ж.* пята, пятка, пятнік.

ПЯТИТЬ *што*, цягнуць, падаваць назад; пазадзіць; цопаць, цопацца, цопнуцца. *Цопнуўся назад.*

ПЯТНАТЬ *што*, пляміць, пляма, плямка.

ПЯТЬ *лічэбн.* пяць, пяты, пятніца, пяцярня, пяцера, пятнаццать, пяцьдзесят, пяцьсот.

Р.

РАБАТКА *ж. франц.* у садах: абрамоўка зеляню лешак, вузкая зялёная абрамоўка дарожак; мурожка, амурожиць.

РАБ *м.* нявольнік, прыгоннік; чалавек абярнуты ва ўласнасьць бліжака свайго, які знаходзіцца ў поўнай яго абладзе; **раб**, **раба**, **рабіца**, **рабскі**, **рабства**; прыгоннік; нявольнік.

РАБОЛЪПІЕ *ср.* уніжонасьць, папаўзьлівасьць, папаўзьлівы, папаўза, папаўзун—паўзьніца.

РАБОТАТЬ *што*, рабіць, робіць, работа; працаваць, праца, працавік—віца. *Без работы няма капоты. І нездаровіцца, а трэба рабіць. Што-ж рабіць, калі няма як. Працуй нябожа, а Бог дапаможа. Адзіны ў хаце працавік і той захварэў.*

РАБОТЯЩИЙ, працавіты. *Працавіты чалавек.*

РАБОЧИЙ, працавік—віца, працавецкі, працоўны.

РАВВИН *м.* жыдоўскі вучыцель, сьвятар; рабін.

РАЗВЪ *прысл.* хіба, ціж, ціж-бы, *Хіба гэта так? Хіба ён прыходзіў? Ці-ж гэта ўжо ўсё? Ці я табе не казаў?*

РАВНЫЙ *чаму з чым*, роўны, роўнасьць, равесьнік, раўня, раўнюсенькі.

РАВНИНА *ж.* раўніна, роўнадзь; радань, раўдань, раўдуга. *Пане Яне-Пабіяне, пасьвіў коні*

на раўдоні (варьянт: „на аблоні“). Калі адзін бераг ракі высокі, а другі нізкі, роўны і шырокі, то той другі бераг называюць „радань“, „раўдань“; калі гэны роўны бераг загібае дугой, то: „раўдуга“, „лука“, „закрут“.

РАВНЯТЬ што, з чым; раўняць; раўнаваць, раўняцца, раўноўка.

РАВНОСТОРОННИЙ, раўнабочны—бочнік.

РАВНОВРЕМЕННЫЙ, раўначасны.

РАВНОВОЗРАСТНЫЙ, раўназўросны.

РАВНОВѢСІЕ *ср.* раўнавага—важны.

РАВНОГЛАЗЫЙ, раўнавокі.

РАВНОДЕНСТВІЕ *ср.* раўнадзёнства—дзенны.

РАВНОДУШІЕ *ср.* раўнадушнасьць—душлі-
васьць.

РАВНОДѢЙСТВУЮЩАЯ сіла, раўнадзейная.

РАВНОЛѢТКИ, равесьнікі.

РАВНОМОЩНЫЙ, раўнамоцны.

РАВНОСИЛЬНЫЙ, раўнасільны.

РАВНОМѢРНЫЙ, раўнамерны.

РАВНООБРАЗІЕ, раўнаякасьць.

РАВНОВИДНОСТЬ, раўнапазорлівасьць.

РАВНОПРАВНОСТЬ, раўнапраўства—праўны.

РАВНОСТОЯЩИЙ, раўнастойны.

РАВНОСТѢННЫЙ, раўнасьценны—сьценнік.

РАВНОЦѢННЫЙ, раўнацэнны, раўнаварты.

РАДИ прысл. дзеля. А дзеля чаго? Вось, дзеля гэтага. Дзеля вас я і працаваў, якраз!

РАДИКС *м. лацінск.* карэнь, крэнь, крынец, крэнчык, краніцца.

РАДИКАЛЬНЫЙ, карэнны, грунтоўны; крэўкі, спакрэўкі.

РАДИКАЛ *м.* палітык, які вымагае грунтоўных перабудовак грамадзкага ладу.

РАДИСКА *ж.* адмена дробнай рэдзкі; рэдзь-каўка.

РАДІУС *м. латин.* поўпярэчнік круга, паўвось клуба, прамень, нага якога укрэсьлена ў круг, рыса або мера ад асяродку да абада; лучак.

РАДОСТЬ *ж.* радасьць, радасьці, рады, радасны, радаваць, радасьнік—ніца; радаўнік—ніца, вяснавое сьвята дзядоў.

РАДУШЕ *ср.* дабрадушнасьць, шчырасць.

РАДУГА *ж.* вясёлка, радулька.

РАДУЖНЫЙ, радульны, вясёлісты.

РАЖДАТЬ *каго*, раджаць, радзіць; нараджэньне.

РАЖІЙ, госкі, госкасьць. госка. Ад „гожы“, высокі, сьціпры, статны.

РАЗАХАТЬСЯ, развохкацца, разстагнацца.

РАЗБАВЛЯТЬ *юшку*, развадзіць. разведзены, развадзіцца, разводзіва; разраджаць, разрэджаны, разрэдзіва, разрэдніца; разцячаць, росьцеч, разцечаны, разцечня, разцечніца, разцечнік. „Развясці“, „разрэдзіць“, нешта густое зрабіць больш рэдкім; „разцечыць“ нешта сухое, густое распусьціць ў цеклаці, ператварыць у цеклаць, зрабіць цеклым.

РАЗБАЛОВАТЬ *дзяцей*, распусьціць—цца, распусьнік—ніца, распуста; разбазырыць, разбазурыць.

РАЗБАЛТЫВАТЬ *муку*, разбаўтываць—цца, баўтуха.

РАЗБЕРЕДИТЬ *рану*, раз'ятрыць, раз'ятраны.

РАЗБИВАТЬ, разьбіваць—ваньне.

РАЗБИВНОЙ, разьбітны; разбівісты. *Разьбітны хлапец, дзеўка*, кемкі і смелы. Разьбітная адповедзь, сьмелая і разумная, па польску гэта будзе: „*rezolutny*“, а па расійску „*бойкій*“. *Разьбітуха* баба. *Разьбітная галава*.

РАЗБИРАТЕЛЬСТВО *судовае*; разбор,

РАЗБОЙ, разбойства, разбойнік—ніцкі, разьбіваць, разбойстваваць.

РАЗБИРАТЬ *што, разьбіраць, разбор—раньне, разборчывы; разборчывасыць. Разборчывая дзеўка, княгіня. Разборчывы смак.*

РАЗБОДРИТЬСЯ, разбатацца, ракаторхацца, разхатурыцца, разматорыцца; разчапэрыцца.

РАЗОБЛАЧАТЬ, раскрываць; распранаць.

РАЗБОЛѢТЬСЯ, разхварэцца.

РАЗБОРОНИТЬ, разбарнаваць, разскародзіць.

РАЗБРАЖИВАТЬ, разбрыдаць, разбрылі.

РАЗБРЕСТИСЬ, разбрысыцца, разброд, розбрыдзь.

РАЗБРАНИТЬ *каго, аблаяць.*

РАЗБРАСЫВАТЬ *што, разкідаць—даньне, разкідзісты, разкідацца, розкідзь.*

РАЗБРЕЗЖИВАТЬСЯ, залачэць, золак.

РАЗБРОТАТЬ, зьняць аброць; разбрытаць.

РАЗБРЫЗГИВАТЬ *ваду, разбрызгаць; разпыр-скаць, роспырск, роспырскі; роспырсткі, пырсткі. Зялеза пры каваньні адкідае пырсткі. Разпырст-каў ўсю ваду. Дождж пачынае пырскаць. Пыр-шніца, расійск. „душ“, пыршнік, рас. „рукомойник“; пырстацца, мыцца наліваючы ваду ў прыгаршчы, аблівацца вадой, гаворыцца аб нестарэнным мыцьці. Ці-ж ён як трэба памыецца, от, папырста-ецца і гатова.*

РАЗБРЮЗЖАТЬСЯ, разбурчэцца, разпуктацца.

РАЗБРЮХНУТЬ, разбракнуць.

РАЗБУЖАТЬ *каго, будзіць, разбуджаць.*

РАЗБУРАВИТЬ, развярцець, разсьвярліць.

РАЗБУХАТЬ, разтаўсьцець ад волагі; разбра-каць, разбрак, разбракнуць; разбуцець. *Раз-браклі вёдры ў вадзе. Разбракла нага ад пухлі-ны. Разбуцела трава. Разбрузаць—брузлы; раз-пукаць.*

РАЗБУШЕВАТЬСЯ, разбуяніцца.

РАЗБѢГАТЬСЯ, разбѣгацца, разбег.

РАЗВОЗЖАТЬ *коні*, разляйцаць—цацца, разляйцай.

РАЗВАЛИВАТЬ, разваляць—ляцца, развал; розвальні, сані з палукошкам.

РАЗВАЛИНА *ж.* крушня, руїна.

РАЗВАРИВАТЬ, разготовываць, разварываць, развар.

РАЗВАРИТЬСЯ, разгатавацца; разаўрэць, разаўрэлы.

РАЗВЕДЕНЬЕ *каго, чаго*; развод. *Хоць блахуна развод.*

РАЗВЕЗТЬ, развязаць, развоз, развозны.

РАЗВЕДРИТЬ *пагоду*, разпагодзіць.

РАЗВЕРВИТЬ *зямлю*, раздзяліць, размежыць.

РАЗВЕРГАТЬ *што*, разкідаць, разгартаць.

РАЗВЕРЗАТЬСЯ, разкрывацца, разчыняцца; развірацца, развіраць, разверліся.

РАЗВЕРЕЖИВАТЬ *рану*, раз'ятрываць, раз'ятраны.

РАЗВЕРЗНУТЬ *што*, разверці, разворы.

РАЗВЕРСТЫВАТЬ *што*, дзяліць пароўна; разкладаць, разшыхтовываць, разшыхтаць—тацца.

РАЗВЕРТЫВАТЬ *што*, развіваць, развінаць, разкручаць.

РАЗВЕСТИ, развязаць, развод; разцечыць.

РАЗВИВАТЬ *што*, развіваць, развінаць.

РАЗВИТИЕ *ср.* развіццё, развітак, развітны, развітнасьць.

РАЗВИВАЛЬНИЦА *ж.* матавіла.

РАЗВЕРТКА *ж.* шыла даламом да адкручывання і закручывання шрубоў, зашрубка.

РАЗВИЗЖАТЬСЯ, разквішчэцца.

РАЗВИНЧИВАТЬ *што*, разшрубовываць.

РАЗВѢСИСТОЕ *дрэва*, расахатае, сахатае.

РАЗВИТЫЙ, развітны.

РАЗВЛАЧАТЬ, разцягаць.

РАЗВЛЕКАТЬ, разрываць, забаўляць.

РАЗВЛЕЧЕНИЕ *ср.* разрыўка, забава.

РАЗВОДИТЕЛЬ, разводнік—ніца, развод.

РАЗВОДНІТЬ, развадзець, разводшы.

РАЗВОДЬЕ *ср.* разтопа, паводка.

РАЗВОЛНОВАТЬ, развалваваць, разволвіць, разхваляваць.

РАЗВОРАЧИВАТЬ *што*, развяртаць—нуць, разваротчывы; разварушыць, разварухаць.

РАЗВОРКОВАЛИСЬ *галубы*, разбрукаваліся.

РАЗВОРОВЫВАТЬ *што*, разкрадаць—даньне, раскрад.

РАЗВОРОХОБИТЬСЯ, разхадзіцца, разбазырыцца.

РАЗВРАЩАТЬ *каго*, распушчаць—ціцца, распустны, распусьнік—ніца, распуснасьць.

РАЗВЫКАТЬ, адвыкаць—выкнуць.

РАЗВЫТ *м.* розвіць, развітны, развітасьць.

РАЗВЬЮЧИВАТЬ *вярблюда*, разтрочыць, разтрочаньне.

РАЗВЪ *присл.* хіба; няўжо; аза-ж; ці-ж. Няўжо ты ня чуў? Няўжо ты верыш яму? Хіба схадзіць, ці што? Аза-ж ты ня бачыш? Аза-ж ты ня згодзішся на гэта? Хіба-ж ты сят?

РАЗВЪВАТЬ *аб ветры*, развяваць.

РАЗВЪДЫВАТЬ *што*, *аб чым*; разведываць—дацца, разведываньне, развед, разведчык—чыца.

РАЗВЪДКА *ж.* прасока, прасочнік—ніца; прозведы, празведчык—чыца; прашпегі.

РАЗВЪНЧАТЬ, развянчаць—чацца, развянчаньне.

РАЗВЪСИСТЫЙ, разложысты, расахаты.

РАЗВЪТВЛЯТЬ, развятляць—ляцца; разгаліняць—няцца, разгаліністы, разголье.

РАЗВЯЗЫВАТЬ *вузёл*, развязаваць, розьвязь развязка.

РАЗВЯЗНЫЙ *чалавек*, спрытны, вольны ў абходжанні, у кім няма саромлівасці ні вычурнасці; бязпрымусны, разьбітны.

РАЗГАДЫВАТЬ, разгадываць, разгад, разгадка—чык—чыца, разганець, разгануў.

РАЗГАИВАТЬ, губу, зеў; разінаць, разяўлены.

РАЗГАРАТЬСЯ, разгарацца—раньне, разгар.

РАЗГИБАТЬ *што*, разгібаць—бацца, разгіб; разхінаць—нацца, расхін.

РАЗГИЛЬДЯЙ, разбрындзяй—дзяйства.

РАЗГЛАГОЛЬСТВОВАТЬ, разгаманіваць, гамонка.

РАЗГЛАЖИВАТЬ *што*, разгладжаць—джацца; прыпомачы пегля; разпрасаваць, разпегліць.

РАЗГЛАЗЬТЬСЯ *на што*, загледзіцца.

РАЗГЛАЗЫЙ, касавокі, касавуры.

РАЗГЛАШАТЬ *што*, разглашаць—шацца, розгалас, разгалосны, разгалосчык—чыца, разгалосіца.

РАЗГЛЯДЫВАТЬ *што*, разглядаць—дацца, разгляд—чык—чыца.

РАЗГНѢВИТЬ *каго*, разгневаць—вацца.

РАЗГОВАРИВАТЬ, размаўляць, размовіцца. размова, размоўны, размоўнік—ніца.

РАЗГОВЛЯТЬСЯ, разгаўляцца.

РАЗГОН, разгон, разганяць.

РАЗГОРЯЖИВАТЬ, разгараджываць, разгародка.

РАЗГОРДИТЬСЯ, разпышэць.

РАЗГОРЯЧАТЬ *што*, разаграваць, разпаляць.

РАЗГРАБЛЯТЬ *што*, разрабовываць, разрабаваць.

РАЗГРАНИЧИВАТЬ, *што*, разгранічаць; размяжовываць.

РАЗГРАФЛЯТЬ *паперу*, разліновываць.

РАЗГРЕБАТЬ *што*, разграбаць—бацца, разгроб, разгрэбны, разгрэбкі.

РАЗГРЕСТИ *што, разграбці; разгарнуць.*

РАЗГРОХОТАТЬСЯ, разгракатаца, разгрымецца.

РАЗГРОМИТЬ, разбурыць, разтраскатаць.

РАЗГРУЖАТЬ *што, разграмаджаць, разпацяжаць.*

РАЗГРУПИРОВАТЬ *што, разгруппаваць.*

РАЗГРУСТИТЬСЯ, разтужыцца, размаркоціцца.

РАЗДАВИТЬ *што чым, разціснуць, раздушыць. Разціснуў арэх. Ката ў дзьеверах ледзь не разціснулі.*

РАЗДОЛБИТЬ *дзіру, раздзяўбсьці, разьбіць.*

РАЗДВАИВАТЬ *што, раздваяць, раздвоены, раздваеньне.*

РАЗДВИГАТЬ *што, разсуваць—вацца, разоўка.*

РАЗДВИЖНОЙ, разоўны, разсовісты; разкладны.

РАЗДЕБЕЛѢТЬ, разбуцець, разтаўсьцець.

РАЗДЕРГИВАТЬ *што, разтаргаць, разтыргнуць, розтыжка—таргатаца.*

РАЗДИРАТЬ *што, раздзіраць—раца, раздзір; разадранец.*

РАЗДОР *м. ростырга—гі, ростыржнік—ніца разлад; нязгода.*

РАЗДОСАДОВАТЬ *каго, дадзець каму; дадзець, разазлаваць.*

РАЗДРАЖАТЬ *што, каго, раздражняць—няцца, раздражненьне.*

РАЗДРАЖИМЫЙ, раздражны, раздражнасьць, раздрага.

РАЗДРАЖИТЕЛЬНОСТЬ, раздражлівасьць—лівы.

РАЗДРАИТЬ *што, разцягнуць.*

РАЗДРАНИТЬ *плаху, пашчапаць.*

РАЗДРЕБЕЗЖИТЬ *што*, разьбіць ў дрызг; раздрузгатаць.

РАЗДРОБИТЬ *што*, растаўчы; раскрышыць; раздрабніць.

РАЗДРЯБНУТЬ, разхізнуць.

РАЗДУВАТЬ *што*, раздзьмяваць —вацца; раздуваць.

РАЗДУМЫВАТЬ *аб чым*, размышляць, раздумывацца.

РАЗДУМЬЕ *ср.* розмысл, размысна.

РАЗДУШИТЬ *вопратку*, хустку; разпахміць.

РАЗДѢВАТЬ *каго*, раздзяваць—вацца, раздзяваньне; разпранаць —нацца, разпрананьне.

РАЗДѢЛАТЬ *што*, разрабіць; разшматаць; разчысыціць.

РАЗДѢЛЯТЬ *што*, раздзяляць, раздзел—дзельны.

РАЗЖАЛОБИТЬ *каго*, разжаліць —ліцца, разжалены.

РАЗЖАЛОВАТЬ *каго*, спусьціць ступеньню ці больш ніжэй, пазбавіць годнасьці, ласкавасьці; зьне-ласкавіць; здаградэваць.

РАЗЖАМКАТЬ *што*, разкумякаць, разжвякаць,

РАЗЖАРИЛО *сонца*, разпаліла, разпякло.

РАЗЖАТЬ *зубы*, разцяць, разьняць.

РАЗЖЕВЫВАТЬ *што*, разажваць, разжваць, разажваны; размалоць зубамі, пакусаць. *Разажві скарынку. Жве сухі гарох. Карова жве жвачку, жваку. Вось, ты разажві гэту справу.*

РАЗЖЕЛАТЬ *чаго*, разхацець, адхацець—цецца.

РАЗЖЕЛОБИТЬ *што*, разжалубіць, разпазаваць.

РАЗЖЕМАНИТЬСЯ, разкарэжыцца; разкаверзавацца.

РАЗЖЕРЛИТЬ *што*, зрабіць шырэй горла, разтруб; разшырыць, разкруціць, разгарліць.

РАЗЖИВАТЬСЯ, разжывацца—жыцца.

РАЗЖИГАТЬ *што*, разпаляць—ляцца, разпал.

РАЗЖИЖАТЬ *што*, разцячаць—чацца, разцечаны.

РАЗЖИМАТЬ *руку, спружыну*, разнімаць—мацца, разнімны, разняцца; распрастаць—тацца, разпрастаны.

РАЗЖИРѢТЬ, разсыцець, разтучнець.

РАЗЖИТЬСЯ, разжыцца, раздабыцца, разбагацець.

РАЗЖУЖЖАТЬСЯ, разбурчацца, разбзычэцца.

РАЗЖМУРИТЬСЯ, разплюснуцца—плюснуць.

РАЗЗАРИТЬ *каго на што*, разквапіць, разгалиць.

РАЗЗНАКОМИТЬ *каго*, раззнаёміць—міцца.

РАЗЗНОБИТЬ *каго*, раззябіць, разскалодзіць.

РАЗЗОЛ *м.* навар на попеле; луг; жлукта.

РАЗЗУДИТЬ *сабаку*, раздражніць; разсьвярціць.

РАЗИНЯ *ж.* салупяка.

РАЗИТЕЛЬНО, паражаяча, праразьліва.

РАЗКЛОЧИТЬ *што*, разскупатаць.

РАКОВИНА *ж.* чарупка—паўка, шчарупа—пка.

РАЗЛАГАТЬ *што*, разкладаць, разклад—даньне.

РАЗЛАЖИВАТЬ *што*, разладжаць—ладзіцца, разлад.

РАЗЛАКОМИТЬ *каго, чым*; разласаваць—вацца.

РАЗЛАМЫВАТЬ *што*, разламляць—мацца, разлом.

РАЗЛЕГАТЬСЯ, разлягацца—леглы, разляжацца.

РАЗЛЕТАТЬСЯ, разлятацца—ляцецца, разлёт,

РАЗЛЕЧЬСЯ, распалажыцца, разлегчыся.

РАЗЛИВ *м. вады, паводка, разводзіца.*

РАЗЛИЧІЕ *ср. розрожніца, рожніца. Якая рожніца—кіям ці палкай? Якая рожніца паміж мной і ім? Я ня бачу рожніцы, розрожніцы паміж адным і другім.*

РАЗЛИЧАТЬ *што, разражняць—няцца.*

РАЗЛИЧНЫЙ, рожны, усялякі; *Гэтае сукно рожнае ад вашага. Я маю рожны, усялякі та-вар. Але нельга „рожны“, бо гэта будзе той які не разам. Мы розна з братам жывем, не разам, ня ўмесце. Палажы клумкі розна, не разам.*

РАЗЛИЧНО, усяляк, рожна.

РАЗЛОКАЧИВАТЬСЯ, разлакачвацца—лакоціўся,

РАЗЛОПНУТЬСЯ, разпокнуцца.

РАЗЛУПЫВАТЬ, разлупаць—пацца; разлупіна, раздзіраць; разкалупываць.

РАЗЛУЧАТЬ *што, каго; раздзяляць, разлучаць.*

РАЗЛУКА *ж. разстаньне, разлука.*

РАЗЛѢЗАТЬСЯ, разпаўзацца, разлазіцца.

РАЗЛѢНИТЬСЯ, разляніцца, разгультаіцца.

РАЗМАЗЫВАТЬ *што, размазваць, разгвазграць, разпэцкаць.*

РАЗМАЗЫВАТЬСЯ, разкісаць, *Разкіс дома седзючы.*

РАЗМАИВАТЬ *каго, разкатурхаць—хацца.*

РАЗМАКЛАЧИТЬ *рэчы, размахляваць,*

РАЗМАЛЕВЫВАТЬ *што, расмалёвываць.*

РАЗМАРЯТЬ *што, разпэцкаць.*

РАЗМАСКИРОВАТЬ *каго, размаскаваць.*

РАЗМАСЛИВАТЬ *што, размасьціць, раскласьціць.*

РАЗМАСТЕРИТЬСЯ, размайстравацца.

РАЗМАТОРѢТЬ, разтаўсьцець, разбуцець.

РАЗМАТЫВАТЬ *ніткі, развіваць.*

РАЗМАХИВАТЬ, *размахівать*, *размах*—машка.
РАЗМЕЖЕВЫВАТЬ, *размяжати*, *разгранічаць*.
РАЗМЕЛЬЧИТЬ *што*, *раздрабніць*, *раздрабіць*,
РАЗМЕРЕКАТЬ *што*, *разкумякаць*, *разску-*
маць.

РАЗМЕТЫВАТЬ *што*, *разкідаць*, *разшпураць*
РАЗМИНАТЬ *што*, *разціраць*, *размякшаць*.
РАЗМОЗЖИТЬ *што*, *разглуздаць*.
РАЗМОЗГНУТЬ, *разхізнуць*, *разкіснуць*.
РАЗМОЗЖИТЬ *што*, *разламатаць*, *раздрош-*
чыць; *размязджурыць*.

РАЗМОЛВКА *ж.* розтырка, нязгода, звада,
пасварка.

РАЗМОЧАЛИТЬ, *разхлыбстаць*—таца.
РАЗМУХТЫЖИВАТЬСЯ, *разхлыстаца*.
РАЗМЫШЛЕНИЕ *ср.* развага, намысл, роздум.
РАЗМЪР *м.* памер, спамер, мера. *На спамер*
абедзьве бочки роўныя. Якога памеру гэты дош-
кі, шыбы.

РАЗМЪРНЫЙ *крок*, *роўны*, *роўна надзелены*;
разпамерны; *Разпамерным крокам дыбае*.

РАЗМЪСТИТЬ, *разпатоўпіць*.
РАЗМЪТИТЬ *што*, *раззначаць*, *разпозна-*
чыць.

РАЗМЪТКА *ж.* разпозначка.
РАЗЪЕМНЫЙ *мост*, *разводны*.
РАЗНОЯЗЫЧНЫЙ, *рожнамоўны*.
РАЗМУЗДАТЬ *коні*, *разкілзаць*, *разхялзаць*.
РАЗНЫЙ, *рознаякі*, *не адзін і той*, *іншы*, *іншы*
выглядам, *якасьцю*; *рожны*, *рожніца*, *рожнасьць*,
рожніць—ніцца.

РАЗНОБОЙ, *рознабой*.
РАЗНОБОЙКІЙ, *рожнабойкі*.
РАЗНОВИДНЫЙ, *рожнастатны*—насьць; *раз-*
манітны.

РАЗНООБРАЗНЫЙ, рожнаякі, рожнаякасьць; вельмаякі.

РАЗНОВѢС *м.* дробныя важкі; разнаважкі

РАЗНОГЛАЗЫЙ, рожनावокі.

РАЗНОГЛАСЬЕ *ср.* разгалосіца.

РАЗНОКАЛ *м.* рожнагарт—гартны.

РАЗНОЛАД *м.* рожналад—ладны.

РАЗНОЛИЧНЫЙ, рожнааблічны, вельмалікі.

РАЗНОМЫСЛЕННОСТЬ, рожнамыснасьць.

РАЗНОРОДНЫЙ, рожнародны, вельмарожны.

РАЗНОВРЕМЕННЫЙ, рожначасны.

РАЗНОСЛОВНЫЙ, рожнаслоўны—насьць.

РАЗНОСВОЙСТВЕННЫЙ, рожнаўласьлівы.

РАЗНОКАЧЕСТВЕННЫЙ, рожнаякасьлівы.

РАЗНОСОСТАВНЫЙ, рожнасускладны.

РАЗНОСТОРОННИЙ, рожнастаронны—бочны.

РАЗНОЦВѢТНЫЙ, рожнабарвісты—колерны.

РАЗНОЦЕНТРЕННЫЙ, рожнаасяродны.

РАЗНОЧИНЕЦ *м.* ніжшы чыноўнік.

РАЗНОШЕРСТНЫЙ, рожнамастны.

РАЗНОЯЗЫЧНОСТЬ, рожнамоўнасьць.

РАЗНОСТЬ, рожнасьць, рожніца.

РАЗНСТВОВАТЬ *з чым*, рожніцца.

РАЗНУЗДАННОСТЬ, разхелзлівасьць, разхязаны.

РАЗНѢЖИТЬ *каго*, разпесьціць; разкунежыць; разквяліць.

РАЗНѢЖЕНЬКА, пястучок, пестанька; кунежка, квялюсь, квялюся.

РАЗНЮНИТЬСЯ, разрымзацца.

РАЗНЮХАТЬ *што*, развохшыць, разнюхаць.

РАЗНЯТЬ, разпрастаць, разняць.

РАЗОБИДѢТЬ, разпакрыўдзіць, пакрыўдзіць; уразіць.

РАЗОБЛАЧАТЬ *што, каго;* розкрываць; раз-
пранаць.

РАЗОБРАТЬСЯ, разабрацца.

РАЗОБУТРЪЛО, раз'ютрэла.

РАЗОБЩАТЬ *каго з кім;* разлучаць, раздзя-
ляць, раз'яднаць.

РАЗОСОБЬ *прысл, ўпоразь.* Браты ўпоразь
жывуць.

РАЗОВРАТЬСЯ, разалгацца; размахлыжыцца.

РАЗОГНУТЬ *што, разабгаць, разхінуць,*

РАЗГОРЧАТЬ *каго, засмучаць, засмутаць.*

РАЗОГРЪВАТЬ *што, разагрэваць—рэцца, ра-
зогрэўкі.*

РАЗОДНЯТЬ, разсьвітаць, розсьвіткі—так.

РАЗОДОЛЖИТЬ *каго, чым;* прыслужыцца,

РАЗОДЪВАТЬ *каго, разапранаць--нацца.*

РАЗОЗНАТЬ *што, разведаць—дацца, раз-
ведкі.*

РАЗОЙТИСЬ, разыйсьціся, разыход.

РАЗМНОЖАТЬСЯ, размнажацца.

РАЗОПРЪТЬ, разаўрэць, распетрыць, распа-
рыцца.

РАЗОРИТЬ *што, зруйнаваць, збурыць.*

РАЗОРУЖАТЬ *каго, раззбраяць—броіць, раз-
зброены.*

РАЗОРИЩЕ *ср.* руна, крушня.

РАЗОХОТИТЬ *каго, раззахвоціць—ціцца, ра-
захвота.*

РАЗОЧАРОВЫВАТЬ *каго, разчаровываць—
ваньне.*

РАЗОЧЕСТЬ *што, разлічыць.*

РАЗРАБАТЫВАТЬ *што, разпрацовываць—ца-
ваньне.*

РАЗРАВНИВАНЬЕ *ср.* разраўнаньне, разраў-
новываць.

РАЗРАЖАТЬСЯ, *выбухаць, выбухнуць, выбух.*

РАЗРАЖДАТЬ *каго*, *разраджаць—джацца, разрод.*

РАЗРОЗНИВАТЬ, *разразняць—розьнены, розьнівацца, разрозна.*

РАЗРЕБЯЧИТЬСЯ, *раздзяцініцца.*

РАЗРОНЯТЬ, *разгубіць, разтраціць, разкідаць.*

РАЗРОПТАТЬСЯ, *разнаракацца.*

РАЗРУБАТЬ *што*, *разсякаць—кацца, разсечены, разсека, разсечлівы.*

РАЗРУГАТЬ *каго*, *разлаяць—лаяцца; збэшціць.*

РАЗРУХА *ж.* *сумяціца, руїна.*

РАЗРУШАТЬ *што*, *бурыць, разбураць—раньне; рупнаваць.*

РАЗРУШИТЕЛЬНЫЙ, *разбурлівы; спакрушлівы; рупнуючы.*

РАЗРЫВАТЬ *рвучы, разрываць—ваньне, разрыў.*

РАЗРЫВАТЬ *капаючы, разкапываць—ваньне, разкоп.*

РАЗРЫГАТЬСЯ, *раз'ікацца, ікаць.*

РАЗРЫДАТЬСЯ, *разхліпацца.*

РАЗРѢЖАТЬ *што*, *разрэдзіць; разцечыць.*

РАЗРѢЗЫВАТЬ *што*, *разрэзаць,—зацца, разрэз.*

РАЗРѢШАТЬ *што, каго; развязываць, разблутываць, разпушчаць зьвязанае ў вузлы; разспавязываць, разьвязываць. Ня годзен я яму скланіўшыся разьвязаць рэмень абутку яго. Разьвязыце вязі яго. Разьвязаць язык, даць нямому мову.*

РАЗРѢШАТЬ *каго ад чаго; асвабадзіць, звольніць. Асвабадзі яго з вязьніцы. Каючагася Бог звальняе, асвабаджае. Выгнаўшы беса, сьвяты асвабадзіў апантанага.*

РАЗРѢШАТЬ *каму, што; пазваляць. Яму пазволена паступіць на службу. Даць пазвааленьне на друк кнігі.*

РАЗРѢШЕНИЕ *ср. разв'язка, разпавязка; пазваленне, звальненне.*

РАЗРѢШИМОСТЬ, *разспавязнасьць, разспавязлівасьць.*

РАЗРѢШИМЫЙ, *разспавязны, разспавязнык—ніца.*

РАЗРѢШЕТИТЬ *сьцены, пасіткаваць.*

РАЗРЮМИТЬСЯ, *разрымзацца.*

РАЗРЯВКАТЬСЯ, *разравецца.*

РАЗРЯЖАТЬ *каго, апранаць збыткоўна; разпрыгосіць, разпрыгошаны, пазпрыгашаць.*

РАЗРЯД, *парадак, аддзел, разьдзел; аддзел, пададдзел.*

РАЗРЯЖАТЬ *стрэльбу, разпрыжаць—жацца разпрыга. Адваротнае: запрыжаць, запрыга. Разпрыжылася, разпрындзілася бура. Разпрыжыў стрэльбу. Разпрыжыўся злосьцю і дагэтуль усё яшчэ прыжыцца.*

РАЗСАЖИВАТЬ *што, каго; разсаджаць—джывацца, разсеўся, разседчывы.*

РАЗСАЛИТЬ *што, разтоўціць, разтоўчаны—тоўціца.*

РАЗСОЛЬНИК *м. гарачая поліўка на агурэчным расоле з мясам; расол.*

РАЗСАРИВАТЬ *што, разтрасаць, разпарушаць.*

РАЗСАТАНѢТЬ, *разшалець, ачарцець.*

РАЗСВИРѢПѢТЬ, *разьюшыцца—юшаны.*

РАЗСВѢТАТЬ, *раззалачэць, разаднець.*

РАЗСЕЛИНА *ж. разпадзіна, розшчалка.*

РАЗСЕЛЕНИЕ *народаў; разсяленьне.*

РАЗСЕРДИТЬ *каго, раззалаваць—вацца.*

РАЗСКАЗЫВАТЬ *каму што; апавядаць—даньне, апавядач—дачка.*

РАЗСЛАБЛЕННОСТЬ, аслаба, аслабеньне; ня-
дужнасць, нядугі, нядужны, нядужэць.

РАЗСЛАИВАТЬ *што*, разслаяць—яцца, раз-
слой.

РАЗСЛАНИВАТЬ *што*, разсланяць.

РАЗСЛАЩИВАТЬ *што*, разсаладжываць.

РАЗСЛУШИВАТЬ *што*, разслухаць—хацца.

РАЗСЛѢДОВАТЬ *што*, разпасачыць, разпа-
сока, разпасочнік—ніца.

РАЗСМАТРИВАТЬ *што*, разглядаць—дацца.
разгляд, разглядчык—чыца.

РАЗСНАЩИВАТЬ, разснаджаць.

РАЗСНУРОВЫВАТЬ *камашы*, разшнуровы-
ваць, разбарсываць.

РАЗСОВЫВАТЬ *што*, разпіхаць—хацца.

РАЗСОВѢСТИТЬСЯ, разсароміцца.

РАЗСОВѢТОВАТЬ, адрадзіць, адраіць.

РАЗСОЛ *м.* расол; расол з пад селядцоў; лёк.

РАЗСОРИТЬ *каго з кім*; разсварыць.

РАЗСОРТИРОВЫВАТЬ *што*, разгатунковы-
ваць, разьбіраць.

РАЗСОРТИРОВЩИК, разборшчык—шчыца.

РАЗСОХА *ж.* вілаваціна, расаха, развіліна.

РАЗСПРАШИВАТЬ *каго*, разпытываць—тывац-
ца; розпыты, розпыт.

РАЗСРОЧИВАТЬ *што, каму*; разлажыць на
раты.

РАЗСТАНАВЛИВАТЬ *што*, разстаўляць, раз-
пастаўляць.

РАЗСТАНОВКА *ж.* адлегласць, прамежак паміж
рэчамі; распостань, разпастанак. *Чытай так, як
дзяк: выразна, ясна з разпастанкамі.*

РАЗСТЕГИВАТЬ *што*, разпінаць, разшпіляць.

РАЗСТОНАТЬСЯ, разстагнацца.

РАЗСТОЯНИЕ *ср.* адлегласць, аддальнасць.

РАЗСТРАИВАТЬ *што, разладжаць, разлад, разладнік—ніца; каго: узбурыць—бураньне, узбураны; разнемарасьціць.*

РАЗСТРИГАТЬ *каго, пазбаўляць годнасьці, гаворыцца, аб духоўных асобах; разстрыгаць.*

РАЗСУЖДАТЬ, гаварыць, гутарыць тлумачучы, ўнікаючы розумам; **разважаць.**

РАЗСУЖДЕНИЕ *ср. разважаньне.*

РАЗСУДОК *м. развага. Розуму многа, а развагі няма.*

РАЗСУДИТЕЛЬНОСТЬ, разважлівасьць.

РАЗСЧЕСТЬ *што, разлічыць—лічацца.*

РАЗСЧЕТ *м. разлічка, разплата.*

РАЗСЧЕТЛИВЫИ *чалавек, аглядчывы, ашчадлівы.*

РАЗСЧЕТЛИВОСТЬ, агляднасьць, ашчаднасьць.

РАЗСЫЛЬНЫЙ *м. пасланец.*

РАЗСЫПЧАТЫИ, разсыпісты—тасьць.

РАЗСЪЯННОСТЬ, неўважлівы—васьць.

РАЗСЪЛИНА *ж. разпадзіна, шчэль, шчалуга, шчэлка.*

РАЗСЪЧЬ *што, разсячы, разцяць.*

РАЗУБЪЖДАТЬ *каго, пераконываць.*

РАЗУВЪРЯТЬ *каго, зняпэўняць.*

РАЗУЗНАВАТЬ, выводываць, выведы.

РАЗУКРАШАТЬ, прыздабляць—ляцца.

РАЗУМ *м. розум, разумны, разумець, разуменьне, разумнасьць, разумнік—ніца.*

РАЗУТЮЖИТЬ *што, разпегліць.*

РАЗУХАБИТЬ *дарогу, выбіць, выбоіна.*

РАЗУЧИТЬ *што, зацьвярдзіць; наўчацца.*

РАЗХЛЯБАННОСТЬ, разплюхласьць, разплюхлы—плюхаць.

РАЗ'ЕДИНЯТЬ *што, разлучаць, разадзіняць, раздзяляць.*

РАЗ'ЯСНЯТЬ *каму, што; тлумачыць, выясь-няць.*

РАЗЫСКИВАТЬ *што, шукаць, шуканьне, спышкі.*

РАКА *ж. црк. дамавіна.*

РАКЕТА *ж. трубка набітая порахам і гаручай мякаццю, якая падпаленая знізу ўзлятае ў наветра і там покаецца; агнепырсень, агнялёт.*

РАКИТА *ж. рожныя адмены лазы. Па нашаму „ракита“; тое-ж што па расійску „корельская береза“.*

РАК *м. рак, ракі, ракавы, Аб лавеньні ракаў кажуць: „нуціць ракі“, а прынаду на ракаў называюць — „нутка“.*

РАКОВИНА *ж. чарапок ў якім жыве склізень; чарупка, чарупіна, чарупаўка, шчарупка, шчарупаўка, шчарупны.*

РАМА *ж. ням. рама, рамка; прасло. Ваконныя праслы (Вяліж.).*

РАМО *ср. уступ ад шыі да рукі, плячавая косць; плячо, плечы; рамёны, раменны; пяльно, пелькі.*

РАМПА *ж. франц. нізенькі шчыток у тэатрах, які прыкрывае ляпны, што асьвятляюць сцэну; зацьма.*

РАНА *ж. агульн. слав. рана, ранка, раначка, раніць—ніцца.*

РАНГ *м. франц. адзел, падзел; ступень.*

РАНДЕВУ *франц. мейсца сустрэчы, умоўленая сустрэча, пабачаньне, зборнае мейсца; спастрэчка.*

РАНЕЦ *м. нямец. салдацкі хатылёк з бялізнай і ежай; хатылёк, хатыль; клумак, клумцік. Стаў ён разбіраць маскалёў клумак (Сержп. 51).*

РАНИТЬ *каго, раніць, ранны; ўразіць.*

Толькі баюся старога дзеда:

Той мяне ўдарыць,

Той мяне ўразіць

Пад шчыра сэрца,

Скрозь палаценца, (Рам. 8—9 с. 109).

РАНО агульн. слав. рана, ранавата, раніца, рань, раніна, ранны, ранічны.

РАНТ м. нямецк. выпуск, абшыўка па выпуску; брыжэнь, пруг.

РАПИРА ж. нямецк. тупая шпада з клубікам на канцы.

РАПОРТОВАТЬ каму аб чым, франц.; падаваць, спавяшчаць па зверхнасьці.

РАПСОДІЯ грэцк. вершаваны адрывак.

РАПС м. ням. сурэпіца.

РАСА ж. франц. адмена жывёлаў і людзей, якое перадаецца з роду ў род; племя.

РАСКАЛЫВАТЬ што, шчапаць—пацца, раз-шчэп.

РАСКАЛЯТЬ зялеза, разпаляць, разпякаць.

РАСКАНЮЧИТЬСЯ, разкнягацца.

РАСКАРЯЧИВАТЬ што, каго, разкярачываць, разкярака.

РАСКАССИРОВАТЬ што, разкасаваць.

РАСКАТЫВАТЬ што, разкачываць—чываацца, разкот.

РАСКАТИСТЫЙ гром, разкоцісты, разточысты.

РАСКАЧИВАТЬ калыску, разгойдаваць—гойдацца. Яго не адразу разгойдаеш.

РАСКАЯТЬСЯ, разкаяцца.

РАСКВОХТАТЬСЯ аб курыцы, разквактацца.

РАСКИДЫВАТЬ што, разкідаць—дзісты.

РАСКЛАДЫВАТЬ што, разкладаць, разклад—дка.

РАСКЛАНИВАТЬСЯ, вітацца, вітаньне.

РАСКЛЕВАТЬ што, раздзяўбсьці, раздзяўбці, раздзюбаць.

РАСКЛЕГТАТЬСЯ арлом, разкльгтацца.

РАСКЛИНИТЬ што, разклінаваць—вацца.

РАСКЛЕКОТАТЬСЯ, разкльктацца.

РАСКЛОЧИТЬ воўну, разкудлаць—длацца.

РАСКОВЫРЯТЬ *што, разкалупаць, разкалупіна.*

РАСКОЛОТИТЬ *што, разьбіць, разьбітак.*

РАСКОЛЕБАТЬ *што, разхібаць, разкалыбаць.*

РАСКОЛОТЬ *што, разшчапіць, разшчэп.*

РАСКОЛЬНИК, адшчапенец—пеніца.

РАСКОНОПАЧИВАТЬ *што, разпаклёвываць.*

РАСКОСТЫЛЯТЬСЯ, разкавеліцца.

РАСКРАСИТЬ *што, размаляваць.*

РАСКРАСНѢТЬСЯ, разчырванецца.

РАСКРИТИКОВАТЬ *што, разпагудзіць.*

РАСКРОШИТЬ *што, разкрышыць.*

РАСКРУЧИНИТЬСЯ, размаркоціцца.

РАСКРѢПИТЬ *вяроўку, размацаваць.*

РАСКУВЫРКАТЬ *што, разкуляць.*

РАСКУДРЯВИТЬ *каго, разкурчавіць.*

РАСКУПАТЬ *што, разкупляць—ляньне.*

РАСКУПОРИВАТЬ *бутэльні, разкарковываць.*

РАСКУРЯЖИТЬ *каго, разкачапэрыць, разкарэжыць.*

РАСКУТЫВАТЬ *каго, што; разьвіваць, разьвінаць.*

РАСКУЧИВАТЬ *што, разгартаць, разгарнаць.*

РАСПАДАТЬСЯ, разваляцца, разсыпацца, разпадацца.

РАСПЯЯТЬ *што, разлютаваць—вацца, разлютоўка.*

РАСПАКЛИТЬ *што, разпакуліць, разкудлаць.*

РАСПАЛЗЫВАТЬСЯ, разпаўзацца, розпаўзні.

РАСПАЛИВАТЬ *што, разпаляць—ляцца, разпал.*

РАСПАРИВАТЬ *што, разпараць, разпетрыць.*

РАСПАРЫВАТЬ, дзяліць па шву; разпарываць, пароць.

РАСПАХИВАТЬ зямлю, разворываць, араць, узорываць.

РАСПАШЕК *м.* розьдзерць, выдзіркі.

РАСПАХНУТЬ дзьверы, разшугнуць, разхлыснуць.

РАСПЕЛЕНАТЬ каго, разпавіць.

РАСПЕНЯТЬСЯ на каго, размарокавацца, разнаракацца, нараканьне.

РАСПЕРЕТЬ што, разчыніць—ніцца.

РАСПЕРСТЫЙ, у каго пальцы тырчаць крыва; разпалы.

РАСПЕСТРЯТЬ што, разпстрычаць, разпстрыцець.

РАСПЕЩРЯТЬ што, разпстрычаць.

РАСПИЛИВАТЬ што, разпіловываць.

РАСПИНАТЬ што, каго; разпінаць—нацца.

РАСПЯТИЕ, выбражэньне распятага на крыжу Хрыста; разпяцьце.

РАСПИХИВАТЬ што, разпіхаць—хацца.

РАСПИЧКАТЬ што, разпехціць.

РАСПЛАВЛИВАТЬ што, разтапляць—ляцца.

РАСПЛАВ *м.* разтоп, разтапіцца.

РАСПЛАМЕНЯТЬ што, разпалымляць—ляцца.

РАСПЛАНИРОВАТЬ мейсца, разплянаваць.

РАСПЛАЩИТЬ што, разплюшчыць—шчыцца.

РАСПЛЕМЕНЯТЬ курэй, разплемляць, разплемнік.

РАСПЛЕСКАТЬ што, разплюхаць—хацца.

РАСПЛОЖАТЬ статак, разпладжаць, разплод, разплоднік, разплодчык.

РАСПЛОХОЙ хто, што; разблагі, разблажэць.

РАСПЛОЩИТЬ што, разплюшчыць.

РАСПЛЫВЧАТЫЙ, разплывісты—тасьць, росплынь.

РАСПЛЯСАТЬСЯ, разтанцавацца.

РАСПОГАЖИВАТЬСЯ, *разпагаджацца* — па-
годзілася; разматрунілася; размірсалася, раха-
турылася, разхаморылася.

РАСПОЛАГАТЬ *што*, разлажыць, разставіць,
разьмесьціць; *ракладаць* — дацца.

РАСПОЛОЖЕНИЕ *дому, сьвятылі;* разклад.

РАСПОЛАГАТЬ, *каго у чыю карысьць;* скла-
няць—няцца, склонны—нчывы.

РАСПОЛОЖИТЕЛЬНОСТЬ, *склоннасьць*, пры-
хільнасьць.

РАСПОЛИТЬСЯ, *разпалавініцца*.

РАСПОЛСТИТЬ *што*, разкудлаць, разкузлаць.

РАСПОРЯЖАТЬСЯ *чым, кім;* распараджацца.

РАСПОРЯДИТЕЛЬ *м.* распарадчык, загадчык.

РАСПОРЯДОК *м.* распарадак, лад.

РАСПРАВЛЯТЬ *што*, разраўняць, разпрас-
таць.

РАСПРАВА *ж.* разбор, суд, прысуд; *разбор*,
прысуд.

РАСПРЕДѢЛЯТЬ *што, каго;* разпадзяляць,
разпадзел.

РАСПРОДАЖА *ж.* разпрадажа, разпрадаваць.

РАСПРОСТИРАТЬ *што*, разпасьцягаць, раз-
пасьцілаць.

РАСПРОСТРАНЯТЬ *што*, разпаўсюджаць, раз-
пашыраць.

РАСПРОСТРАНЕНИЕ *ср.* разпаўсюджаньне, раз-
пашырэнне.

РАСПРОСТИТЬСЯ *з кім*, развітацца, разпра-
шчацца.

РАСПРЯ *ж.* ростырка, сварка.

РАСПРЯМЛЯТЬ *што*, разпрастываць.

РАСПРЯЧЬ *коні*, разпрагчы, разпрэжаны.

РАСПУГИВАТЬ *каго*, разпужываць, разпудзіць.

РАСПУТЫВАТЬ *што*, разблутываць.

РАСПУТИЕ *ср.* раздарожжа, разстанцы.

РАСПЫЛАТЬСЯ *разпалымецца, разпаланець.*

РАСПУХАТЬ *разпухаць—ханьне, розпухля.*

РАСПЫЖИТЬ *што, разпушыць, разтапырыць.*

РАСПЫЛИТЬ *што, разпарушыць, разпрысіць.*

РАСПЫРЯТЬ *сена, разпоркаць.*

РАСПЫХАТЬСЯ *разсапецца.*

РАСПЯЛИТЬ *што, разпяць, разцягнуць.*

РАСПЯТИЕ *ср. разпяцьце, разкрыжаваньне, розкрыж.*

РАСТАЛКИВАТЬ *што, каго; разпіхаць—хацца.*

РАСТАСКИВАТЬ *што, разцягаць—гнца.*

РАСТВОРЯТЬ *што, разчыняць—няцца. Разчыніў дзьверы, вокны. Не разчыняй скрыні. Разчыняць на хлеб муку з вадой, што завецца разчына.*

РАСТВОРЯТЬ *што, чым або ў чым; развадзіць, разпускаць; разрэджаць, разьмешываць цеклацю; разцячаць—чацца, разцечаны.*

РАСТВОР *м. мяшаніна з чым колечы цеклаці; разцечнік.*

РАСТВОРИМЫЙ *разцечлівы, разцечлівасьць.*

РАСТЕНИЕ *ср. ад „расьці“, расьціна, расьціны, расьцінны.*

РАСТЕРЗАТЬ *што, каго; разарваць на часьці; разтурзаць.*

РАСТЕРЯТЬ *што, разтраціць—ціцца; разгубляць.*

РАСТИ *аг. слав. расьці, расьціна, росток, рост, рослы, расьціць, расьцінны, расьцінасьць.*

РАСТИСКИВАТЬ *што, расціскаць.*

РАСТЛѢВАТЬ *што, разтняваць—тнявацца, разтнець.*

РАСТЛѢНИЕ *ср. разтненне, разтнеўнік—ніца; абяздзёўленьне, абяздзевіць.*

РАСТОЛМАЧИТЬ *што, каму; разтлумачыць.*

РАСТОРГНУТЬ *што, парваць сілай; парваць, разтыргнуць.*

РАСТОРМОШИТЬ *каго, разкатурхаць.*

РАСТОРОПНЫЙ, *разьвітны, разьбітны разьбітнасьць.*

РАСТОЧАТЬ *што, разсыпаць; шатлаць, разшатлаць* маемасьць; *разкідоміць—кідомства.*

РАСТРАВЛЯТЬ *рану, ятрыць.*

РАСТРАВЛЯТЬ *дашку квасамі; выпаліць.*

РАСТРАНЖИРИТЬ *што, разтраляваць.*

РАСТРАЧИВАТЬ *што, выдаткаваць, выдлаваць, змарнаваць; разтрачаць, разпарушаць.*

РАСТРАТА *ж. нястача, марнатрацтва.*

РАСТРЕПАТЬ *каго, што, разкудлаць; разтармосіць.*

РАСТРОГАТЬ *што, каго; раздражніць; разчуліць. Раздражніць пшчол, Раздражніць рану перавязуючы яе. Расчуліў матку старэньнем свайм.*

РАСТРОГАТЬСЯ, *разчуліцца. Яна была вельмі разчулена гэтым.*

РАСТРУБ *м. разпашырэнне трубы; разтруб.*

РАСТЫКАТЬ *калы, разтыкаць, разтыцкаць, разпіхаць.*

РАСТЯГИВАТЬ *што, разцягаць, разпінаць.*

*А на гарэ татары стаялі,
Пад гарой шатры разпіналі.*

РАСТЯЖНОЙ, *разцягомы, разцяглы—гласьць.*

РАСТЯНУТЬ *што, разцягнуць—гнуцца. росьцяг.*

РАСФЫРКАТЬСЯ, *разпорскацца.*

РАСХОЖДЕНИЕ *у чым, разыходжаньне*

РАСХОД *грошы, выдатак, выдаткаваць, выдатковы, выдатчык—датчыца.*

РАСХИЩАТЬ *што, разхапляць, разпахапляць; лупіць.*

РАСХЛЕБЕНИТЬ *дзверы, разхлыстаць.*

РАСХЛЕБАТЬ *што, разсёрбаць.*

РАСХЛЕСТАТЬ *што*, разхлыстаць, разхлысьлівы.

РАСХЛОПАТЬ *што*, разляскаць, разляснуць.

РАСХЛЯБАТЬСЯ, разклябацца, разкляблі-васьць.

РАСХОРОНИТЬ *што*, разхаторыць.

РАСХОДИТЬСЯ, разбазырыцца.

РАСХОХОТАТЬСЯ, разрагатацца, рагатаць.

РАСХРАБРИТЬСЯ, разхаробіцца.

РАСХРОМАТЬСЯ, разкульгацца.

РАСХОДОВАТЬ *што*, выдаткаваць.

РАСЦАРАПАТЬ *што*, раздзярстаць, раздзерсьціна.

РАСЦВѢТАТЬ *аб расц.* разквітаць—таньне, розквіт, разквітласьць.

РАСЦѢПЛЯТЬ *што*, разчапляць, разчапляньне.

РАСЧЕРТИТЬ *стол*, разкрэсьліць.

РАСЧЕСТИТЬ *каго*, разнясьці, разлаяць.

РАСЧЕТВЕРИТЬ *што*, разчацьвертаваць, разчацьвярыць, разчвярціць.

РАСЧИСЛЯТЬ *што*, разлічаць—чаньне.

РАСЧИТЫВАТЬ *на што*, разлічаць.

РАСЧУДАЧИТЬСЯ, разпракудзіцца, раздзіва-чыцца.

РАСШАЛИТЬСЯ, раздурэцца, разкудашыцца, раздашыцца.

РАСШАМКАТЬ *што*, разчвякаць.

РАСШАТАТЬ *што*, разківаць, разхібаць, разчапаць.

РАСШВЫРЯТЬ *што*, разшпургаць—шпурляць.

РАСШЕВЕЛИТЬ *што, каго*; разкратаць—тац-ца.

РАСШИБИТЬ *што*, разьбіць.

РАСШИПѢТЬСЯ, разсіпецца—сіплы.

РАСШИРЕНЬЕ *ср.* **разшырэньне, разпашырэньне.**

РАСШИРЯТЬ *што,* **разпашыраць, пашыраць.**

РАСШИФРОВЫВАТЬ *што,* **разбіраць лічбовае пісьмо, разчытваць труднае пісаньне.**

РАСШНУРОВЫВАТЬ *што,* **разбарсаць, разбарсываць.**

РАСШУМѢТЬСЯ, **разкрычацца.**

РАСШУТИТЬСЯ, **разжартавацца.**

РАСЩЕЛКНУТЬ *што,* **разлузнуць—нуцца.**

РАТИФИКОВАТЬ *умову,* **змацаваць, пацьвярдзіць.**

РАТЬ *жс.* **змаганьне, сварка, вайна; бітва; войска.**

РАТНИК *м.* **ваяр; бойнік, баяваць, баяваньне, баярства.**

РАТОБОРСТВО, **вайсковая схватка; бітва.**

РАУТ *м. англ.* **званы вечар без танцаў.**

РАФИНАД *франц.* **чысты, высшы разбор цукру; чыстак, чысьціць, ачышчаны.**

РАХАТЬ *што,* **кідаць, рынаць.**

РАХИТИЗМ, **хвароба касьцей якая выражаецца размякчэньнем і выкрыўленьнем іх; кастагрызь.**

РАЦИОНАЛЬНЫЙ, **разумны, праўдны, абапарты на розуме і практыцы.**

РАЦИОН *м. вайск.* **хорч выдаваны на дзень; хорч; порція.**

РАЧИТЕЛЬНЫЙ, **старэнны, руплівы.**

РАШКУЛЬ *м.* **а.увок да зазначаньня абрысаў рысаванай рэчы.**

РАШПИЛЬ *м. ням.* **самы буйны напільнік для дрэва; шоргіль, шаргляваць, абпіловываць шорглям дрэва.**

РАШТРА *жс. ням.* **пяро з пяцьцю канцамі да лінаваньня паперы для нот; сталярская прылада да абазначаньня на дрэве адразу некалькіх роўналеглых ліній; крыскіль.**

РВАТЬ *што*, рваць, рве, рвацца—нуцца; дзерці, драць.

РВАНЬ драньцё, драсьцё, дросткі; дзярмо, дзярмацьцё.

РВЕНІЕ *ср.* парыў.

РВОТА *ж.* блявата, бляваць, блювоціны; блювярза, непристойная гутарка, польск. „*bluźnierstwo*"; варыцаньне, варацаць; вякі, вякаць; воміт, воміты, вамітаваць; рыгаць, рыгае, вырыгнуць.

РВОТНЫЙ, блювотны, варацальны, вомітны.

РВОТНОЕ *ср.* блювотнае, вомітнае.

РДЪТЬ, гарэць, чырванець, займацца агнём і чэрвеньню; сьпець, дасьпяваць і чырванець на сонцы; жаўрэць, жаўрэе, жаўрыцца—раньне, жаўраны; жаўрэц, румянец. *Сады жаўрэюць. Жнеі зажаўрэлі на сонцы. Зажаўрэла дзяўчына, шчокі агнём загарэліся з сорама. Ад суніц аж жаўрэе ў лесе. Болька зажаўрэла.*

РЕАГЕНТ або **РЕАКТИВ** *м. лацінск. хіміч.* матэрыя якой пазнаецца прысутнасьць ў росцечы другой, вядомай матэрыі; **рэактыў**, ператвор, **разьчыннік**.

РЕАГИРОВАТЬ *на што*, рэагаваць, спраціўляцца.

РЕАКЦІЯ *ж.* рэакцыя, спраціўчын, спраціўчынны.

РЕАЛ *м. друкарск.*, крывы стол, на якім стаіць скрыня да літар; паставец.

РЕАЛЬНЫЙ *лацінск.* практычны—насьць, практык; істотны,

РЕАЛИЗИРОВАТЬ *што*, выканаць, выкананьне; рэалізаваць, зысьціць.

РЕБЕЗИТЬ *у вачах*, мітурыцца, мітусіцца, мельсціцца.

РЕБРО *ср.* край, востры або вузкі бок рэчы; рабро, рабярцо, рабраваць. *Дошкі паложаны не пласмом, не тырчком (тырцом) а рабром.*

Рабро ложка, вузкі кант бакавой дашкі. Рабро гранкі, дзе выходзяцца дзьве плосмені.

РЕБРО, адна з доўгіх пласмаватых касцей, якія ідуць, у жывёлаў дугой, ад хрыбетнай да грудной косьці, і абыймаюць грудную часць брушной падзі; **скаба, скабы, скабіца, скабка**. У чалавека 12 пар скабаў, якія прытыкаюць зворцамі да хрыбетнай косьці а храсткамі да грудной косьці (мастка).

РЕБУС *м. франц.* загадка ў рысунку.

РЕБЯ *ср.* **РЕБЕНОК** *м.* дзіця, дзяцё, дзіцятка, дзіцячы; **дзяцюк, дзяцюком** завуць хлапца ад падростка да юнацтва; **дзяцінтства, дзяцініца**.

РЕВАНШ *м. франц.* адплата роўным; **адпоміца, адпомніць—ніца**.

РЕВЕНЬ *м.* ляркарская расьціна Rheum, якой карэнь ідзе на парашок выклікаючы ляксу; **рэбарбар**.

РЕВЕРАНС *м. фр.* паклон, пашанотнае прысяданьне; **прывець**.

РЕВЕРС *м. фр.* парука, забавязаньне на пісьме; **заручны ліст**.

РЕВИЗОВАТЬ *што, каго, лацінск.* спраўджаць, рэвізаваць.

РЕВИЗОР *м.* рэвізор, спраўдчык—чыца.

РЕВМАТИЗМ *м. лац.* праябная ламата ў мускулах і касцях; **ламавіца, касталоміца**.

РЕВНОВАТЬ, старацца ўсімі сіламі, парыўча кіравацца да чаго; **рупіцца, руплівы, руплівец, рупнасьць; рупатлівы, рупатлівец, рупата**.

РЕВНОВАТЬ *каму, чаму*; не уступаць, быццам на выперадкі гнацца за кім; **сусьцігаць—гацца, сусьціжнік—ніца**.

РЕВНОВАТЬ *каго, ня верыць, завідаваць, балючая нявера ў каго* колечы, асабліва ў чым колечы каханьні; **паздросьціць, паздросьлівец, паздросьнік—ніца, паздрасьць, запаздросьлівы—дросьніца—дросьнік**.

РЕВОЛЬВЕР *м. англ.* рэвальвэр.

РЕВОЛЮЦІЯ *ж. фр.* пераварот, раптоўная перамена быту, ладу, стасункаў, пераварот дзяржаўнага ладу; *рэволюція, пераварот, пярэзрынь.*

РЕВѢТЬ, *равець, раве, равеньне, роў, равучы; равуль, або рэвут—эпітэт звону.*

РЕГЕЛЬ *ж. нямецк. будаўніч.* папярэчная зьвязь страпільных ног; *пяростуга, пярэчніца.*

РЕГЕНТ *м. лац.* кіраўнік дзяржавы пры малалетнім каралю.

РЕГЕНТ *м.* кіраўнік хору сьпявакоў.

РЕГЛАМЕНТ *м. франц.* парадак або, разпадзел парадку на пісьме; *статут.*

РЕГУЛЯРНЫЙ *м. франц.* акуратны, акуратнасьць, *рэгулярны.*

РЕГУЛЯТОР *м. фр.* раўнач, *рэгулятар.*

РЕДАКТОР *м. фр.* рэдактар, рэдагаваць, *рэдакція.*

РЕДИСКА *ж.* рэдзькаўка.

РЕДУТ *м. фр.* часовае ўмацаванае канавай і валам мейсца, якое служыць да абароны; *акоп.*

РЕЖИССЕР *м. фр.* кіраўнік ігры актораў на сцэне.

РЕЗЕРВ *м. фр.* запас, *запасовы.*

РЕЗЕРВУАР *м. фр.* запас вады, патоўпішча; *вадабадзь.*

РЕЗИДЕНТ *м. фр.* рэзыдэнт—дэнтка; *рэзыдэнція, мейсца прабываньня пануючай асобы.*

РЕЗИНА *ж. лацінск.* (літэральна „смала“): цягучая і пругкая смала гуміляснага дрэва; *гумілястыка, гуміляса, гумілясны.*

РЕЗОЛЮЦІЯ *ж. франц.* пастанова на пісьме.

РЕЗОНАНС *м. франц.* вотклік голасу; *голс, голскі, галсчэць, галсьнік.*

РЕЗОН *м. франц.* разумны повад; *рація.*

РЕЗУЛЬТАТ *м. франц.* канечны вывад, *разьвязка; вынік.*

РЕЗЮМИРОВАТЬ *што, франц.* выклад істоты справы ў кароткасьці; **вывадзіць, вывад.**

РЕЙД *м. голяндск.* мейсца перад прыстаньню на якім караблі могуць стаяць з поўным цяжарам і узброеньнем.

РЕЙСФЕДЕР *м. нямецк.* крэсьлярскае пяро шчыпчыкамі; **крысьляльнік.**

РЕЙС *м. нямецк.* адзін канец плаваньня вадаплава, дарогі вадой; *канеп.* *Адзін канец, два канцы.* *Мы тры канцы зрабілі за лета.*

РЕЙТАР *м. нямецк.* конны ваяр; **коннік.**

РЕЙТУЗЫ *м. мн. нямецк.* конніцкія штаны.

РЕКВИЗИЦИЯ *ж. франц.* вайсковы збор заваёўніка з жыяхароў; **пабор.** *Контрыбуція* (выкуп) бярэцца без аплаты, а за *рэквізыцый* выдаюць грошы або расьпіскі.

РЕКЛАМА *ж. франц.* агалошаньне, аглашацца, аглашаць; **рэкляма.**

РЕКЛАМАЦІЯ *м. фрац.* заява.

РЕКОГНОСТИРОВАТЬ *франц.* мяйсцовасьць ворага; **сачыць.**

РЕКОГНОСТИРОВКА *ж. апасока.*

РЕКОМЕНДОВАТЬ *каго, каму, франц.* знаёміць, даручаць.

РЕКРЕАЦІЯ *ж. франц.* спачынак.

РЕКРУТ *м. нямецк.* новабранец.

РЕКТИФИКАТОР *м. лацін.* паўторная перагонка сьпірту; **ачыстнік, ачыстка.**

РЕКТОР *м. лацін.* зьверхнік у унівэрсытэце або сэмінарыі; **рэктар.**

РЕЛИГІЯ *ж. лацін.* вера, вызнаньне.

РЕЛЯ *ж.* два стаўбы з перакладкай; **арэлі.**

РЕЛКА, РЭЛЬКА *ж.* сухая, доўгая прагаліна па балоце, поросшая лесам; **рэўка.**

РЕЛЬЕФ *м. франц.* што колечы выпуклае на плосмені, больш аб разьбе, лепцы; **выпукласць.**

РЕЛЬС *м.* **РЕЛЬСЫ** *мн. англ.* зялезныя калаходы на дарогах; **рэлі**, **рэлькі**; **калявіна**, **калявіцы**.

РЕЛЯЦІЯ *ж. франц.* справаздача.

РЕКОШЕТ *м. фр.* касалёт, касалётам.

РЕМА, **УРЕМА** *ж. татар.* ўся рачная даліна ад пагор'я да пагор'я, ўся шырыня ручва і паплавоў; **радань**, **раўда**, **раўдовы**.

РЕМЕНЬ *м.* (нямецк. Riemen узята са славянскага), вузкая і доўгая стуга скуры; **рэмень**, **раменны**, **рамяшок**; **дзяга**, **дзяжыць**, **біць дзягай**, **рэмянём** да спаясываньняся.

РЕМЕСЛО *ср.* ручное майстроўства, умецтва ручнога майстроўства; **рэмясло**, **рамесьнік—ніца**, **рамесьніцкі**; **талент**, **талентаваць**, **талентнік—ніца**; **здольніцтва**, **здольнік—ніца**; **умецтва**, **умец**.

РЕМИЗ *м. франц.* у картачнай гульні недабор біткі, столькі недабраў бітак столькі ставіш рэмізаў; **недабор**.

РЕМОНТ *м. франц.* папраўка, папраўляць, **правіць**.

РЕНЕГАТ *м. лац.* адступнік, перакульшчык; **зрайца**, **зраднік**.

РЕНОНС *м. фр. картачн.* адмова, няменьне на руках масьці.

РЕНТА *ж. франц.* безупынны грашавы даход, працэнты ад капіталу.

РЕПЕРТУАР *м. франц.* сабраньне драматычных твораў якія ставяцца ў вядомы пэрыод ў тэатры.

РЕПЕТИЦІЯ *ж. франц.* паўтарэньне, проба; **падгатоўка**.

РЕПЕТИТОР *м.* памочнік вучыцеля да паўтараньня лекцый з вучнямі.

РЕПРЕССІЯ *ж. франц.* прымус, прыгнечаньне.

РЕПУТАЦІЯ *ж. франц.* апінія, слава. **Добрая**, **благая слава**. Ён ня мае добрай славы.

РЕСКРИПТ *м. лацінск.* грамата.

РЕМУС *м. нямецк. сталярск.* прылада да адкрэсьлівання чаго паводле меркі; складаецца з калодачкі і двух, прапушчаных у яе, ножак, змацаваных клінам, на канцох ножак вострыя цывячкі; **рыскіль, рыскляваць.**

РЕСНИЦА *ж. валаскі ўскрай павекі; вейка, вейкі, рэскі.*

РЕССОРА *ж. франц. зыблі, зыбні. Павозка на зыблях. Брычка—зыблянка.*

РЕСПУБЛИКА *ж. лацінск.* дзяржава якой кіруе сам народ праз сваіх выбарных; **рэспубліка, нарадаўладства.**

РЕСТОРАЦІЯ *ж. РЕСТОРАН* *м. франц. рэстаран; страўня.*

РЕСТАВРИРОВАТЬ *што, лац. аднаўляць—ляньне.*

РЕТИВЫЙ, старэнны, шчыры, гарачы да справы, рупны, рупнасьць, руплівасьць.

РЕТИРОВАТЬСЯ *франц. адступаць, адступаньне.*

РЕТИРАДА *ж. фр. адступленьне.*

РЕТОРТА *ж. лац. лажка.*

РЕТРОГРАДНЫЙ *рух, рух назад; пазадны.*

РЕТУШИРОВАТЬ *франц. папраўляць ад рукі фотографію, рысунак; рэтушаваць.*

РЕУК *м. благое балотнае сена; вішар.*

РЕФЕРИРОВАТЬ *лацінск. выкладаць справу погляд або вывад; выкладаць, дакладаць, дакладчык.*

РЕФЛЕКТОР *м. лацінск. ўкляслае люстэрка да адбівання праменьняў і павялічаныя праз гэта сьвятла; зягіль, пасьветыль.*

РЕФЛЕКЦІЯ, атозяйва, адсьвет; ордух.

РЕФЛЕКС *м. адсьвет, атозяйва.*

РЕФОРМАЦІЯ *ж. лацінск. перакшталчаньне, перакшталціца, перакшталчаць; рэфармацыя, рэфармаваць, рэформа.*

РЕХНУТЬ *каго, гримнуць.*

РЕХНУТЬСЯ, *памяшацца.*

РЕЦЕНЗИЯ *ж. лац. разбор, ацэна.*

РЕЦЕПТ *м. лац. рэцэпт.*

РЕЦИДИВ *м. лац. паварот, ўзварот.*

РЕЧЬ, *мова, сказ.*

РЕЧЕННЫЙ, *сказаны, названы.*

РЕЧЕНЬЕ *ср. сказ, выражэньне.*

РЕЧИСТЫЙ, *гаварлівы, моўны.*

РЕЧИТАТИВ *м. італьянск. мова на расьпеў, п'яньне падобнае на простую мову; мовасьпеў.*

РЕ(Ъ)ШЕТКА *ж. рад пераплеценых пругоў ўдоўж і ўпоперак; крата, кратаваць, крацясты, кратка, краткаваць.*

РЕ(Ъ)ШЕТО *ср. лубяная ці іншая аболка (абечайка) з сітам замест дна; рэшата, рэшатны, рэшатнік—ніца.*

РЕШЕТИТЬ *што, кратаваць, дзірыць, сітаваць.*

РЕЯТЬ або **РЪЯТЬ**, *хутка нясыціся або ляцець; лынуць, лынае. Птушка лынае ў паветры. Ручы лынулі з гор. Човен лынае ў хвалях.*

РЖА *ж. (і)аржа, (і)аржавы, (і)аржавіна, (і)аржавець; ржа, ржаўка, балота завіраючае зялёную руду. Ад „аржа“ паходзіць і найменьне гораду „Арша“ ці „Орша“; і „Аршава“; дзеля гэтага належала-б пісаць ня „Ворша“, „Орша“, а—„Арша“, як, здаецца, і вымаўляе акалічнае жыхарства.*

РЖАНОЙ *хлеб, ржаны. Сьцісла бяручы аржаны, гэта знача з „аржы“ (рас. „полба“), а ня з жыта, але ў нас за чорным хлебам і жытняй мукой утрымалася мясцамі назова: Аржаны хлеб, аржаная мука, не глядзя на тое, што аржы ўжо ніхто цяпер ня сеіць.*

РЖАТЬ, *іржаць, іржэ, іржаньне.*

РИГА *ж. эстонск. асець, гумно.*

РИДИКЮЛЬ *м. франц. ручны жаночы мяшэчак, сачок, сак, торбка.*

РИЗА, РИЗЫ *црк. шата, шаты*. Па нашаму *рызы*—лахмацьцё, *рызінка*—лахман да віціраньня пылу, мыцьця памосту, *рызьнік*—лахматнік, анучнік, хто скупляе старыя лахманы.

РИЗНИЦА *ж. пакой пры сьвятыні дзе пераховуюць царкоўныя шаты і ўсякае царкоўнае знадабьбе; шатніца, сакніца*.

РИКОШЕТ *м. франц. касалёт, касалётам; адскок*.

РИСКОВАТЬ *франц. рызыкаваць, рызыка, рызыкант—кантка*.

РИСОВАТЬ *што, рысаваць—ваньне, рысунак, рысаўнік—ніца, рысунковы*.

РИСТАТЬ, *гарцаваць, гарцаваньне, гарцоўны, гарцуе, гарцаўнік—ніца*.

РИСТАЛИЩЕ *ср. мейсца, ток, абшар да конных перагонак, мейсца для вайсковых муштраў, гімнастыкі; гарцовішча*. У слоўніку П. Бэрынды (Кутэйна 1655): *Тризнице* местце гдѣ бывають поединки, або ширмѣрства, або боіованья, вытѣчки, або куглярства и иньи таковыи; зри позорище; отъ сего: *натрижненіе*, звितязства, увелбенье, мзда, дар. *Тризноположник*, пан гонитбѣ и запасництва. *Тризникѣ*, ширмѣр, або тот што на игриску есть. У Ноўгародзкім слоўніку XV ст. (1431 г.) *Тризна*, страдальство, подвиг. У „Азбуковнику о неудобь понимаемыхъ рѣчах“ XVI ст.: *Тризна*, подвигъ.

РИС *м. нямецк. крупы і расьціна Oryza sativa; рыж, рыжовы. Рыжовая каша з шафранам (Прамова Мялешкі). Рыжовая мука, скарбель (крахмал)*.

РИТМ *м. грэцк. мера ў музыцы або ў паэзіі*.

РИТОРИКА *ж. грэцк. навука ќрасамоўства; красамоўства*.

РИТОР *м. красамовец, красамоўны*.

РИТУРНЕЛЬ *ж. франц. прыпеў не сьпяваны, а граны*.

РИЧАГ *м. гальмо, касарга, багля, вага, асьвер*.

РИФА *ж. нямецк.* зялезны абруч на калёснай трубцы; букля.

РИФ *м. морск.* камяністая грыва пад вадой, небаспечная для плаваньня вадаплаваў; **скрыж**.

РИЮМА *ж. грэцк.* аднагучнасьць канцавых складоў у вершах; **рытма**.

РОБѢТЬ, баяцца чаго, страціцца, не адважвацца і падаць духам, траціць сьмеласьць, адвагу; **трухнуць**, **трухлівы**, **трухлівасьць**, **трухлець**. *Чаго трухлець: долі ня мінеш, а толькі надрыжышся. Патрухлелі як вераблі ўбачыўшы ястраба.*

РОВНЫЙ *аг. слав.* роўны, раўняць, раўнаваць, раўняцца—навацца, роўня, раўня, раўніна, раўняк, раўнячка, раўнакі, роўнякі, равесьнік—ніца, равеснасьць, роўна, роўнасьць, раўняш.

РОВ *м.* роў, ірвы, раўчак, раўчаг, равок.

РОГОЖА *ж.* тканіна, пляцёнка з лубовага лыка або сітніку (рагозьніка); **рагоза**, **рагозны**, **рагозьнік**.

РОГ *м. аг. слав.* рог, рогі, рагаты, рагач, рагаль, рагатка, рагаець; рагуля, рагуліна, рагавешка, рагатая рэч, рэч аб двух і больш рагах; **рагаціца**, шырокі двулезы нож на дрэўку, адмена галябарды ці бардыша; **рагаўё**; **рагавець** (як касьцянец, камянец), абяртацца ў рагавістую матэрыю; **ражон**, заостраны шост: *За наша дабро, нам ражон у рабро.*

РОГОНОСЕЦ, рагаль.

РОДИНА *ж.* бацькаўшчына.

РОДИТЕЛЬ, бацька, бацькі, бацькаўскі.

РОДНИК *м.* крыніца.

РОДОНАЧАЛЬНИК *м.* родазьверхнік.

РОДСТВЕННИК, крывіч, сваяк, родзіч, радняк. Найменьні племяныя. *Крывічы і Радзімічы* выказуюць адно і тое-ж самае паняцьце сваяцтва: *крывіч* ад „кроўны“; *радзіміч* ад „родны“.

РОДСТВО *ср.* сваяцтва, кроўства, кроўнасьць; роднасьць, родны, радняк—нячка, радніца.

РОДЫ, аддзяленьне ад маці дзяцёнка: рады, полаг; радзільніца.

РОДОСЛОВНАЯ ж. радавод, вывад роду.

РОДИЛЬНЫЙ прытулак, радзільны, полагны; радзільня.

РОДИТЕЛИ, бацькі, бацька і матка, бацькаўскі.

РОДИНА ж. бацькаўшчына.

РОДНОЙ, родны, сваяк, спакроўнік, крывіч, кроўны.

РОДСТВЕННИК м. крывіч—чка, кроўнік—ніца, сваяк; родны, роднік—ніца, радня, радзім, радзюк. *Радзіма майго сасватаў з суседкай. Гэтаж такі радзюк мой, што і прызнацца сорамна. Родніка (бліжняга) свайго любі як самага сябе. Жывучы усяк нажывешся і маскаля роднікам, крывічом, назавешся (в. Баяры Дзіс. пав. Сымон. Ластаўка). Свой, кроўны грош прапівае. Кроўнага свайго не пазнае. Не па крыві, а па духу ён мне крывіч. Летапісныя Радзімічы, гэта пераклад, або аднаслоў найменьня Крывічы.*

РОДИМЫЙ, кроўны, кроўненькі. Мой ты кроўненькі.

РОДИМИНКА, радзімка, радзімы знак, радзімчык.

РОДОВИК, мяйсцовы, пракавечны жыхар; крывец, пракаветнік.

РОД м. племя, род.

РОДНИТЬСЯ з кім, ратніцца; спакровіцца, спакровіць.

РОДНІТЬ каму, раднець, зрадніцца; спакровіцца.

РОДНИК м. крыніца, крынічны.

РОДОВСПОМОГАТЕЛЬНОЕ умецтва, рода-спаможнае.

РОДОНАЧАЛЬНИК м. родапачатнік—ніца.

РОЖА ж. лайчыва кажуць аб абліччы; рыла.

РОЖА ж. запаленье скуры erysipelas; рожа, ружа.

РОЖАТЬ, раджаць, нараджаць, радзіць.

РОЖЬ ж. каласавая расьціна *Secale cereale*, з сямьі каласьніковых; жыта, жытны, жытнае, жыціна, жытцо, жытнік. *Жытняя мука; жытні хлеб*. У назове: *Аржачая мука, аржаны хлеб*,— асталася памяць аб „аржы“ (рас. „полба“) якую у нас даўней сеялі.

*Радзі Божы жыта—птаніцу,
Жыта птаніцу ўсякую пашніцу.*

(Р. 8—9. 110).

Ільля на Васільля

Носіць пугу жыццаную:

Дзе замахне—жыта расьце,

Дзе не махае—там ня бывае.

(Р. 8—9. 126).

РОЖЕНИЦА, радзіліца, радзіха.

РОЖДЕСТВО ср. нараджэньне; сьвята нараджэньня Хрыста: Каляды, Коляды. Слова „Каляды“ паходзіць ад *калець, мерзнуць* і ябазначала сьвята зімовага сонцавароту. „*Каледзь*“—мароз, прыліпаньне рук да намерзшага зялеза. „*Каледзь хапае за пальцы*“, а такжа тое, што па расійску „мразь“, „мерзкій“. Каляда, зіма сьцюжа, час калі усё замярзае, калее. Угро-русы называюць нашы Каляды *Керечун*, а Румыны—*Кречун*; у Усх. Расіі называюць калядны пост (па нашаму „калядніца“) *корочуном*. Акалеў, здох, памер, застыг, што зыходзіцца з вялікарускім „*окорячился*“, апруцянеў, акалеў.

РОЖДЕСТВЕНСКИЙ, калядны; калядаваць, хадзіць зьбіраючы ахвяры, даткі; калядуюць сьвятары ў сваіх парохіях, а такжа дзеці расьпяваюць абрадовыя песьні.

РОЗА ж. куст і кветка *Rosa*; ружа, ружовы.

РОЗНИЙ, усё, што ўпораэнь, разьдзельна, не разам; **розны**, **розніць**—ніцца, **рознасьць**, **розналад**, **рознаслоў**.

РОЗНИЧНЫЙ, раздробнічны, раздробнік, хто прадае ня гуртам, а ў раздроб; **драбнічніца**—крама, ў якой прадаюць ў раздроб тавары.

РОЗСКАЗНИ, павядакі, раздабары.

РОЗСТАНИ, ройсты.

РОЗЫСКИВАТЬ, вышуківаць, шукаць.

РОЙ аг. слав. **рой**, **раіцца**, **раеньне**, **ройна**, клумна, людна; **роіцца**, **выдаецца**, **здаецца**: *Роіцца нейкі нязьведаны край (Алесь Гарун)*; **райніца**. лубка ў якую збіраюць **рой**; **райба**—пара, калі пшчылы рояцца; **раёк**, дажынквая песьня.

РОКОВОЙ, канавы.

РОКОТАТЬ, гракатаць, гракоча, грокат.

РОК м. нямінучае, суджанае; **кон**, **канавы**, **канодны**, **канодаваць**. *Канодны дзень*, судны рашучы. *Ад кону да кону*, ад пачатку да канца. *На кон галаву ставіць* на ўсякія неспадзеўкі, на небасьпеку. *Яго кон прыйшоў*, час устаноўлены спракон, фатум. *Яму гэта на раду наканована*, празначана. *Такое яму канаваньне ад Бога*, такое празначаньне, доля. *Каму Бог якую сьмерць кануець*, (накануець) так (той) і ўміраець (Насовіч). *На кану знаць напісана яму*. У гульні у карты **кон**, стаўка. *Паставіць на кон*. **Конадзень**, дзень перад гадавым сьвятам, рас. „канун“. **Канодумка**, мысль да якой чалавек кіруецца, яго мроя, жаданьне, глыбокае душэўнае хаценьне. *Гадавы кон*. гадавы круг, час ад пачатку да канца году. У народных апавяданьнях **Кон** усабляецца ў постаці волата з сівой барадой, буйнымі сівымі валасамі і густымі брывамі, якія пакрываюць яго вочы. Кожды волас у брывёх як найвышэйшае дрэва на зямлі. **Кон** уладзіў ўвесь сьвет і даў ўсяму жывому,—стварэньням, багам і людзям,—безадменныя законы і сам спачыў на краю сьвета. Калі ён праснуўся і

зірнуў сваімі вачамі на сьвет, увесь сьвет згарэў-бы.

РОЛЬ, РОЛЯ *франц.* значэньне чалавека ў сьвеце, ў тасунку да другіх людзей; асоба прадстаўляная актарам.

РОМАШКА, расьціна *Arthemis nobilis*, **румянак**; **рамунка**.

РОМБ *м.* роўнабочны, крывы чатыракутнік, як бытцам зсунуты на бок чатыракутнік.

РОМ *м.* гарэлка з цукровага трасьніка.

РОНДО *франц.* верш, у якім першая штрофка паўтараецца ў апошняй.

РОНЯТЬ *што*, саскідаць, рынаць.

РОПТАТЬ *на што*, наракаць, нараканьне, на-роклівы; **вурчэць**, **вурклівы**, **вуркат**.

РОСА *ж. аг. слав.* **раса**, **расіца**, **росны**, **расінка**—**сіцца**, **расіць**.

РОСКОШЬ, **роскаш**, **раскошны**, **раскашаваць**.

РОСОМАХА *ж.* хіжы зьвер ў Сібіры; *крыўскае*: *благі дух ў постаці чалавека са зьвярачай галавой і лапамі, жыве ў калапнях. Каб цябе расамаха за-брала! Расамаха*, воўк канятнік.

РОСПАШЬ, **росцяж**. *На росцяж разчыніў дзьве-ры.*

РОСТВЕРК *м. ням.* бяровеньні, часам на палях, служачыя апорай для будынку; **падвала**, **падвалы**—**валіны**.

РОСТЕПЕЛЬ, **разтопа**, **адліга**.

РОСТОВЩИК *м.* квотнік; квота, рост, прыспор на грошы.

РОСТОКА, **рытвіна**, **размытая** **веснавой** **вадой**; **разтока**, **яр**.

РОСТОК *м.* плёнчык, плянец.

РОТА *ж.* **бажба**, **присяга**, **тэкст** **присягі**.

РОТА *ж.* **вайсковая** **дружына**, **часыць** **палка**, **ба-тальёну**; **дружына**.

РОТМИСТР *м. нямецк.* (Rotmeister) старшы афіцэр у конніцы.

РОТОНДА *ж. франц.* круглы будынак, часам на стаўбах.

РОТ *м.* атворына ў целе жывёлы і чалавека праз якую прыймаецца страва; губа, губка, губця, губны. У губе зубы, язык, збоку шчокі, зверху паднябеньне, ззаду засланка, а за ей глотка, глотнаўка. Маўчыць як вады набраўшы ў губу. Поўна губа, а есьць просіць. Пан на ўсю губу. Губай мух ловіць.

Дзяўчыненька мая любя

Праклятая твая губа;

Набрахала на мяне,

Што хадзіў я да цябе. (Беліца, М. г.).

РОТОЗЬЙ, рязявяка.

РОЧА *ж.* хата у лесе для лаўцоў; пуны сярод лясоў; падора, падорка. Пры лядавой гаспадарцы зсечаны лес паляць і выгаркі падорываюць, а за некалькі гадоў закідаюць на сенажаць, гэткае мейсца называецца падоркамі.

РОЩА *ж.* гай, гаёк, гаёвы, гайнічок. Слова „гай“ па гарадох, прыкл. у Вільні, даўней ўжывалі ў знач „сад“, „парк“. Барнардынскі гай.

РОЯЛИСТ *м. франц.* староннік манарха, манархізму.

РТУТЬ *ж.* коў або мэталё; жывое серабро, міркіль. Люстэрка крытае мірклём без фарбы, хутка сыціраецца (Троцкі пав.).

РУБАХА *ж.* кашуля, кашулька, кашуліна, сарочка, сарочыца. Доўгая, паніжы кален—сарочка; кароткая, вышы кален, з круглым адкладным каўняром—кашуля.

РУБЕЦ *м.* знак ад парэзу, пасячэньня; шрам, блізна.

РУБЕЖ *м.* рубеж, дукт, граніца.

РУБИТЬ *што, каго; сеч, цяць, рубаць.*

Сталі явар сеч—рубаць,

Стаў ім явар прамаўляць (Р. 8-9. 138).

РУБИЩЕ *ср.* рубьбѣ, рубьѣ, тоўстая, падзертая, будная вопратка; дранцѣ, лахмацьцѣ.

РУГАТЬ *каго*, лаяць, лаяцца, лаянка, лайлівы, лайлівец—ліўка; лайбоніць, лаебны; зьневажаць; машкяляць, лаяць маскальскай лаянкай.

РУДОЙ, руды, рудзіць, рудзька.

РУДА *ж.* самародны выкапываны з зямлі коў; руда.

РУДНИК *м.* рудня, рудніца.

РУДОКОП *м.* рудак, рудацтва—дацкі.

РУЖЬЕ *ср.* стрэльба, страляць; стрэльбнік, хто робіць, правіць, стрэльбы; стрэльбніцкі майстар; стрэльбня, майстэрня, фабрыка, дзе робяць стрэльбы; рушніца, рушнічнік, рушнярня.

РУИНА *ж. франц.* разваліна, крушня.

РУКА *ж. аг. слав.* рука, ручына, ручышча, ручка, ручутка, рукасты, ручны; ручыць, шчасьціць, удавацца.

РУКАВ *м.* рукаў, рукавок, рукавец, рукавіна, часьць вопраткі якая пакрывае ўсю руку ад пляча да цэўкі.

РУКАВ *м.* рачны праток, аддзяліўшаея ручво ракі, раздзяліўшаея уйсця ракі; лаха, рукавіна.

РУКАВ *м.* труба, кішка для пратоку цеклаці, скураная, пяньковая, гумілясная; кішка, труба, трубка.

РУКОЯТКА *ж.* за што бяруць, трымаюць, падымаюць рэч; цаўѣ, ручка, рукавятка.

РУКОЯТІЕ *ср.* браньне рукой; рукаемства.

РУЧЕНКА лёну, пянькі; павесма.

РУЧНОЙ *аб жывёлах*, асвоены, свойскі; ручы. Ручая лісіца, ручы воўк. І ручы воўк у лес глядзіць. Прыручаць, асваіваць. Прыручыў пеўня. Даль падае, як крыўскае слова, ручы, ў значэньні рас.: ловкій, искусный, сручный, бойкій.

РУЧАТЬСЯ, ручацца, ручаньне.

РУЧАТЕЛЬСТВО, зарука, заручнік; заручны ліст.

РУЧЕЙ, невялікі паток вады, рэчка, якая летам перасыхае; **руччэй**, **руччы**, **ручавіна**; **ручавая** вада, якая цячэ, праточная; **ручысты**, які цячэ. *Сьлёзы ручыліся па твару. Рака ручыстая.*

РУКОБЛУДІЕ *ср.* ананізм, рукамяцтва.

РУКОВОДСТВО *ср.* павадырства, кіравецтва.

РУКОВОДИТЕЛЬ *м.* павадыр.

РУКОДЪЙСТВОВАТЬ, рукадзеець.

РУКОДЪЛІЕ *ср.* ручная работа; **руказдольства**, **руказдольнік**—ніца, **руказдольня**.

РУКОИМНЫЙ, што зручна ўзяць, ухапіць **рукамі**; **зручны**, **зручнасьць**.

РУКОМОЙНИК *м.* **рукамыйніца**; **ставунец**.

РУКОПАШЬ, **рукахваць**, **рукахватам**.

РУКОПЛЕСКАТЬ *каму*, **ладкі біць**, **пакляскаць**.

РУКОПОЖАТІЕ *ср.* **рукапацісканьне**.

РУКОПОЛАГАТЬ *каго*, **пасьвячаць** на сьвятарства ўскладаньнем рук архірэя на галаву пасьвячанага; **пасьвячаць**.

РУКОТВОРЕНІЕ *ср.* кожды твор рук чалавечых; **рукатварэньне**, **рукатворны**.

РУКОТЕРНИК *м.* **ручнік**.

РУЛАДА *ж. італьян.* пералівы, перакоты гола-су пры п'янні.

РУЛЁК *м. нямец.* качалка і рубчаты валнік да качанья бялізны; **качалкі**.

РУЛЬ *м.* часьць усякага вадаплава, прыладжаная да **карна** (кармы), да кіраванья вадаплавам; **стырно**, **стыраваць** **стырнік**—ніца, **кармень**, **корнік**, той хто кіруе карном.

РУМПЕЛЬ, жэрдзь да кіраванья стырном; **багля**, **багіль**; **корна**, **корніца**.

РУМЯНЫЙ, **румяны**, **румянец**; **ружовы**, **руж**.

РУМЯНА чырвоная фарба для націранья аблічча; **руж**

РУМЯНИТЬ *што*, *каго*; **румяніць**.

РУНДУК *м. татар.* крытая лаўка з векам; лаўка, стойка для торгу на рынку; закрытыя нары, пад якімі знаходзіцца скрыня для складу рэчаў; **скрыня**, **покубель**, аб лаўцы з векам; **прыталка**, **стойка**, аб стойцы для торгу.

РУНД *м. ням.* спраўджаньне варты, абход варты; **абход**.

РУНО *ср.* **руно**, воўна зьнятая з авечкі на вясну; **рунка**, зьвіток воўны з адной авечкі; **рунь**, усходы азіміны; **рунець**, зелянець, высыпаньне зеленага перад зімой.

РУНЫ *ж. мн.* старадаўныя скандынаўскія надпісы, літары высечаныя на камянях; **руны**, **рунічнае** пісьмо.

РУПОР *м. морск.* гаворная труба; **туба**.

РУСЬ *ж.* найменьне разбойніцкага скандынаўскага племя, якое ў IX стагодзьдзі падбіла часць усходна-славянскіх плямён і заснавала зачаткі дзяржавы, якая разраслася ў Расійскую імперыю. Тэрмін *Русь* быў перанесен на ўсе славянскія народы над якімі панавала дынастыя Русаў, у тым ліку і на народ, племя Крывічоў. Пасьля прыняцця Русамі хрысьціянства, якое пашыралася пад найменьнем веры русаў, імя русь стала азначаць дзяржаўную і веравызнаўчую прыналежнасьць. У гэтым (веравызнаўчым) сэнсе ужывалі найменьне Русь многія нашы пісьменьнікі XVI ст., прыкл. Фр. Скарына, Тяпінскі і інш.

РУСАЛКА *ж.* міталёгічная жаночая постаць, якая жыве ў вадзе і толькі на сяродлецьце выходзіць ў лясы і пасевы збожжа. Народ іх выбражае стройнымі дзяўчатамі з доўгімі русымі валасамі; яны заклікаюць да сябе маладзеж, дзяцей і зашчакачываюць да сьмерці—**русалка**; у горадзеншчыне—**казытка**; **русальніца**, тыдзень пасля Сёмухі.

РУСЛО, усякі ператок цечы па ўпадзіне, жолабу; уся шырыня і даўжыня цячэньня ракі, рачнае карыта, лагво; **ручво**, **лагво**.

РУСЫЙ (аб валасах), сьветлавалосы; **русы**, **русавалосы**.

РУТА ж. расьціна *Ruta graeoveolens*; яркая зелень, зелень, зеляніка асабліва травяністая, дзеля гэтага эпітэт *рута* дадаецца і да мяты і да травы і да табакі. *Рута—мята; рута—траўка. Руцьвян, руцьвяны*, як эпітэт дадаецца вянку, полю, лугу і інш. **Парутнець**, пазелянець.

РУТИНА ж. фр. безкрытычнае выпаўненне звычайу, навыку; **навытар**.

РУХЛЫЙ, ня сьціпры, ня сьціслы наздраваты, сypучы; **рыхлы**, **рыхласць**, **рыхлаваты**, **рыхлявы**, **рыхлець**, **рыхляціна**; **пухляны**, **пухліць**, **пухляк**.

РУХЛЯДЬ, рухомая маетнасьць; **болды**, **балдзьдзё**; **рухмацьцё**, **рухамоцьце**.

РЫБА ж. аг. слав. *рыба*, **рыбі**, **рыбка**, **рыбіна**, **рыбіца**, **рыбны**.

РЫБАК м. **рыбак**, **рыбалоў**, **рыбалоўнік**, **рыбалоўства**; **рыбар**, **рыбарства**, **рыбарскі**.

РЫДАТЬ, голасна плакаць ўзрыгамі; **наўзрыд**, **наўзрыдам**; **хліпаць**; **руіць**, **руець**; **рыгаць**.

РЫЖІЙ, **рыжы**, **рыжэць**, **рыжасьць**.

РЫЛО ср. па расійску агульна морда жывёлы,— па нашаму сьвінская морда—**рыла**, ад „рыць“.

РЫЛЬЦЕ, насок, дзюбка начыньня да зьліваньня пецы; **дзюбка**, **дзюбцік**, **дзюбок**; **насок**; **гілёк**.

РЫНОК м. **рынак**, **торжышча**.

РЫСКАТЬ, **насіцца**, **гарцаваць**, **лётаць**. *Лётае воўк па полю. Лётае, носіцца па чужыне.*

РЫТЬ, **капаць**; **бурыць**, **рыць**. *Зрылі старую хату і будуць стаўляць новую. Ня зрываў сена з торпу, ня скідай.*

РЫЧАГ м. **касарга**, **вага**, **асьвер**, **багіль**, **багля**, **карно**, **шпульга**. *Касарга і вага*—кол, бэлька падложаная пад цягар, адным канцом на коса ўверх пастаўленым, націскам на другі канец выварачывае цягар; *асьвер*, перасьверваючыся лягчэйшым канцом падымае цягар, асьвер бывае пры студні; *багіль*, *багля*, аглабля да паварачваньня прыкладам вятрака пад вецер, да кіраваньня стырном; *кар-*

но, кол, аглабля пры кіраваньні стырном у вада-
плаве; шпульга, перасьвер цягару праз шпулю,
прыкладам пры дзэвярох.

РЬЯНЫЙ, яры, запальчывы, парывісты.

РѢДКІЙ, не густы, ня сыціпры, не часты, рэдкі,
рэдкаваты, рэдзіць; радзюга, рэдкая, не густая
тканіна; рады—ў гады, калі-некалі.

РѢДКОСТНЫЙ, рэдка сустрачаны, цэнны; рэд-
кі, рэдкасьць; рэдны, рэдлівы—васьць; рэдыль.

РѢДЬКА ж. рэдзька. Горкі як рэдзька. Аб
зьявляй рэдзыцы кажуць: *Рэдзька спалатнела;
палатнявая рэдзька.*

РѢЗАТЬ аг. слав. рэзаць—зацца, рэзаньне,
рэзь; рэз, карба нарэзка; **рэзьба**, вырэзка рысун-
камі на дрэве, кове, камяню; **рэзьня**, бойка, бітва
халоднай зброяй; **рэзьні** смл. дробныя піражкі,
якія робяць на Куцьцю, у Віленшчыне і Горадзен-
шчыне называюць іх „сьліжыкі“; **рэзьня**, бойня
дзе рэжуць статак на мяса; **разьнік**, **разьніцтва**,
рамясло разьніцкае; **рэза**, адрэзак, шнур зямлі;
мера паперы, рас. „стопа“; **рэзкі**, востры, праразь-
лівы; **рэзкасьць**, вострасьць; **рэзанка**, **рэзачка**,
рэзь—боль у жываце.

РѢЗЬБА ж. разьба, рыцьба, шніцура.

РѢЗЕЦ м. усякая прылада да выразаньня; ра-
зец.

РѢЗЧИК м. хто выразае па дрэве; рэзьбяр, рыт-
нік, шныцар.

РѢКА ж. аг. сл. рака, рэчка, рачулка, рачны,
рэчышча.

РѢЦЫ, пярэднія зубы, секачы.

РѢЧЬ мова.

РѢЧЕНИЕ ср. сказ, выслоў, высказ.

РѢШАТЬ, канчаць, вяршыць, пастанаўляць; ста-
навіць, развязываць.

РѢШИТЕЛЬНЫЙ, станоўчы.

РѢШИТЬСЯ, адважыцца, надумацца.

РѢШЕНІЕ, пастанаўленьне, разьвязка.

РѢШИМОСТЬ, станоўчасць.

РѢШЕТО ср. рэшата.

РѢЯТЬ, лынаць, лынае, лынаньне.

РЮМИТЬ, плакаць, хліпаць па дзянінаму; **рымзаць**, **рымзае**, **рымза**. *Чаго ты рымзаеш? Раз-рымзаўся хлапец.*

РЮМКА ж. чара, чарка, чарачка. *Чарку гарэлкі, сыр на талерку. Чарай абнясьлі на па-чэснай бясёдзе. А ты чарачка ты забавачка, не стучы, не гручы каля сэрца йдучы.*

РЮХАТЬ, выдаваць сьвінны голас; **рохкаць**, **рохкае**; **рохля**, эпітэт сьвіньні.

РЯБЫЙ, рабы, рабаваты, рабасьць, рабізна, рабацьцё.

РЯБЧИК м. птах курыннага котла; **ярабак**.

РЯБИТЬ у вачу; **мітусіць**, **мільгае**, **мільгаціць**, **мігціць**, **таласіць**.

РЯБЬ на вадзе, дробныя зморшчкі, хвалі; **тала-са**, **талосіцца**.

РЯДИТЬ, кіраваць, трымаць у парадку.

РЯДОМ, адзін каля аднаго; **побач**.

РЯДИТЬСЯ, зьбірацца, прыгатовывацца.

РЯЖЕННЫЙ, суджаны, суджаньне.

*Рад сужанька, вельмі рад,
Што ў боскім доме пабываў,
На белым ручніку пастаяў.*

(Ш. I. ч. 2. с. 224).

РЯЖЕННЯ, пераадзетыя ў маскі; **машкарнікі**.

РЯДОВОЙ, звычайны.

РЯСНЫЙ *українск.* сьпелы, буйны, чысты; **жаў-ры**.

РЯСНИТЬ, жаўрэць.

РЯСА ж. верхняя вопратка сьвятароў, мніхаў і мнішак; **рыза**, **рызны**, **падрызьнік**, сподняя вопратка сьвятара, **сутана**, **сутаннік**.

РЯХНУТЬСЯ, **грымнуцца**.

С.

САБЛЯ *ж.* *шабля, шабліца.*

САБУР *м.* *расьціна Аіое; альвас.*

САВАН, доўгая белая ільняная кашуля, ў якой хаваюць нябошчыкаў; *саян.* Даўней пашанотная вопратка старцаў. Мне апавядалі жыхары вёскі Сталіца (Дзіс. пав.), што яшчэ іх дзяды на Купалье, Радаўнік, Коляды і Вялікдзень прыбіраліся ў доўгія, да пят, белыя кужэльныя кашулі, званыя саянамі. Гэткія саяны паказывалі мне прыгатаваныя на сьмерць. Пашыты яны былі з тонкага, добра выбеленага кужалю, падол у нізе, ў некатарых, быў ператканы вузенькай палоскай узору, цёмна-чырвонага колеру. Чорны саян: **чамара**.

САВАОӨ *м.* *жыдоўск.* адзін з эпітэтаў Бога.

САВРАСЫЙ, *конская масьць, каштан, каштанаваты.*

САГИ, названьёе скандынаўскіх поэтычных легенд, былін.

САГО *ср.* крупы вырабляныя з сэрцавіны сагавай пальмы.

САЖА *ж.* *сажа; сапуха, сопат; сапоры*, чорна чырванявы, барвы, масьці пачарнеўшай ад сажы рэчы, рас. „бурый“.

САЖАТЬ *каго*, *саджаць, садзіць—дзіцца, сесьць.*

САДОК *м.* *рыбнік, сажалка, баер.*

САЖАНИНА, *пасаджаная зелень; садзіва.*

САДОВНИК *м.* *агроднік, гароднік.*

САЖЕНЬ *ж.* (ад „сягаць“), мера ў стан чалавека, як можна сягнуць ўверх рукой; *сяжань; сажань* мера=3 аршынам.

САЗАН *м.* рыба *Cyprinus carpio*, карп.

САЙДАК *м.* *татар.* налучнік, пакровец на лук зазвычай скураны; *сагайдак, калчан, налучнік.*

САЙКА *ж.* пшанічны хлябец вельмі туга замешанага цеста; **рагалька**, **рагалькі**; тугое цеста замешанае на расьцінным малацэ (канапельным, макавым), печанае блінцамі, называецца: **сачэнь**, **сачні**.

*Прынясла Каляда рэшато бліноў,
Рэшато бліноў ды начво сачнёў.*

САКЛЯ *ж.* *грузінск.* хаціна, хатка.

САК, **САКОС** *грэцк.* архірэйская шата; **сакас**.

САКВОЯЖ *м.* *франц.* дарожны мяшок; **тайстра** клумак, хатулёк, хатыль.

САЛАЗКИ *ж. мн.* ручныя санкі; **саначкі**, **крынджолкі**.

САЛАМАТА *ж.* мучная кашка з жытняга соладу; **саламаха**; **лямёшка**, **лямяха**.

САЛАТ *м.* расьціна *Lactuca*; **салата**.

САЛА *ср.* пласт падскурнага клушчу, туку,—расійцы называюць *салам*, а у нас гэта: **саланіна**; унутранны тук, які ляжыць чапцом на кішках завуць у нас **сала**. Карові, авечы тук, клушч, у нас завуць **не сала**, а **лой**; зайчы—тук—**скром**; птушыны, (гусячы)—**шмэляц**; чалавечы—**клушч**; рыбі—**тук**. Агульнае найменьне клушчавой матэрыі якая творацца ад зьлішкі стравы—тук, клушч.

САЛЬНЫЙ, месьцячы ў сабе сала; **класны**, **класьнець**.

САЛЬНОСТЬ, **класнасьць**, **класкасьць**; аб непрыстойнай гутарцы, слоў: **бляўза**, **бляўзгае**; **няпрыстойнасьць**.

САЛЕНЬЕ чаго, клушчаньне, класьціць.

САЛЬНИЦА, бляшанка ў якой трымаюць клушч да мазанья машын; **мазьніца**.

САЛОН *м.* *франц.* гасьцінная, вітальня.

САЛОП *м.* *франц.* верхняя жаночая цёплая вопратка, круглая бурка.

САЛТЫК *ж.* *татар.* форма, формаўка; **постатка**.

САЛФЕТКА *ж.* *франц.* сарвэтка.

САЛЮТОВАТЬ *каму, франц.* вітаць стрэляньнем.

САМШИТ, дрэўца *Vixus sempervirens*; букшпан.

САМ *заімак.* сам, сама, само; самы, самасьць, самотны; **самец**, мужчына у жывёлаў і птахай.

САМОВЛАСТІЕ *ср.* самаўлада—насьць, самаўладнік.

САМОВОГАРЯНІЕ *ср.* самаўзгорчывасьць, самаўспалькасьць.

САМОВОСХВАЛЕНІЕ *ср.* самахвальства.

САМОДВИГАТЕЛЬ, самарушнік, самапаруховец.

САМОИЗВОЛЬНЫЙ, самахотны, самавольны.

САМОЛЮБІЕ *ср.* самалюбства—любец—любніца.

САМОМНЕНІЕ *ср.* самахвальства, самадумства.

САМОНАДЪЯНІЕ *ср.* самапэўнасьць.

САМОНРАВІЕ *ср.* самаволя, самавольнік—ніца.

САМООБЛАДАНІЕ *ср.* самааблада, самаабладны.

САМОУНИЧЕЖЕНІЕ *ср.* самаўніжэньне. самаўніжна.

САМООБОЛЬЩЕНІЕ *ср.* самаашуканства.

САМОСОЗНАНІЕ *ср.* сьвядомасьць, самаведнасьць.

САМООТВЕРЖЕНІЕ *ср.* самаахвяра, самаахвярна.

САМОПОЗНАНІЕ *ср.* самапазнаньне.

САМОПРАВСТВО, самаўправа, самаўпраўства.

САМОПРОИЗВОЛЬНЫЙ, самавольны, самаволя.

САМОПРЯЛКА, самапрадка, самапраднік.

САМООПРЕДЪЛЕНІЕ *ср.* самаазначаньне.

САМОРАЗЛОЖЕНІЕ *ср.* самаразпад.

САМОСТОЯТЕЛЬНЫЙ, самаісты, самаістнасьць.

САМОТЕК *м.* самацёк, самацечны.

САМОЦВѢТНЫЙ *камень*, дарагі, цэнны.

САМОЧЕСТВОВАНИЕ *ср.* самашана.

САМОПОЧИТАНИЕ *ср.* самапашана.

САМОПОКЛОНЕНИЕ *ср.* самапаклонства.

САМООБОЖАНІЕ *ср.* самабагомленьне.

САМОЧИНСТВО *ср.* самаволя—вольнік—ніца.

САМОЧИНСТВО *ср.* самачын.

САНГВИНИК *м. лац.* чалавек поўнакроўнага складу, гарачага характару.

САНДАЛ *м.* дрэва ўжыванае на фарбу; брузэлія.

САНДАЛЫ *црк.* абутак, падвязныя падэшвы; пасталы.

САНДРИК *м.* будаўніч. надаконнік.

САНИ *ж. мн.* сані, санкі, саначкі, санцы; саник, майстар які вырабляе сані; санная дарога, зімовая, засыпаная сьнегам.

САНИТАР *м. франц.* даглядчык хворых на вайне.

САН *м.* высокая зьверхнасьць або годнасьць; дастойнасьць, дастойніцтва. *Біскупская, каралеўская дастойнасьць.*

САНОВНИК *м.* дастойнік—ніца.

САПА *ж. франц. вайск.* роў для падходу да крэпасці.

САПЕР *м. франц.* вайсковы будаўнічы, інжынер.

САПЕРНЫЙ *батальён, будаўніцкі, інжынерны.*

САПЕТКА *каўказ.* плечены вулей; пляцёнка да бутэлькі; пляцёнка.

САПИНА *ж.* ссадзіна, зьбітая скура на целе.

САПОГ *м.* бот, боты, боцікі.

*На ножцы боцік стаптаўся,
Дык я прызастаўся.*

САПОЖНИК *м.* майстар які шые абутак; шавец, шавецтва; шэўчык (таксама як: „крэўчык“, ад „кравец“).

САРАЙ *м. татар.* халодная будыніна пры хаце для сена, саломы, мякіны; пуня, пунька; для тримання павозак, і упражы; вазоўня.

САРАНЧА *ж.* жамяра, надобная на палявога коніка, якая тучамі налятае і паядае збожжа і травы; **шаранча:** нальля.

САРАФАН *м.* жаночая расійская вопратка, без рукавоў і з паясом.

САРАЦЫНСКОЕ ПШЕНО, *рыж, рыжовы.*

САРКАЗМ, злосная насьмешка; *насьмешка.* *Саркастычны сьмех*, злосны сьмех.

САРКОФАГ *м. грэцк.* магільны помнік ў форме труны.

САРПИНКА *ж.* паркаль, паркалёвы.

САТАНА *ж.* чорт, бес, нячысьцік, злы дух; імя аднаго з праклятых арханелаў; *шатана, шатан;* але такжа: **сатана, сатанскі, сатанства.**

САТИРА *ж. лац.* пісаны твор ў якім маецца насьмешка; **сатыра.**

САТИСФАКЦІЯ *ж. франц.* здаволеньне.

САФЬЯН *ж. татарск.* (казёл); вырабленая казловая скура рожнай афарбоўкі.

САХАР *м. лацінск.* цукір, цукровы, цукрысты, цукрынка, цукраваць—вацца; цукернік, хто робіць цукеркі; *цукеркі, рас. „конфеты“.*

СБАВЛЯТЬ *з чаго, спускаць, ськідаць* пану; *зьніжаць, зьмяншаць.* *Хоць крыху спусьці, ськінь, зьніж з цаны. Ськінь з возу. Зьменшыць пыхі.*

СБАТОВАТЬ *коні, зьвязаць* усе павады ў адзін вузёл; *збатаць.*

СБЕЛЕНИТЬСЯ, *ашалець.* *Што ты ашалеў? Вярзеш як блёкату аб'еўшыся.*

СБЕРЕГАТЬ *што, шчадзіць, шчадна, шчадзіцца.*

СБИВАТЬ *што, зьбіваць, зьбівацца, зьбіваньне, зьбіўка, зьбіўны, зьбівісты, зьбіўкі, зьбіток, зьбіцень.*

СБИРАТЬ *што*, збіраць, збірацца, збіраньне, збор, зборка, зборы, зборшчына, зборня, зборышча.

СОБИРАТЕЛЬНЫЙ, зборны.

СБОР *м.* збор, зборны, зборна.

СБЛИЖАТЬ *што з кім*, збліжаць, зблізіць—жацца.

СБОКУ *присл.* збоку. *Знаюць Юрку і ззаду збоку.*

СБОЧЬ *присл.* ўзбоч, наўзбоч, наўсубач, субач. *Узбоч лесу цячэ рэчка. Наўзбоч, наўсубач вёскі стаіць яго хатка. Субач гары праходзіць вулка.*

СБОРНИК *м.* сабране вершаў, апавяданьняў ці іншых пісьменных твораў; зборнік.

СБРЕСТИ, збрысьці, збродны, збродлівы.

СБРАСЫВАТЬ *што*, адкуль; ськідаць—дацца, скіданьне.

СБРАТАТЬСЯ *з кім*, збратацца.

СБРИВАТЬ бараду, галіць, згаліць.

СБРОСИТЬ *што*, ськінуць, ськідаць—дацца.

СБРИЗГАТЬ *што*, спырсаць вадой, дажджом.

СБУНТИТЬ пяньку, спавясаць, спавяска, павеска.

СБЫВНОЙ *тавар*, збытны.

СБЪГАТЬ *з чаго*, збягаць, зьбеглы, зьбежны, зьбежнік—ніца.

СВАДЬБА *ж.* вясельле, вясельнік—ніца.

СВАЖИВАТЬ *што*, куды; звазіць, зьвязьці, звозка, звоз, звозны, звознык—чыца.

СВАЗЖАТЬСЯ *з кім*, зблутацца.

СВАЯ *ж.* бэлька ўбітая ў зямлю; паля. *От там кале ставу еше і цяпер тырчаць з вады палі (Сержп. 54).*

Ой на лугу ды па зялёнаму,

Біты палі ўсё мядзяныя.

(Вяліж. пав.; Рогач. пав. Р. 8-9. с. 172).

СВАЛИВАТЬ *што або каго*, зваляць, зваліваць—вацца, звал, звальны.

СВАРГАНИТЬ *што, зрабіць што няўмеючы, хутка, абыяк; зварсаць, зкешкаць.*

СВАРИТЬ *што, зварыць, згатаваць, спрагціць.*

СВАРНАКАТЬ, салгаць, зьвярзыці.

СВАТАЖИТЬСЯ з кім, зсябравацца.

СВАТАТЬ *княгіню, сватаць—тацца, сватаньне—тоўства; сват—хто вядзе маладога ў сваты сваха, свашка, свацьця; дзеваснобіны, дзеваснобье, дзевасноб, дзеваснобіца. Прыгатаваўшы ўсё патрэбнае, жаніх з дружкам адпраўляюцца ў дзеваснобы (Быт Зап. Руск. Селяніна Крачк. стр. 19). Дзеваснобы паўтараюцца часам у чэцьвер перад вясельлем, тады яны вядомы у некатарых мяйсцох пад найменьнем змовін (тамжа, стр. 22). У Лепэльшчыне „дзеваснобамі“ і „дзеваснобкамі“ называюць дружкаў і дружак якія едуць з поездам маладой ў дом маладога; старшы „дзевасноб“ або „маршалак“, гэта сват.*

СВАХЛЯТЬ, зрабіць абыяк; зкешкаць, злямчыць.

СВЕКЛА *ж. расьціна Beta vulgaris; бурак, буракі, бурачаны, бурачнік. Бурачковы колер, сіва-чырванявы. Бурачковы цукер, юшнік. Бурачнае націва называюць—бацьвіньня; з яго вараць улюбленую нашым народам страву: бацьвіньнік. Асабліва славіцца бацьвіньнік з сьвіннымі ванглёнымі вушамі і скабамі, беляны сьмятанай.*

СВЕКОР *м. бацька мужа; сьвёкар—карка; сьвякроўка, сьвякруха, сьвекра, маці мужа. Помніць сьвекра сваю моладасьць, дык і нявестцы ня верыць. Сьвекарка—ня родны татка, сьвякроўка—ня родна матка (песьн.). Не надыймайся,—сьвекрам ня будзеш (Прыказка).*

СВЕРБѢТЬ, сьвярбець, сьверб, сьвярбата, сьвербкі, сьвярбушка; свораб, сворабна, сворбка, свароб—лівы, сваробіца (*Вяліжск. пав.*).

СВЕРГАТЬ *што, каго, з чаго; ськідаць, сьпіхаць, валіць з вышыні; зрынаць, зрынацца, зрынаньне, зрынач—чка.*

СВЕРЖЕННИЙ, зрынуты, зрынутнік—ніца.

СВЕРКАТЬ, сьвігаць, сьвігае, сьвігтаць—тац-ца, сьвігнуць; сьвігавіца, поблісь ў тучы, маланка; сьвігтучы, сьвігучы, сьвігня; мігцець, мігаць, міглівы; зігцець, зігаць, зіглівы; лыскаць, лышчэць.

СВЕРНУТЬ у бок, збочыць, зьвярнуць.

СВЕРНУТЬ што, зьвінуць, скруціць, згарнуць.

СВЕРСТАТЬ што, зраўняць у адну меру з чым, ў адзін рад; зшытаць, зшытацца, шыхтоўка; зраўняць.

СВЕРСТНИК м. раўня, адналетак; равесьнік—ніца, равесны, равесьніцтва.

СВЕРТЫВАТЬ што, зьвінаць—нацца, зьвіток; зьвітны, зьвіты, спрытны, дасьцейлівы.

СВЕРХ чаго, звыж. *Звыж платы яшчэ і падзяка. Звыж-году служыў.*

СВЕРХУ чаго, зьверху, паверх. *Паверх зямлі—вада. Сыр зацьвілеў зьверху.*

СВЕРХКОМПЛЕКТНЫЙ, звыжпатрэбны, надпатрэбны.

СВЕРХМЪРНЫЙ, звышмерны, надмерны.

СВЕРХЕСТЕСТВЕННЫЙ, наднатуральны, надыстотны.

СВЕРШАТЬ што, даконываць, даконывацца, даканаць, дакананьне, дакананы, даканаўшчык—чыца.

СВЕРЧЕК м. жамярыцца Grileus; цьвіркун, сьвір-стун, свершч. *Знай сьвяршчок свой шасток.*

СВЕСТЬ, сястра жонкі; сьвесць, сьвестка, сьвесць-ніца. *Посла Миндовгъ за по свою свесьть (Лет.); сьвесьціны, плёткі.*

СВИВАТЬ што, зьвіваць—вацца, зьвіваньне, зьвіток, зьвіцень, зьвітны.

СВИДАТЬСЯ з кім, пабачыцца, пабачаньне.

СВИДѢТЕЛЬ, сьведка, сьведчыць.

СВИДѢТЕЛЬСТВОВАТЬ, сьведчыць.

СВИДѢТЕЛЬСТВОВАНИЕ, сьведчаньне.

СВИДѢТЕЛЬСТВО, пасьветчаньне.

СВИНЧИВАТЬ *што*, сашрубовываць.

СВИНЕЦ *м.* коў, адзін з самых мяккіх і важкіх; волава, валавяны, валавяніць, волаўка. Той коў які па расійску называюць волава у нас называюць яго—*цына*.

СВИНЬЯ *ж.* сьвіньня, сьвінка, сьвінячы; сьвінуха, сьвінушка, травяністая расьціна якая пад восень бялее і робіцца жострай як сьвінная шэрсць, расьце на пясчаных і падзольных высокіх землях; сьвінушнік, сьвінарнік, сьвінятнік, хлёўчык для сьвіней; сьвінства, неахайнасьць ў маральным значэньні; сьвініна, сьвінное мяса; сьвінтус, чалавек неахайны ў фізычн. і маральным значэньні; сьвінар, сьвінапас, пастух які пасьвіць сьвіньней; сьвінячыца, паступаць брыдка, па сьвінску. *Знаў Бог, што ня даў сьвіньні рог. Здарылася сьвіньні ў неба глянуць. Воўк не пастух, а сьвіньня не аграднік. Заракалася сьвіньня бруды есьці. Ашчыраецца як сьвінная галава на Коляды, калі ляжыць вараная на сталі. Рохкае, як сьвіньня. Эпітэт сьвіньні: рохля. Сьвінны самец не кледзены: кнур, кнораз, керназ; кладзены: парсюк. Па ўзросту: парасё, падсьвінак, кабан.*

СВИРАТЬ *што на каго*; ілгаць, салгаць.

СВИРЕЩАТЬ, верашчэць, выдаваць рэзкі праразьлівы голас; сьвірашчэць, сьвіраст, сьвірасьцёлка, названьне птушкі *Ampellis (Bombycilla) garulus*. *Ты мая перапёлка, ты мая сьвірасьцёлка (Песн.).*

СВИРЕЛЬ, сьвісьцёлка, музычная прылада; жалейка; сьвірасьцёлка, дзьве дудкі зьвязаныя разам адна другой карацейшая; сьвірэц, музыка на сьвірасцёлках.

СВИРѢПЫЙ, люты, лютасьць, лютаваць. У старой нашай пісьменнасьці слова „свирѣпый“ трапляецца ў значэньні: *дзікі, дзікасьць*.

СВИСАТЬ, звісаць—саньне, зьвіслы, зьвіславаты.

СВИСТѢТЬ, сьвістаць, сьвіснуць, сьвіст, сьвістун, сьвістуха, сьвістушка, сьвістулька, сьвісток; сьвішч, наскрозная дзіра ў чым колечы: ад выпаўшага сучка ў дашцэ, чарвяточына ў арэсе, наскрозная дзіра ў целе, гнойная глыбокая рана; сьвішчаваты.

СВИТА *ж. франц.* акружаючыя пануючую ці знатную асобу людзі, пашанотная варта; почат, ў почце, ў акружаньні почту.

СВИТОК *м.* сувой, зьвітак.

СВИХНУТЬ *што*, выламаць, вылушчыць з мейсца; зьвіхнуць—нуцца, зьвіханьне, зьвіх, вывых, вывіхнуць—нуцца.

СВІЯЗЬ, качка падобная да шылахвоста, з сіняй дзюбай; сьвітазь, сьвітаза.

СВОБОДА, свая воля, вольнасьць; свабода, свабодны, свабоднік—ніца; воля, вольны, вольніца, вольнік.

СВОДИТЬ *каго, з чаго, адкуль*; звадзіць, звод, зводны.

СВОДЧАТЫЙ, скляпеністы, скляпць, скляпеньне.

СВОДНЯ *ж.* свахрайка, свахрайства.

СВОДЧИК *м.* свахрай, свахрайнік—райніцтва. Свахраём называюць такжа пасрэдніка пры мяне і куплі—прадажы.

СВОЗИТЬ, звазіць, звоз, звозны, звозчык.

СВОЙ *заімак, свой, свая, сваё, свае.* Выдаю свой ўласны, а ня чужы грош. У нас свой дом. Свая рука не ліхадзейка. Свая табака не прышчыць. Сваё дабро хоць ноччу еш. Сваё дзіцятка. Свае коні. Воўк сваё возьме. Кождаму свой кон і закон. Свойскі, свой; аблашчаны, ня дзікі. Гэта свойская справа. Свойская разправа. Свойскі конь, свой; асвоены. Свойскія качкі, асвоеныя—ня дзікія. Свойскі абычай. Свойчлівы чалавек, які ня робіць турбаціі, не вымагае асаблівых каля сябе захадаў.

СВОЙСТВО *ср.* свая асаблівасць, што адражняе адну рэч ад другой; **свомасьць**, **свома**, **свомны**. *Аднэй вялічыны і меры ды не аднэй свомасьці рэчы. Свомна чалавеку памыляцца.*

СВОЙСТВО, сваяцтва па крыві; **сваяцтва**, **сваяк**, **сваячка**, **сваяцкі**.

СВОЯЧНИЦА, сястра жонкі; **свестка**; **свацьця**, **сватка**, **ятроўка**, **швагерка**, **пасестрымка**.

СВОЯК, муж жончынай сястры; **свась**, **сват**, **швагер**, **дзевер**, **пасестрым**.

СВОЯСИ, свой дом, свая сям'я, бацькаўшчына, **свойчына**. *Паедзем на свойчыну. А што у нас на свойчыне цяпер дзеецца? Дай Бог на свойчыне сядзець, а не на чужыне бадзяцца. Свайчак, тое ж што рас. „земляк“, свой чалавек, чалавек з бацькаўшчыны.*

СВОЕБЫТНЫЙ *абычай*, **свойскі**.

СВОЕВЛАСТІЕ *ср.* самаўладнасьць.

СВОЕВРЕМЕННЫЙ, сваячасны—часна.

СВОЕДЪЛЬНЫЙ *стол*, самаробны.

СВОЕДОРНОЕ *лыка*, самалутнае.

СВОЕЗЕМЕЛЬНЫЙ, сваеземны, сваяземец.

СВОЕКОРЫСТІЕ *ср.* самапрагны—тасьць.

СВОЕНРАВІЕ *ср.* самадурства, самадур.

СВОЕОБЫЧІЕ *ср.* самазвычнасьць.

СВОЕОБРАЗНЫЙ, сваеаблічны—насьць.

СВОЕРОДНЫЙ, сваякі—касьць, сваякасьлівы.

СВОЕУМІЕ *ср.* разумніцтва, разумнік—зумніца.

СВОЛАКИВАТЬ *што*, звалачаць—чацца.

СВОЛОЧЬ, усё што звалочана ці звалаклося ў адно мейсца, блгі народ, галцыя, бадзягі; **зброд**, **збродны**; **збродзень**, цяжкі праступнік; **збродня**, цяжкі праступак; **збройца**, хуліган, той хто зрабіў які праступак; **назброіць**, набуяніць нахуліганіць; **зброя**, рас. *орудіе*.

СВОРАЧИВАТЬ, зварачываць—ца, зьвярнуць, зварот, зваротлівы.

СВОРКОВАТЬСЯ з кім, збрукавацца.

СВОРОВАТЬ што, украсьці, украсьць; украдкам, ціха зрабіць шго, крадучыся, хаваючыся.

СВОРЫХАТЬ што, зварухнуць, зкрануць.

СВЫКАТЬСЯ з чым, звыкацца, звыкнуцца, звычка, звычай, звычайна; звычлівы, які легка звыкаецца з чым, з кім.

СВЫСОКА прысл. гаворыцца толькі ў пераносным значэньні; **звысока**. *Глядзіць звысока*, на каго. *Гаворыць звысока*, дабранымі, вычурнымі сказамі.

СВЫШЕ прысл. звыш, знаўзвышы, зьверх, згары. *Гэта зьверх сіл маіх. Звыш гэтай цаны не даюць. Прасьвіда зыходзіць знаўзвышы, з неба ад Бога. Запона царкоўная разадралася згары да нізу.*

СВЫЧНЫЙ, звычайны, які прывык, прызвычаіўся.

СВѢВАТЬ што з чаго; зьвяваць--вацца, зьвеўкі.

СВѢДАТЬ што, дазнаць, дазнацьне, дазнацца.

СВѢДЕНЬЕ ср. дознатка—наткі; звестка, ведамка.

СВѢДУЩИЙ чалавек, які ведае справу, работу, навуку; знайлівы; сьведамы.

СВѢЖІЙ аг. слав. сьвежы, сьвежасьць, сьвежына, сьвяжынка; сьвежаніна, мяса сьвежа забітай жывёлы; сьвежаваць, забіваць, рэзаць на мяса жывёлу; сьвяжуха, маладзіца.

СВѢНЧАТЬ каго з кім, зьвянчаць—чацца.

СВѢРЯТЬ што з чым; спраўджаць, спраўдка, спраўдчык—чыца.

СВѢСИТЬ што, зважыць, адважыць.

СВѢСТИТЬСЯ з кім, знясьціся, зняюхацца.

СВѢТ м. сьвятло, сьветласьць. *Цемра сьвятла ня любіць. Наняў жыллё са сьвятлом і цяплом. Сьвятло веры, праўды. Аддызі ад сьвятла.*

*Сонечнае свѣтло, лепш лучыны (жарт.). Па-
цёмшчыкі свѣтла ня любяць. Па нашаму свѣт,
тое што па расійску „мір“. Ня ўвесь свѣт, што
ў вакне. Хто заморам не бываў, той і свѣту не
відаў. Пажылі мы на сьвеце, пасаромілі добрых
людзей. Птушынага малака на ўсім сьвеце ня
знойдзеш.*

СВѢТИЛО *црк.* сонца, месяц, гвезды; **святнік**.

СВѢТИЛЬНИК *м.* свечнік, каганец, свѣтач.

СВѢТИЛЬНЯ, валакняны шнур у свечцы; **кнот**,
кноцік.

СВѢТИЛЬНЯ, падстаўка да лучыны; **свѣтач**.

СВѢТЕЛКА, гасьцінны, чысты пакой; **святліца**.

СВѢТЛО *прысл.* свѣтла, святлее.

СВѢТЛЯК *м.* жамярыца, на выгляд—чарвячок які
свеціцца ў ночы; **святулёк**, **святулькі**; **купаль-
скі чарвячок**.

СВѢЧА *ж.* свѣча, свѣчка. *Ні Богу свѣчка, ні
чорту погаж. Суліў чорту свѣчку, якому яна
не патрэбна. Свѣчня, свѣчніца, падстаўка пад
свѣчку, ліхтар.*

СВѢТОПИСЬ, фотографія, свѣтладрук.

СВѢТИК *песьлівае*, ясачка, яска.

СВѢЩАТЬСЯ *з* кім, раіцца, радзіцца, умаўляцца
аб што пад зарукай, прысягай; **звѣчавацца**, **звѣ-
чаюцца**—валіся, **звѣчаўка**; **звѣчаўнік**, **звѣ-
чаўніца**, *рас.* „заговорщик—щица“.

СВѢШИВАТЬ *што*, *важыць*—жыцца, *важань-
не*.

СВѢЩНИК *м.* свечнік.

СВЯЗЫВАТЬ *што*, *звязываць*—*вацца* *зввязь*;
зввязны, які *зввязывае*, *зввязываецца*; **зввязнасьць**,
зввязь, *выразістасьць*.

СВЯЗИСТАЯ *матэрыя*, *сцыгаючая* як *таніна*
(гарблік); *сцыгаючая*.

СВЯЗЛО *ср.* перавязка саломай, травой; **пярэ-
вясла**.

СВЯЗАТЬ *рукавічку*, *назутку*; **зрубіць**.

СВЯТОЙ *аг. слав.* сьвяты, сьвятасьць, сьвя-
ціць, сьвята, сьвяткі, сьвяткаваць, сьвяточны,
сьвятдзень.

СВЯЩЕНИЕ, пасьвячаньне, пасьвяціць.

СВЯТИЛИЩЕ, *сьвятое мейсца*; сьвятыня.

СВЯТИТЕЛЬ *м.* зьверхнік над сьвятарамі; біс-
куп, архірэй.

СВЯТЫННЫЙ, сьвятарны.

СВЯТОША, сьвятуха, сьвятух, сьвятахлівы;
сьвятун, сьвятуля, сьвяцька.

СВЯТЪЙШИЙ, тытул патрыярха; сьвятшы.

СВЯЩЕННЫЙ, сьвятарны.

СВЯЩЕННИК, сьвятар, сьвятарства, сьвятар-
скі.

СВЯЩЕННИЧАТЬ, сьвятарыць, сьвятарства-
ваць.

СВЯЩЕННЪИШІЙ, тытул мітрапаліта; сьвятар-
нейшы.

СВЯТОТАТЬ, сьвятакрадца.

СВЯТОТАТСТВО, сьвятакрадства—крадны.

СВЯТОХУЛЬСТВО, сьвяталайства—лайнік.

СВЯЩЕННОДЪЙСТВОВАТЬ, сьвятадзеяць—
дзеяства.

СВЯЩЕННОНАЧАЛІЕ, герархія.

СВЯЩЕННОСЛУЖИТЕЛЬ, сьвятаслужнік.

СВЯЩЕННОПЪНІЕ *ср.* сьвятасьпеў.

СГИБНУТЬ, згінуць. *Згінеш як рудая мыш.*

СГИБАТЬ *што*, згібаць—бацца—баньне, згіб-
ны, згіб, згібісты, згібень, згібнік.

СГЛАЖИВАТЬ *што*, згладжаць—джацца.

СГЛОДАТЬ *што*, зглыдаць, згложа.

СГОРЯЕМЫЙ, згарны; спальны, спальнасьць.

СГОРЯТЬ, згараць, згараньне, згар; спаляцца.

СГЛУПИТЬ, здурыць, здуру, на дурнаце, на глу-
пасьці.

СГЛЯДИНЫ, агляд маладой, угледзіны.

СГНЕТАТЬ *што, згнятаць, сьціскаць.*

СГНУСИТЬ, сказаць у нос; згугнавіць, гугнавы.

СГОВАРИВАТЬ *каго з кім; згаварываць—вацца, згавор, згаворчывы—васьць.*

СГОНОШИТЬ, сабраць, сашчадзіць; скантопіць.
Скантопіў на старасьць капейку.

СГОРЯТЬ, згараць, спаляцца.

СГОРСТАТЬ *што, згарнуць.*

СГОТОВИТЬ *што, прыгатаваць.*

СГРАБЛИВАТЬ *што, зграбаць, зграбсьці; зграбастаць, зграбсьці, схапіць.*

СГРЕБАТЬ *што, зграбаць, згробкі, згробчывы.*

СГРЕЗИТЬ *што, збрэдзіць праз сон.*

СГРОМОЗДИТЬ *што, зграмадзіць; згрудзіць, груд.*

СГРУБИТЬ *каму, згрубіяніць.*

СГРУЖАТЬ *што з чаго, ськідаць цяжыва, разпацяжаць, разгруджаць.*

СГРУППИРОВАТЬ *што, франц. згрупаваць; зкучыць, зкупіць, сабраць у адну купу; згуртаваць.*

СГРУСТНУТЬСЯ, змаркоціцца.

СГРЫЗАТЬ *што, згрызаць, згрызак.*

СГУЩАТЬ *што, згушчаць, згусьціць, згусьцелы.*

СГУЩАЕМОСТЬ, згуснасьць, згусны, згустак.

СДАБРИВАТЬ *што чым; здабрываць, палешаць.*

СДАБЛИВАТЬ *што, прыпраўляць страву; скрашываць, скраса, закраса; затаўка (ад „тук“).*

СДАВАТЬ *што, здаваць, здаваньне, здача; здатак, па рас. „сдача“, рэшта грошы пры аплаце.*

СДАВЛИВАТЬ *што, сціскаць—кацца; сьціск, сьцісклы, сьціслы, сьцісканьне; сьціскі, або клюбы, рымарская і стругарская прылада; ў першых да зацісканьня шытай скуры, у другіх—да сцісканьня клееных рэчаў.*

СДАЛЕКА присл. *здалі, здалёк, здалёка. Здалёк адгэтуль. Здалёк пачаў гутарку. Здалёку прыбыў. Здалі глядзеў я на гэту рую.*

СДАТОЧНЫЙ, **здатковы**.

СДВАИВАТЬ *што, здваяць—яцца, здвоены—еньне; здвоміць, здвомлены, здвоміцца.*

СДВИГАТЬ *што, зсуваць—вацца, зсуваньне, зсовісты, зсоўнік—ніца; зрушаць.*

СДВИЖЕНИЕ, **зрух, зрушаць, зрушыцца.**

СДВОИТЬ, **здвоміць. Здвоміць высілкі.**

СДВУРЯЖИВАТЬ *пращу, зьвіваць у дзьве ня ссучаныя ніткі; трысьціць.*

СДЕРГИВАТЬ *што з чаго; стыргаць, стыгнуць—гацца, стыгання.*

СДЕРЖИВАТЬ *што, каго; стрымліваць—вацца, стрымаць, стрымання; гамаваць.*

СДЕРЖАННО *присл. пастрымліва; пагамоўна.*

СДИВИТЬСЯ *з чаго, зьдзівіцца, зьдзіўна, зьдзіў, зьдзіўленьне. На зьдзіў прыгожы хлапец, дзеўка. Зьдзівіўся ўбачыўшы яго.*

СДИРАТЬ *што з чаго; зьдзіраць, лупіць, лутаць.*

СДИЧАТЬ, **зьдзічаць—чэлы.**

СДОБНЫЙ, *аб хлебе на малацэ, на яйках, масьле; мастны, масьціць, маста; масьнік, або грыбок, блін на яйках і масьле, з пшоннай мукі; скаромны, скароміць, скарам (ад „скром“ ўнутранны тук).*

СДРОБЛЯТЬ *што, здрабняць, крышыць.*

СОДРУЖЕСТВО, *спадружжа, спадружнік—ніца. У нас гэта слова ужываецца яшчэ ў значэньні рас. „супружество“.*

СДУВАТЬ *што з чаго; здзьмухаць, здзьмухнуць, здзьмухання, здзьмух. Вецер здзьмухнуў гаперу. Здзьмухні пыл са стала. Як ветрам здзьмухнула іх.*

СДУМАТЬ *што, здумаць—мацца, здум. Прышло ў здум мне гэта ўжо пазьней. Ён усё па*

свайму здуму робіць. Ані здумаць, ні згадаць, што там было.

СДЫХАТЬ, СДОХНУТЬ, стыхаць, стухлы, стухнуцца, стухля.

СДЪВАТЬ *вопратку*, спранаць, спранацца—нуць.

СДЪЛАТЬ *што*, зрабіць—біцца, зрабі, зроблены, зроб; зробна, рабіць ад штукі; зробнік--ніца, працавік, які робіць ад штукі, бярэцца за работу агулам, не падзе́нна.

СДЪЛКА *ж.* угода. Зрабілі паміж сабой угоду.

СДЮЖАТЬ, змагчы, здолець.

СЕ *заімак, або прысл.; ся, асе, асё-ж, се, сё. Се і хлеба нетуці (смл.). Сё прыду. Дзе нож? Асё-ж ляжыць. Асё-ж і разьвіднела. Асё маці мая. Най ся што хоча дзеіцца. Най ся і так будзе.*

СЕАНС *франц.* седні, паседжаньне, поседні, посест.

СЕБЕР *м.* (татар. „шабер“, сусед); удзельнік (пайщик), таварамі ў торгу ў прэпрыемстве; **сябра**, **сябраваць**; **сяброўства**-таварыства, супалка.

СЕБЯ *заімак, сябе, сабой аб сабе. Кожды сабе працуе. Кожды сам сабой жыве. Ен толькі сабой заняты, толькі аб сабе думае.*

СЕБЯКА, сабека, сябелюб, эгоіст.

СЕБЯЛЮБІЕ *ср.* сабечніцтва, сабечнік—ніца.

СЕГМЕНТ *м.* *геомэтр.* адрэзак круга, або клуба.

СЕГОДНЯ, сягонья, сягоняшні; сёньня, сёнешні, сёдни, сёднаваць, сёднік.

СЕДМЬ *црк.* сем, сёмы.

СЕДМЕРИЦА, сямёрка.

СЕЗОН *м.* *франц.* часьць году, пара чаго колець; пара; *стар.:* рок, рочкі.

СЕЙ, СІЯ, СІЕ *заімак. гэты, гэта, гэтае. То гэты, а то гэны. Да гэтага часу. Гэта баба, а гэта дзед. Гэтае поле неўраджайнае. Гэтта*

тут. Гэтта што такое. Гэтта былі дровы, а цяпер няма іх тут. Гэта я, а гэныма ён. Сяй. Сяй ночы а паўночы (Безсон. 40).

СЕЙМ м. (ад „сыймацца“ падыймацца), збор, зьезд; **сойм**, **соймавы**, **соймаваньне**. Абы соймаваліся на здаўна ўстаноўленым месцы (прывілей полацкай зямлі); **соймішча**, ток, мейсца, дзе зьбіраўся сойм; **саймавацца**, радзіцца.

СЕЙЧАС, *зара*. *Зара прыду, зраблю. Зара буду ў вас. Жыдоўскае „зара“, а панскае „пачакай“.*

СЕКВЕСТРОВАТЬ *тавар*, *лацінск.* узяць пад дагляд, пад апеку; *ўзяць пад запалог, запаложнае, запалог.* *Запалог налажылі на дворную зямлю, ўзялі пад запалог (Дзісн. пав.).*

СЕКИРА ж. сякера, сякерка, **секярышча**; **барта**, лёгкая цясьлярская сякера.

СЕКРЕТ м. *франц.* тайства, **таіць**, **таіцца**, **тайна**; **сэкрэт**, **сэкрэтны**.

СЕКРЕТАРЬ, **сэкрэтар**—тарства. У слоўніку П. Бэрынды: *Тайнік—секрэтарь.*

СЕКТА *франц.* брацтва, якое прыняло сваю асобную навуку аб веры; **адшчапенства**, **адшчапенец**.

СЕКУЛЯРИЗАЦІЯ ж. *лац.* перадача духоўнай маетнасьці ў сьвецкую абладу.

СЕКУНДА ж. *лац.* шасьцідзясятая часьць мінуты; **сэкунда**; **хвіліна**, **хвілінка**, **хвілька**.

СЕКУНДАНТ м. таварыш, сьведка і пасрэднік па ядыншчыка.

СЕЛЕДКА, марская рыба; **селядзец**—дцы, селядцовы, **селяднік**, **селядніца**; **селядоўка**, бочка ад селядцоў. Расол, у якім знаходзяцца ў бочцы селядцы—**лёк**.

СЕЛЕЗЕНКА, брушнае цела, якое знаходзіцца пад левым уздошшам; **салозіца**; **селязёнка**. У каня салозіца бьецца ў жываце, кажуць: *саложаўка грае*.

СЕЛЕЗЕНЬ, качы самец; **качур**, **качурок**; **селязень**.

СЕЛИТРА *ж.* азоцістая соль; **салітра**.

СЕЛЕНІЕ *ср.* сяліба, наагул дзе людзі селяцца, жыльё, мейсца дзе стаіць дом і двор.

СЕЛО, сяло, сяльцо, селішча, сельскі, селянін, селянка; сялак, сялочка; вёска, вясняк, вяснячка, вёскі (*Новагрудзкі пав.*).

СЕЛЬДЕРЕЙ, расьціна *Apium graveolens*, якога карэнь ідзе на прыправу варыва; **салера**.

СЕЛЬНИК *м.* халодная будыніна пад аднэй страхой з хатай для складу; **сеннік**. Сеннік прыбудовуюць трысьценам да сяней, або, часьцей, адзяляюць перагародкай палавіну сяней пад сеннік; **сельніца**. шырокі, нізкі кораб, у якім перасеваюць муку, а такжа лубка, з якой сеюць.

СЕМЕНИТЬ, дробна і хутка ступаць; сігтаць, драпатаць, дрыпаць. Адгэтуль сказ: даць драпка. пусьціцца наўцекі, густа перабіраючы нагамі.

СЕМЕНИК *м.* насеньнік.

СЕМГА, рыба *Salmo salar*; ласось.

СЕМЕЙСТВО, сямья, сямейны, сямянін, сямейна.

СЕМИК *м.* сёмая нядзеля пасля Вялікадня; сёмуха; зялёныя сьвяткі; грануха, граная нядзеля.

СЕМИНАРІЯ *ж. лац.* духоўная сярэдняя школа.

СЕМИТЫ, народы сэміцкага племя, з якога паходзяць жыды.

СЕНАТ *м. лац.* рада пры пануючай асобе; у нас даўней рада гаспадарская, або проста: рада.

СЕНТЭНЦІЯ *ж. франц.* судовая пастанова вайсковага суда, або ў справе крымінальнай; кароткі і дасціпны выслоў.

СЕНТИМЕНТАЛЬНЫЙ *франц.* кволкі, тклівы.

СЕНТЯБРЬ, дзевяты месяц у годзе; верасень.

СЕПАРАТНЫЙ *лацінск.* аддзельны, асобны, сам па сабе; адасобны.

СЕПАРАТИЗМ, імкненьне аддзяліцца, аддзяліцца ад большасці; адасобчына.

СЕРАФИМ *жыдоўск.* „сэраф“; у перакладзе; гаручы, пылаючы; сарафім, названьне аднаго з высшых анельскіх станаў.

СЕРВИЗ *м.* гарнітур сталовага, або гарбатнага натыння; гарнітур, прыбор.

СЕРГІА *ж.* зворысты кружок з аздобамі, які носяць жанкі ў вушных музкох; завушніца.

СЕРДОЛИК *м.* камень; карналін, крываўнік.

СЕРДЦЕ (*сog, cordis?*), сэрца, сэрцэйка, сэрдэчны, сэрцовы, сэрцавіна. *Сэрдэчна (грудна) мне шкада яго.*

СЕРДОБОЛЬНЫЙ, сэрдабольны.

СЕРЕБРО *ср.* серабро, сярэбраны, серабрысты; але побач ужываецца: срыбра, срыбны, срыбнік.

СЕРЕДА (*сярэзіна*), серада, сяродны, сярэдні.

СЕРЕЖКА *на дрэве, каток, каткі.*

СЕРЕНАДА *гішпанск.* начная вітальная музыка, песьня, зазвычай пад вокнамі вітанага; сэранада.

СЕРЖАНТ *м. франц.* падафіцэр.

СЕРІЯ *ж. франц.* чародаўка.

СЕРПЕНТИН, зеленаваты, цвёрды камень; агат.

СЕРП *м. аг. слав.* серп; сярпіць, націнаць зубямі зялеза.

СЕРПЯНКА, раднінка, радніца.

СЕРТУК *м. франц.* сурдут.

СЕРЧАТЬ, злавацца.

СЕРЬЕЗНЫЙ *франц.* у рас. мове гэтае слова ўжываецца ў самых розных адценках для абазначаньня чалавека строгага, самапэўнага, важнага; **важны, паважны.**

СЕРЬЕЗНО *прысл.* запраўды; паважна.

СЕСЕКАТЬ, шаплявіць; сюсюкаць.

СЕССИЯ *ж. лац.* сабраньне, паседжаньне, або тэрмін цэлага раду іх; сэсія.

СЕСТРА, сястра, сястрыца, сёстрынька, сяст-
руха, сястрыцца, сястронка.

СЕУНЧ *м. татар.* пасланец з бітвы; вестнік,
ганец.

СЖАМНУТЬСЯ *аб малацэ, зсесца.*

СЖАРИТЬ *што, спячы, спражыць.*

СЖАТЬ *што, сціснуць—нуцца, сціск, сыціск-*
лы.

СЖИГАТЬ *што, спяляць—ляцца, спал.*

СЖУЩЕРИТЬ *што, зжорці, зжумрыць.*

СЗАДИ, ззаду. *Ён зайшоў ззаду. Ззаду цяга-*
ецца.

СЗЫВАТЬ, ззываць—вацца, созвы; склікаць,
склікацца, скліканьне, склічны, склік, склічнік,
склічніца.

СИБАРИТ *м. чалавек распешчаны, разквелены,*
які жыве для роскашаў цялесных; сыбарыт.

СИБИРЬ, часьць Расіі за Уральскімі гарамі; Сі-
бір.

СИВЫЙ *на масьці, полеру; сівы, сівізна, сі-*
васьць, сіўка, сіўчык, сівець.

СИВОВОРОНКА, сіваграк.

СИВЕЦ *расьц. Nordus stricta; сьвінушнік, сьві-*
нуха.

СИГАРА *ж. гішпан.* табачны лісьць, скручаны ў
трубку да курэньня; цыгара.

СИГНАЛ *м. франц.* умоўны знак; знак, спога-
лас, сыгнал.

СИДѢТЬ, сядзець, сесьці, седні, сядзячы, ся-
дун, седзіны, сядзьба, сядок, сядуха, сядаць,
сядала, сядло.

СИЗЫЙ, цёмны, чорны з беласаватым адценкам;
шызы, шызець, шызасьць. *Шызыя гусі, галубы.*
Шызы арал.

СИЛА *ж. аг. слав.* сіла, сілаваць, сільна, сіл-
ком; сіламоц, сільнець, сілач—чка.

СИЛО, пляніца, пляніць.

СИЛУЕТ *м. франц.* знімак з цені, з бакавого абрысу аблічча; **СЫЛЬВЭТА**, **СЫЛЬВЭТКА**.

СИМА *ж. спружна.*

СИМВОЛ *м. грэцк.* істота справы, навукі ў кароткіх славах, або ў знаках; **СЫМВАЛ**, **СЫМВАЛІЧНЫ**.

СИМЕТРІЯ *ж. грэцк.* роўнамернасьць; **СПАРАЎНЯ**, **СПАРОЎНЫ**, ў **СПАРОЎНЬ** чаму, **СПАРОЎНАСЬЦЬ**.

СИМОНІЯ *ж. грэцк.* прадаваньне годнасьцяў і мейсц духоўных; **СЬВЯТАКУПСТВА**.

СИМПАТІЯ *ж. грэцк.* прыхільнасьць, **СЫМПАЦІЯ**.

СИМПАТИЧНЫЙ, **ПРЫЕМНЫ**, **СЫМПАТЫЧНЫ**.

СИМПТОМ *м. грэцк.* пазнака.

СИМПТОМАТИЧЕСКИЙ, **ПАЗНАТНІЦКІ**, **ПАЗНАТНЫ**.

СИМФОНІЯ *ж. грэцк.* асобная адмена музыкальнага твору; **СЫМФОНІЯ**.

СИНАГОГА, жыдоўская малельня; **СЫНАГОГА**.

СИНАПИЗМ *м. лац.* гарчычнік.

СИНЕВА, **БЛАКІТ**.

СИНІЙ *колер*, **СІНІ**, **СІНЕЦЬ**, **СІНАСЬЦЬ**, **СІНЬКА**, **СІНЯК**, **СІНЯЦІНА**, **СІНІЦЬ**, **СІНЕЦЦА**, **СІНЯВІНА**.

СИНОД *м. грэцк.* духоўная рада, вышэйшы духоўны урад; **СЫНОД**.

СИНОЛОГ *м.* вучоны знавец кітайскай мовы.

СИНОНИМ *м. грэцк.* адназначнае, або вельмі блізкае да другога па значэньню слова; **АДНАСЛОЎ**.

СИНОПСИС *м. грэцк.* кароткі зьмест чаго, адпіс.

СИНТАКСИС *м. грэцк.* словатворства, **СЛОВАТВОРНЫ**.

СИНУС *м. грэцк.* нахіл канца дугі на прамень; **ЛУЧАК**.

СИНХРОНИЗМ *м. грэцк.* зьбег выпадкаў ў адзін час; **СПАЧАСНАСЬЦЬ**.

СИНХРОНІЯ *ж.* досьлед аб часе здарэньня.

СИПЛЫЙ, **СІПЛЫ**, **СІПЕЦЬ**, **СІПКА**, **СІПУН**; **СІПУХА**, **ЭПІТЭТ** **ВУЖАКІ**.

СИРЕНЬ, куст *Siringa vulgaris*; бэз.

СИРИН *м. пугач*. Баечнае птушка з жаночай галавой і грудзямі.

СИРОП *м. лац.* густы навар, ягадны, фруктовы, мядовы; **сыроп**.

СИРОТА *аг. слав.* сірата, сіротка, сіраціна, сірацець, сіроцтваваць, сіроцтва, сірочы, сіротны.

СИСЯ *ж. сіся, сіська; цыцка, цыца*.

СИСТЕМА *ж. грэцк.* плян, парадак, разклад ча-сьцей, ход чаго ў разумным парадку; **систэма, систэматыка, систэматычна, систэматык; парадак**.

СИТЕЦ *м. нямецк.* друкаванае ўзорамі палатно; **паркаль, паркалёвы**.

СИТО, сіта, сітная мука, прасеяная праз сіты; **сітнік**, хлеб печаны з сітнай мукі.

СИТУАЦІЯ *ж. франц.* палажэньне, мейсцапалажэньне.

СИФИЛИС *м. лац.* прыкасная, благая хвароба; **францы; кастаедніца**.

СИФОН *м. грэцк.* лівар.

СІЯТЬ, ярка блішчэць; **зіяць, зіе, зьіе, зіяньне, зіяльны**.

СІЯТЕЛЬСТВО, тытул графоў і князёў.

СКАБА *ж. шчэпка, лучына; застрамка, заскамка; заскаміць, рас. „занозіць“*.

СКАБІОЗА *расц. Scabiosa; каростаўка, перапеллячнік*.

СКАЗЫВАТЬ *што, каму; гаварыць*.

СКАЗКА *ж. казка, байка*.

СКАЗОЧНЫЙ, баечны.

СКАЗАНИЕ *ср. апавяданьне, апавядач—дачка*.

СКАКАТЬ, скакаць—каньне, скок, скокі, скакунец, скакуха, скакун—кунок; **скочка-жамярыца, блаха; скакулёк, рас. „кузнечик“; скакуха, эпітэт жабы**.

СКАЛА *ж. італьян.* гама, лесьвіца тонаў, гукаў.

СКАЛА *аг. слав.* скала, скалка, скалісты, скалець.

СКАЛДЫРНИЧАТЬ, скнорыць, скнара, скупец.

СКАЛИТЬ *зубы*, ашчыраць, ашчырацца.

СКАЛИТЬ, прытворна плакаць, бяз сьлёз; скуголіць, скугліць.

СКАЛПЕЛЬ, ножык апэратара; скальпаль.

СКАЛП *м.* садраная скура з галавы; скальп.

СКАЛЯБИНА *ж.* прышчык.

СКАМЬЯ *ж.* дашка на ножках да седзіва; лава, лаўка, лаўны; зэдаль, зэдлік.

СКАНДАЛ *м. фр.* непрыстойнае, саромячае здарэньне, паступак; аслава, аславіца, аслаўлівы; буянства, буяніць, буян.

СКАНДОВАТЬ *вершы*, лічыць стопы; скандаваць.

СКАНЬ, залатая нітка, нітка абвітая ценкай мэталічнай бляшачкай; залатая нітка.

СКАПЛИВАТЬ, зьбіраць і захоўваць; спароміць, наспароміць, прыспароміць, спорам; зьбіраць.

СКОПИЩЕ, зброд народу; зборышча; натаўп.

СКОПИТЬ *каго*, скапіць, выкладаць.

СКОПИДОМНИК, зьбярыдомнік—домства.

СКАРБ *м.* рухомая маетнасьць; рухмацьцё, набытак, дабытак.

СКАРЕД *м.* скупец; жмінда, скнара.

СКАРЛАТИНА, высыпная хвароба; шкарлятына.

СКАТАТЬ *што*, скачаць.

СКАТЕРТЬ, настольнік.

СКАТ *гары*, склон, сток, спад.

СКАТИСТАЯ *горка*, палогая, пахоная, сточная, спадзістая.

СКАФА *ж. тат.* прылада, зробленая са старой касы да скрабаньня скур; скрабстак.

СКАСТИТЬ, ськінуць з рахунку; скрэсьліць.

СКВАЖИНА *ж.* шчэлка, шчалуга, шчалга,

шчалупа, шчалужына, шчалужысты, шчалужыць, шчалугаты; протха; ськіправіна, ськіпорына, ськіпорысты, ськіпра, ськіпрына, ськіпры (ад „скапаць“, шчапаць).

СКВАРА царк. гарачыня.

СКВЕРНА, брыда, нечысьць, блаж; гадасьць, плюгаўства.

СКВЕРНЫЙ, гадкі, гадзіць, гадзіцца, гаднік—ніца, агіднік—ніца; плюгавы.

СКВЕРНОСЛОВІЕ, брыдамоўства, брыдамоўнік; плюгамоўства, плюгамоўнік.

СКВЕР м. *англ.* тачок у горадзе, абгароджаны і абсаджаны дрэвамі і кустамі; гайнік, гайнічок.

СКВОЗЬ што, чаго; **скрозь**, **наскрозь**. *Скрозь, наскрозь прабіў дашку. Прапаў, як скрозь зямлю праваліўся.*

СКВОЗИТЬ, **скрозіць**; аб ветры: падвважае.

СКВОЗНЯК м. сускрозны востры падвеў; падвей, падвейчыва, падвяі, падвеяць. *Скуль гэта у нас падвейцам нясе. Падвей скруціў яго. У нас на гумне падвейчыва. З усіх кутаў падвяі дзьмуць.*

СКВОРЕЦ м. птах *Sturnus vulgaris*; шпак; шпкаўніца, скрынка на гняздо шпакам, зазвычай вешаная на дрэвах.

СКЕЛЕТ м. *грэцк.* шкілет; кастыр.

СКЕПТИТИЗМ м. *грэцк.* зьнявера, зьняверны, зьнявернік, зьняверніца, зьняверлівец, зьняверства.

СКИДЫВАТЬ што з чаго; ськідаць, ськіданьне—дацца, ськідка, ськідчык—чыцца, ськідчывы, ськідыш.

СКИНІЯ ж. *грэцк.* дарожная сьвятыня жыдоў да будовы ерузалімскага храму; **скрыньня**.

СКИПЯТИТЬ што, заварыць.

СКИПИДАР м. крэпка пахнучы алеяк, які выганяюць са смалы; шпікунар.

СКИПЕТР м. *лац.* царская ляска, азнака царскай годнасьці; бэрла.

СКИРДА *ж.* тарпа. *Злажыць у тарпу, у ськірду. Жыта вазіці у тарпу лажыці (Вальчоб. пес. Аш м. п.; Р. 8—9 с. 175).*

СКИСАТЬ, ськісаць, кваснуць, квасьнець, квас.

СКИТАТЬСЯ, валондацца, валачыцца, цягацца, бадзяцца.

СКИТАЛЕЦ, бадзяка, валачомец, валачомнік. Слова „бадзяцца“ ў нашай мове мае дваякае значэньне: *цягацца, валондацца. дзе кол-чы без ніякай мэты; валяцца ў брудзе, брудзіцца. Дзе ты бадзяўся? Цэлы век свой ён бадзяўся па сьвеце. Ня зьеў сабака не збадзяўшы, не пакачаўшы па бруднай зямлі. Бадзецца, цягнецца, валачэцца.*

СКИТ *м.* пустэльна, пустэльнік, пустэльства, пустэльны.

СКЛАБИТЬСЯ, ашчырацца.

СКЛАДЫВАТЬ *што*, складаць, скласьці, скласца, склад, складка: складны, добрай будовы, складу; складзень, складны абраз; складчына, складковы, складчык—чыца.

СКЛАДЧАСТЫЙ, складкаваты, складкавасты.

СКЛЕИВАТЬ, *што*, клеіць, клеіцца, склейкасьць.

СКЛЯНКА, шклянка, шкелка.

СКЛОНЯТЬ скланяць. склоннасьць, склон, скланяцца; сасланяць, суслон.

СКЛОЧИТЬ *што*, скудлаць, скомкаць, склычыць.

СКНИПА *црк.* вош, кляшчавая вош.

СКОБЛИТЬ *што, чым*; скрабаць; скрабстаць.

СКОВЕРКАТЬ *што*, скаверзаваць, скаверзаць.

СКОВОРОДА *ж.* пэтэльна, скварніца.

СКОВОРОДНИК *м.* чапяла.

СКОВОРОДИТЬ *што*, скварыць.

СКОВЫРИВАТЬ *што*, скалупываць, скалупнуць.

СКОВЫРНУТЬСЯ з чаго колечы, саскаўзнуцца і зваліцца; скавырзнуцца—вырзнуўся, скавырзьлівы, скавырзень.

СКОГОТАТЬ, выць і плакаць; скугліць; скавытаць, як шчанё.

СКОЛОТИТЬ што, зьбіць, зьбітыш, зьбіцень.

СКЛОННОСТЬ, нахіл.

СКОЛЕБАТЬ што, скалыбаць, скалыбнуць; скалыхаць, ззыбнуць. *Кладка ззыбнулася, Агата зыякнулася (песн.).*

СКОК, скок, скакаць. Аб жабе не кажуць жаба „скача“, а—„плігае“.

СКОЛЬЗИТЬ, склізіць, лызгае, каўзіць, шчакаўзіць; глізіць, глізкі, глізьмень, гліздавіца.

СКОЛЬЗКІЙ, склізкі, лызгучы, коўзкі, шчакаўзкі. *Шчакаўзьнеца нага а жыд, плясь у гразь. (Сержп. 59). Лёд гладкі, лызгучы... Мянтуз склізкі, калі ня возьмеш за шчэляпы, не ўтрымаеш. Коўзкая дарога, ведама галаледзіца.*

Масьляніца—каўзуха,

Працягніся да Духа!

(Ром. 8—9 с. 138).

СКОЛОБИТЬ што, скумясіць, скуліць. *Скумясіў ком сьнегу. Вожык скуліўся ў клубок.*

СКОЛЮЗИТЬ трасца, скалодзіць, трасе і зябіць.

СКОЛЬ прысл. як. *Як цяжка чакаць і не дачакацца.*

СКОЛЬКО, столькі, сколіка, сколічкі. *Сколькі не давай, ўсё мала. Сколіка гэта прышло вас? Дай хоць сколічкі, хоць на завод.*

СКОМИТЬ, ныць. Ныюць старыя косьці. *Ные сэрца з жалю. Заскамець, заныць, засьцербнуць. Рукі заскамелі ад работы. Скамяць, ныюць старыя косьці.*

СКОМПОНОВАТЬ што франц. злажыць, стварыць.

СКОМПРОМИТИРОВАТЬ каго, фр. скампрамітаваць; зьняславіць, засароміць.

СКОНЧАТЬ *што*, канчаць—чацца, скончаны.

СКОПЕЦ *м.* чышчаны самец; скапец.

СКОПИТЬ, зграмадзіць, сабраць, сашчадзіць, саспароміць.

СКОПЛЕНИЕ *народу*, натаўп.

СКОПОСКОЙ, борзкі, шпаркі.

СКОРОТАТЬ *час*, сьцерці, правясьці.

СКОРБЬ *ж.* ныць сэрцам і балець па чым; смутак, смутны, смуціца, смуткаваць; смутлівая, тое-ж што па расійску „скорбящая“. *Маці Божя смутлівая. Туга, тужыць, тужна, тужліва.*

СКОРЛУПА *ж.* скарупка, скарупа—піна.

СКОРНЯК, скураль, скуральства.

СКОРОБИТЬ *што*, карабаціць,—ціцца, карабаты.

СКОРОПОСТИЖНО, нагла.

СКОРОСЫЙ, борзкі, хуткі.

СКОРПІОН *ж.* ядавітая жамяра; скарпіён.

СКОРЧИТЬ *што*, скорчыць—чыцца.

СКОРЯВѢТЬ, заскарузнуць, заскарэць.

СКОРЯЧИТЬ *ногі*, скарэчыць.

СКОТ *м.* агульнае найменьне дамовых жывёлаў; статак. *Каб статак быў гладак. Выгналі статак на пашу. У нас паўсюдна, ад Горадзеншчыны і да Смаленшчыны кажуць статак* (Гл. Буслаев „Русск. Нар. Поэзія“ стр. 183). *Статчына*, адна асобная жывёла. *Траву выпусьціці, статак накарміці* (Безсонов, стр. 22). Скацежа, скацежына, скацеж—нік—ніца (Дзіс. пав.).

СКОТОВОДСТВО, разплодніцтва, гадоўля статку; гадоўніцтва.

СКОТОВОД, гадоўнік статку, гадоўнік.

СКОТ *лайчыва*, скаціна, скот.

СКРАШИВАТЬ, аздабляць, аздабляцца, аздаба.

СКРЕБОК *м.* скрабло.

СКРЕЖЕТАТЬ *зубами, скрыгаць, скрыгатаць, скрогат.*

СКРЕНЬ, поўна да краёў; ўшчэрць.

СКРЕСТИТЬ *шаблі, скрыжаваць.*

СКРЕСТЬ, скрабсьці, скрабаць—бацца; скрабатаць, скрабстацца, скрабснуў.

СКРЕСТОК *м. скрыжавень, крыжовыя дарогі.*

СКРИЖАЛЬ, дашка, пліта з надпісамі; табліца.

СКРИП, скрып, скрыпец—пучы, скрыпун; скрыпка, скрыпіца, скрыпач.

СКРОПКИЙ, крохкі.

СКРУЧИВАТЬ *што, скручаць, скрут, скрутак.*

СКРЫВАТЬ *што, хаваць—вацца, хаваньне, схоўны, схоў, схоўка.*

СКРЪПЛЯТЬ *што, замацовываць—вацца.*

СКРЪПЫ *у будаўстве, уснадкі; пад кроквамі змацоўка.*

СКРЮЧИТЬ *што, сагнуць у крук; скручыць.*

СКРЯГА, скнара, жмотнік, жмінда.

СКУДНОСТЬ, недастатак, недастатны; худацтва.

СКУДОГЛАСІЕ, худаголаснасьць.

СКУДОЗЕРНЫЙ *колос, худазерны.*

СКУДОЗУБЫ, худазубы.

СКУДОЛЪТЬЕ, худалецьце.

СКУДОУМІЕ, тупасьць.

СКУДЕЛЬ *ж. гліна, гліняны.*

СКУДЕЛЬНИК *м. ганчар, ганчарня.*

СКУКА *ж. нуда, нудзіцца, нудны, нудна; маркота, маркоціцца, маркотны; моташнасьць. Пахадзіў, пахадзіў маскаль па небу, бачыць, што сьвятыя ня кураць люляк, ня пьюць гарэлкі, не сьмяюцца, ні песень не пяюць і моташна яму стала (Сержп. с. 1.).*

СКУЛА *ж.* ськівіца; *ніжня ськівіца*—санкі; *верхня ськівіца* або *ськівічняя косьць* яна выступае пад вокам, пераходзячы да вуха ў ськівічнюю дугу, *ськівіцамі* і называюць гэту касьцявую выпукласць над шчокамі.

СКУЛЬПТОР *м. лац.* рэзьбяр, рэзьбярства. рэзьба.

СКУПАТЬ *што*, скупляць—ляньне, скуп.

СКУПОЙ *чалавек*, скупы, скупец, скупасьць, скупаватасьць, скупяндзя, скупяндзей.

СКУРГУЗИТЬ *што*, скуртаць.

СКУСОК *м.* адкушаны кусок; кусанік.

СКУТАТЬ, згарнуць, зьвінуць, зхоўтаць.

СКУФЬЯ *ж.* ярмолка, шаламейка.

СКУЧАТЬ, маркоціцца, нудзіцца.

СКУЧИВАТЬ, складаць у кучу; зваліваць, капіць, складаць у кучкі, копкі.

СКУШАТЬ *што*, зьесць.

СЛАБЫЙ, слабы, слабасьць, слабаваты, слабун, слабскі, слабсьцік, слабасіл, слабадум, слабадух, слабадушлівы. У значэньні не тугога: слабкі, слабкаваты. Слабізна, паха ў нізе бруха.

СЛАБИТЕЛЬНОЕ *лякарства, праноснае, звальняючае, ляксовае.*

СЛАВА, як хто слыве, праслыў у людзях; слава, славіцца, слаўны, славіць, славіцца, слаўленьне, слыць, слывучы. Няма чалавека каб благая слава не прайшла. Добрая слава далёка, а благая далей. Слава дым, а золата тля. Не памоўка, а паробка славіць. Худы худую славу шырыць. У нас даўней славіліся: паясы слуцкія; шкло урэцкае; сукно зельвянскае; паліва ільецкая; дзяўчаты с пад Глуска; мурнікі вяліжскія; купцы полацкія; стральцы налібоцкія; абаранкі смаргонскія.

СЛАВОСЛОВИТЬ *каго*, выслаўляць.

СЛАВЯНСТВА, славянскае племя, мова і абычай; славянства. *Задунайская славяншчына атурэ-*

чылася, палабская—анямечылася, маскоўская—ататарылася, крывічанская—абезправілася.

СЛАГАТЬ *што* колечы, складаць—дацца, склад, складка, складчык—чыца.

СЛАДИТЬ *што*, зладзіць—дзіцца, зладжаны, злад.

СЛАДКИЙ, салодкі, салодшы, салаткаваты, салатзіць—дзіцца, салодчык, салатзец, соладзь.

СЛАДОСТНЫЙ, салодкіх пачуванняў або душы; салодлівы, салодлівец—ліўка.

СЛАДОСТРАСТІЕ, склоннасьць да цялесных насалод; любаярлівы—васьць.

СЛАСТЕЦ *м.* пахлебнік; салодлік.

СЛАЗИТЬ куды, злязаць, зьлезць, злаз, злазны.

СЛАКОМИТЬ *што*, зьесьць крадком; зласаваць.

СЛАМЛИВАТЬ, зламываць—вацца, злом, зломны.

СЛАНЕЦ *м.* усякі камень плітамі, слаямі; лушчак, лушчэц, лушчывы.

СЛАПАТЬ *што*, схопіць, ўзяць ў лапы, злавіць зланаць—пацца; злапнуць, сыягнуць. У чарні гаўшчыне, ў паведах прыналежных этнографічна да Беларусі (Крывіі), ужываюць гэтае слова, зашто нашых чарнігаўцаў называюць—*лапацонамі*.

СЛАСТИТЬ *што* у каго; дабыць пахлебствам; злабуціць.

С(Т)ЛАТЬ, слаць, слацца, сланьнё, слач—чка.

СЛАТЬ, слаць, слацца, шле, пасылае.

СЛЕГАТЬ, злягаць—гацца, злеглы, злегчыся.

СЛЕГКА *присл.* злягка. Ён злягка яго ўдарыў. Пачынай работу злягка, хутчэй скончыш. Злягка намякнуў мне аб гэтым.

СЛЕЗА *ж.* сыяза, сыязіна, сыязіць—зіцца. сыязлівы—лівасьць, сылёзны, сыязніца, сылёза-

точніца, сьлязуха. Баба сьлязой а мужчына гарбом. Што сьляза сарвецца, то у подуткнецца. Праз золата сьлёзы цякуць. Масква сьлязам ня верыць. Паны на сьлезах вырасьлі.

СЛЕНДАТЬ, бадзяцца без занятку; шлындаць.

СЛЕСАР м. нямец. майстар, які робіць замкі, які робіць рэчы халодным каваньнем; слясар, слясарства; кавачтва, кавач.

СЛЕТАТЬ адкуль, зьлятаць—тацца. злёт, зьлятаньне.

СЛИВА ж. дрэва і плод *Prunus demestica*; сьліва, сьліўка; сьлівавіца, гарэлка са сьліў.

СЛИВАТЬ што, зьліваць—вацца, зьліў, зьліўкі, зьліўны.

СЛИТОК м. зьлітак, зьлітны.

СЛИВКИ, прэсны адстой смятаны; смятанка.

СЛИЗИСТЫЙ, склізны, склізьніца, скліза.

СЛИЗЫВАТЬ што, зьлізаць, зьлізывацца, зьліз, зьлізнуць.

СЛИЗУРКА ж. пасемца паперы, якое кнігашытнікі прыклеіваюць да першага і апошняга сылтка кнігі; пазіўка.

СЛИМОНИТЬ што, зляпсьціць, сьцягнуць, украсьць.

СЛИНА, сьліна, сьлінька, сьлінькі, сьлінны, сьлінявы, сьлінявец, сьлінацёк.

СЛИНЯТЬ аб фарбе, зблякаваць.

СЛИПАТЬ, зьліпаць—пацца—паньне, зьліплы, зліпак, зліпчывы.

СЛИТНЫЙ, зьлітны, зьлітак, зьлітасьць.

СЛИЧАТЬ што з чым; зраўніваць, зраўнай, зраўнаньне, зраўновываць, зраўнальны, зраўнач—начка; стокміць.

СЛИШЕК, злішкі, лішніца, лішкі. Вазьмі сколькі табе трэба, а лішкі аддай яму. Адных зьлішкаў то сколькі ён набраўся? Лішніцы ужо ты вымагаеш ад мяне.

СЛИШКОМ *присл.* зьлішне, лішне. *Гэтага ўжо лішне многа. Ён лішне добры чалавек. Зьлішне ты ўжо на яго нападаеш. Што зьлішне, той сьвіньні не ядуць.*

СЛІЯНІЕ *ср.* зьліцьцё, зьліў. *Зьліцьцё, зьліў двух рэк завуць „сутокамі“. Зьліў пачуваньняў і жаданьняў.*

СЛОБОДА *ж. стар.* сяліба вольных, свабодных людзей, гэткія слабоды у нас бывалі каля гарадоў і дзеля гэтага найме *слабада*, сталася аднасловам прадмесьця. *Ужо разагналі маўраў слабоды, люд іх ў няволі бядуе (Обуховіч). Слабаджане, жыхары прадмесьцяў.*

СЛОВЕТЬ, слывецъ, слыве, слыць.

СЛОВНО *присл.* бытцам, маўляў, мэрам. *Бытцам яго на агні пражасьць, так верашчыць. Маўляў, маланка бліснула. Мэрам, чорт іх узнасіў.*

СЛОВО *ср.* слова, слоўца, слоўка, слаўцо.

СЛОВЕСНЫЙ, слоўны, вустны. *Слоўная, вустная умова. Але рас. „безсловесный“, гаворыцца—бязмоўны. Бязмоўнае стварэньне.*

СЛОВЕСНОСТЬ, усё што выражаецца словамі, пісьмом; пісьменнасьць, пісьменнік, пісьменніца.

СЛОВЕСИТЬ, гаварыць.

СЛОВАРЬ, зборнік слоў і выславаў якой колечы мовы; слоўнік, слоўніцтва. *Стар.: вакабуляр.*

СЛОВЕСНО, вустна.

СЛОВОПРЕНІЕ *ср.* спрэчка славамі; словаспрэчніцтва.

СЛОВООБИЛЬНЫЙ, многаслоўны.

СЛОВСОЧИНИТЕЛЬ, словатворац.

СЛОВОПРОИЗВОДСТВО, словаскладня, слова-родня, часьць граматыкі, этымолёгія.

СЛОВООХОТЛИВОСТЬ, словаахвотлівасьць.

СЛОВУТЫЙ, славетны—насьць.

СЛОГ *м.* склад. *Словы зложаны са складоў. Склад мовы, будова мовы.*

СЛОЕНЬЕ *ср.* слаістасьць.

СЛОЖЕНЬЕ *ср.* складаньне, аб складаньні лічаў; склад, аб будове цела, ці форме, выглядзе чаго.

СЛОЙ, пласт, слань матэрыі, які ляжыць адзін над адным пластамі; **слой**, слаісты, слаіць—іцца, слаяваты, слаявіна.

СЛОМАТЬ *што*, зламаць—мацца, злом.

СЛОНІТЬ *што*, прысланяць, сланіць—ніцца; сланяцца, хадзіць без занятку. туды і сюды.

СЛОН *м.* зьвер, слон, слані, сланёвы.

СЛУГА *м.* слуга, служба, служыць, служэньне, служба; пахолак. *А вы, мае пахолкі, кажэце, што вы зрабілі (Сьр жпут. 9).*

СЛУЖИЛЫЙ, служомы.

СЛУЖИТЕЛЬ, служак, службака; служэбнік—ніца.

СЛУЖИТЕЛЬСТВОВАТЬ, слугаваць.

СЛУКАВИТЬ, схітрыць, схітраваць.

СЛУПЛИВАТЬ *што*, злупляць—ляцца, злупчывы.

СЛУХ, адзін з пяці човаў чалавека, якім разпознаюць гукі; **слух**, слухаць, слуханьне.

СЛУЧКА *ж.* злука.

СЛЫШНЫЙ, чутны, чутна, чуткі. *Чутна, што вайна будзе. Што чутна новага? Чутны крыкі. Чутны гром. Чуткае вухо. Чуткія сабакі.*

СЛУЧАЙ, выпадак, трапля, прыгода, здарэньне, прылука. *Прылука, бач, раз і самай прылучылася. Было на сьвеце здарэньне. Здарылася мне бачыць мядзьведзя. Не малая была ў нас ў дарозе прыгода. Чакай прыгоды, а прыгода ўжо цябе чакае. Не прпусьці гэтай траплі, купі сабе зямлі. Дзіўны выпадак зацьменьне, а я яго бачыў. Які гэты выпадак быў у вас?*

СЛУЧАЙНОСТЬ, здарэньне, выпадак, трапля.

СЛУЧАЙНЫЙ, выпадковы, трапны.

СЛУЧАТЬ *каго з кім, што; злучаць, злучаньне.*

СЛУШАТЕЛЬ, слухач, слухачка.

СЛЫГАТЬ *што, салгаць, зманіць.*

СЛЫХАТЬ *што, чуваць, чутно, чутка.*

СЛѢВА *присл. зьлева, зьлявіць. Справа мора, зьлева горы. Захадзі зьлева.*

СЛѢДИТЬ *каго, ісьці па сьлядох; сачыць (ад „сакмо“—сьлед).*

Коняй сядлайце,

На аблаву едзьця

Кунаў сачыці (Ром. 8—9, 113).

СЛѢДОВАТЬ *за кім; ісьці. Ідзі за ім. Дні ідуць за днямі.*

СЛѢДУЕТ, *павінна, трэба, выходзіць; належыцца, належыць. Кождаму належыць клапаціцца аб сабе. Нікому не належыцца утыкаць носу ў чужыя справы.*

СЛѢДОВАНЬЕ, *войска, абозаў; ход, паход.*

СЛѢДСТВІЕ *ср. шуканьне сьлядоў, пазнак, віны сьледзтва, сьледавацель, сьледаваць.*

СЛѢДСТВІЕ *ср. вынік. А вынік з гэтага быў саўсім не чаканы.*

СЛѢДУЮЩЫЙ, *наступны, чародны.*

СЛѢД *м. сьлед, троп, сакмо, ступно.*

СЛѢЗАТЬ, *злязаць, зьлез—злы.*

СЛѢПИТЬ *што, зляпіць, злепак.*

СЛѢПОЙ, *сьляпы, слепаваты, падсьлепы, сьляпец, сьляпяндзя; невідушчы, невідучы; сьляпень—муха Tabanus; сьляпиць каго, сьлепнуць, сьлепавокі; нявісны.*

СЛЮБИТЬСЯ *з кім, злюбіцца.*

СЛЮДА, *слаістае, як шкло правіднае выкопнае; луда, лудак.*

СЛЮЗ, ШЛЮЗ *м. нямецк. Schluse; завор.*

СЛЯГА, *тонкае, доўгае бярвяно; друк, жэрдзь.*

СЛЯКОТЬ, слата, слаціць; негадзь.

СМАЗЫВАТЬ што чым; мазаць—зацца, мазь, мазаны, мазок, мазень.

СМАЗЛИВЫЙ, гладкі, гладкасьць.

СМАЛИТЬСЯ, смыліць, смьлкі, смылець.

СМАЛКИВАТЬ, змаўкаць, змоўкнуць, змоўк.

СМАЛУ прысл. змалку, змаленьства. *Змалку дзён прывык да вады. Змаленьства я гэтага не бачыў і баяўся. Змаленьства дуронік, а падстарасьць злодзей.*

СМАНІТЬ каго куды; знадзіць.

СМАРАТЬ што, спэцкаць—кацца.

СМАСТЕРІТЬ што, змайстраваць.

СМАТЫВАТЬ што, зматываць, змотак.

СМАХИВАТЬ што з чаго; змахаць.

СМАХИВАТЬ на каго; быць падобным.

СМЕЖАТЬ што, збліжаць; аб вачах: самжаць самгнуў—гнуць. *Толькі самгнуў вочы, аж нехта, чую, драгае ў дзьверы. Ані вачэй не самгнуў гэтае начы.*

СМЕЖНЫЙ, сумежны, сумежна, сумеж.

СМЕКАТЬ што, спакмяваць, спокмеўка, спакмеў; скеміць, кемкі. *Гэта каб ты упіўся ды ня скеміў... (Сержп. 69). Я ўлёт спакмеў чаго ён хоча. Слухай, ды спакмявай. Адзін мігае, а другі спакмявае. А ты спокмявай што людзі кажуць. Калі ня розумам дык спокмеўкай бярэ. Кемкі хлапец, усё ўлёт спакмявае. Ддбры дзяцюк ды спокмеўкі ў яго няма.*

СМЕРЗАЦЬ, змярзаць, зьмерзлы, змярзляк.

СМЕРКАТЬСЯ, змяркацца—каньне, зьмерк, зморк, змрочны, змрочлівы.

СМЕРТЬ, сьмерць, сьмертухна, сьмяротка.

СМЕРТНЫЙ, сьмяротны—насьць, сьмяротнік.

СМЕРТЕЛЬНЫЙ, сьмяртлівы. *Сьмяртлівы во-раг. Сьмяртлівая крыўда.*

СМЕРЧ, навальнічны віхор, сувой і вір ў паветры; склока.

СМЕТАТЬ *што*, зьмятаць—таньне, сумёт, сумётны; сумецішча; суметнік, мейсца, куды зьмятаюць сьмяццё; сумецьце, ўсё непатрэбнае, што вымятаецца вон.

СМЕТАНА *жс.* сьмятана.

СМИГИВАТЬ, зьмігаць—гацца, зьміглі.

СМИЛОВАТЬСЯ, зьлітавацца.

СМИРЯТЬ *каго*, успакаіваць—вацца.

СМИРЕНИЕ *ср.* супакоеньне, успакоеньне; пакора.

СМИРЕННЫЙ, спакойны; пакорны.

СМИРНОСТЬ, супакойнасьць

СМИРЕННОСТЬ, пакорнасьць.

СМИРИТЕЛЬ, спакорнік—ніца.

СМИРИТЕЛЬНЫЙ, спакорчывы.

СМОКОВНИЦА *жс.* дрэва і плод *Ficus carica*: смоква.

СМОКТАТЬ, смактаць, цмактаць, цмактун.

СМОЛА *жс.* смала, смолка, смалянка, смалаваты, смольны: смоль, чорная смала, копаць ад смалы, пах нечага смылелага, што засмылела ад гарачыні; смаліць, пакрываць смалой; **смалярня**, смалакурня; **смаляр**; **смаляк**, смалаватае палена.

СМОЛВИТЬ, змовіць, прамовіць.

СМОРКАТЬ, сморкаць—кацца, смаркачы, смаркач.

СМОРОЗИТЬ *што*, сказаць яўную ня праўду, змахлыжыць.

СМОРЩИТЬ, зморшчыць—чыцца, зморшкі.

СМОТАТЬ ніткі, зматаць.

СМОТРѢТЬ, глядзець—дзецца, агляд, агледзіны.

СМОТРИТЕЛЬ, даглядчык—чыца.

СМОЧЬ *што*, змагчы, змога; здолець.

СМОШЕННИЧАТЬ *што, зжуліць.*

СМРАДИТЬ, смуродзіць, сморад, сьмярдзець.

СМУДРИТЬ *што, змудраваць.*

СМУРІЙ, цьмяны—насыць, цьмянець; хмарны.

СМУТА *ж.* замутня; руіна; каломеса.

СМУЩАТЬ *што, змучаць, змучаны; каламесиць; муціць.*

СМУЩЕНИЕ, засаромленьне, сорам.

СМУТНЫЙ, мутны. *Мутна памятаецца.*

СМУТЬЯН *м.* змутар.

СМЫВАТЬ *што, змываць—вацца, змыты.*

СМЫКАТЬ *што, змыкаць—кацца, змычны.*

СМЫЧКА, паз дзе адна рэч прытыкае да другой; стык, стыкацца, стычны; зьвяно.

СМЫШЛЯТЬ *што, змысьляць; здумляць, здуманы.*

СМЫСЛ *м.* сэнс, сэнсоўна. *У гэтымёсьць сэнс. З сэнсам гавора. Усёй прамовы сэнс такі, што бяз грошы нічога нязробіш.*

СМЫШЛЕННОСТЬ, спрыт, спрытны—насыць; цямлівасьць, цямкі.

СМѢЛЫЙ *аг. слав.* сьмелы, сьмелышы, сьмялейшы, сьмеласьць, сьмялач—лачка, сьмелаваты, сьмялець, сьмельства, сьмельскі. *Сьмелыя вочы ў мужчын—краса, ў жанок спагуда. Сьмеласьць сіле ваявода.*

СМѢТЬ, важыцца. *Ані важся гэта рабіць. Я не адважыўся сказаць. Як ён мог адважыцца на гэтакі чын?*

СМѢНЯТЬ *каго, што; зьмяняць—няцца, зьмена, зьменнасьць.*

СМѢРИВАТЬ *што, зьмяраць—рацца, зьмераньне, зьмерка, зьмерны, зьмерак.*

СМѢСИТЬ *што, зьмясіць—сіцца, зьмесак.*

СМѢСЬ, мяшаніна, мяшанка.

СМѢСТИТЬ *што у чым; зьмесціць, стоўпіць.*

СМѢТА ж. каштарыс. Зрабіць каштарыс будоўлі. Каштарыс даходаў і выдаткаў; размяр-кацыя.

СМѢХ м. аг. сл. сьмех, сьмешкі, сьмехацьцё, сьмяхотны—хотлівы, сьмешны, сьмяшыць, сьмя-яцца, сьмяхотнік—ніца, сьмеў, сьмеўкі, сьмевы, сьмяхоты. Работа, курам на сьмех. Гэта-ж ко-ні сьмяяцца будуць! І сьмех і грэх. Ня тое сьмешна, што жонка мужа бье, а тое, што муж плача. Сьмяхотны хлапец. Сьмехацьцё дыі толькі. Я гэта сказаў сьмехам (жартам), а ён і начапурыўся. У маладзевы заўсёды сьмевы ды перасьмеўкі.

СМѢТИТЬ што, скеміць.

СМѢТЛИВЫЙ, кемкі, кемлівы, кемкасьць.

СМЯГЧАТЬ што, зьмякчаць—чацца, зьмякаць, зьмяклівы, зьмякнуць, зьмяклы, зьмяклаць.

СМЯТЕНЬЕ, трывога, ўзбураньне.

СМЯТКА, аб вараным яйку; наўзьмяч. Звары яйко не на цывёрда, а наўзьмяч.

СМЯТЬ, скомкаць, пакомкаць, скамшыць.

СНАБДѢВАТЬ каго чым; дастарчаць—чаньне.

СНАБЖЕНИЕ, дастача; засобленьне, засобиць—біцца, засоблівы. Чым (што) зямля засобиць (дастарчая)—тым і кормімся. Мы ўзасобілі яго ў дарогу усім патрэбным. Чалавек ўзасоблены розумам і воляй.

СНАДОБЛЯТЬ, азнадабляць, азнадаблены—біць.

СНАДОБЬЕ, прыправа; зельле; спэцыя.

СНАРУЖИ прысл. зверху, зверхунай стараны спаверху, спаверхнасьць. Спаверху гладка, а ў сярэдзіне гадка. Пстрыкаты рысь спаверху, а чалавек з сярэдзіны. Па спаверхнасьці нельга судзіць аб чалавеку. Дзеўка, хлапец гожай спа-верхнасьці. Спаверху бытцам рай, а ў сярэдзі-не пекла.

СНАРЯЖАТЬ *што, каго; прыспасабляць—* ляцца, прыспасобленьне, прыспасобка, прыспасобны, прыспасобнік—ніца, прыспасоблівы; прыладжаць—дзіцца, прыладжаньне. *Прыспасобиў, прыладзіў ужосаху, калёсы навясну. Прыспасобиць каго ў дарогу. Умелі ўздаваць, умейце і да жыцця прыспасобиць.*

СНАРЯДИТЬ *каго чым; узасобиць. Узасобиць* войска абозамі, ежай і адзежай.

СНАРЯД, рэч як прылада ў рэмясьле, промысьле, умецтве: **прылада**. *Сьясарскія, стругарскія прылады. Без прылады—як бяз рук.*

СНАСИЛОВАТЬ *каго, прыняволіць, прысілкаваць.*

СНАСТЬ *ж. начыньня. У краўца начыньня; (чым ён „чыніць“, ад „чын“ работа, дзейнасьць):* іголка, нітка, напалак, пегель; *у лаўца начыньня:* запасткі, стрэльба; *у стругара (сталяра):* стругі, далоты, пілы, і г. д.

СНАЧАЛА *присл. спачатку, знова. Спачатку* падумай, а пасля скажы. *Пачынай знова.*

СНАЩАТЬСЯ, **снадзіцца**, **аснада**, *рас.: „оснастка“.*

СНЕВОЛИТЬ *каго, зьняволіць, зьнявольеньне, зьняволя. Бяда зьняволіла ў жэбры ісьці. Бацькаўская зьняволя прымусіла жаніцца.*

СНЕСТИ *што, зьнясьці, знасьць; зносьць, цярплівасьць. Ужо зносьці няма цярынец далей.*

СНЕТОК *м. рыбка Osmerus eperlanus; стынка.*

СНИГИРЬ, птушка *Loxia pyrrhula*, **гіль**. **Гіліць**, прыслужываць каму паводле ўмовы гульні; **гіль**, навічок, практыкант, новы ў навучы, ў вучэньні; **гілёк**, насок у начыньні, прыкладам у чайніку; **агіляцца**, марудзіць, гультаіць, унікаць шчырай работы; **блазнаваць**.

СНИЗАТЬ *пацеркі на шнурок, зьнізаць.*

СНИЗУ *присл. зьнізу. Зьнізу* мокра, зьверху золка. *Зьнізу* белы, зьверху чорны.

СНИМАТЬ *што, скуль; зьнімаць—мацца, зьнімак, зьнімчывы. Зьнімі вопратку, шапку.*

СНИСКИВАТЬ *што, шукаючы знаходзіць; набываць—ваньне, набытак. Набываць хлеб працай. Набыць славу. Вышуківаць.*

СНИСХОДИТЬ *скуль, зыходзіць. Сонца зышло на захад. Зыходзіць народ з гары.*

СНИСХОЖДЕНИЕ, паблажлівасьць, паблажлівы, паблажка.

СНИДТИ, зыйсьці, зыход.

СНИТИТЬ *што, каго; зьнеціць, зруйнаваць зьнішчыць, зьніштожыць.*

СНИТЬ, расьціна, сьнітка, шнітка.

СНОВА *прысл. зноў, ізноў, пазноўна. Знова пачаў сваю басню. Ізноў такі прышоў. Пазноў на разпачаў суд.*

СНОВАТЬСЯ, сноўдацца, сьцяняцца.

СНОВИДѢНІЕ *ср. сон, сны, сьніцца.*

СНОЗА, зьвязь двух розных рэчаў; знуза, знузіць. *Знузіць дышаль з павозкай. Гаворыцца аб рэчах, якія злучаюцца пры помачы шворна, папярэчнай змацоўкі.*

СНОП *м. аг. слав. сноп, снапы, снапаўё, снапок.*

СНОПЬЯНОЕ *зелья, снатворнае.*

СНОРАВЛИВАТЬ *што, прыпасовываць—вывацца, прыпасоўка; дагаджаць, гадзіць, дагодліва.*

СНОВОВКА, зручнасьць, навыв, навытар.

СНОСНЫЙ, зносны.

СНОСЛИВЫЙ, выносьлівы, выносьлівасьць.

СНОТОЛКОВАТЕЛЬ, снотлумач.

СНОХА *ж. жонка сына; нявестка, сыновая.*

СНУЗНІЙ *црк. конны, коннік.*

СНУР *м. нямец. шнур—рок, шнураваць.*

СНУРІЙ, пануры.

СНУТРИ присл. зсярэдзіны.

СНѢГ м. агул. слав. сьнег, сьняжок, сьнежыць, сьняжысты, сьнежкі, сьняжына.

СНѢГУРКА, сьняготка, сьнегавік.

СНѢДЬ, яда, ежа, едзіва. Усё дадзена на ежу і на патрэбу чалавеку.

СНЮХАТЬ што, зьнюхаць, звохшыць.

СОБАКА ж. саблка, сабачка, сабацкі—бачы, сабачнік, сабакар; сабачня, рас. „псарня“, сабачыцца. У нас сабака не жаночага, як у маскалёў, а мужчынскага роду. Сабацы, сабача сьмерць. Прымацкі хлеб—сабацкі. На каго людзі—на таго і сабакі. Любіш мяне, любі і майго сабаку.

СОБЕСѢДНИК, субясёднік—ніца, субясёдаваць.

СОБИРАТЬ што, зьбіраць—раньне, збор.

СОБЛАГОВОЛИТЬ, рачыць, рачаньне. Рачце госьцікі за сталы цісовыя, абрусы бялёвыя.

СОБЛАЗНЯТЬ каго, спакушаць—шацца, спакуснік—ніца, спакуса. Чорт хацеў спакусіць іх (Сержп. 67). Чым сам хто спакусіўся, тым і другіх спакушае.

СОБЛЮДАТЬ што, заховываць—вацца. Заховываць звычаі і абычаі. Я захаваў сваю маемасьць. Ці заховываецца парадак выдаваньня грошы. Заховывай духоўную чыстату, беражыся брыдзі маральнай.

СОБОЛЬ, зьвярок *Mustela zibelina*; саболь, саболі.

СОБОЛѢЗНОВАТЬ каму, спачуваць—чуцьце, спачуваньне.

СОБОР м. збор, сабраньне, скупа, скупшчына. Двор вялікі, збор не вялікі, не ўся радня. (Шэйн).

Сабраліся паны, ксяндзы, архірэі,

Архірэі, большая скупа.

(Рогач. пав. Ром. 8-9 172).

СОБОЮ присл. сабой. Ён гэта сам сабой зрабіў.

СОБРАТ м. пабратым.

СОБУТЫЛЬНИК м. снабутэльнік.

СООБЩА прысл. разам, супольна. *Супольна ўсё робяць. Супольна таргуюць.*

СООБЩИТЬ што каму; паведаміць; што з чым; злучыць, злучэньне.

СОБЫТІЕ ср. падзея. У нас з гэтага здарэння зрабілі цэлую падзею. Гістарычныя падзеі служаць навукай патомству.

СОБСТВЕННЫЙ, свой, ўласны, собскі.

СОБСТВЕННОСТЬ, ўласнасьць, собіна, собінка.

СОБСТВЕННО прысл. ўласьціва. *Ўласьціва зямля гэта яму не належыць.*

СОБСТВЕННОРУЧНО, ўласнаручна.

СОБСТВЕННИК, ўласьнік—ніца; собнік—ніца

СОВА ж. сава, соўка, савіны.

СОВАТЬ што, суваць, сую, суеш, сувацца. *Гляджу, аж ён суче мне грыўню ў руку. Ён суваўся да мяне біцца. Ня суйся ў паны, лекаем будзеш. Што ты яму там суеш у лапу. Усюды суваўся шукаючы праўды; торкаць, ткаць.*

СОВЕРШАТЬ што, даконаваць, дакананьне.

СОВЕРШЕННЫЙ, дакананы. *Дакананы факт.*

СОВЕРШЕННО, саўсім, зусім. *Зусім іншы.*

СОВЕРШЕННЫЙ, які дасьціг высшай дасканальнасьці; дасканальны.

СОВЕРШЕНСТВО, дасканальнасьць.

СОВЕРШЕНСТВОВАТЬ, дасканаліць—леньне.

СОВЕРШАТЕЛЬ, даканач.

СОВЕРШЕННОЛѢТНИЙ, поўналетні.

СОВЛАДѢВАТЬ, абладаць, абладаньне.

СОВЛАЧАТЬ з каго што; сыцягаць.

СОВМѢЩАТЬ, стоўпіць—піцца; зьмесьціць.

СОВМЕЩЕНИЕ ср. патоўплівасьць; сумеснасьць, сумеьслівасьць.

СОВМЕСТИТЕЛЬ, спатоўпнік—ніца; сумесьнік.

СОВМѢСТНО, сумесна, паспольна.

СОВОЗЛЕЖАТЬ з кім, суспол ляжаць.

СОВОКУПЛЯТЬ, злучаць, зьбіраць у адно; купіць, скупіць; злучаць; суспаляць.

СОВОКУПЛЕНИЕ, злучэньне, сусполеньне—ліцца.

СОВОКУПНО, злучна, супольна—насьць.

СОВОК м. прылада да насыпаньня, адмена каўша зпераду аткрытага; шупаль.

СОВПАДАТЬ, зыходзіцца, супадаць, супадацца.

СОВПАДЕНИЕ ср. зьбег варункаў; супадак. *Вялікдзень часам супадае з Багавешчаньнем.*

СОВРАЩАТЬ каго, спаварачываць, абяртаць.

СОВРЕМЕНЯТЬ, зчасаваць.

СОВРЕМЕННЫЙ, сучасны—насьць.

СОВРЕМЕННИК, сучасьнік—ніца, сучасна.

СОВРЕМЕНЕМ, зчасам. *Зчасам усё будзе.*

СОВСѢМ прысл. саўсім, зусім. *Саўсім Максім і шапка з ім. Зусім такі конь, як наш. Зусім усё добра, а толькі галаву сякуць.*

СОВЫКАТЬСЯ, звыкацца, звякся.

СОВѢСТЬ ж. сумленьне, сумленны—насьць.

СОВѢСТИТЬСЯ, сароміцца, стыдацца.

СОВѢЩАТЬСЯ каму з кім; радзіцца, раіцца.

СОВѢЩАНИЕ ср. нарада.

СОВѢЩАТЕЛЬ, райчы, радны, раднік.

СОВѢЩАТЕЛЬНОЕ мейсца, раднае.

СОВѢТОВАТЬ каму, што; радзіць, раіць—іцца.

СОВѢТ м. рада. *Рада дзяржаўная. Добрая рада лепш за спогад. Даць каму раду. А пан гаспадар суды судзіць, рады радзіць (Вяс. песьня).*

СОВѢТСКИЙ, радавы. *Радавая рэспубліка. Радавы лад.*

СОГБЕНИЕ ср. згіб, згорбленьне; пахіласьць.

СОГЛАШАТЬ, згаджаць—джацца.

СОГЛАСОВАТЬ, пагадзіць.

СОГЛАШАТЬСЯ, згаджацца.

СОГЛАШЕНИЕ *ср.* угода. *Зрабілі паміж сабой угоду.*

СОГЛЯДАТЬ *што*, тайна выведываць; **ВЫЗВЕДЫВАТЬ**—ваньне, **ВЫЗВЕДЫ**.

СОГЛЯДАТАЙ, вызьведчык, вызьведніцтва.

СОГНИТЬ, згніць.

СОГНУТЬ *што*, сагбаць, згібнуць.

СОГРАЖДАТЬ *што*, згараджаць, згароджаны.

СОГРАНИЧНЫЙ з чым, пагранічны.

СОГРАЖДАНИН *м.* спаўграмадзянін.

СОГРѢВАТЬ *што*, саграваць—вацца, сугрэў.

СОГРѢШАТЬ, паграшаць—шаньне.

СОГРѢШЕНИЕ *ср.* пагрэшнасць—шнік—шніца.

СОДВИГАТЬ, зсуваць—вацца.

СОДЕРЖАТЬ *што*, каго, дзе; утрымліваць, утрыманьне; трымаць. *Птушак трымаюць у клетках. Ён утрымлівае гэту школу на свой кошт.*

СОДЕРЖАТЬ *што* у сабе; мець, мае; зьмяшчаць. *Гарэлка гэта мае 30⁰/о на сто вады. Пуд мае 40 фунтаў. Кніга зьмяшчае ў сабе навуку аб прыродзе.*

СОДЕЖАНКА *ж.* утрыманка.

СОДЕРЖАНИЕ кнігі, зьмест.

СОДЕРЖАНИЕ, выдатак на што; утрыманьне.

СОДЕРЖИМОЕ, зьмесьціва.

СОДЕРЖИМОСТЬ, зьмесьціва, патоўплівасьць.

СООДНОВА *присл.* зразу, адразу. *Адразу ўсё зьёў. Зразу падняў. Захацеў зразу ўсё мець.*

СОДОМ, крык, гоман, сварка; гвалт.

СОДРОГАТЬСЯ, здрыгацца—нуцца, здрыганьне.

СОДѢЙСТВОВАТЬ, дапамагаць.

СОДѢТЕЛЬ, зьдзейца.

СОЕДИНЯТЬ *што з чым*; злучаць—чацца, злучэньне, злучнік—ніца; суадналяць, суаднолены—леньне, суаднольнік—ніца.

СОЁК *м.* дрот, ькім прачышчаюць люльку; протар.

СОЖАЛѢТЬ, шкадаваць—ваньне.

СОЖИГАТЬ *што*, спяляць—ляньне, спал. *Гэты паперы пойдучь на спал.*

СОЖДАТЬ, пачакаць.

СОЖИМАТЬ, сьціскаць, сьціск.

СОЖИТЕЛЬ сужывец, сужывецтва. *Сужывецтва людзей варункуецца выпаўнененьем права.*

СОЖИТЕЛЬСТВО, ў значэньні няпраўнага зьвязку мужчыны з жанкой; сойдніцтва, сойда, сайдацтва.

СОЖРАТЬ, зжорці. *Ён гатоў зараз ўсё зжорці*

СОЗВАТЬ *гасьцей*, сазваць, склікаць.

СОЗВУЧІЕ *ср.* созгук, сазгучнасьць, сазгучча.

СОЗВѢЗДІЕ, кучка гвезд, сабраных пад адно, найменьне; спагвездзе.

СОЗДАВАТЬ *што*, ствараць, тварыць, твор, тварэц.

СОЗИДАТЬ *што*, тварыць, творчы—часьць; будаваць.

СОЗЕРЦАТЬ *што*, глядзець ўнікаючы ў істоту рэчы; зеціць—чаньне, зетлівы—васьць, зетнік, зетніца. *Бог зеціць помыслы сэрца чалавечага. Зецячы прыроду, зецім вялічча Стварыцеля.*

СОЗЕРЦАТЕЛЬНЫЙ, спазетлівы.

СОЗНАВАТЬ *што*, усьвядамляць. *Ён усьвядамляе памылку сваю. Ён сам не усьвядамляе сабе што робіць.*

СОЗНАНЬЕ *ср.* сьвядомасьць; прытомнасьць. *Хворы ляжыць без прытомнасьці ўжо. Сьвядомасьць адпавядальнасьці пабуджае чыннасьць.*

СОЗНАТЕЛЬНЫЙ, съвядомы. *Съвядомы пасту пак.*

СОЗНАТЕЛЬНОСТЬ, съвядомасьць.

СОЗРѢВАТЬ, съпець, съпеньне, съпеласьць.

СОЗРѢВАТЬ *што, аглядаць, агляд.*

СОИЗВОЛЯТЬ *што, або на што; призываць* —леньне.

СОИМЕННИК *м. цёска, аднайменьнік.*

СОИСКАНИЕ *ср. спаборніцтва, спаборнік—ніца.*

СОКОЛ *птах, сакол, сакалок, саколка.*

СОКРАЩАТЬ *што, скарачаць—цца, скарот.*

СОКРОВЕННЫЙ, скрыты, скрытасьць.

СОКРОВИЩЕ *ср. даўней: схоў; цяпер: скарб.*

СОКРУШАТЬ *што, крушыць, бурыць, ламаць; скрушаць, скрушацца, скруха, скрушаны, скрушны.*

СОЧЕВИЦА *расц. Eryum lens; сачыўка, сачывіца.*

СОЧЕЛЬНИК *м. вечар перад Калядамі; конадзень, конаднік; канодаваць, спраўляць вячорнае сьвята з абрадавай вячэрай.*

СОКОВНИК *м. сачэнь, блін, піражок, печаны на макавым ці калашельным малацэ.*

СОЛДАТ *м. нямецк. жаўнер—ства; ваяр.*

СОЛИДНЫЙ *франц. надзейны, пэўны,*

СОЛИДАРНОСТЬ *франц. кругавая парака, адзін за ўсіх і усе за аднаго; аднамыснасьць.*

СОЛИСТ *м. франц. лепшы па голасу і ўменьню сьпявак, адзіночны сьпявак.*

СОЛИТЕР, чарвяк які трапляецца ў жалудку ў чалавека, тасемісты гліст; **тасемнік.**

СОЛНЦЕ *аг. слав. сонца, сонейка, сонечна.*

СОЛНЕЧНИК, расьціна *Helianthus annuus; сонечнік.*

СОЛНЦЕВОРОТ, сонцаварот.

СОЛОВЕЙ *птах, салавей, салавейка, салаўіны; салоўка.*

СОЛОВЫЙ *масьць, буланы.*

СОЛОТЬ, рэдкае і вязкае балота; крокаць.

СОЛОХА *ж. русалка.*

СОЛЬ *аг. слав. соль, салёны, саліць, солёна, солка.*

СОЛОНКА *ж. начыньне да солі; сальніца.*

СОЛЬБА, саленьне, саляніна.

СОМНАБУЛИЗМ *фрн. люнатызм.*

СОМНѢНЬЕ *ср. нявера, падозрываць, боязь; сумнеў, сумнявацца, сумнеўна, сумнеўны, сумнеўнасьць.*

СОМРАК *црк. зьмерк.*

СОНМ *м. црк. сход, збор, сходка, зьбежышча.*

СОН *аг. сл. сон, сонны, санлівы, соня, сонька соннасьць.*

СООБРАЖАТЬ *што, мяркаваць, кеміць.*

СООБРАЖЕНІЕ *ср. мяркація, амяркація.*

СООБРАЗНЫЙ *з чым, адпаведны, згодны.*

СООБРАЗИТЕЛЬНОСТЬ, здагадлівасьць, кемлівасьць

СООБРАЗОВАТЬ *што з чым; згадзіць, пагадзіць.*

СООБЩАТЬ *што, каму: перадаваць—вацца; павядамляць.*

СООБЩЕНЬЕ, злука, спалука; павядомленьне.

СООБЩАТЬСЯ, злучацца; знасіцца.

СООБЩА, разам, супольна, агулам, злучна.

СООБЩНИК, супольнік—ніца; спалучнік.

СООБЩЕСТВО, суполка, супольнік—ніца; спалука.

СООРУЖАТЬ *што, будаваць—ваньне, будынак.*

СООТВЕТСТВЕННО *чаму, адпаведна.*

СООТВѢТСТВОВАТЬ, адпавядаць.

СООТЕЧЕСТВЕННИК *м.* спаўбацькавіч.

СООТНОШЕНІЕ *ср.* стасунак.

СООТНОСИТЬСЯ, стасуецца.

СОПЕЛКА *ж.* сьвісьцёлка.

СОПЕРНИК *м.* спадужнік, спаборнік.

СОПЕРНИЧАТЬ, спадужацца, спабарацца.

СОПЛЕМЕННИК *м.* крывіч, пабратам.

СОПОСТАВЛЯТЬ *што з чым*, спаастаўляць.

СОПРИКАСАТЬСЯ *з чым*, стыкацца.

СОПРИКОСНОВЕНІЕ *ср.* стык, стычнасьць.

СОПРИЧАСТНЫИ, спрычынны.

СОПРИЧАСТНИК, спрычыннік—ніца.

СОПРОВОЖДАТЬ *каго*, праводзіць.

СОПРОТИВ *чаго*, наспроць, наспроцьны.

СОПРОТИВЛЯТЬСЯ, спраціўляцца—леньне.

СОПРѢТЬ, стлець, сапрэць.

СОПѢТЬ, сапець, сапнуць, сапсьці, сапеньне, сапун, сапучы, сопат.

СОРАБОТНИК, супрацоўнік—ніца, супрацоўніцтва; спаработнік.

СОРАДОВАТЬСЯ, спацяшацца.

СОРАЗМѢРЯТЬ *што з чым*, спамяраць.

СОРАЗМѢРНЫЙ, спамерны—насьць.

СОРАТНИК *м.* спаборнік.

СОРДѢТЬ, зжаўрэць.

СОРЕВНОВАНИЕ, сусьціг, сусьцігацца, сусьціжнік—ніца; спаборніцтва.

СОРИНКА *ж.* парушынка, трусачка, затрусіць.

СОРОКА, *птах*, сарока.

СОРТИРОВАТЬ *франц.* гатункаваць.

СОРТ *м. франц.* гатунак—нковы.

СОР *м.* сумецьце, суметны, суметнік; шума.

СОСАТЬ, ссаць, ссаньне, соска, сутка, суток, сасіць, сасуха; смактаць.

СОСКОЛЬЗАТЬ, саскаўзаць, сасьлізаць; шчакаўзаць.

СОСКУЧИТЬСЯ, змаркоціцца.

СОСЛОВІЕ, людзі агульнага ім заняцця, агульных правоў; стан. *Купецкага, духоўнага стану чалавек.*

СОСЛУЖИВЕЦ м. супрацоўнік—ніца.

СОСОК м. сама барадавачка на грудзёх; музок, музік; музы, вусны; сойчык.

СОСРЕДОТОЧИВАТЬ, скупляць—ляцца, скуплены. *Скупіць войска. Скупіць увагу, мыслі.*

СОСРЕДОТОЧЕННОСТЬ, скупленнасць.

СОРОДНИКИ, сваякі, родзічы.

СОСТАВЛЯТЬ зкуль далоў: зстаўляць, зстаўляньне.

СОСТАВ, матэрыя, зложаная з рожных матэрыяў; сызбор, сызборны. *Сызбор складанага стала. Сызбор для пазалоты. Сызбор гэтага лякіру невядомы. Сызбор войска, роты, батальёну. Сызбор вады: дзьве часьці вадароду і адна часьць квасароду, на вагу. Сызборныя часьці лякарства.*

СОСТАРИТЬ каго, састарыць.

СОСТОЯТЬ, складаць—дацца; быць.

СОСТОЯТЬСЯ, адбыцца. *Адбыліся таргі.*

СОСТОЯЊЕ ср. стан; меньнэ.

СОСТОЯТЕЛЬНЫЙ, маетны. *Маетны чалавек.*

СОСТРАДАЊЕ, спачуваньне--чуваючы. спачуцьцё.

СОСТРОГАТЬ, састрогаць.

СОСТРОИТЬ дом, збудаваць.

СОСТРЯПАТЬ што, згатаваць.

СОСТЯЗАТЬСЯ з кім, сасьцігацца, сусьцігі.

СОСТЯЗАТЕЛЬНОЕ кіраваньне, сусьцігоўчае.

СОСУД м. начыньне. *Начыньне дрэўлянае, глінянае, мядзянае, сярэбранае. Начыньня цар-*

*коўнае. Начыньні крованосныя. Начыньне ста-
ловае, варыўнае.*

СОСЧИТЫВАТЬ, зьлічаць—чацца, зьлік, зьлі-
чыць—чыцца; рахаваць.

СЧЕТОВОДСТВО, рахунковасьць.

СЧЕТОВОД *м.* рахмайстар.

СОСЪДСТВО *ср.* суседства, сусед—дка, су-
седзкасьць, суседні, суседзька.

СОТВОРЯТЬ *што*, ствараць.

СОТЕННЫЙ, сотны. *Сотны раз кажу табе!*

СОТОВАРИЩ *м.* сутаварыш—шка.

СОТРАПЕЗНИК *м.* сусталоўнік.

СОТРУДНИК *м.* супрацоўнік—ніца, супрацоў-
ніцтва, супрацоўны.

СОТРЯСАТЬ *што*, ўстрасаць—сацца.

СОТРАСЕНЬЕ, ўстраска, страсежа.

СОТЫ, васковыя начынькі да мёду, як іх робяць
пшчолы; **вуза**, **вузовы** мед, мед ў вузе, ня спуш-
чаны; **вузок**, адна асобная каморачка вузы.

СОУМЫШЛЕННИК, супольнік злачыну.

СОУС *м. франц.* поліўка, якой паліваюць мяса
падаючы на стол; **сос**; **сосьніца**.

СОУЧАСТВОВАТЬ *у чым*, быць супольнікам.

СОУЧАСТНИК, супольнік—ніца.

СОФА *ж. турэцк.* шырокі услон з поручамі,
абіты тканінамі; услон.

СОХРАНЯТЬ *што, каго*; хаваць, заховываць,
пераховываць. *Хавай цябе Божэ! Збожжа трэ-
ба пераховываць у сухім мейсцы. Заховывай сваё
слоза.*

СОХРАННОСТЬ, спахоўнасьць, спахоўны, спа-
хоў. *Усе вашы рэчы ў спахоўнасьці, ў цэласьці.
Ддаць што ў спахоў. Спахоўна знайшоў свае
рэчы.*

СОХРАНЧИВЫЙ, спахоўлівы, спахоўчывы.

СОХРАНИТЬ, ухаваць. *Ухавай Божэ!*

СОЦІАЛЬНОСТЬ *ж. франц.* грамадзкасьць.

СОЦІАЛИЗМ *м. франц.* вучэньне аб будове грамадзкага ладу; **соціялізм**.

СОЧЕТАТЬ, злучаць, падбіраць.

СОЧЕТАНІЕ, злучэньне, падбіраньне, падбор.

СОЧИНЯТЬ *што*, тварыць, твор, творчасць.

СОЧЛЕНЯТЬ, зьвязываць, счапляць, сустаўляць.

СОЧЛЕНЕНІЕ, сустаў, суставы.

СОЧУВСТВОВАТЬ *каму*, спачуваць, спачуцьце, спачуваюча. *Спачуваць чужому гору*.

СОШЕСТВІЕ, зойсьце. *Зойсьце з гары*.

СОЩИПЫВАТЬ *кветкі*, сашчыкаць—шчыкнуў.

СОЮЗ *м.* ўзаемная зьвязь; сувязь.

СОЮЗНЫЙ, сувязны, сувязьнік—ніца.

СПАЗМЫ *ж. мн. лац.* сутаргі.

СПАИВАТЬ, змацовываць мэталічнай лютоўкай; зьлютовываць—вацца.

СПАЙКА *ж.* зьлютоўка; зьлітнасьць.

СПАЛЗЫВАТЬ *з чаго*, спаўзаць, споўз.

СПАЛЬНЯ *ж.* пакой да спаньня; апачывальня.

СПАРЖА *ж.* расьціна *Asparagus officinalis*; шпаргі, шпаражнік.

СПАРХИВАТЬ, спырхаць, спырхнуць.

СПАСАТЬ *каго*, ратаваць; збаўляць. *Ратуй тонучага. Ня лекар ратуе, а Бог. Вера збаўляе*.

СПАСАТЬСЯ, ратавацца; збаўляцца. *Тавар ратуецца, а карабель тоне. Ратуйся, хто можа! Збаўляецца, а па тры разы ў дзень напіваецца. Збаўляецца, шукае сабе збаўленьня ў пустэльні*.

СПАСАНЬЕ, ратаваньне.

СПАСЕНЬЕ, ратаваньне, паратунак; збаўленьне. *Ратаваньне тонучых. Збаўленьне душы. Без цяргеньня няма збаўленьня*.

*Дзеўка-дзявіца я цябе паратую,
Я цябе паратую, за сябе замуж вазьму.
(Ром. 8—9-с. 179).*

СПАСИТЕЛЬНАЯ лодка, ратунковая.

СПАСИТЕЛЬ, ратаўнік; збавіцель. *Ратаўнік убогіх. Ратаўнік патрапаючых. Хрыстос збавіцель наш. Хрысьце, Боже, збавіцелю наш (Скарына).*

СПАСИБО прысл. дзякую. *Дзякую Богу і ва-шэці за начлег у клеці.*

СПАТЬ, спаць, спаткі, спатухны, спатанькі, спатачкі, спаньнё, сьніцца.

СПАХНУТЬ што, змахнуць, зьмясьці.

СПЯЯТЬ што, зьлютаваць.

СПЕЧЬ што, сьпячы—чыся, сьпечаны, сьпека.

СПЕКТАКЛЬ м. франц. відовішча, прадстаўленьне.

СПЕКУЛЯЦІЯ ж. франц. спэкуляція—лянт; махлярства, махлер.

СПЕЛЕНАТЬ дзяцё, спавіць—ваньне.

СПЕПЕЛИТЬ што, стапяліць.

СПЕРВА прысл. спярша. *Спярша так, а цяпер гэтак. Тыж-бы спярша сказаў гэта.*

СПЕРЕТЬ што, сьперці.

СПЕРТЫЙ, аб наветры: затхлы.

СПЕСЬ ж. пыха, пышны, пышлівы—васьць. *А барыня пышна на вуліцу вышла. Разумнай пыхі не бывае. Дурань павім няром пышаецца.*

СПЕЦІЯ ж. лац. лякарства, зелья.

СПЕЦІАЛЬНЫЙ лац. спэціяльны; нарочны.

СПЕЦІАЛЬНО, нарочыта.

СПИНА ж. задняя (у чалавека), або верхняя (у жывёлаў) часьць цела; хрыбет; горб; плечы, плечкі.

СПИНКА у крэсьле, прыслон, плечкі.

СПИРАЛЬ, вітуніца—нічны; сьпіраля.

СПИХИВАТЬ што зкуль; сьпіхаць—ханьне.

СПИЦА *ж.* (ням. Spitze); пруток, прут.

СПИЧКА *ж.* сернік, сернікі, сернічны.

СПИЧ *м.* англ. прамова.

СПЛАВЛЯТЬ *што з чым*; стапляць—ляцца.

СПЛАВ *м.* стопак. *Стопак* серабра.

СПЛАВ *на рацэ*, сплаў, сплаўная, сплыць.

СПЛАНИРОВАТЬ *што*, сплянаваць.

СПЛАЧИВАТЬ *што*, цесна зьбіваць; шчыціць, шчытны, сашціціць—ціцца.

СПЛЕСНУТЬ, спаласнуць—нуцца. *Рыбіна спаласнулася ў чароце*; пляснуць.

СПЛІТНИ, плёткі, каверзны.

СПЛЕТНИК, пляткар—карка.

СПЛИН *м.* англ. хаморлівасьць.

СПЛОТИТЬ *што*, сашчыціць; зьліць.

СПЛОХОВАТЬ, скепсціць.

СПЛОШЬ *прысл.* зьлітна, ўшчыць.

СПЛОШНОЙ, зьлітны, шчытны.

СПЛУТАВАТЬ, змахляваць.

СПОБОРНИК, спаборнік, памочнік.

СПОБОРСТВОВАТЬ *каму, чаму*; памагаць.

СПОДВИЖНИК, таварыш падзей.

СПОДОБЛЯТЬ *каго*, годным учыніць.

СПОДРУЧНО, зручна—насьць.

СПОДРУЧНИК, памочнік—ніца.

СПОЛНА *прысл.* поўнасьцю. *Грошы атрымаў ўсе поўнасьцю.*

СПОРА *ж.* лац. зародышы ў бязкветных, безнасенных расьцінах; зярло, зярліца, зерлавя, зерлакi.

СПОРИТЬ *з кім*, спрачацца, спрэчка.

СПОРЛИВЫЙ, спрэчлівы.

СПОСОБСТВОВАТЬ *чаму*, памагаць.

СПОСПѢШЕСТВОВАТЬ *каму*, спрыяць, памагаць.

СПРАШИВАТЬ каго, пытаць—тацца.

СПРОС м. попыт. *Сёлета ёсьць попыт на лён.*

СПРОВАДИТЬ каго, прагнаць, аднадзіць.

СПРИГИВАТЬ скуль, саскаківаць.

СПРИСНУТІЕ ср. спрыскі.

СПРЯГАТЬ каго з кім, злучаць, падбіраць.

СПРЯЧЬ коні, спрагчы, спрагаць.

СПРЯМЛЯТЬ што, спрастовываць.

СПРЯТАТЬ што, схаваць—вацца, схоў, сховы, схоўна, схоўкі, схоўшчык—чыца.

СПУГАТЬ каго, спужаць, злякнуць, спудзіць.

СПУД, мерка да збожжа; карэц.

СПУТАТЬ што, зблутаць, скудлаць.

СПЯТИТЬ з розуму, злузнуцца з глуздоў.

СРАВНИВАТЬ што з чым; раўняць—няцца.

СРАВНЕНИЕ ср. параўнаньне, зраўнаньне.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ, параўнаўчы.

СРАЖАТЬ каго, зьбіваць, бітва.

СРАЗУ прысл. зразу. *Зразу ўсяго ня зробіш. Як ня думай, а зразу ня выдумаеш. Жыў, жыў дыў зразу памер.*

СРАМИТЬ каго, сароміць, стыдзіць.

СРАЩИВАТЬ што, гаіць, гоіцца, гойчы.

СРОБѢТЬ, атаропець, торапкі.

СРОДНЫЙ каму, чаму; блізкі, радня, родны.

СРОДСТВО ср. радня паміж сабой, роднасьць.

СРОДНИК, сваяк—ячка, сваяцтва.

СРОДНИ прысл. радня.

СРОК м. тэрмін, тэрміновы—засьць, тэрмінаваць.

СРУБАТЬ дрэва, зсякаць, зсяканьне—кацца.

СРУЧНЫЙ, зручны—насьць, зручнець.

СРЫВАТЬ што з чаго; зрываць—вацца зрываньне, зрыўны, зрываць.

СРЫВАТЬ *што, скапываць—вацца, скоп, скапываньне, скопны.*

СРЪДКА *присл. зрѣдка, рады ў гады. Ён зрѣдка ды абмовіцца. Госьці рады ў гады бываюць у час.*

СРЪЗЫВАТЬ *што, зрэзаць—зацца, зрэзаньне, зрэз, зрэзак.*

СРЪЧАТЬ *каго, сустрачаць—чацца, сустрэчаньне, сустрэча, сустрэчны—ніца; страчаць; судашаць.*

СРЯДУ *присл. счароду, спочарадзь. Счароду тры дні не было яго. Бяры счароду, спочарадзь.*

СРЯДИТЬ *каго, куды; наладзіць, наладжаць, наладжацца, ладзіць. Яны сына ладзяць ў салдаты. Наладзіла мужа ў паездку. Гаспадар наладзіў парабкоў у лес. Княгіню да вянца ладзяць.*

ССОРА *ж. свара, сварка, сварыцца, сварны, сварлівы—насьць, сварыць, сварлівец—ліўка. Куды не ступне сварку пачне. Сварка да дабра не даводзіць.*

ССУЖАТЬ *каго чым; даваць у позыч; пазычаць.*

ССУДА *ж. пазыка, пазычка, пазытчык—хто пазычае.*

ССУДНЫЙ, пазычковы.

СТАТНЫЙ, стройны, госкі.

СТАВЛЕННИК, кандыдат, стаўленік.

СТАВНИ, затворы да вокан; вакянніцы.

СТАНОК *м. паставок, постаў. Сталярск (стругарскі) паставок; такарскі паставок і інш*

СТАНОВЬЕ *ср. стан, табар, стаянка.*

СТАДО *ср. стада, стадка; стаднік, самец разплоднік.*

СТАКАН *м. шклянка. Шклянка піва.*

СТАКАТЬСЯ *з кім, стакацца, стэхціцца.*

СТАЛКИВАТЬ *што, каго; сьпіхаць—хацца, сьпіхнуць.*

СТОЛКНОВЕНИЕ *ср. стычка.*

СТОЛОЧЬ *што, стаўчы.*

СТАЛПЛИВАТЬ *каго, зганяць, сцясьняць таўпой; стаўпляць—ляцца.*

СТАМЕСКА *ж. нямец. Stemmeisen; далато.*

СТАНЦІЯ *ж. лац. франц. мейсца астаноўкі падарожных; станція.*

СТАРАТЬСЯ, *старацца, старэньне, старэнна.*

СТАРАТЕЛЬНЫЙ, *старэнны—ная.*

СТАРИК *м. старац, старчы, старэчы.*

СТАРИНА *ж. старасьвеччына—сьветны.*

СТАРИЦА *ж; старка.*

СТАРЬЕ, *старызна, старцё.*

СТАРОВЩИК, *стараветнік, старэтнік.*

СТАРИННЫЙ, *стараветны, старэтны.*

СТАРШИНА, *старшыня, старшынства.*

СТАСКИВАТЬ *што, сьцягаць, сьцягнуць—ганьне.*

СТАТСКИЙ *м. нямецк. не вайсковы; цывільны.*

СТАТУЯ *м. лац. стод, стодзік, стодзіва.*

СТАЧКА *ж. ад „так“, „патакаць“; стачка.*

СТАЩИТЬ *што сьцягнуць.*

СТАЯ *ж. стада, чарада, плойма. Стада ваўкоў пабегла. Адкуль не вазьміся цэлая чарада ваўкоў (Сержп.). Плойма варон, груганоў узьнялася. У восень каўкі аднэй плоймаю з варонамі лётаюць. Жураўлі п л а й м у ю ц ц а ўжо ў вярэй ляцець.*

СТВОЛ *м. галамень, галомісты. „Галамень“, голае мейсца пня, ад каранёў да гальля, гаворыцца аб дрэвах.*

СТВОРЯТЬ *што, счыняць—няцца, счын.*

СТЕАРИН *м. грэцк. лаёвы воск; стыарына.*

СТЕБАТЬ *каго, сьцябаць, сьцёбнуць, сьцебануць.*

СТЕБЕЛЬ *м.* съцібло, съціблавина, съціблаваты; батаўё, батугі, съціблы сочных травяністых расьцін, прыкл. буракоў (бацьвіньне), рэдзькі і інш. пад.; *гічы, гічаўё*, съціблы паўзучых расьцін, прыкладам у агуркоў, гарбузоў—цягнуцца ад караня гічы; *націва, націньне, нацьва, наць*, у расьцін, у якіх няма стабуроў і батаўё ня тоўстае, не буцьвянае, (як у буракоў), прыкл. націва рэпы; *стаўбур*, пень травяністай расьціны; *ладыга*, съцібло апавойнай і лязячай расьціны; *каліва, каліўка, каліўцам* называецца кождае аддзельнае съцібло, порасьцх ўсякай расьціны.

А ў гародзе на лясе

Тры калівы бобу (Нар. прып.).

СТЕГАТЬ *коўдру, пікаваць; пугай; съцёбаць, съцябаць, съцябаньне; хлыстаць.*

СТЕКАТЬ, *съцякаць, сток, сточны.*

СТЕКЛО *ср.* шкло, шклянны, шкелка, шкліць, шкліцца, шклець.

СТЕКЛЯР *м.* шкляр—гэтва.

СТЕКЛОВАРНЯ, шкларня, гута.

СТЕНАТЬ, *стагнаць—наньне, стогн.*

СТЕПЕНЬ *ж.* ступень, ступенны—насьць.

СТЕПЕНСТВО *тытул, ваша, вашэць.*

СТЕПЬ, бязлесая пусташ; стэп.

СТЕРЖЕНЬ, стыржэнь—жнёвы.

СТЕЧЕНЬЕ *варункаў, зьбег.*

СТИБРИТЬ *што ў каго; збондзіць.*

СТИЛЬ *м.* нямец. стыль, стылёвы.

СТИПЕНДІЯ *ж. лац.* грашавая падмога выдаваная немагнату вучню; *стыпэндзія, запамога.*

СТИРАТЬ *бялізну, праць, прачка.*

СТИСКИВАТЬ *што, съціскаць, съціск.*

СТИХІЯ *ж. грэцк.* нежывая сіла прыроды: *зямля, вада, наветра і агонь; стыхія, стыхійны.*

СТИХ *м.* верш, вершаваць—ваньне.

- СТЛАТЬ, слаць, сланьнѣ, пасьцель.
СТОГНА *ж. црк.* пляц, ток пры вуліцы.
СТОИМОСТЬ, кошт, каштоўнасьць.
СТОЛБЕЦ *друку*, гранка.
СТОЛЬ *м.* стоўб, стоўбчык, стаўбец; стаўбун, глінянае начыньне, асобнай формы.
СТОЛБНЯК *м.* хвароба tetanus; паляруш.
СТОЛ *м.* стол, столік, стален.
СТОЛОВАЯ, пакой дзе абѣдаюць; сталоўня, ста-лавацца, сталаўнік—ніца.
СТОЛЕЧНИК *м.* абрус, настольнік.
СТОЛЯР *м.* сталяр, сталярства -лярны; стру-гар стругарня.
СТОЛОНАЧАЛЬНИК *м.* пісьмавод.
СТОЛЬ *присл.* так, гэтак. *Так, гэтак мала.*
СТОЛЬКО *присл.* гэгулькі, сёлка. *Гэтульк турботы.*
СТОЛКНОВЕНІЕ, стычка, зудэрка, зудэрыцца, здэрыцца.
СТОЛѢТІЕ *ср.* сталецьце, стагодзьдзе.
СТОМЛЯТЬ, змучыць, змарыць.
СТОНАТЬ, стагнаць, стогн, стогны, стагнаньне.
СТОПА *ж.* ніжняя часць нагі; ступня.
СТОПКА *ж.* кубак, кубачак.
СТОПОР *м.* гілень; ілгак.
СТОРА *ж.* запавеса.
СТОРИЦА *ж.* сукрота, сукротны.
СТОРОЖИТЬ *што*, пілнаваць—вацца, пілна-ваньне; сыцерагчы—чыся, старожа, сторож—ражба.
СТОРОЖКА, старажоўка, седбаўка, будка.
СТОРОЖЕВОЙ, старожны.
СТОРОНА *ж.* старана, бок.
СТОРЧЬ, стырч, стырчком—мя.
СТОСКОВАТЬСЯ *па кім*, змаркоціцца.

СТОШНИТЬ *каго, самліць, знудзіць.*

СТРАДАТЬ, мучыцца, мука; цярпеньне.

СТРАДА *ж.* час жніва і касьбы; пільніца.

СТРАНА *ж.* ў значэньні вбхвату зямель, мясцовасьці; старана, край, зямля.

СТРАНИЦА *ж.* кожная са старон аркуша паперы; балонка.

СТРАННЫЙ, дзіўны, дзівацкі. *Дзіўна, што яго дагэтуль няма. Дзіўныя справы творацца тут.*

СТРАННОСТЬ, дзіўнасьць.

СТРАНСТВОВАТЬ, падарожнічаць—ніцтва, падарожнік—ніца.

СТРАСТЬ *ж.* цялесны і духовы боль; мука. *Мука Госпада нашага Ісуса Хрыста. Усякіх мук у жыцьці нацерпішся.*

СТРАСТЬ, мноства, бязмернасьць, вельмі многа; страх, страшна, многа. *Страшна балюча. Страшна хочацца. Страх, як ён скупы.*

СТРАСТЬ, духовы парыў да чаго, неаклязанае хаценьне, жаданьне; жарскасьць, жарскі, жарсьць, жарлівасьць, запальчывасьць; пасыя, пасыянат. *Кождая пасыя неразумная. Чалавек ў запальчывасьці горш зьвера. Любоў і ненавісьць процілеглыя пасыі. Жарлівая малітва. Жарскі танцор, лавец, баец. Жарсьці сваей пастрымаць нямажа. Чалавек ён добры, а толькі жарскага характару. Губіць яго жарсьць да жанок ды гарэлкі (Празарокі Віл. пав.).*

СТРАСТНАЯ НЕДѢЛЯ, апошні тыдзень вялікага посту, пасьвячоная памяці мукі Хрыста; пасыяны тыдзень; вялікі тыдзень.

СТРАТЕГИЯ *ж.* грэцк. навука вайны; вучэньне аб лепшым разкладзе вайсковых сіл і спосабаў; стратэгія.

СТРАТИМ *м.* баечны птах, „ўсім птахам маці“; рысуюць з жаночай галавой і грудзямі.

СТРАХ *аг. слав.* страх, страшны, страшыць, страшаньне, страшліва, страхацьцё, страхацца;

страхамор—лівы, страшыла; спалох, палохацца, палахлівы, палахлівец.

СТРАЩАТЬ каго, пужаць, палохаць.

СТРЕЖЬ, сярэдзіна і самая глыбіня, самы шпаркі і глыбокі праток вады ў рацэ; струга; ручво, ручыцца, цячэ, точыцца падобна вадзе ў рацэ, руччы. *Сьлёзы ручацца з вачэй. Ручыліся мае сьлёзанькі на біты дарожанькі (песьня).*

СТРЕКОЗА, жамяра Libellula; стрэлка; стрыбаўка, стрыбля.

СТРЕКОТАТЬ, ськірчэць, сакатаць. *Курыца і сарока сакоча. Сьвершч ськірчыць пад печу.*

СТРЕМИТЬСЯ куды, імкнуцца, імкненьне.

СТРЕМИТЕЛЬНЫЙ, які хутка імкнецца; імклівы; гонкі; шпаркі; прыткі, прытчэй, прыць.

СТРЕМНИНА ж. прытня, прыцінь, прыціня. *З гэткай прыціні, ледзь зьехаў. У сам прыцінь сонца, ў сам поўдзень, калі сонца даходзіць найвышэйшага пункту стаяньня.*

СТРЕМГЛАВ, ўпіз галавой, спатырч, сторч галавой; стоць галавой; кінуцца куды з імпэтам: кумяльгам, кулём—поньрыю. *Стоць галавой рынуўся ў пропаць. Кулём—поньрыю кінуўся наўцекі. Кумяльгом апынуўся дома.*

СТРЕМЯ, страмяно, страмё.

СТРЕМЕННОЙ, страменны.

СТРЕ(Ъ)ХА ж. аг. слав. страха, стрэшка.

СТРЕЧОК м. скок, стрыбок, стрыбаць, стрыбнуць.

СТРИЧЬ валасы, стрыгчы, пастрыгаць, стрыгач.

СТРОГАТЬ, стругаць, стружа, стружка; струг, або гэбаль, сталярская прылада да струганьня дрэва; стругар, хто стружа, сталяр.

СТРОГИЙ, срогі, срога, срожыцца, срогасьць.

СТРОИТЬ, будаваць.

СТРОЙ, лад, парадак, шыхт. *Лад, парадак у*

гаспадарцы, у хаце. Салдаты ў шыхт станулі, шыхтуюцца.

СТРОЕНИЕ, будынак, будоўля, будаваць.

СТРОЕВОЙ *лес*, будаўляны, будулец; *салдат, шыхтовы.*

СТРОИТЕЛЬ, будаўнічы, будаўнік.

СТРОКА *ж.* разпаклад чаго ў прастай лініі, што ідзе тасемкай, стугой; *радоўка.*

СТРОПИЛО, кроква.

СТРОПТИВЫЙ, прытны, прыткі; *упорысты, непаслушлівы.*

СТРОФА *ж. грэцк.* штрофа.

СТРОЧИТЬ, штрафнаваць, штрафноўка; *штрабляваць.*

СТРУКТУРА *ж. лац.* склад, будова.

СТРУСИТЬ, збаяцца чаго, паддацца страху; *ўлякнуцца, лякацца, ляклівы, ляклівец, лякун, ляк; лякатаць, трасьціся са страху. Зьлякліся паноўя грыбоўя на вайну ісьці (песьня). Ляклівы, як шашок, а нахрапны, як бык. Ляклівы, на вайну ідучы валіцца, а з вайны ідучы, хваліцца. Ен і перад чортам не ўлякнецца.*

СТРУЯ, цячэньне вады; ток, патак, точыцца; *цякмо, цечавіна; ручво, ручыцца. ручавіна; бруя, бруіцца, бруёвая вадзіца; струга, стружыцца, стружавіна.*

СТРУӨ, СТРАУС, птах *Struthio camelus*; *струсь.*

СТРЪЛА *ж.* страла, стрэлка, стрэл, стралаваты—вісты, страляць.

СТРЪЛЬБИЩЕ, стрэлішча.

СТРЪЛОК *м.* стралец.

СТРЪХА *ж.* страха, стрэшка.

СТРЯПАТЬ, гатаваць страву і наагул займацца жаночай гаспадаркай у хаце; *гатаваць, пратаць; упратацца, прыбраць ў хаце, скончыць хатнюю пратаніну.*

СТРЯПЧІЙ, хто ходзіць па судах, вядзе судовыя справы; **адвакат**.

СТРЯПУХА *ж.* жанчына, якая займаецца парадкаваннем хаты; **паслужніца**.

СТУДЕНЬ, дрыгнік, дрыгністы; **квашаніна**.

СТУДЕНТ *м.* лацінск. вучень вышэйшай школы; **студэнт**.

СТУДЕНЫЙ, сыцюдзёны, сыцюдзець, сыцюжа.

СТУЧАТЬ, стукаць, стук, стукатня, стуканіна, стуканец; **калатаць**—**тацця**; **лязгаць**, **бразгаць**, **звьякаць**, **гракатаць**, **ламатаць**, **ляскатаць**. *Лязгае зялезам аб зялеза. Бразгоча бляхай. Звьякае наждамі. Гракоча кулаком у дзьверы. Нехта ламочацца ў браму, Ляскоча касьцямі.*

А хто-ж там ў варотах калатаецца?

Павачка да цешчухны дазваляецца:

Цешчухна—матухна, пусьці у двор!

Аршан. пав. (Шэйн т. 1 ч. 2 с. 63).

СТУЖА *ж.* сыцюжа; **золь**, **золкі**, **залчэць**; **заліць**, **вымаражываць**.

СТУЛ *м.* дамовае знадабьбе да адзіночнага сядзіва; **стоўчык**, **ставец**, **услон**. Стоўчык адпавядае рас. „табурет“, гэта на чатырох ножках сядзішча, без прыслону для плеч. Наш: **з(с)эдлік**, **з(с)эдаць**, бывае дваякай формы: без прыслону для плеч і з прыслонам. **Услон**, павінен мець ззаду апорышча для плеч і поручы. Рас. „**стол**“, „**престол**“, мае ў нашай мове найме—**пасады**.

З руцьвянага вянца,

З дзявоцкага стаўца. (Безс. 41).

Я малы хлопчык

Стану на стоўчык. (Орація).

СТУПАЙ загад, **пашоў**. *Пашоў вон! Пашоў дамоў!*

СТУПИЦА *ж.* калёсная трубка, ў якой ходзіць вось: **трубка**; **начынне** да таўчэньня ў ім: **мяжджэр**.

СТЫД, стыд, сорам.

СТЫТЬ, стыгнуць.

СТѢНА *ж. аг. слав.* сыцяна, сыценка, сыценны.

СТѢСНЯТЬ *каго*, сыціскаць, перашкаджаць, замінаць.

СТЯГИВАТЬ *што*, сыцягаць—гацца, сыцяг—ганьне; сыцягно, мускул, мускульная часць рукі, нагі або жывата; сыцяговы, сыцягавік—віца: сыцягальніца, вярочка да сыцяганья чаго.

СТЯЖАТЬ *што*, прыдбаць, набыць. *Прыдбаць славу, любоў, дружбу. Набыць сабе маетнасьць.*

СТЯЖАНІЕ, набытак.

СТЯЗАТИСЯ *црк.* сыпірацца, спрачацца, мацавацца.

СТЯНУТЬ *што*, сыцягнуць.

СУБОРДИНАЦІЯ *ж. лац.* паслухмянасьць.

СУБРЕТКА *ж. франц.* пакаеўка.

СУБСИДІЯ *лац.* дапамога, запамога.

СУБСТАНЦІЯ *ж. лац.* матэрыя, субстанція.

СУБ'ЕКТ *лац.* кожная асоба, рэч аб якіх гаворыцца; асоба.

СУБ'ЕКТИВНЫЙ, асабісты. *Асабістае пачуваньне; асабістыя азнакі хваробы.*

СУГЛИНОК, зямля з немалой дамешкай гліны; глей, глейнік, глейны; суглей.

СУГЛИТЬСЯ, перагарэць на вугалі; звогліцца, звогліць, звоглены.

СУГУБЫЙ, падвойны, савіты.

СУГРЕБ *м.* сугор навеянага сьнегу; сумёт, гурба, сугор.

СУДАРЬ, васпан—паня, васпанна; ваша. *Я „ваша“ і ты „ваша“, а хто-ж нам хлеба напаша. Як, ваша, пажываеш? Што ў пана васпана чуваці? (жарт). А я маю курыцу, для васпана ня ўжычу.*

СУДАЧИТЬ, плёткаваць, язычыць, судзіць.

СУДИТЬ, судзіць, судзіцца, суд, судовы, судны.

СУДИЛИЩЕ, судовішча.

СУДЕБНИК *м.* судоўнік.

СУДЬБА *ж.* доля.

СУЖДЕНО, суджана; суджанка, аб мужу або жонцы празначаных сабе доляй.

СУДНО, усякая вадаплаўная будоўля, для плаваньня на ей па вадзе; плавень, плаўнік, плаўнічок.

СУДОХОДСТВО, плаўба, плывецтва.

СУДОХОДНЫЙ, сплаўны, плаўны.

СУДОРОГА *ж.* сутарга, сутарж.

СУДОСТРОЕНИЕ, плавабудовецтва.

СУЕ, **ВСУЕ** *царк.* дармо, дарэмна.

СУЕТНЫЙ, дарэмны, марны, зьнікомы, сутарны.

СУЕТА, марнасьць, зьнікомасьць; сутарыца, спешаніна і бязладная бегатня.

СУЕТИТЬСЯ, сутарыцца; суганяцца, марсьціцца.

СУЕВЪРІЕ, забабоннасьць, забабонны.

СУЕСЛОВІЕ, пустаслоўства.

СУЖДЕНИЕ *аб чым*, погляд. *Ен высказаў ужо свой погляд. Я нямаю вырабленага погляду на гэту справу.*

СУКРОВИЦА *ж.* рэдкая часьць крыві, крывяное малако; пасака.

СУК *м.* бочны адростак дрэва; ад пня або каранішча ідзе галамень дрэва (ад голы), да першай расахі, дзе яно разьбіваецца на *галіны*, ад якіх ідуць другія расахі—*веці, веткі*; сучча, галіны з весямі і лісьцямі—*галава* дрэва. **Сук**, **сучок**, **сучча**, адносіцца да ссучаных слаёў ў самым бярвяне, дашцэ, гэта прарост галіны ў галамень; ад галамня ідзе расаха,

якая ў цэлым, ад галамня да сваей вярхоўкі, мае назоў; **галіна, галінка, галіўя**. Нарост на галамні ў форме выпуклага клуба, дзе дрэва гаіла рану на карэ, або рану ад зламанай галіны, называецца: **свьіль, свівлавіна. Свівлаватая дашка**.

СУЛОЙ, разчына на кісель, вада з мукой і з закваскай; **цэд, цадовы; цадавік, блін з цэду**.

СУМА ж. торба, торбачка.

СУМАЗБРОДНЫЙ, блажны.

СУМАШЕДШІЙ, варьят, варьяцтва, варьяваць.

СУМБУР м. чаўпра, чаўпня, чаўпятня; **бязсэнсіца, нісянеціца**.

СУМАТОХА, завіруха, суталака, сумяціца.

СУМЕРКИ, сутонкі, сутуняць; **прыцемкі; змерк, змярканьне**.

СУММА, колькасць грошы; **квота; квотнік, багач, скупец**.

СУМРАК, змрок.

СУМЪТЬ, патрапіць, змагчы.

СУНДУК м. татар. скрыня, скрынка.

СУПРУГ, спрэжаны жанідзьбай, муж і жонка; **сужон, сужанка, сужанцы, сужонства, сужэнскі, сужанец, сужаніца. Старое:** малжонак, малжонка, малжэнства. *Сужанецкія пярэзвы, пасья жанідзебныя візыты маладых (Дрысенск. пав.).*

СУП м. франц. мясны навар з гардавінай і прыправамі; **поліўка**.

СУРГУЧ м. ляк, лякаваць, ляковы.

СУРДИНА ж. франц. глушнік, які прыладжываюць да скрыпкі каб глушыць рэзкасьць гуку.

СУРИК м. фарба, мінія.

СУРМА мэталъ, антымонія.

СУРОВЫЙ, срогі, срогасьць, сражэць, срогасьць.

СУРОГАТ м. лац. знадабьбе, заступаючае натуральны прадукт; **падменнік**.

СУРОК м. норны звярок *Aretomis bobac*; бай-бак.

СУРЪПА расьціна *Brassica napus oleifera*; сьві-рэпка.

СУСАЛЬ, золата, серабро і медзь у цененькіх балоначках для пазалоты; пазлота.

СУСЛО ср. салаткаваты навар на муцэ і соладзе; саламаха, саламаціць, саламашка.

СУТКИ ж. мн. дзень і ноч разам, разьдзеленыя на 24 гадзіны, час аднаго авароту зямлі кругом сва-ей восі: доба, пара, содні. *Дзень і ноч—содні проч (Задарожжа, Дзіс. пав.). Цэлыя содні ліў дождж. Даль (Т I. 453) кажа, што „доба“ ужываецца у нас, але, бадай, ці не полёнізм гэта. Слова „пара“ ў значэньні содняў ужываецца ў Менішчыне. Суток, перавулак; суткі, отхожее мѣсто.*

СУТЬ ж. істота. *Дайсьці да істоты. Сама іс-тота быцьця скрыта ад нас.*

СУТЯГА, сутыр, сутырацца, сутырнік—ніца, сутыршчына, цяганіна на судах, судовая спрэчка, прычэпка. (*Сьвір, Свенцянск. пав.*).

СУФЛЕР м. франц. хто падсказывае акторам на сцэне іх ролі.

СУФРАГАН м. вікарны біскуп.

СУХОЙ аг. слав. сухі, сухасьць, сухаваты, су-ханькі, сухлы, сухласць, сухлавіна, суш, сушыць, сухмень, сухмяны, сушэньне, сушня, сушаніна.

СУХАРЬ м. засушаны скрыль хлеба: корж; су-хар.

СУХОПАРІЙ, сухі і высокі; сухашчавы, суха-нявы, шчаплы.

СУХОПУТНЫЙ, сухаземны, сухаездны.

СУХОЖИЛЬЕ, шчапы, сухажыльля.

СУЩІЙ, істы, вярутны. *Істы, вярутны чорт.*

СУЩЕСТВО, істота. *Усякая істота, ўсе жы-вое.*

СУЩНОСТЬ, істотнасьць, істасьць.

СУЩЕСТВЕННЫЙ, істотны.

СУЩЕСТВОВАТЬ, істнаваць.

СФЕРА *ж. грэцк.* абшар, на які сягаюць сілы, ўплывы нябеснага цела, круг ўплыву; **сфэра**, акружаньне.

СФОРМИРОВАТЬ *што*, сфармаваць.

СХВАТИТЬ *што*, схапіць—піцца, спяхват.

СХВАТКА, спохватка, стычка, сторжка.

СХВАТЧИВЫЙ, спяхватлівы.

СХЕМА *ж. схэма.*

СХИЗМА *ж. грэцк.* адшчапенства.

СХИМНИК, манах; габітнік, схімнік.

СХОДБИЩЕ, сходка.

СХОЖІЙ, сходны, падобны.

СХОДСТВО, падобнасьць, сходнасьць.

СХОРОНИТЬ, схаваць, схаторыць.

СЦАРАПАТЬ, зьдзерці, саскрабаць.

СЦЕНА *ж. франц.* сцэна.

СЦЪПЛЯТЬ *што*, счапляць, сусчапляць, сусчэп.

СЧАЛИТЬ *з чым*; зьвязаць, змацовываць вузлом; зьвязаць, старнаваць.

СЧАСТЬЕ *аг. слав.* шчасьце, шчасны, шчасьлівы, шчаслівец—ліўка; шчасьціць.

СЧАХНУТЬ, зныдзець. зныднуць.

СЧЕСТЬ, *што*, зьлічыць.

СЧЕТ *м.* зьлічво; памылкова ўжываецца часам злічво, замест квота (*сумма*).

СШИБАТЬ *каго, што*; зьбіваць.

С'ЕЖИТЬ, скорчыць, скорчыцца.

С'ИЗМАЛА, змалку, змалку дзён, змаленьства.

С'ЕМКИ, зьнімкі, зьнімак.

С'ЪДАТЬ *што*, зьядаць, зьесьць.

С'ЪСТНОЙ, емны.

С'ЪДОВНЫЙ, емінный, ядомы, емны.

С'ЪЗЖАТЬ, зъязджаць—джацца, зъездны, зъезд.

С'ЯКШАТЬСЯ з кім, зънюхацца.

СЫВОРОТКА, рэдкая часьць кіслага малака; сыр-
ватка, сырватны.

СЫЗЗАРАНЬЯ, спазараньня.

СЫНОВІЙ, сыноўскі.

СЫПУЧІЙ, сыпкі, сыпацца, сыпец. Слова „соп-
кі“ (аб фруктах, бульбе) азначае „давкій“. Сопкая
бульба, дуля.

СЫПЬ, высыпка, высыпісты.

СЫРОЙ, макраваты, процілеглае паняцце сухі;
вогкі, вагкаваты, вогкасьць, волага.

СЫРОПУСТІЕ, апошні дзень запустаў; запусты.
У Горадзеншчыне называюць: багускі.

СЫРТ м. татар. мель, якая разьдзяляе ваду а
прыкл. сутокі двух рэк; грыва, грыўка.

СЫСКИВАТЬ што, вышуківаць—кацца.

СЫСК, шуканьне вінаватага, судовыя допыты і
нагляд; апасока, апасочны, апасочнік.

СЫТЫЙ, сыты, які наедзены, а такжа, які тучны;
сытны, які добра насычае; сыцець, становіцца,
больш тучным; сыціць, карміць, рас. „питать“;
сыць, корм, страва, ежа, а такжа рас. „питатель-
ность“.

СЫЧУГ м. адзін з чатырох жалудкаў жвачных
жывёлаў, гаворыцца аб цялячым жалудку, які сыра-
вары кладуць ў прэснае малако каб сселася; кін-
дзюк, кізюк, кісюк.

СЫЧЬ, соўка, вялічынёй з дразда; пушчык.

СЫЩИК м. апасочнік; шпег, шпik.

СѢВЕР м. адна з чатырох старон сьвету, су-
процьлеглая поўдню (іраю); поўнач; сівер.

СѢВЕРЯК м. сыцюдзёны паўночны вецер; сівер,
сіверна; сяўрана аб пагодзе, суха і ветранна;

сяўрыць, сушыць на сьцюдзёным ветры; сяўрук
міт, дзед Мароз.

СѢВЕРНОЕ СІЯНІЕ, пазорыца, пазарніца. *Пазарніца палыняе (Вяліж.)*.

СѢДОЙ, сівы, сівець, сівізна, сілаваты, сі-
васьць; сівец, расьціна сівога колеру.

СѢМЯ, матэрыя, якая тоўпіць ў сабе зародак
жывёлны або расьцінны; **насення**, насенны, на-
сеннік—ніца. *Семя*, назова ільвяннага насення.

СѢМЕНИТЬ, абсяваць, насеніць.

СѢМЕННОЙ, семенны, семіны. *Вось тут табе
усё—і семіны і еміны. Гэта хай будзе на еміны,
а тое на семіны.*

СѢМО црк. сюды, тут.

СѢНИТЬ, зацяняць, засьціць.

СѢНЬ, цень, зацэнак ад чаго колечы; **засьцень**,
засьціць. *Пад засьцю дрэў. Азасьціцца крыжом
сьвятым.*

СѢНЬ, шатро, шалаш; **павець**, паветка; **сені**,
сенцы

СѢНО ср. аг. слав. сена, сянцо; **сенажаць**,
пожня, дзе косяць (жнуць) сена; **сенакос**. Балотнае
сена—вішар.

СѢНОВАЛ, пуня; пуня ў лесе—падорня.

СѢРА ж. серка, сярчаны, сярчык, сяркаваць.

СѢРЫЙ, аб барве, масьці, колеру; **шэры**, шэ-
расьць—раваты, шэрка, шарак.

СѢТОВАТЬ на што, на каго; **марокаваць**,
божкаць. *Пабожкалі ены, да нема чаго рабіць.
(Сержп. стр. 47).*

СѢТЬ, сець, сетка, сеткаваты.

СѢТЧАТКА, сетніца, сетавіца.

СѢТЧАТОКРЫЛЫЯ, аб жамяры; **сетнаскрылыя**.

СѢЧЬ што, каго, сячы, секці, сякучы, сячэнь-
не, сеча, сякера, сякач, секіль.

СѢЯЛКА, севальня, сейніца або сямініца.

СѢЯТЬ, сеяць, сяўба, сейбіт, сявец, пасеў; пахаць, пашніца, тое што засеяна. *Я ваша і ты ваша, а хто нам хлеба напаша. Жыта і пшаніцу, ўсякую пашніцу.*

СЮДА, сюды, сюдой. *Ані сюды, ані туды мае мілыя дуды. Сюды хадзі! Сюдой ня пройдзеш!*

СЮЖЕТ франц. змест твору, завязка.

СЮРПРИЗ франц. неспадзеванка.

СЯБЕР м. (татар. „шабер“, сусед), сябра, сябраваць, сяброўства. Гэтае слова недарэчна ўжываецца ў нас апошнімі часамі ў значэньні рас. „член“. Яно даўно прынялося ў нас ў знач. рас. „пайщик“, „артельщик“.

СЯКНУТЬ, кануць; счаваць, счануць.

Т.

ТАБАК м. расьціна *Nicotiana tabacum*; тытун, абцертым тытуна да нюханьня кажуць табака.

ТАБАНИТЬ, прыставаць да берагу; грабсьці назад; тарнаваць. *Гануля тарнуй*; выкрык плытнікаў на Нёмане, азначаючы каманду—прыбіваць плыт да берагу, паварачываць карном да берагу.

ТАБЕЛЬ м. франц. таблица.

ТАБУРЕТ м. франц. стоўчык, ставец.

ТАВОЛГА куст *Spiraea*; бружэліна, бружэльнік.

ТАГАН, круглы зялезны абруч на ножках, пад якім разпаляюць агонь, стаўляючы на яго варыва; трыножак.

ТАЗАТЬ каго, тузгаць.

ТАЗ м. мядзянае начыньне мыцца, гатаваць канфітуры, праць дробныя рэчы; лаганка, лажка.

ТАЗ м. у целе чалавека і жывёлаў, часьць ад чэраслаў да канца кодабу; лага.

ТАЗОБЕДРІЕ, клубы.

ТАЙНА, тайна, тайніца, таіць—цца; тайка, прыяцелька паверніца тайн.

ТАИНСТВО, таемства.

ТАЙНИК м. скрытка, схоўка, хоўтка.

ТАИНСТВЕННЫЙ, таемны, таемнасьць.

ТАЙКОМ, крадком, украдкам.

ТАЙНОБРАЧНЫЯ расьціны, скрытасемныя.

ТАКСА ж. франц. разцэнка.

ТАКТ м. лац. мерны рух у гюках у музыцы; у паступках: навытар, уменьне сказаць або зрабіць што дарэчы, чуцьцё, якое захове стройнасьць, прыстойнасьць, згоднасьць; **такт**, **тактоўны**.

ТАКТИКА ж. грэцк. вайсковае умецтва кіраваць вайсковымі сіламі; **тактыка**.

ТАК прысл. так, такжа, такі, такі, такоўскі, таковы, такаць, таканьне. *Я і так, я і гэтак, а ён—вун як! Так і трэба. Такі добра, а гэтак блага. Я такжа там быў. Такі ён усё сваё вярзе. Які бацька, такі сын. За Саса было хлеба і мяса, а як стаў Панятоўскі, стаў хлеб не такоўскі. Таковы справы.*

ТАЛАНТ, вага і манэта ў старадаўных грэкаў і рымлян; прыродны дар чалавека, здольнасьць да чаго; талант, талантны; талантаваць, займацца працай па прызваньню.

ТАЛАН, шчасьце, удача, доля; лёс.

ТАЛЬНИК м. куставая верба; вербалоз.

ТАЛИСМАН м. араб. рэч у якой паводле забабону маецца таемная сіла; кудмень, кудменьчык

ТАЛІЯ ж. франц. у чалавека паясьніца, паясьнічны перагіб; стан. *Аб картах: калода. Калода-карт.*

ТАЛЬ, адліга.

ТАЛЬКА ж. маток нітак вядомай меры; талька, *Добрая граха напрадае ў дзень 2—3 талькі нітак.*

ТАЛОН, цэтлік.

ТАМБУР *м. франц.* прыбудоўка да другіх выходных дзэвярэй, для цяпла; **прысенак**.

ТАМГА, таўро, кляйно.

ТАМОЖНЯ, пагранічная камора, дзе збіраюць падатак за таўро; **мытня**, **мытніца**, **мытная камора**.

ТАМ *прысл.* там, тамака, тамачка, тамтэйшы, тамты. *Тут нашае, а там вашае. Я тамака ня быў. Тамачка ўсяго было. Тамтэйшы чалавек хітрэй нашага, тутэйшага. Тамты хлапец, быў пры гэтым.*

ТАНИН *м. хіміч.* гарбарная матэрыя; **гарблік**. **таніна**.

ТАНЕЦ *м.* тан, танец, танок, танцор—рка, танцаваць. *Зьвіўшы вянок, пайшла ў танок (Р. 8—9 с. 119), Танцуй, гарцуй пане, пакуль грошы стане (Бурачок).*

ТАРА *ж.* усякая апакоўка тавару, скрынка, бочка, мех, агортка; вага апакоўкі тавару; **тара**.

ТАРАБАРИТЬ, тараторыць.

ТАРАКАН, хрушчаватая жамярыца, плодзіца ў хатах; **мяккі**, з малымі наскрыльнікамі, чырвоны; **прусак** і **чорны жук**, сьмярдзючы; **таракан**.

ТАРАНТАС *Сіб.* павозка на доўгіх зыбучых планках; **зыбаўка**, **гойдаўка**.

ТАРАНТУЛ *м.* ядавіты земляны павук; **мізгір**.

ТАРАЩИТЬ *вочы*, **талупіць**, **лабушыць**. *Выталупіў, вылабушыў вочы.*

ТАРЕЛКА *ж.* талерка, талерачка, талерчык, талерца; **талерніца**, рас. „поднос“.

ТАРИФ *м.* разпадзел тавараў на пісьме з разцэнкай ападаткаваньня іх; **тарыфа**.

ТАРТАР *црк.* пекла, прадонная.

ТАРТИНКА *ж. франц.* ськібка хлеба з маслам. а часам з маслам і мясам, ці сырам; **лусьцік**, **лусток**.

ТАРЧ *стар.* малы круглы шчыт, у сярэдзіну якога прасувалася рука; тарча.

ТАСКАТЬ *што*, цягаць—гацца, цяганіна; цягло, упражка валоў; служба адным чалавекам і парай валоў; цяглая служба, падатковая павіннасьць зьбіраная даўней у нас з упражкі валоў, або з валокі зямлі.

ТАТАУР *м.* шырокі шыты золатам паяс; татур.

ТАТУИРОВАТЬ, татуаваць.

ТАТЬ *м.* злодзей.

ТАУРИТЬСЯ, глядзець з падлобья; татурыцца

ТАФТА, тканіна, кітайка.

ТАФЬЯ *ж.* ярмолка.

ТАЧАТЬ *што*, шыць шавецкім спосабам на абедзьве стараны; штрабнаваць.

ТАЧКА *ж.* ручныя калёсцы на двух колах, вазіць зямлю, турляжка, тачка.

ТАШКА *ж. ням.* вялікая скураная торба; торба

ТАЩИТЬ, цягнуць, валачы.

ТАЯТЬ, таяць—яньне, талы, таль.

ТВАРЬ, стварэньне.

ТВЕРДЫЙ, цьвёрды, цьвярдзец, цьвёрдшы, цьвёрдасьць, цьвядзізна—даватасьць.

ТВЕРДИТЬ *што*, цьвярдзіць.

ТВЕРДЬ, усякая цьвёрдая, моцная аснова, цьвердзь.

ТВЕРДЫНЯ *ж.* крэпасць, умацаванае мейсца; цьвярдніца, грод.

ТВОРИТЬ *што*, тварыць—рыцца, тварэньне, стварэньне, стварэц, стварыцель.

ТВОРЧЕСТВО, творчасць, творчы.

ТВОРОГ *м.* густыя часьці малака; твораг, тварожны—нік.

ТЕБѢ заімак, табе. *Што табе даць. Гэта-ж табе лепш. Не вазьму сабе, а аддам табе.*

ТЕЗКА, аднаіменнік, цеска.

ТЕЗОИМЕНИТСТВО, імяніны.

ТЕЗИС *м. грэцк.* нявуковы вывад, мысль праводжаная ў творы; **тэзіс**, аснова.

ТЕКСТ *м. лац. тэкст.*

ТЕКСТИЛЬ, валакно.

ТЕКСТИЛЬЩИК *м. валаконшчык.*

ТЕКУЩИЙ, бягучы, паточны. *Бягучага году. Паточнага часу.*

ТЕЛЕ(Ъ)ГА *ж.* простая сялянская павозка; **калёсы**, **панарад**; **панараднік**, па расійску „ломовой извозчик“.

ТЕЛЕГРАФ *м. грэцк. тэлеграф.*

ТЕЛЕСКОП *м. телескоп.*

ТЕЛЕЦ *м. цялух, цялёнак, цялушка, цялё.*

ТЕЛЪГА *гл. панарад.*

ТЕМА *грэцк. тэма.*

ТЕМНОТА *ж. цёмра, цямрычны—нік.*

ТЕМНЫЙ, цёмны, цямнець, [цямніца, цямнічнік—ніца; цёмяны, цёмнаваты

ТЕМПЕРАМЕНТ *м. лац. удача.* Галоўных удач у людзей бывае чатыры: *сангвінічная, холерычная, флегматычная і меланхолічная* або па народаў нашай тэрміналогіі: *крэўкая, запальчівая, лентая, хаморлівая.*

ТЕМПЕРАТУРА, ступень цяпла, мера гарачыні і сьцюдзёнасьці па градусьніку; **тэмпэратура**.

ТЕМП *м. лац.* мера часу ў дробных часьцінках, мера; **тэмп**.

ТЕМЯ, верх галавы; **цемя**, **цеміць**, **цяміць**, **цямешыць**, ўбіваць што ў памяць, ў розум.

ТЕНДЕНЦІЯ *ж. франц.* кірунак, імкменьне, поцяг да чаго; **нахіл**.

ТЕНЕТА *ж. цянёты.*

ТЕОДОЛИТ *муж. землямерн., вугламер.*

ТЕОЛОГІЯ, навука аб Богу; **багаслоўе**.

ТЕОРІЯ *ж. грецк.* теорыя, теорэтычны, теорэтык.

ТЕПЕРЬ *присл.* цяпер, цяперака, цяперашні.

ТЕПЛО *ср.* цяпло, цяплыня, цяплець, цёплы, цеплаваты; цяпляца—лазня, а такжа оранжэрыя, цеплавы, цеплік; цепліць—нагрэваць, апаляць; цепліцца, сьвеціцца, паліцца; цяплянка, печ.

ТЕРАПІЯ *ж. грецк.* лекарскае ўмецтва; тэрапія.

ТЕРАСА *ж. франц.* земляны насып з тачком на версе; шырокі прысёнак, асабліва мураваны; тэраса.

ТЕРЕМ (Thurm) баярскі дом на подрубе; хорам.

ТЕРЕТЬ *што*, цёрстаць, церці, церціся; трэ, трэцца, цёрніца, цёрка, цярло; шоргаць.

ТРЕНІЕ, цёрстаньне, цёрце, шорганьне.

ТЕРЗАТЬ *што*, рваць на часьці, разьдзіраць; турзаць, турзацца, турза, турзаніна, турзач; дзерці.

ТЕРРИТОРІЯ *ж. лац.* увесь абшар зямлі, дзяржавы, краю, правінціі; абшар.

ТЕРМИН *м.* умоўны назоў чаго; назоў.

ТЕРМИНОЛОГІЯ, назоўніцтва.

ТЕРМОМЕТР *м. грецк.* цяпламер, тэрмомэтр.

ТЕРНІЕ *ср.* церні, цярністы; пышы, калючкі.

ТЕРНОВНИК, шыпыннік, жасьцер.

ТЕРРОРИЗМ *лацін.* запужываньне сьмертнай карай, забойства; забойства.

ТЕРПЕЖ *м.* судзерж. Судзержу ня стала.

ТЕРПЕТЬ, цярпець, цярпеньне, цярплівасьць.

ТЕРПИМОСТЬ, зносьць, зносны, зносьлівы.

ТЕРПКІИ, корсткі. Зялёнае яблыка корсткае на смак. Бацькі корсткае елі, а на дзяцей аскома.

ТЕРЯТЬ *што*, траціць, траціцца, страта; губляць, губляцца, згуба.

ТЕСАТЬ, абсякаць дрэва сякерай; часаць, цясьліць, цесьля, цесьляр, цёс; цясло, асобнай фор-

мы сякера, ў якой лязо пастаўлена ня ўздоўж, а ўпоперак секарышча; **цюпаць, цюкаць.**

ТЕСЕМКА, тасемка, тасьма.

ТЕСТЬ, бацька жонкі; цесьць, цесьцейка, цясьцёк, цесьцеў; матка жонкі: цешча.

ТЕСЕМЧАТЫЙ, тасемчасты.

ТЕТЕРЕВ *птах*, Tetrao tetrix; **цецярук, цяцера** цяцерка; **цяцерыцца**, надымацца, тапоршчыцца.

ТЕТИВА *ж.* струна што сцягае канцы лука; **струна; цяціва, сутужына.**

ТЕТКА *ж.* сястра бацькі або маці; **цётка, цётухна, цётанька; дзядзіна.**

ТЕТРАДЬ *ж.* сшыток.

ТЕХНИКА *ж.* *грэцк.* тэхнікэ.

ТЕЧЬ, цячы, цячэньне, цэча, цякоміна, цякучы; ток, точыцца, точыва.

ТИГЕЛЬ *м. ням.* гаршчок да разтопкі мэталю; **тыгель, тыглік.**

ТИГР *м.* люты зьвер; **тыгр.**

ТИПУН, птушыная хвароба; храшчаваты нарост на канцы языка; пыпаць.

ТЛѢТЬ, прэць, згараць бяз полымя, гніць; тлець лецца, тленьне, тлеецца.

ТОВАР, тавар, таварны.

ТОВАРИЩ *м.* таварыш—шка, таварыства.

ТОГДА *прысл. тады. Калі ў ловы ехаць, тады сабак карміць. Тады тое было, а цяпер іншае, Тады прыхадзі, калі грошы будуць. Калі сумленьне спакойнае, тады чалавек шчасьлівы.*

ТОГДАШНІЙ, тадышні, тагочасны.

ТОЖДЕСТВЕННЫЙ, тожсамны, тожсамасьць

ТОЖЕ, такжа. Я такжа хачу жыць.

ТОКМАРЬ, ручная прылада молатам, да ўбіваньня зямлі; кука.

ТОКМО *прысл. толькі, Толькі не буянь.*

ТОКОВАТЬ *аб птахах;* зьбірацца на абранае мейсца такаваньня, сьпеву; **такаваць.**

ТОЛИКІЙ, толезны. *Толезнага множества народу я ня бачыў.*

ТОЛКАТЬ *што, каго; штоўхаць, тоўхаць, тоўхацца, тоўхацьне, таўхатня.*

ТОЛЧЕК, таўхень—хня, таўхнём; штурхшок-

ТОЛКНУТЬСЯ, тоўхнуцца; талохнуцца, штурхнуцца. *Талохнуліся чаркамі, або—лбамі. Сталохнуліся два гаршчкі, камяні.*

ТОЛКАЧ *м. таўкач—качык.*

ТОЛЧЕЯ *ж. турхатня, таўхатня, штурхатня; суталка, сталока.*

ТОЛКОВАТЬ *што, тлумачыць; аб чым: гута-рыць.*

ТОЛКОВАНИЕ, тлумачаньне.

ТОЛКОВЫЙ *чалавек, разьбітны.*

ТОЛОЧЬ *што, таўчы—чыся, тоўчыва, таўчонік; талочыць—чыцца, талочаньне, талака, талакно, талока.*

ТИП *грэцк. постаць; тып, тыповы, тыпічны.*

ТИПОГРАФІЯ, друкарня—скі, друкаваць.

ТИРАДА *франц. доўгі сказ; мейсца, ўзятае цалком з якога твору; тырада.*

ТИРАЖ *м. франц. розыгрыш.*

ТИРАН *м. грэцк. злы мучыцель; тыран—ства.*

ТИРЕ *франц. знак пісарскі (—) крыска.*

ТИР *м. ням. ловішча; стрэлянне ў цэль: стральніца.*

ТИРОВАТЬ *човен, мазаць смалой; смаліць.*

ТИСКИ, прылада рожнага назначэння і формы да сыцсканья; шчолмы, гначы, кляшчолка, шруб-так, сустугі, сыціскі. *Шчолмы* рымарскія, да зацісканья ў іх шытай скуры; *гначы, сутугі, сустугі*, да сыцсканья сыроў і іншых падобных патрэб,—*сустугі* ужываюцца такжа ў стругарстве (сталярстве), *шрубтак, і сыціскі*—прылады ўжываныя ў сьлесарстве і кавальстве.

ТИС *м. дрэва, чырвонае дрэва, ціс.*

ТИТЛА *црк.* надлітарны знак, які выражае ска-
рочаньне; **скарот**.

ТИТУЛ *м.* тытул—ваць—вацца.

ТИФОН *м. грэцк.* кругаваротны вецер, які ўзды-
мае пыл, зямлю, ваду стаўбом; **віхор**, ён абяртаец-
ца ў склоку (смерць) і бурыць усё на сваім шляху.

ТИФТИК *м. нямецк.* шавецкі цывячок без га-
лоўкі; **штыфт**.

ТИХІЙ, ціхі—ханькі, ціхусенькі, ціхасьць, ціх-
нуць, цішэць, цішком, ціхамоўкам, ціш, сьціш,
цішыня.

ТІАРА *ж.* папеежская трохпаверхая мітра; **тыяра**.

ТКАНЬ, тканіна, ткаць, тчэ, ткаха; **ткач**,
ткацкі.

ТОЛПА, зборышча, таўхатня многіх людзей саб-
раных разам; **таўпа**, **гурма**, **ціжба**. *Таўпа*, ад „таў-
піць“, зганяць, сьціскаць у куцу, згэтуль *стоўпіць*
што, знача зьмесьціць. *Гурма і гурба* аднаслоўнае
„таўпе“; *гурмаваць*, зьбіраць зганяць; *гурмам*, ва-
тагай, таўпой. *Ціжба*, слова ужыванае ў нашай ста-
рой пісьменнасьці, выводзіцца ад „сьціск“. Л. Ро-
дзевіч ў значэньні „тоўпа“ ужывае слова „табала“.
„*Фальш, калі яна часта паўтараецца, робіцца*
ў вачах людзкой табалы падобнаю да праўды“.
(„Бел. Звон“ № 19).

ТОЛСТЫЙ, таўсты, грубы.

ТОЛЩА *ж.* таўсьціня, тоўстасьць, таўстава-
тасьць, тоўсьцік.

ТОЛЬ *м.* смалёная папера да крыцьця стрэх; сма-
лавянка; **толь**.

ТОЛЬКО *присл.* толькі, тольмі, тыкеля. *Тыке-*
ля падыйшоў да хаты. Тыкеля ты не бузуй мне.
„Занясем ткале ему гэтаго дохлаго сабаку“.
(Сержп. 46). *Едзь сабе, а толькі не марудзь.*
(*Новагрудск. пав.*).

ТМА *црк.* цьма, дзесяць тысяч.

ТОМАШИТЬСЯ, талошыцца.

ТОМИТЬ *каго*, таміць—цца, тамленьне, тамець томны.

ТОМИТЬ; таміць, марыць. *Не мары многа, ды, дары скоро. (Рогач. пав. д. 8-9 166). Марыць працай, работай, голадам.*

ТОМПАК, мяшаніна мелзі і дыны; тамбак.

ТОМ лац. часьць кнігі, часьць; том, томік.

ТОНКІЙ, ценкі, ценкасьць, цянізна, ценкаваты, цяніць, цянець.

ТОННА, вага або мера патоўплівасьці вадаплава: 61 пуд. ці 40 куб. футаў.

ТОНУТЬ, тоннуць, патапаць, тонуць.

ТОНЧАТЬ, цяніць, рабіць больш ценкім.

ТОН м. франц. усякі гук у музыцы; голс.

ТОПАТЬ, тупаць, тупат.

ТОПИТЬ *што, каго*; прымушаць тонуць; тапіць, топіцца, топне, патапае, топкі, топленьнік—ніца.

ТОПИЧЕСКИЙ у лекараў, мейсцовы.

ТОПОГРАФИЯ, апісаньне мейсцовасьці; тапаграфія.

ТОПЛИВО, апал, апаляць—ляньне.

ТОПОРИЩИТЬ пальцы, тапырыць.

ТОПОР м. сякера, ад „сячы“ сякерка.

ТОПОРИЩЕ, сякерыца, сякерышча.

ТОПОТ, тупат.

ТОПТАТЬ *што*, таптаць—тацца; тупаць; тупаніна.

ТОПУЧЫЙ, топкі, гразкі.

ТОПЬ, крокаць, багно. *Ой над ракою на кракавіцы, шые Яначка нагавіцы. (Безсонов 31).* Кракавіца, абшар, заняты гразкім балотам, крокашню.

ТОРГОВЛЯ ж. таргоўля, торг; торжышча.

ТОРЖЕСТВО, урочыстасьць, урочысты. *Урочыстае сьвята. Урочыстая прысяга.*

ТОРЖЕСТВОВАТЬ, сьвяткаваць сваю перавагу, чціць сьвяткаваньнем, абходам; *над кім, быць пераможцам.*

ТОРМАЗ *м.* гальмо, гальмаваць.

ТОРМОШИТЬ *што*, тармасіць.

ТОРОВАТЫЙ, маторны. *Маторны дзяцюк, гаспадар. Энэй маторны быў дзяцюк. (Энэіда).*

ТОРОПИТЬ *што, каго, чым*; туравіць, пасьпяшаць.

ТОРОПЛИЙ, тураўлівы, пасьпешлівы.

ТОРОС, ледавыя плывучыя горы, ледавы затор на рацэ; *турун, туруны, турунты; турусьняк, затор, лёд на рэках і вазёрах зьбіты сторць.*

ТОРОХНУТЬ *на чым*; трахнуць.

ТОРОХТѢТЬ, тырсэць, гручэць, гурчэць.

ТОРОЧИТЬ *што*, абшываць краймом; лямаваць, лямоўка, аблямоўка.

ТОРОЩИТЬСЯ, непакоіцца, клапаціцца.

ТОРС *м. франц.* пагрудзьдзе.

ТОРТ *м. фр.* слаёнае салодкае цеста; торт.

ТОРФ *м.* алёс, альса; альсье, алёсістае балота.

ТОРЧАТЬ, тырчэць—чэньне, тырчок, тырхнуць, сторць, тырчмя, спотырч.

ТОРЦ *м.* торц, тарцаваць, стугаць дрэва ўпоперак слаёў.

ТОСКА, туга, тужыць; тоскнасьць, таскнаваць, тоскна; сум, сумаваць; журба, журыцца. *Тужыла—бядзіла Васілёва маці.*

Пашла яна каля рэчкі

Ташнуючы, бядуючы.

(Рам. 8—9 с. 173).

Дзяўчынка не журыся,

Вазьмі хлеба нажарыся.

Могіл. губ.

ТОСТ *м. англ.* кубак, чарка за чыё здароўе, ў чыю пашану; заздоровіца.

ТОТ *заімак, той, тая, тое.*

ТОЧИТЬ, істрыць, брусіць, брусаваць, брусар, *Набрусуй нож, сякеру. Якіж з цябе брусар, калі сякеры не набрусуеш! (Лепэльскі пав).*

ТОЧИЛО, тачыла, брусак.

ТОЧИТЬ *што*, на такарні; тачыць, точаны, тачэньне, точка, токар.

ТОЧКА, пункт, комка, крапка.

ТОЧНО, пунктоўна, акуратна.

ТОЧНОСТЬ, пунктуальнасць, акуратнасць, скрупулятнасць, дакомнасць.

ТОШНИТЬ *каго*, мліць, мясна; нудзіць; скліць, скліўкі; гадзіць, гадка.

ТОЩІЙ, тушчы, тушчэць.

ТРАВА *аг. слав.* трава—віца, траўка, травяны, траванец; травень, месяц май.

ТРАВНИК, сабраньне траў; былінар, зельнік.

ТРАВЕРС, *франц.* папярэчны вал; шанец.

ТРАВИТЬ *каго, чым*; труціць, тручэньне.

ТРАВЛЯ, лавеньне зьвераў нацковуючы сабак, птушак ястрабамі; цковы.

ТРАГЕДІЯ *ж. грэцк.* трагедзія.

ТРАДИЦІЯ *ж. лац.* што вусна перашло ад аднаго пакаленьня да другога; показь; традыція.

ТРАКТАТ *м. лац.* дзяржаўная умова.

ТРАКТ *лац.* вялікая дарога; шлях.

ТРАНЖИРИТЬ *што*, траляваць.

ТРАНЗИТ *м. лац.* правоз.

ТРАНСПАРАНТ *лац.* пяросьветка.

ТРАНСПОРТ *м. франц.* дастаўка.

ТРАНСФЕРТ *лац.* перадача.

ТРАНСЦЕДЕНТАЛЬНАЯ *філэзсфія*; дасьледчая.

ТРАНШЕЯ *ж. франц. заков.*

ТРАПЕЗА *ж. стол.*

ТРАПЕЗНИЧАТЬ, есьці за сталом, сталавацца.

ТРАПЕЦІЯ *геомэтр.* чатыракутнік з нятокнымі старонамі, з якіх дзьве абапольныя.

ТРАП *м.* лесьвіца на вадаплаве; лесьвіца.

ТРАТИРОВАТЬ *грошы, купецк., перавадзіць.*

ТРАТИТЬ *што, выдаваць, выдаткаваць, выдаткавацца, выдатак.*

ТРАУР *м. нямецк. жалоба, жалобны, карва, карыць; карнік*—разпарадчык хаўтурным паходам, магільшчык; *карван*, жалобны паход; *карынка*—жалобны убор галавы у жанок.

Прыбярэ галованьку

У белу намётаньку

Чорную карыначку;

Пахавай у скрыначку,

(Вяс. п. Пружанск. п.).

ТРАФАРЕТ *м. італьянск. прарэзаная папера, паводле вырэзаных узораў, якой размалёвываюць маляры сыцены пакояў; трафарэтка.*

ТРАФЛЯТЬ *што, нямецк. трапляць—ляцца*

ТРАЭКТОРІЯ *арт. лінія.*

ТРЕБИТИ *стар. што, ачышчаць.*

ТРЕБУХА *ж. вантробы. Трыбух*, па нашаму—гэта „жалудак“.

ТРЕБОВАТЬ, *вымагаць, вымаганьне, вымогі*

ТРЕБОВАТЕЛЬНЫЙ, *вымогчывы.*

ТРЕБОВАТЕЛЬ, *вымагач—гачка.*

ТРЕБА *црк. ахвяра, ахвяраваньне.*

ТРЕБЪ *прysl. трэба.*

ТРЕБНИК *м. црк. ахвярнік, кніга, па якой адпраўляюцца царкоўныя абрады.*

ТРЕБИЩЕ *'ср. ахвярнік, мейсца, на якім складаюцца ахвяры.*

ТРЕВОЖИТЬ *каго, трывожыць—жыцца, трывожлівы; струшня—шыцца, струшлівы.*

ТРЕВОЛНЕНИЕ, паруха, навальница.

ТРЕЗВЫЙ, цъвярозы, цъвярозасьць, цъвярозіць.

ТРЕЗВОНИТЬ, пустазьвягаць.

ТРЕКА, дрэўляны вялікі молат да разьбіваньня камоў зямлі; кука.

ТРЕЛЬ *ж. музыч.* пераліў, дрыжаньне, хуткая зьмена двух гукаў; пошчак. *Пошчак салаўіны.*

ТРЕНГОВАТЬ *вяроўку*, павіваць паміж зьвітых стволак; драгаваць, дратоўка, дратаваны.

ТРЕНЗЕЛЬ *м. ням.* цуглі уздэчкі, абапол храпы, якіх конь няможа закусіць; скелзы.

ТРЕНОЖНИК *м.* зялезная падстаўка, пад якой разкладаюць агонь; трыножак, трыган.

ТРЕНКАТЬ *чым па чым*; брынкаць.

ТРЕПЕТАТЬ, дрыжэць, трасься; трымцець, трымцецца; тропат, тропатлівы, трапатун, тропатца, тропаткі.

ТРЕПАТЬ, калашмаціць.

ТРЕСКАТЬСЯ, трэскацца, лопацца, лузгацца, пукацца.

ТРЕСК *м.* трэск, трэскацца, траскучы трашчотка, троскат.

ТРЕТЕЙСКИЙ *суд*, палюбоўны.

ТРЕТИРОВАТЬ *каго, франц.* абхадзіцца; муштраваць.

ТРЕФОЛЬ *расьц.* трылісьнік.

ТРЕФ *м. франц.* масьць у картах; жалуды, жалудовы або жалудны—ная.

ТРЕФ *м. жыдоўск.*, не кашэрны (ня чысты); паганы.

ТРЕХАВЫЙ, скудлачаны.

ТРЕЩИНА *ж.* разскеп, разскепіна; шчалуга; нашчалка; розлузка; разпоквіна—віца.

ТРЕЩОТКА, трашчолка, тыршкля.

ТРИБУНА *ж. лац.* падвышэньне для прамоўцы; моўніца.

ТРИГОНОМЕТРІЯ *ж. грецк.* математика трикутникаў; **трыганаметрыя**.

ТРИКИРІЙ *грэцк.* трысьвечнік.

ТРИКО *ср.* тканіна, падобная да робленых пруткамі матэрыі; **рубковец** (ад „рубіць“, „рубкаваць“, рабіць пруткамі з нітак тканіну, прыкл. панчохі); **трыкот**.

ТРИУМФ, слава.

ТРОАКАР *м. франц.* трыкантовае дакторскае шыла; **трыканцік**.

ТРОГАТЬ *што, чапаць, кранаць, рухаць.*

ТРОГАТЕЛЬНЫЙ, парушаючы, разчуляючы, тклівы.

ТРОНУТЬ, рушыць, крануць, чапаць, ткнуць.

ТРОН *м.* царскае крэсла; **пасад**.

ТРОПА *ж.* сьцежка, сьцяга.

ТРОПИК *м. грецк.* выбражаная акружнасьць абапал экватара (роўнадзенніка).

ТРОСТЬ, стусіна, стусіннік, сітаваты ў сярэдзіне; **чарот**, **чаротнік**, каленісты, расьце дудкай ў сярэдзіне.

ТРОСТКА, палка, посах, пасашок; **ляска**.

*Дайце мне лясачку, папіраціся,
Пайду к дзевачкам залецаціся.*

ТРОТУАР *м. франц.* ходнік.

ТРОФЕЙ *м. грецк.* дабытая ў ворага маемасьць; **здобыч**.

ТРОЮРОДНЫЙ, ў трэцім калене.

ТРУБА дымавая, комін.

ТРУБКА да курэньня, люлька.

ТРУБОЧИСТ *м.* камінар.

ТРУБЧАСТЫЙ, трубкаваты.

ТРУД *м.* праца, працаваць, працавік—віца, працоўны, працавітасьць, працавіты.

ТРУДНЫЙ, трудны, цяжкі.

ТРУНИТЬ, галузаваць, кепкаваць.

ТРУНЬЕ, драньцё, транты.

ТРУПОРЕХОВАТОЕ *дрэва*, трупехлае.

ТРУП, труп, трупны, трупаваты, трупец.

ТРУТИТЬ, трухнуць, трухлівы, трухлівец.

ТРУТИТЬ, муляць. *Бот муляе нагу.*

ТРУЩОБА, ламарня. *Жывуць ў ламарні, як злыдні.*

ТРЯПКА *ж.* рызінка, ашмётка, скумат, лахмат, дзярмень.

ТРЯПЬЕ, драньцё, рызыцё, лахмацьцё.

ТРЯПИЧНИК, рызьнік, анучнік, лахмытнік.

ТРАХНУТЬСЯ, трэснуцца.

ТРАСКІЙ, дрогкі.

ТРАСИНА *ж.* дрыгва.

ТУАЛЕТ *м.* франц. убор.

ТУЖУРКА *ж.* франц. штодзенная вопратка.

ТУЗ *м.* нямецк. карта з адным вочкам; панфіль, панцік. Калі у некатарых гульнях прыймаешца за старшую карту краля, то тады на яе пераходзіць назоў панфіль.

ТУЗИТЬ *каго*, латашыць.

ТУЛОВИЩЕ, цела без галавы, бяз рук і бяз ног кодаб, кадобішча.

ТУЛУП *м.* кажух, кажушок, кажушына; кажара—рка, кажаронка.

ТУМАН, туман; хомар, хаморна, хаморыцца, захаморылася.

ТУМБА *франц.* стабур, стабурок.

ТУНЕ *прысл.* дармо, дарэмна.

ТУНЕЯДЕЦ *м.* дармаед, дармаедства.

ТУПОЙ, тупы, тупаваты, тупасьць, тупіца, тупіць.

ТУРБИНА *ж.* вал.

ТУРНИР *нямецк.* рыцарская забава; гарц, гарцоўнік, гарцоўніцтва.

ТУРУСЫ, брэдні.

ТУСКЛЫЙ, жухлы, жухнуць, жухласьць, жухнець; жутлы.

ТУФЛИ, абутак на босую нагу для дому; штапакі, папучы; ціжмы.

ТУХНУТЬ, гаснуць, гасіць, гашэньне.

ТУХЛОСТЬ, тхленасьць, тхлявы, тхля.

ТУЧА *ж.* туча, хмара.

ТХОРЬ, шашок.

ТЩАТИСЯ, старэцца, старэнна.

ТЩЕТНО, дарэмна.

ТЩІЙ, тушчы, парожні, пусты.

ТЩЕДУШІЕ, слабасільля, слабасіл.

ТЩЕСЛАВНЫЙ, пустахвальны, пустаслаўны.

ТЩЕТА, пустка, марнасьць.

ТЫКАНЬЕ *пальцам, тыцканьне, тыцкаць; торканьне, торкаць.*

ТЫКВА *ж.* расц. *Cucurbita pepo*; гарбуз.

ТЪЛЕСНЫЙ, цельны, цялесны—снасьць.

ТЪНЬ, цень, цяністы, цяніць; засень, засьціць, засьцісты, засьнік, засенак.

ТЪСНИТЬ, ціснуць, гнясьці.

ТЮК *тавару, ўюк, ўюкі, ўючыць.*

ТЮРБАН *м.* турбан.

ТЮРЬМА *ж.* турма; астрог; вязьніца.

ТЮРЯ *ежа, хлеб і вада; рулі.*

ТЮФЯК, матарас; пехцяр.

ТЯВКАТЬ, дзяўкаць, зяхаць.

ТЯЖЕСТЬ, цягар.

ТЯГОСТНО, уцяжліва.

ТЯНУТЬ *што, цягнуць—нуцца, цягацца, цягучы, цягач.*

ТЯГОТЪТЬ да чаго; цягнуць, цяжыць.

ТЯЖБА, перапоры, перасуды, суды.

ТЯЖ пры аглаблёх, атосы.

ТЯЖЕЛЫЙ, цяжкі, цяжэйшы, цяжэць.

ТЯПАТЬ, цюкаць, пюкнуць.

ТЯЖЕЛОВѢСНЫЙ, важкі.

ТЯТЯ, татуля, таткуль, тата.

У.

УБАВКА, унятак, уйма.

УБАВЛЯТЬ *каму чаго, унімаць, умяншаць.*

УБАЮКИВАТЬ *дзіцятка, закалыхаць, залюляць, забайкаць.*

УБЕРЕГАТЬ, усьцерагаць, усьцерагчы.

УБЕРЕЖЬЕ *ср. наўзбярэжжа. Наўзбярэжжа ракі шумнацечнай.*

УБИВАТЬ *каго, забіваць, забіваньне, забойца.*

УБИРАТЬ *што, прыбіраць, парадкаваць. Прибрали ў хаце. Прибрали, сабрали з поля. Спарадкавала рэчы.*

УБОРКА *збожжа, збор.*

УБОРНАЯ, пакой, ў якім мыюцца, перапранаюцца; горанка, горніца.

УБОРИСТОЕ *пісьмо; цеснае, густое.*

УБІЙЦА *м. забойца.*

УБЛАЖАТЬ *каго, уласкаўліваць, уласкавіць; удаваліваць, удаваліць.*

УБЛАГОТВОРИТЬ *каго, здаваліць.*

УБЛЮДОК *м. мяшаніна двух гатункаў жывёлаў; мяшанец.*

УБРУС *м. настольнік, абрус.*

УБЫЛЬ, убытак, упад. *Пашло на ўпад.*

УБЫТОК, страта, стратны.

УБѢЖИЩЕ, прыстанішча, прытулак.

УБѢДИТЬ *каго*, пераканаць, пераконываць, пераконанье, пераконаны.

УБѢДИТЬСЯ, пераканацца, даканацца.

УБѢЧЬ *куды*, уцячы, уцекі, уцечка.

УВАДИТЬ *каго*, *куды*; унадзіць—дзіцца, унада, унадлівы.

УВАЖЕНІЕ, пашана, увага, уважлівасць, звага.

Не хачу нявестачкі ў атласе,

Хачу ў беленькай сярмязе,

А былаб яна ў добрай звязе.

(Леп. пав.).

УВАЛЕНЬ, цяльпух; гультай.

УВЕЛИЧИВАТЬ *што*, павялічаць—чацца.

УВЕЛИЧИТЕЛЬНЫЙ, пабальшаючы.

УВЕРНУТЬСЯ *ад чаго*, выкруціцца, выкрутасы.

УВЕРТЫВАТЬ *што у што*; увіваць—ванье, увінуты.

УВЕРТЛИВЫЙ, умклівы, выкрутлівы.

УВЕРТЮРА *франц.* музыка перад пачаткам відовішча.

УВЕСЕЛЯТЬ *каго*, весяліць, зьвеселяць, развеселяць.

УВЕСЕЛЕНИЕ *ср.* разрыўка; забава.

УВИДАТЬ *што*, убачыць, убачыцца—чанье.

УВИЛИВАТЬ, выкручвацца.

УВИНЧИВАТЬ *што*, ушрубываць.

УВЛАЖНЯТЬ *што*, авалажываць, вогціць.

УВЛЕКАТЬ *каго у што*; уцягаць.

УВЛЕКАТЬСЯ, захапляцца.

УВЛЕКАТЕЛЬНЫЙ, пацягаючы, захоплівы, захопчывы.

УВЛЕЧЕНИЕ *ср.* захопленье; захват.

УВОРОВАТЬ *што*, украсьці.

УВЫ! ах, ох, гора мне!

УВЪРЯТЬ каго, запэўняць, запэўняцца.

УВЪРЕНІЕ ср. запэўненьне.

УВЪРИТЬСЯ у чым, у кім, дапэўніцца.

УВЪРЕННОСТЬ у чым, пэўнасьць.

УВЪСИСТЫЙ, важкі, цяжкі. *Важкі кулак.*

УВЪЧИТЬ каго, калечыць—чыцца, калечаньне.

УВЪЧЬЕ ср. калецтва, калекі.

УВЪЩЕВАТЬ каго, напамінаць—наньне, напамінач—начка.

УВЯДАТЬ, вянуць, вялы.

УГАРЬ м. чад, чадзіць, чадна, зачадзець.

УГАСАТЬ, стухаць, гаснуць; счагаць, счог; выцьмяваць.

УГОЩЕНИЕ ср. частунак, пачастунак.

УГОЩАТЬ каго, чэсьціць, частаваць.

Калі любіш, частуй нас,

А ня любіш, адпраў нас.

(Ш. I. ч. 2. с. 35).

УГЛЕРОД м. воглік, вуглярод.

УГЛУБЛЯТЬ што, паглыбляць.

УГНЕТАТЬ, прыціскаць, прыгнятаць.

УГНЕТЕНИЕ ср. уціск, прыгнечаньне.

УГОВАРИВАТЬ каго, умаўляць—ляцца.

УГОВОР м. умова, умоўны, умаўляцца.

УГОЖДАТЬ каму, дагаджаць, дагадзіць. *Нада мне дагадзіць сьвскарку, сьвякроўцы.*

Ідзіця, дзеткі, служыці,

Чымся мачысі гадзіці.

(Рам. 8—9 с. 185).

УГОДНЫЙ каму, да чаго; дагодны.

УГОДЛИВЫЙ чалавек, дагодлівы, які умее дагадзіць.

УГОДЬ *Еср.* ароміна, арльля.

УГОЛОВНОЕ *аб праступку*, за які кяраецца галавой, карай сьмерці; **крымінальнае**, **крымінальны**, **крыміналіст**.

УГОЛ *м.* у сярэдзіне; кут; на зьне вугол, рог або кант. Самы куточак вока глузок; згэтуль глузаваць, глядзець скошанымі вачыма.

УГЛОМЪР *м.* кутамернік, вугламернік.

УГОЛЬ *м.* вугаль, вугалі, вугальля, вугальны, вугальнік—ніца.

УГЛЕРОД, вуглятвор.

УГОМОЗИТЬСЯ, угаманіцца, угамон, угамонны. Угамані дзяцей, крыкні на іх. Што так рана у вас угаманіліся сягонья. Нічым не ўгаманю зубоў, ні спаць, ні ляжаць. Начным угамонам, як злодзей падкраўся. Ні супакою, ні ўгамону няма

УГОРАЗДИТЬ *што*, умудрыць, ухітрыць.

УГОРЬ *рыба* *Muraena angvila*; вугар.

УГОТАВЛИВАТЬ *што*, прыгатаўляць.

УГРОЖАТЬ *каму чым*, пагражаць, пагроза.

УГРЫЗАТЬ, кусаць, укусіць, укус.

УГРЫЗЕНИЕ, згрызота.

УГРЮМЫЙ чалавек, пануры, панурасьць, панурыцца; гмырлівы, гмырыцца; суглобы.

УГРЯЗАТЬ, гразнуць, пагразнуць.

УДА *ж.* вуда, вудка, вудачка; вудаўе, вудавіла, вудзіць, вудар, вудзец, вудаль. Сядзіць вудар на ляду, падпер вудай бараду.

УДАБРИВАТЬ зямлю паляпшаць, гнаіць, навозіць.

УДАЛЬ, буесьць, сьмеласьць.

УДАВЛИВАТЬ *каго*, душыць.

УДАВКА *ж.* захлыска, пятля. Закінуць вяроўку захлыскай, пятлёй.

УДАЛЯТЬ *што*, *каго*, *ад чаго*; аддаляць—ляцца, ачдаленьне.

УДАРЯТЬ, удараць, ударацца, удар.

УДАРИТЬСЯ, ударыцца, кокнуцца, ляпнуцца.

УДАРЕНИЕ ў пісьме, націск.

УДАРЬ хвароба; прыпадак, шляк. *Каб це шляк трапіў.*

УДЕРЖИВАТЬ што, каго; утрымліваць—вацца, утрыманьне.

УДЕСЯТЕРИТЬ што, удзесаціць.

УДИВЛЯТЬ каго, чым; дзівіць, задзіўляць.

УДИВЛЕНИЕ ср. подзіў.

УДИВИТЕЛЬНЫЙ, дзіўны, наздзіўны.

УДИЛА, двохзворнае зязька пры вуздэчцы да брытанья коней; **батары**, **батаць**, **забатаць**; цуглі.

УДЛИНЯТЬ што, доўжыць, падаўжаць.

УДОБНЫЙ, выгоды, выгода.

УДОБРЯТЬ зямлю, навозіць, навоз.

УДОВОЛЬСТВО, здаволеньне, здавольства.

УДОВЛЕТВОРИТЕЛЬНО, здавальняюча.

УДОВОЛЬСТВИЕ, здаволеньне, прыемнасьць, уцеха.

УДОСТОВЕРЯТЬ, запэўняць, заручаць.

УДОСТОВЕРЕНИЕ ср. зарука, запэўненьне.

УДОСТОИТЬ, прызнаць вартым чаго, заслужываючым; учціць. *Учці яго быць асабіста пры гэтым. Учцілі яго нагародай.*

УДОСУЖИТЬ каго, на што спавольніць.

УДОСУЖИТЬСЯ, суспець.

УДРЕСВИТЬ дарогу, пасыпаць жвірам; жвірваць.

УДРУЖИТЬ каму, услужыць, удружыць.

УДРУЧАТЬ каго чым; уціскаць, драчыць, мучыць.

УДРАТЬ, уцячы, зьбегчы.

УД м. чэляс, часьць цела як нага, рука, паляц; чэляс, чэлясы.

УДЪЛ м. часьць, частка, дзель; доля, шчасьце.

УДЮЖЪТЬ, аклемацца. У слонімскім павеце ужываецца слова „аклемацца“ ў значэньні акрэпнуць; клемкі, крэпкі, цьвёрды, здаровы. *Як маеця? Клемаю!* знача нішто.

УЕДИНЯТЬ каго ад чаго; адасабняць, адасобнены, адасобак, адасобнік—ніца.

УЖАЛИТЬ каго, укалоць жыгалам, як гэта робяць пшчолы, вужакі; ўжыгнуць, ужоґ. *Ужоґ пшчалы, вужакі.*

УЖАРИТЬ мяса, усмажыць.

УЖАС м. помірс, помірсна, спомірсу; жах, жахліва, сжахнуцца, сужахлівы. *А самога як бытцам помірс бярэць (Шэйм. III. 233). Спомірсу ажно скура здубела на карку і валасы ўсталі (Дрысенск. пав.).*

УЖИМАТЬ што, угнятаць, уціскаць.

УЖИМКИ, крывёлы, крывеліцца; крыўляніна, крыўляцца, крыўляецца.

УЖИМЧИВЫЙ, які крэпка уціскае; прыгнетны, прыгнёт, парубень, жэрдзь, да уцісканьня сена на вазе.

УЖИНАТЬ, вячэраць—раньне, вячэра.

УЗАКОНИВАТЬ што, упраўняць, упраўнены.

УЗАРОЧИТЬСЯ, налажыць на сябе зарок; азарочыцца.

УЗВАР м. вараныя сухія фрукты; сьліжа, сьліжаніна. *Наварыла сьліжы з яблыкаў. Хлеб са сьліжою нямецкая ежа (Боркавічы).*

УЗДА ж. узда, уздэчка, уздзяніца, уздаць. Уздэчка без батароў (цугляў): аброць.

УЗЕЛ м. вузёл, вузлавіна, вузлак—лаціна, вузьлянка, вузельны, вузлаваты, вузлісты, вузлацік, вузлавацік, вузлавіна, вузьліць, вузьляць, вузласты.

УЗКІЙ, вузкі, вузейшы, вузець, вузенькі. вузкаваты, вузіня, вузкасьць, вузец, вузік, вузіць.

УЗНАВАТЬ *каго* спазнаваць—вацца, спазнаньне, спознатка, спазнатны—чык, чыца; *што*, *аб чым*: даведывацца—ваньне, доведы.

УЗОР *м.* рысунак—нкі.

УЗОРИСТЫЙ, рысоўны.

УЗРЬТЬ *што*, ўбачыць, убачыцца—чаны; угледзіць.

УЗУРПАТОР *м.* лац. ўлаз, самазванец.

УЗЫ, вязі.

УЗНИК *м.* вязень, вязьніць, вязьніцтва.

УЗНИЦА *ж.* вязьніца, вязьнічны.

УЙ, **УЕЦ** *м.* дзядзька па матцы; вуй, дзядзька.

УКАЗЫВАТЬ *што*, *каму*: паказываць—зацца, паказ, паказка, паказны, паказчык—чыца. паказьлівы.

УКОЛ *м.* пакол, укол, укалоць—лоцьце.

УКАЗ *м.* загад, загадны, загадчык.

УКАТЫВАТЬ *што*, укачываць, укотны, укот

УКАТЬ, пераклікацца ў лесе; гукаць, гукнуць, згукацца. Не маглі ніяк згукацца.

УКАЧАТЬ дзяць, закалыхаць.

УКЛАДЫВАТЬ *што у што*: складаць—дацца, складаньне, складчывы.

УКЛОНЯТЬСЯ *ад чаго*, ухіляцца, ухільчывы.

УКЛОН, нахіл, нахілы.

УКОЛЕСИТЬ дарогу, уторыць.

УКОРАЧИВАТЬ *што*, скарачаць.

УКОРЯТЬ *каго чым*, дакараць, дакорнік—ніца.

УКОРИЗНА *ж.* дакор, дакорлівы.

УКРАШАТЬ *што чым*; аздабляць—ляцца, аздобнасьць, аздобны.

УКРАШЕНИЕ *ср.* аздоба; *пакраса*. Жалею *касы русай, ўсей дзявочай пакрасы*. (Шэйн. I ч. 2 с. 95).

УКРЕСТОВАТЬ *црк. каго, укрыжаваць.*

УКРОМНЫЙ, *зацішны, зацішак—цішша.*

УКРОП *варатак, вар.*

УКРОЩАТЬ *каго, паскрамляць, паскраміць, паскромлены, паскромшчык—чыца.*

УКРЫВАТЬ *што, пакрываць, хаваць.*

УКРЫВАТЕЛЬСТВО, *пакрытніцтва, пакрытнік--ніца.*

УКРѢПЛЯТЬ *што, пасілкаваць, умацовываць--вацца, умацаваньне.*

УКРѢПИТЕЛЬНЫЙ *напітак, пасільны.*

УКСУС *м. воцат, вацтовы, воцтаўка.*

УКУПОРИТЬ *што, укаркаваць, заткаць.*

УКУТАТЬ *што, чым; завінуць, агарнуць, ахутаць.*

УКУШЕНЬЕ, *укус.*

УЛЕЙ, *вулей, вульлі, вулёк.* Паводле форм бываюць; *каранік*, дзюплаватая калода адрэзаная ад пня пры карэньнях; *лежань*, той-жа каранік ў ляжачай пазыцыі; *стаяк*, каранік ў стаячым палажэньні пастаўлены; *борць*, дзюплаваты пень, павешаны на дрэве. Наагул пшчальнікоўства дзеліцца на дваякае: *бортнае*, калі вульлі падвешываюць на дрэвах і *зямецтва*, калі вульлі стаўляюць на зямлі.

УЛЕПЕТЫВАТЬ, *уплятаць.*

УЛЕТУЧИВАТЬСЯ, *абяртацца ў пару ў газ; улятняцца, улятняць.*

УЛЕЧЬСЯ, *улягчыся.*

УЛИЗНУТЬ *адкуль, высьлізнуць, улытнуць.*

УЛИКА *ж. прысьветка, пашляка.*

УЛИТА, **УЛИТКА**, *смоўж.*

УЛИЦА *ж. вуліца, вулка.*

УЛИЧИТЬ *каго у чым; вініць, вінаваціць.*

УЛОЖЕНІЕ; зборнік права; статут.

УЛОВКА, падход.

УЛУС *м. калмыцк.* вёска.

УЛУЧШАТЬ *што*, паляпшаць—цца, палепшэньне.

УЛЫБАТЬСЯ, усьміхацца, усьмешка; кажуць на дзівячую усьмешку: *умілка, умілачка, умільчы-вы*. Аб маўклівым, у самім сабе сьмеху кажуць: *улыхаецца; лохатна, ўнутраны пазыў да сьмеху; лохчывае аблічча, на якім іграе вясёласць, сьмяшок; лахатун, лахатунья, тое-ж што хахатун—тунья*.

УЛЬТИМАТУМ *лацінск.* апошняе слова, аканчальны варунак.

УЛЮЛЮКАТЬ, пказаць ваўкоў; агатукаць.

УМАЯТЬ *каго*, змарыць.

УМАЛЯТЬ, зьмяншаць.

УМАЛИШЕННЫЙ, варьят, варьяцтва—яваць.

УМАЛЧИВАТЬ, умаўчываць, умоўчка.

УМОЛКАТЬ, замаўкаць—каньне.

УМАРЯТЬ *што*, упэцкаць.

УМАЛЯТЬ зьмяншаць, маліць; унімаць, уйма.

УМЕРЩВЛЯТЬ *каго*, марыць, марчыць.

УМЕРЩВЛЕНЬЕ *ср.* марчаньне, мораньне, умор. *Марчаньне* цела пастом. *Мораньне* гола-дам.

УМОРИТЕЛЬНЫЙ, надзвычайна сьмешны; *забаўны, забаўнік—ніца*.

УМИЛИТЬ *каго*, разчуліць—ліцца—леньне.

УМИЛИТЕЛЬНЫЙ, разчуляючы.

УМИЛЕННЫЙ, разчулены.

УМИЛОСТИВИТЬ *каго*, уласкавіць.

УМИНАТЬ *што*, мясіць, месіва.

УМИРАТЬ, паміраць, уміраць.

УМИРОТВОРЯТЬ, супакоіваць, супакой.

УМИРОТВОРИТЕЛЬНЫЙ, супакойлівы.

УМНИК *м.* разумнік, разумніца.

УМНОЖЕНІЕ множанье, множник, множны, множества.

УМНЫЙ, разумны.

УМОВЕНІЕ *ср.* амыцьцё, амываць, амываньнэ.

УМОЗРѢНІЕ *ср.* сьветагляд.

УМОЗАКЛЮЧЕНІЕ, вывод.

УМОЛЧАТЬ, змоўчыць, прамаўчаць.

УМОЩНЯТЬ *каго*, умацняць,

УМУСЛИТЬСЯ, умурзацца.

УМЧАТЬ *што*, умкнуць, умыкаць.

УМ *м.* розум, разумны, разумнік—ніца, разумна. У нашай мове разрожніваюць *розум і ум* апошняе выводзіцца ад *умець*, згэтуль—умецтва, умец, майстар.

УМСТВОВАТЬ, разумаваць, ваньне.

УМСТВЕННЫЙ, разумоўны.

УМЫВАТЬ *аблічча*, амываць—ваньне.

УМЫВАЛЬНИК *м.* мыйнік.

УМЫШЛЯТЬ *што*, кнаваць.

УМЫШЛЕННО, *умысна*, наўмысна, *сумысна*.

УМЫШЛЕННИК, *сумысьнік*—ніца.

УМѢЛЫЙ, *умейны*, *умецтва*.

УМѢРЕННЫЙ, *памяркоўны*; *мерны*, *памерны*.

УМѢРЕННОСТЬ, *памяркоўнасьць*, *памернасьць*.

УМѢТЬ, *умець*, *уменьнэ*, *умейны*, *умецтва*, *умец*.

УМЯГЧАТЬ *што*, *умякчаць*, *зьмякчаць*.

УМЯТЬ, *угнясьці*, *угнеткі*, *угнетчывы*.

УНАЗМИТЬ *поле*, *ўнавозіць*.

УНАСЛѢДИТЬ *што*, *атрымаць спадак*.

УНИВЕРСИТЕТ *м. лацін.* унівэрсытэт.

УНИВЕРСАЛЬНЫЙ *лац.* ўсеагульны.

УНИВЕРСАЛ *м. лац.* грамата.

УНИЗИТЕЛЬНО, паніжаюча, паніжаць.

УНИСОН *музык.* ў адзін голас; аднагучнасьць.

УНИЧЕЖЕНІЕ, пакора

УНИЧТОЖАТЬ, нішчыць—чаньне; нівэчыць.

УНІЯ *м. лац.* еднасьць, аб'яднаньне.

УНОЖЬЕ, падножак. *Аж палажу непрямые-лей тваіх падножкам ног тваіх.*

УНОРАВЛИВАТЬ, патрапляць, патраплівы.

УНТЕР *м. нямецк.* першы сядзакі чын у расійскім і нямецкім войску.

УНЫВАТЬ, панікаць; нуднуць, нудзець; сумнець.

УНЫНІЕ *ср.* сум, смутак, нуда.

УНЫВНЫЙ, нудны, сумны.

УНЯТЬ, утаймоваць. *Утаймываць кроў.*

УПАКОВЫВАТЬ *што, нямецк.* спакладаць—даньне, спакладчык—чыца.

УПЕЛЕНАТЬ, спавіць, спавіваць.

УПЕЩРЯТЬ, пстрыкаціць.

УПИТАТЬ *каго*, адкарміць, адкорм.

УПОВАТЬ *на каго*, спадзявацца, спадзея.

УПОДОБЛЯТЬ *што да чаго*; упадабляць.

УПОДОБИТЬСЯ, сутокміцца. *Сутокміцца жыццё людзкая гадзінам у месяцы.*

УПОЕНІЕ, упаеньне.

УПОКОЕНІЕ, спачын, спачываньне.

УПОЛНОМОЧИТЬ *каго*, упаўнамочыць.

УПОЛОВНИК *м.* апалонік, палонік.

УПОМИНАТЬ *аб чым*, спамінаць.

УПОТРЕБЛЯТЬ *што*, ужываць, ужытак, ужываньне.

УПОТЧИВАТЬ *каго*, угасьціць, участваць.

УПРАВЛЕНІЕ, кіравецтва, кіравецкі, кіраваць, кіраўнічы, кіраўнік—ніца.

УПРАЖНЯТЬ *каго, чым*, даваць работу, навук да работы; навытараць.

УПРАЖНЕНІЕ *ср.* навѣтар, навѣтарка, навѣтараны, навѣтарнік—ніца.

УПРЕЖДАТЬ, папераджаць.

УПРЕКАТЬ, лакараць.

УПРЕК *м.* лагор; закід, закідаць, закіды.

УПРОЧИТЬ *што*, усталіць—ліцца, умацаваць—вацца.

УПРОСТИТЬ, спросьціць.

УПРУГІЙ, пругкі, пружыць, пружыцца, пругкасьць; каляны, калянецъ, калянасьць; гарткі, гарткасьць.

УПРЫГНУТЬ, ускочыць.

УПРЫСНУТЬ, ўпырснуць.

УПРЯЖЬ *ж.* запражка, запрагаць—ганьне.

УПРЯМЫЙ, упорысты, упорлівы; кандрычлівы; галоблівы.

УПРЯМИТЬСЯ, упорыцца; кандрычыцца, галобіцца.

УПРЯМОСТЬ, упар, кандрычлівасьць, галоблівасьць.

УПРЯТЫВАТЬ *што*, упароміць, упароміцца, упорацца, ухаторыцца.

УПУТЫВАТЬ, ублутываць—тацца.

УПУЩЕНІЕ, попуст, недагляд.

УПЫР *м.* навец, наўскі.

УПЯТИТЬ *што*, ўкантопіць.

УРА, крык радасьці, вітаньня, пахвалы; слава.

УРАВНИВАТЬ, раўнаваць—вацца, раўненне.

УРАГАН *м.* віхравая бура; склоки.

УРАЗУМѢТЬ, зразумець, выразумець.

УРАЗУМИТЕЛЬНЫЙ, выразумчывы.

УРЕЗОНИТЬ *каго*, франц. угаманіць.

УРМАН *м.* татар. лес.

УРОВЕНЬ, роўня. Роўня вады ў раце.

УРОД *м.* пачвара, вырадак.

УРОВНЯТЬ *каго, зраўняць, зраўнаваць.*

УРОЖАЙ, ураджай, урода.

УРОДОВАТЬ, качыць.

УРОЖЕНЕЦ *м. ураджэнец.*

УРОК *м. лекцыя.*

УРОНИТЬ *што, выстрымнуць. На абусе збожжа малоціць, зярна ня выстрымне. Выстрымнулася шклянка з рук.*

УРОН *м. ушчэрб, упад, страта.*

УРУБАТЬ, усякаць—каца, усечаны.

УРЧАЦЬ, вурчэць.

УРЫВЧАТЫЙ, урывісты.

УСАДЬБА *ж. двор, сяліба.*

УСАСЫВАТЬ, усысаць—саца, усос, усосчывы, усоска.

УСАТЫЙ, вусаты.

УСВАИВАТЬ *што, усвамливаць, усвоіць, усвомчывы.*

УСЕРДІЕ *ср. шчырасьць, шчыры.*

УСЕРДСТВОВАТЬ *каму ў чым; старацца.*

УСЕРЯЗЬ, завушніца.

УСИЛИВАТЬ *што, пасіляць, пасілак, пасіляцца—леньне.*

УСИЛІЕ, высілак, высільны; натуга.

УСКАЛЬЗЫВАТЬ, высьлізаць—заца.

УСКОРЯТЬ *што, прысьпяшаць—шаньне, прысьпешаны.*

УСЛАЖДАТЬ *што, асаладжаць, асалода.*

УСЛЫШАТЬ, пачуць, учуць.

УСЛОВІЕ, варунак, умова, умаўляцца, умоўны.

УСЛѢДИТЬ *за чым, дасачыць.*

УСМА *стар. скура.*

УСМАТРИВАТЬ *што, дабачаць.*

УСМОТРѢНІЕ, дабачнасьць, сугляд. *Мы здаемца на панскую дабачнасьць (Друя). Наўсугляд панскі здаемца.*

УСМИРЯТЬ *каго, супакаіваць, супакоіць—цца, супакоеньне, супакойнік—ніца, сцакойлівец.*

УСНАЩИВАТЬ, *вадаплаў, аснадзіць, аснадзіцца, аснадка, аснач, хто прамышляе вадаплаўствам.*

УСОБНЫЙ, *міжсобны, міжсобіца.*

УСОВЕРШЕНСТВОВАТЬ, *удасканачыць, уда-сканачаны, дасканатны—насьць; удасканаліць, дасканальны.*

УСОВЕРШИТЕЛЬ, *дасканатнік—ніцца.*

УСОВѢТОВАТЬ *каму, ураіць. Ураілі грамадай.*

УСОВѢЩИВАТЬ *каго чым; усчуняць.*

УСОСАТЬ *што, уцмактаць.*

УСПЕНИЕ, *святая, спакоеньне. Спакоеньне Багародзіцы, або другая Прачыстая (Архіў Турава—Пінскай епіскапіі).*

УСПОКАИВАТЬ *каго, супакоіваць—вацца, супакоеньне, супакой, супакойчывы.*

УСПОСОБЛЯТЬ *што да чаго, прыладжываць—вацца, прылада.*

УСПѢВАТЬ, *дасьцігаць жаданага, мець удачу; дасьцяваць; трапляць куды на тэрмін; сусьпяваць. Не сусьпеў я кончыць работу. Ледзь сусьпеў даараць ніву. Калі сусьпею, то прыду.*

УСПѢХ, *спор у рабоце ў справах; удача, дасьціжэньне жаданага; досьціў. Ва ўсім ня досьцівы чалавек, дзе ня ступіў—няўдача. Ен досьціўна таргуе. Мае дзеўка досціў, хутка замуж выйдзе (Загацьце, Ленэль. п.) Можэ гэта будзе „досцігі“?*

УСРЕДОТОЧИТЬ *што, усярэдзіць.*

УСТА *ср. мн. вусны, вусенцы, вуські. Каля Барысова мяйсцамі вымаўляюць; бусьні, буські, бусьня, бусьніца, бусенцы; прычым пачатковае „б“, чуваць як бытцам „бв“.*

УСТНО, *жывой мовай; наўзмоўна, вусменна.*

УСТАЛОСТЬ, *змуга, знямога, спамора.*

УСТАВ м. статут; пастаюва.

УСТОЙЧИВЫ, астоісты.

УСТОЙ, стоѹб, клетка пад ѹезды, або пяроцяблы масла; шула; астоя.

УСТОЯТЬ, астоіцца, вытрываць. *Перад гневам яго нішто не астоіцца.*

УСТАЛЫЙ, змучаны, змораны, зняможаны.

УСТЕРЕЧЬ, усьцерагчы, усьцярагаць.

УСТОРОЖИТЬ што, упільнаваць, усьцерагчы.

УСТРѢЙСТВО, уладжаньне.

УСТРЯНЯТЬ каго ад чаго: аддаляць, адхіляць; адстыраць. *Адстырылі яго ад даходаѹ.*

УСТРАШАТЬ каго чым; пужаць—цца. пужаньне.

УСТРАЩАТЬ каго, запужаць, запужываць.

УСТРЕМЛЯТЬ што куды: настаромліваць, настароміць—цца. *Настароміѹ на яго вочы. Настароміѹса ражном на мяне.*

УСТРИЦА, ядомы марскі склізень *Ostrea edulis*; у нас вядомы толькі рачныя; чарупаѹкі.

УСТРЯТЬ або **УСТРЯНУТЬ** дзе, увязнуць.

УСТУПЧИВОСТЬ, падатлівасць, уступлівасць.

УСТЬЕ ракі, рыгво, рыга; сутока, сутво. Рака у гарэ мае вытоку ѹ нізе сутоку або сутво.

УСУГУБЛЯТЬ што, удваіваць, удваяць.

УСУМНИТЬСЯ, зняпэўніцца, зняверыцца.

УСУШКА, спосых. *На спосых надсып мерку.*

УС м. вус, вусы, вусаты, вусаець, вусач.

УСЫПИТЕЛЬНЫЙ, усыпляючы.

УСОПШІЙ, памершы, нябошчык.

УСЫПАЛЬНИЦА, агульны склеп для нябошчыкаѹ, фамільны склеп; грабніца.

УСЬКАТЬ, цкаваць.

УСѢЯТЬ, пакрыць розсыпам, разкідаць па ѹсяму абшару; пасеяць, разсыпаць, абсыпаць. *Лугі абсыпаны кветкамі. Горам жыцьцё маё пасеяна.*

УСѢКНОКНОВЕНІЕ, съцяцье.

УТАЩИТЬ *што*, съцягнуць.

УТВАРЬ *црк.* рухомасьць у доме, а асабліва аздобы, начыньня; *начыньня*.

УТВЕРЖДАТЬ, *што*, цѣвьярдзіць, цѣвьярджанье, пацѣвьярджаць.

УТВЕРЖДЕНІЕ, цѣвьярджанье.

УТВЕРДИТЕЛЬНО, пацѣвьярджаюча.

УТВЕРДИТЬ *што*, на чым, угрунтаваць, умацаваць.

УТЕЧКА, убытак ад съцяканья; *уток*, *уточка*.

УТЕРЯТЬ, утраціць, утрата, страціць, страта.

УТЕСАТЬ *што*, учасаць.

УТЕС *м.* скала, каменны абрыў; самародная каменная сыцяна; абвал.

УТИЛИТАРНОСТЬ *лац.* імкненьне шукаць ва усім беспасярэдную і матэрыяльную карысьць. *утилітарнасьць*.

УТИРАЛЬНИК *м.* ручник.

УТКА, качка.

УТОЛИТЬ, укоїць, укоеньне, спакоїць; спатолиць—леньне.

УТОЛЩЕНІЕ *ср.* стоўсць, стоўсьціць.

УТОМИТЬ *каго чым*, змарыць, умарыць.

УТОПАТЬ, топнуць, топленик—ніца.

УТОПИЯ *грэцк.* баечны, шчасьлівы край; усё выдуманое, вымрэянае, нязбытнае, крозы аб шчасці; *манодумка*.

УТРО *ср.* раница, ранак, раничны, ранны, раничник.

УТРОБА *ж.* вантроба; нутроба.

УТРУЖДАТЬ, трудзіць; турбаваць.

УТУШАТЬ, гасіць, пагашаць.

УТЪСНЯТЬ, угнятаць, прыгнятаць; уціскаць.

УТЮГ *м.* знадабье да раўнянья бялізны і вопраткі; пегель, пеглік, пеглиць; прас, прасаваць.

Пеглям называюць такі прас, які ўвесь укідаецца ў агонь, або ўкідаюць да награванья ў агонь толькі „душы“, трохкантовыя кавалкі зялеза, якія ўкладаюць ў сярэдзіну самой прылады.

УТЯГИВАТЬ *каго, куды; уцягаць.*

УФ! *ух! Ух, як прыстаў! Ух, які зух!*

УХА, мясны і наагул усякі навар; юшнік, юшка, тое, што расійцы называюць „суп“.

УХАБ *м.* выбоіна па зімовай дарозе або па летняй у бездарожыцу; **выбой**, **выбоіна**; **пашыбень**. Выбоістая дарога.

УХАЖИВАТЬ *за дзяўчынай, заляцацца, заляцаньне, залёты, залётны.* Чорт цябе бяры да з залётамі. (Рам. 8—9 стр. 106).

Дайце лясачку папіраціся

Пайду к дзевачкам заляцаціся.

УХАЖИВАТЬ *за хворым, даглядаць—даньне, дагляд.*

УХАРЬ, ліхар, ліхарскі, ліхаваць. ліхарства. Слова гэтае належыць да тэй катэгорыі слоў, у якіх цемная прымета пераходзіць ў пахвалу. *Ліхія коні*—значыць быстрыя. *Ліхацкая язда*, быстрая язда. *Ліхацкія песьні*, бойкія, звонкія.

УХАНІЕ *ср.* пах, вохнасьць, вохнуць.

УХВАТ *м.* прылада да выйманья гаршкоў з печы, **вілы**.

УХВАТКА *ж.* спохватка, спыхватлівы—чывы.

УХИЧАТЬ *хату*, ахоўтываць, ахоўтаць.

УХИЩРЯТЬ *каго у чым*, умудраць.

УХИЩРЕНИЯ, подступы, хітрыкі.

УХЛЕСНУТЬ *што у што*, ухлыснуць.

УХЛОПАТЬ, упехтаць, упехціць.

УХЛЯБАТЬСЯ, ухлюпацца, ухлэндацца.

УХО *ср.* вухо, вушы, вушкі, вушны, вушаты, вухаты, вушак, вушнік.

УХОДИТЬ *адкуль, адыходзіць, выходзіць.*

УХОРОНИТЬ *што, ухаваць, уховы.*

УХОРАШИВАТЬ *што, паляпшаць.*

УХОЧИСТКА *ж. скарза, скорзік.*

УХУДШАТЬ, *горшыць, горшыцца, пагоршань-не.*

УЦАРАПАТЬ, *удзерці, удзёрснуць.*

УЦѢЛѢТЬ, *ацалець, ацалены, ацаленьне.*

УЧАСТВОВАТЬ *учым, учасьнічаць, учасьнікніца.*

УЧАСТІЕ, *учасьця, учасьніцтва.*

УЧАСТЬ, *удзел. Благі, добры удзел.*

УЧАСТОК, *дзялянка.*

УЧЕБНЫЙ, *вучомны, вучомнік.*

УЧЕСТИТЬ *каго, участваць; ушанаваць.*

УЧЕСТЬ *што каму; ўлічыць.*

УЧЕТ *м. залічка.*

УЧИТЬ *каго. вучыць, вучэньне, вучоны, вучомы, вучомны, вучань; вучомнік, кніга да навукі; вукар—карка, кажуць у Магілеўшчыне аб вучыцелю.*

УЧКУР *м. матуз.*

УЧРЕЖДАТЬ *што, устанаўляць.*

УЧРЕЖДЕНИЕ *ср. установа, устаноўца.*

УЧУГ *м. тап. яз, язы, перагародка папярок ракі.*

УШВЫРНУТЬ, *ушпурнуць.*

УШИБАТЬ, *сэднуць, садаць.*

УШИБ *м. садно. Сіняе садно ад удару.*

УЩЕЛЬЕ, *рашчэпіна ў горах; разпадзіна.*

УЪЗЖАТЬ, *выезджаць, выезд.*

УЪЗД *м. павет, паветовы.*

УЮТ *м. утул, утульна—насьць.*

УЯЗВИТЬ *каго, раніць; ўжыгнуць.*

УЯСНЯТЬ *што, выясьняць.*

ф.

ФАУНА *м. лац.* усе наагул стварэньні даннай мясцовасьці; **фаўна**.

ФАВОРИТ *м. франц.* ласкаўнік.

ФАВОРИ, ласкі. *Панская ласка на рабым каню езьдзіць.*

ФАЗАН, птах Phasianus; бажан.

ФАЗИС *м.* палажэньне і паварот справы; адмена,

ФАЗ *м.* паз, пазаваць.

ФАКЕЛ *м. ням.* лучнік, лучніца; сьветач.

ФАКСИМИЛЬЕ *лацін.* зьнімак з чыйго пісьма.

ФАКТОР *м. лац.* выпаўніцель чых загадаў.

ФАКТУРА, сьпісак тавараў і разцэнка іх; **раз, цэнік**.

ФАКТ, выпадак, здарэньне, казус, на які можна, спасылацца.

ФАЛАНГА *грэцк.* рад, шыхт.

ФАЛБОРА *ж. англ.* фальбана.

ФАЛДА *ж. ням.* складка.

ФАЛЬЦ *м. ням.* паз.

ФАЛЬШ *м. ням.* мана, ашуканства, фальш.

ФАМИЛІЯ *лац.* род, радавы; прозьвішча.

ФАМИЛЬЯРНИЧАТЬ, братацца.

ФАНАБЕРІЯ *ж.* пыха.

ФАНАТИЗМ *м. фр. ням.* сызверства, сызвер.

ФАНЕРА *ж. нямец.* луб. Лубаваная ракітай (чачоткай) шафарня (Дзісна).

ФАНЕРА, клеены ў троя ці чэцьвера дрэўняны луб, які прадаецца аркушамі, дыхт.

ФАНТАЗІЯ *ж. ням. франц.* творчая сіла розуму дарэмная кроза; **фантазія, прымха**.

ФАНТ *м. нямец.* застава, рэч, дадзеная каму ў заставу.

ФАРВАТЕР *м.* самае ручво ракі; ручво.

ФАРС *м. франц.* жарт.

ФАРТУК *м. нямец.* понявень, поняўка, панявок, понцік; прынялося у нас праз жыдоў такжа нямецкас: хвартух, хвартушок.

ФАРФОР *м.* парцэляна, парцэляновы.

ФАРЬ *м. пэрск.* конь.

ФАСАД *м. франц.* чало, будынку.

ФАСОН *м. франц.* крой, выгляд.

ФАТАЛИЗМ *м. лац.* кон, доля.

ФАЦЕТ *м. франц.* кожная плосмень гранёнай рэчы; брыж.

ФАШИНА *франц.* пук хворасту.

ФЕВРАЛЬ, люты.

ФЕДЕРАЦІЯ *ж. лацін.* сувязь людзей, зямель або дзяржаў.

ФЕЙЕРВЕРК *м. ням.* агнялёт.

ФЕЛЬДФЕБЕЛЬ *м. ням.* старшы падафіцэр у роце.

ФЕЛЬДШЕР *м. ням.* фэльчар.

ФЕЛЬЕТОН *франц.* аддзел апавяданняў ў газэце.

ФЕНОМЕН *ж. грэцк.* рэдкая нязвычайная пражыва; пракуда. *Дзеткі, што-то за пракуда, неба гарыць, вялікае цуда.*

ФЕОДАЛ *м.* удзельны князь.

ФЕРМА *м. франц.* засьценак.

ФЕРТ *м.* літара ф; франт.

ФЕФЕР *м. нямецк.* перац.

ФЕХТОВАТЬ, *нямецк.* віхтацца, віхтаць, віхтунак.

ФИБРА *лац.* нітка, валакно цела.

ФИГЛИ *мн.* штукі.

ФИГУРА *лац.* зьнешні абрыс рэчы, зьнешні выгляд; фігура; постаць.

ФИЖМА *нямец.* пругкія раговыя пласткі, ужываныя да жаночай вопраткі.

ФИЗИКА *грэцк.* навука аб прыродзе, аб законах і праявах яе (зазвычай разумеюць прыроду нежывую); **фізыка.**

ФИЗИОНОМІЯ *ж.* аблічча, воблік, твар.

ФИЗИОЛОГІЯ *грэцк.* навука аб жыцці жывых цел ў здравым іх стане; **фізыолёгія.**

ФИКТИВНЫЙ, амарочлівы, марочны.

ФИКЦІЯ *ж.* марока.

ФИЛАНТРОПІЯ *грэцк.* любалюдства.

ФИЛЕ *франц.* паляндзьвіца.

ФИЛИГРАН *франц.* скань.

ФИЛИН *м.* вялікая вушатая сава; пугач.

ФИЛОЛОГІЯ *грэцк.* моваведаньне.

ФИЛОСОФІЯ *грэцк.* навука аб дасягненьнях чалавечай мудрасьці; **любамудрасьць, філёзофія.**

ФИЛЬТР *м. фр.* цэдыль, цэдзік.

ФИНАЛ *м. італьян.* канец.

ФИНАНСЫ *м. мн.* скарб, скарбовы.

ФИНИК *м.* плод. дактыль.

ФИНИФТЬ, паліва па мэталю; **шмальса.**

ФИНТИТЬ, хітрыць, круціць.

ФИРМА, імя тарговага дому.

ФИСКАЛ *лацінск.* мытнік.

ФИСТАШКА *арэхі, пістація.*

ФИСТУЛА *лацінск. лекарск.* сьвішч.

ФИТИЛЬ *грэцк.* кнот.

ФИЯЛКА кветка, пралеска.

ФЛАГ *м. нямецк.* павет. У царкоўных старых хваласьпевах я сутрачаў слова „павет“ ў значэньні флагу, або знаку, пад які сабіраліся на вайну людзі данай акаліцы. Ад „павет“ знак акалічны, пазьней гэтае слова прынялося як адміністрацыйнае дзяленьне. У в. Пагост Стары, Дзіс. пав. калі першы раз было загадана справіць селяням флагі і вы-

вешываць іх у табэльныя дні, то сяляне называлі іх „повецямі“.

ФЛАКОН *франц.* бутэлячка да пэхмяцяў.

ФЛАНГ *франц. ням.* крыло.

ФЛЕГМА *грэцк.* кархавіна, кархацьцё.

ФЛЕЦ *м. ням.* пласт, слой.

ФЛИГЕЛЬ *нямецк.* крыло будоўлі; крыло.

ФЛОРА *лац.* расьціннасьць данай мясцовасьці расьціннасьць.

ФЛОТ *м. франц.* сабраньне вялікага ліку вадаплаваў.

ФЛІСГЕР *м. нямецк.* ветраўнік.

ФЛЮС *нямецк.* праязбная хвароба: пухліна дзёслаў з болью зубоў; сьмярза.

ФЛЯГА *нямец.* пляшка, пляха.

ФОКУС *м.* пункт на восі гарбатых і ўкляслых шкел і ўгіблых люстраў, у які зыходзяцца праменьні сьвятла; яскір.

ФОКУС, незразумелая чыянасьць, абапертая на спрыце і умецтве; штука, штукар, штукарства.

ФОЛІАНТ *м. лацінск.* кніга.

ФЛЬВАРК *м. нямецк.* засьцэнак.

ФЛЬГА *лацінск.* мядзяны ці іншы мэталічны аркуш, таўшчынёй як папера; блісма.

ФОНАРЬ *грэцк.* ліхтарня, ліхтарка; сьвячаўніца, сьвечаўка.

ФОНД *франц.* гатоўка.

ФОНЕТИЧЕСКИЙ, сьызгалосы.

ФОНТАН *франц.* вадаліў.

ФОН, пашанотная частка перад прозьвішчам нямецкіх дваранаў. Гэта частка у славянаў вымаўляецца *пан*, у босьнійцаў *бан*, у голядцаў *взн*, у гішпанцаў *дон*, здаецца у праарыйскую эпоху частка гэта выражала прыблізна тое-ж што нашае *сам*.

ФОН *нямецк. франц.* аснаўная барва, па якой накіданы узор; асноведзь. *Па белай асноведзі чырвоныя кветкі (Бешанковічы).*

- ФОРМА** *ж. латинск.* спаверхні выгляд; *форма.*
- ФОРПОСТ** *нямецк.* наўпяродная старожа.
- ФОРСИРОВАТЬ, націскаць.**
- ФОРС** *франц. націск.*
- ФОРТКА** *нямецк.* дзьверцы ў браме, ў акне; у браме ў плоце: *прога*; у акне: *балонка.*
- ФОРТУНА** *латинск.* шчасьце.
- ФОРШТАТ** *нямецк.* слабада, прадмесьце.
- ФОТОГРАФІЯ** *грэцк.* сьвятладрук.
- ФРАЗА** *франц.* сказ.
- ФРАЗЕОЛОГІЯ, пустаслоўства.**
- ФРАХТ** *м. нямецк.* дастава.
- ФРЕЛИНА** *нямецк.* панна.
- ФРИШТЫХ** *нямецк.* сьнедацьне.
- ФРОНТ** *франц.* шыхт, перад, чало.
- ФРУКТ** *нямецк.* плод.
- ФУНДАМЕНТ** *лац.* падвала.
- ФУНКЦІЯ** *фізыолёг.* чыннасьць.
- ФУРА** *ж. нямецк.* воз.
- ФУРАЖ** *франц.* сухі корм для коней, сена, сечка, авёс; *пошыр.*
- ФУРАЖКА** *ж.* шапка.
- ФУРМАН** *нямецк.* павозьнік, вазец, вазіла.
- ФУТЕР** *м. нямецк.* падысподняя вопратка; *кажук.*
- ФУТЛЯР** *м. нямецк.* похва.
- ФУТ** *нямецк.* мера даўжыні; *стапа.*
- ФУФАЙКА** *ж.* каптанка.
- ФУФЫРИТЬСЯ, надымацца.**
- ФЫРКАТЬ, порскаць, пырскун.**

Х.

ХАЙЛО, глотка, зяпа.

ХАЛАТ, доўгая, шырокая вопратка; чугай.

ХАЛИФ, каліф.

ХАЛУЙ, папіхач.

ХАМОВНИК *стар.* ткач.

ХАНДРА, маркота; немарасьць.

ХАНЖА, аблуднік, сьвятуң.

ХАРАКТЕР *м. франц., ням.* удача; характар.

ХАРАЛУЖНЫЙ, сталёвы.

ХАРТІЯ, грамата.

ХАРЧЕВНЯ, карчма.

ХАРЯ, морда, лыч.

ХВАСТАТЬ *чым*, хваліцца, хвалько.

ХВАТАТЬ, хапаць—паньне; хопкі; хапуны, хапанцы, ўзяткі; хапун.

ХВОЯ, хвоя, хвойка, хваёвы.

ХВОРОСТ, хмыз, хмызьняк, хвораст.

ХВОРОСТИНА, дубец, хлудзіна, хлабзіна.

ХВОСТЕЦ, падскурнае прадоўжаньне хрыбетнай косьці; купрэц.

ХЕРУВИМ, харубім.

ХЕР, літара х.

ХЕРИТЬ, касаваць накрыв; касаваць.

ХИЖИНА, хаціна, халупа.

ХИЛЫЙ, слабавіты, слабы.

ХИМЕРА *грэцк.* выдуманы дзіватвор: перад львіны, сярэдзіна казьліная, а зад зьмяіны; пачвара.

ХИМИЯ *грэцк.* навука аб разлажэньні і складзе цел; хімія.

ХИНИН *м.* хініна.

ХИСАТЬ *што*, хістаць, хіснуць, хіткі, які ківаецца, калыбаецца.

ХИЩНЫЙ аб зьверу, птушцы; хіжны, дросны.

ХЛАД м. холад, сыцюжа.

ХЛАМ м. хлуд, халусьцё, хломазд.

ХЛЕБЕСНУТЬ каго чым; хлыснуць.

ХЛЕБОК, глыток.

ХЛЕСТАТЬ, хлыснуць, хлыскі, хлыснуцца.

ХЛЫСТ, батог, батуз, батузаць.

ХЛОПАТЬ чым, ляскаць, праскаць, хля-
паць.

ХЛОПУШКА, пукаўка, праскаўка.

ХЛОПЬЕ, клапці.

ХЛУП, кончык крыжавіны у птахаў; купрэц, ку-
парок, купрык.

ХЛѢБ м. хлеб, хлябок, хлябец, хлябук, хле-
бы.

ХЛѢБОПАШЕЦ, хлебароб, хлебаробства.

ХЛѢВ, хлёў, хлёўчык, хлявец, хляўнік.

ХЛЯБЬ, плюха, плюхаць.

ХОВРЯ лайчывае: сьвіныя; рохля.

ХОЖДЕНЬЕ, хадзьба.

ХОДУЛИ, дыблі, шчоўдлі, кавёлы.

ХОДЬБА, хадня.

ХОДАТАЙСТВО, старэньні.

ХОЗЯЙНИЧАТЬ, гаспадаравать, гаспадарыць.

ХОЗЯЙСТВО, гаспадарка, гаспадарства.

ХОЗЯИН, гаспадар, гаспадыня.

ХОЗЯЙСТВЕННЫЙ, гаспадарны.

ХОЛИТЬ, кукобіць, песьціць.

ХОЛКА у каня, чакмейка, чубайка, загрывак.

ХОЛМ, узгорак, пагурак, калого, лабыр, груд.
Занацавалі каля ракі на грудку (Сержп. стр. 40).

ХОЛОД м. холад, сыцюжа, зяба.

ХОЛОП, мужык.

ХОЛОСТОЙ, няжон, няжонны, нежанец, нежануха.

ХОЛСТ м. палатно, палатняны, палатнінка.

ХОРДА, цяціва.

ХОРЕК м. зьвярок, шашок.

ХОРОВОД м. карагод. *Литовцо-русы хоровод переименовали в „корогод“ (Сахаров: „Сказанія Русск. Нар.“).*

ХОРОНИТЬ, хаваць, хаторыць.

ХОРОШІЙ, добры.

ХОРОШО, добра.

ХОРОШЕСТВО, хараство, харашэць.

ХОРУГВЬ, каругва; павета; харугва.

ХОР м. лац. сабраньне сьпявакоў; хор.

ХРАБРІЙ, харобры, харобрасьць, харобства, харобнік, харобніца, харобіцца.

ХРАНИТЬ, хаваць, хаваньне, хоў.

ХРАНИЛИЩЕ, схоў.

ХРАНИТЕЛЬ, хавач, ахоўнік.

ХРИСТОМАТІЯ грэцк. зборнік.

ХРУСТАЛЬ, крыштал, крышталовы, крышталік.

ХРЫЧ м. хрэн. *Стары хрэн.*

ХРЮКАТЬ, рохкаць.

ХРЯК, не кладзены кабан; кнур, кнораз.

ХРЯПАТЬ, хрустаць; храбатаць.

ХРЯСЬ, хрусь.

ХРЯЩ м. храшч, храшчык, храстка.

ХУДОЙ, худы, худзец, худак, худасьць, худа.

ХУДОЖНИК, кудзейнік, кудзебнік; мастак.

ХУТОР, засьценак.

Ц.

ЦАПАЕТСЯ, чапаецца, ківаецца.

ЦАРАПАТЬ *што, чым*; шаркаць, дзерці, дзёр-
стаць.

ЦАРАПИНА, дзёрска, дзярсно.

ЦАРАПАТЬСЯ *падобна мышы*, скрабстацца,
скрабатацца, дзёрстацца.

ЦАРИНА *ж.* выган.

ЦАРЬ *м.* цар, царыца, царэвіч, царэўна.

ЦАТА, цэкінка, цэкін.

ЦВѢТ *м.* квет, кветка, квіце, кветны, квяці-
сты; краска, красуе.

ЦВѢТНОЙ, барвісты, каляровы.

ЦЕЙХАУЗ *м.* нямецк. склад.

ЦЕНТР *м. лац.* асяродак, асяродны.

ЦЕНТРОБѢЖНЫЙ, адасяродны.

ЦЕНТРОСТРЕМИТЕЛЬНЫЙ, дасяродны.

ЦЕНТРАЛИЗАЦІЯ, сусяроджаньне.

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ, сусяродны.

ЦЕРЕМОНИЯ *ж. франц.* чцівасьць, чцівіцца,
чціўнасьць—лівасьць.

ЦЕРЕМОНИАЛЬНЫЙ, чціўны.

ЦЕРКОВЬ, царква, царкоўны.

ЦЕРТИФИКАТ *м. лац.* пасьведчаньне.

ЦЕХ *м. ням.* брацтва рамесьнікаў.

ЦИВИЛИЗАЦІЯ *лац.* грамадзянскасць.

ЦИКЛ *грэцк.* круг.

ЦИЛИНДР *м. грэцк.* кругляч, кругляны.

ЦИНК *м.* коў, цына (Sn). Па расійску цинкам
назваюць (Zn), па нашаму *свінец* і свинцом (Pb.),
тое, што па нашаму называецца *волава*, а *цыну*
яны завуць „олово“.

ЦИСТЕРНА *лац.* бодня.

ЦИТАДЕЛЬ, крэпасць.

ЦИТИРОВАТЬ *каго, ням. намяняць, прыводзіць.*

ЦИТАТА, зьменка.

ЦОКОЛЬ *ням. падсьценак.*

ЦЫНГА, хвароба ад нястачы корму або благога корму; шкорбут.

ЦЫРЮЛЬНИК, галяр; пастрыгач.

ЦЫРЮЛЬНЯ, пастрыгальня.

ЦЪЛЕБНЫЙ, гаючы.

ЦЪЛИНА, зямля ніколі не абрабляная; шчырына.

ЦЪЛЬ, не пачатае; шчыр.

ЦЪЛЕБНИК, гойнік.

ЦЪЛИТЕЛЬ, гойбіт.

ЦЪЛОВАТЬ, цалаваць, бусяць, бусі, буські.

ЦЪЛОМУДРЕННЫЙ, шчырны, шчырка.

ЦЪЛЬ, цэль, мэта.

ЦЪНА, цана, цаніць, цэнны.

ЦЪПЛЯТЬ *што*, чапляць, чэпкі, чапло.

ЦЪПЬ, ланцуг, ланцужок, ланцужнік; ратуг, ратугі, ратужжо.

ЦЪПОЧКА, ланцужок, ратужок.

ЦЪПЕНЪТЬ, дубець, тужэць, калаваець.

Ч.

ЧАБАН, авечы пастух; пастух.

ЧАВКАТЬ, чмякаць, жвякаць.

ЧАГА *ж.* бярозавае губка; трут.

ЧАГАРНИК, благая лесавае парасьць; поцябнік.

ЧАДО *ср.* дзяцё.

ЧАЙ, чай, гарбата.

ЧАЙКА птах, кірля.

ЧАЛИТЬ, вязаць, тарнаваць. Окрык-каманда плытнікаў на Нёмане; *Тарнуй, прыбівай да берагу, рас. „причаливай“.*

ЧАЛ, вяроўка, якой вадаплаў прымацовуецца да берагу; тарно.

ЧАЛЫЙ масьць, палавы.

ЧАН м. абручнае начыньне; чоп.

ЧАСОВНЯ ж. капліца.

ЧАХНУТЬ, сохнуць, мадзець, нйднуць.

ЧАХЛЫЙ, худы, ссохлы, мадзявы, зныдзелы.

ЧАХОТКА, сухоты; мадуха. (*Полацкі пав.*).

ЧАХОЛ м. наўлога, наўложка.

ЧАША, чара, чарка, чарачка.

*На тых прыстолах стаялі тры чары,
А ў першай чары, зялёна віно,
А ў другой чары, салодак мядок,
А ў трэцяй чары, пшанічнае піва.*

ЧАШКА ж. чаўхра, чаўхірка.

ЧАЩА ж. гушча, гашча.

ЧАЩЕ, часьцей.

ЧАЯТЬ, спадзявацца, чакаць.

ЧЕБРЕЦ м. расьціна, чабор.

ЧЕКА ж. загваздка.

ЧЕКАНИТЬ манэту, выбіваць.

ЧЕКАН, посах з металёвым верхам; каўган.

ЧЕКАННАЯ работа, кувезная.

ЧЕКОЛДА ж. шпуля, шпульга.

ЧЕЛКА у каня, чуб.

ЧЕЛН м. човен, чаўно, чаўнок.

ЧЕЛО ср. чало, чольны, чольца.

ЧЕЛОМКАТЬСЯ, цалавацца (вітаючыся).

ЧЕЛОБИТНАЯ, паклонная.

ЧЕЛОВѢК м. чалавек, чалавечы, чалавечна, чалавецтва, чалавечнасьць.

ЧЕЛПАН м. насыпная магіла; валатоўка.

ЧЕЛЮСТЬ, кожда з двох нааблічных касьцей, ў якіх сідзяць зубы; *ськівіца*. У *рыбы*: шчэляпа. Самыя мейсцы пакрытыя зубамі: *жухвы*, *жухва*.

ЧЕМОДАН *м.* *валіза*, *валізка*; *клунец*, *клункі*, *клунчык*. Слова *клуня*, абазначае склад, будынак да складаньня сена, снапоў саломы, гаспадарскіх прылад, словам усякага малацэннага добра, якое вымагае схову.

ЧЕПУХА, слова ўзятая ад нас; *чаўпня*, *чаўпсьці*, *чаўпе*, *чаўпун*—пуха.

ЧЕРВЬ *м.* *чарвяк*, *чораў*, *чарвівы*, *чарваточына*, *чарва*; *чэр*, прыплод пшчол; *чэрыць*, аб пшчалінай матцы, запладняць.

ЧЕРВЛЕНЫЙ, кармазыновы, чырвоны.

ЧЕРДАК *м.* мейсца між стольлю і страхой; падстрэшша, строп, падстропье.

ЧЕРЕВО, *чэрава*, *чэрасы* нутранасьці, *чараватытая*, *брухаты*, аб жанках—*ціжарная*, *зачэрыць*, *запладніць*; адначэрасны роджаны з аднэй маткі.

ЧЕРЕД *м.* *чарод*, *чарада*, *чародны*, *чароднік*, *чарадаваць*—вацца.

ЧЕРЕЗ, праз, *цераз*, *крозь*. *Праз поле ідзе дарога. Праз яго я ў бяду трапіў. Цераз тыя сьцежкі--дарожкі, дзе прахадзілі міленькай ножкі. Крозь ўсю ноч галакалі. Крозь зямлю праваліўся.*

ЧРЕЗВ ЧАЙНЫЙ, надзвычайны.

ЧРЕЗМЪРНО, празмерна.

ЧРЕЗПОЛОСИЦА, *церазнівіца*.

ЧЕРЕЗЧУР прысл. *празмеру*, *церазмеру*.

ЧЕРЕМХА, *чаромха*; *калакуша*.

ЧЕРЕН *м.* *чарон*, *чаронка*, *чаранок*, *чаранкі*, *ручка*, *аправа*. *Нож з белым чаранком (тронкам). Чарон у печы, чалавая часьць печы. Ягада вісіць на чаранку, таксама як яблык, груша і кожды ліст.*

ЧЕРЕП *м.* *галаўная* *косьць*; *чэрап*, *чарапы*; *чарапкі*, *пабітыя* *часьці* *глінянага* *ці* *іншага* *крохкага* *начыння*, *чарапье*, *чарапок*.

ЧЕРЕПИЦА *ж.* кахля, кахлёвы, кахляр, кахлярня.

ЧЕРЕПАХА *ж.* земнаводнае стварэньне; жаўла, жаўлак, жаўлук.

ЧЕРЕСЛА *ср.* акружнасьць цела над лагой; пераслы; паясьніца; сярэдзіна.

ЧЕРМНЫЙ, цёмна-чырвоны.

ЧЕРНЫЙ, чорны, чарнаваты, чарнявы, чарніць, чэрнь, чорнасьць, чарняк.

ЧЕРНЕЦ *м.* мніх, мнішка.

ЧЕРНИЛО *ср.* каламар; чарніла.

ЧЕРНОМАЗЫЙ, мурзавы, чарнявы.

ЧЕРСТВЫЙ, сухі, чорствы, чарсцьвель.

ЧЕРТА *ж.* усякі лінейны знак; крэса, крыска.

ЧЕРТИТЬ, крысаваць, крыскаваць.

ЧЕРТЕЖ *м.* накрыс, накрысны, накрыска.

ЧЕРТОГ *м.* хорам.

ЧЕРЧЕНЬЕ, крэсьленьне.

ЧЕСАТЬСЯ, чухацца, скрабацца, чухрацца.

ЧЕСАТЬ валасы, часаць, часацца, чэша.

ЧЕСАТЬ скрабсьці, чухацца, чухрацца.

ЧЕСОТА *ж.* сьверб.

ЧЕСОТКА *ж.* кароста, каросьлівы, кароста-вік, каросьліўка; чухра, чухраўка.

ЧЕСНОК *м.* чеснок.

ЧЕСТВОВАТЬ, чціць, шанаваць; частаваць.

ЧЕСТИ што, чытаць.

ЧЕТКОСТЬ, выразістасьць.

ЧЕСТЬ, чэсьць; гонар, цнота. *Чэсьць*, выражае пашану ад каго каму колечы. *Чэсьць і слава нашаму пану. Чэсьць аддаваная Богу.* Згэтуль чціць, шанаваць і паважаць. *Цнота*, або *часнота*, азнака ў самім аб'екце. Слова *гонар*, чужое, запазычанае з польскага.

ЧЕСТНЫЙ *стар.* чэсны, цяпер: справядлівы. *Чэсны*, той якога чцяць, ці годзен таго каб чцілі,

але той, які паступае згодна праўдзе будзе—*справядлівы*.

ЧЕСТНОСТЬ, справядлівасьць.

ЧЕСТОЛЮБИЕ, шуканьне зьнешніх азнак пашаны для сябе; *пыха*.

ЧЕТА, двойка, двойца, пара.

ЧЕТАТЬ, параваць.

ЧЕТНОЕ, парнае.

ЧЕТКИ, пацяркі да лічэння малітваў, паклонаў;
у каталікоў *ружанец*.

ЧЕТВЕРТЬ, чверць, чвертны, чвертка.

ЧЕШУЯ *ж.* луска, лузга, лускаваты.

ЧИЛИКАТЬ, шчабятць, цілікаць.

ЧИНАР *м.* дрэва; платан.

ЧИРЕЙ *м.* скула, верад.

ЧИСЛО *ср.* лічба, лічыць, лічэньне.

ЧИСЛЕННЫЙ, лічны, лічнасьць, лічэбны.

ЧИСТОТА *ж.* чыстасьць.

ЧИЩОБА, разчышчаная з пад парасьніку навіна;
выцярабка, выцябка.

ЧИСТИЛИЩЕ (*purgatorium*), чыснец.

ЧИСТИЛЬНЯ, чыстніца, чыстнік—чык.

ЧИСТОПИСАНИЕ, красопісь.

ЧИТАТЕЛЬ, чытач.

ЧИХАТЬ, чхаць, чханьне; кіхаць.

ЧКНУТЬ *каго*, джгнуць, джаць.

ЧЛЕН *м.* часьць цэлага; чэляс, чэлясы; чалец, чальцы. Чэлясы цела; рукі, ногі, пальцы, галава. Чалец рады, таварыства, клубу. Сымвол веры падзеляецца на 12 чэлясаў.

ЧЛЕНСТВО, чэльства, чэлясны, чэльскі.

ЧМЕЛЬ, шчумель, шчумялі; бушмель, бушмялі.

ЧМОКАТЬ, цмокаць, цмокнуць, цмок! плюсь, I, плюсь, пана ў руку (*Сержп. 52*).

ЧОБОТ *українск.* бот, боты.

ЧРЕВО, чэрава; пуза.

ЧРЕДА ж. чарада, чародны.

ЧТО, што. *Што ты робіш, думаеш? Што гэта? Што ты ўзяў. Што гэта за чалавек? Што-ж ён нядзе.*

ЧТОБЫ, каб. *Каб усё гожа было. Каб яму добра было. Каб на краскі ды не марозы. Каб не забыўся.*

ЧТО-ТО, нешта. *Нешта не чуваць аб гэтым. Нешта ён не прыходзіць. Нешта нездаровіцца.*

ЧУБАРЫЙ, рабы.

ЧУБУК м. цыбук, цыбучок, цыбучнік.

ЧУБУРАХНУТЬ, чабохнуць, чабохацца.

ЧУВСТВОВАТЬ што, чуць, пачуваць.

ЧУВСТВОВАНЬЕ, пачуцьцё, чуцьцё.

ЧУВСТВЕННЫЙ, почаўны.

ЧУВСТВО ср. почаў, чуцьцё.

ЧУВСТВИТЕЛЬНЫЙ, чуткі, чуткасьць; чулы, чуласьць.

ЧУГУН м. чыгун, чыгунны.

ЧУДО ср. цуда, цуд, цудны, цудзіцца, цудацкі, цудацтва, цудак; дзіў, дзіўны, дзівы.

ЧУДЕСНЫЙ, цудоўны, дзіўны.

ЧУДАК м. дзівак, дзівацтва, дзівачны.

ЧУДИТЬСЯ, здаецца, блазіцца. *Блазілася мне ўсю ноч вайна.*

ЧУДОВИЩЕ, патвора, патворны.

ЧУДОТВОРЕЦ м. цудадзей, цудадзейны, цудатворац.

ЧУЖОЙ, чужы—жая, чужына, чужынец—ніца.

ЧУЖДЫЙ, чужны, чужы.

ЧУЖДАТЬСЯ, чужацца; чурацца.

ЧУЛАН м. сьпіжарня, сьпіжарка.

ЧУЛКИ, хабні, хобсьці, назуткі; панчохі.

ЧУМА *ж.* мор, паморак.

ЧУМАЗЫЙ, чарнявы, мурзаты.

ЧУМИЧКА, палонік.

ЧУНКИ, ручныя саначкі; санкі, крынджолкі.

ЧУРБАН, калода, калодка; аслапень.

ЧУРОК, калодачка, аслапок. *Ў аслапкі гуляць.*

ЧУТЬ, ледзь. *Ледзь здолеў. Ледзь дабыў. Ледзь не зваліўся. Ледзь не памёр.*

ЧУЯТЬ, чуць, чуткі, чуткасьць.

ЧУШЬ, чаўпня, чаўпе; нісянеціца, лухта.

Ш.

ШАБАШ *м.* жыд. сьвята, спачынак.

ШАБЛОН *м.* франц. соймень, соймеўка.

ШАВКА, парода сабак; брэхта, шаняўка.

ШАВКАТЬ, шамкаць.

ШАГАТЬ, крочыць. Кажуць у нас і „шаг“ як меру, *шаг, сяг, сяжань* аднаго парадку словы; першае як сягнуць крокам, другое ўстоячкі ўвысь рукой.

ШАГ *м.* крок.

ШАЙКА *ж.* банда.

ШАЙКА, абручнае начыньне: ражка, шаплік.

ШАЛАПАЙ *франц.* целяпей.

ШАЛАШ, будка, буда.

ШАЛЬНОЙ, шалёны, шалець.

ШАРОВАРЫ, шырокіе штаны; ганавіцы.

ШАРАШИТЬ, **ШАРАХНУТЬ**, абалошыць, бадохнуць; трахнуць, трэснуць.

ШАРКАТЬ, шорхаць, шаркаць, шаркатаць.

ШАРЛАТАН, ашуканец, хлюс.

ШАРНИР *м.* завесы, завескі; вяртугі.

ШАРФ *м. франц.* шырынка.

ШАР *м.* клуб, клубаваты. *Зямельны клуб.*

ШАТАТЬ, ківаць, хібаць, чапаць, віхтаць, хвіртаць.

ШАТАТЬСЯ, ківацца, хібацца, чапацца, віхтацца.

ШАТАТЬСЯ, хадзіць без занятку; бадзяцца.

ШАТКІЙ, хібкі, зыбкі, валкі.

ШАТЕР *м.* **ШАТРО**, шацёр. *А на тваім дварэ шацёр стаіць.*

ШАФЕР *м. нямецк.* дружка; дружбант.

ШАХЛАТЫЙ, касматы і натапыраны; калматы.

ШАХМАТЫ гульня фігурамі; шахматы. Названьне фігур: пешка—ніжнік, офіцер—вышнік, лощадь, ферт—конь, царица—краля, царь—кароль.

ШАХТА *ж. ням.* шыбра.

ШАШКА *ж.* шабля.

ШАШНИ, шэпты, пошэпкі.

ШАМШУРА *ж.* чапец, чыпак, чэпчык.

ШАЯТЬ, гарэць бяз полымя жарам; жухнуць.

ШВАБРА *ж.* памяло.

ШВАЛЬ, зброд; хломазд.

ШВЕЙЦАР *м.* прыдзьвернік.

ШВИДКО *укр.* хутка.

ШВЫРЯТЬ *што*, кідаць, шпураць.

ШЕВЕЛИТЬ *што*, чым; кратаць, крануць—нуцца.

ШЕЛЕСТ *м.* шумценьне, шумціць; шашчыць, шастае, шаскучы, шоскат; шомаст, шамасьціць, шамаець, шамочыцца, шускат, шушчыць, шустае.

ШЕЛК *м.* шоўк, шаўковы, шаўкавіты.

ШЕЛЛАК *м.* шарляк.

ШЕЛОМ *м.* шышак.

ШЕЛОХНУТЬ, варухнуць, варухнуцца.

ШЕЛУДИ *мн.* шалуды, шалудзівы, пархі.

ШЕЛУХА, лушпа, лушпіньнё, лузга, луска.

ШЕЛУШИТЬ, лушчыць, лузгаць.

ШЕЛЮГА, адмена вербы *Salix rubra*; шаўлюга, шалюга.

ШЕРЕНГА, шаруга, шаруговы.

ШЕРОМЫГА *ж.* галцяй.

ШЕРОХ, шоскат, шашчыць, шастае; шурхат, шуршыць. *Шуршыць, шэлясьціць і дарагім піжмам ваняе.*

ШЕРЕХОВАТЫЙ, шурпаты, шаршавы.

ШЕРСТЬ, воўна. Цьвёрды волас, як у сьвіньні на хрыбце, завецца *шэрсць, шасьціньне, шорстка*; авечкі даюць *воўну*; воўнай агульна называецца усякая поўсьць, якая ідзе на пражу; конь, карова, сабака маюць *поўсьць, чалавек—валасы.*

ШЕРСТЯНОЙ, ваўняны.

ШЕРШАВЫЙ, шурпаты.

ШЕСТЕРКА, шостка.

ШЕФ *м. франц.* старшыня.

ШЕЯ *ж.* шыя, шыйка, шыйны.

ШИБКІЙ, борзды, борзкі.

ШИВОРОТ *м.* каршэль. *Узяць каго за каршэль.*

ШИКАТЬ *на каго, сыкаць, цыкаць.*

ШИНЕЛЬ *ж.* шынэль.

ШИП, пыж.

ШИПЯЩИЙ, сіпучы, сілун, сіпець, сіплы.

ШИРИНА *ж.* шырыня, шырокі, шырасць.

ШИРМА *нямецк.* заслона, застка.

ШИРЯТЬ, лынаць, лынае.

ШИФР *франц.* умоўнае пісьмо.

ШКАЛИК, карчомная мера гарэлкі; шкелік

ШКАП, шафа, шафка.

ШКАТУЛКА *франц.* хоўтка, каўчаг.

ШКВАЛ, налёт раптоўнага ветру.

ШКВАРИТЬ *што*, скварыць, скварка, сквар.

ШКИПЕР *м.* аснач.

ШКОЛА *лац. ням.* школа, школіць; вучэльня.

ШКУРА, скура, скурка, скурат.

ШЛАГБАУМ *м. ням.* рагатка.

ШЛАК, пена, якая творыцца пры ператопцы руды; гар, жуглі.

ШЛЕПОК, пляскач. *Даць пляскача.*

ШЛИФОВАТЬ, шліхтаваць, шліхтар, шліхтарня.

ШЛЮЗ *м. нямец.* вароты для пропуску і затрымкі вады ў гаці; затор.

ШЛЮПКА, шчалупа, шчалупка.

ШЛЯПА *ж.* капэлюш, капялюх.

ШЛЯПКА у цьвяжу, плешка.

ШЛЯТЬСЯ, сноўдацца, лахаць, лындаць, валондацца, бадзяцца.

ШНЫРЯТЬ, шмыгаць.

ШОМПОЛ *м.* штэмпаль, прыбоец.

ШОРНИК *м.* рымар, рымарства.

ШОССЕ *франц.* бітая дарога; гасьцінец.

ШПАКЛЕВАТЬ, замазываць пазы; пазаваць, шпараваць.

ШПАЛА, папярэчны ляжак пад шыны; пакладня.

ШПАТ, валгак (?).

ШПАЦИЯ *друкарск.* разьбіўка, разстаноўка.

ШПЕНЬ, спатырчак, шпунт.

ШПІОН *м. франц.* шпег, шпегавец.

ШПОРА *ж.* астрога.

ШПРИЦ *нямецк.* спрыца.

ШТАБЕЛЬ *нямецк.* зложаныя ў парадку будаўляныя і другія матэрыялы; пагон.

- ШТАБ *м. нямецк.* вайсковае кіравецтва.
ШТАЛЬМЕЙСТЕР *м.* канюшы.
ШТАМБ *м. ням.* бервяно.
ШТАМП *м. нямецк.* прыбор да выбіваньня з мэталю прыкл. манэт.
ШТАТИВ *м.* падстаўка.
ШТАТ, склад якога ураду; почат.
ШТЕМПЕЛЬ *нямецк.* кляймо.
ШТИБЛЕТЫ, камашы.
ШТИЛЬ *нямецк.* поўнае зацішша; сыціш.
ШТИЛЬ *аб мастацтве, стыль, стылёвы.*
ШТОПАТЬ *назуткі, цыраваць.*
ШТОПОР *м.* шніпар.
ШТОРА, запавеса.
ШТОРМ *м. ням.* бура на моры.
ШТОФ, мера цеклацяў; поўгарцовік.
ШТРАФ *м. нямецк.* кара грашмі.
ШТРИХ *м. нямецк.* крыска.
ШТУКА *нямецк.* штука, штучны.
ШТУКАТУРИТЬ *сыцяну, тынкаваць, тынк.*
ШТУРМАН *м.* стырнік.
ШУБА *ж.* кажух. Кажух пакрыты сукном: бар-
ма.
ШУЙЦА *ж. црк.* лявіца.
ШУМ *м.* голс, голк, галкатня, галакаць.
ШУРИН *м.* швагер, пасестрым.
ШУТИТЬ жартаваць, жарты, жарт.
ШУТЫЙ, лабаты.
ШУФЕЛЬ *м.* шупель.
ШУШЕРА *ж.* хломазд, галастра.
ШУШУКАТЬ, шапятаць—таньне, шапятункі,
шапятун—туха.

Щ.

ЩЕБЕНЬ, біты камень да паправы дарог; грант.

ЩЕБЕТ *м.* пошчак, шчакатаць; шчэбет; пяю-
каць, пяюканьне.

ЩЕГОЛЯТЬ, франтаваць, франт.

ЩЕДРІЙ *м.* шчодры, шчодрасьць, шчадрот-
лівы; шчадрэц, конадзень Новага Году. Ходзячы
вітаць з Новым Годам кажуць: *Шчодрага году!*

ЩЕКА, шчака, шчочка, шчакаты.

ЩЕКОЛДА *ж.* запірка пры дзьвярох; клямка;
зашчаўка.

ЩЕКОТАТЬ *каго*, шчакатаць, шчакотна, шча-
котка; казытаць, козытна, казытка. *Казытка*,
у *Горадзеншчыне*, адначасна шчакотка і найменьне
міт постаці, званай ў другіх мяйсцох „русалка“,
Ласкатаць, ласкотка, лоскатна; куціняць, куці-
няцца (*Лідзкі навет.*).

ЩЕЛКАТЬ *арэхі*, лузгаць.

ЩЕЛЧЕК *м.* пстрычка, пстрычок.

ЩЕЛОК *м.* навар попелу; жлукта, жлуціць,
жлукціць; луг, лугаваць.

ЩЕЛОЧЬ, жлуту, жлутнік, жлутны—насьць,
жлуціць.

ЩЕЛЬ, шчэль, шчэлка, шчалуга, шчалінка,
шчалавы, шчалупіна, шчаліць, шчалаваты.

ЩЕНОК *м.* шчанё.

ЩЕПЕТИЛЬНЫЙ, пераборчывы; драбязьлівы.

ЩЕПОТКА, трусачка, трусок, шчопці.

ЩЕТИНА *ж.* шэрсць, шорстка, шарсыціньне,
шэрсціць.

ЩЕТКА, шчотка; шорска, шарса, шорсаць,
Шорсаць лён, часаць шчоткай.

ЩЕТИНИТЬСЯ, шэршыцца.

ЩИ *ж. мн.* капуста, капусьняк.

ЩИКОЛОТКА, касьцявы гарбок пад ступой; глізна.

ЩИПЦЫ *мн.* клешчы.

ЩИПЕЦ *м.* фігурнае закончаньне страхі; прыкл. каньком, рагамі і інш.; **вільчык**.

ЩИТ *м.* шчыт, шчыціць, шчытна.

ЩУКА *рыба*, шчупак.

ЩУРИТЬ *вочы*, плюшчыць; шчумірыцца.

Ъ.

ЪДА *ж.* ежа, яда, ядомы, ядун, ядок.

ЪДКІЙ, едкі, едкасьць.

ЪЗДИТЬ, ездзіць, язджаць, ехаць, язда, яздавы, яздок, яздзец, ездчы.

ЪЗ *м.* яз, язы, ягоўе.

ЪСТЬ, есьць, ядаць, едзіва, есыва, есьць-венны, есца, естны; емінны, еміны, емны.

Э.

ЭВОЛЮЦІЯ *ж. франц.* рух, перамены.

ЭГОИЗМ *м. лац.* сабетніцтва, сабетнік, сабетлівасьць.

ЭДАКІЙ, ЭТАКІЙ, ЭКІЙ, гэткі; які.

ЭДЕМ *м.* рай.

ЭКВАТОР *м. лац.* роўнадзеннік; ірэй.

ЭКЗАМЕН *м. лац.* выпыт.

ЭКЗЕМПЛЯР *м. лац.* аднец.

ЭКИПАЖ *м. франц.* павозка.

ЭКОНОМ *м.*—**МКА** *ж.* аканом, аканомка; ключнік—ніца.

ЭКРАН *м. франц.* заслона.

ЭКСКУРСІЯ *ж. лац.* выправа.

ЭКСПЕДИЦІЯ *ж. лац.* высылка, пасылка.

ЭКСПЕРИМЕНТ *м. лац.* спроба.

ЭКСПЕРТ *м.* віж; знавец.

ЭКСПОНЕНТ *м. лац.* учасьнік выстаўкі.

ЭКСПЛОАТАЦІЯ *ж. франц.* вызыск.

ЭКСПРОМТ *м. лац.* зьнечавень.

ЭКСПРОПРІАЦІЯ *м. лац.* забор.

ЭКСТЕРН *м. лац.* вольнавук.

ЭКСТРАКТ *м. лац.* выцяг.

ЭКСТРЕННЫЙ *лац.* неўчародны.

ЭКСТРАОРДИНАРНЫЙ, надзвычайны.

ЭКЦЕНТРИЧЕСКІЙ *лац.* зьнесяродлівы, зьнесяроднік.

ЭКС *лац.* быўшы.

ЭЛАСТИЧЕСКІЙ, пругкі.

ЭЛЕГІЯ *ж.* жаласьнеў, прычытаньне.

ЭЛЕКТОРАЛЬНЫЙ *лац.* выбарны.

ЭЛЕКТРИЧЕСТВО, электрыка.

ЭЛЕМЕНТ *фіз. хім.* жывень, жывел. Народу нашаму ведамы тры жывелы: *агонь, вада, паветра.*

ЭЛИКСИР *м. апт.* эліксір.

ЭЛИПС *м.* даўгакруг.

ЭМАЛЬ *м.* паліва.

ЭМАНСИПАЦІЯ *лацін.* вызваленьне.

ЭМБЛЕМА *грэцк.* помень, помяна.

ЭМИГРАНТ *франц.* высяленец.

ЭНЕРГІЯ *ж.* сіла.

ЭНТУЗИАЗМ *м. франц.* захват.

ЭНЦИКЛОПЕДІЯ *ж. грэцк.* энцыклопэдзія

ЭПИГРАММА *ж. грэцк.* карсткі верш з пахвальным або ушчыплівым сказам.

ЭПИДЕМІЯ *ж. грэцк.* пошасьць.

ЭПИЗОДІЯ, паморак, пошасьць.

ЭПИЛЕПСІЯ *ж. грэцк.* падавіца, падучка, сутарга.

ЭПИСТОЛА *лац.* пісьмо.

ЭПИТАФІЯ *ж. грэцк.* нагробная надпісь.

ЭПОЛЕТ *м. франц.* нарамнік.

ЭПОС *м. грэцк.* быліна.

ЭПОХА *ж. грэцк.* дзеяс. час.

ЭРА *ж.* дзяжыстань.

ЭРМИТАЖ *м. франц.* клец.

ЭСЕНЦІЯ *лац.* выцяг.

ЭСКИЗ *м.* нарыс.

ЭСКОРТ *франц.* провад.

ЭСКУЛАП *м. грэцк.* лекар.

ЭСТАФЕТ *італ.* ганец.

ЭСТЕТИКА *грэцк.* эстэтыка.

ЭСТРАДА *італьян.* эстрада.

ЭТАЖ *м. франц.* паверх.

ЭТАП *м. франц.* прыстанак.

ЭТИКЕТ *м. франц.* парадак.

ЭТИМОЛОГІЯ *грэцк.* словатворства.

ЭТНОГРАФІЯ *ж. грэцк.* народаведаньне.

ЭТОТ, гэты, гэта, тэтае, гэткі, гэты, гэтак.

ЭТОЙ, гэтай, сяей. Сяей ночы, а паўночы.

ЭТЮДЫ *франц.* нарысы.

ЭФЕКТ *м. франц.* ўражаньне, ўражаючы.

ЭХО *ср. грэцк.* эха, рэха; голс, галсчэць.

ЭШАФОТ *м. франц.* шыбеніца.

ЭШЕЛОН *м. франц.* кампанія.

ЭФИР *м. грэцк.* этэр, этэрычны.

Ю.

ЮБИЛЕЙ *м. лац.* Калі сьвята спраўляецца з прычыны прамінуўшага аднаго году ад якой падзеі—гадавіны; калі урочыстасьць спраўляецца па пройслю некалькіх ці многіх гадоў—угодкі.

ЮБКА *ж. татар.* часьць жаночай вопраткі ад паяса да долу; **спадніца**, **спаднічка**, **спаднічонка-андарак**, слова нямецкае *unterrok*, зайшло да нас праз жыдоўскі жаргон.

ЮВЕЛИР *м. ням. залатар, злотнік.*

Пашла яна да злотнічкаў;

Вы злотнічкі работнічкі.

Да зрабіця тры уподзейкі.

(Ром. 8 с. 172).

ЮГ *м.* старана сьвету праціўная поўначы—сіверу поўдзень, ірай. *Птуткі лятуць у ірай на зіму ў палуднёвыя цёплыя краіны.*

ЮДОЛЬ *ж. ЮДОЛІЕ* *ср. црк.* нізіна, даліна; падол; **удол**. У пераносным значэньні, зямля, паднебны сьвет.

ЮЖИКА, **ЮЖИК** *стар.* родны, родзіч.

ЮЛИТЬ, не сядзець на мейсцы, вярцецца; **жэўжыць**, **дзыгаць**, **юрыць**.

ЮЛА *ж.* дзіцячая цацка, кружок на восі, які пушчаюць і ён круціцца; **жэўжык**, **дзыга**, **порплік**, **юрок**.

ЮМОР *м. англ.* гумар, гумарыстычны, **гумарысты**.

ЮНКЕР *м. нямецк.* падафіцэр з дваранаў.

ЮНЫЙ, **малады**, **маладзіць**, **маладзец**.

ЮНОША *м.* **маладзён**, **маладзік**, **маладзец**. *Трох дзён маладзён. Маладзік з маладзіцаю иайшлі. Маладзікі цяпер старых пачалі вучыць ужо.*

ЮНЕЦ *м.* **маладзік**; **дзяцюк**, **дзяцюкоўскі**.

ЮНОШЕСТВО, моладзь, маладня, маладняцтва, маладняцкі, малодаваць.

ЮНЧІЙ *црк.* малодны.

ЮРИСТ *м. лац.* прававед.

ЮРИДИЧЕСКИЙ, праўны.

ЮРИСДИКЦИЯ, падсуднасьць.

ЮРКНУТЬ, нырнуць, морснуць.

ЮРКИЙ, мірскі, пранырлівы.

ЮРОДИВЫЙ, зроду прыдуркаваты; бажавольны—волка, бажаволіць. Нярод лічыць гэткіх няспаўна розуму Божымі людзьмі, дабачаючы ў іхніх безсьвядомных сказах і паступках глыбокі сэнс.

ЮТИТЬ *каго*, туліць—ліцца, туленьне.

ЮФТЬ, скура узрослага быка, вырабленая на чырвоная; *юхта*, *юхтовы*, *юхнік*, гарбар, які вырабляе скуру на юхту.

Я.

ЯБЕДНИЧАТЬ, каверзаваць.

ЯБЕДА, кавярза, кавярзьнік—ніца.

ЯБЛОКО *ср.* яблыка, яблычка, яблыня.

ЯВЛЯТЬ *што*, яўляць, яўляцца, *ява*, яўны, яўнасьць.

ЯВНОБРАЧНЫЯ, расьціны, яўнасемныя.

ЯВСТВЕННО, яўна.

ЯГА або яга-баба; юга-баба, скарочана: югася. Баба-юга, касьцяная нага, на ступе едзе, таўкачом паганяе, памялом сьлед замятае.

ЯГНЕНОК *м.* ягнё, ягнятка, ягніцца.

ЯГОДА, ягада, ягадка, ягаднік.

ЯГОДИЦА *ж.* задніца; седаўка, седніца.

ЯДРО *ср.* нутро, самая сярэдзінка ў сярэдзіне зярна, арэха; ядро, ядрысты, ядрэць; ядрэны.

поўны, здаровы, крумяны; **ядравець**, сьпець, налівацца.

ЯД м. атрута; труць. *Труцьцю сэрца заліў.*

ЯДОВИТЫЙ, трутны, трутнасьць, трутнець.

ЯЗВИТЬ, кусаць, раніць, калоць, шкіліць.

ЯЗВА ж. рана, раскеліна; мор.

ЯЗВИТЕЛЬНО, кусьліва, калюча, балюча; дашкліва; ўшчыпліва.

ЯЗВИТЕЛЬ, кусьлівец, дашкульнік—ніца, дашкіляць.

ЯЗЫК м. аг. слав. язык, язычок, язычышча, язур. У значэньні—народ мова—ўжывалася ў царк. славянскай мове і з яе перайшло у нашу старую літаратурную мову. *Иже мя милостивы Бог з того языка на свет пустил (Скарына).*

ЯЗЫКОВЪДЕНІЕ, мовазнаўства.

ЯЗЫЧЕСТВО, паганства. Для нашых пра-прадэдаў кожды чужынец быў паганінам.

ЯЗЫЧНИК м. паганін, паганка.

ЯЗЫЧОК ў чаравіках; штрыплік.

ЯЙЦО ср. яйко, яйкі, яечка, яечны, яечнік, яечня.

ЯЙЦЕВИДНЫЙ, яйкаваты.

ЯИЧНИК м. мацінец.

ЯКОРЬ м. катвіга.

ЯМЩИК м. пачтар; вазіла.

ЯНВАРЬ, першы месяц у годзе; студзень, а больш згодна было-бы з духам нашай мовы сьцюдзень.

ЯНТАРЬ, выкопная цвёрдая смолка; бруштэн.

ЯРЛЫК м. татар. грамата, ліст.

ЯРМАРКА ж. нямецк. торг; кірмаш.

ЯРУС м. повысь, повышкі, цябло. *Кулі зложаны ў тры повысі. Насадзіў асець ў дзьве повысі, повышкі.*

ЯРЫ, палкі, сярдзіты, злы; у нашай мове слова

ярасьць разпалася на дзьве формы: *ярасьць* і *юрнасьць*. Першае—*ярасьць*, утрымала паняцце буйнасьці, палкасьці, жарчыстасьці, гарачнасьці, граніччай з пахотлівасьцю; другое—*юрнасьць*, затрымала пры сабе выключна значэньне пахотлівасьці, „Хоць стары, але яры“ аб чалавеку старым, але яшчэ сільным і палкім. Ярыцца, знача—жарыцца, гарэць, кіпець. Пераяраны, перагарэўшы, перапылаўшы, перакіпеўшы. Ярун, яруха, ярыны, у тымжа значэньні што і яры, але з адценкам, намякаючым на пахотлівасьць. *Юрны*, знача пахотлівы. Юрыцца, дурэць, бушаваць: „Бычкі Юраць“, „Юр бабу бярэ“, „На цябе юр напаў“ (прыклады з Насовіча 725 стр.). Выходзячы з вышэйсказанага, нашае слова Ярасьць будзе азначаць тое-ж самае, што лац. „*Pasia*“, ням. „*Leidenschaftlichkeit*“, рас. „страсть“, польск. „*miętnosc*“. Юрасьць жа тоя, што рас.—„похотливость“.

ЯСЫР кіргізск. палон.

ЯХОНТ, дарагі камень; карунд.

ЯЧЭЯ, разгародка, клетачка воску; вузніца, вуза, вузаваты.

ЯЧЭЙКА, вуземка.

ЯЧМЕНЬ, ячмень, ячны, ячнік, крупнік з ячменных, ячных круп.

ЯШМА, яспіс.

ЯЩЕРИЦА, яшчарка, яшчар.

ЯЩИК м. скрыня, скрынка, скрыначка.

Ө.

ӨҮМІАМ м. цімвян.

КРЫЎСКІ (БЕЛАРУСКІ) ІМЕННІК.

Маткі, як ведама, дзяцям падбіраюць самыя песьлівыя імёны або, інчай кажучы, выводзяць гэты імёны ад хросных, паводле законаў, мовы і прынятага абычаям спосабу. Гэтак Антон будзе—Анцік, Юры—Юрцік, Міхайла—Місь, Міхцік; Гаўра—Гаўрык і г. д. Гэта т. ск. асноведзь, на якой як узорам вытыкаюцца розныя песьлівыя тонаціі на: *чык, чычок, ачок, ічок, учочак, усючок, асючок, ятка, іська, лёк, уся, ута і г. п.*

Каліж хлапца апанулі ў порткі і ён ужо стаўся мужчынам, каб зьмену гэту ў яго жыцьці яшчэ крапчэй зазначыць, яго ўжо больш не называюць Юрцік, Петрык, Анцік, ён ўжо не мамчын пясцун, а ўжо работнік: будзе гусей, ці курэй пасьвіць, пёры скубаць, паедзе разам з бацькам у поле, дык і імя яго ўжо з гэтага часу дзелавое: Пятрук, Антук, Юрка і г. д. Гэта форма імён т. ск. пастускага стану.

Але, вось, хлапец падрос, ён ужо не пастух, а дзяцюк, маладзён, тут, ці сам уцёрся, ці яго мо хто ўвёў у кавалерскую і дзявоцкую кампанію, на вечарынку ці йгрышча. У дзявоцкай кампаніі такая форма імён, як Антук, Пятрук яўна не прыстойная і не стасоўная, і, зрэшта, старадаўны абычай вымагае, ў зносінах маладзежы паміж сабой, тону ўважлівага, ветлага. І, вось, тут, у гэтай сфэры, самі сабой замяняюцца Антукі ў Антоляў, Пятуркі, у Петрасёў, Юркі ў Юрасёў, і ў свой чарод, дзявочыя імёны з дзіцячых адпавядаюць хлапцоўскім, ператвараючыся ў: Пятруся, Югася, Глося, Дося, Алеся і г. п.

Урэшце прыходзіць час жанідзьбы; пераход, будзь што будзь „з рабяцкага стану ды ў мужскую славу“. Тут ужо і сам Бог судзіў Ігнасю, Місю, Аркасю, Кастусю, ператварыцца у Ігната, Міхайлу, Аркада, Кастуша і г. д. Гэта час, як кажа прыказка „мужаваньня і баяваньня“. Але час ідзе. Падрасьлі дзеці, Міхайла і Ігнат і Пятро ажаніў сына.

Нявестка прышоўшы ў новую сямью, стараецца быць да ўсіх ветлай, уважлівай, а ў першы чарод да бацькоў мужа. І, вось, Аўгей становіцца, Аўгія-

шом, Асташ—Асташом, Баўтрамей—Бутрымам, Грыгор—Грынём і ня толькі ў сваёй сямы, але і ў суседзяў.

І гэтак, у крыўскім (беларускім) іменніку ёсць формы імён: для дзіцяці (Анцік, Петрык), падроска (Янук, Баўтрук), дзяцюка (Кастусь, Юрась), мужа (Аўхім, Бутрым), старца (Міхайла, Югайла; Асташ, Грынё).

Дзякуючы заміраньню роднай старасьвеччыны ў народных массах і адарванасьці інтэлігенцыі ад народу, многія формы ў нашых імёнах, асабліва першае і чацьвертае ступені, вымагаюць шмат працы дзеля іх адшуканьня. Як відаць з прыложанага іменніка, жаночыя імёны больш пацярпелі утрат, чым мучынскія. Гэтак, мала захавалася форм жаночых імён 4-й ступені, што гаворыць у некарысьць павягі жанкі ў крыўска-беларускай сямы, навейшых часаў. Да вельмі цікавых збожшаных (4-й ступені) жаночых імён належаць такія, як: Марыніца, Анісіца.

Пасколькі мне ведама, над крыўскім (беларускім) іменнікам дагэтуль ніхто не працаваў ні ў польскай ні ў расійскай літэратуры, тымчасам праца гэта можа даць назвычайна цэнныя данныя дзеля зразуменьня многіх гістарычных імён і прозьвішч, якія у нас пераважна тварыліся з бацькаўскіх імён, прыкл.: Яраславіч, Глебовіч, Сангушка (Сонгушко, Сендюшко, Сенькушко, праўдападобна ад Санко, Сенко і Семко—Сімон), Олельковіч (Олелько—Аляксандар), Олізар (Елеазар), Грыневіч (Грынё—Грыгоры), Алехновіч (Олехно—Аляксей, ці Аляксандар), Мялешка (Малетій), Тышкевіч (Тышко, Цішко—Тимофей), Хадкевіч (Ходка—Федар), Касьцюшка (Косьць, Касьцюш—Кастантын), Міцкевіч (Міць, Міцько—Мікалай), Дашкевічы (ад Адаш—Адам), Юхневічы (ад Юхно—Акім), Арцімовічы (ад Арцім—Артемій) і г. д. і г. з.

Авгій, Аўгій, Аўгук, Аўгусь, Аўгён (ей) Аўгіяш.

Августа, Аўгуня, Аўгуся, Аўгута.

Август, Аўгісь, Аўгустук, Аўгусь, Аўгустын, Аў(Г)густым.

Авдій, Аўдзік, Аўдзук, Аўдзіясь, Аўдзей, Аўдзіяш.

Авдотья, (Аў)Дзюня, (Аў)Дзютка, (Аў)Дося, Аўдоля.

Авксентій, Аксік, Аксюк, Аксісь, Аксём, Аксайла.
Авраам, Абрасьцік, Абрук, Абрась, Абрам, Абраш.
Аврелія, Аўруня, (Аў)Рэлька, Аўруся, Раліся, Аўрэля, Раліна, Раіна.

Аврелій, Аўрык, Аўрук, Аўрусь, Аўрэль, Аўрыяш.

Агафон, (А)Гасьцік, (А)Гапук, (А)Гапусь, (А)Гапон, Гапіян(ш).

Агафія, (А)Гаська, (А)Гапка, (А)Гася, Агата.

Аггій, (А)Гіась, (А)Гіян, (А)Гіяш.

Аглаіда, (А)Глоська, (А)Глося.

Агнеся, (А)Гнеся, Агнешка, Агнета.

Аграфена, (А)Груська, (А)Груся, (А)Грыпіна.

Адам, Адзік, Адук, Адаць, Адам, Адаш.

Аделаіда, Адзька, Адэлька, Адэльця, Адэля.

Адольф, Адзік, Адолюк, Адолюсь, Адольф(п).

Адріан, Адрык, Адрук, Адрыась, Адрыян, Адрыяш.

Акім, Юктук, Якім, Юхім, Юхша.

Акуліна, (А)Кульця, (А)Куліся, (А)Куліна, (А)Куліта.

Александр, (В)Ольцік, Валюк, (В)Олек, (В)Алесь, (В)Алех, Алехна ¹⁾ (Г)Вольша, Алелька.

Алексій, Ольцік, Алёшка, Алесь, Алёкса.

Алоізій, Альзік, Альзюк (дзюк), Альдзісь, Алёйза.

Анастасій, Асьцік, Астук, Астась, Астас, Асташ.

Анастасій, Насьцік, Настук, Настась, Настас, Насташ.

Анастасія, Наська, Настка, Настуся, Наста.

Андрей, Андрык, Андрук, Андрусь, Андрэй, Андрыяш, Андрых.

Анисим, Анісік, Аніська, Аніс, Анісім.

¹⁾ Александр або Олелько Влладзіміравіч кн. Капыльскі+1455. Старыйкоўскі 1885 ч. II. стр. 74. Жаргоннай вымовы гэтага імя, як Ляксандра, ня падаю ў рубрыцы.

Анисія, Аніска(сця), Аніста.

Анна, (Г)Анця, (Г)Анка, (Г)Ануса, (Г)Анна(нуля).

Анна, (Г)Анця, (Г)Анка, (Г)Ануса, (Г)Анэта.

Антоніна, Анця, Антолька, Антося(ля) Антаніна.

Антон, Анцік, Антук, Антось(ль), Антон, Антух.

Аполина, Польця, Полька, (А)Палюся, Паліся(юта).

Аполин, Польцік, Палюк, (А)Палюсь, (А)Палім,
(А)Палінар.

Аркадій, Арцік, Артук, Аркась, Аркад.

Асеній, Арсік, Арсук, Арсім, Арсайла.

Артемій, Арцік, Артук, Ариць, Ариім, Ариіш.

Афанасій, Панцік, Панук, (А)Панась, (А)Панас.

Бернадій, Борцік, Барнук, Барнась, Барнат, Барнаш.

Богуслав (міл), Богцік, Багук, Багусь, Богуш,
Богша.

Богуслава (міла), Богця, Багуса, Багута.

Борис, Борцік, Барук, Борка, Барыс.

Балтасарій, (Б)Вольцік, (Б)Вальцюк, (Б)Вальцісь,
Бальцар.

Варвара, Варця, Варка, Варуса, Варвара.

Варвара, Барця, Барціся, Барбара.

Варлаам, Барлюк, Барлюсь, Баркулаб.

Варфоломей, Баўтрук, Баўтрусь, Баўтрамей, Бутрым.

Варфоломей, Бахрук, Бахрусь, Бахрамей, Бахрым.

Варфоломей, Будрысь, Будрыс.

Варфоломей, Варлук, Варлась, Варлам, Варламей.

Васілій, Вася, Васька ²⁾ Васілька, Васіль.

²⁾ Цікава мярканьне Нарбута (Dzieje Nar. Lit. Т. III. стр. 479), што імя Вячко „толькі папсаванае, зьменшанае імя Васіль. У нашых крыніцах знаходзім кн. Вячко, пад імем Wasskonius і Wasskon г. зн. Васька, зьменшанае ад Васіль, „Василій“ Зраўняй Войшэль, або Воштиник Lat. Lit. і Kron. Rus. 148.

Василій, Базылька, Базыль.

Вассіан, Басьцік, Бастук, Басьцісь, Басьцей.

Венедикт, Бан(ад)ук, Бана(ды)сь. Банад(ын), Банаш.

Венцеслав, Вацік, Вацюк, Вацька, Вацлаў.

Викентій, Вінцік, Вінцук, Вінцусь, Вінцэ(н)т.

Викторія, Вікця, Віктуся, Вікта.

Виктор, Вікцік, Віктук, Віктусь, Віктар.

Владимир, Валодзік, Валодзька, Валодусь, Валадар, (імір)Валодша.

Владимир, Ладзік, (У)Ладук, (У)Ладзьсь, (У)Ладар(імір)Ладша.

Владислав, Ладзік, (У)Ладук, (У)Ладзісь, (У)Ладыслаў,

Власій, Ўлась, Ўласук, Ўлацісь, Улас (Блажэй).

Власій, Аўлась, Аўлас.

Вѣра, Верця, Верка, Варуся, Вера.

Гавріил, Гаўрык, Гаўрук, Гаўрусь, Гаўрыла, Гаўра.

Гавріил, Габрык, Габрук, Габрысь, Габрэль, Габра

Геновефа, Гэська, Гунэся, Гунэта.

Георгій, (Я)Юрык, (Я)Юрук, (Я)Юрысь, Юры(ла), Юрага, Юрка, Ярыла.

Герасим, Гарась, Гарасім.

Гервазій, Граўцік, Гравук, Гравась, Граўша.

Григорій, Грысь, (Г)Рыгук, (Г)Рыгась, (Г)Рыгор, Грынь, Грыдзь.

Давид, Додзік, Давыдка, Давыд.

Даміан, Дзимук, Дзямісь, Дзямід, Дзямаш.

Даніил, Доньцік, Данель, Даніла, Дануль.

Даніил, Данук, Данусь, Данут, Дануыла.

Дарія. (А)Дарка, Даруся, Дарота, Адарья.

Дмитрій, Зьмітр(о)ук, Зьмітра, Зьмітрым.

Діонисій, Дзянук, Дзянісь, Дзяніс.

Дорофей, Дарук, Дарцісь, Дарацей.

Ева, (Э)Еўця, Еўка, Яўціся, Еўга.
Евгеній, Аўгук, Аўгусь, Аўгей, Аўгіяш.
Евгеній, Геньцік, Гянюк, Гянісь, Гянят, Генюш.
Евгенія, Геньця, Гянюся, Аўгуся, Аўгіня.
Евдоким, Аўдзік, Аўдук, Аўдось(доль)Аўдот, Аў-
дыяш.

Евдоким, Аўдзік, Данук, Данісь, Данут.
Евдокія, Аўдзіся, Аўдотка, Аўдольця, Аўдося(ля).
Евдокія, Донька, Дануся(та), Дануля.
Емельян, Амелька, Амелян.
Евпраксія, Прося, Проська, Праксэся, Праксэда.
Евстафій, Астась, Астап.
Евтихій, Аўтук, Аўтусь, Аўтух.
Евфимій, Хімцік, Хімук, (Аў)Хімтусь, Аўхім, Хімко.
Евфимія, Хімця, Хімка, Аўхіся, Аўхіня.
Ефросинія, (П) (Ф) Хрузька, (П) (Ф) Хрузіся,
(П) (Ф)Хрузына.

Екатерина, Кася, Каця, Кацярына.
Елена, Альця, Аліся, Алена.
Елена, Гальця, Галь(ш)ка, Галя, Гэля, Галена.
Елисавета, Альжуся, Альжбета.
Елисѣй, Гілюк, Гальясь, Гальяш.
Еремій, Ярка, Ярмук, Ярэма.
Ермолай, Ярмук, Ярмол, Ярмойла.
Ефим, Яхімка, (Аў)Яхім.
Ефрем, Ахрук, Ахрусь, Ахрэм, Ахрамей.
Жозефина, Юзя, Юзька, Юзэфа.
Жанетта, Анця, Ануся, Анэта.
Захарій, Захарка, Захар, Захарьяш.
Зиновій, Зецік, Занук, Занцісь, Занон.
Зиновія, Зіця, Зенька, Занціся, Зіта.
Зосіма, Зосьцік, Застук, Засьцісь, Засьцём.

Иван, Івась, Івашка, Іван, Івон 4) Іваш.

Исидор, Сідзік, Сідук, Сідзісь, Сідар.

Иларіон, Лаўрык, Лаўрук, Лаўрысь, Лаўрын, Лаўрыш.

Илларіон, Гілік, Гілюк, Гілясь, Гіляр, Гіляруш.

Ипполит, Гіполісь, Гіпалюк, Гіполюсь, Гіпаліт.

Иродіон, Радзік, Радук, Радзюк, Радзісь, Радзім, Радзівон.

Іаков, Якцік, Яктук, Якусь, Якута, Якаў(у^б), Якта, Якша, Яц.

Іакинф, Кантук, Канцісь, Якант.

Іакинф, Юхнук, Юхцісь, Юхінт, Юхно.

Іоаким, (Ю)Як(х)імка, [Ю]Як[х]цісь, (Ю)Як(х)ім, Якша.

Іоанна, (Ю)Ягася, (Ю)Ягата, (Ю)Яга.

Іоанн, (Ю)Ягцік, (Ю)Ягук, (Ю)Ягась, (Ю)Ягайла, (Ю)Ягаш.

Іоанн, Ясь, Ясюк, Яська, Ясюль.

Іоанн, Янцік, Янук, Янка, Януль, Януш.

Іосиф, Юзік, Юзюк, Еська, Язэпусь, Юзуль, Язэп.

Іуліан, Юлік, Юлюк, Юлісь(цісь), Юльян, Юльяш.

Іуліанна, Юльця, Юлька, Юльціся, Юля, Юляся.

Казімір, Казік, Казюк, Казімір.

Карл, Карук, Карусь, Каро(у)х, Корша.

Каролина, Каруся, Карута.

Кирилл, Кірык, Кірук, К(у)ирилла, Кірьяш.

Кіріак, Кірук, Карэй, Кірша.

Кипріан, Купрык, Куп(Цып)рук, Куп(Цып)рысь, Купрэй, Цыпрыян.

Клавдій, Клаўдзік, Клаўдук, Клаўдусь, Клаўдыян, Клаўдзіяш.

Клементій, Клімцік, Клімук, Клімась, Клім, Клімаш.

4) „Я Ивон схимник“.. Вит. Стар. Т. V. R. I. стр. 13.

Кондратій, Кандрук, Кандрась, Кандрат, Кандраш.

Константин, Косьцік, Касьцюк(стук), Кастусь, Косьць, Кастуль, Касташ.

Константин, Кансась, Канстант, Канстайла.

Константія, Косьця, Кастуся, Кастуля.

Косьма, Кузік, Кузюк, Кузьмісь, Кузьма, Кузьмей.

Кристин, Крысь, Крыстук, Крыстусь, Крыстын.

K[X]ристина, Крыся, Крыстуся, Крыста.

Ксенія, Аксюта, Акція, Аксёна, Аксініца.

Канон, Канук, Канцісь(нась), Канаш.

Лаврентій, Лаўрык, Лаўрук, Лаўрусь, Лаўрын, Лаўрыш.

Лаврентій, Гільцік, Гільтук, Гілярусь, Гіляр.

Лев, Леўцік, Лявук, Лявось, Лявон.

Леонія, Леўка, Лявось.

Лолій, Лёлік, Лёлька, Лёлюсь, Лелюш.

Лонгин, Лу(ы)нгук, Лу(ы)нгась, Лу(ы)нгвён.

Лука, Луцук, Луцэсь, Луц, Лукаш.

Лукіан, Люцік, Лютук, Лютысь, Лют, Люціян.

Лукерія, Люцька, Лютка, Люцыся, Луцэся.

Людovic, Людзік, Людзька, Людвісь, Людвіг.

Маврикій, Маўрык, Маўрук, Маўрусь, Маўра, Маўрыш.

Магдалена, Магдзя, Магдзіся(уся), Магда.

Макарій, Макрук, Макар, Макрэй.

Максим, Максюта, Максімка, Максим.

Маланія, Маланка, Малася, Маляньня.

Мамій, Мамук, Мамцісь, Момат.

Маргарита, Маргуся, Магарэся, Магарэта.

Марія, Марка, Маруся, Марья (яна), Мара.

Марія, Марця, Марыся(ля), Марыня, Марініца.

Мартин, Мартук, Марцісь, Марцін, Марцей.

Мартіана, Марця, Мартуся, Марц(э)іся, Марцэля.
 Марфа, Марця, Мартуся, Марта.
 Матвѣй, Матук, Мацісь, Матыс, Матыяш.
 Матрена, Матруся, Матруна, Мотра.
 Мелетій, Мялешка.
 Мина, Мінцік, Мінук, Мінась, Мінайла.
 Мірон, Мірцік, Мірук, Мірась, Мірон, Міраш.
 Михаил, Міс(у)юк, Місь, Місай, Міхайла.
 Михаил, Міхцік, Міхалка, Міхась, Міхал, Міхайла.
 Михей, Міхцік, Міхук, Міхно.
 Мойсей, Майсюк, Мойжа.
 Настасія, Настка, Настуся, Наста.
 Наталія, Наталка, Натася, Наталя.
 Никита, Мітка, Міцька, Мікіта.
 Никифор, Мікіпар.
 Николай, Міколка, Міколя, Мікола, Мікалай.
 Олизарій, Алізар.
 Ольга, Вольця, Волька, Вальціся, Вольга.
 Онисим, Аніська, Анісь, Аніс.
 Онуфрій, (А)Нупрук, (А)Нупрысь, (А)Нупрэй,
 (А)Нупрым.
 Остафій, Асьцік, Астук, Астась, Астап, Асташ.
 Осип, Юзік, Юзюк, Юзусь, Язэп.
 Павел, Паўцік, Паўлюк, Паўка, Павал.
 Павел, Пашка, Пацька *) Пашко, Пац.
 Параскева, Параска, Парася.
 Парфеній, Пархом.
 Пелагея, Паласка, Палася, Паланея.
 Петр, Петрык, Пятрук, Пятрусь, Пятро, Пятраш.
 Полина, Польця, Полька, Налюся, Палюта.
 Прокофій, Пракопка, Пракоп, Прокша.

*) ... Павел инако прозываемый Пацько... полацкі
 мешчанін В. Ствр. Т. V. ч. I стр. 15.

- Протасій**, Процька, Пратась, Пратас, Прот.
Радіон, Радзік, Радзька, Радзюк, Радзісь, Радзі-
вон, Радзівойла.
Рафаїл, Рап(ф)ук, Рап(ф)ась, Рап(ф)ал.
Регина, Рася, Раська, Ра(ю)іся, Раіна.
Рихард, Рышка, Рысь, Рышко.
Розалія, Рузька, Рузя, Р(а)узаля.
Роман, Ромцік, Рамук, Рамась, Раман, Рамаш.
Рустик, Русік, Русук(ак), Русьцісь, Рус, Рустым.
Савелій і Савва, Саўка, Саўцісь, Савель.
Севастиан, Сабук, Сабоста, Сабасьцей.
Самуил, Самук, Самусь, Самуль, Самойла.
Сасоній, Сас(ц)ук, Сацісь, Сацько, Сац.
Софроній, Супрук, Супрусь, Супрон, Супраш.
Семен, Сё(і)мка, Сымон, Сімаш.
Сигизмунд, Зыгмук, Зыгмусь, Зымунт.
Симеон, Сімка, Сімась, (С)Шымоп, (Ся)Шымаш
Силуан, Сенька, Сільвась, Сілаш.
Софія, Зоська, Сонька, Зося, Соня.
Софроній, Супрук, Супрусь, Супрон.
Станислав, Стасік; Стасюк, Стась, Станіслаў,
Станіш.
Степан, Сыцёпка, Сыцяпан.
Сусанна. Зулька, Зуліся, Зуля.
Тимофей, Цімук(мка)Цімусь, Цімон.
Тихон, Цішка, Ціхон.
Юстын, Юсьцік, Юстук, Юстусь, Юстын, Юс-
тыян.
Устина, Юсьця, Юстуся, Юста.
Урсула, Аршуся, Аршуля,
Федор, Ходзік, Ходка, (Хва)Хадась, (Хве)Ходар,
Хадаш.
Федор, Хвядук, Хвеська, Хвядос, Хведша.

Филимон, Халюк, Халюсь, Халімон.

Филипп, (Хві)Піліпка, (Хві)Піліп.

Флорентій, Хролька(люк)Хральцісь, Хрол.

Франциск, Пронцік, (Ф)Пранук, (Ф)Пранціс,
(Ф)Пранціш, Пронь.

Христина, Крыся, Крыстуся, Крыста.

Христіан, Крысь, Крыстук, Крыстусь, Крыстын,
Крыстым.

Христофор, Крыштук, Крыштусь, Крыштапор.

Цецилія, Цся, Цська, Цыця.

Эдуард, Эдзя, Эдзюк, Эдзька, Эдзісь, Э(А)двард.

Эмиліан, Мільцік, Амілюк, Амільясь, Амільян.
Амільяш.

Эмилія, Мільця, Амільця, Аміля, Мільцся.

Юлій, Юлюк, Юльцісь, Юльян, Юльяш.

Юльянія, Юльця, Юлька, Юльпіся, Юля.

Юльянія, Улціся, Ульяна.

Яков, Якусь(та), Якуб, Якаў, Якуш.

Фадей, Хвядук, Хведась, Хвядос, Хведзь.

Фадей, Ходзік, Хадук, Хадась, Ходар, Ходша.

Фекла, Тэця, Тэцька, Таклюся, Тэкля.

Фекла, Хвесья, Хвеська, Хвяціся, Хвекла.

Федора, Ходзька, Тадося, Тадора.

Федора, Хадося, Хадора.

Феодор, Тодзік, Тадук, Тадусь, Тодар.

Феодор, Хведзік, Хвядук, Хведась, Хведар.

Феодосій, Хвядось, Хвядос, Хведзь.

Фома, Томка, Тумась, Тумаш.

Фома, Хомцік, Хомка, Хомцісь, Хама, Хамаш.

НАЗОВЫ ПТАХАУ.

I. Дросныя птахі. *Raptatores*.

СЯМЬЯ САКАЛІНАЯ. *FALCONIDAE*.

Aquila nobilis, Беркут, Арол маркут.

„ *clanga*, Орел крикун, Арол крыкун.

„ *naevia*, Милый подорлик, Арлец.

Haliaetos albicilla, Орлан бѣлохвост, Арол бела-хвост.

Circus gallicus, Орел змѣед, Арол гужаед.

Pandion haliaetos, Рѣчная скопа, Арол рыбаед.

Archibuteo lagopus, Канюк мохноногий, Мышалоу касманогі.

Buteo vulgaris, Канюк большой, Канюк.

Milvus niger, Шулика, Шуляк.

„ *Regalis*, Коршун Красный, Шуляк чыр-воны, канюк.

Pernis apivarus, Осоѣд, Шуляк асвейник.

Circus aeruginosus, Камышевый лунь, Шуляк ба-лотны.

Circus cyaneus, Лунь полевой, Шуляк палявы.

Falco sacer, Балобан, Балабан.

„ *girfalco*, Кречет, Крагуй, Белазор.

„ *peregrinus*, Сапсан, Сакол падарожник.

„ *aesalon*, Дербник, Сакол альсец, Дрымлюк.

„ *tinnunculus*, Пустельга, Пустальга.

„ *subbuteo*, Чеглок, Сакол белагорлік, Ка-бец.

Accipiter nisus, Перепелятник, Каршунчык (ве-рабыны), Крагуѣк.

Astur columbarius, Ястреб тетеревятник, Каршун курацап.

СЯМЬЯ САВІНАЯ. STRIGIDAE.

Athene noctua, Сыч, Сычык, Сіпель.

Surnia nisoria, Ястребиная сова, Ястраўка, Сава бярозаўка.

Syrnium aluco, Неясыть сѣрая, Сава (дамовая), Кугакаўка.

Asio otus, Ушастая сова, Сава (пушатая), Пугач.

Strix flammea, Сипуха, Сава (званічная), Пушчык.

Glaucidium passerinum, Сыч-воробей, Соўка, Совачка.

Nyctea nivea, Бѣлая сова, Сава белая.

Bubo maximus Филин, Пугач.

Asio accipitrinus, Болотная сова, Сава балотная.

II. Верабыістыя птахі. *Passeres*.

СЯМЬЯ ВАРОНАВЫХ. CORVIDAE.

Corvus corax, Ворон, Крумкач, Крук.

„ *cornix*, Сѣрая ворона, Варона.

„ *frugilegus*, Грач, Грак.

Monedula turritum, Галка, Каўка.

Pica caudata, Сорока, Сарока.

Gariulus glandarius, Сойка, Сойка, Карэза.

Nucifraga caryocatactes, Кедровка, Гарэхаўка, Рэшатня, Жалудаўка.

СЯМЬЯ ШПАКОУ. STURNIDAE.

Sturnus vulgaris, Скворец, Шпак.

СЯМЬЯ СІНІЦ. PARIDAE.

Parus major, Синица большая, Сініца, Сінюк вялікі.

Parus coeruleus, Лазаревка, Сініца, Сінюк сіні.
 „ palustris, Пухляк „ „ сівы.
 „ borealis, Гаичка, Сініца, Сінічка.
 „ ater, Московка, Сініца мохаўка, Сінюк

сасновы.

Lophophanes cristatus, Синица хохлатая, Сініца чубатка, Сінюк чубаты.

Acredula caudata, Сініца, Сінюк апалоўнік.

СЯМЬЯ КАРАЛЬКОЎ. REGULIDAE.

Regulus flavicapillus, Королек, Каралёк.

СЯМЬЯ ПЕРАСЬМЕШАК. LANIIDAE.

Lanius excubitor, Сорокопут большой, Яздрук вялікі, Язраб (у Віленшчыне)—Перасьмешнік.

Lanius collurio, Жулан, Яздрук малы, Дзікі верабей,

Lanius minor, Сорокопут чернол. Яздрук чорналобы.

СЯМЬЯ ВІШНЕВАК. ORIOLIDAE.

Oriolus galbula, Иволга обыкновенная, Вішнёўка, Калакухаўка, Авяльга.

СЯМЬЯ МУХАЛОВАК. MUSCICAPIDAE.

Muscicapa grisola, Мухоловка сьрая, Мухалоўка.
 „ luctuosa, Мухоловка пестрая, Мухалоўка рабая.

Muscicapa parva, Мухолов малый, Мухалоўка малая.

СЯМЬЯ АМЯЛУШАК. AMPELIDAE.

Ampelis garrulus, Свиристель обыкн. Амялушка.

СЯМЬЯ ПЛІСАК. MOTACILLIDAE.

Motacilla alba, Трясогузка бѣлая, Пліска, Плістаўка белая.

Budytes flava, Желтая Трясогузка, Пліска, Плістаўка жоўтая.

Anthus arboreus, Конек лѣсной, Сьвірстун леса-вы.

Anthus pratensis, Конек луговой, Сьвірстун лугавы.

Anthus campestris, Конек полевой, Сьвірстун палявы.

СЯМЬЯ ЛЕСАК. SYLVIIDAE.

Sylvia cinerea, Славка сѣрая, Леска звычайная.

„ *cinnerea* „ завирушка, Леска завирушка, Валасяначка, Шпырлюк.

Sylvia nisoria, Славка істрэбіная, Леска пэрась-мешка.

Sylvia atricapilla, Славка чорноголовка, Леска чорнагалоўка.

Sylvia hortensis, Славка садовая, Леска садовая.

Phylloscopus trochilus, Пеночка весничка, Пячураўка.

Phylloscopus sibilatrix, Пеночка желтобровка, Пячураўка.

Hypolais familiaris, Пеночка, Раплюк, Раплючок.

Acrocephalus turdoides, Камышевка, Чаротаўка Чарачанка, Чарацянка.

Acrocephalus turdoides, Камышевка дроздовидн. Чаротаўка, Чарачанка, Чарацянка.

Acrocephalus palustris, Камышевка болотная, Чаротаўка, Чарачанка, Чарацянка.

Calamoherre phragmit, Камышевка болотная, Чаротаўка, Лазоўніца.

СЯМЬЯ ШЫЛАХВОСЬЦІКАУ. ACCENTORIDAE.

Accentor modularis, Завирушка лѣсная, Шыла-
хвосцьцiк.

СЯМЬЯ КРАПІЎНІКАЎ. TROGLODYTIDAE.

Troglodytes parvulus, Крапивник, Крапіўніца.

СЯМЬЯ ДРАЗДОЎ. TURDIDAE.

Cinclus aquaticus, Оляпка, Вадзяны верабей.

Turdus viscivorus, Деряба, Дрозд (амѣлавы).

„ *musicus*, Пѣвчій дрозд, Дрозд (пявунец).

„ *iliacus*, Дрозд бѣлобровый, Дрозд (бела-
бровы.

Turdus pilaris, Рябинник, Дрозд (піскун), Лепік.

„ *merula*, Черный дрозд, Дрозд (чорны).
Касук.

СЯМЬЯ ПАДКАМЕНАК. SAXICOLINAE.

Saxicola aenanththe, Чекан—каменка, Падкаменка
палявая, Ерчык (камяны).

Pratincola rubetra, Чеканчик луговой, Падкамен-
ка лугавая, Ерчык (травяны).

Luscinia philomea, Соловей обыкн. Салавей.

„ *luscinia*, Соловей западный, Подсалавей.

Cyaneculla leucosyana, Варакушка бѣлопятнистая,
Кралька (?), Бохаўка.

Erithacus rubecula, Малиновка, Малінаўка.

Ruticilla phoenicea, Горихвостка обык., Руда-
хвостка.

СЯМЬЯ ПАПАЎЗЬНЕЎ. SITTIDAE.

Sitta europaea, Поползень обыкн., Каваль, Дзят-
лiк.

СЯМЬЯ ЛАЗУНКОЎ. CERTHIDAE.

Certhia familiaris, Пищуха обыкнов., Паўзунок,
Падкарышнік.

СЯМЬЯ ЛАСТАВАК. HIRUNDINIDAE.

Hirundo rustica, Ласточка деревен., Ластаўка
вокнаўка, вясковая.

Hirundo urbica, Ласточка городская, Ластаўка
гарадзкая.

Cotyle riparia, Ласточка бэреговая, Ластаўка
зямянка.

СЯМЬЯ ЖАЎРУКОЎ. ALAUDIDAE.

Alauda arvensis, Жаворонок полевой, Жаўранак
Жаўрук.

Alauda arborea, Жаврон. лѣсной, Жаўранак, ба-
равы.

Alauda cristata, Жаворон. хохлатый, Жаўранак
сьмянюх, Дзярлюк.

СЯМЬЯ ПАДАРОЖНІКАЎ. EMBERIZIDAE.

Plectrophanes nivalis, Подорожник снѣж. Сьня-
журка.

Emberiza citrinella, Овсянка обыкнов., Стрынатка.
„ *schoeniclus*, Овсянка камышевая, Стры-
натка чаротаўка.

Emberiza miliaria, Просянка, Стрынатка гумен-
ная.

СЯМЬЯ ЮРКОЎ. FRINGILLIDAE.

Fringilla coelebs, Зяблик, Бярозаўка, Зябок.

„ *montifringilla*, Вьюрок обык., Юр, Юрок,
Калістаўка.

Fringilla chloris, Зеленушка, Дубанос.

„ *cannabina*, Коноплянка, Каняплянка.

„ *linaria*, Чечетка, Чачотка.

Eringilla spinus, Чиж, **Чыжык.**

„ *caduelis*, Щегол, Шчыгел.

Passer montanus, Воробей полевой, Верабей (вербавы), Вярбель палявы.

Passer domesticus, Воробей домашний, Верабей, **Гарабец, Цросты верабей.**

Coccothraustes vulgar. Дубонос, Дужак.

Caprodacus erythrinus, Чечевіца, Чаромашнік.

Pyrrhula coccinea, Снѣгирь сѣверный, Гіль.

Pinicola enucleator, Щур., Шчурок.

Loxia curvirostra, Клѣст-еловик, Брукун—ялавік.

„ *pityopsittacus*, Клѣст-сосновик, Брукун саснавік.

III. Стрыжавастыя птахі. *Macrochires (Cypselomorphae).*

СЯМЬЯ СТРЯЖОЎ. CYPSELIDAE.

Cypselus arus, Стриж черный, Сьвіргуль, Стриж.

СЯМЬЯ ЛЕЛЕКАЎ. CAPRIMULGIDAE.

Caprimulgus europaeus, Козодой обыкнов., Лелек, Лялѣк, Казадой, Лежань.

VI. Зязюлястыя птахі. *Coccygomorphae.*

СЯМЬЯ ЗАЗЮЛЬ. CUCULIDAE.

Cuculus canorus, Кукушка обыкнов., Зязюля.

СЯМЬЯ ЗІМАРОДКАЎ. ALLEDINIDAE.

Alceda ispida, Зимородок обыкн., Курцік, Зімародак.

СЯМЬЯ УДОДАЎ. URUPIDAE.

Урира ерорс. Удод обыкновен., Удод, Жыдоўская зязюля, Пататуй.

СЯМЬЯ СІВАВАРОНАК. CORACIADAE.

Coracias garrula, Сизоворонка, Сіваваронка, Сіва-
грак, Краска.

V. Дзятлавастыя птахі. *Pici (Scansores)*.

СЯМЬЯ ДЗЯТЛАЎ. PICIDAE.

Dendrocopus major, Большой пестрый дятел, Дзя-
цел рабы, вялікі.

Dendrocopus medius, Дятел вертлявый, Дзяцел
сярэдні, серадольшы.

Dendrocopus minor, Малый пестр. дятел, Дзяцел
рабы, малы.

Gecinys viridis, Зяленый дятел, Жаўна.

„ *canus*, Дятел сѣдой, Жаўна сівая.

Dryocopus martius, Желна, Дзяцел чорны.

Picoides tridactylus, Дятел трехпалый, Жоўтагало-
вы дзяцел.

СЯМЬЯ КРУТАГАЛОВАК. JUNGIDAE.

Jynx torquilla, Вертишейка обык., Крутагалоўка.

VI. Галубістыя птахі. *Columbinae*.

СЯМЬЯ ГАЛУБОЎ. COLUMBIDAE.

Columba oenas, Клинтух, Голуб дзікі, Вяхір
малы.

Columba palumbus, Витутень, Голуб дзікі, Вяхір
вялікі.

СЯМЬЯ ТУРКОЎ. PERISTERIDAE.

Turtur auritus, Горлица обыкнов., Туркаўка, Ту-
рок.

VII. Куратыя птахі. *Gallinacei s Rasores.*

СЯМЬЯ ЦЕЦЯРУКОЎ. TETRAONIDAE.

Tetrao urogallus, Глухарь, Глушэц.

„ *tetrix*, Тетерев полевой, Цецярук.

Bonasia betulina, Рябчик, Ярабак.

Lagopus albus, Бѣлая куропатка, Пардва? Белы ярабак.

СЯМЬЯ КУРАПАТАК. PERDICIDAE.

Perdix cinerea, Куропатка сѣрая, Курапатка.

Coturnix communis, Перепел, Перепѣлка.

СЯМЬЯ БАЖАНОЎ. PHASIANIDAE.

Phasianus colchicus, Кавказскій фазан, Бажан.

VIII. Доуганожныя птахі. *Grallatores s Gralla.*

СЯМЬЯ ПАСТУШКОУ. RALLIDAE.

Rallus aquaticus, Водяной пастушок, Шыланос.

Ortygometra porzana, Погоньш, Вадзяная курачка.

Sorex pratensis, Коростель, Драч, Дзяргач, Руская зязюля.

Callinula chloropus, Водяная курица, Пастушок.

Fulica atra, Лысуха, Лыска.

СЯМЬЯ ЖУРАВОЎ. GRUIDAE.

Grus cinerea, Обыкновен, Журавль, Журавель, Жораў.

СЯМЬЯ ДРОФАЎ. OTIDAE.

Otis tetrax, Стрепет, Хахатва.

СЯМЬЯ КНИГАВАК. CHARADRIIDAE.

Oldicnemus crepitans, Авлотка, Галахвосьцік.

Vanellus cris'atus, Чибис, Книгаўка.

Charadrius, pluvialis, Ржанка, Сеўка, сіўка.

Chiaticula minor ?

СЯМЬЯ КУЛІКАЎ. SCOLOPACIDAE.

Scolopax rusticola, Вальдшнеп, Сломка, Случа.

Scolopax gallinago, Бекас, Бакас.

„ *major*, Дупель, Дубэльт? Лежань.

„ *gallinula*, Гаршнеп, Стучок.

Tringa alpina, Чорнозобик, Кіркун.

„ *Temminci*, Куличек-воробей, Кіркун малы.

Limosa melanura, Веретенник, Грыцук (Пінск).
Сукалень.

Machetes pugnaх, Турухтан, Кяптух.

Actitis hypoleucos, Перевозчик, ?

Totanus ochropus, Черныш, Кулік лясавы.

„ *fuscus*, Щеголь. ?

„ *glareola*, Фифи, Кулік, балотны, Цякун,
(Горадз.)

Totanus glottis, Улит большой, Кулік селянец.

„ *calidris*, Травник. ?

Numenius arquatus, Кроншен больш., Катрусь.

Haematopus ostralegus, Кулик-сорока, Крывок.

IX. Буцяновыя птахі. *Ciconiae (Herodiones)*.

СЯМЬЯ ЧАПЛЯЎ. ARDEIDAE.

Ardea alba, Чепура бѣлая, Чапля белая.

„ *cinerea*, Цяпля сѣрая, Чапля сівая.

Botaurus stellaris, Выпь обыкновен., Бухала, Бугай.

Botaurus minutus, Выпь малая, Бугайчык, Квак-ква (Палесьсе).

СЯМЬЯ БУЦЯНОЎ. CICONIIDAE.

Ciconia alba, Аист бѣлый, Буцян.

„ *nigra* „, черный, Бусел.

Х. Лапаногія птахі. *Lamellirostres*.

СЯМЬЯ КАЧАК. ANATIDAE.

Anas boschas, Кряква, Дзікая качка, Крыжэнь, Кракш.

Anas crecca, Чирок свистунок, Дзікая качка, Крыжэнь, Цыранка.

Anas circia, Чирок трескунок, Сьвіслук.

„ *asuta*, Шилохвост ?

„ *penelope*, Свіязь, Дзікая качка, Пасьвіс-тач, Сьвіцьва.

Anas platyrhynchos, Широконоска, Дзікая качка, Лапаноска.

Anas strepera, Неразнаст.

Fulligula marila, Чернеть морская, Нырок, Плёс-саўка.

Fulligula cristata, Чернеть хохлатая, Нырок чуба-цік.

Fulligula ferina, Нырок красногол., Нырок чыр-воны.

Fulligula fusca, Турпак, Галаўня.

Fulligula fusca, Нырок бѣлоглазый, Нырок бела-вокі.

Gallinago chloropus, Гоголь, Гогаль.

Mergus merganser, Большой крохаль, Савук.

СЯМЬЯ ГУСЕЙ. ANSERIDAE.

Anser cinereus, Гусь сѣрый, Гуся дзікая.

„ *segetum*, Гуменник. ?

СЯМЬЯ ЛАБУДЗЯУ. CYGNIDAE.

Cygnus musicus, Лебедь кликун, Лабудзь, Лабуць.

XI. Доугакрыльныя птахі. *Longipennes*.

СЯМЬЯ МАРСКИХ ВАРОН АБО КІРЛЯЎ.

LARIDAE.

Stercorarius crepidatus, Поморник короткохвостый, Клушэц.

Larus fuscus, Клуша, Чорнакрылка.

„ *canus*, Чайка сизая, Кірля шэрая *)

„ *ridibundus*, Чайка обыкновен. Кірля рыбачка.

Larus minutus, Чайка малая, Кірля малая.

Hydrochelidon leucorhota, Крачка свѣтлокрыл, Крычка (Пінск).

Hydrochelidon nigra, Крачка черная, Крычка черная.

Sterna fluvialis, Крачка, рѣчная, Крычка речная.

Sterna minuta, Крачка малая, Рыбалоў малы.

XIII. НЫРЧАКІ. *Urinatores (Impenes)*.

СЯМЬЯ ГАГАЧОЎ. COLYMBIDAE.

Colymbus arcticus, Гагара чернозобая, Гагач.

„ *septentrionalis*, Гагара краснозобая, Гагач малы.

СЯМЬЯ КОЎРАЎ. PODICIPIDAE.

Podiceps cristatus, Поганка большая, Коўра вялікая.

Podiceps nigricollis, Поганка ушастая, Коўра чубатая.

Podiceps minor, Поганка малая, Коўра малая.

*) Каля воз. Нарача называюць—Грачуны.

АВДОТКА, галахвосьцік.

АИСТ БЪЛЫЙ, буцян.

АИСТ ЧЕРНЫЙ, бусел.

БАЛОБАН, балабан.

БЕКАС, бэкас.

БЕРКУТ, арол маркут.

ВАЛЬДШНЕП, сломка, случа.

ВАРАКАШКА БЪЛОПЯТНИСТАЯ, кралька (?), бохаўка.

ВЕРЕТЕННИК, грыцук (Пінск), сукалень.

ВЕРЕТИШЕЙКА ОБЫКНОВЕН., крутагалоўка.

ВИТУТЕНЬ, голуб дзікі, вяхір вялікі.

ВОРОБЕЙ ДОМАШНИЙ, верабей, гарабей, просты верабей.

ВОРОБЕЙ ПОЛЕВОЙ, верабей, вярбель, палявы.

ВОРОНА СЪРАЯ, варона.

ВОРОН, крумкач, крук.

ВЫПЬ МАЛАЯ, бугайчык, кваква (Палесьсе),

ВЫПЬ ОБЫКНОВЕННЫЙ, бухала, бугай.

ВЬЮРОК ОБЫКНОВЕННЫЙ, юр, юрок, калістаўка.

ГАГАРА КРАСНОЗОБАЯ, гагач малы.

ГАГАРА ЧЕРНОЗОБАЯ, гагач.

ГАИЧКА, сініца, сінічка.

ГАЛКА, каўка.

ГАРШНЕП, стучок.

ГЛУХАРЬ, глушэц.

ГОГОЛЬ, гогаль.

ГОРИХВОСТКА ОБЫКНОВЕННАЯ, рудахвостка.

ГОРЛИЦА ОБЫКНОВЕННАЯ, туркаўка, турок.

ГРАЧ, грак.

ГУСЬ СЪРЫЙ, гуся дзікая.

ДЕРБНИК, сакол альсец, дрымлюк.

ДЕРЯБА, дрозд (амёлавы).

ДРОЗД БѢЛОБРОВЫЙ, дрозд (белабровы).

ДРОЗД ПѢВЧИЙ, дрозд (пявунец).

ДРОЗД ЧЕРНЫЙ, дрозд чорны, касук.

ДУБОНОС, дужак, дубанос.

ДУТЕЛЬ, дубальт, лежань.

ДЯТЕЛ БОЛЬШОЙ ПЕСТРЫЙ, дзяцел рабы, вялікі.

ДЯТЕЛ ВЕРТЛЯВЫЙ, дзяцел сярэдні, сера-
дольшы.

ДЯТЕЛ ЗЕЛЕНЫЙ, жаўна.

ДЯТЕЛ МАЛЫЙ ПЕСТРЫЙ, дзяцел рабы, ма-
лы.

ДЯТЕЛ СѢДОЙ, жаўна сівая.

ДЯТЕЛ ТРЕХПАЛЫЙ, жаўтагаловы дзяцел.

ЖАВОРОНОК ЛѢСНОЙ, жаўранак баравы.

ЖАВОРОНОК ПОЛЕВОЙ, жаўранак, жаўрук.

ЖАВОРОНОК ХОХЛАТЫЙ, жаўранак сьмя-
цюх, дзярлюк.

ЖЕЛНА, дзяцел чорны.

ЖУЛАН, яздрук малы, дзікі верабей.

ЖУРАВЛЬ ОБЫКНОВЕННЫЙ, журавель, жо-
раў.

ЗАВИРУШКА ЛѢСНАЯ, шылахвосьцік.

ЗЕЛЕНУШКА, дубанос.

ЗИМОРОДОК ОБЫКНОВЕННЫЙ, курцік, зіма-
родак.

ЗЯБЛИК, бярозаўка, зябок.

ИВОЛГА ОБЫКНОВЕННАЯ, вішнёўка, калаку-
хаўка, авяльга.

КАМЫШЕВКА, чаротаўка, чарачанка, чара-
цянка.

КАМЫШЕВКА ОБЫКНОВЕННАЯ, чаротаўка,
чарачанка, чарацянка.

КАМЫШЕВКА ДРОЗДОВИДНАЯ, чаротаўка, чарачанка, чарацянка.

КАНЮК БОЛЬШОЙ, канюк.

КАНЮК МОХНОНОГІЙ, мышалоў кас аногі.

КЕДРОВКА, гарэхаўка, рэшатня, жал даўка.

КЛЕСТ—ЕЛОВИК, брукун ялавік.

КЛЕСТ—СОСНОВИК, брукун саснаві

КЛИНТУХ, голуб дзікі, вяхір малы.

КЛУША, чорнакрылка.

КОЗОДОЙ ОБЫКНОВЕННЫЙ, лелек, лялёк, казадой, лежань.

КОНЕК ЛУГОВОЙ, сьвірстун лугавы.

КОНЕК ЛѢСНОЙ, сьвірстун лесавы.

КОНЕК ПОЛЕВОЙ, сьвірстун палявы.

КОНОПЛЯНКА, канаплянка.

КОРОЛЕК, каралёк.

КОРОСТЕЛЬ. драч. дзяргач, руская зязюля.

КОРШУН КРАСНЫЙ, шуляк чырвоны, канюк.

КРАПИВНИК, крапіўніца.

КРАЧКА МАЛАЯ, рыбалоў малы.

КРАЧКА РѢЧНАЯ, крычка рачная.

КРАЧКА СВѢТЛОКРЫЛАЯ, крычка (Пінск).

КРАЧКА ЧЕРНАЯ, крычка чорная.

КРЕЧЕТ. крагуй, белазор.

КРОШЕП БОЛЬШОЙ, катрусь.

КРОХАЛЬ БОЛЬШОЙ, савук.

КРЯКВА, дзікая качка, крыжэнь, краква.

КУЛИК—СОРОКА, крывок.

КУЛИЧЕК—ВОРОБЕЙ, кіркун малы.

КУКУШКА ОБЫКНОВЕННАЯ, зязюля,

КУРИЦА ВОДЯНАЯ, пастушок.

КУРОПАТКА БѢЛАЯ, пардва, белы ярабак.

КУРОПАТКА СѢРАЯ, курапатка.

ЛАЗАРЕВКА, сініца, сінюк сіні.

ЛАСТОЧКА БЕРЕГОВАЯ, ластаўка зямлянка.

ЛАСТОЧКА ГОРОДСКАЯ, ластаўка гарадзкая.

ЛАСТОЧКА ДЕРЕВЕНСКАЯ, ластаўка вок-
наўка.

ЛЕБЕДЬ КЛИКУН, лабудзь, лабуць, лебядзь.

ЛУНЬ КАМЫШЕВЫЙ, шуляк, балотны.

ЛУНЬ ПОЛЕВОЙ, шуляк палявы.

ЛЫСУХА, лыска.

МАЛИНОВКА, малінаўка.

МОСКОВКА, сiнiца мохаўка, сiнюк сасновы.

МУХОЛОВ МАЛЫЙ, мухалоўка малая.

МУХОЛОВКА ПЕСТРАЯ, мухалоўка рабая.

МУХОЛОВКА СЪРАЯ, мухалоўка.

НЕЯСЫТЬ СЪРАЯ, сава кугакаўка.

НЫРОК БЪЛОГЛАЗЫЙ, нырок белавокi.

НЫРОК КРАСНОГОЛОВЫЙ, нырок чырвоны.

ОВСЯНКА КАМЫШЕВАЯ, стрынатка чаротаў-
ка.

ОВСЯНКА ОБЫКНОВЕННАЯ, стрынатка.

ОЛЯПКА, вадзяны верабей.

ОРЕЛ ЗМЪЕЯД, арол вужаед.

ОРЕЛ КРИКУН, арол крыкун.

ОРЛАН БЪЛОХВОСТ, арол белыхвост.

ОСОЪД, шуляк асвейнiк.

ПАСТУШОК ВОДЯНОЙ, шыланос.

ПЕНОЧКА, раплюк, раплючок.

ПЕНОЧКА ВЕСНИЧКА, пячураўка.

ПЕНОЧКА ЖЕЛТОБРОВКА, пячураўка.

ПЕРЕПЕЛ, перепёлка.

ПЕРЕПЕЛЯТНИК, каршунчык (верабыны), кра-
гуёк.

ПИЩУХА ОБЫКНОВЕННАЯ, паўзунок, падка-
рышнiк.

- ПОГАНКА БОЛЬШАЯ, коўра вялікая.
 ПОГАНКА МАЛАЯ, коўра малая.
 ПОГАНКА УШАСТАЯ, коўра чубатая.
 ПОГОНЬШ, вадзяная курачка.
 ПОДОРЛИК МАЛЫЙ, арлец.
 ПОДОРОЖНИК СНЪЖНЫЙ, сьняжурка.
 ПОМОРНИК КОРОТКОХВОСТЫЙ, клушэц.
 ПОПОЛЗЕНЬ ОБЫКНОВЕННЫЙ, каваль, дзя-
 тлік.
 ПРОСЯНКА, стрынатка, гуменная.
 ПУСТЕЛЬГА, пустальга.
 ПУХЛЯК, сініца, сінюк сівы.
 РЖАНКА, сеўка.
 РЪБИННИК, дрозд піскун, лепік.
 РЯБЧИК, ярабак.
 САПСАН, сакол падарожнік.
 СВИРИТЕЛЬ ОБЫКНОВЕННЫЙ, амялушка.
 СВІЯЗЬ, дзікая качка, пасьвістач, сьвіцьва.
 СИЗОВОРОНКА, сілаваронка, краска, сіва-
 грак.
 СИНИЦА БОЛЬШАЯ, сініца, сінюк вялікі.
 СИНИЦА ХОХЛАТАЯ, сініца чубатка, сінюк
 чубаты.
 СИПУХА, сава званічная, пушчык.
 СКВОРЕЦ, шпак.
 СКОПА РЪЧНАЯ, арол рыбаед.
 СЛАВКА ЗАВИРУШКА, леска завірушка, вала-
 сяначка, шпырлюк.
 СЛАВКА САДОВАЯ, леска садовая.
 СЛАВКА СЪРАЯ, леска звычайная.
 СЛАВКА ЧЕРНОГОЛОВКА, леска чорнагалоў-
 ка.
 СЛАВКА ЯСТРЕБИНАЯ, леска перасьмешка.
 СНЪГИРЬ СЪВЕРНЫЙ, гіль.

СОВА БОЛОТНАЯ, сава балотная.

СОВА БѢЛАЯ, сава белая.

СОВА УШАСТАЯ, сава вушатая, гугач.

СОВА ЯСТРЕБИНАЯ, ястраўка, сава бяро-
заўка.

СОЙКА, сойка, карэза.

СОЛОВЕЙ ЗАПАДНЫЙ, падсалавей.

СОЛОВЕЙ ОБЫКНОВЕННЫЙ, салавей.

СОРОКА, сарока.

СОРОКОПУТ БОЛЬШОЙ, яздрок вялікі, яздрок
(у Віленшчыне) — перасьмешнік

СОРОКОПУТ ЧЕРНОЛОБЫЙ, яздрок чорна-
лобы.

СТРЕПЕТ, хахатва.

СТРИЖ ЧЕРНЫЙ, сьвіргуль, стриж.

СЫЧ, сычык, сіпель.

СЫЧ—ВОРОБЕЙ, соўка, совачка.

ТЕТЕРЕВ ПОЛЕВОЙ, цецярук, цяцера.

ТЯСОГУЗКА БѢЛАЯ, пліска, плістаўка бе-
лая.

ТЯСОГУЗКА ЖЕЛТАЯ, пліска, плістаўка
жоўтая.

ТУРУХТАН, кяптух.

УДОД ОБЫКНОВЕННЫЙ, удод, жыдоўская
зязюля, пататуй.

УЛИТ БОЛЬШОЙ, кулік селянец.

ФАЗАН КАВКАЗСКИЙ, бажан.

ФИЛИН, пугач.

ФИФИ, кулік балотны, цякун (Горадз.).

ЦАПЛЯ СѢРАЯ, чапля сівая.

ЧАЙКА МАЛАЯ, кірля малая.

ЧАЙКА ОБЫКНОВЕННАЯ, кірля рыбачка.

ЧАЙКА СИЗАЯ, кірля шэрая.

ЧЕГЛОК, сакол белагорлік, кабец.

ЧЕКАН—КАМЕНКА, падкаменка палявая.
ЧЕКАНЧИК ЛУГОВОЙ, падкаменка лугавая.
ЧЕПУРА БЪЛАЯ, чапля белая.
ЧЕРНЕТЬ МОРСКАЯ, нырок, плёсаўка.
ЧЕРНЕТЬ ХОХЛАТАЯ, нырок чубацік.
ЧЕРНОЗОБИК, кіркун.
ЧЕРНЫШ, кулік лясавы.
ЧЕЧЕВИЦА, чаромашнік.
ЧЕЧЕТКА, чачотка.
ЧИБИС, кнігаўка.
ЧИЖ, чыжык.
ЧИРОК СВИСТУНОК, крыжэнь, цыранка.
ЧИРОК ТРЕСКУНОК, сьвіслук.
ШИРОКОНОСКА, лапаноска.
ШУЛИКА, шуляк.
ЩЕГОЛ, шчыгел.
ЩУР, шчурок.
ЯСТРЕБ ТЕТЕРЕВЯТНИК, каршун курацап.

ІМЕННИК РАСЬЦІН.

АЗАЛІЯ ЖЕЛТАЯ, *Azalea pontica*; **азалія**, **палотка**, **палаткі**.

АНИС, *Pimpinella Anisum*; **аныж**, **ганыж**.

АНЮТИНЫ ГЛАЗКИ, (Иван-да Марья) *Viola tricolor*; **браткі**, **брат з сястрою**, **трыкраска**, **блакітка**.

АРМЕРІЯ ОБЫКНОВ., *Armeria vulgaris*; **барадульнік**.

АРНИКА ГОРНАЯ, *Arnica montana*; **арнік**, **купальнік**, **гайчынец**.

АСТРАПАЛ СОЛОДКАЛИСТНЫЙ, *Astragalus glycyphyllus*; **паўзун лесавы**, **зайчы гаршак**.

БАГУЛЬНИК БОЛОТНЫЙ, *Ledum palustre*; **багун**, **багульнік**.

БАРАНЧИКИ, **БУКВИЦА**, *Primula veris*; **грабелькі**, **гасьнік**, **ключыкі**.

БАРАНЧИК, *Nepeta Glechoma*; **кратоўнік**.

БАРБАРИС ОБЫКНОВЕНЫЙ, *Berberis vulgaris*; **кіслец**, **кісянка**.

БАРХАТНИК, *Amaranthus blitum*; **зельбарнік**.

БЕЗСМЕРТНИК БОЛОТНЫЙ, *Gnaphalium uliginosum*; **аплавчнік**.

БЕЗСМЕРТНИК ДВУДОМНЫЙ, *Gnaphalium dioicum*; **сухотнік**.

БЕЛЛАДОННА, *Atropa Belladonna*; **красаўка**, **шалей** *Атрутная расьціна*.

БЕРЕЗА, **БЪЛАЯ ОБЫКНОВ.**, *Betula alba*; **бяроза**, **бярза**.

БЕРЕСКЛЕТ, *Evonimus*; **брусьлён**. **Кустоўнік з сямі крышынавых**.

БЕРЕСТ **дрова**. *Ulmus campestris*; **бераст**; *U. montana*, **ільма**; *U. pedunculata*, **вяз**.

БОГОРОДСКАЯ ТРАВА *Thymus serpyllum*. **чабор**, **чабрэн**. **Пахучая трава**, **расьце на прыгорках і сухіх мяйсцох**.

БОРЕЦ, *Aconitum*; **барунка**.

БОРЕЦ СИНІЙ, *Aconitum Napellus*; барчак. Атрутная трава. Называють мясцямі прыгрызь.

БОРЕЦ ЖЕЛТЫЙ ВОЛЧІЙ, *Aconitum Lycostomum*; мышабой.

БОРОВИК гриб, *Boletus edulis*; шчыры, праўдзівы гриб, баравік.

БОРЩЕВИК, *Neracleum Sibiricum*; бядрыца, борщачука. Пучкі гэтай травы ядуць сырымі.

БОРЩ ПОЛЕВОЙ, *Pastinaca sativa*; казялкі.

БРЮКВА, *Brassica Nepus*; бруква, брукча; грывына.

БУДРА ПЛЮЩЕВИДНАЯ, *Glechoma hederacea*; разходнік.

БУЗИНА ЧОРНАЯ, *Sambucus nigra*; самбук, бузоўнік.

БУКАШНИК ГОРНЫЙ, *Lasionne montana*, начаквет.

БЪЛЕНА ЧОРНАЯ, *Hyoscyamus niger*; блёкат, Трутная расьціна, расьце каля платоў і па гародах.

БЪЛОГОЛОВКА, *Trifolium montanum*; дзяцелі, на, дзятліна. З польскага называють мясцямі канюшына.

ВАСИЛЕК ГОЛУБОЙ, *centaurea Cyanus*; валошка. васількі. Расьце паміж жыта. Саму расьціну называють валошка, а кветку васілька. У нас расьце да дзесяці адмен гэтай расьціны, блізкай да асотавых і чортапалохавых.

ВАСИЛИСТНИК БОЛЬШОЙ, *Thalictrum majus*; падучнік.

ВАСИЛИСТНИК ЖЕЛТЫЙ, *Thalictrum flavum*; вярэдаўнік.

ВАХТА ТРИЛИСТНАЯ, *Menyanthes trifoliata*; бабок, жабінец. Водная трава, ідзе на лекарства ў аптэкі.

ВЕНЕРИН БАШМАЧОК, *Cypripedium*; зязюльнік.

ВЕРЕСК ОБЫКНОВ., *Calluna vulgaris*; верас, вераст.

ВЕРОНИКА ЛѢКАРСТВ., *Veronica officinalis*; сухотнік лесавы. Ідзе на лекарства ў аптэкі. *V. latifolia*, вужаўнік, вужаўніца.

ВЕТРЕНИЦА, *Anemone*; дуброўка.

ВЕТЛА, *Salix alba*; лаза.

ВЕХ ЯДОВИТЫЙ, *Cicuta virosa*; шалей, вяхіль.

ВОЛЧЬЯ ЯГОДА, *Paris quadrifolia*; варанец.

ВОЛЧЬЯ ЯГОДА, *Dafne mezereum*; ваўчынец, воўча лыка.

ВЬЮНОК, *Convolvulus*, бярозка.

ВѢНЕЧНИК ЛИЛЕЙНЫЙ, *Anthericum Liliago*; вяночнік.

ВЯЗЕЛЬ РАЗНОЦВѢТНЫЙ, *Coronilla varia*; паўзун палявы, гарошак, зайчы гарошак.

ГВОЗДОВНИК ОБЫКНОВ., *Botrichium lunaria*, вужава зельля, вужовец.

ГИАЦИНТ, *Hyacinthus*; гіяцынт, лабатнік, лаб-так.

ГЛОГ, *Cornus sanguinea*; сьвіднік.

ГОРИЦВѢТ ДВУДОМНАЯ, *Lychnis dioica*; панчошнік.

ГОРОШЕК ЖЕЛТЫЙ, *Vicia pisiformis*; гарошак, гарошнік.

ГРАБ ОБЫКНОВ., *Carpinus Betulus*; граб, дрэва, называнае яшчэ белы бук.

ГРАВИЛАТ РЪЧНОЙ, *Geum rivale*; будзяга, *G. urbanum*, чагіль.

ГРЕЧИХА, *Polygonum Fagopyrum*; грэчка.

ГРУШАНКА ОДНОБОКАЯ, *Pirola secunda*; станоўнік бабскі, сісінец.

ГРЫЖНИК ГОЛЫЙ, *Herniaria glabra*; грызь, парушэнец.

ДИКИЙ ЛЕН, *Linaria vulgaris*; блашчынец, лянок.

ДОЖДЕВИК грыб, *Lycoperdon*; порхаўка, бадзюшка.

ДОННИК БѢЛЫЙ, *Melilotus albus*; сьвінуха.

ДОННИК ЛѢКАРСТВЕННЫЙ, *Melilotus officinalis*; стрѣльбельник, вусаветник.

ДРОК КРАСИЛЬНЫЙ, *Genista tinctoria*; прытулица, жоўтазёл, жаўцічник, жаўсьцень.

ДУБ, дрэва, *Quercus*; дуб.

ДУРМАН ВОНЮЧИЙ, *Datura Stramonium*; дурэц, дурнапьян, чортаў агурэчник.

ДУШЕВНИК ОСТРОЛИСТ, *Calaminta Acinos*; парушэнец, маскальскі чабор.

ДУШИЦА ОБЫКНОВ., *Origanum vulgare*; мацярдушка, душанка.

ДЯГИЛЬ ЛѢСНОЙ, *Angelica silvestris*; дзягіль.

ЕЖА ЛУГОВАЯ, *Dastylis glomerata*; мізаніца.

ЕЖЕВИКА, *Rubus caesius*, ажына.

ЖАБНИК ПОЛЕВОЙ, *Filago arvensis*; касмотка, чарвяточник.

ЖИВОКОСТЬ, *Symphytum officinale*; жывакост, крас.

ЖИВОКОСТЬ ПОВѢВНАЯ, *Delphinium Consolida*; казёлчыкі, казялкі.

ЖИВУЧКА ПОЛЗУЧАЯ, *Ajuga reptans*; казакі.

ЖИМОЛОСТЬ, *Caprifolie*; бружэліна.

ЗАЯЧЬЯ КАПУСТА, *Sedum Telephium*; залозьнік.

ЗВѢРОБОЙ, *Hypericum perforatum*, Сьвятаянскае зельле, сьвятаянкі, расанкі.

ЗЕМЛЯНИКА ЛѢСНАЯ, *Fragaria vesca*; пазёмкі, чырвоныя ягады, суніцы. „Суніцыя ягады“, якія пахілены ніз: тварам ўніз.

ЗОЛОТАЯ РОЗГА, *Virgo aurea*; уплаўнік.

ЗОРА ЛЕКАРСТВЕННАЯ, *Levisticum officinale*; любіста, ладук.

ИСОП ЛѢКАРСТВЕННЫЙ, *Hyssopus officinalis*; красвень, цім'ян.

КАЛИНА ОБЫКНОВ., *Viburnum Opulus*; **каліна.**

КАЛУЖНИЦА, *Caltha palustris*, **бабоўнік.**

КАМНЕЛОМКА, *Pimpinella Saxitraga*; **ядранец.**

КАПУСТА ОГОРОДНАЯ, *Brassica oleracea*; **капуста.**

КАРТОФЕЛЬ, *Solanum tuberosum*; **бульба.**

КАСАТИК, *Iris*; **касачы.**

КАСАТИК ВОДЯНОЙ, *Iris Pseudacorus*; **касатнік вадзяны.**

КАСАТИК, САБЕЛЬНИК ТАТАРСКИЙ, *acorus calamus*; **аір, аер, авір.** Балотная расьціна. Аірны карэнь перны і горкі ідзе ў аптэкі.

КЕРМЕК, *Statice*; **жудрэц.**

КИСЛИЦА, *Oxalis*; **кісьлятніца, кісьлічка.**

КЛЕВЕР ПАШЕННЫЙ, *Trifolium arvense*; **мядуніца, мядунка, дзятліна, дзяцеліна.** Кветку называюць мядунка, а саму расьціну **дзятліна, дзяцеліна.** *Белая, сіняя мядунка.*

КЛЕВЕР ПОЛЕВОЙ, *Trifolium agrarium*; **дзяцеліна, а** краска яе мядунка белая або сіняя. Лясавую дзяцеліну называюць: **мядзеліна:**

КЛЕН НЕКЛЕН, *Acer campestre*; **клянец.**

КЛЕН ОБЫКНОВ., *Crer platanoides*; **клён востралісты.**

КЛУБНИКА, *Fragoria collina*; **суніцы.** Лясавыя, дробныя ягады завуцца **паземкі**, а гародныя, буйныя—**суніцы.**

КОНОПЛЯ ПОСѢВНАЯ, *Cannabis sativa*; **каноплі, канопы, канапні.**

КОПЫТЕНЬ ЕВРОПЕЙСКИЙ, *Asarum еuropeum*; **капытнік.**

КОРОВЯК, *Verbascum*; **каўтычнік, дзяван.**

КОРИЧНИК, *Cinnamomum vylanicum*; **цынамон,**

КОРОСТОВНИК, *Кнаусіо arvensis*; **раннік, гаец, гойнік, паўночнік.**

КОСТЕР БЕЗОСТЫЙ, *Bromus inermis*; **мятліца.**

КОСТЕР ЛУГОВОЙ, *Bromus secalimus*; кастрѣц, мятлуг.

КОТОВИК КАШАЧІЙ, *Nepeta Cataria*; маліца, шанда палявая.

КОЧЕДЫЖНИК ОБЫКНОВ, *Asplenium Felix femina*; папарацень, папаратнік.

КРАПИВА ДВУДОМНАЯ, *Urtica dioica*; крапіва.

КРЕСТОВНИК ВЕСЕННІЙ, *Senecio vernalis*; ня-тупнік, нічавей.

КРЕСТОВНИК ЖЕЛТУХА, *Senecio Jacobea*; жалун, жалуніца.

КРУШИНА СЛАБИТЕЛЬНАЯ, *Rhamnus cathartica*; крушына, калакуша.

КУВШИНКА БѢЛАЯ, *Nymphaea alba*; лілея вадзяная, латуцень белы.

КУКОЛЬ ПОЛЕВОЙ, *Agrostema Githago*; кукаль. *Lolium fremulentum*, галаўня. *Silene inflata*, званец. Гэта ўсё сьмяшчухі, які растуць паміж збожжа.

КУКУРУЗА ОБЫКНОВ., *Zea Mays*; какарнак, какорыца.

КУКУШКИН ЛЕН, *Polytrichum*; зязюльчын лянец.

КРЫЖОВНИК, *Ribes grassularia*; агрэст.

ЛАДНИК, *Hierochloa borealis*; зуброўка.

ЛАНДЫШ МАЙСКІЙ, *Convallaria majalis*; канвалія, краспак.

ЛАПУШНИК ШЕРСТИСТЫЙ, *Lappa tomentosa* лапух.

ЛАПЧАТКА, *Potentilla*; дзеравянка.

ЛИЛИЯ, *Lillium candidum*; лілея.

ЛИПА дрэва, *Filla*; ліпа.

ЛОМОНОС ЦѢЛЬНОЛИСТ., *Clematis integrifolia*; гунец, *Cl. viticella*, нарыўнік.

ЛУГОВОЙ ЧАЙ, *Lysimachia Nummularia*; самазьяленнік, зімазялён.

ЛУК ОБЫКНОВ., *Allium Cera*; цыбуля.

ЛЮБКА ДВУЛИСТАЯ, *Platantera bifolia*; **прычарнік**; **зязюліны сьлёзкі**.

ЛЮТИК, *Ranunculus*; **курасьлеп**, **курасьленік**. У расійскай мове пад „лютиком“ фігуруе некалькі рожных трутных расьцін і зазвычай зьмешываюць *Ranunculus* і *Aconitum*.

ЛЮТИК ПОЛЗУЧЫЙ, *Ranunculus repens*; **жаўтушнік**.

ЛЮТИК ЯДОВИТЫЙ, *Ranunculus scellaratus*; **нарыўнік**.

ЛЯДВИНЕЦ РОГАТЫЙ, *Lotus corniculatus*; **чапалат**, **трызаўка**.

МАІОРАН, *Origanum Majorana*; **майран**.

МАК, *Papaver officinalis*; **мак самасей**, **дробны**, які сам насяджаецца з восені; **відук**, адмена маку ў якім калі ён дасьпевае адкрываюцца вочкі кругом макаўкі ўверсе; **плюснак**, які мае гэты вочкі заплюшчаныя.

МАК СНОТВОРНЫЙ, *Papaver somniferum*; **мак праўдзівы**, **цукровы**.

МАНЖЕТКА ОБЫКНОВ., *Alchemilla vulgaris*; **гусіныя лапкі**.

МАТЬ—МАЧИХА, *Fussilago Tartara*; **падбел**. Мае лісьці падыподам белыя, шаршатыя.

МАУН АПТЕЧНЫЙ, *Valeriana officinalis*; **аўрыян**, **валерьян**.

МЕДУНКА СЕРПОВИДНАЯ, *Medicago fulcata*; **дзяцельніца**, **дзяцельнік**.

МЕЛКОЛИСТНИК ОСТРЫЙ, *Erigeron acer*; **дольнік**.

МОГИЛЬНИЦА, **ГРОВ-ТРАВА**, *Vinca minor*; **барвінец**, **барвінак**.

МОЖЖЕВЕЛЬНИК КАЗАЧЫЙ, *Juniperus Sabina*; **ялавечнік**, **ялавінец**.

МОЖЖЕВЕЛЬНИК ОБЫКНОВ., *Juniperus communis*; **ялавец**, **яленец**.

МАКРЫЦА, *Stellaria media*; **макрыца белая**.

МОЛОДИК, *Sempervivum*; **скочка**, **гартанка**.

МОЛОЧАЙ СОЛНЦЕГЛЯД, *Euphorbia helioscopia*; **месяўнік**, **месячнік**.

МОРКОВЬ ОГОРОДНАЯ, *Daucus Carota*; **морква**.

МОРОЗНИК, *Helleborus niger*; **чамярычнік**, **чамернік**, **чэмяр**.

МОРОШКА, *Rubus chamaemorus*; **камяніца**.

МОХ ПЕЧОНОЧНЫЙ ЛИШАЙ, *Lichen*; **лішайнік**.

МОХ ТОРФЯНОЙ, *Sphagnum*; **альсавы мох**.

МЫТНИК БОЛОТНЫЙ, *Pedicularis palustris*; **гніднік**, **сакорыца**.

МЯТА КУДРЯВАЯ, *Mentha crispa*; **мята бахматая**, **шінда**. Усе адмены мят народ называе **шанда**, **шанта**, **гародная**, **палявая**, **лугавая**, **сабачая**, **птушыная**, **лесавая**, **перная**.

МЯТА ЛЬСНАЯ, *Mentha silvestris*; **мята лесавая**.

МЯТА ПОЛЕВАЯ, *Mentha arvensis*; **мята**, **шанта** **палавая**.

НАРЦИС, *Narcissus*; **нарцыз**, **прымак**.

НЕДОТРОГА, *Impatiens noli tangere*; **нядотка**. Расьціна з сямі мімоз.

НОГОТОК АПТЕЧНЫЙ, *Calendula officinalis*; **нагаткі**, **нагеткі**.

ОВЕС ЛУГОВОЙ, *Avena elatior*, **аўсюг**.

ОВЕС ПОСЬВНОЙ, *Avena sativa*; **авёс**, **гавёс**.

ОВСЯНИЦА, *Festuca*; **асьцюг**, **асьцюк**.

ОГУРЕЦ, *Cucumis sativus*; **гурок**, **агурок**.

ОДУВАНЧИК ЛЕКАРСТ., *Taraxacum officinale*; **багатка**.

ОКОПИК ЛЕКАРСТ., *Symphytum officinale*; **жывако́ст**.

ОЛЬХА ЧОРНАЯ, *Alnus glutinosa*; **альха**, **альшы́на**, **вольха**. Дрэва, якое любіць у грунце алёс (торф), згэтуль і назоў яго.

ОСИНА, *Populus tremula*; **асі́на**.

ОСМИННИК ДВУЛѢТНИЙ, *Oenothera biennis*; дзі-
явник дзікі.

ОСОКА, *Carex*, асака.

ОСОКСР, дрэва, *Populus alba*; белая таполя,
ясакар.

ОЧАНКА ЛЕКАРСТВЕННАЯ, *Euphrasia officinalis*;
пельнік.

ОЧИТОК ЪДКІЙ, *Sedum acre*; адцѣтнік. Пара-
шок; яго ужываюць з гарэлкай ад болі жывата.

ПОСЛЕН СЛАДКО-ГОРЬКІЙ, *Solanum Dulcamara*;
глісьнік, залозьнік.

ПАХУЧКА ОБЫКНОВЕН, *Clinopodium vulgare*;
крэселиш.

ПЕРВОЦВѢТ ЛЕКАРСТ., *Primula officinalis*;
ключыкі.

ПЕРЕСТУПЁНЬ БѢЛЫЙ, *Bryonia alba*; пераступ,
пераступнік.

ПЕТРУШКА ОГОРОДНАЯ, *Petroselinum sativum*;
петрушка.

ПИЖМА ОБЫКНОВ., *Tanacetum vulgare*; піжма.

ПЛЕВЕЛ ОПЬЯНЯЮЩИЙ, *Lolium temulentum*;
галаўня, галавіца.

ПЛАКУН, *Lythrum Salicaria*; сьлѣзнік, плакун.
Народ верыць, што ад яго плачуць ведзьмы і чэр-
ці; карані яго капаюць на Купальле і пераховуюць
для лекарскага і забабоннага ужытку.

ПЛАУН, *Licorodium*; паўзучая лесавае расьціна,
якой убіраюць сталы на Вялікдзень; дзераза.

ПЛАУН АПТЕЧН., *Lycorodium clavatum*. Вадзя-
ная, пл вучая расьціна; поплывень, дзяраба.

ПЛЮЩ ОБЫКНОВ., *Hedera Helix*; блюшч.

ПОВИЛИЧНЫЕ КОЛОКОЛЬЧИКИ, *Convolvulus*
arvensis; павіцень, бярозка.

ПОДМАРЕННИК МЯГКІЙ, *Galium Mollugo*; уроч-
нік.

ПОДОРОЖНИК, *Plantago media*; трыпутнік
падарожнік.

ПОДОРОЖНИК БОЛЬШОЙ, *Plantago major*; трыпутнік гладкі.

ПОДОРОЖНИК ЛАНЦЕТОЛИСТНЫЙ, *Plantago lanceolata*; міжыперсьніца.

ПОЛЫНЬ ГОРЬКАЯ, *Artemisia absinthum*; палын. *A. vulgaris*, чанобыльнік, *A. abrotanum*, божа-дрэўка. *A. dracunculus*, эстрагон.

ПОТОЧНИК, *Veronica Beccabunga*; бабоўнік, казарост.

ПОЧЕЧУЙНАЯ ТРАВА, *Polygonum Persicaria* драсён чырвонь.

ПРИЩИНЕЦ, *Ranunculus Flammula*; прышчынец, прышчаўнік.

ПРОЛЪСКА, *Scilla bifolia*; пралеска, падсьнежнік.

ПРОСВИРНЯК КРУГЛОЛИСТНЫЙ, *Malva rotundifolia*; мальва, шалезкі.

ПРОСВИРНИК КУРЧАВЫЙ, *Malva crispa*; жардавіца.

ПРОСВИРНЯК, ПРОСКУРНЯК, *Althea officinalis* сьляз гародны.

ПРОСВИРНЯК РАЗДЪЛЬНОЛИСТНЫЙ, *Malva Alcea*; сьляз.

ПРОСТРЪЛ ЛУГОВОЙ, *Pulsatilla pratensis*; дрымотнік.

ПТИЦЕМЛЕЧНИК, *Onithogalum*; вярбельнік.

ПУСТЫРНИК СЕРДЕЧНЫЙ, *Leonurus Cardiaca*; хая крапіва.

ПЪТУШІЙ ГРЕБЕНЬ, *Amaranthus retroflexus* глушчэрыца.

РАКОВЫЯ ШЕЙКИ, *Polygonum Bistorta*; вобарацень, кастаец.

РЕДИСКА, *Raphanus sativus*; рэдзькаўка.

РОЖЬ ОБЫКНОВ., *Secale cereale*; жыта.

РОЖЬ ЯРИЦА, *Secale cer. var. multicaule*; ярыца.

РОМАШКА ДИКАЯ, *Matricaria chamomilla*; румянка, рамунка.

РОСЯНКА КРУГОЛИСТНАЯ, *Dvoserarot udifolia*; загартушка.

РУТА, *Ruta graveolens*; рута.

РЫЖЫК гриб, *Agaricus deliciosus*; рыжик, рыжок.

РЪПА ОГОРОДНАЯ, *Brassica Rapa*; рэпа.

РЯБИНА ОБЫКНОВ., *Sorbus Aucuparia*, рабіна, гарабіна.

САФЛОР КРАСИЛЬНЫЙ *Carthamus tinctorius*; крокас, ламотнік.

СВЕКЛА ОГОРОДНАЯ, *Beta Cicla*; бурак.

СВИДИНА, *Cornus sanguinea*; съвідніца.

СЕЛЕЗЕНОЧНИК ОЧЕРЕДНОЛИСТНЫЙ, *Chrysosplenium alternifolium*; мянюшкі.

СИРЕНЬ, *Syringa*; бэз.

СКАБЮЗА, *Scabiosa*; перапелячнік.

СМОЛЕВКА ХЛОПУШКА, *Silene inflata*; лусьнец, лускаўка, калетнік.

СНЫТЬ ОБЫКНОВ., *Aegopodium podagraria*; сьнітка.

СОСНА ОБЫКНОВ., *Pinus silvestris*; сосна.

СОН—ТРАВА, *Pulsatilla patens*; друмель.

СПАРЖА, *Asparagus officinalis*; шпарагі.

СПИРЕЯ, *Spiraea*; спырнік.

СПОРЫНЬНЯ, *Secala cernutum*; галаўня.

СУМОЧНИК ПАСТУШІЙ, *Capsella Bursa Pastoris*; чарвец, чарвічнік.

ТАБАК МАХОРКА, *Nicotiana rustica*; тутун.

ТАТАРНИК, *Cirsium arvense*; асот.

ТЕРН, *Prunus spinosa*; жасьцер, цернь.

ТИМОФЕЕВКА, *Phleum pratense*; цімошка, лісі хвост.

ТИПЧАК, *Festuca ovina*, асьцюг.

ТМИН, *Carum Carvi*; цьмін.

ТОПОЛЬ СЕРЕБРИСТЫЙ, *Populus alba*; ясакар.
ТРАВЯНКА, *Dianthus deltoides*; сардэчнік.

ТРЯСУНКА СРЕДНЯЯ, *Briza media*; балотная
мятліца.

ТЫКВА ОБЫКНОВ., *Cucurbita Pepo*; гарбуз.

ТЮЛЬПАН, *Tulipa sylvestris*; гардук.

УЖОВНИК, *Ophioglossum*; вужава зелья.

УЗИК, *Potentilla Tormentilla*; дзеравянка.

ФАСОЛЬ ОБЫКНОВ., *Phaseolum vulgaris*;
шальбабон.

ХВОЩ ЗИМУЮЩИЙ, *Equisetum hyemale*; вехат-
нік.

ХВОЩ ЛѢСНОЙ, *Equisetum silvaticum*; зялезнік.

ХВОЩ ПОЛЕВОЙ, *Equisetum arvense*; скрып.

ХВОЩ СЛИЗИСТЫЙ, *Equisetum limosum*; ялінец,
эльнік.

ФИАЛКА ДИКАЯ, *Viola*; сінюлька, сінец.

ХМѢЛЬ ВЬЮЩИЙСЯ, *Humulus lupulus*; хмель.

ХРѢН СЪДОБНЫЙ, *Cochlearia Armoracia*; хрэн.

ЦАРСКІЯ КУДРИ, *Lilium Martag*; лілея палявая.

ЧАБЕР САДОВЫЙ, *Satureia hortensis*; чалібор.

ЧАСТУХА ОБЫКН., *Alisma plantago*; шаленец,
шыльнік вадзяны.

ЧЕРЕМУХА ОБЫКН., *Prunus padus*; чаромуха,
чаромха, калакуша.

ЧЕРЕШНЯ, *Prunus avium*; чарэшня.

ЧЕРНОБЫЛЬНИК, *Artemisia vulgaris*; чарнобыль,
чарнобыльнік, быльнік.

ЧЕРНОГОЛОВКА, *Prunella vulgaris*; чарлянка.

ЧЕРНОКЛЕН, *Acer tataricum*; чарнаклён.

ЧЕРТОПОЛОХ КОЛЮЧИЙ, *Carduus acanthoides*;
чартапалох.

ЧЕРТОПОЛОХ КУРЧАВЫЙ, *Carduus crispus*; асот.

ЧЕРТОПОЛОХ БОЛОТНЫЙ, *Carduus palustris*;
дзядоўнік.

ЧЕЧЕВИЦА, *Ervum lens*; сачь ўка.

ШАЛФЕЙ, *Salvia officinalis*; шалвей, дужэц.

ШАФРАН НАСТОЯЩИЙ, *Crocus sativus*; шафран.

ШИПОВНИК, *Rosa*; шипшынік.

ШТОКРОЗА, *Althaea rosea*; мальва.

ЩАВЕЛЬ КИСЛЫЙ, *Rumex Acetosa*; шчаўё,

щавель.

ЩАВЕЛЬ КОНСКИЙ, *Rumex Hydrolapatum*;
конскі щавель.

ЩАВЕЛЬ ТУПОЛИСТНЫЙ, *Rumex obtusifolius*;
щавель карнаты.

ЩАВЕЛЬ МАЛЫЙ, *Rumex Acetosella*; шчаўлюк.

ЭСПАРЦЕТ, *Onobrychis*; зайчынец.

ЯВОР, *Acer pseudo-platanus*; явар.

ЯЗВЕННИК ОБЫКНОВ., *Athyllis vulneraria*;
пералетнік жоўты.

ЯСТРЕБИНКА, *Hieracium Pilosella*; ястрэц.

ЯСЕНЬ ОБЫКНОВ., *Fraxinus excelsior*; ясень.

ЯТРЫШНИК ШИРОКОЛИСТНЫЙ, *Orchis latifolia*;
язвежнік.

ЯЧМЕНЬ ОБЫКНОВ., *Hordeum vulgare*; ячмень.

ВАЙСКОВАЯ КАМАНДА.

АДЗІНОЧНАЕ ВУЧЭНЬНЕ.

I. постаць бяз стрэльбы.

Крыло (фланг).

Прыгатоўчая каманда.

Выканаўчая каманда.

1. Ста-вай!
2. Зва-жай!
3. Раў-няй, (ў права, ў лева).
4. Ля-гай!
5. Ўста-вай!
6. Спа-голь!
7. Спачні!

II. павароты.

8. Напра-ва!
9. Нале-ва!
10. Паўзварот напра-ва!
11. Паўзварот нале-ва!
12. Кру-гом!

III. р у х і.

13. Крокам марш!
14. Напра-ва!
15. Паўзварот нале-ва!
16. Нале-ва!
17. Паўзаварот напра-ва! кругом—марш!
18. Крокам марш!
19. Бягом!
20. На мейсцы бягом марш!
21. На мейсцы.

- 22. Наўпрост!
- 23. Стой!
- 24. Хутчэй! Вальней!
- 25. Большы крок! Меншы крок!
- 26. Нагу зьмяні!

II. АСНАЎНАЯ ПОСТАЦЬ СА СТРЭЛЬБАЙ.

Страляніна.

- 27. а) Ўправа, ўлева, ў цэль!
- б) З калень, лягай стайком!
- в) Стральба ўрад.
- г) (Вышыня цэльніка).
- д) Рады плі!

Салютацыйная страляніна.

- 28. а) Стральба ўрад!
- б) Узвыш!
- в) Рад плі!
- 29 Рэдка, густа (па 00 нябояў) пачы—най!
- 30. Баспечнік (набой вынь)!
- 31. Набів-ай!

II. НАВЫТАР СА СТРЭЛЬБАЙ.

- 32. Да бою рых-туй!
- 33. На ру-ку!
- 34. Да на-гі.
- 35. На пля-чо!
- 36. Стральбу на чэсьць!
- 37. Стэльбы ня рамо!
- 38. Стральбы зьняць!

III. ШЫХТАВОЕ ВУЧЭНЬНЕ.

Шыхтаваньне і разьлічаньне радоў.

39. Радам стаць!

40. Направа раў-няй!

41. Ўзаплеч стань!

1. Першыя і другія нумары.

42. На першы, другі разьлі-чы!

43. Па парадку разьлі-чы!

2. Разлучаньне, злучаньне, шыхтаваньне ў двохрадны шыхт.

44. Рад налева, направа, ад сярэдзіны (на гэткулькі крокаў), разьлі-чы!

45. Рад (налева, направа, да сярэдзіны), злу-чы!

46. Рады здвой!

47. У рады стань!

3. Пераходы радоў.

48. Раўняй направа, налева, ў пасярод, на (гэткую) рэч, уздоўж (гэткай) рэчы, на мяне, за мной.

4. Зьмена кірунку.

49. 1. Шыхтаваньне радоў.

а) Рады шыхтуй, ўправа (ўлева).

б) Крокам, бягом марш (у часе ходу-марш, або —бягом марш!).

2. Павароты фронту, раду на паказаную рэч.

50. а) Рад (на гэткую рэч) ўправа, (ўлева),

б) Раў-няй!

3. Зварот раду плячом.

51. а) Рад левае, (правае) плячо—ўпярод!
 б) Крокам марш! (У часе ходу—марш!).

IV. ДРУЖЫННАЕ (ВЗВОДНОЕ) ВУЧЭНЬНЕ.

I. Разьлічаньне і шыхтаваньне дружыны.

Зворны шыхт.

Разкідны шыхт.

Роўныя і няроўныя аддзяленьні.

II. Раўнаньне і звароты дружыны.

Дваеньне і будоўка радоў.

52. Рады двой!

53. Ў Рады стань!

III. Разлучаны шыхт.

Разлучаньне і злучаньне дружыны.

Шыхтаваньне двурадлага шыхту ў аднарадовы і наадварот.

IV. Спастаў стрэльбаў.

54. Стрэльбы спас-таў!

55. Да стрэльб!

V. Рух і зьмена кірунку разьверненай дружыны

VI. Калонна, яе шыхтоўка, перашихттоўка і розверць.

Шыхтоўка калонны ў кірунку фронту з рухам ўперад, або ў часе ходу.

56. Дружына з-права (з-лева) ў аддзялені.

57. Крокам марш (у часе ходу—марш!).

*Шыхтоўка калонны са зьменай кірунку
на 1/4 круга на мейсцы і ў часе ходу.*

58. а) Аддзяленьнямі правае (левае) плячо ўпя-
рэд.

б) Крокам марш (у часе ходу—марш!).

в) Дружына стой! (Або дружына на-ў прост!).

*Шыхтоўка дружны навернутай радамі
направа (налева) ў калонку ў аддзя-
леньні.*

59. а) Рады шыхтуй! (калі былі падвоены).

б) Аддзяленьні строй ўлева (ўправа).

в) Крокам марш (у часе ходу—марш!).

г) Дружына стой, або: дружына—наўпрост!

*Дружына сыхтавана ў калонку, пасу-
нуць ўперад радамі.*

60. а) Дружына направа (налева)!

б) Аддзяленьнямі левае, (правае) плячо
ў пярод!

в) Крокам марш (у часе ходу—марш!).

г) Наў—прост!

д) Рады двой, (калі трэба).

*Разварот калонны па галаўнаму аддзя-
леньню.*

61. а) Дружына шыхтуй ўлева (ўправа).

б) Крокам ў ход! (у часе ходу—марш!).

Разварот дружны са спынам.

62. Па галаўнаму аддзяленьню, дружына шыхтуй
ўлева (ўправа) марш!

Разварот дружны, навернутай радамі.

63. а) Рады строй!

б) Дружына стройся ўлева (ўправа)!

в) Крокам (бягом) марш! (у часе ходу—
марш! або: бягом!).

VII. Ход і перамена кірунку калонны.

64. Раўнаньне напра-ва (нале-ва)!
65. а) Дружына правае (левае) плячо ўпярод марш!
 б) Крокам марш! (у часе ходу—марш!).

VIII. С а л ь в а.

IX. Разсыпны шыхт.

Прыстасаваньне да мяйсцовасьці.

Адлегласць.

Прадзел.

Чарод.

Дзялянка.

Гужок.

Зьвязак.

Старшы зьвяна.

Загад.

Загадываньне.

Ўмоўны знак.

Кіраваньне гужком.

Перабежкі.

Разсыпаньне дружыны.

*Разсыпаньне дружыны на мейсцы па лініі
 фронту, або са спынам на паказанай
 пазыцыі.*

66. а) Дружына па лініі (або: на гэткую) пазы-
 цыю ад сярэдзіны ўправа (ўлева) марш!
 б) Ў гужок (дабаўляючы, калі трэба—бягом!).
З рухам ўперад.
67. Дружына ад сярэдзіны (ўправа, ўлева) гужком,
 марш!

X.

Страляніна гужком.

Звычайны прыцэл.

Агонь ўроскідзь.

Цэль.

Вышыня прыцэлу.

Рэдкі агонь.

68. Рэдка ў аддзяленьнях (або у звяхнох) пачы-най!

69. З-права (з-лева) па аднаму пачы-най!

70. У звяхнох па аднаму пачы-най!

Густы агонь.

71. Густа пачы-най!

Агонь празначанай лічбай набояў.

72. Па аднэй абойме (прыкладна) пачы-най!

Агонь спы-ні!

XI.

Рух гужком.

Басьпечнік.

Рух крокам.

73. а) Баспечнік).

б) Па (гэткаму) аддзяленьню, (на гэткую рэч, або за мной).

в) Дружына ўпярод!

74. На гэткую рэч (або за дружным) па кіраўнічаму звяну.

75. Дружына стой!

XII. Перабежкі аддзяленьнямі.

76. Па гэткаму звяну, на гэткую рэч (за мной) ўпярод бягом!

Перабежкі звенамі, па аднаму, а таксама пасовываньне наўспоўзь.

77. На-зад!

Атака і ўдар ў штыкі.

78. Гура!

79. Ў напад дружней!

V. РОТНАЕ ВУЧЭНЬНЕ.

Першая паўроп.а.

Другая паурота.

Лінейны.

Раззвернены шыхт роты.

Калонны дружынамі.

Баявы парадак.

Ротны трубач.

Барабаншчык.

80. Барабаншчык ўпярод!

Крок палавіннай меры (паўскроч).

Галаўня дружына.

Шыхтоўка дружынай калонны на мейсцы.

81. а) Рота з-права (з-лева) ў дружнынную калонну,

б) крокам (бягом) марш!

Шыхтоўка дружиннай калонны з рухам ўперад.

82. а) Рота з-права (з-лева),

б) крокам марш (у часе ходу—марш!).

83. Паўскроч.

Шыхтоўка радоў дружиннай калонны.

84. а) Рад і шыхтуй (калі былі падвоены).

б) Ўправа (ўлева) ў дружнынную калонну,

в) крокам (бягом) марш! (у часе ходу—марш!).

*Шыхтоўка дружыннай калонны ў калонну
ў аддзяленьнях:*

85. а) Рота з-права (з-лева) ў аддзяленьні,
б) крокам марш (у часе ходу—марш!).
Ўздвоенную калонну шыхтаваць ў рады.

86. а) Рота направа (налева),
б) Рады здвой!

87. а) Дружына правае (левае) плячо ўпярод,
б) Крокам марш (у часе ходу—марш!).

Разварот калоннаў:

88. а) Рота шыхтуйсь ўправа (ўлева)!
б) Крошкам (бягом) марш (у часе ходу—марш!).

Са спынам галоўнае часьці:

89. Па галоўнай дружыне рота шыхтуйсь ўправа
(ўлева).
б) Крокам марш (бягом—марш!).

Шыхт падружынна.

90. Падружынна шыхтуйсь (калі трэба: бягом!).
Зборка роты.

91. а) Па гэткай дружыне ў калонну шыхтуйсь!

Біявы парадак роты.

Ротная баявая дзялянка.

Рэзэрва.

Змацаваньне гужка.

*Зьмена кірунку баявога парадаку пад
невялікім вуглом.*

VI. БАТАЛЬЁННАЕ ВУЧЭНЬНЕ.

Шыхт батальёну.

- а) *Калонна рэзэр'ўная і хадавая.*
- б) *Баявы парадак батальёну.*
- в) *Строй па-ротна.*

Шыхтаваньне рэзэр'ўнае калонны ў хадавую:

92. Батльён з-права (з-лева) ў аддзяленьнях, (гэт-
кая рота) ўпярод!

Шыхтоўка хадавой калонны ў рэзэр'ўную:

93. Батальён, у рэзэр'ўную калонну.
Рэзэр'ўны парадак.
-

Д А П А У Н Е Н Ї Н І.

АРОМАТ *м.* мана. (Слонімск.). *Хлѣб добрую ману мае. Дзяжа з добрай манай.*

АРХИТЕКТУРА, будавецтва.

АСТРОЛОГІЯ, гвездарніцтва, гвездар, гвездарства.

БАЛОВАТЬ, цацкаць, цацкацца, цацканьне.

БАЛОВЕНЬ, цацунок, цацаначка, цацанка.

БАРЫШ *м.* прыражытак.

БЕЗПОРОЧНО, бездаганна, бездаганліва.

БЛИЖНІЙ, роднік, родніца.

БОДРОСТЬ, чуйнасьць.

БОДРСТВУЮ, чуйную. *Начамі ня сплю, чуйную (Задарожжа, Леп. пав.).*

БОЙКІЙ, разбітны, разбітнасьць; клюжы (Смл.).

БОЛТАТЬ, балакаць.

БОЛЬШАЯ МЕДВѢДИЦА, Сахачы.

БРАЗДЫ, паводзьдзя.

БРАК *м.* жаніцтва.

БРАКОСОЧЕТАНІЕ, сужэнства.

БУГАЛТЕР *м.* які піша кнігі і рахункі; гнігатай (Лужкі, Дзіс. пав.). *Дворны кнігатай.* Цікава параўняць з гэтым словам пададзенае ў слоўніку П. Бэрынды (Кутэйна, 1655 г.): „*Книгочий, писарь посполитый, або канцлер, староста, урядник, такий, который впроважаетъ листы, або писма, албо дякъ.*“

БУГОР *м.* сугор, сугорак; грудок, груд.

БУРЬЯН *м.* расьціна лабызьнік. Гэтае слова трэба паправіць на 47, стр., дзе сказана: *быльнік.*

ВАЯТЬ, выдоўбываць.

ВАЯТЕЛЬ, даўбнар, даўбнарства.

ВЕДРЕННО, суграва, сонечна і цёпла.

ВЕДРІЕ *ф.* суграўні.

ВВЕРГАТЬ, ўрынаць, ўрынуць.

ВЗДОР, талабасы.

ВИЗЖАТЬ, вірзчэць, вірзгун.

ВЛЕЧЬ, смыжыць. *Смыжа воўк авечку.*

ВНЕЗАПНО, прытмам. *Прытмам зажадалася, занадабілася.*

ВНѢШНІЙ, зверхні, назвярхоўны.

ВНѢШНОСТЬ, зпаверхнасьць.

ВОЛНА, гвор. Гворам называюць такую хвалю, якая, удараючыся аб бераг, творыць працяглы шум, шорхаючыся аб берагі.

ВОРОТА, прага, прога. Прага, пры стаўляньні плоту выгараджаецца, а пасыля закладаецца жэр-дзямі. Яе разгараджываюць вясной для воркі і восеньню для звозкі пладоў, а так, круглы год, стаіць загароджаная і мала прыкметная ў плоце. Мне здаецца, што гэта слова выволзіцца ад „гал“, „прагал“, „прагаліна“. Прогай называюць такжа фортку ў браме.

ВПАДИНА, валмо. *Валмо пляча.*

ВСПОМНИТЬ, згадаць, згадка. *Ані здумаць, ні згадаць, ні ў кнігах апісаць. Добрую згадку між людзёў пакінуў па сабе нябошчык. Як згадае стары, даўныя часы, той пайшла гутарка.*

ВЧИНЯТЬ, счынаць.

ВЫДУМЩИК, выгадчык, выгадлівец.

ВЕТЧИНА, кумпячына.

ВЯЗАТЬ, батаць, гаворыцца аб музданьні коні аб прывязываньні чаўна.

ГОРБАТЫЙ, склюты; склют, названьне цясларскай сякеры з гарбатым сякерышчам; **склюснуцца**, згорбіцца, сагнуцца; **склюслы**, сагнуты, сплашчаны

ГОРИЗОНТ м. небазвод.

ГРОМОЗДКИЙ, сугатны.

ГРОХНУТЬ, трахнуць, трахнуцца.

ГРУЗ м. сугат.

ГРУЗНЫЙ, сугатны.

ГРУЗИТЬ, гаціць.

ГРЯЗЬ размяшаная на густую кашу; **клухта**.

ДЕГОТЬ да мазання колаў; **каланица**.

ДЕРЗАТЬ, парывацца.

ДРАКА, друя, друцьва, друцьба.

ДРАТЬСЯ, дручыцца, біцца каламі, палкамі (друкамі).

ДРАЧУН м. друцкі, друец, друцы. (Вёска Баяры, Дзіс. пав.). У блізкай ад Баяраў вёсцы Сталіцы у 1890-х гадох, як наемны разбойнік, калі трэба было каго выбіць дзе на кірмашы,—слыў Аўхім, які меў мянюшку за сваё задзірацтва „друцкі“: Аўхім друцкі.

ДРЕВНЕХРАНИЛИЩЕ, старасхоў.

ЖАДНЫЙ, хлапчывы, хлапчывасьць, хлапчывец—чыўка.

ЖАЖДАТЬ, смагнуць.

ЖАЛО, стрыкло.

ЖАЛИТЬ, стрыкаць.

ЖЕРНОВ, жарнак, жарнавень.

ЖИДКОСТЬ, цякчына, цякчыць, чечны.

ЖРЕБІЙ, берць. *Па поберці ўзялі ў салдаты.*

ЖРЕБИЯ, берці, біркі, біркаваць, біркавацца, бяртацца.

ЖУЖЖАТЬ, дзынчаць.

ЗЛОБА, пасупнасьць, пасупнік, пасупны; *назласьць. Па назласьці ён зрабіў гэта.*

ЗРЯ, збухту-барахту.

ЗЪВАТЬ, пазіхаць.

ЗЪВОТА, пазіханьне.

ИЗРЯДНО, суладна.

ИЗЮМ, сухіць.

ИСТОМА, амяга, амяг, амягаць.

ИСТОЩЕНИЕ, стушнасьць, стушчаны, стушчацца, выстушчацца, тушчаць; зьнябыткаваньне.

КАБЛУКИ, успяткі.

КАЛИТКА *м.* прога.

КАЧАТЬСЯ, чаму цьвёрдаму ў чым цьвёрдым;
талохтацца.

КЕГЛИ, краблі, цурубалкі.

КИВАТЬСЯ, шалтацца.

КИРПИЧ *м.* сыры, ня выпалены; лімпач.

КЛАДБИЩЕ, покут (Смл.).

КЛОКОТ *м.* глюкат, глюкоча.

КОВЫЛЯТЬ, клыбаць.

КОЛОТЬ дрэва па слаінах; ляшчыць.

КОЛѢНО, кляга.

КОПІЕ, дарда. *Сьвяты Юры цмока дардой
коле* (з пад Старынак).

КОСМЫ, патлы, патлаць, разпатланы.

КОСТЫЛЯТЬ, кляўшыць.

КРАСНАЯ СТРОКА, уступ. *Пачні пісаць з
уступу.*

КРАСОТЫ, прыгасыці.

КРОШИТЬ, шаткаваць, гаворыцца аб крышэнь-
ні капусты.

КРЮК *м.* на якім віюць вяроўкі: віец, віўцы.

КУТАТЬ, куклаць, куклацца.

ЛАЙКА, сабачая скура, вырабленая на мякка;
хоз, хазовы. Хазовыя рукавіцы.

ЛАЯТЬ собкай, гаўчыць.

ЛИЦЕВАЯ СТОРОНА *тканіны*; казовая.

ЛИЦО, постась (Смл.).

ЛОПАЕТСЯ, покаецца, покае, покча, покнуць.
*Ляціць кухаль (граната), ляціць ды сіпіць; як
покнець!—Яська і акачурыўся.*

МЕЛЬНИЦА, жарнарня, гаворыцца аб млыне;
дзе няма пітляў.

МЕРЗКІЙ, каледны, каледнік, каледніца, каледзь.

МЕТАТЬСЯ, талошыцца.

МОРОЧИТЬ, чмучіць.

МОЧЬ, здолець. *Нету ўжо здольля цярпець болей. Як яму сваё гора здоліць.*

МЫСЛЬ, гадка, згад. *Цікавую гадку гадаў ён нам. На мой згад, трэба паслаць на доктара (Слонімска. пав.).*

МЯТЬ што рукамі, менціць, мянтушыць. *Стаіць ў парозе, менціць шапку.*

НАГРѢВАНІЕ, сугрэў.

НАМѢРЕННО, ўзнарочна.

НАРЯЖАТЬСЯ, прыгосіцца.

НАРЯДНЫЙ, госкі.

НА СКЛОНѢ, на покаці. *На покаці дня, году.*

НАСѢКОМЫЯ, гмызура, гмызурка, гмыз (Пажост, Дзіс. пав.).

НАЧАЛО, усчатак.

НЕБРЕЖНО, недбала.

НЕСВОЕВРЕМЕННО, няўчасна.

НЕТОПЫР, нақтыр (Відзы, Дзіс. пав.).

НЕТОЧНО, нетакна, нятокна.

ОБИНЯКИ, намёкі.

ОБМОЧИТЬ моччу, апурыць.

ОБРУБОК м. ацёпак.

ОПОРОЧИТЬ, аздаганіць, аздаганбіць.

ОПЯТЬ, сызноў, узноў.

ОРУДІЕ, зброя.

ОСВЯЩЕНІЕ, сьвяцьба.

ОЧАГ м. прыпод, прыподак.

ПАЛКА, друнка, друнок. *Ідзе друнком папіраючыся; клюга, клюжка; кульба, кульбіца.*

ПЕРЕВѢС, перачоп. *Вазьмі на перачоп жэрдзь—лягчэй нясьці будзе.*

ПЕРЕДРЯЗГИ, кавадня, каводзяцца.

ПЕРЕХВАТ, пярожаб.

ПЕРХОТЬ, кошуць.

ПРИСТРАСТЬ, прыжадзь.

ПРИСТРАСТНЫЙ, прыжадлівы.

ПРИСТРАСТІЕ, прыжадлівасьць.

ПРІОСТАНОВИТЬСЯ, прыстакнуць. *Мы па-дарозе крыху прыстакнулі на папас. (Слонімска.).*

ПЛОТНИК, цясьняр, цясьнярства (Слуцк. пав.).

ПОБѢГИ м. атожылкі, атожылак, атожылья.

ПОДВИГ м. спасіл, спасілаўнік; спатуга.

ПОДРАЖАНІЕ, прыпадобства, прыпадобны, прыпадобнік—ніца, прыпадабляць—ляцца.

ПОДЧИНЯТЬСЯ, паддавацца.

ПОДЧИНЕНІЕ, падданасьць.

ПОДЧИНЕННЫЙ, падданы.

ПОЗА ж. постань.

ПОЛОЖИТЕЛЬНОСТЬ, сустатак, сустатны.

ПОРОК м. здаган.

ПОРОЧНЫЙ, здаганны.

ПОРФИР, шарлат. *Шарлат*, названьне чэрвя, з якога дабывалі даўней дарагую чырвоную фарбу да афарбоўкі тканін. Гэтак сама „кармазын“, ёсьць названьне таго-ж самага чэрвя.

ПОСТЫДНО, пасаромчыва.

ПОСЯГАТЕЛЬНОСТЬ, паязьлівасьць.

ПОСЯГНУТЬ, паязнуцца.

ПОЯС м. перазель, перазло.

ПРАВИЛЬНО, токна.

ПРЕДВАРИТЕЛЬНО, спапярэдліва.

ПРЕДЛОГ да чаго; узрок. *Пад узрокам нечасу выйшаў ад іх.*

ПРЕКОСЛОВИТЬ, агырацца, агырнік. Ад „гыркаць“, „гаркаць“, агрызацца.

ПРЕЛЕСТИ, прыгасьні. *Прыгасьці жаночыя.*

ПРЕНЕБРЕЖЕНІЕ, пагарда, пагарджаць, пагардліва.

ПРЕСЛѢДОВАНИЕ, напасьць, напаставаць, напастоўнік (Ваўкавыск).

ПРЕСЛѢДОВАНИЕ, пасіга.

ПРЕСМЫКАТЬСЯ, плыжыцца.

ПРИЗРАК м. прымарока.

ПРИСУТСТВУЮЩИЙ, тулічны.

ПРИЧАЛИТЬ, прыгардаць (Бешанковічы).

ПРОЕМ м. крошчалга, крошчалка.

ПРОФИЛЬ, узгол, узголам, наўзгол. *Я толькі наўзгол бачыў яго, знача—ў профіль.*

ПРОХОД ЗАДНІЙ, кезаўка.

ПРѢТ, ўрэе; разаўрэць.

ПРЯ, **ПРЕНІЕ**, супор, супры. *На супры пайшлі.*

ПРАЗДНО, сулезна.

РАЗБОЛТАТЬ, разбазыкаць.

РАЗБУХНУТЬ, разбуцнуць, разбуцнець.

РАЗСЛАБИТЬ ад гарачыні, размарыць.

РАСКИСНУТЬ, разбузнець.

РАСХОДИТЬСЯ, разбазырыцца.

РАЗВАЛИНЫ, струшні.

РУБЕЦ, ад загоенай раны; сувор.

РЫЗНИЦА, сакліца, сакніца.

РЫЗНИЧНЫЙ, сакляр. *Гэта манастырскі сакляр пайшоў (Магілёў).*

РѢЧЬ, узмоўка. *Аб воўку узмоўка, а воўк тут.*

СГОВОР м. зьвячаваньне, зьвячавацца. *Яны ужо зьвячаваліся з сабой, гавораць аб жаніху і маладой (з пад Друі), а такжа аб тых, якія змовіліся і спырыягнуліся.*

СДАВИТЬ, сашчаміць.

СКЛОН м. покат. *На покаце дня, году, жыцьця.*

СКОРНЯК м. кушнер. *Адносіцца да скуральнікаў, якія перашываюць касматую скуру.*

СКОТИНА, стайчына, статак.

СКОТОПРОМЫШЛЕННИК, сярмяк. *Сярмякі прыехалі статак купляць (Смл.).*

СКОЧИТЬ, гапануць, гапанцы, гопаць.

СКУЛЫ на ябліччы; шчэпеты, шчапято.

СМОЛКНУТЬ, згунуць. *Згунулі песні.*

СМОРОЗИТЬ, сказаць недарэчнасьць; схлызіць.

СНОВАТЬСЯ, сёхтацца; сёхтаць носам, сморгаць.

СОБАКА м. цюнь, цюнька, цюцюк, цюцька, але побач з гэтым чуваць: чунька, чуцька, чунюк, чуня, чунец, шчунька, шчунюк, шчунь, шчунец. Першая і другая формы паўсюдныя, а асабліва мяшаньне „чунька“ і „цюнька“ чуваць на поўначы, зкуль і апошняя форма.

СОКОТАТЬ, сактаць, сокча.

СОКРОВИЩНИЦА, скарбніца.

СОРЕВНОВАНИЕ, сугон, суганяцца.

СПЕРВА, спяршатку.

СРОВНЯ, сураўні.

СТВОЛКА тканіны, радно. *У адно радно, ў два радны.*

СТРАСТЬ, ягласьць (Смл.).

СТРЕМЛЕНИЕ, гон.

СТРЕМИТЕЛЬНО, гонка.

СТРЯПАТЬ, хоўдаць, ухоўдацца, хоўда, стряпуха.

СУМЕРКИ, пяроцемкі.

СУПРУЖЕСТВО, жанімства.

СУПРУГ, жанім, але: жана, жонка.

СУТКИ, удні (Смл.). *Цэлыя удні бадзяўся. Дзень і ноч становяць удні.*

СУТУЛОВАТЫЙ, суглобы, суглоб, суглоба (Смл.).

СУЧЬЯ, какаты, какацісты. *Верба какацістая.*

СХИМНИК, аскітнік (Смл.).

СЪМЯДОЛЯ, глузно, глузок, адно-двоглузныя расыціны.

ТВЕРДѢТЬ, ЗАСЫХАТЬ; скорбнуць.

ТОЛПА, галда.

ТОПЬ, твань. Гэтае слова мае свой адценак, якога мне ўлавіць не удалося. Злаецца, што гэта будзе азначаць водную глыбіню, пактрытую зверху слоём пераплёўшыхся расыцін і бузы.

ТОРОПИТЬ, туртаць.

ТОЧНО, токна.

ТЩАТЕЛЬНО, старэнна.

УВЯЗАТЬСЯ у што, ўбарсацца, борснуцца.

УДАРИТЬ чым мяккім; кумякнуць, кумяк, кумякнуцца.

УДОСТОВѢРЕНІЕ, уверагодненне, верагод, чы ліст.

УЛЫБАТЬСЯ, ашчыляцца (Вітаб.).

УЛЫБКА, пошчылка.

УМЫШЛЕННО, сызнарочна.

УПРАЗДНИТЬ, скасаваць.

УПРЯМИТЬСЯ, капырзіцца, капырзьлівы.

УРОЧИЩЕ, гамонішча (Ром. V, 204).

УТРОБА, ятро.

УЧЕНИК м. навучань (Смл.).

УЧИТЕЛЬ м. вукар (Магіл.).

ФОН м. тло. *Тло* вульля, дно. *Тляннік*, поўны вулей, у якім соты дацягнуты да самага дна.

ХВОРОСТНИК м. поцяпнік (Смл.).

ХИЛЫЙ, кепы (Смл.).

ХИЛѢТЬ, кепснуць.

ХЛОПНУТЬ, ляпнуць, ляснуць.

ХМУРИТЬ, супіць.

ХРУСТѢТЬ, храбастаць. *Ажно твае косьці храбснуць.*

ХРЯСТ, трук, труснула, трушчыць.

ХУТОРСКОЙ, сялібарскі.

ХУТОР, сяліцьба, сяліба.

ХУТОРЯНИН, сялібнік.

ЦЫРКУЛЬ, рогіль, роглік, рагляваць.

ЦЪЛОМУДРІЕ, чыстасьць.

ЧАРОДЪЙ, кудар.

ЧМЕЛЬ, шумель, шумялі.

ЧОРТ *м.* шчылікун (Смл.) шат.

ЧУВСТВИТЕЛЬНОСТЬ, чуйкасьць. *Палена*
— рэч ня чуйкая.

ШАЛИТЬ, кудашыцца.

ШАПКА, кучма. *Кучма соболя, на ней запона*
золотая (Са старых актаў).

ШАРАХНУТЬ, тарахнуць.

ШНУРКИ да чаравік; забарскі.

ШНУРОВАТЬ, барсаць.

ШТРИХОВАТЬ, крэмзаць, крымсаць.

ШТРИХОВКА, крысмоўка.

ШТРИХ *м.* крыс, крыса, крыска.

ШУСТРЫЙ, зьвітны, зьвіснасьць.

СПАМЫЛКІ ДРУКУ.

Ба- лонка.	Радок зьверху.	Надрука- вана.	Паправіць.
2	31	авэчка	авечка
4	25	шруркоў	шнуркоў
5	27	Алтар	Алтарь
11	13	бўданічнае	будаўнічнае.
11	32	Афіша	Афиша
15	37	Барахататся	Барахтатся
16	5	Барикада	Баррикада
18	26	бвзагосьсе	безгалосьсе
27	14	Еезызгібный	Безызгібный.
28	27	зьязуюць	зьвязуюць
28	31	кнігрэ	кнігар
30	14	25 кавіка	25 сакавіка
30	19	Благоговѣт	Благоговѣть
32	1	дабрастотнасьць	дабрастотнасьць
35	22	Богадѣльня	Богодѣльня
35	29	пе	па
35	36	Богобоязливй	Богобоязливый.
36	30	рэзня	рэзьня
36	38	знсєніх	зьнешніх
38	25	асіліваць	асіліваць
38	29	барацьба	барацьба
38	30	долянньєся	долянньєся
44	10	штаны	штаны
44	13	ходзізь	ходзіць
45	30	па	на
48	27	уцякаць	уцякаць
48	28	уцякач	уцякач
51	23	вачар	вечар
52	4	скорочанья	скарочаньня

54	39	рэдака	рэдка
55	3	Вадваться	Влаваться
55	19	умяждедрыць	умяжджэрыць
55	22	чуеаць	чуваць
56	38	зрунаваўся	зруйнаваўся
65	1	цягнуць	цягнуць
71	27	Ввечься	Влечься
74	17	водарасьць	водарасьць
75	31	спавяшчаць	спавяшчаць
78	35	абрадаваць	абрадаваць
79	5	адраджальнасьць	адраджальнасьць
80	9	ад біц	ад біць
80	31	Вязіск.	Вяліжск.
82	2	сьмярдзячы	сьмярдзячы
82	8	выабржэньне	выабражэньне
86	36	вострепенутся	вострепенуться
90	17	раўнаваць	раўнаваць
98	37	нераклад	пераклад
99	25	тто	што
101	3	выстаргаць	выстаргаць
103	28	горэлкі	гарэлкі
109	13	Выскомёрный	Высокомёрный
109	18	Выскопреподобіе	Высокопреподобіе
109	19	Высокопросвященный	Высокопреосвященный
116	12	Галантерійный	Галантерейный
117	32	Гэксамэтр	Гексаметр
117	35	Гэліомэтр	Гелиометр
120	19	несьня	песьня
123	37	роріць	робіць
125	32	Запаць	Зяпаць
126	18	ў протлым	ў прошлым

127	16	працавед- ніцкай	прапаведніцкай
127	17	сыгар	сьцігар
131	9	Горшечнік	Горшечнік
132	31	паспаня	васпаня
135	3	мяжа	мяжа
139	1	а,рызак	агрызак
153	35	Дедфльвать	Додфльвать
155	10	пазываюць	называюць
160	6	на расійску	па расійску
161	18	Дяевле	Древле
168	20	Дыря	Дыра
168	9	<i>ж. лац. ням.</i>	<i>ж. ням. ліч.</i>
169	25	<i>ер.</i>	<i>ср.</i>
170	6	Единоmaterній	Единоmaterный
170	32	анаstraўнік	аднаstraўнік
174	31	пі ад агня	ці ад агня
178	37	зваей	сваей
179	27	мамаляваныя	намаляваныя
181	24	вехні	верхні
189	33	зепазычаць	запазычаць
195	19	Вез ніякага	Без ніякага
196	6	зпасьлівы	запасьлівы
196	10	захістаць	захістаць
210	36	„прытнас“	„прытнае“
211	31	алодзейка	злодзейка
216	27	навовы	назовы
217	11	нальга	нельга
217	27	ігумен	ігумен
218	16	вышэйпрыве- дзвныя	вышэйпрыведзе- ныя
218	25	вомовы	вымовы
218	37	бдуць	будуць
219	27	варэця	варэньня

220	22	сызнўнра	сызнутра
220	32	Ламамовы	Ламавы
228	26	жорчын	жончын
235	26	Иснолин	Исполин
243	36	абрудляюць	абрубляюць
251	36	вонкаўка	вокнаўка
262	33	тто	што
266	34	стрецца	стараецца
270	26	канікаў	конікаў
270	32	Колѣнонрек- лонно	Колѣнопреклонно
278	11	сярэдня	сярэдня
278	20	зернавы	зернавы
279	14	Корототать	Коротать
281	35	Которій	Который
287	20	квывавіць	кывавіць
291	33	Кпѣкій	Крѣпкій
301	12	Левшак	Лѣвшак
301	15	Лененда	Легенда
312	11	задріраць	задзіраць
323	23	па муку	на муку
323	30	жыцёвя	жыцёвыя
325	18	раешырацца	разшырацца
329	28	Миротворе- ніе	Міротвореніе
329	30	Миросозер- цаніе	Міросозерцаніе
334	18	палолажыя	паложаныя
335	2	зеросшы	заросшы
337	10	мучанык	мучанік
349	8	нягланцовы- ваць	наглянцовываць
355	6	прыбіраецц	прыбіраецца
357	26	Натрого	Настрого

360	8	Наклопотать	Нахлопотать
364	29	Невпимѣр	Невпримѣр
370	12	медунцы	мядунцы
372	26	Неотватимый	Неотвратимый
376	21	няўчасны	няўчасны
384	1	ябоя	абоя
386	25	Оаезоружи- вать	Обезоруживать
387	32	Овжеравли- вать	Обжеравливать
391	31	абымчівасьць	абымчывасьць
396	30	Облѣдовать	Обслѣдовать
397	19	еваю	сваю
404	33	Онообразный	Однообразный
416	9	Оппотивѣтъ	Опротивѣтъ
418	17	заъверджаны	зацьверджаны
423	4	Галузаааць	Галузаваць
423	3	шы	ты
425	34	Отващеніе	Отвращеніе
429	18	адкалупець	адкалупень
430	8	аткрынасьць	аткрытнасьць
440	26	ощеломить	ошеломить
442	24	нісьменнасьці	пісьменнасьці
442	34	цяцер	цяпер
444	26	называнье	названье
444	27	зборнарае	зборнае
447	6	жыцьцёапі- санье	жыцьцёапісанье
448	29	паstryгальня	паstryгальня
458	20	Выучні	Вучні
461	6	паняв—нь	панявень
465	11	Переприги- вать	Перепрыгивать
468	26	пнралічаць	пералічаць

471	2	Падодле	Паводле
473	21	письмо	письмо
486	23	падкунны	падкупны
489	30	Подглетывать	Подплетывать
496	2	на мастацку	па мастацку
500	35	Плитеисм	Политеисм
507	14	высказуем	высказуем
511	22	сппгудны	спагудны
512	19	Поруски	Порусски
523	18	пахлюпіца	пахнюпіца
525	21	аджыўшах	аджыўшых
528	27	Правы	Правый
528	30	ацэцкага	ацецкага
532	6	нрадбачаць	прадбачаць
535	36	нерадапошні	перадапошні
536	19	ставіца	ставіца
555	23	Ирисягать	Присягать
559	15	Оріобщать	Пріобщать
563	8	нрабрукаваць	прабрукаваць
570	10	срамерны	спамерны
576	18	прасьціна	прасьніца
582	10	роўназўросны	роўнаўзросны
591	29	расмалёвываць	размалёвываць
596	14	пазпрыгашаць	разпрыгашаць
603	5	ракладаць	разкладаць
615	38	Ричаг	Рычаг
636	1	пасьветчаньне	пасьведчаньне
636	33	сьвірэц	сьвірэць
663	28	Ддбры	Добры
670	34	Совмещеніе	Совмѣщеніе
670	36	Совместитель	Совмѣститель
673	22	сгвараць	ствараць
696	18	вадуа	ваду на—
696	24	ставіцц	ставіца

704	23	лецца	глецца
705	5	штурхшок-	штурхень.
707	5	д. 8—9. 166	Р. 8—9. 166
714	6	тхленасьць	тхлянасьць
718	1	арльля	аральля
718	2	кяраецца	караецца
718	28	вудзец	вудзец
728	34	бусенцы	бусенцы
753	5	Щедрый	Щедрый
756	9	дзяястань	дзяястань
757	24	крціцца	круціцца
760	12	Юраць	юраць
761	26	Пятуркі	Пятрукі
764	9	Асеній	Арсеній
764	29	Васілій	Василій
770	29	Устиная	Устинья
778	6	Цросты	Просты
778	22	зязюль	зязюль
780	10	перепёлка	перапёлка
782	7	АПАТІДАЕ	ANATIDAE
800	6	чанобыльнік	чарнобыльнік
800	24	Pulsalilla	Pulsatilla
800	28	хая крапіва	глухая крапіва
801	1	Dvoserarot udifolia	Dvosea rotundifolia
801	25	Спoryнья	Спoryнья
807	21	перашихтѣка	перашихтоўка
807	25	ў аддзялені	ў аддзяленьні
808	18	ў пярод	ўпярод
808	22	па галаўнаму	па галоўнаму
808	32	у часее	у часе
811	8	Раззвернены	Раззвернены
IV	4	сьвадомы	сьвядомы

- Пададзены вышэй рэестр спамылак друку абыймае важнейшыя спамылкі ў літарах і націсках. У гэтых папраўках прапушчаны даволі лічэбныя спамылкі ў знаках, дзе паложана—, замест—; або. (точкі) ці наадварот, якія кожды чытач лёгка сам заўважыць. Апошнія спамылкі пракраліся дзякуючы двом прычынам: а) наборшчык ў друкарні меў свае касты ў памяшчэнні, дзе ня было вокан, набіраў тэкст і правіў спамылкі пры электрычнай лянпачцы ў дадатку мала старэнна; б) мне самому прыходзілася пісаць і разам рабіць карэктуры, а апошнімі часамі пачалі вочы адмаўляцца па даўнаму служыць.

Яшчэ перад выхадам у сьвет Слоўніка зьвярнулі мне увагу на правопісь расійскіх слоў: у мяне пісана—*колегія, колекція, комуникація, коммунизм, коректор, кореспонденція, лекарь, массивный, але—масса) миллион, мисія, мисіонер, паралель, пасив, а не: коллегія, коллекція, коммуникація, коммунизм, корректор, корреспонденція, лѣкар, пассивный, миллион, миссія, миссіонер, параллель, пассивъ.*

Гэты правопіс узяты мной у Даля, які кажа: „буквы“ **р і с** нікогдане сдваіваюцца, какъ довольно твердыя по себѣ; а далей дадае: „почему и пишу *касиръ* и даже *русский* и *Росія*“. Гэтак сама аб слове *лекаръ* кажа: „пишутъ *лѣкаръ* и *лекаръ, лѣчитъ* и *лечить* и я беру второе“...

Хто праў—Грот ці Даль,—не бяруся судзіць.

Літэратура, якой я карыстаўся пры пісаньні:

Носовичъ. „Словарь бѣлорусскаго нарѣчія“ СПб. 1870. Выд. Акад. Наук.

Ф. В. Ржыга „Сравнительныя этимологическія таблицы славянскихъ языковъ“ СПб. 1878.

Проф. Миклошичъ. Краткій словарь шести славянскихъ языковъ (русскаго съ церковно-славянскимъ, болгарскаго, сербскаго чешскаго и польскаго) а также французскій и нѣмецкій. Вѣна 1885 г.

Максім Гарэцкі „Невялічкі беларуска—маскоўскі слоўнік“. Рэдакцыя Янкі Станкеўчыка. Вільня 1919 г.

Романовъ „Бѣлорусскій Сборникъ“ Вып. III, V, VII—IX.

Крачковскій „Быт Западно-Русскаго селянина“
Federowski „Lud Białoruski na Rusi Litewskiej.

Сержпутовскій. „Сказки и рассказы бѣлоруссовъ — полѣшуков.“

Шейнъ „Матеріалы для изученія быта и языка русскаго населенія Сѣверо-Западнаго края. Т. I і II. СПб. 1890. Выд. Акад. Наук.

Czeczott. „Piosnki wieśniacze z nad Niemna i Dźwiny, w mowie Sławiano—Krewickiej“. Вільня 1846.

Карскій „Бѣлоруссы. Введеніе въ изученіе языка и народной словесности. Т. I, II, III. Варшава 1903—1916.

Срезневскій. „Опытъ словаря древне-русскаго языка. Выд. Акад. Наук.

В. Даль „Толковый словарь Великорусскаго живого языка“. Т. I, II, III, IV. СПб. Выданье Вольфа.

С к а р о т ы.

(Нос.) Носовіч.

(Р.; Ром.) Романовъ.

(Сержп.; Серж.) Сержпутовскій.

(Д.) Даль.

(Fed.) Federowski.

(Czecz.) Czeczott.

(Ш. Шейн) Шейн.

(Крач.) Крачковскій

(Кар.) Карскій.

(Ср.; Срез.) Срезневскій.

КОЎНА

3 сьнежня 1924 г.

Выданыні Міністэрства Беларускіх спраў у Літве.

НЕБА І ЗОРЫ. Папулярная астраномія, пераклад з расійскага 23×15 цм. бал. 22.

В. ЛУНКЕВІЧ. ЗАКОН ЖЫЦЬЦЯ СЯРОД ЖЫВЕЛАЎ І РАСЬЦІН. Папулярныя нарысы па прыродазнаўству, пераклад з расійскага 23×15 цм. бал. 53.

СЬПЕВАК БЛОНДЭЛЬ. Англіцкая гістарычная легенда. 11. X. 15 цм. бал. 16.

ГАНС-ХРЫСТЫЯН АНДЭРСЭН. КАЗКІ.

К. ДУЖ-ДУШЭЎСКІ і В. ЛАСТОЎСКІ. СЛОЎНІК ГЕАМЭТРЫЧНЫХ І ТРЫГНАМЭТРЫЧНЫХ ТЭРМІНАЎ І СКАЗАЎ. 14×20 цм. бал. 128.

Н. МАЛЫШЭЎ. ФІЗЫОЛЕГІЯ І АНАТОМІЯ ЧАЛВЕКА. Падручнік для сярэдніх школ. 23×15 цм. балонак 120. 3 рысункамі ў тэксьце.

В. ЗЕЛЕНСКІ. БОТАНІКА. Падручнік для сярэдніх школ. У тэксьце 210 рысункаў. 17×24 цм. балонак 160+XVI.

В. ЛАСТОЎСКІ. Расійска-Крыўскі слоўнік.

Справочное издание

ЛАСТОВСКИЙ ВАЦЛАВ

ПОДРУЧНЫЙ РУССКО-КРИВСКИЙ
(БЕЛОРУССКИЙ) СЛОВАРЬ

Издание факсимильного типа

Минск, издательство «Навука і тэхніка»

На белорусском языке

Даведачнае выданне

ЛАСТОЎСКІ ВАЦЛАЎ

ПАДРУЧНЫ РАСІЙСКА-КРЫЎСКІ
(БЕЛАРУСКІ) СЛОЎНІК

Выданне факсімільнага тыпу

Зроблена з паасобнікаў, якія захоўваюцца ў Аддзеле рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Я. Коласа і ў бібліятэцы Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР

**КОШТАМ ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЕ МОВЫ
ІМЯ ФРАНЦІШКА СКАРЫНЫ**

Адказныя за выпуск

З. Ф. Санько і В. А. Жахавец

ІБ № 4062

Падпісана да друку 11.09.90. Фармат 70×90¹/₃₂. Папера афсетная № 1. Афсетны друк. Ум. друк. арк. 29,56. Ум. фарб.-адб. 29,56. Ул.-выд. арк. 36,08. Наклад 10 000 паасобнікаў. Зак. № 923.

Кошт 4 р. 50 к.

Выдавецтва «Навука і тэхніка» Акадэміі навук БССР і Дзяржаўнага камітэта БССР па друку. 220600. Мінск, Жодзінская, 18. Друкарня імя Францыска Скарыны выдавецтва «Навука і тэхніка». 220600. Мінск, Жодзінская, 18.

Л $\frac{4602020100-052}{M316(03)-91}$ Дад. 91

ISBN 5-343-00899-2

РАСШИРЕНА -
ПРИБЫВКУ

СЛОУН

